

4

تہفسیر نامی

قرآن پرورد

دانراوی: ملا عابد بدولکه ریمی موده ریس
ناماده کردنی: موجه محمد علی قهردادی

سہرپرستی جایی نوی: رہنوف محمد حمودی

www.iqra.ahlamontada.com

الكتاب (کورنڈی، عمری، فارسی)

تەفسىرى نوور

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

تهفسيري نامي

بو قورئاني پيرؤز

www.iqra.ahlamontada.com

سرشناسه	:	مدرس، عبدالکریم، ۱۹۰۵ - ۲۰۰۵ م.
عنوان و نام پدیدآور	:	دهقی تهفسیری نامی/دانراوی عبدالکریمی موده‌ریس.
مشخصات نشر	:	سنندج: انتشارات کردستان، ۱۳۸۹.
مشخصات ظاهری	:	ج. ۶
شابک	:	۹۶۴۹۸۰۰۳۸۷ ج. ۱: ۹۶۴۹۸۰۰۳۶۳ دوره: ۹۶۴۹۸۰۰۳۹۴ ج. ۴: ۹۶۴۹۸۰۰۴۰۰ ج. ۵: ۹۶۴۹۸۰۰۴۱۷ ج. ۶: ۹۶۴۹۸۰۰۴۲۴
وضعیت فهرست نویسی	:	فیبا
یادداشت	:	کردن.
عنوان دیگر	:	تهفسیری نامی بوقورثانی پیروز.
موضوع	:	تفسیر اهل سنت -- قرن ۱۴ق.
رده بندی کنگره	:	BP98/۱۳۸۶ ت۹ م۳۸۸/۹
رده بندی دیوبی	:	۱۷۹/۲۹۷
شماره کتابشناسی ملی	:	۷۲۵۶۱۱۱

تەفسىرى نامى

بۇ قورئانى پىرۆز

نووسىنى:

مامۆستا مەلا عەبدولكەريمى مودەپرپىس

بەرگى چوارەم

(يۈوسف، رەعد، ئىبراھىم، حىجر، نەحل، ئىسرا،
كەھف، مەريھم، "طە"، ئەنبيا، حەج و "مؤمنون")

بڵاوكىردىنەوهى كوردستان
سنه

ئەم نوسخە لە سەر ئىزىز بەرىز «محمدى مەلا كەرىم» لە چاپ دراوە
و مافى لە چاپ دانەوەي ئەم نوسخە پارىزراوه بۆ بلاوكىدنهوەي كورستان

انتشارات كردستان

Kurdistan Publication

سنه - پاسازى عيززوتى - تەلەفۇون - ٢٢٦٥ ٣٨٢

تەفسىرىي نامى

- ✓ ناوى كىتىب (نام كتاب): تەفسىرىي نامى (بەرگى چوارەم)
- ✓ دازراوى (تأليف): مەلا عبدولكەرىمىم مودەپپەرس
- ✓ كەپتى چاپ (نوبت چاپ): يەكم (اول): ١٣٨٩
- ✓ زمارەي چاپ كراو (تىراز): ٣٠٠ دەورەي شەش بەرگى (دورەي شش جىلدى)
- ✓ زمارەي لابەردو قەوارە (تعداد صفحە و قطع): ٥٩٢ صفحەي وزىرى (شش جلد ٣٣٦٠ صفحە)
- ✓ بلاوكىدنهوەي كورستان (النشرات كردستان) (ناشر): بلاوكەرەوە (ناشر)

نۇخى دەورەي شەش بەرگى: شابىك دورە: ٣ - ٠٣٦ - ٩٨٠ - ٩٦٤ - ٩٧٨
شابىك ج: ٤: شابىك ج: ٤: ٠٤٠ - ٩٨٠ - ٩٦٤ - ٩٧٨ ٦٢,٠٠٠ تەندە

سوروه‌تی یووسف، مه‌که بیه، ئایه‌ته کانی "۱" و "۲" و "۳" و "۷" نه‌بی،
ئهوان مه‌دینه بین، "۱۱۱" ئایه‌ته.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿الر﴾

خودا عالمه به مه‌عنای.

﴿تَلَكَءَ اِيَّنُتُ الْكِتَابِ الْمُبِينِ ﴾۱﴾

ئه سوروه‌ته که نازل بوده بز سهر تو نایاتی کتیبینکن که رووناک و دیاری و
ئاشکران.

﴿إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ قُرْءَانًا عَرَبِيًّا لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴾۲﴾

به راستی ئىمە ئه مكتىبه رووناکه‌مان نازل کردووه، به ئىعتىبارى بازىكى و،
باقيه‌كەيشى به مولەت رهوانه ئەكەين که حالى وەھايە قورئانىكە به زمانى عەرەبى،
به ھيواي ئەوه کە ئىيە تىبگەن و به دل فامى مه‌عناكەي بىكەن و بىكەن به دەستور
بز بير و باوهر و كرده‌وهى خوتان.

﴿نَحْنُ نَقْصُ عَلَيْكَ أَحْسَنَ الْقَصَصِ بِمَا أُوحَيْنَا إِلَيْكَ هَذَا الْقُرْءَانُ

﴿وَإِنْ كُنْتَ مِنْ قَبْلِهِ لَمِنَ الْغَافِلِينَ ﴾۳﴾

ئىمە ئەگىپىنەوە بۇ تو بە گىرانەوە يېكى زور باش باسى شىتىكى وا و رووداوىتكى وەها كە دەلالەت بکا لەسەر ئەوە كە هەميشە لە دنیادا بازى كەس حەسۋەدى ئەبەن بە بازەكەسىن و ئەيانەۋى زىيان بەدن لە گىيان و مالىان، بەلام خودا خواتى لەسەر پاراستنى ھەركەسىن بىنى ئەپارىزى و زىيان بەو كەسە ناڭا، و خودا بىھەۋى ھەركەسىن گەورە بکا گەورە ئەكا و كەس ناتوانى مەنۇنى خودا بکا لە خواتى ئەو، وە پىاۋى بەنامووس ئەو كەسە يە ھەميشە نامووسى خۆى و نامووسى خەلّك پارىزى و بە ئازەزووبازى ئابرووى خۆى و خانەدان و خزم خويشان و مەسلەك نەبا، وە ئەگەر لە رىنگەي ژيانا كەسانى زيانىان پىنگەيەند و ھەلى بۇ ھەلکەوت تۈلە بىتىتەوە لىيان، لە باتى ئەو تۈلە سەندىنە عەفويان بکا و چاپوشىيان لى بکا، وە ئىنسان لە رىنگەي خزمەتى داماوانەوە و لە چاودىرى ئومەتەوە لە كاتى نەھاتا بەرز ئەبىتەوە و ئەگا بە پايە، وە ئىنسان ھەرچەن پايەي بەرز بىن ئەبىن حورمەتى باوک و دايىك و براى وەكۈو حورمەتى عامەي بە حورمەتان راگىر بکا، وە لە پاش ئەوە كە ئىنسان بە پايە گەيشت بە خۆى بايى نەبىن و لە خودا ياخى نەبىن و حقوققى بەندەيى خودا بە جىپىننى، وە كاتى گەيشتە تەمنى ھاتنى ئاكام، ھەميشە داواي عەفو و عاقىبەت خىرى بکا لە خوداى مىھەبان.

و ئەو گىرانەوە يېشە بە وەحى كردىن و رەوانە كردىنى ئەم قورئانە پېرۇزە يې بۇ لای تو ھەرچەن كە تو لە پىش ناردىنى ئەم قورئانەدا ئاڭادار نەبۇوى بەسەر ئەو رووداوانەدا؛ چونكى نە خوت خوتىندۇوتو لە زانستگادا و نە خوتىندەوارى دىاريىش لە ولاتەكتا بۇون ھەتا بە شىۋەي دەرس دادانى گشتى ئەم باسانە بە شىۋە يې كى راست بىگىرنەوە بۇتان، وە ھەر وەزعىي ولاتەكت دەليلە لەسەر ئەوە كە تو پىنگەمبەرى خوداى و خودا ئەم دەرسانەت بۇ رەوانە ئەكا.

﴿إِذْ قَالَ يُوسُفُ لِأَيْهِ يَتَابَتْ إِنِّي رَأَيْتُ أَحَدَ عَشَرَ كَوْكَباً وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ رَأَيْتُهُمْ لِي سَجِدِينَ ﴾

باسی ئهود بکه که یوسف کورپی یەعقووب، کورپی ئیسحاق، کورپی ئیبراھیمی باپیره‌گهوره‌ی خوت عەرزی یەعقووبی باوکی کرد: بابه به راستی من له خەودا چاوم کەوت به یازده ئەستیره و رۆژ و مانگ هەموو ئەمانه له ئاسمانه‌وە هاتنه خواره‌وە بۇ عەرز و سەری حورمه‌تیان بۇ من دانه‌واند.

﴿قَالَ يَبْنَيَ لَا تَقْصُصْ رُءْيَاكَ عَلَى إِخْرَاتِكَ فَيَكِيدُوا لَكَ كَيْدًا إِنَّ الْشَّيْطَانَ لِلإِنْسَنِ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴾

حەزرەتی یەعقووب علیہ السلام له تەعییری ئەم خەودا وا هاتە بەر زەینی که یوسف ئەبىن بە پیاویکی خاوهن پایه له جىهانا و شتى واى بۇ رېتك ئەکەوی کە عادەت نییە. جا له ترسى ئهود کە براکانى له تەعییری ئەم خەودا حالى بىن و داویکى بۇ بىتىتەوە فەرمۇوی: کورپە بچىكولە خۆشەویستە كەم، ئەم خەودا دیوته مەيگىزەوە بۇ براکانت نەكا حىلە و فىلىتىكەت لى بکەن، بە راستى شەيتان دوژمنىتىکى ئاشكرايە بۇ ئىنسان و له رېتكى حەسۋەدىيەوە گەلن زال ئەبىن بەسەريا.

﴿وَكَذَلِكَ يَعْجِلُكَ رَبُّكَ وَيَعْلَمُكَ مِنْ تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ وَيُتِمُّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ وَعَلَى مَالِ يَعْقُوبَ كَمَا أَتَمَّهَا عَلَى أَبْوَيْكَ مِنْ قَبْلِ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْحَاقَ إِنَّ رَبَّكَ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴾

واتە: وەکوو خودا تۆی ھەلبزارد بۇ ئەو خەود جوانە وەھايىش ھەلت ئەبىزىرى و ئەتكا بە زاناي مەعنა و مەفاهىمی ئەحاديس و موشكىلاتى كىتىبە ئاسمانىيەكان و

رووداوه کانی دنیا و نه مسالی نه هلهی حیکمه‌ت و نه ساری نه هلهی ماریفه‌ت و لا یه‌فت
نه کا بقیه‌داره‌ی ئوموری ئوممه‌ت، و خودا نیعمه‌تی خوی ته‌واو نه کا به دانی
خله‌لاتی نوبووه‌ت و رسالت و بزرگی له‌سر تۆ و له‌سر نالی یه‌عقووب و
نه ته‌وهی نه، و هکو نه و نیعمه‌تهی ته‌واو کرد له‌سر باپیره کانت له‌مه‌وپیش: ئی‌حاق
و، ئیبراهمیم، به راستی خودای تۆ زانایه به‌وه له چ زاتیکدا ئه‌م سیفاته بهرزانه دائهنی
و، خاوون حیکمه‌ت له که‌رم و به‌خششی خویا و نه توانی هه‌مو نیعمه‌تی بدا به
هه‌رکه‌سین خواستی ببئی.

ریوایت کراوه له عه‌بدوللای کورپی عومه‌ره‌وه جعیت له حهزره‌ته‌وه که فه‌رموویه‌تی:
«الکریم ابن الکریم یوسف بن یعقوب بن اسحاق بن إبراهیم»، رواه البخاری و
الترمذی.

نه بو‌هوره‌یره جعیت فه‌رمووی: پرسیارکرا له پیغه‌مبه‌ر جعیت: کام ئاده‌میزاد گه‌وره‌تره؟
نه‌ویش فه‌رمووی: گه‌وره‌تریان لای خودا نه‌وه‌یه زورتر له خودا بترسی. عه‌رزیان
کرد: مه‌به‌ستمان نه‌وه نییه. فه‌رمووی: دهی گه‌وره‌تریان (واته به رشته‌ی نه‌سەب)
یووسفه که پیغه‌مبه‌ری خودایه کورپی پیغه‌مبه‌ری خودا کورپی پیغه‌مبه‌ری خودا
کورپی پیغه‌مبه‌ری خودایه کورپی دوستی خودایه. و تیان: له‌مه‌یش ناپرسین. فه‌رمووی:
یانی له ئەسل و کانی عه‌رب پرسیار نه‌کەن؟ عه‌رزیان کرد: بەلئی، فه‌رمووی: دهی
ھەر قه‌ومی کە له زەمانی پیش ئیسلامییه تا باش بووین نه‌وانه له عه‌ھدی ئیسلامییه تیشا
باشن به مه‌رجى ئاگادار بن له دھرسی دیندا و رهفتاری پىن بکەن.
نەم فه‌رمووده‌ی حهزره‌تے زۆر بھرزا و به نرخه.
یەکم: شەرافه‌تی کرد به ترسان له خودا.

دوووم: شەرافه‌تی کرد به‌وه چەن پشتی له‌سر يەك خاوون پایه بن له لای خودا.

سېھەم: شەرافەتى كرد بە ئىعتىبار و قىيمەتى ناو كۆمەلى ئادەمیزاد بە مەرجى كە خاوهنى زانست و زانىيارى و كرددوھى موسولىمانانه بن.

لەم فەرمۇودەوە دەرئەكەۋى هەر ئادەمیزادى زانابى و رەفتار بىكا بەو زانستى خۆيە ئەوە لە چەرخى خۆيا بۇ ئەوە ئەشى بە ئىنسانى بە نىخ حسىب بىكى كورى ھەركەسى بىنى.

﴿لَقَدْ كَانَ فِي يُوسُفَ وَإِخْرَيْهِ أَيَّتُ لِلَّسَائِلِينَ ﴾

بە راستى ھەيدە و بۇوە لە يۈرسەدا و لە رەفتارى براكانى لەگەل ئەودا چەن دەليلىتكى گەورەي بە نىخ بۇ ئەو كەسانە پرسىيار ئەكەن لەم باسە واتە لە رووداوى بەينى ئەوانا ئەوهندە شتى وردى تىدا ھەيدە ھەركەسىن لەم باسە بېرسىن و جوابەكەي وەربىگەن ئەلەن ئىستىفادە ئەكا بۇ دين و بۇ دنيا و بۇ حالى نەفسى خۆى و بۇ حالى لەگەل غەيرى خۆيىدا، خواھ ئەو غەيرە بازە كەسيتكى كەم بن ياخود ئومەمەتى بن.

لېرەدا چەن باسى ھەيدە:

يەكەم: يۈرسە كورپىتكى خاوهن بارە بۇوە لە سۇورەت و سىرەتا و ئىنسانى وەها حەسۋىدى بىن ئەبرى حەتا لە لايەنى برا و كەسى خۆيەوە و پىويستە ئەو كەسە ھۆشىyar بىن و ئاگايى لە خۆى بىن.

دووھەم: يۈرسە گىرۇدە بۇو خۆى گىرت لەو مەينەتەدا، وە ھەركەسىن كاتى گىرۇدە بۇو پىويستە خۆگەر بىن و خۆى تەسلىمى قەزا و قەدر بىكا.

سېھەم: زۆر جوان بۇو، وە ھەركەسىن وابى گىرۇدەي عەشق و مەحەبەتى خەلک ئەبى؟ جا لەو كاتەدا پىويستە حەتا ھىزى تىايە بە نامووس بىن و ئەو نىعمەتى جوانىيە خودا پىتىدا لە شتى بىن نامووسىدا زايى نەكە.

چوارهم: پیویسته وه کوو یوسف خه بانه‌تی له خانه‌دانی خاوهن حقوقوقی نه کرد
هرکه‌سی که حه قی له سه رئنسان بتو وه فا به حه قی ئه و که سه بکا.

پینجهم: کاتئ رئنسان که وته به ینی دوو شتی ناباره وه یه کیکیان ناباری دینی بین و
ئه‌ویان ناباری دنیایی بین، رئنسان ناباره دنیاییه که هه لبیزیزی بق ئه وه له ناباره دینییه که
رذگار بین.

شهم: رئنسان هه لی خوی له دهست ده رنه کا، وه کوو یوسف که مه‌جالی
دهست که وت له لای پاشای «میسر» خوی بین نیسان دا و تییگه باند کاری گهوره‌ی
بین ئه کری هه تا ئه ویش کردی به وه زیر و میسری له بعده‌ستیا دانا.

حه وتم: باوه‌ر کردنه به وه خوداییه‌وی هرکه‌سی بپاریزی ئه پاریزی، وه هرکه‌سی
گهوره بکا گهوره‌ی ئه کا.

﴿إِذْ قَالُوا لِيُوسُفَ وَأَخْوَهُ أَحَبُّ إِلَيْهِ أَبِينَا مِنَّا وَنَحْنُ عُصَبَةٌ إِنَّ أَبَانَا لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ﴾

دریزه‌ی ئم باسه ئمه‌یه: که حه زره‌تی یه عقووب کوری حه زره‌تی ئیسحاق عليه السلام
پورزایه‌کی خوی (یانی کچی خوشکی دایکی) ماره کرد ناوی «لیا» بتو لم زنه
حه وت کوری بتو «یه‌هوودا و، رو بیل و، شه‌معون و، لاوی و، ربالون و، یشجر و،
دینه» و دو جاریه‌یشی بتو ناویان «زلفة» و «بلهه» بتو لم دوانه‌یش چوار کوری
بتو: «دان و نفتالی و، جاد و، آشر» وه له پاش مردنی «لیا»، «راحیل»ی خوشکی لیای
ماره کرد، لم زنه‌یش «یوسف و بنیامین»ی بتو، وه ئه و کوره گهورانه مه‌شغولی
خرزمه‌تی ئه و خانه‌دانه بتوون و له سه ره زعی رؤژ ئیداره‌یان کرد.

به‌لام له بر ئوهی که یوسف کوریتکی زور شیرین بتو نیسانه‌ی هه لکه‌وتن
له ناوچاویا دیار بتو به تم‌هه‌نیش منداں بتو همروا بنیامینی براشی، حه زره‌تی

يە عقووب زۆر مەيلى دلى لەلای ئەم دوانە بۇو بە تايىھتى لەلای يووسف. وە لەم لايىھەو ئەم دوو مندالله دايىكىان مابۇو وە لە خانەدانە كەدا زۇرتىر خزمەتىان ئەكرا. جا كورپە گەورە كان دلىان گەردى گىرت و وتيان: مەعنائى نىيە ئىيمە ئەم ھەمۇ بارى زەحەمەتە وا بەسەر شانمانەوە كەچى باوكمان بەمجۇرە رەفتار ئەكا لە گەل يووسف و براكەيا و موبالات بە ئىيمە ناكا و ھەمنۇمان ئەولادى ئەۋىن! بە راستى باوكمان لە بابەتى تەماشاڭىرىنى كۆمەللايەتى خانەدانەوە رىيگەي راستى ون كردوو، وە كۇو خودا نەو ئايەتە نازىل كردوو ئەفەرمۇيت: براكانى يووسف وتيان: بە راستى يووسف و بىنامىنى براي خۆشەويىستەن لە لاي باوكمان لە ئىيمە وەلحال ئىيمە كۆمەللىكىن و خزمەتى ئەو و ئەم خانەدانە ئەكەين، بە راستى باوكمان لەم رووهەوە رىيگە نازانى!

﴿ أَقْتُلُوا يُوسُفَ أَوْ أَطْرَحُوهُ أَرْضًا يَخْلُ لَكُمْ وَجْهُ أَيْكُمْ وَتَكُونُوا مِنْ ﴾

﴿ بَعْدِهِ، قَوْمًا صَنِلِّحِينَ ٩﴾

لە بېينى خۆيانا وتيان: بىنامىن زۆر مندالله و شىتوھىشى وەكۇو يووسف نىيە و ئىستە يووسف تەماشاڭىرى باوكمانى را كىشاوه، بىن يووسف بىكۈزۈن ياخود فەرى بدەن بۇ شويىتىكى وانە گەپىتەوە بۇ لاي باوكم. با رووى باوكتان ھەر بۇ ئىيە بىن ئىتەپ، پاش ئەوه تەبوبە بىكەن و مەشغۇولى سەلاحەت و عىيادەت بن و نىشى دىنای خۇتان رىتك بىخەن و خزمەتى باوکىشتان بىكەن، ئەويش رىتك ئەكەوى لە گەلتانا و، ئەم بىرە بىرى شەمعون بۇوە و باقى براكانى پىنى رازى بۇون.

﴿ قَالَ قَلِيلٌ مِّنْهُمْ لَا نَقْتُلُوا يُوسُفَ وَالْقُوَّةُ فِي غَيَّبَتِ الْجُنُبِ يَلْنَقِطُهُ ﴾

﴿ بَعْضُ السَّيَارَةِ إِنْ كُثُرَ فَتَعْلَمَ ١٠﴾

و خاوهن راین تریان و تی: بابه یوسف مه کوژن، گوشتن تاوانیکی گه وریه، به لام بیهاوینه ناو بینخی بیری، له لایه کمه دیار نه بنی و نه یشخنکی، هه تا بازی لهوانه کاروان ئه کهن و ئه رونه سهر ئه و بیره ئاو هله گوزن به دلچه و به یوسف ئه زان و له بیره کهی ده دین، ئه گهه ئه تانه وئی ئیشیکی وا بکهن جیا بکنه و له باوکی، وه خاوهنی ئهم بیره براگه ورکه یان بوو که ناوي «یه هوودا» بوو، وه هه مورو برakan له سهر ئه م بیره دلیان دامه زرا، جا که وتنه هاتوچو بو ئه و که ئیزن له باوکیان وه بگرن و یوسف بیه بیه سارا و له وئی وئی بکهن.

﴿قَالُوا يَتَابَانَا مَا لَكَ لَا تَأْمَنَّا عَلَىٰ يُوسَفَ وَإِنَّا لَهُ لَنَصِحُونَ ﴾

﴿أَرْسِلْهُ مَعَنَا غَدَّاً يَرْتَعُ وَيَلْعَبُ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ ﴾

جا رویشن بو لای حهزره تی یه عقووب الليل و عه زیان کرد: نازانین چیت لئی بووه به مانیع که توئیمه به ئه مین نازانی له سهر یوسف و لحال ئیمه هه مورو خزمه تی ئه کهین و خیرخواهی ئه وین؟ جا ئه گهه به ئه مینمان دائنه نیی سبهینی له گهه ئیمه دا ئیزني بده بیت بو سهیران، له خواره دهه نی دهشت ئه خوا، وه یا له و شته خوشانه که به ئیمه یه ئه خوا و بو خوی گالتھ و یاری ئه کا و به راستی ئیمه بو ئه و نیگابانین و ئه پاریزین له هه مورو ئازار و بیزار و درنده و حه یوانی کوسار.

﴿قَالَ إِنِّي لَيَحْزُنُنِي أَنْ تَذَهَّبُوا إِلَيْهِ، وَأَخَافُ أَنْ يَأْكُلَهُ الْذَّئْبُ وَأَنْتُمْ

عَنْهُ غَنِفُولُونَ ﴾

هزره تی یه عقووب هرچهون به ده لیل و نیشانه دا ئه یزانی که ئه وان بیریان باش نییه له گهه یوسفدا به لام ئه وی نهدا له روویان و بیانووی به دوو شت هینایه وه؛ یه کهه: فه رمووی: بهمه که یوسف بهرن و له به رچاوم ون بیی و بیهه بو ده ره وه دلم ته نگ ئه بنی، چونکی ئولفعه تم پتوه گرتووه و کاتئ لبه رچاوم نه بنی دلم دائنه گیری.

دووهم: نیوہ گنهجن و له دهستا خهريک ئهبن به گالته و يارى كردن و ئهترسم
له چاوديئرى يووسف غافل بىن و دهستى كەنغان گورگى زۆره و گورگى لهوانه
بىت هەلى بىگرى و بىخوات.

﴿ قَالُوا لِئِنْ أَكَلَهُ الَّذِي ثُبَّ وَنَحْنُ عُصْبَةٌ إِنَّا إِذَا لَخَسِرْنَا ١٤ ﴾

ئهوانىش و تيان: کاري وا چون ئهبن؟ و هللاھى ئهگەر گورگ بىت يووسف بخوا
و ئىمە كۆمەلېكىن و لم كۆمەلەدا كەس چاوديئرى نەكا هەتا گورگ هەلى بىگرى
و ياخود به رفاندىن بىرەفينى و ئىمە چارمان پى نەكى، ئىمە مادام وابن كۆمەلېكى
زيانكارى بىن نرخ و بىن ئىعتىيارىن! حاشا! لم خەيالانه دوور بىکەورەوە و ئىزنى
بىدە بىن بۆ سەيران.

﴿ فَلَمَّا ذَهَبُوا يَهُ وَاجْمَعُوا أَن يَجْعَلُوهُ فِي غَيْبَتِ الْجَبَّ وَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِ ١٥ لَتَنِئَّنَّهُمْ بِأَمْرِهِمْ هَذَا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴾

واته حەزره‌تى يەعقووب له بەينى دلخواز و نەبهدىدا ئىزنى دان يووسف بېن
بۆ سەيران و، كاتى كە بردىان بۆ دهستى كەنغان و هەموويان بىرياريان دا كە بىهاونه
ناو بىرە كەوه گەلىن بىرە حەمى و دلرەقىيان كرد لە گەلبىا، واته هەرچەن لىيان پاپايەوە
سوودى نەبوو، كراسە كەيان لەبەر دارپى و داييان ھىشتە ناو بىرە كەوه، وە لەو كاتەدا
كە ئەو لە مردىن رزگار بۇو، وە لە ناو بىرە كەدا لە گۆشە يە كەوه كىرى كردىبوو ئىمە بۆ
دلخوشى دانەوهى يووسف ئىلهامى دلى ئهومان كرد و تىمان گەياند: كە تو لەم بىرە
دەرئەچى و رۆزئى ئهبن ئەم برا ناپياوانەت گەر ئەبنەوە لە لاي تۆدا و تو خەبەريان
پىن ئەدەي بەم كارە نابارە كە ئهوان لە گەمل تۆدا كردىان و ئهوان نازانى كە تۆ يووسفى
براي ئهوانى.

و ه پاش ئوه ئوه برايانه له دهورى بيركه دووركه وتنه و ه يوانىكىان سه‌رپري بۇ خۆيان كرديان به بوريانى و به خۆينى ئوه حەيوانه كراسەكەي يووسفيان سورى كرد.

﴿ وَجَاءَهُ أَبَاهُمْ عِشَاءَ يَنْكُونُ ﴾ ۱۶

و ه له كاتى عيشادا هاتنه و لاي يەعقوبى باوكيان به كول ئه گريان.

﴿ قَالُوا يَأَبَانَا إِنَّا ذَهَبْنَا نَسْتَقِعُ وَرَكَنَنَا يُوسُفَ إِنَّدَ مَتَعْنَا فَأَكَلَهُ الْذَّئْبُ ﴾

وتىان: بابه به راستى ئىتمە كاتى گېشتىن بە سارارۇ يىشتىن بۇ موسابىقه و راکىدن بە مەيدانا بزانىن كام له ئىتمە زۆر توند رائە كا و پىش ئەكەوى و يووسفمان بە جىنى هيشت بە لاي بەرگ و پۇشاکە كەمانه‌وھ و لھو كاتھدا گورگ خواردى.

﴿ وَمَا أَنْتَ بِمُؤْمِنٍ لَنَا وَلَوْكَنَا صَدِيقٌ ﴾ ۱۷

و ه تو لەوانه نىت كە باوهەمان بىن بىكەيت هەرچەن ئىتمە راستگۇ بىن.

﴿ وَجَاءَهُ عَلَى قَمِصِيهِ بِدَمِرْكَذِبٍ ﴾

و ه بە خويىتكى درۈينە كراسەكەيان خويتناوى كرد و هىتاييان بۇ لاي باوكيان، ئەوיש تەماشاي كراسەكەي كرد خويتناوى بۇو بەلام ئاسارى دان و چىنگى گورگى پىوه نەبۇو، لەۋىدا باش حالى بۇو كە يووسف گورگ نەيخواردووه.

﴿ قَالَ بْلَ سَوَّلَتْ لَكُمْ أَنْفُسُكُمْ أَمْرًا ﴾

فەرمۇسى: يووسف گورگ نەيخواردووه بەلكوو نەفسى خۆتان شتىتكى واى بۇ سازاندوون كە بىكەن و پىشانى منى بىدەن.

﴿فَصَبَرْ جَمِيلٌ﴾

وہ بہش و بارہی من سہبریکی جوانی وایہ که موناسبی خانہدانی رہبہران بنی،
واتھ دھس نہ کہین به هاوار کردن و لہ خو دان، وہ هاوار نہ بھم بُو گھورہ بین لہ ولاتہ کہ دا
بینت بتانگری و سراتان بدا همتا ئه وہی کرد ووتانه دھربکھوئی، وہ لہ گھل خہل کیشا
نہ پرم بُو کیومال تا بزانم لہ کویدا کوڑراوہ یا گورگ خواردوویہتی یا خراوہتہ
چالیکھو وہ.

﴿وَاللهُ الْمُسْتَعَنُ عَلَىٰ مَا تَصِفُونَ ۚ ۱۸﴾

هر خودایہ داوی یارمہتی لئی ئه کری بُو ئه وہ تھوانایی بدا به دلی من لہ سہر
ھملگرتني ئم بارہ گرانہ کہ ئیوہ باسی ئه کہن.

بزانن! ئه وہی کہ مہعلوومہ لہ دینا ئه مہیہ سہبر کردن لہ سہر مسیبہت لہ گیانا یا لہ
دارایدا یا لہ شان و پایہدا یا لہ ناساغیدا سیفہتیکی گھورہ یہ و لہ سیفاتی پیغہمبہران
و رہبہره گھورہ کانہ. وہ مہعنای سہبری کہ واجبہ لہ سہر موسولمان ئه مہ نیبہ کہ
ئیش نہ گا به دلی، یا نہ گریت، تماشا ئه کہین حمزہت ﷺ لہ سہر ئیراھیمی
کوپی کہ وفاتی کرد گریا و فہرمووی: ئیمہ لہ سہر مردنی تو غہمبار و زویرین،
بہلکوو مہعنای سہبری شہرعی دوو شتہ:

یہ کم: ئینسان وابزانن ئم مسیبہتے خودا ناردوویہتی و خودا فہرمانزہوای عامہ
و واجبی ئیمہ ئه وہیہ لہم رووداوهدا ئیعتیاز مان نہ بن لہ سہری کہ بُوچی وہ ہات
کرد؛ چونکہ خاونہ حیکمہتی موتلہق جیگہی ئیعتیاز نیبہ.

دوروہم: ئه و ئینسانہ کہ گیرؤدہ بووہ کاری نہ کا بہ هاوار کردن، وہ یا گلہبی کردن،
وہ یا ہاتوچو بُو لای خہلکی کہ نیسبہت بہ پایہی ئه و کہ سہ موناسب نہ بنی. کہ
وابن مہعنای «سہبری جہمیل» خو گرتیکہ لہ پاش ئیعتیاز نہ گرتن لہ خودا هاوار
www.iqra.ahlamontada.com

و تهقالا و دهنگ و باسی تیدا نبی، وه «سهبری غهیره جه میل» نه وه به که ئینسان دهست بکا بهو هاوار و هاتوچویه؛ بؤیه حه زره‌تی یه عقووب ئهلى: باسی دلزویری خوم همر له لای خودا ئه کهم.

وه بیشزانین مه‌عنای سهبر ئه وه نبی که ئینسان مادام بتوانی چاری دهردی خۆی بکا نه که‌ویته شوین چاری دهرد، بەلکوو دروسته بۇ ئینسان هر دهردی و هر بەلایین که دینی بین یا دنیایی بین و له ئیمکاندا بین چارکردنی حهول بدا به په‌نابردن بۇ لای خاوهن دهسته‌لات، وه یا به ده‌رمانکردن، وه یا سه‌رفی مال نه و مسیبه‌تە چار بکا، جا که هر چار نه کرا ده‌رئه که‌وئی که قه‌زای خودا سادر بیوه و ته‌سلیم بین و بلی: «إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ».

ههرووا بزانن، ئەم برايانی یوسفه که ئەم کاره ناھەمواره‌یان کردووه له گەلیا هېچ کام له‌وان نه‌بیوه به پىغەمبەر و وەحى بۇ نه‌هاتووه له لای خوداوه؛ چونکە ئەسەح ئەمە يە پىغەمبەران له پاش خەلاتى پىغەمبەرایەتى و له پىش ئەوە يشا ئەبىن مەعسووم بىن له گوناحى گەورە و ئەم گوناحە کە ئەوان کردىان بیویه چەن گوناح، وەکوو قەسدى ئىپەلاکى یوسف؛ چونكى غالبى گومانیان وابیو کە ئەمرى و دەرهەتىنانى کاروانى قەتعى نه‌بیو. وه لەم لايشەوه دلى باوکیان بهو جۆرە نابارە ئازاردا و چەن درق و دەلمەسە و سويندى درق لەم کاره ساتەدا هاتە سەريان.

﴿وَجَاءَتْ سَيَارَةٌ فَأَرْسَلُوا وَارِدَهُمْ فَأَدَلَّنَ دَلْوَهُ قَالَ يَبْشِّرَنِي هَذَا عُلَمُونُ﴾
 ﴿وَأَسْرُوهُ بِضَعَةً وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِمَا يَعْمَلُونَ﴾ ۱۹

ریوایەت کراوه پاش سى رۆژ لە رووداوه کاروانى لە شارى «مەدىن» وە رووى
کرده «میسر» و لە رىگەدا لە نزىكى ئە بىرەدا باريان خست و ئاسايشيان كرد و
لە سەر ياساي کاروانى پياۋى ناوى مالىكى كورى زعرى خەزاعى بۇو ناردىيان
ئاوابان لە بىرە بۇو ھەلىنجى، ئەويش كاتى دۆلچە كەي داهىشته خوارەوە حەزرەتى
يووسف رؤىشته ناو دۆلچە كەوە كاتى ھەلىان كىشا تەماشىان كرد كورپىكى جوانى
تىدايە! ئەويش زۆر شادمان بۇو وتى بە ھاوارپىكانى: موژدە بىن ئەمە كورپىكى جوانە
لە ناو دۆلچە كەدا ھاتە سەرەوە، جا لە ناو خۇيانا وە كۈو كەلوپەلى بازىرگانى شاردىيانە وە
بۇو ئەوە كەس پىيان نەزانى، وە خودايىش زانايە و زانا بۇو بە كارە كەيان و حەزى
كەد بەوە كە دەستى ئەوانە بىھۇى بۇو ئەوە كە بىيەن بۇ میسر و بىھۇيىتە خانە دانى
وە زىرەوە.

٢٠

وە ئەو كەسانە كە يووسفيان دەرھينا لە بىرە كە كاتى گەيشتنە میسر يووسفيان
فرۇشت - لە سەر حىسىنى ئەوە كە بەندەي مالى تىجارەت - بە وەكىلى مەسەرە فى
وەزىرى میسر بە پارەيەكى كەم كە عىبارەت بۇو لە چەن درەمنى و ئەوانە لە بابهەتى
مۇعامەلەي يووسفعوھ لەوانە بۇون كە مالى دىنيايان نەۋى ھەرئە وەيان ئەويست كە
بىغۇشىن و لە لايان نەمینى لە ترسى ئەو نە كا خاوهەنى ئەو غولامە بىھۇيىتە شوين
كاروانە كە و دەربىھۇى ئەو كورە دۆزراوهە تەوە و مالى تىجارەت نىيە.

وَقَالَ الَّذِي أَشْرَدَهُ مِنْ مِصْرَ لِأَمْرَأَتِهِ أَكْرِمِي مَثُونَهُ عَسَى أَنْ
يَنْفَعَنَا أَوْ نَنَجِذَهُ وَلَدَّا

وه ئە و وزیرە کە یوسفی کری له میسرا وتى به ژنه‌کەی: خزمەتى ئەم غولامە بکەن و باش بەختیوی بکەن، ھیوما وایه کە قازانچىمان پىن بىدا له خزمەتكىرىنى دیوان و مالا وە يالە كلىل بە دەستى مەسرەفدا، ياخود ھەر بىكەين بە كورپى خۆمان مادام ئەدەب و ئەخلاقى بەرزمان چاو پىكەوت لە رەفتارىيەوە.

وَكَذَلِكَ مَكَّنَاهُ لِيُوْسُفَ فِي الْأَرْضِ وَلَمْ يَعْلَمْهُ مِنْ تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ

وَاللَّهُ عَلَيْهِ عَلَّاقَةٌ أَمْرِهِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ۚ ۲۱

وه هەر وەکوو چۈن یوسفمان لە بىرە کە رىزگار كرد و له میسرا فرۇشتىمان بە وزىرى پاشا ھەروا خاوهەن دەستىمان كرد لە عمرى مولىكى وزىرا، وە يالە عمرى ولاتى میسرا، وە تا بىمېنېتىوە بەسەر بەرزاى له ويىدا، وە تا تەعليمى مەعانى كىتىبە ئاسمانىيە كانى بکەين تا گەورەبى میسرا پىن بکرى، وە خودا زالە بەسەر خواتى خۆيا بەلام زورىيە ئادەمیزاد نازانن بەم حالە.

وَلَمَّا بَلَغَ أَشْدَدَهُ، أَيْتَنَاهُ حُكْمًا وَعِلْمًا وَكَذَلِكَ بَخْرِيَ الْمُحْسِنِينَ ۚ ۲۲

جا پاش ئەوە کە یوسف گەيشتە ئەپەپر پايەي ھىزى وجودىيەوە كە ما بەينى سالە تا (۴۰) سال، حىكمەتى عەمەلى و رەفتارى پىاوانەي عادلانە و عىlim و زانسىتى واجباتى تايىتى خۆى لە ھەموو بابه تىكەوە پىتىمان دا و كردىمان بە ئىنسانى ھەلبىزىراوى زاناي تەوانا. وە هەر بەم جۆرە يىش جەزاي ئەو كەسانە ئەدەينەوە كە خاوهە ئىحسان و بىر و باوهەر و كردهوە و رەوشتىيان باشە.

بىزانن! بازى لە موڤەسیرە كان فەرمۇويانە: سەرەتاي پىغەمبەر ايەتى حەزرەتى یوسف لەو كاتەوە بۇوە کە كەوتە ناو بىرە كەوە و خودا پىنى فەرمۇو: «لەمەولا ناگادارت ئەكم لە حالى براڭانت و ئەوان بە تو نازانن».

وہ بازئی فہرموویانه: سہرہتای پیغمه رایہتی ئهو له و کاتھوہ بووه که خرایہ زیندانه وہ. وہ بازئی فہرموویانه: پاش ئهوہ که یوسف بوو به ئەمینداری پاشای میسر و دھستی کرد بہ خزمہت کردنی میللہ تی میسر، وہ خودای تھعالا خۆی عالمہ بہ حقیقتی حال. بہلام ئہم بیرہ دوایینه زور پھسنده؛ چونکی ئەگھر حمزہ تی یوسف لہ عومری چواردہ و پازدہدا گھیشتی بہ میسر و کھوتیتھے مالی عهزیزی میسره وہ چھن سالن لہ مالی ئھوا بووه و پاش ئھوہ که خراوہ تھے سیجنھوہ حھوت سال لہ حەپسخانہدا بووه و پاش ئھوہ لہ حەپسخانہ هاتووھ تھے دھرہوہ بووه بہ کار بھدھستی دارایی پاشای میسر ياللّا بووه بہ ئىنسانیتکی رہسای موناسیب بؤ پایہی رہبھری و لھو ولا خودا کردوویتی بہ رہبھر و دھعوھ تی خھلکی کردووھ بؤ دینی تھے وحید و بؤ شھریعہ تی باوک و باپیرہ کانی هتا ئیبراھیم علیہ السلام.

﴿وَرَدَتْهُ الَّتِي هُوَ فِي بَيْتِهَا عَنْ نَفْسِهِ﴾

زور هاتوچوی کرد ئهو ڙنه که یوسف لہ مالی ئھوا بوو، وہ تیکوشا لہ گھل یوسف بؤ رامکردنی نھفسی یوسف بؤ خۆی؛ چونکی یوسف زور جوان بوو و ئھو ڙنهیش زور جوان بوو بہ دل گرفتاری عھشقی یوسف بوو بیوو، وہ ئھو وی که ئىنسان رابکیشی بؤ ئارہ زوویازی - لہ نیشاندانی شیوهی جوانی خۆی بہ بھرگی جوانه وہ و کردن بھری بھرگی جوان و زهر و زیوہری نایاب و بھ ناز و دلالله وہ و قسہ کردن لہ گھلیا و خزمہ تکردنی و دلرا گرتني - بھ جئی هینا، هتا بیری هاتھ سہر نووھ که هئر چوں ئھمر بکا بہ یوسف ئیتاعھی ئکا و ملپیچی ناکا. جا لام کاتھدا فرسه تی لئی هینا.

﴿وَغَلَقَتِ الْأَبْوَابَ وَقَالَتْ هَيْتَ لَكَ﴾

وه زلیخا دهرگای همزده کانی له دهر و ژووره‌وه داخست به جوزئی که س پیمان نه زانی ووتی به یوسف: فه رموو بین بؤلام تا پیکمه وه رابویرین! وه حمزره‌تی یوسف له بهر پاکی نه فسی خوی موبالاتی پین نه کرد و عوزری بؤ هینایه وه به سی جوز.

﴿قَالَ مَعَاذَ اللَّهِ إِنَّهُ رَفِيقُ أَحْسَنِ مَثَوَىٰ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ﴾

یه کهم: فه رمووی: پهنا ئه گرم بهو خودایه که کرده‌وهی خراپی حرام کردووه و پیویسته هه موو که سی خوی له حرام لابدا به تایبیه‌تی یه کنی که له خانه‌دانی دین و زانیاری دین بین.

دووه‌هم: فه رمووی: ئه و که سه که خاوه‌نی عیسمه‌تی تویه گهوره و سه‌یلدی منه و پایه‌ی باش راگر توم و زور دووره له حقوقوقی وهفا و که رامه‌ته وه ئینسان خه‌یانه‌ت له گهـل خانه‌واده‌ی گهوره‌ی خویا بکا، به تایبیه‌تی گهوره‌یه کی وا که حورمه‌ت و پایه‌ی دابنی بهو که سه.

سی‌هم: خو بـهـرـهـلـاـ کـرـدـنـ بـؤـ نـاـرـهـزـوـوـبـازـیـ وـ دـهـسـتـبـرـدـنـ بـؤـ نـاـمـوـوـسـیـ خـهـلـكـ مـوـخـالـیـفـیـ عـهـقـلـیـ سـهـلـیـمـهـ،ـ وـ سـتـهـمـهـ وـ تـهـجـاـوـزـهـ لـهـسـهـرـ يـاسـایـ وـیـژـدـانـ وـ کـهـرـامـهـتـیـ ئـیـنسـانـیـ وـ بـهـ رـاستـیـ هـرـکـهـسـیـ سـتـهـمـکـارـ بـیـ رـزـگـارـ نـابـنـ.

﴿وَلَقَدْ هَمَتْ بِهِ وَهُمْ بِهَا لَوْلَا أَنْ رَعَىَ بُرْهَنَ رَبِّهِ كَذَلِكَ

﴿لِنَصْرِفَ عَنْهُ السُّوءَ وَالْفَحْشَاءَ إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُخْلَصِينَ﴾

به راستی ژنی و هزیری میسر زلیخا ناو قه‌سدی له زهـتـوـهـرـگـرـتـنـیـ کـرـدـلـهـ یـوـسـفـ عـلـیـاـ،ـ وـ هـدـزـرـهـتـیـ یـوـسـفـ بـهـ هـوـیـ ئـیـنسـانـیـهـتـهـ وـهـ قـهـسـدـیـ زـلـیـخـاـیـ ئـهـ کـرـدـ ئـهـ گـهـرـ لـهـ وـ کـاتـهـ تـارـیـکـهـ دـلـیـ خـوـیـ لـهـ لـایـهـنـیـ خـوـدـاـوـهـ بـهـ هـهـلـکـراـوـیـ دـهـرـکـ نـهـ کـرـدـایـنـ،ـ بـهـلـامـ لـهـ

كاتەدا لە ويژدانى خۆيا دەركى نۇور و رووناکى و ئىنسىيراحىيىكى روحى وەھايى كرد لە قەسىدەرنى ئەوكارە نابارە دووركەوتەوه، واتە يووسف قەسىدى زلىخاي نەكرد؛ چونكى هيئىتكى روحى خودايى لە دلىا پەيدا بۇو مانىع بۇو لەو قەسىدە و ئىتمە بۇويە ئەو بورھانەمان پىن نىشان دا بۇ ئەوه ئەو كارە ناھەموارەدى لى دوور بخەينەوه؛ چونكى بە راستى بېياردرابەر كە يووسف لە بەندە خالىسکراوەكان و لە رەھبەرە كانە لە دەفتەرى عىلەمى ئىتمەدا و رەھبەران ئەپىن لە كارى نابار دوور بن.

﴿وَاسْتَبَقَ الْبَابَ﴾

جا يووسف و زلىخا هەردوو كەوتەنە كى بەركى بۇ لاي دەركاي مالەكە، وە هەركام لهوان كۆششيان ئەكەن بۇ ئەوه كە لە پىش ئەوا پىنى بگەن، يووسف ئەيوىست بىگا بە دەركاكە و بىكاتەوه و خۆى رزگار بىكا لە دەستى زلىخا و، زلىخا ئەيوىست زۇو بىگا بەو دەركايدە تاپشتى پىوه بىنى و نەيەلىنى يووسف دەرچى و مەقسۇودى خۆى بەجىيەننى وە ياخەللىك بەو كارەساتە نەزانىن، وە يووسف كەوتە پىش و زلىخا لە دوايەوه ملەوانى كراسەكەي يووسفى گرت.

﴿وَقَدَّتْ قَمِصَهُ، مِنْ دُبْرِ﴾

وە كراسەكەي يووسفى لە پشتەوه دادرى؛ چونكى يووسف بەھىز پەلەي ئەكرد بىگات بە دەركاكە و زلىخا كراسەكەي رائەكىشا و كراسەكە بە دەستىيەوه درا.

﴿وَأَلْفَيَا سَيَدَهَا لَدَّا الْبَابِ﴾

بە قەزا و قەدەرى خودا لەو كاتەدا تەسادۇفى مىزدەكەي زلىخا واتە «قطفىر» ناو وەزىرى پاشاي ميسريان كرد. وە بە فەورى بۇ پىشىدەستى، زلىخا ھاوارى كرد لە «قطفىر».

قالَتْ مَا جَزَاءُ مَنْ أَرَادَ بِأَهْلِكَ سُوءًا إِلَّا أَنْ يُسْجَنَ أَوْ عَذَابٌ أَلِيمٌ

وتی: جگه له سیجن و سزای سهخت چی تر ههیه بین به تولهی که سین که
بیهوی خهیانهت له عائیله‌ی تو بکا؟

وه حهزره‌تی یوسفیش بتو چاری که رامه‌تی خوی هاته‌دهنگ و،

قَالَ هِيَ رَوَدَتِنِي عَنْ نَفْسِي

فه رمووی: حاشا! من هیچ کاری‌تکی نابارم نه کردووه و ئەو هەولی دا بتو رامکردنی
من و منیش ویستم خوم دهرباز بکەم تا لەم شوینەدا گەیشتین به تو.

**وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِنْ أَهْلِهَا إِنَّ كَانَ قَمِيصُهُ قُدَّ مِنْ قُبْلٍ فَصَدَقَتْ
وَهُوَ مِنْ الْكَذِيبِينَ** ۲۶ وَإِنْ كَانَ قَمِيصُهُ قُدَّ مِنْ دُبْرٍ فَكَذَبَتْ وَهُوَ مِنْ

الْكَذِيقِينَ ۲۷

وه لهویدا شایه‌تیک له خزمی زلیخا شایه‌تی دا و وتی: تەماشا بکەن ئەگەر
کراسه‌کەی یوسف له بەرەوە دراوه ئەو زلیخا راست ئەکا و یوسف له درۆزنانه؛
چونکى ئەو نیشانه ئەوھیه کە یوسف دەستى بردووه بتو زلیخا و ئەویش معنی
کردووه و یوسف کراسه‌کەی دادپیوه. وە ئەگەر کراسه‌کەی له پشتهوە دراوه ئەو
زلیخا درۆ ئەکا و یوسف راست ئەکا؛ چونکى ئەو نیشانه ئەوھیه کە زلیخا
داوای رووبەروویی له یوسف کردووه و ئەویش پشتنى لى هەلکردووه و زلیخا له
پشتهوە کراسه‌کەی گرتۇوه و ئەویش خوی راکیشاوه هەتا کراسه‌کەی له پشتهوە
دراوه.

﴿فَلَمَّا رَأَهَا قَمِيصَهُ قُدَّ مِنْ دُبُرِّ قَالَ إِنَّهُ مِنْ كَيْدِكُنَّ إِنَّ كَيْدَكُنَّ

عَظِيمٌ ۚ ۲۸

جا كاتنى كە تەغىر تە ماشاي كرد و دەركەوت كراسە كە يووسف لە پىشته وە دراوه و باش تىگە يېشت يووسف پاكە. وتنى: ئەم رووداوه لە گەل ئەم گريان و شکات و پىشىدەستى تۆدا بە عىبارەتى جازىبە بۆ دلى ئىتمە لە حىلەي ژنانەي ئىۋەيە و بە راستى حىلەي ئىۋە زۆر ورده و تەئىسىرى گەورە ئەكا وھ ئەگەر ھۆشىيارىيىكى باش نەبىن پياو ئەهاوېتىھە لەلەوە.

جا پاش ئەوه كە وزىزىر حاڭى بۇو لە وەزۇعى ناو مالە كە وتنى:

يُوْسُفُ أَعْرِضْ عَنْ هَذَا ۚ ۲۹

ئەي يووسف وا ئەزانىم تۆپاكى و باسى ئەم رووداوه مە كە با دەنگمان دەرنەچى.

وَأَسْتَغْفِرِي لِذَنِيْكَ إِنَّكَ كُنْتَ مِنَ الْخَاطِئِينَ ۚ ۲۹

وھ ئەي زىلخا تۈيىش داۋى چاپقۇشى لە خودا بکە بۆ تاوانى خۆت، بە راستى لە تاوابىارانى لەم كارەساتەدا، وھ ئەم جارە بەم جۆرە سەرى ئەم رووداوه يان نايە و بەسە كە كېپ بۇوه وھ لە ناو مالە كە يانا.

لىرىدە چەن باسى ھە يە:

يە كەم: لە سەر ئەو تەفسىرە من نووسىم لە لايمى حەزىزەتى يووسفە وە ئەشكەنە قەسىدى كارى خراب نەبۇوه لە بەر ئەوه كە جوملەي «وھم بە» ئەبىن بە جوابى «لولا» و لىتى پىشىكەوت تۇوه وھ كەو ئىمام فە خرى رازى بە نەقل لە سىبە وە يەھىيە وھ ئەو پىشىكەوت نەي رەوا داوه. كە وابىن مە عنای ئايە تە كە وايە: ئەگەر يووسف بورھانى

خودای دهرک نه کرداین قه‌سدی ئه و کارهی ئه کرد: به‌لام مادام بورهانه‌کهی دهرک کرد ئه و قه‌سدی نه کرد، وه ئه‌مه مه‌علوومه بۆ خویندەوار.

دووهەم: له‌سەر ئه و ته‌فسیره من نووسیومه «بورهان»^{۱۰} که عیباره‌تە له و نووره که له و کاته‌دا خودای تەعالا دایناوه له دلی یووسفا خواه نووری عیسمەت بىن که بۆ پیغەمبەرانه - مادام له و کاته‌دا پیغەمبەر بوبىن - ياخود تەوفيق و ئىرهاس بىن - ئەگەر له و کاته‌دا پیغەمبەر نه بوبىن - وه كەليمەی بورهان زۆر موناسىب بۆ ئەم هېزە مەعنه‌وییه؛ چونكى بۆ هېزى قەتعى و برىنده بەكار دى، وه نوورى عیسمەتى پیغەمبەران و نوورى تەوفيق هەردوویان زۆر برىنده و خاوهەن تەئسیرن.

سېھەم: ئه و شايەتى دا به پاكى یووسف بازى لە موفەسیرە كان و تۈوييانە پياوى بۇ ئامۇزىاي زلىخا ياخاللۇزاي بۇو، وه ئه و ئەم تەدبىرەي كرد بۆ عەزىزى ميسىر كە تەماشى كراسەكەي یووسف بىكا: ئاخۇ لە بەرهەوە دراوه يال له دواوه؟ وە زۆربەي موفەسیرە كان فەرمۇويانە: مىندالى بۇو لە بىشكەدا خزمى زلىخا بۇو وە بە شىۋەي «خرق العادە» خودا هيئىا يە و تار بۆ ئه و رووداوه بە دەليلى فەرمۇودەي حەزىرەت حەزىرەت كە فەرمۇويەتى: چوار مىندال ھاتۇونەتە و تار: «ماشتە»ي كچى فيرۇعون^{۱۱}! [وە] شايەتەكەي یووسف وە ئه و مىندالە كە لە زەمانى «جريج»ي راهىبىدا هاتە و تار بۆ شايەتى پاكى «جريج» وە عىسىاي كورپى مەرييەم عائىلە.

چوارەم: پىویستە بىانىن كە حەزىرەتى یووسف عائىلە له و رووداوى مالى و ھىزىرەدا مەعسووم و پاك بۇوە لە ھەموو جۆرە تاوانى بە دەليلى ئەوە (وە كەو ئىمامى رازى فەرمۇويەتى) ھەركەسىن پەيوەندى بوبىن بەو رووداوه وە شايەتى داوه بە پاكى

۱۰. مامۆستا له ته‌فسیرى «مواهب الرحمن» بەرگى ۴ لابېرە ۳۶۱ دا ئەفەرمۇئى: كورپى ماشتەي كچى فيرۇعون، نەك ماشتە خۆى. - بلاوکردنەوەي كوردىستان].

یوسف وه ئوانه که عەلاقەدارن لهوا یووسف و، زلیخا و، شایهت و، وهزیر و، ژنانی میسری و، خودای تەعالا و، دوزمنی گەوره شەيتان.

۱. یووسف عائشة فەرمۇویەتى: «ھى راودتى عن نفسى»، واتە: زلیخا ھاتوجۇزى كرد بۇ لاي من و ويستى مەيلى بىدەمى و من پەيوندىم نەبۇو، وە فەرمۇویەتى: «رب السجن أحب إلی مَا يدعوني إلیه»، واتە: خودا يازىندانم بىن خۆشترە لهو تاوانە و لهو كارەئ ئەوان منى بۇ بانگ ئەكەن. وە خودا ئەمانەئى گىپراوه تەھو و تەقىرىرى كردوون.

۲. زلیخا لاي ژنه میسرىيەكان دانى پىانا وتى: «لقد راودته عن نفسه فاستعصم»، واتە: بە راستى من ھەولىم دا لەگەل يووسفدا و ويستىم رامى بىكم، واتە من تەمامۇم تېكىردوو لەگەللى خەریك بۇوم بەلام ئەو خۆى نەدا بە دەستەوە. ھەروا لاي پاشاى میسرىشدا بىنى لىتىا وتى: «الآن ح شخص الحق، أنا راودته عن نفسه، وإنما لمن الصادقين»، واتە: ئىستە راستى دەركەوت، من فەرۇ فېلىم كرد بۇ رامكىردى یووسف، یووسف لە راستانە له وtar و كردارا.

۳. شایهتە كەيش بەيانى ئەوهى كرد كە بۇو بە هۆى پاكى یووسف عائشة.

۴. وهزیرى میسر وتى: «إنه من كيدكن، إن كيدكن عظيم».

۵. ژنه میسرىيەكان وتىان: «ما علمنا عليه من سوء».

۶. شەيتان بېيارى داوه كە عىيادى خودا گومرا بکا موخليسەكان نەبىن و خودا فەرمۇویەتى: «إنه من عبادنا المخلصين».

۷. خودا فەرمۇویەتى: «كذلك لنصرف عنهسوء والفحشاء». واتە: بورهانمان بىن نىشان دا بۇ ئەوه كە خراپە لادەين له یووسف، وە كۈو سەرهەتاي خەيانەتە كە و خەيانەتە كەيش خۆى.

وَقَالَ نِسْوَةٌ فِي الْمَدِينَةِ أُمَّرَاتُ الْعَزِيزِ تُرَاوِدُ فَتَنَاهَا عَنْ نَفْسِهِ قَدْ شَغَفَهَا حُبًا إِنَّا لَنَرَنَاهَا فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿٢٠﴾

واته: هرچند خانه‌دانی وزیر تیکوشان بُو کپکردنه‌وهی ئه و دهنگوباسه به‌لام به یاسای «قسه که‌وته زارئ ئه که‌ویته شارئ» هه‌وال بلاو بووهوه به ناو شاری میسردا و زنان که‌وتنه و تتوویز و کومه‌لنى ژنی هاوشان و هاوته‌مه‌نى زلیخا و تیان: ژنه‌که‌ی عهزیز خه‌ریکی دلداری و هاتوچویه بُو رامکردنى غولامه خزمه‌تکاره‌که‌ی خوی و، به راستی خوش‌ویستی ئه و غولامه چووه‌ته ناو پرده‌ی دلی زلیخاوه و به راستی لم رووه‌وه ئیمه زلیخا به گومرا و بین‌هوش ئه‌زانین؛ چونکه خزمه‌تکارئ ئه‌وه نایه‌ننی.

فَلَمَّا سَمِعَتْ بِمَكْرِهِنَ أَرْسَلَتْ إِلَيْهِنَ وَأَعْتَدَتْ لَهُنَّ مُثْكَحًا وَأَتَتْ كُلَّ وَجْهَةٍ مِّنْهُنَّ سِكِّينًا وَقَالَتِ اخْرُجْ عَلَيْهِنَّ فَلَمَّا رَأَيْتَهُ أَكْبَرْنَهُ وَقَطَعْنَ أَيْدِيهِنَّ وَقَلَنَ حَشَ لِلَّهِ مَا هَذَا بَشَرًا إِنْ هَذَا إِلَّا مَلَكٌ كَرِيمٌ ﴿٢١﴾

کاتئ که زلیخا ئه قسه و باسه په‌نامه‌کی ئه‌وانه‌ی بیست، وله‌حال قه‌سدی ئه‌وانیش له ژیزه‌وه سووک‌کردنى پایه و شانی زلیخا بwoo، ناردي به دوايانا به ناوي ده‌عوه‌ته‌وه بانگی کردن بُو مالی خوی و، بُو هه‌ركام لهوان نارنجیکی ئاماده کرد، جا کاتئ هاتن و دانیشتن هه‌ر يه‌که و نارنجه‌که و چه‌قویه‌کی دا به دهسته‌وه و، له‌وه کاته‌دا که خه‌ریکی بربینی نارنجه‌که بعون زلیخا به یوسفی وت: وره ده‌ره‌وه بُو ناو کومه‌لنى بانگ کراوان! کاتئ چاویان به شیوه‌ی جوانی دلریفینی بین‌وینه‌ی یوسف که‌وت زور به شتیکی جوان و گهوره هاته پیش چاویان و، به هۆی ته‌ماشاکردنی یوسفه‌وه هؤشیان لای خویان نه‌ما و دهستی خویان لهت و پهت کرد و هه‌موو

وتیان: خودا دووره له ناتهوانی و توانای بهسر همه مه شتیکدا هه یه بؤیه توانیویه تی
نهم ئاده میزاده لەم شیوه فریشته سروشته دا دروست بکا، بەلام ئەمە ئادەمی نییە و
ئەمە فریشته یه کى خاونەن قەدر و قیمةت و دیارییە.

**﴿قَالَتْ فَذَلِكُنَّ الَّذِي لَمْ تُنَفِّي فِيهِ وَلَقَدْ رَوَدَهُ عَنْ نَفْسِهِ فَأَسْتَعْصَمْ
وَلَيْلَنْ لَمْ يَفْعَلْ مَا أَمْرُهُ لِيَسْجُنَ وَلَيَكُونَا مِنَ الظَّاغِرِينَ ﴾** ۳۲

پاش ئەوه کە زلیخا حالى بۇ ژنە میسرییە کانیش گیرۆدەی جوانى یوسف
بوون و كەس بەرابەر بەو جوانییە خۆی ناگرئ، بىشاردەنەوە و تى: ئا ئەم جوانە کە
چاوتان پىتى كەمۆت ئەو غولامەيە كە ئىۋە سەرزەنلىقى منى لەسەر ئە كەن! بە راستى
من ھەولىم دا بۇ رامکىرىنى بۇ خۆم و ئەو ھەر خۆى نەداوه بە دەستەوە و خۆى
گرتۇوە، وە پاش ئەوه کە ئىۋە حالى بۇون لەو شیوه و جوانییە و ئەزانىن کە دل خۆى
ناگرئ لە ئاستى خۆشەويىتى نەودا، سوئىند ئەخۆم ئەگەر ئەوهى من لەم ئەۋى
نېيكە ئەخريتىه زىندانەوە و لە رىزى داماوه کانا ئەبنى.

لەمەوه دەردە كەۋى كە ھەمەو لا يەكىان دانىيان ناوە بەوهەدا كە ئىختىاريان لە دەست
دەرچووه بەرابەر بە یوسف. جا ژنە کانیش دەستیان كرد بە ئامۇرگارى یوسف و
حالى كردىنى لەوە كە لە موخالەفەي زلیخادا گیرۆدەي مەينەتى سزا و زىندان ئەبىن،
وە یوسف كەوتە ئەمرى واقىعەوە و لە پاش بىركرىنەوە لەوهەدا كە نافەرمانى زلیخا
سزايەكى مەحدووە و نافەرمانى خوداى تەعالا عارە بۇ دنيا و ئاگرە بۇ عالەمى
نەبرابەي قيامەت، لە خودا پارايەوە و ھەولى پاراستنى خۆى دا.

**﴿قَالَ رَبِّ السِّجْنِ أَحَبُّ إِلَيَّ مِمَّا يَدْعُونَنِي إِلَيْهِ وَإِلَّا تَصَرِّفْ عَنِ
كَيْدِهِنَّ أَصْبُ إِلَيْهِنَّ وَأَكُنْ مِنَ الْجَاهِلِينَ ﴾** ۳۳

وتی: پهروه ردگارا! زیندان له لای من گهلى خوشتره لهو کردهوه نابارهی که نه و زنانه لیمیان دهوى و، نه گهر تو فرو فیلی نه م زنانه لى لا نهدهی لهوانه‌یه که مهیل بکم بؤ رابواردن له گهلىانا و نه و کاته نه چمه رزی ثارهزو و بازانی نه فامهوه.

﴿فَأَسْتَجَابَ لَهُ رَبُّهُ فَصَرَفَ عَنْهُ كَيْدَهُنَّ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ ۳۴

جا خودای ته عالا دوعاکهی لئی قهیول کرد و وهزعنکی وای برده دلی و وزیری میسره‌وه که لهو خانه‌دانهی دوور بخنه‌وه. وه بهم جوره یوسفی پاراست و فرو فیلی زنه‌کانی لئی لادا؛ چونکی به راستی خودا دوعای موخلیسان نه بین و زانیشه به رازی دلیان و نه زانی مهبه‌ستیان چیه.

﴿ثُمَّ بَدَا لَهُمْ مِنْ بَعْدِ مَا رَأَوْا أَلَا يَتَتَ لِيَسْجُنُنَّهُ حَتَّىٰ حَيْنٍ﴾ ۳۵

پاش ماوه‌یه کی کم له کپ کردنوهی نه و رووداوه و پاش نهوه که چمن بدگهی مه عقوولیان دهست که وت له سه رپاکی یوسف و حالی بوون هه تا نه و لهو ماله‌دا بین خه‌لکی باسی خانه‌واده‌کهی نه کهن فیعله‌ن له مالیشه‌وه هوی کاری نابار هر دهوم نه کا. بؤیان ده رکه‌وت که باش وايه ماوه‌یین یوسف زیندانی بکه ن تا نه و خه‌تهره لهو خانه‌واده‌دا نه مینی.

﴿وَدَخَلَ مَعَهُ السِّجْنَ فَتَيَانٌ قَالَ أَحَدُهُمَا إِنِّي أَرَيْنِي أَغْصَرُ خَمْرًا وَقَالَ الْآخَرُ إِنِّي أَرَيْنِي أَحْمَلُ فَوْقَ رَأْسِي خُبْزًا تَأْكُلُ الظَّيْرُ مِنْهُ بِلَذْنَا بِتَأْوِيلِهِ إِنَّا نَرَكَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ﴾ ۳۶

واته: فیعله‌ن به نه مری وزیر یوسفیان زیندانی کرد و به ریکه‌وت دوو گنج له خزمه‌تکارانی پاشای میسر له گهـل یوسفدا زیندانی کران؛ یه کیکیان نانی بؤ پاشا دروست نه کرد و نه ویشیان مه شروع و باتی دروست نه کرد، نه دوانه به توانی نهوه زیندانی کران که نه یانمودی پادشا ده رمان‌خوارد بکهـن.

و ه ب ه وی بلا و بونه وی دنگوباسی کاره ساتی خانه دانی وزیره و ده کردنی
فرمان به زیندانکردنی یوسف مشهور بود که نهم غولامه تئنسانیکی به حورمهت
و دل و داوین پاک و خاوه نه فسیکی پاک، و فیعله ن ئاداب و ههستان و دانیشتنيشی
و ها بود، بهم هویه و نه دو خرمه تکاری پاشایه باوه ریان پهیدا کرد به و که
یوسف تئنسانیکی پیروزه و به یاسای نه و روزه بخ نه و نه شنی که داوای ته عبیری
خه وی لی بکری. و لی کاته دا نه دو گنه نجه هم ریه که و خه ویکیان دی و هاتن
بخ لای یوسف بخ لیکدانه وی خه وی کهیان و، یه کیکیان و تی: لی خه وما دیم تریم
نه گوشی و نه مکرد به شه راب بخ پاشا، نه وی تریان و تی: منیش دیم لی خه وما که
نانم لی سه ر سه رم داناوه و پهله ور دا نه بارن به سه رما و لی نانه نه خون، نه مانه وی
نآگادارمان بکهی لی ته فسیری نه دو خه وه، به راستی نیمه تو ب تئنسانیکی وا.
نه زانین که لی کومه لی چاکان و پیاوه چاکانی.

﴿ قَالَ لَا يَأْتِي كُمَا طَعَامٌ تُرْزَقَانِهِ إِلَّا نَبَأْتُكُمَا بِأَوْيَلِهِ، قَبْلَ أَنْ يَأْتِي كُمَا ذَلِكُمَا مِمَّا عَلِمْتِي رَبِّي إِنِّي تَرَكْتُ مِلَّةً قَوْمًا لَا يُؤْمِنُونَ بِاللهِ وَهُمْ بِالآخِرَةِ هُمْ كَفَرُونَ ٢٧﴾ وَاتَّبَعْتُ مِلَّةً أَبَاءَيَ إِبْرَاهِيمَ وَاسْحَقَ وَيَعْقُوبَ مَا كَانَ لَنَا أَنْ نُشْرِكَ بِاللهِ مِنْ شَيْءٍ وَذَلِكَ مِنْ فَضْلِ اللهِ عَلَيْنَا وَعَلَى النَّاسِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ ٢٨﴾

کاتی حمزه‌تی یووسف و تاری خزمه‌تکاره کانی بیست، و خودا حالی کردبو و
لهوه که یه کیکیان رزگار نهین له زیندان و له لای پاشادا قهدری نهین، ویستی لهم
هلهدا خوی دهربخا و ئاگاداریان بکا لهوه که خوی له لای خودادا قهدری ههیه و
رههیدره و خودا گەلۇ شتى، يەنامەکى یېئىشان نەدا وەکوو چۈن باقى، رەھىدە کان

خویان دهرئه‌خهن له ئاده‌میزاد، وه پىش فەرمۇون: من نەڭ ھەر بۇ تەفسیرى خەو
بەلکوو خودا زانستىكى رۆحى وەھاي پىداوم كە ھەر خواردەمەنىيەك لە لايەنلى
مەئمۇورى زىندانەوە رەوانەنە كىرى بۇتان بىخۇن لە پىش ئەوهدا كە بىگات بە ئىۋە
ئەزانىم چ جۇرە خواردەمەنىيەكە و سوودى ھە يە بۇتان بىخۇن يازىيان، وە ئەم زانستە
لە جومله‌ي ئەوانەيە كە خوداى خۆم فيرى كىدووم، وە سىرى ئەم بەش و بەھەريشە
ئەوهەيە كە من تەركى ئايىنى قەومىيەكم كىدووه كە ئىمانيان نىيە بە خوداى تەننیا، وە
كوفرى رۆزى قىامەت ئەكەن، واتە: وەكoo باوهەپىان بە زاتى خودا نىيە باوهەپىشىان
بەوهە نىيە كە ئىنسان لە پاش مىدن زىندىوو ئەكىرىتەوە و پرسىارى كىدووه و بىر و
باوهەپى لىنى ئەكىرى و ئەگا بە جەزاي خۆى.

وە كەوتۇومەتە شويىنى ئايىنى باولك و باپىرەكانى خۆم كە يەعقووب و ئىسحاق
و ئىبراھىمە، وە بۇ ئىمە رەوا نىيە و نېبۈوه قەت كە شەرىك و ھاۋپى بىپار بەھەين
بۇ خوداى تەعالا، وە ئىمە دامەزراوين لەسەر ئايىنى خودا پەرسىتى بە تاق و تەننیا
وە لەسەر رەھنوماىي ئاده‌میزاد بۇ دىنى تەوحيد و خوداى تەننیا پەرسىتىن، وە ئەم
بارەي ئايىنى تەوحيدە لە فەزل و كەرەمى خوداىلە لەسەر ئىمە كە وەحى ناردۇوه بە
فرىشتەدا بۆمان، وە لەسەر خەلکىش كە ئىمە كىدووه بە رەھبەر و رەھنومايان،
بەلام زوربەي ئاده‌میزاد نازانن بەم بارەيە و سوپاسى ئەو خوداىلە ناكەن كە ئەم
ئايىنى تەوحيدە بۇ ناردۇون بۇيە قەبۇولى ناكەن.

جا لەم شويىنەدا حەزەرەتى يۈوسف ئەيلەلا بە ئاشكرا كەوتە بانگ كەرنىان بۇ ئايىنى
تەوحيد و فەرمۇوى:

﴿يَصَدِّحِيَ السِّجْنَ هَأْزَبَابُ مُتَفَرِّقُونَ خَيْرٌ أَمِ الَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ﴾

نهی دوو هاورپی من لم زیندانهدا، ئایا پەرسنی چەن خودایه کی بلازوی
بى جەمعىيەتى بى شۇعۇر و ھىز باشە بۇ ئىنسان؟ يا پەرسىيارى خودايىن كە تاق
و تەنبايە و زالە بەسەر ھەممو شىيىكدا و كەس ناتوانى بەرابەرى بکا؟

﴿ مَا عَبَدُوْنَ مِنْ دُوْنِهِ إِلَّا أَسْمَاءً سَمَّيْتُمُوهَا أَنْتُمْ وَأَبَاؤُكُمْ
مَا أَنْزَلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطَنٍ ﴾

ئىۋە عىيادەت ناكەن بۇ غەيرى خودا بۇ چەن بىتىكى بىن نرخى بىن حەقىقەتى وەها
نەبىن كە خوتان ناوتنان ناون، ئىۋە و باوك و باپىرەتان، وە خودا ھىچ بورھان و بەلگەيە كى
رووناکى لەسەر دانەناون.

﴿ إِنَّ الْحُكْمَ إِلَّا لِلَّهِ ﴾

حۆكم و فەرمان بە بەندەيى ھەر بۇ خودايە.

﴿ أَمْرَ أَلَا تَعْبُدُوْنَ إِلَّا إِيَّاهُ ذَلِكَ الَّذِي أَقْرَىمُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ
لَا يَعْلَمُوْنَ ﴾

ئەو خودايە كە ئەمرى كردۇوە كە عىيادەت نەكەن بۇ ئەو نەبىن وە ئەمەيە دىنى
راستى حەقى دامەزراو لە كائيناتا بەلام زۆربەي ئادەمېزاد ئەمە نازانى.

﴿ يَصْنَعُ الْسِّجْنَ أَمَّا أَحْدُكُمَا فَيَسْقِي رَبَّهُ خَمْرًا وَأَمَّا الْآخَرُ
فَيُضْلَبُ فَتَأْكُلُ الظَّيْرَ مِنْ رَأْسِهِ فُضِيَّ الْأَمْرُ الَّذِي فِيهِ تَسْنَفَتِيَانٌ ﴾

41

جا پاش بەيانى بىر و باوهەر و ئايىنى خۆى و ئامۇڭكارى زىندانىيەكان، رووى
كردە تەعىرى خەوهە كانيان و فەرمۇسى: ئەي دوو هاورپى زىندانىم! يە كەمتان، واتە

ئوه‌تان که له خه‌ویا شه‌رابی دروست ئه‌کرد بۆ پاشاکه‌ی لەم‌ویه، ئه‌پرواته‌وه بۆ سه‌ر کاری خۆی و شه‌راب ده‌خواردی گه‌وره‌که‌ی ئه‌دانه‌وه، وە ئه‌وهی دووه‌متان ئوه‌ه حۆكمی ئىعدامی ئه‌درئ و هەلئه‌واسرى بە سیداره‌دا و لە بەر ناهەمواری حۆكمه‌که‌ی ناهىنریتە خواره‌وه هەتا پەله‌وه لە سەری ئەخوا، ئه‌و شته‌ی کە لىنى ئەپرسن براپیوه، واتە ئەنجامی ئەم زىندانى كردننانە لە تەعېرى خه‌وه کانتانا ئەمە يە.

﴿وَقَالَ لِلَّذِي ظَنَّ أَنَّهُ نَاجٌ مِّنْهُمَا أَذْكُرْ فِي عِنْدَ رَبِّكَ فَأَنَّسَهُ أَشَيْطَنٌ ذِيَّرَ رَبِّهِ فَلَمَّا ثَ فِي الْسِّجْنِ بِضَعَ سِينِينَ ﴾

وە یووسف فەرمۇسى بەويانە کە باوه‌پى وابوو رزگاره لە زىندان: کاتى روېشىتىتە لای پاشا باسى منى لا بکە کە بە ستم لەم زىندانەدا راگىراوم، بەلكوو بەزەبى پىما بىتەوه و رزگارم بکا، بەلام تىكەلبۇون بە کاری خۆبەوه و شادمانى بە رزگار بۇونى خۆى تىكەلى دنیاي كرده‌وه و پەيوەندى بە شەپتانه‌وه پەيدا كرده‌وه و شەپتان بۇو بە هۆى ئه‌وهى باسى یووسف فەراموش بکا و لای پاشا باسى نەکا وەك هەر نەيدىيى! وە مەشهور وايھ حەوت سال مايدوه لەو شوينەدا. وە حىكىمەتى ئه‌وهىش ئەمە بۇو ئەو باسە شەرمئاوه‌رە نەمېنى و یووسفيش بگات بە پايە بە لای پاشاوه.

﴿وَقَالَ الْمَلِكُ إِنِّي أَرَى سَبْعَ بَقَرَاتٍ سِمَانٍ يَأْكُلُهُنَّ سَبْعُ عِجَافٌ وَسَبْعَ سُبْلَاتٍ حُضْرٍ وَآخَرَ يَأْسَتٍ ۖ يَأْتِيهَا الْمَلَائِكَةُ أَفْتُونِي فِي رُءُسَنِ إِنْ كُنْتُمْ لِلرَّءَةِ يَا تَعَبُّرُونَ ﴾

بە خواستى خودا پاش ئەو ماوه پادشاي ميسر خه‌وى دى: کە رۆژ بۇوه‌وه فەرمۇسى: بە راستى من لە خه‌ودا حەوت گاي زەلامى گۇشتىن و قەلەوم دى لە نەھرىكەوه هاتنه دەره‌وه و حەوت گاي لاۋازىشم چاو پىتكەوت ئەو حەوت گا

قەلەوەيان ئەخوارد و قۇوتىان ئەدان، وە حەوت گولە گەنمى سەوزى جوانىم دى و
حەوت گولى وشكى زەرد كەوتىن بەسەر گولە سەوزەكانا و دايىان پوشىن، وە لەم
خەوه زۆر سەرم سورپماوه، ئەى كۆمەلى مەجلىس و ئەھلى فامى بارەگا تەفسىرى
ئەم خەوەم بۇ بکەن ئەگەر ئىيە لەوانەن كە تەعېرى خەو ئەزانى.

﴿فَالْوَا أَضَغَثُ أَخْلَمٍ وَمَا نَحْنُ بِتَأْوِيلِ الْأَخْلَمِ بِعَلَمٍ﴾

نەوانىش لە وەلاما و تىان: ئەم خەوانە لە خەوى پەپۈرۈچ ئەچىن، وە ئىيمە زانا
نин بە تەعېرى خەوى وەها؛ چونكى حەقىقەتىان نىيە.

﴿وَقَالَ الَّذِي نَجَّا مِنْهُمَا وَأَذَّكَرَ بَعْدَ أُمَّةً أَنَا أُنْتُكُمْ بِتَأْوِيلِهِ، فَأَرْسِلُونَ﴾

﴿٤٥﴾

جا ئەو كابراى زىندانىيە كە يووسف تەعېرى خەوەكەى بۇ كرد و رزگارى بۇو
يووسفى كەوتهوه بىر پاش ئەو ماوه زۆرە و وتى: من خەبەرتان ئەدەمنى بە تەئویلى
ئەم خەوه، ئەمر بەھەرمۇن رەوانەم بکەن بۇ لاي يووسف؛ چونكى لەو رۆزەدا كەس
بە بىن فەرمانى تايىبەتى نەئەتوانى بىرلا بۇ زىندان و زىندان بىيىنى، جا پاشا فەرمانى
دا كە بىرلا بۇ زىندان و رۆيىشت بۇ لاي يووسف و عەرزى كرد.

**﴿يُوسُفُ أَيَّهَا الْصَّدِيقُ أَفْتَنَا فِي سَبْعَ بَقَرَاتٍ سِمَانٍ يَا أَكُلُّهُنَّ سَبْعَ
عِجَافٍ وَسَبْعَ سُبْلَكَتٍ خُضْرٍ وَأُخْرَ يَأْسَتٍ لَعَلَّ أَرْجِعُ إِلَى الْأَنَاسِ
لَعَلَّهُمْ يَعْلَمُونَ﴾**

﴿٤٦﴾

ئەى يووسف ؟! ئەى ئىنسانى خودا پىداوى زۆر راست لە وتارا ! خەبەرمان پىن
بىدە لە تەئویلى ئەم خەوهدا پاشادىويەتى: كە حەوت گای لەر حەوت گای قەلەوەيان
خواردووه و، حەوت گولە گەنمى وشكى پووكاوه كەوتۇن بەسەر حەوت گولە

گه‌نمی سه‌وزی جوانا، هیوام وايه برومهوه بۇ لای پاشا و وزیره‌کانی و باسه‌که‌یان بۇ بکیزمهوه هه‌تا بزانن که ته‌عییری خه‌وه‌که‌ی پاشا چیه.

﴿قَالَ تَرْزَّعُونَ سَبَعَ سِينِينَ دَأَبَا فَا حَصَدْتُمْ فَذَرُوهُ فِي سُبْلِهِ إِلَّا قِيلَّا مِمَّا نَأْكُلُونَ﴾

فه‌رمووی: حه‌وت سال کشتوكالتان ئاسابى ئېبىن ئه‌وه که لمو حه‌وت سال‌دا ئېدوورنه‌وه وازى لى بىنن هەر لە ناو گولە‌کە يا بەمیتىتە‌وه كەمى نەبىن له‌وه‌ى کە پیوستان پىئىه‌تى بۇ خواردن.

﴿ثُمَّ يَأْتِي مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ سَبَعُ شِدَادٌ يَا كُلُّنَّ مَا قَدَّمْتُمْ لَهُنَّ إِلَّا قِيلَّا مِمَّا تَحْصِنُونَ﴾

پاش ئه‌و حه‌وت سال‌ه، حه‌وت سال‌ى ناھەموارى قاتى دىئنە پىشە‌وه هەمموو ئه‌و رزقه‌ی هەلتان گرتۇوە و داتان ناوه بۇ ئه‌و سال‌ه گرانيانه، ئەيان خۆن، واتە خەلکە‌کە ئه‌وه‌ى ئاماذه‌یان كردووە بۇ خۆيان بۇ سال‌ه گرانىيە‌کان ئەي خۆن كەمى نەبىن له‌وه‌ى پاراستووتانه بۇ تۆۋى كشتوكال يا بۇ كاتى قاتە سال.

﴿ثُمَّ يَأْتِي مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ عَامٌ فِيهِ يُغَاثُ الْنَّاسُ وَفِيهِ يَعْصِرُونَ﴾

پاش ئەم حه‌وت سال‌ه گرانىيە‌يش سالىتكى زۇر باش دىتە پىشە‌وه لمو سال‌دا باران لە ئاسمانه‌وه ئەپۈزىتىرى بەسەر عالە‌ما و زھۆر و زار هەمموو ئەزىتىتە‌وه، وە لە سال‌دا مىوه و سه‌وزى زۇر دەستکارى ئەكەن و خولاسە‌کە يان ئەگرن بۇ شەربەت و پىخۇر و بۇ خواردن و رابواردن.

جا كابراي فرستاده ئەم باسە‌ى بىرده‌وه بۇ لای پاشا و گىزپايدە‌وه بۇ ئه‌و و بۇ پياو ماقولانى بارەگا. وە پاشا بە دل ئه‌و ته‌عیيرە‌ى پەسەندى كرد و هەممو خەلکە‌کە قىسە‌کە يان بە ماقولۇ زانى. جا پاشا هاتەسەر ئەم فەرمانە کە خودا فەرمۇويە‌تى:

﴿وَقَالَ الْمُلْكُ أَتَنْوَنِي بِهِ﴾ فَلَمَّا جَاءَهُ الرَّسُولُ قَالَ أَرْجِعْ إِلَى رَبِّكَ
﴿فَسَعَلَهُ مَا بَالِ الْنِسْوَةِ الَّتِي قَطَعْنَ أَيْدِيهِنَّ إِنَّ رَبَّيْ بِكَيْدِهِنَّ عَلِيمٌ﴾
جا پاش ئهود پاشا حالي بوو له فام و هوشيارى يووسف وتي: بروون يووسف
بۇ بىتنى با چاوم پىتى بكمەوى و بزانم حەقىقەتى چىيە، وە كاتى فرستادەكە هات
ئەمرى پاشاي پىكەياند، حەزىزەتى يووسف لەبر نەجابەت و شەرافەت و نورانىيەتى
رۆحى و دامەزراوى لە پايدا، پەلهى نەكەد بۇ ئهود بىرۋاتە دەرەوه بۇ لاي پادشا
بەلکۈر و رىزى خۆى راگرت بۇ ئهود كە لە عالەمى بارەگاي پاشا دەربىكمەوى كە
يووسف ئىنسانىكى شەريف و داوىن پاكە و فەرمۇرى بە كابرا: بىرۇ عەرزى پادشا
بکە ئەمر بکا ئەو ژنانە كە دەستى خۆيان لەت و پەت كەد لەگەل ژنى وەزىردا كۆيان
بىكاتەوه و لىيان بېرسىن: حالى ئەوان چۈن بۇوه و حالى منىش چۈن بۇوه، وە ئەو
ژنانە لەسەر چ ئەساسىن بە منيان ئەوت: فەرمانى سەيىدەكەى خوقت (كە ژنى وەزىرە)
بەجى بىتنە؟ بە راستى خودا زانايە بە فيلى ئەوان بەلکۈر دان بە پاكى من و ناپاكى
خۆياندا بىتنى.

﴿قَالَ مَا حَطَبُكَنَّ إِذْ رَأَوْدَنَّ يُوسُفَ عَنْ نَفْسِهِ﴾
 جا پاش ئوه فرستاده که رؤیشت بۇ لای پاشا و قىسە کەی حەزىزەتى يووسفى
 عەرز كرد. پادشا ناردى ژنه کانى ھەموو لاي خۆى حازر كرد و پىنى وتن: مەقسەدتان
 چى بwoo کە دەورەي يووسفتان دابwoo و تىئى پىنجا بعون و بهچى گەيشتن لەگەلیا؟
 ئايا لە يووسفەوە ئەساسى ھەبwoo بۇ ئەو ھاورد و بىرى ئىيە، يا لە ئىيەوە بwoo؟ وە
 يووسف هاتە سەر مەبەستى ئىيە و بە قىسەتان رازى بwoo؟

قُلْ حَسْنَ لِلَّهِ مَا عَلِمْنَا عَلَيْهِ مِنْ سُوءٍ

ئهوانیش و تیان: حاشا! ئیمه هیچ رهفتار و ئاساریکی ناپەسەندمان لە یووسفەوە دەرك نەکردوووه نە لە ئەووه‌لەوە و نە لە ئاخىرەوە. لەویدا زىلخا ھاتە قسە و وتى:

﴿قَالَتِ اُمْرَأُتُ الْعَزِيزِ الْفَنَ حَصَّصَ الْحَقُّ اُنَا رَوَدْتُهُ عَنْ نَقْسِيِّهِ وَإِنَّهُ لِمِنَ الصَّادِقِينَ﴾ ٥١

ژنه کەی عەزىزى ميسىر ھاتە وتار و وتى: ئىستە راستى دەركەوت و كاتى ئەوە ھات كە بەيانى واقيع بىرى: ئەم ژنانە پەيوەندىيان بە قەزىيەي یووسفەوە نەبووە من ھەولىم لەگەل داوه و دەورم داوه و ويستوومە سازى بىكم و بۇ ئارەزۈوی خۆمى بىگۈنجىنیم، و بە راستى یووسف داوىن پاكە و لەو كەسانە يە كە راست وتار و راست كارە لەگەل خوداي خۆى و لەگەل مەسلەك و لەگەل خانەدانا و بە هېچ جۇرى داوىنەي ئەو گەردى نەگرتۇوه.

﴿ذَلِكَ لِعِلْمٍ أَنَّى لَمْ أَخْنَهُ بِالْغَيْبِ وَأَنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي كَيْدَ الْغَافِلِينَ﴾ ٥٢

جا یووسف ئەفەرمۇيت: من داواى ئەم تەحقىقەم لە پىشا كرد بۇ ئەوە كە عەزىز بىزانى من خەيانەتم نەکردوووه لەگەل خانەوادەي ئەوا لە پەنامە كىيەوە و خوداي تەعالا ف্ۇرۇقلى خەيانەتكاران ناگە يەنېتە ئەنچام.

﴿وَمَا أَبْرَىئُ نَفْسٍ إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَارَةٌ بِالشَّوَّءِ إِلَّا مَا رَحِمَ رَبِّ إِنَّ رَبِّ عَفْوٌ رَّحِيمٌ﴾ ٥٣

وە من باكانە بۇ نەفسى خۆم ناكەم بە راستى نەفسى ئىنسان تەبىعەتى وايە فەرمان ئەدا بە هيىز لەسەر كارى ناپەسەند مەگەر ئەوەندە خودا مىھەربانى بىكا و ئىنسان رىزگار بىكا لە فيتنە و فەصادى، بە راستى خوداي من تاوان بەخش و مىھەربانە لەسەر ھەموو بەندە كانى و منىش يەكىكم لەوان.

بزان! لەم شوينەدا چەن قىسىم ئەمە يە:
يە كەم: ئەمە كەم كەن بە زاھىر شتىكى ناباريان نەكىد لەگەل يووسفدا
دەي بۆچى يووسف داواي ئەوه ئەكا پاشا بانگيان بکا و پرسىاريان لى بکا و بۆچى
نىسبەتى فيلى لىدان؟

وەلامە كەم ئەمە يە: ئەگەر ئەو ژنانە جانىبى حەقىان رابىگرتايە ئەبوا ئەوهندە
ئامۇرڭارى زىيىخايان بىكىدىيە كە لەوهپاش واز لە يووسف بىتىن وە يَا بىفرۇشى بە
كەسىنەكى تر و لەو مالەدا نەمەنلى بۆ دەۋامى ئەو دەنگوباسە. هەروا يووسف دەركى
كىد لەو ژنانەوە كە ئەوانىش ھەر ئەھلى ئارەززون و لە ژىيرەوە ئەيانو يىست بە نەوعە
فيلى يووسف بخەلەتىن ھەتا لە ناويانا ھاتوچۇ بکا و تۈوشى تاوانبارى بىكەن.
وە غەيرى ئەو ژنانەيش كەسى تر ئاگادار نەبۇو بەسەر وەزۇعى زىيىخا و يووسفدا
ھەتا پاشا ئىستېفادەي عىليميان لى بکا بە حەقىقەتى ئەو رووداوه.

دووھەم: مەشهور ئەوه بۇو كە ژنى عەزىز دەورى يووسفى داوه نەك ژنە
ميسىرييەكان، دەي بۆچى پاشا ئەلىن: *إذ راودتن يوسف عن نفسه* ؟
وەلامى ئەمە ئەوه يە:

۱. پاشا بە ھۆى وەسائلى خارىجىيەوە ئاگادار بۇوە لەوه كە ئەو ژنانەيش
ويستۇوانە يووسف لەو خانەدانا بىمېنەتەوە بۆ ئەوه كە لە پاشەرۇۋا ئەوانىش
ھاتوچۇيەكى لەگەلدا بىكەن.

۲. ويستۇويەتى كە ئەوانە بە تاوانبار نىشان بىدا ھەتا ئەوانىش بۆ چارى دەردى
خۇيان بە راستى وەزۇعە كە بەيان بىكەن.

۳. لەبەر ئەوه پاشا دەركى كىد مادام كە يووسف باسى ژنى وەزىرى نەكىد دووه
وە ھەر داواي پرسىاري لەوان كىد پاشايش وتى: ئەمە بى حىكمەت نىيە با منىش
ھەر بەو شىئە بىكەومە پرسىاري وە.

٤. لە رۆژەدا وەزىعى حورمەتگرتنى خانەدان زۆر باو بۇوە لەبەر ئەوه راستەوخۇزنى وەزىريان خانەگومان نەكىدووھە تا بە تەبىعەتى حاڭ باسى ئەويش بىتە پېشەو، وە حىكىمەتى ئەوهىش كە يووسف باسى ئىنى وەزىرى نەكىد ئەبۇو كە مافى خزمەتى زۆرى ھەبۇو لەسەر يووسف ئەويش ويستى كە هەتا مەجالى بىن ئازارى دلى زلىخا نەدا بۇيە زلىخايش زۆر بە ئاشكرا ھاتە وتار و يووسفى بەرىز گرت و پاكى ئەو و تاوانبارى خۆى روون كردهو.

﴿وَقَالَ الْمَلِكُ أَتَنْوِي بِهِ أَسْتَخْلِصُهُ لِنَفْسِي﴾

جا كاتىن پاشا پاكى يووسفى لەلا دەركەوت فەرمۇسى: بىرون يووسف بىتنى بۇ لام هەتا بىكەم بە ياوەرى تايىھەتى خۆم ئەگەر دىلم بە تەواوى پەسەندى كرد.

﴿فَلَمَّا كَلَمَهُ، قَالَ إِنَّكَ الْيَوْمَ لَدَيْنَا مَكِينٌ أَمِينٌ﴾

جا كاتىن يووسف بە حوزوورى پاشا گەيشت و قىسى لە گەلدا كرد بە ھۆى شىۋەي مولاقات و رىعايەتى ئەدەب و نەزاکەتى لە قىسە كىدىدا و دەركەوتى زانست بە توانايى ئىدارەيا بە تەواوى دلى پەيوەندى لە گەل پەيدا كرد و وتى: بە راستى بىن خەم بە ئىتر تو لە لاي ئىمەدا دامەزراوى و ئەمېنى لە ھەمۇو جۆرە ئازارى و بە خاترجەمى بۇ خۆت بىزى.

﴿قَالَ أَجْعَلَنِي عَلَىٰ خَرَآءِنَ الْأَرْضِ إِنِّي حَفِظٌ عَلَيْمٌ﴾

جا كاتىن حەزىرەتى يووسف حالى بۇو كە پاشايش ئىنسانىتىكى مىھربان و پىاوانە بۇ و بە شوئىنى ئىنسانى باشا ئەگەرى و ئەو كارانەيش كە تاوانبارىيان لى پەيدا بىن بۇ ئەو دەست نادەن و لەم لايشەو گەلى مىسر زۆر پىويستىان بە رزق و ژیوار ئەبى و خزمەتى ژیوارى گەلەش خزمەتىكى زۆر گەورەيە، بە پاشاى ووت: بىمكە بە خاوهنى

ئىدارەتى ميسر و ھەموو واريداتى ولاٽى ميسر بىدەرە دەستم، واتە بىمكە بە وزىرى مالىيە و دارايى ئىمپرۆ، وە ئەويش قەبۇللى كرد و لەسەر ئەو پايدە دامەزرا لە بارەگاى پاشادا.

﴿وَكَذَلِكَ مَكَنَّا لِيُوسُفَ فِي الْأَرْضِ يَتَبَوَّأً مِنْهَا حَيْثُ يَشَاءُ نُصِيبُهُ بِرَحْمَتِنَا مَنْ شَاءَ وَلَا نُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ ﴾ ٥٦

خوداي تەعالا ئەفەرمۇيت: ئا بەمجۇرە پله بە پله بە وەزىيەتكى تەبىعى وە لەسەر ياسايدە كى عادەتى يووسفمان لە ولاٽى ميسردا دامەزراند و بە ئارەزووى خۆى بە حوكىمى وەزىفەكەى لە هەر شارىكىدا خواستى ببوايد دائەنىشت ئەيتوانى لە كاتى كشتوكالدا، ناپچەي كشتوكاللەل بىزىرى بۇ دانىشتن و لە كاتى واريداتا لە پايتەخت دانىشنى بە ئارەزووى خۆى، و لە راستىدا ئىمە ئەتوانىن ھەركەس بىمانەۋى بە رەحمەت و مىھەربانى خۇمان بىگىرنەوە و قەت ئىمە پاداشى ئىنسانى خاوهن بىرى پاك و كردهوهى چاڭ زايدە ناكەين.

﴿وَلَا جُرُّ الْآخِرَةِ خَيْرٌ لِلَّذِينَ إِمَّا مُنَوْأٌ وَكَانُوا يَنْقُونَ ﴾ ٥٧

وە پايدە و مايدە بۇ دىنلەيە و دىنلە بېرىتەوە و جەزاي ئىنسان لە پاشەرۇزى نەبراودادا گەلن گەلن باشتەرە بۇ ئەو كەسانە كە ئىمانيان هيئناوە بە خوداي تاق و تەنبا و خۇيان پاراستووە لە كوفر و بىر و باوهەرى نابار و لە رەفتارى فاحىشە و كردهوهى ناھەمۇار و لە خۇو و روھىسىنى ناشىرىن.

﴿وَجَاهَ إِخْوَةُ يُوسُفَ فَدَخَلُوا عَلَيْهِ فَعَرَفَهُمْ وَهُمْ لَمْ يُمْكِنُوْنَ ﴾ ٥٨

وە بە قەزا و قەدەرى خوداي تەعالا قاتى و گرانى داكەوت لە ولاٽى ميسر و شاما و عالەم كەوتە پەريشانىيەوە، وە حەزرەتى يووسف بە هۇرى ئىدارەتى بەرزى

خۆيەوە رزقى ئەو ولاتانە خستبۇوه دەستى خۆى، رزقى بە نىخى موناسىب ئەفرۆشت، وە لەو چەرخەدا براڭانى يووسف بە فەرمانى باوکىان غەيرى «بىنامىن» ھەمووپىان بە شىيەتى كاروانى هاتن لە ولاتى كەنغانەوە بۇ ميسىر بۇ رزق كېرىن، وە لەبەر ئەوە لەو رۆژەدا ياسا وابوو ھەركەس رزقى بويىتايىن ئەبوو خۆى بىروا بۇ لاي خاوهەن كارى گەورە، ھەمووپىان رۆيىشتن بۇ بارەگا بۇ لاي يووسف و يووسف براڭانى خۆى ھەموو ناسىيەوە، بەلام ئەوان بە ھىچ كلۈچى يووسفيان نەناسى. يەكەم: زەمانى رابوردبۇو كە جىا بۇونەوە لە يووسف لە تەمەنى مەندىلىدا و ئىستە گەورە بۇو و پىاوىتكى پىاوانە بۇو لە بەينى سى و چىلدا.

دووھەم: يووسف لە بارەگادا لەسەر ئىدارەدا تەمسىلى پاشاي ئەكىد بە تايىبەتى لەو كاتى گرائىيەدا و چەن مەئمۇر بە دەوريما بۇو دەست لەسەر كەمەر وە وزعى وەها نەدەھات بە بىريانا بۇ يووسفيتكى لە بىرا بەجى ماوى مردوو يَا دەرھاتووى سەرگەردان لە ناو ولاتى ميسرا.

سىيەم: ئەو برايانەيش ئەۋەندە فەلە كىزەدە و داماو و بىنان و ئاو بۇوبۇون لەوانە بۇون كە برا و رەفيقى خۆيان نەناسىن چە جاي كەسىتكى وەها كە چەن سالە نەياندىوە.

﴿وَلَمَّا جَهَّزُهُمْ بِجَهَّازِهِمْ قَالَ أَتُنُوفُ بِأَخْ لَكُمْ مِنْ أَبِيكُمْ أَلَا تَرَوْنَ أَنِّي أُوْفِي أَلْكَيْلَ وَأَنَا خَيْرُ الْمُزِيلِينَ ﴾٥٩﴾

عِنْدِي وَلَا نَقْرَبُونَ

جا كاتى كە بارى قەتارە كەى بۇ رىتكىخستن بەو رزقە كە داوايان كردىبوو حەزرەتى يووسف لىپى پرسىن؛ لە ولات و نەزاديان. ئەوانىش و تىيان: ئىمە ئەولادى يەعقوبى، كورپى ئىسحاقى، كورپى ئىبراھىمىن و، لە خانەدانى دىنин و، دوازدە برابۇوين يەكىكمان

مردووه و برايە كىشمان كە لە دايىكى مردووه كە يە لاى باوكىمان بەجى ماوه و، ئەم دە برايە يېش هاتووين بۇ كاروان، جا يووسف فەرمۇسى: من ھەموو شىتىك كە ئىيۇ داواتان كرد پىمدان و بۇم ئاماھە كىردىن، جارى تر كە ھاتنه و برا باوكىيە كە يىشتان بىتنى بۇ لام، نابىن من چەندىتكى بە راسالانە حىسابى رزقە كە تان تەواو ئەكمەن و من زۆر ئىنسانىكى باشم بۇ ئىدارەي غەربىيان و ئەگەر ئە و براتانە نەھىئىن ھېچ حىسابتان لە لاي من نابى و نزىكىش مە كەون، ئىتر مەنۇي موعامەلە تانلى ئە كەم.

﴿ قَالُوا سَنَرِيدُ عَنْهُ أَبَاهُ وَإِنَا لَفَعْلُونَ ﴾ ٦١

ئەوانىش و تىيان: ھەر ئەوهندە كە ئىيمە رۇيىشتىنەوە سەعى ئە كەين لە گەل باوكىا بۇ ئەوه ئىزىنى بىدات بىت لە گەلمانا و بىن گومان ئىيمە ھەول ئەدەين بۇ ھېتىانى.

﴿ وَقَالَ لِفَيْنَيْنِهِ أَجْعَلُوا بِضَعَفِهِمْ فِي رِحَالِهِمْ لَعَلَّهُمْ يَعْرِفُونَهَا إِذَا أَنْقَلَبُوا إِلَى أَهْلِهِمْ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴾ ٦٢

وە حەزىزەتى يووسف فەرمۇسى بە مەئمۇورە كانى بەردهستى و غولامە كانى: ھەر پارە و كوتالى ئەم شەخسانە ھېتىاۋىيانە بىيىخەنەوە ناو بارە كانىان بەلکۈو مالە كەى خۆيان بىناسنەوە و كە رۇيىشتىنەوە بىزانن مالىمانلى وەرنە گىرتۇون، بەلکۈو بە ھىوابى ئەوه زوو بىگەرىتىنەوە بۇ مىسر و برااكەيان لە گەل خۆيانا بىتنى.

﴿ فَلَمَّا رَجَعُوا إِلَى أَيْمَهُمْ قَالُوا يَأَبَانَا مُنْعَ مِنَا الْكَيْتَلُ فَأَرْسِلْ مَعَنَا أَخَانَا ذَكَّلَ وَإِنَا لَهُ لَحَفِظُونَ ﴾ ٦٣

كانتى گەرانەوە بۇ مالى خۆيان و گەيشتن بە باوكىيان و تىيان: ئەگەر بىنامىن لە گەل خۆمانا نەبەين بۇ مىسر ئىتر بۇ جارىيەكى تر مەنۇي رزقمانلى كراوه، دەي بىنامىن بىتىرە لە گەلمانا و بە راستى ئىتمە ئەپارىزىن.

﴿قَالَ هَلْ ءَامِنُكُمْ عَلَيْهِ إِلَّا كَمَا أَمِنْتُكُمْ عَلَىٰ أَخْيِيهِ مِنْ قَبْلُ فَاللَّهُ خَيْرٌ حَفِظًا وَهُوَ أَرَحَمُ الرَّحْمَنِ﴾ ٦٤

حه زره تی یه عقووب له ولامیانا فه رمووی: ثایا من ئه مین ئه بم له ئیوه له هوی پاراستنى بنيامینه و مه گهر وه کوو ئه و جاره که لیتان ئه مین بووم دهربارهی پاراستنى یوسف؟! حاشا ئیتر جاريکى تر لیتان ئه مین نابم و باوهه به عهدی ئیوه ناکم: بلام هم رهوانهی ئه کم له گهلانا پشت به خودا به راستی خودا له هه مموو کەس باشتره له و بارهه که بین به پاریزه و میهره بانتره له گشت میهره بانان.

﴿وَلَمَّا فَتَحُوا مَتَعَهُمْ وَجَدُوا بِضَعَتِهِمْ رُدَّتِ إِلَيْهِمْ قَالُوا يَا أَبَانَا مَا نَبْغِي هَذِهِ، بِضَعَتُنَا رُدَّتِ إِلَيْنَا وَنَمِيرًا هَلَّنَا وَنَخْفَظُ أَخَانَا وَنَزَدَادُ كَيْلَ بَعِيرٍ ذَلِكَ كَيْلٌ يَسِيرٌ﴾ ٦٥

کاتئ ئیسراحه تیان کرد و رویشن باری خویانیان کرده و ته ماشایان کرد چاویان کهوت بهو مالله جاری یه کم بردوویانه رزقی بین بکرین هه مموو خراوهه ته ناو باره کانیان و نیراوهه ته وه بؤیان، جا ئه م حاله یان زور بین خوش بوو، هاتن موژده یان دا به باوکیان و وتیان: بابه ئیتر چیمان بین ئه وی هه مموو مالله کهی خۆمان بق نیراوهه ته و ئه مجرار ئه رؤین له گهله بنيامیندا و خوارده منه نی بق مال و مندالمان دینین و بنيامینیش ئه پاریزین لیئی مهترسه، وه باری وشتری ئه ویش زیاد ئه کهین؛ چونکی ئهم ئهندازه یه که هیناومانه کەمە به شمان ناكا.

﴿قَالَ لَنَّ أَرْسِلَهُ مَعَكُمْ حَتَّىٰ تُؤْتُونَ مَوْثِقًا مِنَ اللَّهِ لَتَأْتِنَّ بِهِ إِلَّا أَنْ يُحَاطَ بِكُمْ فَلَمَّا آتَوْهُ مَوْثِقَهُمْ قَالَ اللَّهُ عَلَىٰ مَا نَقُولُ وَكِيلٌ﴾ ٦٦

یه عقووب فرمومی: به هیچ شیوه یعنی بنیامیتان له گهـل نانیترم تا په یمانیکی گهـورهـم نهـدـنـی کـهـ بـنـیـامـنـیـمـ بـوـ بـیـتـنـهـ وـ مـهـ گـهـرـ هـمـوـوتـانـ دـاـگـیرـ بـکـرـیـنـ،ـ کـاتـنـیـ ئـهـوـانـیـشـ ئـهـ وـ عـهـدـهـدـیـانـ بـوـ بـهـ جـنـیـهـیـنـاـ،ـ فـهـرـمـوـوـیـ:ـ دـهـیـ باـشـهـ بـیـبـهـنـ،ـ خـودـاـ وـ کـیـلـ بـنـ لـهـسـهـرـ ئـهـمـ عـهـهـدـهـ.

﴿ وَقَالَ يَبْنَيَ لَا تَدْخُلُوا مِنْ بَابٍ وَاحِدٍ وَادْخُلُوا مِنْ أَبْوَابٍ مُّتَفَرِّقَةٍ وَمَا أَغْنِي عَنْكُمْ مِنْ شَيْءٍ إِنَّ الْحُكْمَ إِلَّا لِلَّهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَعَلَيْهِ فَلِتَوَكَّلِ الْمُتَوَكِّلُونَ ﴾ ٦٧

جا کـاتـنـ هـمـمـوـوـ رـیـکـهـوـتنـ بـوـ مـیـسـرـ لـهـ گـهـلـ بـنـیـامـینـداـ،ـ باـوـکـیـانـ فـهـرـمـوـوـیـ:ـ ئـهـیـ رـوـلـهـ کـانـمـ هـمـمـوـوتـانـ بـهـ جـارـیـ لـهـ دـهـرـگـایـهـ کـهـوـهـ مـهـرـوـنـهـ مـالـهـوـ بـوـ لـایـ ئـهـ وـهـزـیـرـیـ مـالـیـیـهـ کـهـ دـاـوـایـ رـزـقـیـ لـئـنـ ئـهـ کـهـنـ،ـ وـاـتـهـ ئـهـوـ بـارـهـگـایـهـ چـهـنـ دـهـرـگـایـهـ هـبـوـ حـهـزـرـهـتـیـ یـهـ عـقـوـبـ چـونـکـیـ ئـیـشـیـ یـوـسـفـیـ پـیـنـگـهـ یـشـتـبـوـ وـ تـرـسـیـ فـهـوـتـانـیـ بـنـیـامـینـ وـ بـاتـیـ کـوـپـهـ کـانـیـشـیـ بـوـوـ،ـ خـواـهـلـهـ تـرـسـیـ چـاوـیـ پـیـسـ بـیـ؛ـ چـونـکـیـ ئـهـوـ کـوـرـانـهـ تـاقـمـیـکـیـ بـهـ شـانـ وـ شـیـوـهـ وـ سـهـلـارـ وـ سـیـمـاـ جـوـانـ بـوـوـنـ.ـ وـ خـواـهـلـهـ تـرـسـیـ حـیـلـهـ وـ فـیـلـیـ دـائـیرـهـیـ پـاشـایـ مـیـسـرـ بـیـ؛ـ چـونـکـیـ مـیـسـرـیـ قـیـبـتـیـ بـوـوـ وـ تـهـماـشـایـ مـیـلـلـهـتـیـ کـهـنـعـانـ وـ شـامـاتـیـانـ بـهـ نـهـوـعـیـکـیـ تـایـیـهـتـیـ ئـهـکـرـدـ وـ تـرـسـیـ هـبـوـ شـتـیـکـیـانـ بـوـ درـوـسـتـ بـکـهـنـ وـ کـلـاـوـیـکـیـانـ لـهـسـهـرـدـانـیـنـ.ـ لـهـبـهـرـ ئـهـمـانـ یـاخـوـ لـهـبـهـرـ هـوـیـهـکـیـ تـرـ فـهـرـمـوـوـیـ:ـ هـمـمـوـوتـانـ بـهـ جـارـیـ لـهـ دـهـرـگـایـهـ کـیـ ئـهـوـ بـارـهـگـایـهـ مـهـرـوـنـهـ مـالـهـوـ بـهـلـکـوـوـ لـهـ چـهـنـ دـهـرـگـایـهـ کـیـ جـیـاـجـیـاـوـهـ بـرـوـنـهـ مـالـهـوـ.

وـ لـهـ عـهـیـنـیـ کـاتـاـ فـهـرـمـوـوـیـ:ـ وـ نـهـبـیـ منـ بـهـمـ ئـامـؤـزـگـارـیـیـهـیـ ئـیـوـهـ بـتـوـانـمـ بـیـ نـیـازـتـانـ بـکـمـ وـ چـارـتـانـ بـکـمـ لـهـ هـیـچـ نـوـعـهـ قـهـزـایـنـ [کـهـ] لـهـ لـایـهـنـیـ خـودـاـوـهـ حـهـوـالـهـ کـرـابـیـنـ بـوـتـانـ،ـ حـوـکـمـ وـ فـهـرـمـانـ نـیـیـهـ مـهـ گـهـرـ بـوـ زـاتـیـ خـودـاـ وـ لـهـسـهـرـ ئـهـوـ ئـیـعـیـمـادـ وـ پـالـ وـ پـشتـ ئـهـدـهـمـهـوـ وـ،ـ هـرـکـهـسـ ئـهـلـیـ ئـیـعـیـمـادـ بـیـ ئـهـبـیـ هـرـ لـهـسـهـرـ ئـهـوـ ئـیـعـیـمـادـ بـداـ.

بزانن! گهلى له موفه‌سیره کان فهرمو ويانه لهم رووداوه‌دا حمزه‌تى يه عقووب له چاوي پيس ئه ترسا. وه چاوي پيس زيانى بقئو ئهو شته يا ئهو كمسه كه لىنى ئه دا حمه و ده ليلى زقره:

يە كەم: ريوايهت كراوه حمزه‌تى حَمْزَةُ به سەر حەسەن و حوسەيندا ئەي خوتىند: «أعذكما بكلمات الله التامة من كل شيطان و هامة، ومن كل عين لامة» واتە: ئەتان‌ها و مە پەنای خودا و بە پيرقۇزى ئەو ناوە پيرقۇزانە خودايە كە ئەبن بە هۆى پاراستن لە ھەمۇو شەيتانى و لە ھەمۇو حەشەرات و جانەوەرىيکى زيانكار و لە ھەمۇو چاوايىكى پىسى وەها دابەزى بقى سەر ھەر شتنى بە زيان.

دوهەم: ريوايهت كراوه لە عوبادەي كورپى سامييەتە و حَمْزَةُ ئەلى: لە سېھييەندا چۈرمۇم بقى خزمەتى حمزه‌تى حَمْزَةُ تە ماشام كرد زۆر بىن ئاسايىش و ئازاردارە، و كاتى ئىوارەيش رۇيىشتمەو تە ماشام كرد بىن ئازارە و ئاسايىشى ھەيە، عەرزم كرد: ئەنەمە چۈنە؟ فەرمۇمى: جو بەرەئىل ھات بقى لام و دوعاي بقى خويىندىم بە سەرما و وتنى: «بسم الله أرقىک من کل شيء يؤذيك، و من کل عين و حاسد ، والله يشفيك» وە من بە پيرقۇزى ئەو دوغا اوھ شيفام بقى ھات.

سييھەم: مەن دالله کانى جەعفرى كورپى ئەبو وتالىب جوان بۇون، جا ئەسماء فەرمۇمى: يَا رَهْسُولَهِ لَّا نَهْ مَنْدَالَانَهْ چاوزۇر لىيان ئەدات، ئىزىنت ھەيە «رقىة» يان بقى بکەم؟ فەرمۇمى: بەلى.

چوارەم: جارى حمزه‌تى حَمْزَةُ رۇيىشته مائى «ام سلمة» و مەن دالىتكى نە خوش له ويىدا بۇو، فەرمۇمى: ئەوه بقىچى روقييە بقى ناكەن؟

پىنچەم: حمزه‌تى حَمْزَةُ فەرمۇويەتى: چاوه قەقهە، ئەگەر شتنى قەزاي بىگەرانايە تەوه چاواي پيس قەزاي ئەگىرایە وە.

شەشەم: عائىشە فەرمۇيەتى: ئەمر ئەكرا بەوهى چاوى پىسى بىداين لە كەسى دەسنويىز بگرى و ئاوى دەسنويىز كەى ئەدرا بە چاولىنىداوە كە خۆى پى بشۇرى. وە لە حەقىقەتا خودا ئەسبابى زۆرى داناوه بۇ خۆشى و بۇ ئازار، وە ئەسباب هەرچەن خۆيان لە خۆيانە وە تەئىرىيان نىيە بەلام خودا عادەتى وايدە لە پال ئەو ئەسبابانە دا ئىش ئەكا و هەرشتى ھۆى خىتىرى بىن پىتوىستە پەيداى بکەين و هەرچى ھۆى شەر و زيان بىن پىتوىستە بەرگرى بکەين و خۆمانى لى لادەين.

وە ئەم زيانى چاوى پىسە لازم ناكا بە ھۆى جىابۇونە وە ئەجزاي مادىيە وە بىن لە چاوبىسە و بۇ لاي شتە كە كە چاوى لىداوە، بەلگۇو لەوانە يە خاسىيەت و سېرىتىكى نەفسى بىن كە لە كاتى بە يەڭىگە يىشتىنى ئەو دوو لايەنەدا پەيدا بىن، تەماشا ئەكەى چاوت كەوت بە شىتىكى قىزەون دلت تىك ئەچىن و، چاوت كەوت بە مار نەوعە وەزىعېنىكى تايىھتى لە نەفسى ئىنساندا پەيدا ئەبىن و، چاوت كەوت بە ستەمكار حالت ئەگۇرى و، چاوت كەوت بە شىۋە يەكى جوان نەفست ئاسايسى بۇ دى و، چاوت كەوت بە ئىنسانىكى باوهە پېتىكراو ھىزى ئەل دىدا پەيدا ئەبىن. ئەمانە ھەموو راستن و ھەموو لە معانە و يىياتن.

لاي ئىمە بەراورد كراوه بازە مارى كاتىنى زىنى سكپر بۇيان بىروانى ئەو زىنە بەر ئەخا، وە وىتنە ئەمانە زۆرە. وە بەراورد كراوه ئىنسانى چاوبىسەن ھەركاتى بە سەرسورمانە وە بىروانى بۇ شتى ئەو شتە زيانىكى بەسەردا دىت، وە ئەمە لەوانە نىيە ئىنكارى بگرى. جا ھەر وەكۇو ئەم تەئىرىنە فەسييە ھە يە وەها چاکە و دوغا كىردىن و «توجھات» ئىنفووسى ئىنسانى باش چارى ئەو چاوبىسەن بىن ئەكى.

وە لاحاسلى لەم بابەتەدا دوو شت ھە يە پىتوىستە ئىنسانى ھۆشىيار ئىعتىباريان بىن

بىكاش:

یه که م: ئە سبابانە کە دانراون بە فەرمانى خودا بۆ ھەر شتى ئىنسان بە کاريان
بىننى؛ تۆۋ بوهشىنى و ئاوى زەرعات بدا و، ۋەن بىننى و، ناگادارى تەندروستى بکات
و، ژىوار پەيدا بکات و، ھۆى دورخستىنەوە دوزمن بە جىن بىننى و، دەرسى فۇنوونى
پۈرۈست بەحوئىنى، كار و پىشە فېر بېنى.

دووههه: پیویسته ئىنسان باوههپى وابى ئەم ئەسبابانە ھەموو شتى نىن بەلگۇو
ئىرادەي خودا مەرجە لە پىكھاتنى ئەنجامى ھەموو ئەمانەدا. وە ئايەتى: ﴿لا تدخلوا
من باب واحد﴾ ئىشارەتە بە ئەمرى يەكەم. وە ئايەتى: ﴿و ما أَغْنِي عَنْكُمْ مِنَ اللَّهِ مَنْ
شىء﴾ ئىشارەتە بە ئەمرى دووهەم.

﴿وَلَمَّا دَخَلُوا مِنْ حَيْثُ أَمْرَهُمْ أَبُوهُمْ مَا كَانَ يُفْتَنُ عَنْهُمْ مِنْ
اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا حَاجَةً فِي نَفْسٍ يَعْقُوبَ قَضَاهَا وَلَهُ لَذُو عِلْمٍ لِمَا
عَلِمَنَهُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾

کاتنی که کوپره کانی حهزره تی یه عقووب له دهرگاکانی باره گای و هزیره وه له میسر،
وه کوو چون باوکیان پیئی و تبوعن، چوونه ماله وه، وه یاخود له دهرگاکانی شوروای
شاره که وه رؤیشتنه ناو شاره وه وه کوو باوکیان فهرمانی پیندا بوون، خوئه و کاره ئه وان
کرديان له وانه نه بعوو که چاري شتیکیان بُو بکا له وانه که خودا بُوی بپیار داون
ئه وه نده نه بئی ئه وه که له دلی حهزره تی یه عقووب دا بوو له پاریز کردن له چاوی پیس
به جئی هیناو حهزره تی یه عقووب بیش خوئی زانا بوو به بیرکردن وه له نئیش و کارا و
ته دبیر کردن له ئوموراتا؛ چونکی خوئمان به وه حی پیمان نیشان داوه یا به ئیلهام
تیمان گه یاندووه، به لام زوریه و خملک ئه مه نازانن که پاریز چاری قهزا ناکا، وه
با ئه مسالی، یه عقووب گه لئی شت ئه زانن به لام خملکی باوه پیان وانیه.

﴿ وَلَمَّا دَخَلُوا عَلَى يُوسُفَ أَوْيَ إِلَيْهِ أَخَاهُ قَالَ إِنِّي أَنَا الْمُخْرُكُ ﴾

﴿ فَلَا تَبْتَسِّسْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴾ ٦٩

وه کاتنی چوونه لای یوسف بنیامینی برای برده لای خوی و فرموده: ئەمە من یوسفی برای دایک و باوکی تۆم و دل قایم بە و لەمە زیاتر دلت زویر و مەلۇول نەبىن بە هۆی ئەو کردهوانمۇ کە براکانت لەمەوپیش پییان کردین.

ریوایەت کراوه: کاتنی ئەم کورانە رؤیشتەن بۇ حوزوورى یوسف بە خیزەتلىنى کردن و فرمودى: نانى ئیمروختان لای من بخۇن. کاتنی لە سەر خوان و خواردەمەنی دانیشتەن ئەوان ھەمە دوو كەمس دوو كەمس لە سەر خوان دانیشتەن و بنیامین تەنیما یوه، یوسف بانگى كرد بۇ لای خوی و لە سەر خوانى خواردەن ورده ورده قىسىم بۇ ئەكىدە تەتا بە تەواوی بنیامین خاتر جەم بۇ لە خوی و لە یوسف گەلەتەن و تېتگە يشت یوسف ماوه.

﴿ فَلَمَّا جَهَزَهُمْ بِجَهَازِهِمْ جَعَلَ السِّقَايَةَ فِي رَحْلِ أَخِيهِ ثُمَّ أَذَنَ مُؤْذِنٌ أَيَّتَهَا الْعِيرُ إِنَّكُمْ لَسَرِقُونَ ﴾ ٧٠

جا کاتنی کە یوسف فەرمانى دا و بارە کانیان بۇ رېتكىخستەن لە خواردەمەنی ئەو کووبەيە کە وەختى خوی ئاوى تى ئەكرا و لە پاشانا کرا بە «عەيارە» ئى پېوانى دانەوئىلە. ئەمرى دا بىخەنە ناو بارى بنیامینی برایەوە جا کاتنی باريان كرد جاركىش جارى دا و تى: ئەی ئەھلى کاروانى بە راستى ئىۋە دىزى و دىزىتەن كردووە!

﴿ قَالُوا وَأَقْبَلُوا عَلَيْهِمْ مَاذَا تَفْقِدُونَ ﴾ ٧١

ئەوانىش روويان كرده جاركىشە كەو و تىيان: بابە چىتان نەماوه و بە شوين چىدا نەگەپىن؟

﴿ قَالُوا نَفْقَدُ صُوَاعَ الْمَلِكِ وَلِمَ جَاءَ إِلَهٌ حِمْلُ بَعِيرٍ وَأَنَا إِلَهٌ ﴾

﴿ ۷۲ زَعِيمٌ ﴾

و تیان: مهنى پتوانه‌ی پاشامان و نکردووه و به شوینیدا ئه گهرین، و هه رکه‌سى بومانى بینته‌وه له موژده‌دا بارى و شترى دانه‌ویله‌ی ئه دهین، و من که فیلم بۇ تەسلیمی ئهو باره دەغلە.

﴿ قَالُوا تَالَّهُ لَقَدْ عَلِمْتُمْ مَا ِجْعَنَا لِفُسِدٍ فِي الْأَرْضِ وَمَا كَانَ ﴾

﴿ ۷۳ سَكِرِيقِينَ ﴾

ئه وانیش سویندیان خوارد و و تیان: تەللاھى ئیوه ئەزانى ئیمه نەهاتووین بۇ ئەم ولاٽه بۇ ئەوه کە تۆمى فەсадى تىدا بوهشىنин و خەلکى فېرى دزى بکەين و ئیمه دزیمان نەکردووه.

﴿ ۷۴ قَالُوا فَمَا جَرَوْهُ وَإِنْ كُنْتُمْ كَذَّابِينَ ﴾

جا مەئمۇرە کانى باره‌گا و تیان: دەی ئه گەر ئیوه دروتان کرد و ئیوه دزیبۇوتان تۆلەتان چى بى؟

﴿ ۷۵ قَالُوا جَرَوْهُ مَنْ وُحِدَ فِي رَحْلِهِ فَهُوَ جَرَوْهُ كَذَّالِكَ نَجْزِي الظَّالِمِينَ ﴾

﴿ ۷۵ ﴾

جا کورە کانى حەزىزەتى يەعقووب و تیان: تۆلەی ئەو کردووه نەفسى ئەو کەسە يە کە دزىيە کەي کردووه، جا ئەگەر يەكىن لە ئیمه ئەو «ربە» يە دزى بى پیويستە حوكومەت عەينى ئەو کەسە بکا بە بەندە و خزمەتى پى بکا و ئەو کەسە ئەبنى بە تۆلەی کردووه کەي، بەم جۆرە ئیمه تۆلەی ستە مکاران ئەدەينەوه.

﴿فَبَدَا إِلَّا وَعِيْتَهُمْ قَبْلَ وِعَاءَ أَخِيهِ ثُمَّ أَسْتَخْرَجَهَا مِنْ وِعَاءَ أَخِيهِ﴾

جا مهئموره که دستی کرد به گهربان به باره کانا و له پیشدا باری برا باوکیه کانی پشکنی، دوایی باره کهی برا باوک و دایکیه کهی پشکنی و منه کهی له باری برآکه یا ده رهینا.

﴿كَذَلِكَ كَدْنَا لِيُوسُفَ﴾

ناوهها ریگه مان دروست کرد بوقیوسف که قسه بکری له گهله کوره کانی یه عقووبا و ئوان دان بتین بهودا کنه فسى کابراى دز جهزای دزییه کهی یه هتا بنیامین بکه ویته دستی یوسف.

﴿مَا كَانَ لِيَأْخُذَ أَخَاهُ فِي دِينِ الْمَالِكِ﴾

یوسف لهوانه نهبو که برآکهی خوی له باتی ئه و دزییه پاشای میسر بگری و گلی بداته و.

﴿إِلَّا أَن يَشَاءَ اللَّهُ﴾

«الله» مه گهر رؤژی ببوایه ئه و حوكمه ببوایه به حوكمنی حوكومه تی میسریش.

﴿نَرْفَعُ دَرَجَتَيْ مَنْ نَشَاءُ﴾

هه رکه سین خواستمان بیچهن پله به رزی ئه که ینه و.

﴿وَفَوَّقَ كُلِّ ذِي عِلْمٍ عَلِيمٌ﴾ ۷۶

وه له ژووری هه مو خاوهن زانستیکه ووه که سینکی زانیارتر هه یه و زانستی ئهم جزوره قانونه یش نه وعه عیلم و نه وعه زانستیکه.

﴿قَالُوا إِن يَسْرِقُ فَقَدْ سَرَقَ أَخْ لَهُ مِنْ قَبْلٍ﴾

جا کاتن کوره کان چاویان که وت به ربی پاشا له باری بنیامیندا ده رچوو و تیان: ئەگەر ئەم کوره دزی بکا ئەوه درق نییه؛ چونکى به راستی برایه کى ترى لە پىشدا دزی کردووه.

﴿فَأَسْرَهَا يُوسُفُ فِي نَقْسِهِ، وَلَمْ يُبَدِّلْهَا لَهُمْ﴾

جا یوسف ئەم تانه يە پىچا دلى خۆی و دەرى نە خست بۇ براکانى و بە درقى نە خستنەوە كە بلنى: من براکە ترم و دزيم نە كردووه.

﴿قَالَ أَنْتُمْ شَرُّ مَكَانًا﴾

یوسف فەرمۇسى: ئىئوه خراپىرن لە بارەي جىيگە و پايەوه لەو کوره بچووکە، ئەگەر ئەو خەيانەتى كردىن لە ئىئوه وھە فېر بۇوه.

﴿وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا تَصْفُونَ﴾ ٧٧

وھ خودا لە ئىئوه زاناترە بەو شتانە كە ئىئوه باسيان ئەكەن و ئەو ئەزانى كە ئەو دزى نە كردووه.

﴿قَالُوا يَأَيُّهَا الْعَزِيزُ إِنَّ لَهُ أَبَا شَيْخًا كِيرًا فَخُذْ أَحَدَنَا مَكَانَهُ﴾

﴿إِنَّا نَرِكَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ﴾ ٧٨

پاش ئەوه كە لە سەر قەرارە كە خۆيان بنیامینيان گل دايەوه بۇ خزمەتى پاشا، روپىشتن بۇ لاي یوسف و لىتى پارانەوه و و تیان: ئەى گەورە ميسىر ئەم برامانە وەزىعى وەھايە باوکىكى پىرى دلبرىندارى هەيە بە ھۆى فەوتاوى كوره پىشۈرۈكە يەوه و ئىستە ئەم کورپەيش نەپواتەوه بۇ لاي يەكجارى بە هيلاڭ ئەچى، دەى يەكى لە ئىمە وەرىگەرە لە باتى ئەوا و بنىامين بەرەلە يەوه بۇ لاي باوکى، ئىمە باوەرمان وايە توپىاۋىكى خاوهن بەزەيى و خاوهن چاكەي.

﴿قَالَ مَعَاذَ اللَّهُ أَن نَّأْخُذَ إِلَّا مَن وَجَدْنَا مَتَعَنَا عَنْدَهُ إِنَّا إِذَا﴾

لَظِيلُمُونَ ۝ ۷۹

ئەويش فەرمۇسى: پەنا ئەگرین بە خودا لەوه كە غەيرى ئەو كەسە كە مەنە كەمان لا دۆزىيە تەوه كەسىن تر گل بىدەينەوه، ئەگەر كارى وا بىكەين - وەك ئىيە ئەتانەۋى - بە سىھەمكار ئەناسرىيەن.

﴿فَلَمَّا أَسْتَيْفَسُوا مِنْهُ خَلَصُوا بِخَيْرٍ﴾

كاتى كە لاي يووسف ھيوابراو بۇون و جىابۇونەوه لە خەلک لە شويىتىكدا دەستىيان كرد بە راوىيىز كىردىن كەچى بىكەن و چى نەكەن و بىرۇنەوه بۇ لاي باوکيان بىن بىنiamin يا نەرۇنەوه. جا لەۋىدا برا گەورە كەيان هاتە بەرەوه و:

﴿قَالَ كَيْرِهْمُمْ أَلَمْ تَعْلَمُوا أَنَّ أَبَاكُمْ قَدْ أَخَذَ عَلَيْكُمْ مَوْنِقًا مِنَ اللَّهِ وَمِنْ قَبْلِ مَا فَرَطْتُمْ فِي يُوسُفَ فَلَنْ أَتَرَجَّحَ الْأَرْضَ حَتَّى يَأْذَنَ لِيْ أَبِي أَوْ يَحْكُمَ اللَّهُ لِيْ وَهُوَ خَيْرُ الْحَكَمِينَ ۝ ۸۰﴾

وتى: ئايا نازانىن كە باوكتان پەيمانىلى وەرگىرتوون بە بىن بىنiamin نەرۇنەوه؟ و نازانىن لەمەوپىش چ نەوعە كارىيكتان كرد لە گەل يووسىدە! مادام ئەم وەزعە هاتە پېشەوە من لەم ولاتى مىسرە دەرنაچىم و پىن نانىيەمە بەر پىن هەتا باوکم ئىزىم ئەدا ياخودا لەم تەنگانە رىزگار مان ئەكا، وە خودا ئىتەلا باش فەرماندەرىيەكە و تەوانانىيە.

﴿أَرْجِعُوكُمْ إِلَيْ أَيْكُمْ فَقُولُوا يَأَبَانَا إِنَّكَ سَرَقَ وَمَا شَهِدْنَا

﴿إِلَّا بِمَا عَلِمْنَا وَمَا كُنَّا لِغَيْبٍ حَنْفَظِينَ ۝ ۸۱﴾

بىگەرېنەوه بۇ خزمەتى باوكتان و بە رووى راستى عەرزى بىكەن بلىيەن: بە راستى كۈرە كەت دىزى كرد و، پىوانە ئەمبارى پاشاي مىسرى دىزى، وە ئەو

پیوانه لایان به نرخ بتو له ئەنجاما له سەر بپیارى خۆمان بنيامين بتو به بارمتهى ئەو كردهوه ناباره و، ئىمەيش شايەتىمان نەدا له سەر ئىستىحاقى تۆلەي ئەوه نەبى كە به راستمان زانى و مەنەكەيان له بارەكە يادەرىتىنا و، ئىتىر ئىمە ئاگامانلى نەبۇرۇغە يېزان نەبۇرين تا بىزانىن كارەكە چۈنە و چۈن نىيە.

وَسَلِ الْقَرِيَةَ الَّتِي كُنَّا فِيهَا وَالْعِيرَ الَّتِي أَقْبَلْنَا فِيهَا وَإِنَّا لَصَدِقُونَ

پرسىيار بکە له ئەھلى ئەو دىئىه كە ئىمەتى تىدا بۇرين لهو كاتەدا جارچى جارپى كىشا بۇ پىوانەي پاشا كە بىرىتىيە له ئەھلى شارى مىسر لەوانە له شوتىنى باربەندى كاروانا حازر بۇون، وە له ئەھلى ئەو كاروانە گەورە كە ئىمە له ناو ئەوانا روومان كردهوه ولاتى خۆمان و له گەليانا گەپايىنهوه بۇ كەنغان و، به راستى ئىمە راستىن له باسى بنيامينا.

قَالَ بَلْ سَوْلَتْ لَكُمْ أَنْفُسُكُمْ أَمْرًا فَصَرَّ جَيْلٌ عَسَى اللَّهُ أَنْ يَأْتِيَنِي بِهِمْ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ

كانتى ئەم باسەيان بۇ باوكىيان گىپايىنهوه باوهرى پى نەكىدىن و به خەيالى خۆى واى دانا كە خۆيان فرو فيلىان كردووه بۇ ئەوه كە ئەۋەنە بخەنە ناو بارى بنيامىنهوه و خۆيىشيان باسى ئەويانە كردووه كە ياساي ئايىنى ئىمە ئەوه يە كە دز والە بارمتهى مالى دىزراوا، ئەگەرنا پاشاي مىسر ئەوه نازانى، جا فەرمۇسى: واجبى من وەكۈو هەمۇر رەھبەران و خاوهە ئىعتىقادانى باش، خۆرپاگرتىتكى باشە لە بەر قەزاي خودادا، بە بىن ئەوه كە دەس بکەين به هاوار و سكالا لە لاي خەلکى، وە لە بەر ئەوه يەش بەراوردى كردىبوو ھەر كاتى ئازارى زۇر گەورە رووى كردووه تە ئىبراھىم و نەتەوه كەمى

خودای ته عالاً توله‌ی ئه و مهینه‌ته‌ی بۆ کردوونه‌ته‌وه به جوئری که نیشانه‌ی ئه و باره ناباره له سه‌ریانا نه ماوه ياخود به هۆی خه‌ویکه‌وه که دیتبووی فه‌رمووی تکا و هیوم وايه خودا یووسف و بنیامین و براگهوره که‌بیشیان، که له میسرا به‌جی‌ماوه، هه‌ممو و بیانم بۆ بیتیتەوه به‌یه‌که‌وه، به راستی خودا زانایه به هه‌ممو و ئیش و ئازاری و خاوهن حیکمه‌ته له هه‌ممو ده‌رد و ده‌رمانیکدا له هه‌ممو کاتیکدا.

﴿وَتَوَلَّ عَنْهُمْ وَقَالَ يَكْأَسْفَنِ عَلَىٰ يُوسُفَ وَأَيْضَّتْ عَيْنَاهُ مِنْ أَلْحُزْنِ فَهُوَ كَظِيمٌ﴾

﴿٨٤﴾

وه پشتی له کوره‌کانی هه‌لکرد و رویشته که‌ناریکه‌وه به هۆی نه‌هاتنه‌وهی بنیامین و کوره‌گه‌وره که‌بیشیه‌وه، بیری زه‌مانی پیش‌ووی کرده‌وه، برینی و نبیونی یووسفی کولا‌یه‌وه و فه‌رمووی: ئه‌ی ئه‌سەف له سەر یووسف بیزه‌وه بۆ سەرم به‌لکوو به جاریک رزگارم بکه‌ی له ژین، وە هه‌ردوو چاوی سپی بۇونه‌وه و کوئیر بۇون له بەر پەزاره و رژاندەنی فرمیسکی سویزی گەرم به سه‌ریانا به راستی دل و سینه‌ی پې بۇوبوو له ئازار.

﴿قَالُوا تَالَّهُ تَفْتَأْ تَذْكُرُ يُوسُفَ حَتَّىٰ تَكُونَ حَرَضًا أَوْ تَكُونَ مِنْ الْهَنْدِلِكِينَ﴾

﴿٨٥﴾

به یاساکه‌ی خۆیان که‌وتنه‌وه ئازاردانی دلی و پیشان ووت: تو کەس به کەس نازانی یووسف نه‌بىن ئىستەیش کە دوو کورپ دیار نىن باسى ئەوان ناكه‌ی و هەر باسى یووسف ئەکه‌ی و بیری ئه‌و رووداوه ناباره ئەکه‌بیتەوه، وە سویند ئەخۆین به خودا ئەم وەزعه ناھەمواره‌ت بۆ بۇوه به خwoo و هەر له سه‌ری لاناجى هەتا له هیز ئەکه‌وه، وە یا به تەواوی ئەمرى و له ناو ئەچى.

﴿قَالَ إِنَّمَا أَشْكُوا بَثَّي وَحَزْنِي إِلَى اللَّهِ وَأَعْلَمُ مِنْ اللَّهِ مَا لَا

تَعْلَمُونَ

فه مووی: ئىيە حەقتان چىيە بەسەرمەوه؟ خۆ من نەرۋىيىشتووم لە ناو خەلگا قىسىم بىكەم و بىگرىم ھەتا ئىيە ناوەتان بىتە ناو ناوان و زيانى رووتان تى بىكا، و ياخىيە بىن بۇ خانەدانى رۆحانى ئىيمە، وە من خەم و مەينەتى دلى خۆم ئەكمەھە وە هاوار بۇ لاي خوداي خۆم ئېبەم، وە لە لايەكى ترىشەوه ئەزانم لە سىفاتى مىھەرەبانى خوداي تەعالايم ئەوهى كە ئىيە نايزانىن، بەلكۈو بەو گريان و پارانەوه لەلاي خودا، خودا رەحىممان پىن بىكا و لەم مەينەتانە رىزگارمان بىكا.

بیزان! لیرهدا چهن قسه یی هه یه:

یه کم: یه عقووب که پیغامبری خودا بووه، چون ثبیث نهادنده کوری خوش بوی بهو جوره مهشغولی بکا و خمو و خوارکی لئی تال بکا و نهادنده بگری چاوی کوئیر بیین و ئەم کارە ساتانەی به سەردا بی؟

سیهه‌م: حه‌زره‌تی یه عقووب له خانه‌دانی ره‌بهه‌ران بووه و ئهو خانه‌دانه له شاماتا
مه‌شهور بعون، چون ئه‌بى ئهو ماوه زۆره يووسف به حالى باوكى نه‌زانى و به
نه‌وعى له هه‌والدان باوكى ئاگادار نه‌کا؟

چوارم: چون دروست بود بقوه یوسف ئەو توهىمەتى دزىيە بخاتە سەر بىنامىنى
براي و ئەو مەنە بخاتە ناو بارە كەيمەو، لەگەل ئەوهدا كە هەتا باوکى لە حاڭلى خۆيدا
زياتر زويىر بىن؟

وہلامی ئهمانه:

[وہلامی] یہ کہم: پیغہمبران و پیاوہ گھورہ کان ئادہ میزادن و ئادہ میزاد به تہبیعه تی ئینسانی خوشہ ویستی و دوڑمنایه تی و مہینہت، تہئیریان تی ئه کا، ئه وہندہ هے یہ ئهوان بہو ئازارانہ دلیان لہ خودا الاندا و کاری خودایان لہ لاوہ باشہ، وہ کوو ئینسانیکی مددنی کہ پیویستی بہ چوونہ لای دوکتور بن بوقبرینی پارچہ یہ کی لهشی و دوکتور ئه یپری و ئہم ئینسانہ زور ئازاری پی ئه گا بہلام لہ بہر ئه وہ کہ ئه زانی ئه و بربینہ کاریکی پیویست و بہ سوودہ پی خوشہ و لہ ئهنجاما پارہ ئهدا بہو دوکتورہ و گملی جار خہلاتی ئه کا و بہ رؤژنامہ سوپاسی بلاونہ کاتھوہ.

وہلامی دووہم: هیچ کاتی ئینسان لہ ئینسانیہت ناکھوئی و قہت نہبووہ کہ ئینسانی بیئی بہ بہرد و دار وہ یا بیئی بہ گیانلہ بہریکی بین ئازار و ئازاری پی ئه گا، ئه وہندہ هے یہ ئینسان کہ ئیشی پی گھریشت ئه گھر ئه و ئینسانہ مادی و عادی بین دھست ئه کا بہ ناسوپاسی و بہ وتاری نابار و بہ کرده وہی ناھہ موار بہ رابہر بہ خوی و بہ خانہ دانی و بہ دوستانی و دوڑمنانی و لہ حالی نیعتیدال دھرئہ چئی و ئه بین بہ جنگھی عہبی دنیایی، بہلام ئه گھر پیاوینکی رہسای موعتہ دیل بین، وہ یا پیاوینکی رؤوحانی بین ئه گھر سہ عاتی دلی پر بین لہ گریان و پہریشانی، پاش ئه و سہ عاتہ لہو لائہدا و دھست ئه کا بہ زیکری خودا و لہ خودا ئه پاریتھوہ و داوای لئی بوردن ئه کا و لہ عہبی کاتی گریانا نارہ زایی دھرنابری بہ رابہر بہ خودا.

وہ حمزہ تی یہ عقووب لہ کاتی بیری یوسفی کوری ھلکھ تووی جیهانی ئه گریا بہلام لہ مالی خویا نہ ک لہ ناو خملکدا و لہ گھل ئه و گریانہدا ئه یفہرموو: ﴿وَاللَّهُ الْمُسْتَعْنَ﴾ وہ ھمیشہ دلی خانہ وادھ کھی خوی ئهداوہ بہوہ: کہ خودا خیری زور گھورہ لہ لایہ و ئهوان بہوہ نازان.

وەلامى سىيھەم: راستە خانەدانى يەعقووب خانەدانى پىغەمبەرى بۇون بەلام لە لايەكەوە دەور و بەريان بىتپەرسىت و نامەرد و كافر بۇون و ئەوهەندە قەدرى خانەدانى وايان نەدەگىرت، بەلکۇو كاتى دۇزمىنایەتى مەزھەبى و مەبدەئى بىنى ھەتا جانىبى روحى بەرزىرەن جانىبى موقاپىل زۆرتر تەحقىرىيان ئەكەن و بە شىوهى ئەھلى فرو فيل و ساختەكار بۇيان ئېرۋانن وەكۈو ئىستە ئەم جۆرە وەزعە دىارە.

وە لە لايەكى ترىشەوە خانەدانى يەعقووب لە نىتاقىكى كەمدا ھات و ھاواريان كردووە و بە ماوهىيەكى كەم ئەو باسە كويىر بۇوهەتەوە وەكۈو لەم زەمانەدا ئەوهەندە رووداوى زۆرە ئەمەرۇ چى ئەبى سېھى فەراموش ئەكرى.

وە لە لايەكى ترىشەوە مواسەلات و ھاتوچۇ زۆر كەم بۇوه ئەگەر شىتىكى كەميش بۇوبىن لە لايەنى كاروانىيەوە بۇوە كە عەقل و ئىدراكىان ئەوهەندە رەسا نىيە لە بازى شتى گرنگ بىكۈلەنەوە و لىنى حالى بىن، وە يۈوسف ھەتا لە زىندا دەرنە چۈو نەكەوتە بارەگاي پاشا نە خۆى ھېچ شىتىكى بىن ئەكرا و نە كەسىش گۈنى بىن ئەدا ھەتا باسەكەي بىگات بە باوکى، بەلنى پاش دەسپۇيىشتىنى ئەوهەتا كاروانى براكانى ھاتن و ئەم دەنگوباسە دەستى بىن كرد.

وەلامى چوارەم: يۈوسف سەربەخۇ نەيتوانى بىنامىن لە براكانى وەربىرى؛ چونكى لەو كاتەدا ئىدارەي مالىيە مىسرى بە دەستەوە بۇو نەك ئىدارەي ئىش و كارى ئاسايىش و سوپاپىي، لەوانە بۇو ئەو برايانە شىكات لە يۈوسف بىكەن لە لاي پاشا و يۈوسف بىكەويىتە بىن ئىعتىبارىيەوە و لە لايەكى ترەوە كاتى يۈوسف بىنامىنى حالى كرد كە برايەتى، بىنامىن مەمنۇون بۇو بەوه بە هەر جۆرە ناوېيرى بىمېتىتەوە لە لاي براي گەورەي خۆيا، وە يۈوسفيش ھەر ئەوهى ئەويست كە باسى ئەو كاروانە بىكەويىتە ناو بەلکۇو برااكەي بىكەويىتە دەستى ھەتا بىزانن خودا چى ئەكا.

و لهم لایشه و براکانی حالی بعون مادام توله و سزای دزی و هابن، ئهوه توله‌ی ئازاردانی دلی دایکی یوسف که پوریان بعوه ئهبن چهند بئ! وه وه کوو وتم، شیوه‌ی رووداوه‌که‌ی له‌سهر بیر و رای براکانی یوسف وای لئهات که بنیامین بین به «رهینه» و یا به بهده‌لی ئهوه کرده‌وه ناباره، ئهنا یوسف تالیبی ئهوه نه‌بwoo که بهو شیوه‌ی ته‌واو بین.

﴿يَبْنَىٰ أَذْهَبُوا فَتَحَسَّسُوا مِنْ يُوسُفَ وَأَخِيهِ وَلَا تَأْتَسُوا مِنْ رَّوْحٍ﴾

﴿اللَّهُ إِنَّهُ لَا يَأْتَسُ مِنْ رَّوْحَ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْكَافِرُونَ ﴾ ۸۷

واهدرئه که‌وئی له کاتی شیدده‌تی زویری حه‌زره‌تی یه عقووباء^۱ به ئیلهام حالی بعوه که ره‌حمه‌تی خودا نزیکه بؤیه ئه‌ویش فه‌رمووی به کوره‌کانی: کوره‌کانی خوم! برقونه‌وه بؤ میسر به شوینی براکانتانا و زور بکهونه دووی نیشانه‌ی یوسف و بنیامینی برای بله‌کوو حالی بین که بنیامین وا به لای یوسفه‌وه و نائومید مه‌بن له ره‌حمه‌تی خودا به راستی له ره‌حمه‌تی خودا نائومید نابی مه‌گهر ئهوانه که زیانکاری دنیا و قیامه‌تن.

جا کوره‌کانیش وهک جارانی پیشوو هه‌رچی مالی نرخی بین هه‌لیان گرت هم کاروان بکهن و هم بکهونه گه‌ران به شوین نیشانه‌ی یوسفدا و گه‌یشتنه و شاری میسر و چوون بؤ لای وزیری مالیه.

﴿فَلَمَّا دَخَلُوا عَلَيْهِ قَالُوا يَا أَيُّهَا الْعَزِيزُ مَسَّنَا وَأَهْلَنَا الضرُّ﴾

کاتی رویشته باره‌گا و گه‌یشتنه به وزیر عه‌رزیان کرد: ئهی وزیری خاوه‌ن پایه به راستی ئازار و بیزاری بین نانی و بین گوزه‌رانی داویه له خومان و خیزان و خانه‌دانمان.

﴿وَجِئْنَا بِضَعَةً مُّرْجَلَةً فَأَوْفِ لَنَا الْكِيلَ﴾

و هاتووین بۇ باره‌گات و کۆل و بارىتکى بىنرخمان هيئاوه و بىستوومانه كه تۇ زور مىھەربانى بۇ داماوان رجامان ھەيە كە بار و كاروانەكەمان وەکوو جاران بۇ تەھاو بىكە، وە مەرپانە بۇ كەم مايەبى ئىمە.

﴿وَتَصَدَّقَ عَلَيْنَا﴾

وە بەخشش بىكە لە سەرمان بە ئەندازەي كەمى مالەكەمان ياخود بەخشش بىكە لە سەرمان بە چاپېۋىشى و بەردانى براكەمان.

﴿إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ الْمُتَصَدِّقِينَ﴾ ٨٨

بە راستى خودا جەزاي ئەو كەسانە ئەداتەوە كە چاكە ئەكەن لە گەل داماوانا و چاپېۋىشى ئەكەن لە تاوانى تاوانباران و رەحم ئەكەن بە دلىيماران.

﴿قَالَ هَلْ عَلِمْتُ مَا فَعَلْتُمْ يُوْسُفَ وَأَخِيهِ إِذْ أَنْتُمْ جَاهِلُونَ﴾ ٨٩

جالەم كاتى پاپانەوەي ئەواندا حەزرەتى يووسف عاتىفەي كەوتە شەپول و پاكى رۆح و مەقامى مەعنەوي بۇون بە داعى بۇ ئەو خۆى دەربخا لىيان و فەرمۇسى: ئايا ئەزانى ئىيە چىتان بە يووسف كرد و بە چ نا مىھەربانىيەك فەرمان دايە ناو بىرەوە و بە بىنامىنى براى لە پاش يووسف لە جياكىردنەوەي لە براى خۆى و لە تەماشاكردىدا بە سۈوكى لەو كاتەدا كە ئىيە نەزان بۇون بە ئەنجامى ئەم جۇرە كارە نابارانە بە تايىەتى بۇ خانەدانى رەھبەران؟

﴿قَالُواً أَئِنَّكَ لَأَنْتَ يُوْسُفُ﴾

ئەوانىش كەوتە تەماشاي نىشانەكانى يووسف و لە نىشانە و بەياناتەكەيەوە بۇيان دەركەوت كە ئەم وزىرىھى خاوهەن پايە يووسفە! جا و تىيان: ئايا بە راستى تۇ يووسفى كورى حەزرەتى يەعقووبى؟!

﴿ قَالَ أَنَا يُوسُفُ وَهَذَا أَخِيٌّ قَدْ مَرِكَ اللَّهُ عَلَيْنَا ﴾

ئەویش فەرمۇسى: بەلىنى من يووسفم و ئەمەيش كە والە لاما بىنامىنى براهمە و خوداي تەعالا بە راستى منه تكارە لە سەرمان و كەرەمەتكى واى كردووه ناتوانى بەيانى بىكم: دلى ئىۋەھىتىيە سەر ئەوە كە نەمكۈژن و بەس بىمهاونە ناوى بىرەوە و لە بىرە كەدا شويتىيە تايىھەتى و بەردەتكى بەرزى پىتدام كە لە سەرە بەيتىنمەوە و لە هەمان كاتا ئىلەهامى كىردىم كە ئەنجامى ئەم زە حەممەتە رە حەممەتە بۇ من و بە پايە ئەگەم و زوو كاروانى هاتن و لەو بىرە دەريان ھېتىام و فرۇشتىميان بە خانەدانىيە كەورە و زۇر حورمەتىان گىرتىم، وە خودا پاراستىمى لە كەوتىنە ناو ئىشى بىن ئەخلاقىيەوە، وە تەعىيرى خەوى نىشان دام، وە ئەوە بۇو بە ھۆى گەيىشتن بە پاشا و كردىمى بە وزىرى دارايى و بىنامىنى برايىش ھەروا مايەوە تۈوشى فەوتان نەبۇو ھەتا گەيىشت بە خۆم.

﴿ إِنَّمَا مَن يَتَقَرَّ وَيَصْرِفُ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ ﴾

٩٠

بە راستى كەسىن خۆى پىارىزى لە ياخى بۇون و نافەرمانى خوداي تەعالا و خۆى بىگرى لە سەر بەلا و مەينەتى دنيا ئەوە جەزاي خىتى نافەوتى؛ چونكى ئەو كەسە كە خۆپارىز و خۆگەرنى بە خاوهەن ئىحسان ئەناسرى و خودا پاداشى پىاواچاكان و چاكە كەران نافەوتىنى.

﴿ قَالُوا تَأَلَّهُ لَقَدْ ءاَثَرَكَ اللَّهُ عَلَيْنَا وَإِن كَيْنَانَ خَاطِئِينَ ﴾

٩١

ئهوانیش و تیان: به خودا برا ئیمه به نه زانین و نوقسانی ئەخلاق کەوتینه ناو حەسەد و رەفتاری نابار لەگەلتا ئەنا تو ئىنسانىکى ھەلکە و تۇو بۇرى لە جەمالى سوورەت و كەمالى سىرەتا وە به راستى ئیمه به ھەلدا چۈرۈن لەو كارە ناھەموارانەدا.

﴿ قَالَ لَا تَثْرِيبَ عَلَيْكُمْ آتِيَّومُ ﴾

جا یوسف لە ئەخلاق بەرزى خۆيە وە فەرمۇسى: ئەمروق ھېچ دىزاردانى لە سەر ئىوه نىيە.

﴿ يَغْفِرُ اللَّهُ لَكُمْ ﴾

خودا لىتان خوش ئەبى و تاواننان ئەبەخشى.

﴿ وَهُوَ أَرَحَمُ الرَّاحِمِينَ ﴾ ٩٢

وە خودا مىھەبانە و لە ھەمۇ خاوهەن بەزەيىسى بە بەزەيى ترە.

﴿ أَذْهَبُوا بِقَمِيصِي هَذَا فَالْقُوَّهُ عَلَى وَجْهِ أَيِّ يَاتٍ بَصِيرًا وَأَتُوفِّ

﴿ يَأْهَلِكُمْ أَجْمَعِينَ ﴾ ٩٣

وە فەرمۇسى: مادام مەسەلە كە لە ھەمۇ لايىن روون بۇوهو ئىتىر پىۋىست نىيە بەوه بارى كارواننان بۇ ساز بكم و بنيامىن بىتىرمەوە، ئەم كراسى منه بىن بۇ خزمەتى باوکم و بىھىن بەسەر روخسار و چاوايدا چاوهەكانى خوش ئەبنەوە، وە ھەمۇ ۋەن و منداڭ و دەستە و دائىرەتان بار بىھەن لە ولاتى كەنغان و بىانھىن بۇ لای من بۇ ولاتى مىسر.

﴿ وَلَمَّا فَصَلَّتِ الْعِيرُ قَالَ أَبُوهُمْ إِنِّي لَأَحِدُ رِيحَ يُوسُفَ

﴿ لَوْلَا أَنْ تُفَنِّدُونِ ﴾ ٩٤

و کاتی کاروانه که له شاری میسر ده چوو بهرهو که نعان، له که نعانه وه باوکیان
فهرمووی: به راستی من بؤنی یووسف دیته ده ماخم ئه گەر ئیوو به دروم نەخنه وه!

٩٥ ﴿١٣﴾ قَالُوا تَاللَّهِ إِنَّكَ لَفِي ضَلَالٍ كَالْقَدِيمِ

نه که سانه یش که له لایا بعون له کوره زا و دهسته و خزمه تکار و تیان: و هللاهی تو هر وای له سه ر حالت پیشووه کهی خوت و هر وای له بیری یووسفدا هه تا واهیمه بینی یووسفت بتو دروست نه کا و تو باسی نه نه کهی.

﴿فَلَمَّا أَنْ جَاءَ الْبَشِيرُ الْقَاهُ عَلَى وَجْهِهِ، فَأَرْتَدَ بَصِيرًا﴾

جا کاتی کاروانه که نزیکه وه بیو له پیشنهوه موژده دهه هات بۆ خزمەتی حەزرەتی
یەعقووب عەلییە کراسەکەی یووسفی هینا به سەر رووی حەزرەتی یەعقووبدا کوتوبىر
چاوەکانی کرانه وە کوو جارى جاران چاوی چاك بۇوهوه.

﴿قَالَ اللَّمَّا أَقْلَلْتُكُمْ إِنِّي أَعْلَمُ مِنَ اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾

جا یه عقووب به دانیشتوانی دهوری خوی و ت: ئایا من نهموت به ئیوه که من
له لایهنى خودادوه گەلەن حالى و ائزانم کە ئیوه نایانزان؟

١٧ ﴿ قَالُوا يَأَبَا نَاهٰيَةَ أَسْتَغْفِرُ لَنَا ذُنُوبَنَا إِنَّا كُنَّا خَاطِئِينَ ﴾

جا کوره کانی عه رزیانکرد: ئەی باوکى ئىمە داواي عەفو و تاوانبەخشىمان بۇ
بىكە له خودا دەربارەي ئەو ھەممۇوه گوناھە كە ئىمە كردىمان، بە راستى ئىمە ئەھلى
خەتا بۇوين و خەتاكارىن و موحتابىچى دوعاي تۈين.

﴿فَالْسَّوْفَ أَسْتَغْفِرُ لَكُمْ رَبِّ إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ﴾

حه زره تى يە عقووب فەرمۇسى: ئىستە وازم لى بىتىن هەتا كاتى خودا دلەم رووناك
ئە كاتە وە بۆ پارانە وە؛ چۈنكى دوغا كاتى تايىھە تى هە يە و ئىنىشائە لەللا بەم زوانە داواي

عهفووتان بُوئه که م له خودای میهره‌بانی خوم، به راستی خودای من تاوانبه‌خش و
میهره‌بانه.

**﴿ فَلَمَّا دَخَلُوا عَلَى يُوسُفَ مَأْوَى إِلَيْهِ أَبُوهُهُ وَقَالَ أَدْخُلُوا مِصْرَ
إِن شَاءَ اللَّهُ أَمْنِينَ ﴾**

جا کاتنی ئهوان روویان کرده میسر حمزره‌تی یوسف به‌رگ و پوشائیکی موناسیبی
بُو ناردن ههتا خۆیان بگۆرن و به به‌رگیکی به حورمه‌ته و خەلک بیان‌بینی، وە خۆیشی
لەگەل برادر و دۆستان و دەسته‌یا رۆیشت به پیریانه‌وه و لە دەرەوهی میسرا جینگەی
ثاماده کرد بُو پیشوازییان، کاتنی که باوکی و براکانی هاتنه به‌رەوه داخلی ئەو خیوه‌ته
بوون کە یووسفی تیدایه باوک و دایکی لە خیوه‌ته کەی خۆیا دانا ههتا به تاییه‌تی
لە خزمەتیانا دابنیشی و خەمی دلیان بپەویتنی، وە پاش ماوهی ناسایش فەرمۇوی:
يالا جا داخلی نەفسی شاری میسر بین به خواستی خودای تەعالا لەگەل ئەمینی و
سەلامەتی لە دەردی قاتی و نەھاتی و مەینەتی جیایی لە ئەولاد و نەتەوهی خوتان
لەگەل ھەموو دەسته و بەسته‌تانا، وە فیعلەن ھەموو بە دلخوازی خۆیان جینگە و
ماوايان بُو دیاری کرا و دامەزران.

پیوایهت کراوه: ژماره‌ی ئەو بەنی ئیسرائیلیانه کە لەگەل حمزره‌تی يە عقووبا
داخلی شاری میسر بوون لە خۆی و كورپو كورپەزايا حەفتا و دوو پیاو و ژن بوون،
وە لەو رۆزەدا کە لەگەل حمزره‌تی مووسادا دەرچۈون لە میسر ھەزار و پىئىج سەد و
حەفتا و ئەوهندە پیاو و ژن بوون بىچىگە لە پېرو پېرەژن و مەندالى ورد و بەرىشىكە.

**﴿ وَرَفَعَ أَبُوهُهُ عَلَى الْعَرْشِ وَخَرَوْلَاهُ سُجَّدًا وَقَالَ يَكَابَتْ هَذَا تَأْوِيلُ
رُؤْيَايَيَ مِنْ قَبْلُ قَدْ جَعَلَهَا رَتِيْ حَقًّا وَقَدْ أَحَسَنَ بِـ إِذْ أَخْرَجَنِي مِنَ**

السِّجْنِ وَجَاءَ بِكُم مِّنَ الْبَدْرِ مِنْ بَعْدِ أَنْ نَزَّلْنَا عَلَيْكُمْ الْشَّيْطَانُ بَيْنَ إِلْحَاقِتِ إِنَّ رَبِّكُمْ لَطِيفٌ لِمَا يَشَاءُ إِنَّهُ هُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ

وە كاتى كە ئەو قەرە بالغى حەزرەتى يەعقووبە و كورەكانى داخلى شارى ميسر بۇون لە رىيگەوە ھەموويان روېشتەن بارەگا و لە دىوانى حەزرەتى يۈوسىدا دانىشتن و حەزرەتى يۈوسى لە بەر ئىختىرامى باولك و دايىكى تەختە كەى خۆى بۇ بەجى ھىشتن و ئەوانى لە سەر دانا و خۆى لە شوتىنىكى تردا دانىشت و براakanى ھەموويان ھەر يەكى لە سەر شوتىنى خۆيانا دانىشتن، جا لە سەر ياساي ئىختىرام گىرنى ئىنسانى گەورە لەو رۆزەدا لە ولاتى ميسرا باولك و دايىكى و براakanى ھەموويان كورپۇوشى رىزيان برد بۇ حەزرەتى يۈوسى لە بەر بەجىھىنانى ياساي ولات و لە بەر رىزى حەزرەتى يۈوسى نە كا خەلکى بلىن ئەمانە قەدرى يۈوسفيان لە لا نىيە.

جا حەزرەتى يۈوسى بە ياساي رۆز و لامى رىزەكەى ئەوانى دايەوە و بۇ «تحدى» بە نىعمەتى خودا و دەرىپىنى سوپاس بۇ خودا عەرزى باوكى كرد فەرمۇسى: بابە گىيان ئەممە كە چاوت پىتكەوت تەعبيرى خەوهەكەى من بۇ خوداي تەعالا بە راستى هيئاىدە، وە خوداي تەعالا مىھەربانى كرد لەگەل مندا كاتى كە دەرى كىدم لە زىندان و كىدمى بە پياوينىكى خاوهەن قىيمەت لە لاي پاشادا، وە ھەموو ئىۋەيشى لە كەنغانەوە هيئا بۇ لام پاش ئەوە كە شەيتان ميانەى من و براakanى خراب كرد، بە راستى خوداي تەعالا تەدبىرى ناسك و نازدارى ھەيە بەرابەر بە ھەر شتى بىھوئ بىكەت، واتە شتى گران نىيە لە بەرابەرى قودرهت و تەواناينى ئەودا وە ئەوندەيش بە شىۋەيەكى جوان رىتكى ئەخا كە ھۆى سەرسورپمانى ھۆشيارانە؛ چۈنكى نە لە سوننەتى خۆى دەرئەچى كە موباشەرە ئەسبابە و نە بە شىۋەيەكى وايش ئەيکا

كە دلى دانا گەرد بىگرى. جا بە راستى خوداي تەعالا زانايە و خاوهەن حىكمەتە لە كارەكانيا لە جىهانَا.

جا ئەمجار بۇ دوربىرىنى بەندەبى خۆى بۇ خودا لەم كاتەدا كە كاتى دەستەلاتە و بۇ دەرخىستى ئەو كە ئەنجامى ئادەمىزىد، گەدا و پادشا، هەر مىردنە و گەرانەۋە يە بۇ لای خودا و بۇ «تحدى» بە نىعەمەتى خوا و دانان بەو ئىحسانانەدا كە خودا كردوونى لەگەلیا و بۇ رجاي ئەو كە لە پاش مىردن لە رىزى پىاوە باشەكانا دابىرى ئەم زاتە لە پىش ھەممۇ شىتىكا بە داواى دل فەرمۇسى:

﴿رَبِّ قَدْ أَتَيْتَنِي مِنَ الْمُلْكِ وَعَلَمْتَنِي مِنْ تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ فَاطَّرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ أَنْتَ وَلِيٌّ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ تَوَقَّنِي مُسْلِمًا وَالْحَقِّيْنِ بِالصَّنْلِحِينَ ﴾١١﴾

پەروەردگار!! بە راستى تۇ داوتە بە من بازى لە رىاسەت و گەورەبى لە ولاتى مىسرا و نىشانت داوم بازى تەعىير و تەفسىرى كىتىبى ئاسمانى يا تەعىيرى ئەسرارى خەو، ئەى خودايە كە ئافەرىتىنە ئاسمانە كان و زەوى ھەممۇ ھەرتۆى [ھەرتۆ] يارمەتىدەرى منى لە دنیادا بۇ رەفعى ئازار و بەخشىنى بەش و بارە، وە لە قىامەتىشا بۇ چارى تالى حەشر و خەلاتى بەھەشت و لىقاي زاتى خوت، ھەر كاتى منت ماراند بە موسوّلمانى بىمەرىئە و لە رىزى پىاوە باشەكانا دام بىنى.

ئەم تەفسىرە لە سەر ئەساسى ئەو كە ھەر لە كاتى مولاقاتى باوک و براڭانى ئەم دوغاىيە كردىنى، وە ئەگەر كاتى لە پىش وەفاتىا بۇوبىن ئەو مەبەست لە مولىك و پادشاهى مىسرا بۇوه، نەك رىاسەتى دارايى و بەس، وە ھەر دوو مانا ھەلەگرى. رىوايەت كراوه، پاش ئەو يۈوسەف گەيشت بە باوک و براڭانى بە يەكمەوە لە مىسرا زيان، وە حەزەرتى يەعقوب بىست و چوار سال ژىيا لەگەل يۈوسەد، جا

وهفاتی کرد و وهسیه‌تی کرد: که بپریته‌وه بُو ولاتی خویان و له لای قهبری باوکیا
بنیثری و فیعلهن برایه‌وه بُو ئه و شوینه و لهوئ نیژرا. وه له پاش وهفاتی باوکی
خویشی بیست و سن سال ژیا و له پاش وهفاتی عه‌زیزی میسر زلیخای ماره کرد
و لم ژنه دوو کور: «افرائیم» و «میشا» باپیره‌ی «یوشع» و ره‌حمه‌ی ژنی «ئی‌یووب»
په‌یدابوون. جا حه‌زره‌تی یووسف وهفاتی کرد و له میسرا نیژرا هه‌تا زه‌مانی حه‌زره‌تی
مووسائیله‌یه و جهنازه‌که‌ی گوییزایه‌وه بُو لای گورستانی باوک و باپیره‌کانی گاهی

﴿ذَلِكَ مِنْ أَنْبَاءِ الْغَيْبِ نُوحِيهُ إِلَيْكُمْ﴾

ئەم باسانە كە بە تۆمان نىشان دا لە ئەخبارى بۇون كە ون بۇون لە تۆ و لە^١
هاولولاتانى تۆيىش، ئىمە ناردمان بۇ تۆ بە جوپەئىلدا.

وَمَا كُنْتَ لَدَيْهِمْ إِذْ أَجْمَعُوا أَمْرَهُمْ وَهُمْ يَنْكُرُونَ

و ه تو لاي کوره کانی يه عقووب نه بموی لهو کاتهدا که بیری خويان گرد کردهوه
له سه ر زيان گه پاندن به یوسف.

وَمَا أَكْثَرُ النَّاسِ وَلَوْ حَرَضْتَ بِمُؤْمِنِينَ

و زوربهی ناده میزادی دهور و بهری خوت ئیمان نایه‌نن بهوه که تو پیغەمبەرى خوداى، هەرچەند تو زور خواست و نيازت لە سەر ئیمانیان بىز.

وَمَا شَأْلَهُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعَالَمِينَ

وه تو، ئەی خۆشەویست، داوا ناکەھى لەو كەسانە كە ئەم ھەوالە پەنامە كىيانە يان
بەسەر ئەخويىتە وە هېچ تۆلەيىن لەسەر ياساي ئەوانە كە ھەوال ئەخويىتە وە بەسەر
خەلگا؛ چونكى ئەم قورئانە كە نازل ئەبىتە سەر تو و ئەي خويىتە وە ئامۇزگارى و
ئەسەحەت كە دىنە بە شىوهى چاكە و فەزلى بۇ ھەموو كەس بە گىشتىز

وَكَانَ مِنْ أَيَّهُ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ يَمْرُوكَ عَلَيْهَا وَهُمْ عَنْهَا

مُعْرِضُونَ ۱۰۵

وه گهلىٰ ئايەت و دهليل لهسر و جوودى خودا و لهسر تنهائيى ئهو هديه له ئاسمانه کانا به هۆى رۆز و مانگ و ئەستىره و هەلسوروپانيان وە له زەويدا به وشك و تەريپەوە له کان و گيا و گيانله بهران و باقى ئەشيا، وە ئەم كافرانه رائەبوورن بەسەريانا به چاو يا به بير يا به پى، وەحال ئەوان به نەوعى ئىعرازيان هەيە لىيان وەکوو به چاو تەماشايان كردوون نە به دلىانا هاتعون و نە بەسەريانا رابوردوون!

وَمَا يَوْمٌ أَكَثُرُهُمْ بِاللَّهِ إِلَّا وَهُمْ مُشَرِّكُونَ ۱۰۶

وه زۆربەيان باوهەر به وجودى خودا ناكەن ئىلا لەگەل باوهەر بهوە کە خودا شەرييك و هاوارپىيى هەيە.

أَفَأَمْنَوْا أَنْ تَأْتِيهِمْ غَنِشِيَّةٌ مِّنْ عَذَابِ اللَّهِ ۝

ئايا ئەم كافرانه ئەمین بۇون لهو کە شەپۈلىكى داگىركەر لە سزاي خودا بىت بەسەريانا و داييانپۇشى وەکوو شەپۇلى دەرىيا؟

أَوْ تَأْتِيهِمُ الْسَّاعَةُ بُغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ۝

يا لهو کە كاتى نەھاتى كوتايى هاتنى دنيا و داهاتنى پاشەرۇزىيان بەسەردا بىت له كوتۈپىا وەحال ئەوان لهو كاتەدا ئاگايان لە خۆيان نىيە و نازانن بهوکە قىامەتە هاتووه؟

قُلْ هَذِهِ سَبِيلٌ أَذْعُوا إِلَى اللَّهِ عَلَى بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِي وَسَبَحَنَ

اللَّهِ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشَرِّكِينَ ۝ ۱۰۸

ئەی پىغەمبەرى خۆشەویست تۆ بەھرمۇو بەھ کافرانە: كە ئەم بانگ كردىنى عالەمە بۇ دينى تەھىيد و ئايىنى تاق پەرسىنى رىيگەي منە لە ماۋەي ژيانما و خەلک بانگ ئەكەم بۇ تەھىيد و ئەوانەيش كە پەيرەوي منن خەلک بانگ ئەكەن بۇ خودا بە يەك ناسىن و ھەموو يىشمان لە سەر چاپار ووناکىن، وە خودا بە دوور ئەگرین لە شەرىك و من لە موشىيكان نىم. وە ھەر كەسىكىش پەيرەوي من بىن موشىيک نىيە، وە خودا بە يەكى ئەزانى.

﴿ وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ إِلَّا رِجَالًا نُوحِيَ إِلَيْهِمْ مِنْ أَهْلِ الْقُرْآنِ أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عِقْبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَلَدَارُ الْآخِرَةِ خَيْرٌ لِلَّذِينَ أَتَقَوْا أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴾

وە رەوانەمان نەكردووھ لە پىش تۆدا ئىلا چەن پياوينىكى خاونە ئەخلاق و خاونە كەرامەت و دەست و داوىن پاك و دلىروناك لە ئەھلى ئاوهدانىيە عادەتىيە كان وە كۈو: مەككە و، مەدېن و، ئەحقال، ئىتر ژىمان نەناردووھ و فريشتەي ئاسمانمان نەكردووھ بە رەھبەرى ئادەمیزادى سەر عەرز و پەريمان نەھىتاوه بۇ ناو ئادەمیزادە تەتمىيان بىكا. ئەمانە ھەممۇ خەيالات و ئەۋەمان ھەر لە ئادەمیزادى پاكمان رەوانە كردووھ بۇ سەر ئادەمیزاد، ئایا ئەم قەومى تۆيە نەرۇيىشتوون بە سەر زەویدا و شويىنەوارى پىغەمبەرە پىشۇوه كانيان نەدييە و ئەو شارانە يان نەدييە كە خودا قارى گىتووھ لە ئەھلە كە يان و وىرانى كردوون هەتا بىر بىكەنەوە و تەماشا بىكەن كە چلىون بۇوە ئەنجامى ئەو كافرانە كە لە پىش ئەوانا بۇون؟ وە بىان مالى پاشەرۇڭ كە ماۋاي بەھەشتى دەوامدارە باشتەرە بۇ ئەوانە كە خۆيان لە نافەرمانى خودا ئەپارىزىن، ئایا بەس نىيە ئىتىر؟ ئایا ھىشتا عەقل ناگىن؟

﴿ حَتَّىٰ إِذَا أَسْتَيْسَ الرَّسُولُ وَظَلَّوْا أَنَّهُمْ قَدْ كُذِبُوا جَاءَهُمْ نَصْرًا فَتُنْجِيَ مَنْ نَشَاءُ وَلَا يُرَدُّ بِأَسْنَا عَنِ الْقَوْمِ الْمُجْرِمِينَ ﴾ ۱۱۰

با کافره کانی ئەم چەرخە بایی نەبن بە و مۆلەتەی بەوان دراوه؛ چونکى کافره کانى چەرخى پىشۇرىش ماوهىكى زۆر مۆلەتىان دراو دوزمنايەتى پىغەمبەرە کانىان كرد ھەتا رادەيىن ئەو رەھبەرانە بىھىوا بۇون لەوه كە قىسىمەتىان تەۋىپىتىكىان لە لای خوداوه بۇ بىن و گۇمانى کافره کان ھاتە سەر ئەوه و پىغەمبەرە دەرىپىان لە گەلدا كراوه لە لايەنى فريشتهى ناسمانەوه كە وەحى بۇ هيئاتە و وادەي نەسرى پىداوه. جا لەم تەنگۈچەلەمەدا كوتۇپىر لە لاي خوداوه يارمەتىيان بۇ هات و ھەركەسى خودا خواتى لەسەر رىزگار بۇونى بۇونى رىزگار بۇوه و باقى مەندەكە يان بە ھىلاڭدا براون؛ چونکى ئەوانە ھەموو تاوانبار بۇون وە سزاى ئىمەيش ناگەرپىتەوه لەسەر تاوانباران كە رووي تېكىردن.

﴿ لَقَدْ كَاتَ فِي قَصَصِهِمْ عِبْرَةً لِّأُولَئِكَ مَا كَانَ حَدِيثًا يُفْتَرَى وَلَا كِنْ تَصْدِيقَ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَتَقْصِيلَ كُلِّ شَيْءٍ وَهُدَى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴾ ۱۱۱

بە راستى ھەيدە گىرپانەوهى بەسەرھاتى پىغەمبەرەن وە تۆمەتە کانىان دا وە يابەسەرھاتى يووسف و براکانى و باقى رووداوى ئەو ماوهدا چەن رووداۋىتكى وەها كە ھۆزى عىبرە تىگرتىن بۇون بۇ ئەوانە خاوهنى عەقلى ساغن، وە ئەم قورئانە ھاتۇوه بۇ تو وتارىتكى بەدرو ھەلبەسراو نەبووه بەلكۇو وتارىتكى راستى وا بۇوه كە ھۆزى تەسىدىقى كىتىيە ئاسمانىيە كانە ئەوانە كە لە پىش قورئانا ھاتۇونە خوار وە بەيانە بۇ ھەموو شىنى لەوانە كە پىوېستىن بۇ راگرتىنى نىزامى پاكى دىن بە نەوعى كە خاوهنى

زانسته کان پاش وردبوونه‌وه له مهعنای ئاگادار ئه بن به‌شهر ئه‌سبابی مانه‌وهی دینه‌که‌يانا وه‌کوو به‌يانى عهقىدە و بير و باوهەر و تموحيدى خودا و به‌يانى ئه‌حكام و ئادابى ياساي ئىسلامىيەت و به‌يانى دانايى گھورە بۇ موسولمانان به راوىزى ئه‌ھلى حمل و عهد و فهرمانبەردارى ئەو گھورانە و به‌يانى ئاماذه‌کردنى هۆى بەرگرى له نيزامى ئىسلام و نوممه‌تى موسولمان و به‌يانى بەجىيەننانى سيلەر رەحم له بەينى باوک و دايىك و برا و خوشك و خزم و خويشيانا، و به‌يانى فيربۇونى عيلم و سنهت و پىشەر باش و سوود و رېگرتىن له‌وهى خودا دروستى كردووه بۇ ئادەمیزاد له عمرز و ئاسمانا له دەريا و سارادا، و به‌يانى راسالى لە موعامەلدا و غەش نە‌کردن له‌گەل يە‌كا و راگرتنى حقوقوق و قەرز و قولە و ئەدای شە‌ھادەت به راستى له كاتى پۈويستا، وە دان له دەستى سته‌مكار له دوو كۆمەل يَا له دوو كەسدا، وە رەواپۇونى تۈلەسەندىنەوه بە قەى حەق، وە باشى عەفو و چاپۇشى له و حقوققەدا كە چاپۇشى له‌وانا نېبى بە هۆى جەسۋىرى ئىنسانى خراب، وە به‌يانى رەواپۇونى مىھەبانى له بەجىيەننانى حودوودى شەرعيدا بۇ ئەو ئادەمیزاد بىرسىن و لاندەن له ياساي راست و به‌يانى بىن بەقاىى عالەمى دنيا و دەوامدارى عالەمى ئاخىرەت.

وە ئەم قورئانه بەو جۆرە كە باسمان كرد شارەزا‌کردنى نەزانە و مىھەبانى كردنە لە‌گەل ناتەوانادا بەم مەرجە ئەوانە له قەومى بن كە خاوهەن ئىمان بن وە يَا ئاماذه بن بۇ ئىمان ھىتىان.

www.iqra.ahlamontada.com

سورة الرعد، مدنیة و آیاتها "٤٣" نزلت بعد سورة «محمد»
[سوروه تى ره عد، مه دينه بيه، "٤٣" ئايته و پاش سوره تى موحه محمد
(محمد) هاتووه ته خواره واه]

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿الْمَرْ قِلَّكَ مَا يَنْتَ الْكَثِيرُ﴾

ئەمە سوره تىكە ناوبر او بەم چوار حەرفە و، ئەم سوره تە ئایاتى قورئانە.

﴿وَالَّذِي أَنْزَلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ الْحَقُّ﴾

وە بە راستى ئەو ئایاتە كە نازل كراون بۇ لای تو له لاينى پەروەردگارى تۈۋە
موافقى واقع و راستن.

﴿وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ﴾

بەلام لە گەل ئەودا كە ئەوانە راستن زۆربەي نادەمیزاد لە راست لائەدهن و ئىمان
ناھىئىن.

﴿اللَّهُ الَّذِي رَفَعَ السَّمَوَاتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا﴾

ئەو خودايە كە ئەم كىتابەي بۇ تو ناردووھ ناوي «الله» يە و خودايەكى تەواناي
وەھايە ئەو ئاسمانانەي بەرز كردووھ تەوه بە تەنھا هيئى كە خۆى دايىاوھ لەوانەدا
بە بىن هيچ پايه و ئىعىتمادى كە ئىيە بە چاوا بىان بىين.

﴿شُمْ أَسْتَوْى عَلَى الْعَرْشِ﴾

وه ئهو خودایه عەزىمی داگىر كردووه.

﴿وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلُّ يَجْرِي لِأَجَلٍ مُّسَمٍ﴾

وه كوره‌ی گهوره‌ی رۆژ و كوره‌ی مانگى رام كردووه هەريەك لەسەر مەدارى خۆيا، هەركام لهوان هاتوچۇ ئەكەن لەسەر ئهو ميزانە كە بۇيان بىرايىار دراوە تا وەعده‌يەكى دىارييکراو به بىن كەم و زىاد.

﴿يُدَبِّرُ الْأَمْرَ﴾

وه ئهو خودایه كاروبارى حوكمدارىي خۆى جى به جى ئەكا لەسەر خواستى خۆى.

﴿يُفَصِّلُ الْآيَاتِ﴾

وه ئياتى قورئان ئەنپەتىخ خواره‌و و بەيانيان ئەكا به تەفسىل، وە ياخود ئىيات و دەليلى وجود و تەنيايى ئەخاتە بەرچاوتان يەك لە دواى يەك.

﴿لَعَلَّكُمْ يُلْقَاءُ رَبِّكُمْ تُوقَنُونَ﴾

بە هيواى ئەوه كە ئىۋە ئىمان بىنن بە رۆژى قيامەت و بە گەيشتنان بە حوزوورى خودا بۇ حسيب و ميزانى كرده‌و و وەرگرتنى ئەنجامى رەفتارتان.

﴿وَهُوَ الَّذِي مَدَّ الْأَرْضَ﴾

خودا ئهو خودایه عەرزى راكىشاوه بە پانى و درېزىدا بۇ ئەوه بە ئاسانى گيانلە بهران بەسەريما هاتوچۇ بکەن.

﴿وَجَعَلَ فِيهَا رَوْسِوَ وَأَنْهَرًا﴾

وە دروستى كردووه لە عەرزا چەند كىوانى بىلنى دامەزراو بۇ ئەوە كە بە فرو
بارانى زۆر وەربىگەن و بىن بە هۆى زۆرى ئاوى چەشمە و، وە چەن جۆبار و
رووبارى گەورە و بچۈوكى رەوان كردووه لە ئاوى ئەو سەرچاوانە كە لە كىو و شىو
و دەرەكان دەرئەچن.

﴿وَمِنْ كُلِّ الْثَّمَرَاتِ جَعَلَ فِيهَا زَوْجَيْنِ أُثْنَيْنِ ﴾

وە لە ھەمۇو نەوعى لە ئەنواعى دارى بەر و بەرى بە تام و بىتنى خوش و بە
لەزەت، دروستى كردووه لە عەرزا دوو جۇر ترش و شىرین، رەش و سېپى، گەورە
و بچۈوكى، يان نىزى و مىنى.

ئەوەي زانستى تازە دەرى خستۇوه ھەمۇو مىوه و گولى نىزى و مىيان ھەيە و
ھەندىيەكىان بە دەست موتوربە دەكىرىن وەك نىزى و مىتى دارى خورما، وە ھەندىيەكىان
بە هۆى ھاورد و بىرى ھەواوه موتوربە دەبن، وەك خودا ئەفەرمۇى: «و أرسلا
الرياح لواچ»^١

﴿يُغْشِي الْأَيَّلَ الظَّاهَرَ﴾

وە بەرگى تارىكى شەۋئە كا بە بەرى رۆژى رووناكا ھەتا وا تارىكى دايىن كەس
بە بىن چرا كەس نابىينى.

﴿إِنَّ فِي ذَلِكَ لَذَىنَتِ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ﴾

بە راستى ھەيە لەم ھەمۇو تەسەر روفاتە عەجىبانەدا دەليل لەسەر ئەمە كە ئەم
جيھانە جيھانەوانى خاوهەن زانست و خواستى بە حىكمەتى ھەيە و ئەم ئايەتانە
ئەبن بە بەلگە بۇ گەلنى كە خاوهەن بىر و ھۆشى ساغ بن نەك بۇ ئىنسانى بىن دەماخ.

١. الحجر: ٢٢.

﴿ وَفِي الْأَرْضِ قِطْعٌ مُّتَجَوِّرٌ وَجَنَّتٌ مِّنْ أَعْنَابٍ وَرَزْعٌ وَنَخْيلٌ
صِنْوَانٌ وَغَيْرُ صِنْوَانٍ يُسْقَى بِمَاءٍ وَحِلْدٌ وَنَفَّاضٌ بَعْضُهَا عَلَى بَعْضٍ فِي
الْأَكْلِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَذَائِقَةً لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴾

ھەروا خودايەكى تەواناي وايه له عەرزا چەن پارچە زھوي لەيەك جياوازى داناوه كە هەموو دراوسى و نزيكى يەكىن، ئەم پارچە نەرمانە و، ئەم پارچە رەقەنە، ئەم پارچە بۇ كشتوكال زۆر بارەدارە، وە ئەو پارچە كەيان سوودى تىدا نىيە، ھەروا چەن باخى دروست كردووه له ترى ھەر كام بە رەنگى و تامىن و شىۋىيەكى تايىھتى، لە گەل ئەوهدا كە ھەمووشيان بەرى دارى ترىئىن، وە چەن جۆرى لە زەراعەتى دروست كردووه، لە گەندما چەن نەوع و، لە جۆدا چەند نەوع و، لە چەلتۈركىدا چەن نەوع و ھەروا غېيرى ئەمانىش، وە چەن دارى خورمايى دروست كردووه و دوو لف و يەك لف، كە ئەم ھەموو نەوعە جۇرا و جۆرە له يەك ئاو ئادىرىن و، لە يەك جۆرە زھويدا ئەپوين و، بازىكىيانمان باشتى كردووه له بازىكىيان لە خواردن و تام و لەزەتا، بە راستى لەمەدا ھەيە چەن دەليل لەسەر گەورەبى خودا بۇ گەلنى ھۆشدار و ھۆشيار بن.

﴿ وَإِنْ تَعْجَبْ فَعَجَبْ قَوْلُهُمْ أَءِذَا كُنَّا تُرَبَّاً أَءِنَا لَفِي خَلْقٍ جَدِيدٍ ﴾

وە ئەگەر تۆ تەعەجوب بىكەي لە ئىنكارى ئەو قەومە بۇ زىندىووبۇونەوەيان لە قيامەتا ئەوه حەقە؛ چونكى زۆر جىڭەسى سەرسورمانە ئەو وتارەيان كە بە ئىستىنكارەوە ئەللىن: ئايا كاتى ئىتمە مردىن و لەشمان رزى و بۇونەوە بە گل تازە بە تازە جارىكى تر دروست ئەكرىيەنەوە بە شىۋىيەكى تازەسى سەر لە نوى؟! چونكى ھەر دەسكارى بىنى لە عالەما بەس سانىع و مادەي خاوهن قابىلەتى ئەوى و ھەردوکيان ھەن.

خودا وه کوو خوی زور تهوانایه بـه زهـرـه زهـرـه عـالـم زـانـایـه
مـادـهـیـش عـهـرـزـیـکـه هـمـرـهـ کـوـوـ سـابـقـ لـهـسـهـرـ ئـیـسـتـیـعـدـاد باـشـ مـوـهـ بـیـاـیـه

﴿أَوْلَئِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ﴾

ئهوانهی که باسمان کردن و خاوهنی ئه و تاره چهوتانهن، ئهوانهن که کافرن به وجودی خودای زیندوی زانای تهوانا.

﴿وَأُولَئِكَ الْأَغْلَلُ فِي أَعْنَاقِهِمْ﴾

وه ئهوانه که سانیکن له روزی پاشه رؤژدا زنجیر واله گهردنیانا.

﴿وَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾

وه ئهوانه له ئاگری دۆزخ جیا نابنهوه و ئهوان له ناو ئاگردا ئه میننهوه هه تا هه تایه.

﴿وَسَتَعِلُونَكُمْ بِالسَّيِّئَةِ قَبْلَ الْحَسَنَةِ﴾

ئه و کافرانه ئه وندە بەدبەخت و چاره‌رەشن پەله‌پەل ئه کەن له داواکردنی سزا و مەینە تدا له پىش ئه ودا که داواي رەحمەت و نىعمەتى خودا بکەن.

﴿وَقَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِمُ الْمُثْلَثَةُ﴾

وەحال له پىش زەمانى ئهوانا چەنها سزا و تولە و چەنها فيتنە و ئاشۇوب رابوردوو به سەر ئوممەتە کافره پىشۈوە کانا له تولەی ملەجري و سەركىشى ئهوان له گەل رەھېرانا.

﴿وَإِنَّ رَبَّكَ لَذُو مَغْفِرَةٍ لِلنَّاسِ عَلَى ظُلْمِهِمْ﴾

بە راستى خوداي تەعالا خاوهن عەفو و تاوان بە خشىيە بۆ ئادەمیزاد له گەل ئه ودا کە سەتم ئه کەن له نەفسى خۆيان بە ئىشراك و تاوانبارى و سەتم ئه کەن له خەلکىش بە ئازاردانيان و زياندان له دارايى و شانيان.

﴿وَإِنَّ رَبَّكَ لَشَدِيدُ الْعِقَابِ ﴾

به راستی خودا هم توله و سزايشی به‌هیزه و له کیشا نییه. خودا پهنانمان بدا له عیاقب و عه‌زابی.

پیغمه‌مبهر هه‌رهشی ئه کرد له کافره کان به سزای روزی قیامه‌ت و به هاتنی سزای دنیا به‌سهریانا، ئه‌وانیش باوه‌ریان به سزای قیامه‌ت و قیامه‌تیش نهبوو هه‌تا له‌وه بترسن، وه هه‌روا باوه‌ریشیان نهبوو به‌وه که سزای دنیا ریشیان ئه‌گری، وه به‌روکی حه‌زره‌تیان ئه‌گرت و ئه‌یان‌وت: جا ئه‌گهر راسته سزای دنیا هه‌یه ده‌ی دوعا بکه با بیت بۆ سه‌رمان! جا خودای ته‌علاا ئه‌فه‌رمیت: ئه‌م بین‌هوشانه له باتی ئه‌وه بیر بکه‌نه‌وه و ئیمان بیتن و داوای نیعمه‌ت و ئاسایشی خزیان بکه‌ن، په‌له‌په‌ل ئه‌که‌ن بۆ هاتنی سزا و داوای سزا ئه‌که‌ن، ئایا نازانن و ئایا نه‌یان بیستووه ئه‌موو هه‌موو عوقوبه‌ته که به‌سهر کافره کانا هاتووه له پیش ئه‌م چه‌رخه‌دا؟ ده‌ی ئه‌و خودا هه‌ر ماوه و ته‌وانایه به‌لام له‌گه‌ل ئه‌وه‌دا که ئاده‌میزاد سته‌مکارن خودا هه‌ر ئه‌یه‌وی میهره‌بانی بکا تا کاتی خوی، ئه‌وجا ئه‌زانن عیاقابی خودا توند و ناباره، پهنا به خودا.

﴿وَيَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَا أُنْزَلَ عَلَيْهِ إِيمَانٌ مِّنْ رَّبِّهِ إِنَّمَا أَنْتَ مُنْذِرٌ ﴾

﴿وَلِكُلِّ قَوْمٍ هَادٍ ﴾

وه کافره کان ئه‌لین: ئه‌وه بچی له‌سهر داواکردنی موحه‌ممه‌د ئایه‌ت و موتعجیزه‌یین له‌مو تعجیزانه نایه‌ته‌خواره‌وه که ئیمه داوایان ئه‌که‌ین؟ واته: ئیعتیبار ناکه‌ن به‌وه که قورئان موتعجیزه‌یه و موبالات ناکه‌ن به‌وه رووداوانه که خودا کردوونی بۆ حه‌زره‌تی موحه‌ممه‌د و کردوونی به‌هه‌وی به‌زبونه‌وهی: وه‌کوو قه‌بوروکردنی دوعا کانی، وه‌کوو ته‌سبیحکردنی به‌رده‌ورده له ناو دهستیا و، وه‌کوو زورکردنی خوارده‌مه‌نی که‌م

و وکوو ده چوونی ئاوی زه لال له بېینى پەنجە کانیە وە، وەکوو ئەو نەسرەت و يارمه تىيە كە پىيدا لە رووداوه کانى «بەدر» و «حونەين» و «خەندەق» و «فەتحى مەككە» و فوتاندى دوزمنە كانىدا. جا نەپىغەمبەرى خۆشەويىست توھر ئىنسانىكى رەھبەرى هاتوویت بۇ ترساندىيان لە سزا، خۆ نەھاتووی بۇ ئەو داوان داواي چ موعجيزەيىن ئەكەن تو بۇيان جى بەجى بکەي. هىچ موبالات مە كە بەم داواكىرىنىانە و هەر قەومى پىغەمبەرىكى خاونەن بارەي ھيدايەتدىانىان ھەيە كە لە حودوودى حىكمەتى خودادا بازى موعجيزە پىداون ئىتر خۆ بۇ هەر پىغەمبەرى ھەموو موعجيزەيىن جى بەجى نابى.

**﴿اللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَحْمِلُ كُلُّ أُنْثَى وَمَا تَغْيِضُ الْأَرْجَامُ وَمَا تَزَدَادُ
وَكُلُّ شَقْءٍ عِنْدَهُ بِمِقْدَارٍ﴾ ٨٩**

خوداي تەعالا زانستى ئەمەنەدە رەسايە ئەزانى بەوهى ھا لە سكى زىنى سكپىدا نىئى بىن يى مىن و، ئەزانى بەوهى كە مندالدىانى زن كەمى ئەكا يازۇرى ئەكا، واتە خودا ئەزانى بە كەم و زۇرى ئەمەن وە لە مندالدىانى ژنانا ئايى يەكىكە يازۇرى سىانە و، ئەزانى بە ماوهى حەملى زن حەوت مانگە يانۇ مانگە يادوو سالە ياقچار سالە، وە ئەمانە ھەموو لە لای خودا مەعلۇومن، وە هەر يەكىن لەم مەخلۇوقاتە مىزانى تايىھەتى ھەيە، وە ھەموو شىنى لای خوداي تەعالا ئەندازە يەكى دىيارى ھەيە.

﴿عَذَّلَ الرَّفِيقُ وَالشَّهَدَةُ الْكَبِيرُ الْمُتَعَالٌ﴾ ٩٠

خوداي تەعالا زانايە بەوهى كە پەنهانە لای ئىيمە و ئەمەن كە دىارە و خودا شانى زۇر گەورەيە و دوورە و بەرزە لەمەن كە ئىيمە بە خەيالمانا دى؛ چۈونكە ئەۋ زاتە بە مەخلۇوقات ناشوبيھى ھەتا ئىيمە خەياللى بکەين.

﴿سَوَاءٌ مِنْكُمْ مَنْ أَسْرَ الْقَوْلَ وَمَنْ جَهَرَ بِهِ، وَمَنْ هُوَ مُسْتَخْفِي
بِالْأَيْشِلِ وَسَارِبٌ إِلَّا لَنَهَارٍ﴾

موساوی و یه کرنگه له جه ماعه‌تی شیوه‌دا ئهو که سه که له گه‌ل خویا قسه ئه کا
به په‌نامه کی وه ئهو که سه که قسکرا ئه کا و که‌سی که خوی ئه شاریته‌و
به شهودا وه یا خوی ده‌رئه‌خا به روزا.

﴿لَهُ مُعَقِّبَتُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ، يَحْفَظُونَهُ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ﴾
هه یه بۆ ئهو که سه که وتمان چهن فریشته‌ی مه‌ئمورو له لای خوداوه که ته‌عقیبی
کار و کرده‌وه و قسه و باسی ئه که‌ن له بەردەمه‌وه و له پشت‌وه هەر ئه و فریشتنانه
که موراقبەی کرده‌وهی ئه که‌ن ئه‌یشی پاریزین له بەر خاتری ئه‌وه خودا فەرمانی
پىداون ئه و نه‌فسه بپاریزین وه خودای ته‌عالا هەمیشە لای‌نی رەحمەت و کەرەمی
زوره له‌سەر بەندە کانی خوی.

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا مَا بِأَنفُسِهِمْ﴾
بە راستی خودای ته‌عالا ئه و پایه و مایه و شان و شیوه‌ی دای به هەر قه‌ومنی
نای گورپی و نای فدوتینی هەتا ئه و خاوهن پایه و مایانه ئه و حاله پىشیووه باشە کەی
خویان ئه گورپن.

﴿وَإِذَا أَرَادَ اللَّهُ بِقَوْمٍ سُوءًا فَلَا مَرَدَ لَهُ، وَمَا لَهُمْ مِنْ دُونِهِ مِنْ وَالٍ﴾

وھ کاتئ خودا خواستی قه‌ومنی لا ببا و ئیراده‌ی شەپی پىن کردن له بەر ئه‌وه ئه‌وان
حالی خویان گورپی و له تىکۆشىن و سەعىه‌وه که وتنه ته‌مەلی و له عبادەتی خودا
لايان دا بۆ نافەرمانی و له سوپاسی نىعمة‌تەوه لايادا بۆ ناسوپاسی، ئه‌وه مەعنای

هاتنى قەزاي بىن گەرانھوھى بۇ سەر ئەو قەومە، وە غەيرى خوداي تەعالا كەس رىاسەت و چاودىرى ئەو قەومە ناكا. ئەم ياسايدى كە خودا لەم ئايەتەدا بەيانى كردووە ياسايدى كى گشتىيە بۇ حوكومات و بۇ قەوم و عەشىرەت و بۇ خانەدان و بۇ تاقە ئىنسانى لە چەرخى خۇيا هەتا ئەمانە لە سەر ياساى دانراوى خودا بېرىن.

﴿هُوَ الَّذِي يُرِيكُمُ الْبَرَقَ خَوْفًا وَطَمَعًا وَيُنَشِّئُ السَّحَابَ أَلْثَقَالَ﴾

خودا خودايىكى وەھايە بەرقى ئاسمانان نىشان ئەدا لە بەر ئەو بىرسىن لە ئازارى ئاسمانى و ھيواتان بىن بە فەر و پېرۋىزى نىعەتى خودا كە لە گەل باراندا ئەرژىنە خوارەوە و لە ئاسمانا چەن پارچە ھەورى قورس بە يە كەوە ئەنلى.

﴿وَيَسِّعُ الرَّعْدُ مُحَمَّدٌ وَالْمَلِئَكَةُ مِنْ حِيفَتِهِ﴾

وە تەسبىحى خودا ئەكادنگى بە ھەيىبەتى ئاسمانى مەشهور بە «رعد» ھەورە گرمە لە گەل حەمد و سەنایا ئەللى: من ئەو دەنگە بىن رەنگەم كە بە فەرمانى پەروەردگارى جىهان پەيدا بۈوم لە مادەي ھەورى ھەلگىرى باران، مۇزىدە ئەددەم بە گىانلەبەران و نىعەتى خوداتان بەسەرا ئەبارى ئەو خودايى كە ھەر نىعەتى بىگىرىتەوە لە بەر حىكىمەتە، وە ھەر نىعەتى رەوانە بىكا لە سەر رەحىمەتە، وە ئەو خودايى خودايى ھەموو گىانلەبەرانە لە عەرز و عاسمانان.

دۆست و دوزىمنى نامەردى بە دەكار
بۇ شەقى و سەعىد كافىر و موڭمىن
يەكىن لە گەللى گىانلەبەرانا
رۇقت لا مەنە تا واي بە پىيە

بىن فەرقە لە دىوانە و ھۆشىار
رۆزى ئەنتىرى بۇ دۆست و دوزىمن
نىيە لە عەرزا و لە ئاسمانان
مەگەر نىشانە خودايى وا پىيە

ههروا ئەو فریشته ئاسمانىشە كە مەئمۇورە لە سەر ھەورو باران ئەويش تەسيحى خودا ئەكالە مەقامى ئىجلال و ئىختىرامى فەرمانى خودادا.

﴿وَيُرِسْلُ الصَّوَاعِقَ فَيُصِيبُ بِهَا مَنِ يَشَاءُ﴾

وه ئەو خودايە كە لە بەيەك گەيشتنى پارچە ھەورە كانا چەند ساعىقە و پارچە ئاگرین جيا ئەكتەوه و رەوانەيان ئەكا بە ھەوادا و جار جار ئەدا لە دەرييا چەنها ماسى ئەكۈزى و جارجار ئەدا لە زەوى وشكان و چالى ئەكا و دار ھەلئەكەننى، وە جارجاريش بە خواتى خۆى ئېگەينى بەو كەسەئى خواتى لە سەر فەوتاندى بىن وە لە ناوى ئەبا.

﴿وَهُمْ يُجَنِّدُونَ فِي اللَّهِ﴾

ولحال ئەوانە كە ئەو ترىشقە لىيان ئەدا كەسانىتىكى وان كە موجادەلە ئەكەن لە وجودى زاتى خودا و لە چىزنى ئەودا.

﴿وَهُوَ شَدِيدُ الْمَحَالِ﴾

وه ئەو خودايە كە ئەوان باوھىريان پىئى نىيە، بۇ ئازاردانى دوژمن بەھىزە. رىوايەت كراوه: ئەم ئايەت نازىل بۇوه لە شانى «عاميرى كورى توفىيل» و «ئەربەدى كورى رەبىعە»دا، هاتن بۇ خزمەتى حەزرت ﷺ بە فيئل بە خەيالى ئەوه بىكۈزۈن، جا عامير مەشغۇلى كرد بە موجادەلە كردن لە گەلیا و ئەربىد ھەلسۇرۇراوه بۇ پىشىتىوھ بۇ ئەوه بە شىرلىي بدا، وە حەزرت ئاگادارى بىرە پىسە كەيان بۇو فەرمۇسى: «اللَّهُمَّ اكْفِنِيهَا بِمَا شَاءْتَ» واتە: خودايە چارى ئەمانەم بۇ بکە بە ھەرچى خۆت خواتىت ھەيە، كاتنى ئەوانىش زانىيان حەزرت بە بىرە كە زانيون ھەستان روپىشتن لە رىنگەدا ترىشقە بىن لە ئاسمانه وە ھاتە خوار داي لە «ئەربەد» و كوشتى، وە عاميريش لووپە كى

لئن پهيدا بيو روپيشت له مالى زنيکي «سلوليه»دا کهوت ثهويش هاواري ئەکرد
ئەپوت: وەره يمە به لەوپىن وەکوو لەوپى وشتىر له مالى زنيکي (سلوليه)دا!

لَهُ دَعْوَةُ الْحَقِّ وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ لَا يَسْتَحِيُّونَ لَهُمْ بِشَاءٌ

هر بُو ئه و خودایه بانگ کردنی راست به راستی هه ر لهو بانگ ئه کرئ بُو چارى بیمار و ئازار و بیزار، و هه بُو ئه کرئ بەندەیی و لەوهە دەست ئەکەوئ پیروزى، وە ئەو بته ناشى تاشرداونە كە كافره كان بانگىيان ئەكەن بە ناحەق جوابى كافره كان نادەنەوە بە چالاک و خراب.

پارویی بی‌زمان خوی بی‌وتاره و تار له گه‌لیا مایه‌ی ئەدباره

إِلَّا كَبْسِطَ كَفَيْهِ إِلَى الْمَاءِ لِيَتْلُغَ فَاهُ وَمَا هُوَ بِلَغِهِ، وَمَا دُعَاءُ الْكَافِرِينَ إِلَّا
فِي ضَلَالٍ ١٤

مه گهر ئەنجامى بانگ كردىنى ئەوانە وەكۈو ئەنجامى كەسى بى هەردوو بەرى دەستى بلاو كىرىپىتەوە و بانگ بکا لە ئاوا بۆ ئەوه بىگاتە دەمى وە لەبەر نەفامى، ئەو ئاواه ناگاتە دەمى؛ چۈنكى بانگ كردىن لە بىن گيان يا لە نەفام بى ئەنجامە.

یاخود وه کوو که سینکه کاتن بیهودی به مشتی خوی ئاو بخواته وه پەنجە کانی
بلاو بکاتە و خواستى ئە وە بشى بىن ئەو ئاوه بگاتە دەمى، وە لە واقعىشدا ئە و
ئاوه لە ناو مشتى پەنجە بلاودا نامىنىن هەتا بگات بە دەم. بەلام مەعنای ئە ووھەل
جوانە؛ چونكى لە سەر ئەساسى داوا لە بىن گيان و بىن شۇعورە، بەلام مەعنای دووم
لە سەر بناگەي نابەكارى زەرفە.

وَإِلَهٌ يَسْجُدُ مَنِ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا وَظَلَّلُهُمْ بِالْغُدُوِّ

وَالْأَصَابِيل

چون ئەم کافرانه وەها بىشۇعۇرۇن و تا كەن نافامن و عىيادەتى خودا ناكەن؟ لەگەل ئەوەدا هەر بۇ خودا كېنۇوشى بەندەبى ئەبا هەر فامىدەئى وا لە ئاسمانەكاندا و هەر فامىدەبىن والە عەرزازا بە ئارەزۇوى خۆى وەكۈو موسۇلمانەكان و فريشەكان، يَا بە زۆر وەكۈو كافرەكان لە كاتى ناچارىدا و لەلى قەومانى، نەك تەنھا خۆيان سوجىدە ئەبەن بەلكۈو سىيەرە كەيشيان هەر ئىتاعە و فەرمابىردارى خۆيان دەرئەبرىن، ئەوەتە كە رۇواناکى رۆز دەركەوت سىيەر بە پىنى جولاندى رۆز ئەجۇولىتەوە، بە درىزى و، بە كورتى، بە بۇون و، بە نەبۇون، لە بەيانى و ئىوارەدا.

﴿ قُلْ مَنْ رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ قُلِ اللَّهُ ﴾

ئەپىغەمبەرى رەببەر پرسىار بکە لەو كافرانە و بلىنى: كى پەروەردگارى ئاسمانەكان و عەرزە؟ بە تەبىعەت ئەوان ئەگەر بفامن ئەلىنىن: خودا. بەلام ئەگەر لەبەر عەناد بىن دەنگ بۇون تو خوت جوابى خوت بىدەرەوە؛ چونكى جوابە كە ئاشكرايە، بلىنى: پەروەردگارى ھەموو ھەر خودايە.

﴿ قُلْ أَفَأَخَذْتُمْ مِنْ دُونِهِ أُولَاءَ لَا يَمْلِكُونَ لِأَنفُسِهِمْ نَفْعًا وَلَا ضَرًّا ﴾

جا بىفرمۇو پىيان: ئايا لەگەل ئەوەدا كە دەركەوتتۇوە پەروەردگارى ھەموو ھەر خودايە دەى بۇ لە غەيرى ئەو پەروەردگارە چەن دۆستى وەھاتان گرتۇوە كە ئەوان بۇ خۆيان داراي سوود و زيانگەياندىن نىن؟!

﴿ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الْأَعْمَى وَالْبَصِيرُ ﴾

جا بىفرمۇو: ئايا ئىنسانى كۆپر و چاودار ئەبن بە يەك؟ حاشا، حاشا.

﴿ أَمْ هَلْ تَسْتَوِي الظُّلْمَتُ وَالنُّورُ ﴾

يا خىر قەت وەكۈو يەك ئەبن تارىكىيەكان و رۇواناكييەكان؟ مەبەست رۇواناکى ئىمان و تارىكى كوفرە، حاشا، دووبارە حاشا.

﴿أَمْ جَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ خَلَقُوا كَخْلُقِهِ فَتَشَبَّهَ الْخَلْقُ عَلَيْهِمْ﴾

يا خىتر ئەو كافرانە قەرارييان داوه بۇ خودا چەن ھاورييەك كە ئەوانىش مەخلوقاتيان دروست كردووه وەکوو چۈن خودا مەخلوقات دروست ئەكا و مەخلوقە كانىان لهىك ناكىرىنەوە؟ جا كافرەكانىش تووپيانە: مادام ئەم بتانەيش شت دروست ئەكەن وەکوو خودا ئەمانەيش شىاوى خودايىن! حاشا.

﴿قُلِ اللَّهُ خَلِقَ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ الْوَاحِدُ الْفَهَّارُ﴾

ئەى رەھېرى خۆشەويىست بلنى: هەر ئەو زاتە واجبە كە ناوى «الله» يەھەمۇ شىتىكى دروست كردووه، وە هەر ئەو تاكى تەنياي خاوهن زۆرە بەسەر كائيناتا.

﴿أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَا مَأْتَ أَوْدِيَةً يُقَدِّرُهَا فَاتَّحَمَلَ السَّيْلُ زَبَداً رَأْبِيًّا وَمَمَا يُوْقِدُونَ عَلَيْهِ فِي الْأَنَارِ أَبْتِغَاءَ حِلَيَّةً أَوْ مَتَّعَ زَبَدًا مِثْلَهُ كَذَلِكَ يَضْرِبُ اللَّهُ الْحَقَّ وَالْبَطْلَ فَأَمَا الْزَبَدُ فَيَذَهَبُ جُفَاءً وَأَمَا مَا يَنْفَعُ النَّاسَ فَيَمْكُثُ فِي الْأَرْضِ كَذَلِكَ يَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ﴾

خوداي تەعالا بۇ ئەوە كە ئادەمىزاد حالى بىكا لە حەقىقتە، تەشىبىھى شتى مەعقول ئەكا بە مەحسوس واتە شتى لەبەر چاوا نەبى تەشىبىھى ئەكا بە شتى لەبەر چاوابىن، وە جار بەجار تەشىبىھى مەعقول بە مەعقولىتىكى رووناكتىر ئەكا وە جار جار تەشىبىھى بىنراو بە بىنراو ئەكا، وەکوو ئەم ئايەتە لېرەدا ئەف Fermi مەنە خودا لە ئاسماňەوە ئاۋ ئەرژىيىتە خوارەوە و باران ئەبارىتىن، جا چۈم و شىوه كان لافاوبيان تىدا هەلەستىن و لافاودى بە هەر شىويىكدا بە ئەندازەسى كەم و زۆرى ئاۋى خۆى، وە ئەو لافاوه بە تەبىعەتى شوپىنى خەوش و خال و ياخىچىلىك و كەفى مەوادى پىس هەلەگىرى و بەسەرييەوە دىيارە بەرز ئەيتىھە، ئەمە لەم مىقدارەدا ئەسلى ھەبوو

وه کوو ئاوى باران كه هزاران سوودى تىدايە، وە فەرعىنگىش ھە يە وە کوو كەھى سەرى وە خەوش و خالەكەمى كە بە كارى هيچ نايى و لە ئەترافى شىوه كە دا ئەفەوتى و بە زايى ئەپوا.

ھەروا ئەفەرمۇيت: وە لە كانە بە نرخە كانىش وە کوو ئالتوون و زىو و مس و بىرچ و غەيرى ئەمانەيش كە ئاگرى لە سەر ھەلئەگىرسىن، وە ئەو شستانەيش وان لە ناو ئاگرەكەدا بە تەحقىق وە کوو ئەو ئاسن و بىرچە يە كە لە ناو كۈورەي ئاگرا سوور ئەكەريتەوە نزىكە بتوينەوە جا چە كوشى لى ئەدەن و مادە پىسەكان وە کوو چىلک ئەكەريتە سەر ئەو مادە و فەرى ئەدەن. وە ياخود لە ئاگرەكەدا بىن حوكمن وە کوو ئەو زىپ و زىوە كە لە ناو بىزتەدا دايئەنلىن وە ئەو بۆتە ئاگر ئەدەن ھەتا ئەو مادە ئەتۆيتەوە و ئەبىن بە ئاو و چىلکى وە کوو كەف، ئەكەريتە سەر مادە بە نرخە كە كە توينزاوهتەوە بۇ ئەو خىشلى لى دروست بىرى ياخود شىتىكى بە سوودى لى دروست بىرى كە بەكار بەھىزىرى بۇ رابواردىنى ماوهى ژيان وە کوو: خەنجمەر و، شەمشىر و، گۆي ئەمانە، وە ئەو قاپ و قاچاخە كە لەمانە دروست ئەكەرىن.

لە سەر ئەم مادە بە نرخانەيش كە فى ھە يە وە کوو كە فى ئاوى لافا، جا بە مجۇرە تەشىبە خودا زىكىرى حەق و باتىل ئەكا، جا كە يە خۇزانە ئەگەر تەشىبەي حەق و ئىيمان ئەكەن بە ئاوى بارانى ساف و مادەي مەعەدەنی خالىس، وە تەشىبەي بەتال و كوفر ئەكەن بەو كەفە بىن سوودە وابە سەرەوە، ئەو دىارە تەشىبەي مەعقول بە مەحسوس ئەبىن، دىارە كە حەق و بەتال و ئىيمان و كوفر بە چاۋ نابىزىرىن وە كەف لە سەر لافا و لە سەر مەعەدەنی تواوهدا دىارە بە چاۋ ئەبىزىرىن.

وە ئەگەر تەشىبەي ئىنسانى موسولمان ئەكەن بە ئاوى ساف و كانى تواوهى خالىس و تەشىبەي ئىنسانى كافريش ئەكەن بەو كەفە بىن سوودە وابە سەرەوە ئەو

دىاره ئەمە يش تەشبيھى مەحسوس بە مەحسوسە، وە هەردوولا بە چاۋ ئەبىنلىن، وە مەعلۇومىشە كەف و ئىنسانى بىن دىن بىن سوودىن، وە ئاوى ساف و كانى ساغ سوودىيان زۆرە، وە كۇو خودا لە ئايەتە كەدا فەرمۇويەتى مەعناكەي ئەمە يە:

ھەرچى ئەو كەفە كە لەسەر ئاوه سافە كە يە وە يَا لەسەر كانە ساغە كە يە، ئەوھە ئەپرات بە رۇيىشتىكى سووكى وەها كەس بۇي ناروانى، وە ھەرچى ئەوھە يش كە قازانچ ئەدا بە ئادەمیزاد وە كۇو ئاوه كە بۇ كىشتوكال و خواردنەوە بەكار ئەبرى وە وە كۇو ئەو زىيە كە ئەسبابى بەقىمەتى لىنى دروست ئەكىرى، ئەوھە لە عەرزا ئەمېننەتەوە بەو شىيە ئىنسانى كافرى بىن دىن بىن سەر و بەر بە زيانەوە ئەپروا، وە ئىنسانى موسولمان بە نەفس و كرده وەي بەرزەوە و خۇو و رەوشتى چاکەوە و بىر و باوهەپى راستەوە ئەبنى بە پېشەوا بۇ ئادەمیزادى پاڭ. جا خوداى تەعالا نا بەم شىيە وىئە بەيان ئەكا بۇ حەقايقى دىنى و كرده وەي ئىسلامى و خاوهەن كرده وە و بىر و باوهەپەكان لە هەردوولا.

جا خوداى تەعالا بۇ باسى ئەنجامى هەردوولا كە يش ئەفەرمۇيت:

﴿لِلَّذِينَ أَسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ الْحُسْنَى﴾

بۇ ئەو كەسانە كە لەسەر فەرمانى خودا ئەپرون و ئەمر و نەھىي خودىيان قەبۇول كردووھە پاداشىكى زۆر باش و پايىھى زۆر بەرز ھەيە لە رۆزى قيامەتا.

﴿وَالَّذِينَ لَمْ يَسْتَجِبُوا لِلَّهِ لَوْ أَنْ لَهُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُ مَعْهُ لَا فَتَدُوا بِهِ﴾

وە ئەو كەسانە يش كە بە ئەمر و نەھىي خودىيان نەكىردووھ ئەكەونە ئاگرىيکەوە و سزاينىكەوە ئەگەر ھەرچى وا لە عەرزا مالى ئەوان بوايە و ئەوهەندەي تىريشيان بىوايە ئەياندا بە تۈلەي خۇيانا بۇ ئەوھە رىزگار بىن و لەو سزايدە دەرچىن، ھەرچەن ئەوھە يش بە ھىچ شىيە يېن سوودى پىن نادا وە كۇو خودا ئەفەرمۇيت:

﴿أُولَئِكَ لَهُمْ سُوءُ الْحِسَابِ وَمَا وَنَهُمْ جَهَنَّمَ وَيُشَّرَّسُ الْمَهَادُ﴾ ١٨

واته ئوانه که موبالاتیان به حوكمی خودا نه کرد ووه حسینی خراپی به شیدهت و خاوون موناقه شهیان ههیه و ماوا و ملبهندی پاشه رؤژیان دوزه خخه و دوزه خیش قه راگایه کی زور زور ناهه موارة!

﴿أَفَمَنْ يَعْلَمُ أَنَّمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ الْحُقْقُ كُمَّ هُوَ أَعْمَى﴾

ئایا کەسى که به دل باوه پی بین ئوهی له لایهنى خوداوه نازل کراوه بۇ تو وەکوو ئەم قورئانه بیت حەقه و راسته و بۇ رەنومووانى جىن و ئىنس هاتووه وەکوو يەكىڭ وايدى کە چاوى كويىرە دەرەھق بە تو و چاوى نابىنتى، چ جاي ئوه بىر بکاتووه لەو قورئانهدا هاتووه بۇ تو و دلى كويىرە و مەفھومات دەرك ناكا هەتا دەلليليان لى دروست بکا لە سەر ئوه کە ئەو قورئانه هاتووه تە خوارەوە بۇ تو كەلامى خودايە و حەقه و راسته؟ حاشا چۈن ئەم دوو كەسە وەکوو يەك وەھان! بەلكوو لە يەك جىاوازان.

﴿إِنَّمَا يَذَكُّرُ أُولُو الْأَلْبَىبِ﴾ ١٩

بە راستى نەوه کوو بىر ئەکاتووه له راستى ئەو كەلامەدا کە بۇ تو هاتووه و له راستى خۇتا مەگەر خاوون ھۆشە ساغە كان.

﴿الَّذِينَ يُوقِنُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَلَا يَنْقُضُونَ الْمِيَثَاقَ﴾ ٢٠

ئەو كەسانە کە وەفا ئەکەن بەو پەيمانە کە پىغەمبەرە پىشىووه كان کرد وويانە لە گەل باولى و باپىرەيانا و له كىتىبە كانيانا بۇيانا بە جىھىشتۇرون، ياخونانه وەفا ئەکەن بەو پەيمانە کە خودا له عالەمى ئەرواحدا له گەليانا کرد وويەتى، ياخونانه کە وەفا ئەکەن بەو پەيمانە کە بە ھۆى خەلاتى عەقلەوە ئىلتىزاميان کرد ووه و ئەو پەيمانانە ھەلناوه شىئىننەوە.

وَالَّذِينَ يَصِلُونَ مَا أَمْرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوَصَّلَ وَيَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ وَيَخَافُونَ سُوءَ

المُخَابِر

و هه گهر ئهو كەسانە كە هەرچى خودا فەرمانى داوه بە جىئى بىيىن وە كۇو: ئىممان، راستىگۆبى و، سىلەي رەحم لە گەل خزمانا و لە گەل موسولمانانا و لە گەل ھەركە سېكىدا كە خاوهنى حقوقق بىي و، لە خوداي خۆيان ئەترىسن و لە حسېبى موناقەشەتىاڭراو ئەترىسن، ھەر ئەمانە ئەھلى بىركرىدنەوە و پەند وەرگىرتىن و بەس.

وَالَّذِينَ صَبَرُوا أَتَيْنَاهُمْ وَجْهَ رَبِّهِمْ وَأَفَاقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ

سِرَا وَعَلَانِيَةُ وَيَدِهِونَ يَالْحَسَنَةِ الْسَّيْئَةَ أَوْلَئِكَ لَهُمْ عُقَبَى الدَّارِ

وه ئهو كەسانە كە بىر ئەكەنەوە ھەتا لە حەق بگەن كە ساپىر و خۆگرن لە جىهاد
لە رىيگەي خودادا و، لە ئازار و بىزار و، لە ناساغى و دامايدا، لە كاتى ھاتنى مسىيەتا
لە گەرمەتاوه كەيدا و، سەبر ئەكەن لەسەر قارى دلى خۆيان و موقابەلەي ئىنسانى
نامەردى واتەسارد ناكەن بە واتەي سارد و، بەرد نادەن لە بەرد و، سەبر ئەكەن لەسەر
گرانى دەسنویز و غوسل لە كاتى ناكاتا و، سەبر ئەكەن لەسەر گەدایى و، خۆيان
تىكەلى مالى حەرام ناكەن و، خۆيان لە بەرابەرى ئارەزووى نەفسى ئەممارەوە ئەگرن
و، بە فيسىق و فوجۇور خۆيان پىس ناكەن. وە ئهو كەسانە كە بە راستى نويىزەكانىيان
جى بەجى ئەكەن، لە پېشدا فيرى واجبات و ئادابيان و ئادابى دەسنویز و غوسليان
ئەبن و فيعلمەن بە جىنيان دىتنىن و چاودىرى سەرەتاي كاتى فەرزەكان ئەكەن و بە
قەى توانا ھەولى حازر بۇونى جەمماعەت ئەدەن و بە ئەدەب و شەرمەوە، وە يادى
مەعناي ئەركان و ئادابەكان بە دلى ئەكەن و لە پاش تەواو بۇونى نويىزەكان لە خودا
ئەپارىتەمە كە لە تاوان بىيان بەخشى، وە لە دارايىه كە ئىيمە كەردوومانە بە رزق و

روزی بُو ئهوان بُو عائیله‌ی خویان و میوانیان و بُو گمدا و داماوان که بینه به رچاویان به پهنانمه‌کی و به ناشکرا لیبی سهرف ئه‌کهن و زه‌کاتی مالی خویان دهرئه‌کهن و له خیرات و چاکه‌یش قوسور ناکهن، وه به کرده‌وهی چاک چاری کرده‌وه خراپه‌کانی خویان ئه‌کهن و، به کرده‌وه و وtarی چاک موقابه‌له‌ی پیاوی به دکرداری به دوتاری نه‌فام ئه‌کهن و فیتنه ئه‌کوژیننه‌وه، ئا ئه‌م جۆره ئىنسانانه ئەنچامى چاکیان هه‌یه و ماوای باشیان بُو دیاری ئه‌کرئ.

﴿جَنَّتُ عَدِيْنَ يَدْخُلُونَهَا وَمَنْ صَلَّحَ مِنْ أَبَآءِهِمْ وَأَزْوَاجِهِمْ وَذَرِيْتِهِمْ وَالْمَلَائِكَةُ يَدْخُلُونَ عَلَيْهِمْ مِنْ كُلِّ بَابٍ﴾ ۲۳

ئه‌و ماوا باشه‌یان عیباره‌ته له چه‌ن به‌هه‌شتیکی جیگه‌ی مانه‌وه و ئارام تیداگرتن هه‌تا هه‌تایه، که خویان و پیاوچاکان له باولک و باپیره و ژن و مندالیان ئەرۇنە ناویان به شادی و دل گوشادی، وه فریشته‌کانی به‌هه‌شتیش له هه‌موو ده‌رگایه‌که‌وه ئەرۇن بُو لایان و پیمان ئەلیین:

﴿سَلَّمٌ عَلَيْكُمْ بِمَا صَبَرْتُمْ فَنِعْمَ عَقْبَى الدَّارِ﴾ ۲۴

سەلامی خوداتان له سەر بىن به هۆی ئه‌و سەبره و ئه‌و خۆ گرتنه که کردتان له جیهانی يەکه‌ما له بەر رەزاي خودا وه دانیشن به خوشى، زۆر زۆر جوانه خانووی دوايى باقى له پاش خانووی پیشۈرى فانى.

﴿وَالَّذِينَ يَنْقَضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيقَاتِهِ وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيَقْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ أُولَئِكَ لَهُمُ الْأَعْنَاءُ وَلَهُمْ سُوءُ الدَّارِ﴾ ۲۵

وه ئه‌و كەسانه‌یش که بە خیلافی كۆمەلى پیشۈون، واته ئهوانه که پەيمانی خودا، به و مەعنایانه که وتمان، هەلئە وھشىتتنه‌وه له پاش بەستنى و ئەستوور‌کردنى و، ئەبرىن

ئوهی که خودا فهرمانی داوه به به جیهینانی، واته به رابه ر به ئیجابیات سه‌لبی و به رابه ر به سه‌لبیات ئیجابین، وه سه‌ره‌پای ئهوانه خراپه‌یش ئه‌کهن له عه‌رزا و فیتنه و ئاشووب هله‌گیرسین و، به رابه ر به پیاوه باشه کان موعاره‌زه ئه‌کهن و، له به رابه‌ری بیر و باوه‌ری باش و کرده‌وهی چاکه‌وه عه‌ناد و قینه‌به‌ری ئه‌کهن و، نایه‌لن ئیشی باش سه‌ربگری و گیزه‌شیوین. ئهوانه به‌ش و بازه‌یان له‌عننت و نه‌فرینی خودایه و بؤ ئهوانه خانووی خراپی ناهه‌موار له قیامه‌تا.

اللَّهُ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَن يَشَاءُ وَيَقْدِرُ وَفِرَحُوا بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَمَا لَمْ يَعْلَمُوا فِي الْآخِرَةِ إِلَّا مَتَّعٌ

ئه‌مانه نافامن، خودا روزی گوشاد ئه‌کاته‌وه بؤ هه‌ركه‌سی خواستی لئ بئ و ته‌نگیشی ئه‌کاته‌وه، که‌چی ئه‌مانه روزی حويان له خوداوه نازانن و دلخوش ئه‌بن به ژیانی ئهم دنیا به له‌گه‌ل ئه‌وهدا ژیانی ئهم دنیا به چاو قیامه‌ته‌وه زابواردنیکی بئ نرخه.

وَيَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَا أُنْزِلَ عَلَيْهِءَ آيَةٌ مِّنْ رَّبِّهِ

وه کافره‌کان پاش ئوه که چاویان ئه‌که‌وئ بهم هه‌مموو کاره‌ساتی له عاده‌ت به‌دهره که بؤ حه‌زره‌ت په‌یدا ئه‌بئ و هه‌رکام له‌وانه به‌سه بؤ ده‌لاله‌ت له‌سهر ريساله‌تی، به شیوه‌ی عه‌ناد و ناباری هه‌ر سوورن له‌سهر داواکردنی بازی شتی مادی وه‌کوو خه‌زینه‌یی که ته‌واو نه‌بئ و به‌هه‌شتی که له به‌رده‌ستیانا بئ! وه ئهم جوړه ئایه‌ته خودا بؤ هیچ پیغه‌مبه‌رینکی نه‌کردووه و نایکا؛ چونکی روحی فه‌لسه‌فهی ريساله‌ت ئه‌مه‌یه ئاده‌میزاد له ئاره‌زوو بازی بکه‌وئ، وه ئهم شتانه ئه‌وان داوای ئه‌کهن هه‌ممووی بؤ هه‌واو ئاره‌زوو بازیه، وه لم لایشوه که خودا ئه‌مه‌یان بؤ ناکا ئه‌وان زورتر بئ شه‌رمی ده‌رئه‌برن و گالتنه ئه‌کهن به دین. جا خودای ته‌عالایش بؤ قوری‌به‌ده‌مادانیان

ئه‌فه‌رمویت:

﴿قُلْ إِنَّ اللَّهَ يُصْلِلُ مَنِ يَشَاءُ﴾

نهی خوش ویست تو بلی بهو کافرانه: خودای ته عالا خواستی وابن هرکه‌سی گومرا بکا گومرای ئه کا له سهر عه ناد و ناله باری خوی.

﴿وَيَهْدِي إِلَيْهِ مَنِ اتَّابَ﴾ ۲۷

وه شاره زایش ئه کا بق لای خوی هرکه‌سی بگه پیتهوه بق لای و رووی تئ بکا.

﴿الَّذِينَ آمَنُوا وَتَطَمَّنُ قُلُوبُهُمْ بِذِكْرِ اللَّهِ﴾

ئه و که سانه که روویان کرده خودا که سانیکن که ئیمانیان هیناوه و کرده وهی چاکه‌یان له واجبات و مهندوبات کردوه و دلیان دائمه‌هزری به یادی خودا به دل و به زیکری به زمان.

﴿أَلَا يَذِكِّرِ اللَّهُ تَطْمَئِنُ الْقُلُوبُ﴾ ۲۸

بیداره و بن! که هر به زیکری خودا دل دائمه‌هزری نه ک به ماده و شانی دنيا و خه زینه‌ی پوول و پاره، به لکوو هه مموو ئه مانه هر مايهی دهدی سه‌رین بق که س نه بئ.

﴿الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ طُوبَى لَهُمْ وَحُسْنُ مَآبٍ﴾ ۲۹

ئه و که سانه که ئیمانیان هیناوه به دینی ئسلام و کرده وهی چاکه‌یان کردوه خوشی نه براوه هر بق ئه وانه و جوانی مال و پیروزی ئه نجاميش. بازی فرموده بیانه: «طوبی» داریکه له به هه شتا که ئه هلى به هه شت بق خوشی ئه رون له ژیریا دائمه‌نیشن.

﴿كَذَلِكَ أَرْسَلْنَاكَ فِي أُمَّةٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهَا أُمُّمٌ لَتَتَلَوَّ عَلَيْهِمْ﴾

﴿الَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ﴾

بە وىئىنەي ناردىنى رەھبەرانى پېشىو بۇ ئىرشادى ئادەمىزاد، تۆمان رەوانە كردووه لە ناو ئومىمەتىكدا كە چەن ئومىمەت لە پېش ئەوانا رابوردوون وە ھەموو يان تەبلیغاتى خودايىان بە حق وەرگرتۇو، بۇ ئەوهەيشمان رەوانە كردووى كە بخويتىتەو بەسەريانان ئەو قورئانە كە بە وەسى رەوانەمان كردووە بۇ لای تو.

﴿وَهُمْ يَكْفُرُونَ بِالرَّحْمَنِ﴾

وە ئەم ئومىمەتە لە گەل ئەوەدا كە حەقىان واپۇ ئىمان بىتنى تا رىزگار بىن لە سزاى خودا وە كوفر نەكەن هەتا بەھەوتىن، ئەرۇن كوفرئەكەن بە خودايىن كە زۆر مىھەربان و بە رەحمەتە.

﴿قُلْ هُوَرَبِيٌّ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوْكِيدُتُ وَإِلَيْهِ مَتَابٌ﴾

تو بلىنى، ئەى خۆشەویست: ئەو خودايىه كە ئىۋە باوەرى پىن ناكەن پەرەردگارى منه و لە وجىودا خودايىه نىيە ئەو نەبىن، ھەر لەسەر ئەو تەوهەكول و ئىعىتماد ئەكەم و ھەر بۇ لای ئەو ئەبىن گەرانەوەي من.

﴿وَلَوْ أَنَّ فِرْءَانًا سَيَرَتِ بِهِ الْجِبَالُ أَوْ قُطِعَتِ بِهِ الْأَرْضُ أَوْ كُلِّمِ بِهِ الْمَوْقَى﴾

ئەو كافرانە داواى قورئانى ئەكەن كاتىن خويتىرايەوە كىۋەكان بىکەونە ھاتوچقۇ و دوور بىکەونەوە لە جىنگەي خۆيان، ياخود بەسەر ھەر پارچە عەرزىتكى بەرزا خويتىرايەوە پارچە پارچە لە يەك بېچىرى و تەخت بىن، يابەسەر ھەر قەبرىتكى كۆندا خويتىرايەوە مردۇوى قەبرە كە زىندۇوپەتەوە و قىسەي لە گەلدا بىرى! ئەى خۆشەویست تو بلىنى بەو كافرانە: ئەگەر ئىمە قورئانىتكى وەھايسىش بىتىرىن وە كۈو ئىۋە داواى ئەكەن ھىشتا ئىمان نايەن؛ چۈنكى ئەم جۆرە داواكىرنە لە رەغبەتى ئىمانەوە نىيە؛ بەلکۈو لە عەناد

و گالته کردن‌وهیه، دلیکیش وها بین به هیچ ناوی تینویتی ناشکنی، ئهنا ئیمه که ئوانه نه کهین له بهر ئهه نییه ناتوانین.

﴿بَلِّلَهُ أَلَّمْ جَمِيعًا﴾

بەلکوو هەر رووداونیکی سەلبى و ئىجابى و عەرزى و ئاسمانى و مادى و مەعنه‌وی هەيە هەر بۇ زاتى خودايە سەرپاڭ و ھەموو شتىكى پى ئەكرى.

﴿أَفَلَمْ يَأْتِيَنَّ الَّذِينَ أَمْنَوْا أَنَّ لَوْ يَشَاءُ اللَّهُ لَهَدَى النَّاسَ جَمِيعًا﴾

ئایا موسولمانە كان و ئوانه کە ئیمانیان ھیناوه به دینى ئىسلام بىھیوا نەبوون له ئیمانی ئەم کافره موعانیدانه ھېشتا پاش ئەم ھەموو دوزمنايه تىيە يان له گەل دینە كە يان؟ وە ئیمان نەھینانى ئوانه يش به ھۆى ئەوهەيە كە ئەگەر خودا خواتى بکا ھيدايەتى ھەموو ئادەمیزاد ئەدا، بەلام نىسبەت بەوان ئەو خواتىتى نییە؛ چونكى له ياساي خودادا دەركەوتتوو خودا ئیمانى ئىنسانى موعانیدى نەيار بۇ راستى نادا و نەيداوه.

﴿وَلَا يَرَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا تُصِيبُهُمْ بِمَا صَنَعُوا قَارِعَةً أَوْ تَحْلُّ فَرِيَادًا مِّنْ دَارِهِمْ حَتَّىٰ يَأْتِيَ وَعْدُ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُخْلِفُ الْمِيعَادَ﴾

﴿٢١﴾

وە ئەم کافرانە کە ئیمان نایەن بە قورئان بە هيمنى و بە خۆشى دەۋام ناكەن، وە بە دەۋام ئەو کافرانە بە ھۆى ئەو كار و پىشە نامەردانە يانه وە كە بۇوه بە ھۆى قارى خودايى تەعالا لهوان ياخىرىت و بەلايەكىان پى ئەگا كە بىان كوتىتە وە تەدمىريان بکا وە كەن وە ئەندانە كە لە رۆزى بەدرالىتى دان، ياخىرىت نازل ئەبى بۇ شويىنى كە نزىكى مالى ئوانه؛ چونكى عەشرەت بە بەلائى ھاوعەشەتى خۆرى پەريشان ئەبى، وە ئەم حالە لە سەريان دەۋام ئەكا هەتا وە عەدە خودا بە مردىيان دىتە جى، ئەوسا جەزاي خۆيان بە تەواوى ئەبىن؛ چونكى خودا ئەو وە عەدە داۋىتى بە هەركەسىن و هەر تائىفەيى نايشكىنى.

وَلَقَدْ أَسْتَهْزِئُ بِرُسُلِ مَنْ قَبْلَكَ فَأَمْلَأْتُ لِلَّذِينَ كَفَرُوا ثُمَّ أَخْذَتُهُمْ

فَكَيْفَ كَانَ عِقَابٌ ۚ ۲۲

نم گالتە كىردىنە هەر بە تو نەبووه ئەى خۆشە ويست بەلكۇو بە راستى گالتە كرا
لە لا يەنى كافرە كانە وە بە چەن پېغەمبەر لە پىش زەمانى تۇدا. جا ما وەيىن مۆلەتى
ئەو كافرانەم دا وەكۇو ياساي خۆنە لە مۆلەتدانان، جا ئەم جار ئەوانىم گرت بە عيقاب
و تۈلەت ناسەواب.

أَفَمَنْ هُوَ قَائِمٌ عَلَىٰ كُلِّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ

ئايا زاتىكى زانى تەوانانى وەها كە ئاگادار بىن و راوه ستا بىن بەسەر ھەموو كە سىتكىدا
بە كەم و زۇرى ئەو ئىشە كردوو يەتى وەكۇو دار و بەردىكى بىن گيانى بىن نرخە
كە ئاگاى لە خۆى نىيە؟!

وَجَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ

وە ئەم كافرانە ئەوهندە نەقام و بىن شوغۇورن ھاتۇون بەرابەر بەو خودا يە چەن
هاپرىيە كىيان بېپيار داوه لەو بىن گيانى بىن نرخانە.

قُلْ سَمُّوْهُمْ أَمْ تَنْتَعُونَهُ بِمَا لَا يَعْلَمُ فِي الْأَرْضِ أَمْ يُظَاهِرُ مِنَ الْقَوْلِ

ئەى خۆشە ويست بلىي بەو كەسانە كە هاپرىيەن بېپيار داوه بۇ خودا ئەگەر ئەوانە
شىتىكىن قابىلى ناوبردىن ناويان بۇ دانىن و ناويان بىتىن بە ناوى كە موافقىنى حالىان
بىن! مادام ئەمەتان بۇ ناكىرىت پىم بلىي: لەم شەرىك قەراردا ئەتىۋەچ كارەن؟ و
ئەزانىن كە خودا ئاگادار نىيە و نازانى و بەوهى والە عمرزا لەبەر ئەوه بە درق ئىۋە
ئەمانەتان داناوه، يا ئەزانىن بەوه كە خودا عالمە بەلام هەر ئەتانەۋى بە واتەيەكى
سەرزارەكى بە بىن حەقىقەت ناويان بىھن؟

له واقعیدا ئەم تەقسیمه لىرەدا زۆر رەسايە؟ چونكى ھەركەسى داواي حەقىقەتى بکا ياراست ئەلىنى ئەو حەقىقەتە ھەيە ئەوه پىويستە ئەگەر كونھى نەزانى لە لاي كەمى ناو و نيشانىكى بزانى و ناوى راستەقينە بۇ دانى، وە ئەگەر ئەو حەقىقەتە بە واقعى نەزانى يائەبىن ھۆشيارانى ئەو شوئىنە بە نەزان دابنى و موغالەتەيان لەگەل بکا، يائەگەر بە زانيان دائەنلى بلېت مەبەستىم لەم شتە بىنەقەتە ھەر ناوبردىكى دەمپىيە و رابواردىنى كاتە.

﴿بَلْ زُيْنَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مَكْرُهٌ وَصُدُّوا عَنِ السَّيِّلِ﴾

نە، تە، ئەمانە لەسەر ئەو نىن كە وەكۈو ھۆشياران مەعبۇودىكى راستيان دانابى، ئەوندە ھەيە جوان كراوه بۇ ئەو كافرانە ئەو فېرو فيلە كە پېشىنانە كانيان بۇيان دامەزراندوون، وە بە هۆى ئەو دامەزرانى ئەوانەوە و تەقلیدىكىرىنى كويىرانە ئەمان لە رىيگەتى راست لادراون بە نەوعىن وەكۈو مەنۇ كرابىن لە حەق نايىنەوە سەرى.

﴿وَمَن يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ﴾ ۲۳

ئەم كافرانە لەبەر بەدبەختى و سەرسەختى خودا قارى لى گىرتۇون و گومرايى كردوون، وە كەسيكىش خودا گومرايى بکا بۇ ئەو كەسە رىيگەن نيشانىدەر نىيە.

﴿لَهُمْ عَذَابٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَلَعَذَابٌ أَلَّا يَرَأُهُمْ أَشَقُّ وَمَا لَهُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ وَاقِفٍ﴾ ۲۴

ئەمانە بۇيان ھەيە سزايان لە زيانى دنيادا بە كوشتن و بريندار بۇون وە ناساغى و نابارى ژيان، وە بە راستى سزايان قيامەتىان زۆر گرانتە، وە هىچ پارىزەريان نىيە لە لاي خوداوه.

﴿كُمْلَ الْجَنَّةِ أَلَّى وَعِدَ الْمُتَّقُونَ تَجْرِي مِنْ تَحْنِهَا الْأَنْهَرُ أَكْلُهَا

دَآءِمٌ وَظِلْلُهَا تِلْكَ عَقْبَى الَّذِينَ أَنْقَوا وَعَقْبَى الْكَافِرِينَ النَّارُ ﴾٢٥﴾

سیفه‌تی ئهو بەھشته کە وەعدەی پى دراوه لە لاپەنی خوداوه بۇ ئەوانە کە خۆیان ئەپارىزىن لە کارى ناشەرعى ئەمەبە کە بۆتانا باس ئەکەم بەمە کە ئەلىم: جۆبارانى جوان لە ژىرىيانەوە رەوان ئەبىن، وە مىوهى خواردەمنى لەو بەھشتهدا ھەبە بەدەۋام و سېبەريشى ھەروا بەردەۋامە، جا ئهو بەھشته کە ئىستە باسمان كرد ئەنجامى ژيانى ئەھلى تەقوایە، وە ئەنجامى ژيانى كافرە كانىش ئاگىرى دۆزەخە.

﴿وَالَّذِينَ مَا يَنْهَا مِنَ الْكِتَابِ يَفْرَحُونَ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ ﴾

نهو كەسانە کە موسولمان بۇون لەوانەی كىيىمان پىداون وە كەم بەدۇللاي كورى سەلام و ھاپىيەكانى وە ئهو نەسارايە کە ھەشتا كەس بۇون: لە حەبەشستانا سى و دوو، وە لە يەمەندا ھەشت و، لە نەجرانا چىل. ئەمانە كە يەيان خۆش ئەبى بەو ئايەتانە کە نازىل ئەكرىن بۇ لای تو چۈنكى ئەبوون بە ھۆى دامەز راندى دىنە كەت.

﴿وَمِنَ الْأَخْزَابِ مَنْ يُنِكِّرُ بَعْضَهُ وَ

وە لەو كۆمەلە كىتابىيانەيشە کە دەستە پىتكەوە ئەنین لە دڙى تو بۇ دوڑمناية تى تو، كەسانى کە ئىنكارى بەعزى لەوە ئەكەن دىتە خواردە بۇ لات، وە كەم وە ئايەتانە کە موختالىفي دين و ئايىنى ئەوانە وە ياخىنە بۇ ئەوهى کە ئەوان لايىن بىردووە لە كىتابى خۆيان.

﴿قُلْ إِنَّمَا أَمْرَتُ أَنْ أَعْبُدَ اللَّهَ وَلَا أُشْرِكَ بِهِ ﴾

تو ئەي خۆشەويىست پىيان بلى: من هەر ئەوەم ئەمر پى كراوه کە بەندەبى بۇ خودا بىكم و لە بەندەبىدا ھاپىيى بۇ بېيار نەدم. وە ئەم ئەندازە ھەموو پىغەمبەرە كانى

دنیا هاتون بُو خزمه‌ت کردنی، نیتر ئیوه بازه ماده‌ین له ئەحکام که موخالیفی دینی ئیوه بى پىئى رازى بن يارازى نەبن قىيمەتى نىيە له لای من، زۆربەی بايەخدانىم بە ئوسوولى تەوحيد و ئىخلاص كردنە له بەندەيىدا.

﴿إِلَيْهِ أَذْعُوا وَإِلَيْهِ مَأْبِ﴾ (٣٦)

من هەر بُو لای خودا، ھۆشياران بانگ نەكەم، وە هەر گەرانەوەيىشم بُو لای نەوە له رۆژى قيامەتا.

﴿وَكَذَلِكَ أَنْزَلْنَاهُ حُكْمًا عَرَبَيَا﴾

ھەر بەو نازلکردنەی کە ئوسوول و ياساي دين داگير بکا ئەم قورئانەمان نازل كردووه کە حالى وايه فەرمانىتكە كەشفى قەزاياي عالەمى ئەكا له عەقىدە و بىر و باوهەر و كردهوهى چاك، وە به زمانى عەرەب ناردۇومانە؛ چونكى زمانى تو و زمانى قەرمەكەت عەرەبىيە، ئەنا له ياساي دينا عامە بُو ھەموو ئۆممەتنى له هەر شوتىتكدا بن و به هەر زمانى قىسە بکەن.

﴿وَلَئِنْ أَتَيْتَ أَهْوَاءَهُمْ بَعْدَمَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ مَا لَكَ مِنَ اللَّهِ مِنْ﴾

﴿وَلَيْ وَلَا وَاقِ﴾ (٣٧)

وە به راستى ئەگەر تو بکەويىتە شوين ئارەزووى گاور و جوولەكە كە تەقرىرى دينى ئەوانە و رووکردنە له قىيلەكەيان، وە يارەزووى كافرە موشرييتكە كان بەم جۆرە ئەوان چى داوا ئەكەن تۆيىش داواي بکەي له خودا بۇيان بکا ئەوه لەم كاتەدا له لای خوداوه نە دۆست و نە پارىزەرت ئەبىن.

﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلًا مِنْ قَبْلِكَ وَجَعَلْنَا لَهُمْ أَزْوَاجًا وَذُرِّيَّةً وَمَا كَانَ﴾

﴿لِرَسُولٍ أَنْ يَأْتِيَ بِعَيْنَةٍ إِلَّا يَادِنَ اللَّهُ لِكُلِّ أَجَلٍ كِتَابٌ﴾ (٣٨)

بە راستى لە پىش زەمانى تۇدا چەن پىغەمبەرمان ناردوووه و ھىشتۇومانەوە لەناو
قەومە كەيانا وە ژن و مىندالىمان پىداون و رەوا نەبووە بۇ ھىچ يەكى لەو پىغەمبەرانە
كە ئايەتى بىنى لەو ئىيات و موعىجىزاتە كافرەكان داوايان كردووە مەگەر بە ئىزنى
خودا، ھەر ئايەتى خواتى لەسەر بۇوبىن ناردووېتى وە ھەر ئايەتى خواتى
لەسەر نەبووبىن نەيناردۇوە و توپىش پىتوپىستە لەسەر رىڭەي ئەوان بى وە چاۋەپنى
ئىيات نەكەي مەگەر خودا خۆى بىانزىرى و بۇ ھەر ماوە و كاتى كىتابىنى ھە يە لە
لاى خوداوه، و ھەر كىتىبىن دەستور و ياسايدىكى بۇوە و ئەو ياسايدى بە كارى ئەو
كات و رۆژە هاتووە.

﴿يَمْحُوا اللَّهُ مَا يَشَاءُ وَيُثْبِتُ وَعِنَّدَهُ أُمُّ الْكِتَابِ ﴾٢٩﴾

خودا بە خواتى خۆيەتى ھەر كىتابىن ويستى لاى بىا و عەمەلى پى نەكىز لاي
ئەبا و نەسخى ئەكتەوه بە كىتىكى تر وەكۇو چۈن دىنى نووھى بە دىنى ئىبراھىم
نەسخ كردهو، دىنى ئىبراھىمى بە تەورات و، تەورات بە ئىنجىل و، ئىنجىل بە
قورئان، و ھەر كىتىبى خواتى وابىن دەوامى پى بىدا دەوامى پى ئەدا وەكۇو چۈن
قورئانى كردووە بە خاوهن دەوام تا رۆزى قيامەت. ئەمە بە نىسبەتى رەفتارى
ئومەتكانەوه، و بە نىسبەتى خودايىش خۆيەوە دايىكى ھەموو كىتىبەكانى لايە كە
ناوى «لوح المحفوظ» و ھەموو كىتىبەكان لە ناويا نۇوسراون، و ھىچ كام لەوانە
نافەوتىن.

ياخود ئەم كافرانە حەسۋەدى ئەبەن بە تۆ كە وەها بۇويت بە رەھبەرى عام و
خاوهن پايه و مەقام، وە نازانىن خوداي تەعالا بە خواتى خۆى ھەرجى ئارەزوو
بكا لە ئەوزاعى جىهان لاي ئەبا و شىتىكى تر دىتىتە جىڭەي، شەو ئەگۇرى بە رۆز،
گرائى ئەگۇرى بە ھەرزانى، بشىوه ئەگۇرى بە ئارامى، نەخۆشى ئەگۇرى بە ساغى،

بئ پایه بلند ئه کاته و، نه زان ئه کا به زانا، ناته وان ئه کا به تهوانا، ئینسانی گوناهبار ئه کا به ئینسانیکی پاک و رووی هله سوورپینی بؤ بیر و باوه‌پی جوان و کرده‌وهی په‌سنه‌ند. وه ئه مانه هه مموو يه که يه که له له وحى مه حفوازدا نووسراون، وه ئه سبابی مه حوى پیشوا و داهاتنى دوايى له گەل ھۆكانيانا نووسراون، وه له لاي خودايش زانستى ئه زەلی هە يە و هيچ كەم و زور ناگورى کە ناوی «ام الكتاب»

﴿وَإِنْ مَا نَرِيَنَّاكَ بَعْضَ الَّذِي نَعِدُهُمْ أَوْ نَتَوَفَّيْنَاكَ﴾

وه تو موبالات به وەزۇنى ئەو كافرانه مەكە، وەها دەوام ناكەن، وە ئەو عوقوبە تانه بېيارم داوه دىت بە سەرييانا، جا يابازى له و دەردانه وادەم پىداون ئە يىخەينە بە رچاوت و له ماوهى ئىيانى خوتا ئە يىسىنى، وە ياخود رۆحى تو وەرئەگرىن له پىش ئەو كارەساتانە دا، تو هيچ عەلاقەت نىيە بە وانه وە.

﴿فَإِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلَغُ وَعَلَيْنَا الْحِسَابُ﴾

ئەوهى لە سەر تو بىن هەر گەياندىنى فەرمانى خودايه، وە لە سەر ئىمە حسىبى ئەو كافرانە يە له رۆزى قيامەتا.

﴿أَوْلَمْ يَرَوَا أَنَّا نَأْقِنُ الْأَرْضَ نَنْقَصُهَا مِنْ أَطْرَافِهَا﴾

ئايادى ئەو كافرانه بە چاوى خۇيان نايىن کە ئىمە عەرزى كافره کان كەم ئە كە يىنه وە لە هەممۇ لايەكە وە ئەيکەين بە زەوي موسولمان؟ بۆچى ئەم كارەساتانە ناكەن بە دەليل لە سەر ناجيچ بۇونى دىنى ئىسلام؟

﴿وَاللَّهُ يَحْكُمُ لَا مُعَقَّبٌ لِحُكْمِهِ، وَهُوَ سَرِيعُ الْحِسَابِ﴾

خودا قەزاي خۇى بە جى دىتنى و كەسى مەنۇي ناكا و موراقىب و مانىع بۇ حۆكمى ئەونىيە وە لە گەل ئەمە يشا بە تالۇوكە حسىبى كافره کان ئە کا له رۆزى خۇيا.

﴿وَقَدْ مَكَرَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَإِلَهُ الْمَكْرُ جَمِيعًا﴾

بە راستى كافرە كانى پىشىو گەلى فىليان لە پىغەمبەرە كان كرد، بەلام ھىزى
ھەموو كارى لە فرو فيلى ئەوان بۇ خودايە و وا لە دەستى ئەوا، وە بە بىن ئىزنى
خودا كارىكىيان بىن نەكرا، وە هەر كارىكىش ئەوان كردىتىيان بە رەھبەرە كان لەسەر
حىكمەتىكى خودا بۇو.

﴿يَعْلَمُ مَا تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍ﴾

خودا ئەزانى بەوهى ھەر نەفسى كەسى ئەكا و لە عىلمى خودا دەرناجى.

﴿وَسَيَعْلَمُ الْكُفَّارُ لِمَنْ عَقِبَ إِلَّا دَارِ﴾

وە لە پاشەرۋۇزى نزىكدا كافرە كان حالى ئەبن ئەنجامى باش و ماوا و مەنزىلى
بە حورمات بۇ كى ئەبن.

﴿وَيَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَسْتَ مُرْسَلًا قُلْ كَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا
بَيْنِ وَبَيْنَ كُمْ وَمَنْ عِنْدَهُ عِلْمُ الْكِتَابِ﴾

ئەو كەسانە كافرن ئەوندە بىشۇعۇر و تىنەگە يىشتۇون لە گەل ئەم ھەموو
بەرزەوبۇونى تۆدا و بلاو كردنەوهى دىنەدا و زۆربۇونى موسولمانانەدا. ئەلین: تۆ
لاي خوداوه نەنیراواي! بەس ئىنسانىكى ھەلکەوتۇرى و كۆمەلتلىنى گرددبۇونەتەوە.
جا تۆ، ئەي پىغەمبەرى خۆشەويىت، بەرمۇو: بەسە خوداى زانا بە شايىت لەسەر
پايدەي رىسالەتى من بۇ شايىتى دان و فەسىلى ئەم حوكىمە لە بەينى من و ئىيەدا،
وە ئەو كەسانەيش كە ئەزانى بەوهى نازىل بۇوە لە كىتىبەكانى عيسا و موسادا ئەلەنلەدا
ئەوانىش ھەن بۇ شايىتى و بۇ تەئكىدى حەق لە رىسالەتى مندا.

سوروه تى ئىبراھىم، "٥٢" ئايەتە، مەدینە يىيە

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿الرَّ كِتَبَ أَنْزَلَنَا إِلَيْكَ﴾

ئە سوروه تە كە بە «الر» ناوبر او كىتىيەكە ناردو و مانە تە خوارەوە بۇ لاي تو.

﴿النُّخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلْمَتِ إِلَى النُّورِ﴾

ھەتا بەو كىتىيە ئادەم مىزاد دەرىكىھى لە تارىكستانى بىر و باوهەپى ناپەسىند و كرده وەي ناشىرين و خwoo و رەوشتى ناھەموار بۇ لاي رووناكى عەقىدە و باوهەپى باش و كرده وەي شىرىن و خwoo و رەوشتنى كە شىاوى ئاۋەدانى ھوشيار بىن.

﴿إِذْ أَذِنَ رَبِّهِمْ إِلَى صِرَاطِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ﴾

ئەم تەئىىرى تەمەنیيە و ئەم دەركىرنى عالەمە لە نەزانىنەوە بۇ زانست و لە خراپەوە بۇ چاکە هەر بە تەوفيق و يارمەتى پەروەردگارى ئەوانە، ئەن نۇورەيش كە ئەوانى بۇ ئەبهى رىيگەي خودايەكە عەزىزە و غالب و زالە بەسەر ھەر شىيىكدا خواستى لېلى بىن و سوپاس و سەنای ئەكرى لەسەر ھەموو كرده وەيىن ئەيىكەت.

﴿أَللَّهُ الَّذِي لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ﴾

وە ئەو پەروەردگارە خودايەكە ناوى ئەللايە و لە بۇ ئەو بە مولىك و تەسەرۇف ھەرچى وا لە عالەمى بالا و عالەمى نەوى لە ئەعيان و ئەغراز و لە زات و سيفات.

﴿ وَوَيْلٌ لِّلْكَافِرِينَ مِنْ عَذَابٍ شَدِيدٍ ﴾ ۲

جا مادام خودا ئەوندە خاوهن دەستەلات و بەرزە هاوار بۇ ئەوانە کە باوهەریان نییە بە بۇنى ئەو خودایە و بە تەسەرپۇفى لە ھەموو عالما لەو سزا سەختە کە ئەوان پىنى گىرۇدە ئېبن.

﴿ الَّذِينَ يَسْتَحْبُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا عَلَى الْآخِرَةِ وَيَصُدُّونَ عَنْ ﴾

﴿ سَبِيلِ اللَّهِ وَيَبْغُونَهَا عَوْجًا أَولَئِكَ فِي ضَلَالٍ بَعِيرٍ ﴾ ۳

ئەو کەسانە کە ئىختىارى ژيانى دنيا ئەکەن بەسەر ژيانى دوايىدا بەم نەوعە ئەلىن: ژيان ھەر ژيانى دنيا يە و ژيانى پاشەرۋۇز نییە، واتە باوهەریان بە زىندۇوبۇونەوە رۆزى قيامەت نییە، وە زىياد لەمە مەنۇ ئادەمیزادىش ئەکەن لە روېشتن بە رىيگەى خودايىدا کە دىنى ئىسلامە و بۇ دوورخستەوە خەلک لەو رىيگە يە بە لار و نابار و ناھەمەوار نىشانى ئەدەن ئەم جۆرە کەسانە وان لە گومراھىيە کى دوورا.

﴿ وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَسُولٍ إِلَّا بِلِسَانٍ قَوْمِهِ، لِيُبَيِّنَ لَهُمْ فَيُضَلِّلُ ﴾

﴿ الَّهُ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴾ ۴

کاتى خودا لە ئەووەلى سوورەتەکەوە فەرمۇسى: ئەم كىتىبەمان نازىل كردۇوە بۇ لای تو بۇ ئەوە کە دەريان بىكەى لە تارىكى بۇ رۇوناکى، لەم ئايەتەدا ھات ئەو نىعمەتەی تەواو كرد بەوە کە وەكۈو كىتىبەكەمان بۇ ناردى بە زمانى قەوەمەكە يىشتمان رەوانە كردۇوە وەكۈو پىنگەمبەرە پىشۇوەكان لەبەر ئەوە کە قەوەمەكەت بە ئاسانى لە كىتىبەكەت حالى بىن، جا ئەفەرمۇيت: ئىمە هيچ پىنگەمبەرىيکمان نەناردۇوە بە زمانى قەوەمەكە خۆى نەبىن بۇ ئەوە بە ئاسانى بەيانى مەقسۇد و حەقىقەتى دىنەكە يىان بۇ بىكى، جا ئەوسا خوداي تەعالا [ئىرادەي] لەسەر گومراڭىدىنەر كەسى بىنى گومرايى

ئه کا و له سه ر هیدایه تدانی هر که سی بین هیدایه تی ئه دا، و به ده لیلی گه لی ئایه ت
لهم مهوز و وعدهدا خودا هر خاوهن عیناده کان گومرا ئه کا، و هر که سی مهیلی
گه رانوه‌ی لای خودای بین هیدایه تی ئه دا، و خودا خاوهن عیزه‌ت و خاوهن
حیکمه‌ته.

﴿ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ إِلَيْنَا أَنْ أَخْرِجْ قَوْمَكَ مِنْ
الظُّلْمَةِ إِلَى النُّورِ وَذَكَرْهُمْ بِإِيمَنِ اللَّهِ إِنَّ فِي ذَلِكَ
لَذِكْرٌ لِكُلِّ صَبَارٍ شَكُورٍ ﴾

به راستی ئیمه مووسامان نارد به سیفه‌تی رسالت و پیغه‌مبهربی پیمان و ت:
قهومه‌که خوت دهربکه له تاریکستانی نه زانی و عیباده‌تی بته کانی زه مانی فیرعهون
بۇ لای رونوکی ته وحید و خودا بیه کدانان، له گەل چەن ئایه‌تدا، وە کوو: دەستی
رونوکی چراویتنه و، عاسای جادو و خۆر و، باقی موعجیزات، وە ئەو رۆزانه که
خودای تە عالا بۇ يارمه‌تی پیغه‌مبهران ئوممه‌تە کانی فه و تاند، به راستی هە بیه له
يادئاوه‌ری سەرگۈزەشتەی گەله سەتمکاره کاندا چەن دەلیل له سه ر ئەو خودا يارمه‌تی
حق ئەدا و ئەم دەلیلانه بۇ ئەو کەسانی بە خۆگرن و سوپاسی خودا ئەکەن.

﴿ وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ أَذْكُرُوْا نَعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ
أَنْجَنَّكُمْ مِنْ أَهْلِ فِرْعَوْنَ يَسْوُمُنَّكُمْ سُوءَ الْعَذَابِ وَيَدِّهْمُونَ
أَبْنَاءَكُمْ وَيَسْتَحْيِيُونَ نِسَاءَكُمْ وَفِي ذَلِكُمْ بَلَاءٌ مِنْ
رَبِّكُمْ عَظِيمٌ ﴾

وە باسی ئەو بکه که مووسا فرمودی به قهومه‌که: يادی نیعمه‌تی خودا بکه
له سهرتان له بھر ئەو رزگاری کردن له دەسته و بەسته سەتمکاری فیرعهون که

ره فتاریان ئه کرد له گه لئیوهدا به سزاداتنان به سزا یه کی ناشیرین و جگه رسووتین، وہ نیرینه کانتانیان سه رئه ببری و مینینه کانتانیان به زیندوویی ئه هیشته وہ و لم مو عامله ناھه مو ارده دا ئیمیحانیکی زور گه ورہ هه ببو بؤ ئیوه.

﴿ وَإِذَا نَذَرْتَ رَبِّكُمْ لَئِن شَاءَرْتُمْ لَا أَرِيدُ نَكْفُمْ وَلَئِن كَفَرْتُمْ إِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٌ ﴾

وہ باسی ئه وہ بکهن که خودا ئیعلانی کردووہ به وہ حی بؤ لای من ئه گھر ئیوه سوپاسی ئه و نیعمة تانی خودایه بکهن نیعمہت و ما یه تان بؤ زیاد ئه کا، وہ ئه گھر ئیوه کوفری نیعمة ته کانی بکهن جا به راستی سزا یئمه سه خت ئه بین له سه رتان.

﴿ وَقَالَ مُوسَى إِن تَكْفِرُوا أَنْتُمْ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا إِنَّ اللَّهَ لَغَنِيٌّ حَمِيدٌ ﴾

وہ مووسا فہرموموی: ئه م ئاموژگاری بانهی ئیوه که ئه کری لہ لایه نی خودا وہ لہ بہر قازانجی خوتانه و عائیدی خودا نییه؛ چونکی خودا بین باکه لہ ئه هلی عالہم و ئه گھر ئیوه و هه موو ئه هلی عہر ز سه ران سه ر کوفری خودا بکهن و دان نه نین به بونی خودا خودای ته عالا بین نیازه و بین باکه و سوپاس و ستایشی بؤ ئه کری لہ فریشته کانه وہ و لہ عهینی حالا لہ ستایشی فریشته کانیش هه ر بین باکه.

﴿ أَلَّا يَأْتِكُمْ بَنُو إِلَّا ذِيْنَ مِنْ قَبْلِكُمْ قَوْمٌ نُوحٌ وَعَادٍ وَثَمُودٌ وَالَّذِينَ مِنْ بَعْدِهِمْ لَا يَعْلَمُهُمْ إِلَّا اللَّهُ أَعْلَمُ ﴾

ئه پیغہ مبهری خوشہ ویست بفہرمومو بھو کافرانه: ثایا نه خباری ئه و قومانه که لہ پیش ئیوهدا بون نه گه یشتووہ به ئیوه؟ یانی قهومی نووح و قهومی هوود که نه ته وہی عاد بون و، قهومی صالح که نه ته وہی سه مود بون، و نه خباری ئه و قهومانه یش که لہ پاش ئه وان بون و ئه وندہ زور بون که خودا نه بین کھس نایان زانی.

﴿جَاءَتْهُمْ رُسُلُّهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَرَدُوا أَيْدِيهِمْ فِي أَفْوَاهِهِمْ﴾

كە ئەم قەومانە پىغەمبەرە كانىيان هاتن بۇ لايىن و چەن موعجىزەيان بۇ هيئان كەچى ئەوان لە قىن و قاردا دەستى خۆيان ئەبرد بۇ ناو دەميان و ئەيان گەزت بەرايەر بەو پىغەمبەرانە.

﴿وَقَالُوا إِنَا كَفَرْنَا بِمَا أَرْسَلْتُمْ بِهِ، وَإِنَّا لِفِي شَكٍّ مِّمَّا تَدْعُونَا إِلَيْهِ﴾

مۇرۇپ ٩

وە ئەو قەومە نامەردانە وتيان بە پىغەمبەرە كان: ئىمە كافر و بىن باوهەرىن بەو دينە كە ئىۋە پىنى رەوانە كراون، وە ئىمە بە راستى واين لە دوودلى و گومانا لەو ئايىنەدا كە ئىمە بۇ بانگ ئەكەن بە دوودلىيە كى دل نارەحە تىکەر.

﴿قَالَتْ رُسُلُّهُمْ أَفَاللهُ شَكٌّ فَأَطِرِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ يَدْعُوكُمْ لِيَغْفِرَ لَكُم مِّن ذُنُوبِكُمْ وَيُؤَخِّرَ كُمْ إِلَى أَجَلٍ مُّسَمٍّ﴾

جا پىغەمبەرە كانىش فەرمۇويان بە قەومە كانىيان: نايا گومان و دوودلى ھەيە لە وجىودى خودايەكدا كە خالىقى ئاسمانە كان و عەرزە و ئەويش بانگنان ئەكا بۇ ئەوە كە تاوانىتان بېخىنى وە ئەو نافەرمانىيانە كە وان لە بېينى خۆتان و خودادا عەفوى بىكا و ماوهى ئىيان و خۆشىتان دوا بختات هەتا وادەيە كى ديارىكراو، واتە لە عەمرتان زىاد بىكا و بە شىۋەيە كى جوانىش بتان ئىيىنى.

﴿قَالُوا إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُنَا تُرِيدُونَ أَنْ تَصْدُونَا عَمَّا كَانَ

مۇرۇپ ١٠

ئەو قەومە بىن شۇعۇر وانەيش لە باتى وەرگرتى فەرمۇودەي پىغەمبەرە كان وتيان پىيان: بەس قىسە بىكەن! ئىۋە هىچ نىن ئەو نەبى كە ئادەمیزادىيە كى وەكۈو ئىمەن

بین که م و زیاد، وہ ئه تانه‌وی ئیمە منع بکەن لە عیادەت کردن بۆ ئەو بتانە کە باوک و باپیرەی ئیمە عیادەتیان بۆ کردوون، ئەنا ئەگەر راست ئەلین ئیوه لە پیغەمبەرانى خودان دە بین بۆ لامان بە دەلیلیتکى رووناک و ئاشكرا لە سەر پیغەمبەرایەتی خوتان، وہ ئەو دەلیلانە لەو ئەشیا مادیياتە بین کە ھەموو کەسین قەناعەتی بین بکا. (سبحان الله!) قەومى سەمۇود ئەگەر قەناعەت بە وشتىنى نە کا لە بەرد بىتەدەرەوە لە بەرچاویانا ئەبى ئىتر چ موعجىزە يە كى تريان بۆ بىتىنى.

﴿قَاتَ لَهُمْ رُسُلُهُمْ إِنْ نَخْنُ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ عَلَىٰ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ﴾

جا پیغەمبەرە کان لە وەلامى قىسى ئەوانا فەرمۇويان: راست ئەلین: ئیمە ئادەمیزادىيکى وە كۈو ئیوهين لە سەر سوورەت و عادەتى ئادەمیزادا بەلام ئەمە نابىن بە مانىعى ئەوە كە ئیمە بىين بە پیغەمبەر؛ چونكى خوداي تەعالا منت ئەختاتە سەرشانى ھەركەسنى خواستى لى بىن لە بەندەكانى.

﴿وَمَا كَانَ لَنَا أَنْ نَأْتِيَكُمْ بِسُلْطَنٍ إِلَّا يُإِذِنُ اللَّهُ وَعَلَى اللَّهِ فَلِسْتَوَحَّىٰ الْمُؤْمِنُونَ﴾

وە ئەو نەوعە موعجىزاتە يېش ئیوه داواى ئەكەن بە دەستى ئیمە نىيە، ئیمە مەجالى ئەوەمان نىيە كە بىتىن و موعجىزە زۆر گەورە بۆ ئیوه بىتىن بە ئىزىنى خودا نېبى، وە ئیمە هەر پشت بە خودا ئەبەستىن و تەوهەكولمان ھەر لە سەر ئەوە لە دامەزراڭدى دلى خۆمان و ھەركەسنى بىھۆى دلى رووناک بکاتەوە با ھەر لە سەر خودا تەوهەكول بىھەستىن و ھەموو موسۇلمانان با پشت بە خودا بىھەستن.

﴿ وَمَا لَنَا أَلَا نَتُوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ وَقَدْ هَدَنَا شُبَلَنَا وَلَنَصِيرَ بَعْضَ
عَلَى مَا إِذَا يُشْمُونَا وَعَلَى اللَّهِ فَلِيَسْتُوَكِلُ الْمُتَوَكِّلُونَ ﴾ ۱۲

چیمان دهست ئەکەوی لهودا کە تەوهە کول نەکەین لهسەر خودای تەعالا وەلحال
ھیدایەتی داوین بۇ گەلی رېنگەی وا کە بیان کەین به دەلیلى گەورەبى خودا و
دلمان پىنى دابىمەزرى؟ وە بە راستى ئىمە مادام رېنگەی خوداناسى و رەزاي ئەومان
دەسکەوت ئىتر ھەرچى بەسەرمانا بىت خۆمان ئەگرین و سەبر ئەکەین لهسەر ھەر
كارى کە ئىوھ ئازارى ئىمە پىن بىدەن، وە با ھەر لهسەر خودا تەوهە کول بىکەن ئەو
کەسانەی کە خواتىيان لهسەر تەوهە کول بەستنە.

﴿ وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِرُسُلِهِمْ لَتُخْرِجَنَّكُمْ مِنْ أَرْضِنَا أَوْ
لَتُعُودُنَّ فِي مِلَّتِنَا ﴾

وە ئەو کافرانە وتيان، بە بىشەرمى، بە پىغەمبەرە كانيان (واتە ھەر قەومى بە^{پىغەمبەرى خۆى}): ياخىن بىگەپىنهو بۇ سەر مىللەت و ئايىنى ئىمە، ياخەتمەن
لەم ولاتى خۆمانە دەرتان ئەکەين! جا لەو کاتى تەنگۈچەلەمدا.

﴿ فَأَوْحَى إِلَيْهِمْ رَبُّهُمْ لَئِلَّكُنَّ الظَّالِمِينَ ﴾ ۱۳

خودا وەحى كرد بۇ سەر پىغەمبەرە كان کە بە تاقيق ئەو گەله ستەمكارانە لە ناو
ئەبەين.

﴿ وَلَنَسْكِنَنَّكُمُ الْأَرْضَ مِنْ بَعْدِهِمْ ﴾

وە بىشەرمان ئىوھ دائەمەزرىئىم لە ولاتە كەدا پاش لە ناوبىرىدى ئەوان.

﴿ ذَلِكَ لِمَنْ خَافَ مَقَامِي وَخَافَ وَعِيدِ ﴾ ۱۴

و هئم باسانه ههر بُو ئه و پیغه‌مبه رانه نیه به لکوو بُو هر ره‌به‌ریکه که بترسنی
له گه‌وره‌بی مه‌قامی من و بترسنی له هه‌ره‌شه کام.

﴿وَاسْتَفْتَحُوا﴾

و هه‌موو ئه و پیغه‌مبه رانه داوای فه‌تح و کار گوشادی‌یان کرد له خودای میه‌ره‌بان.

﴿وَخَابَ كُلُّ جَبَارٍ عَنِيدٍ﴾ ۱۵

و له ئەنجامی ئه‌پارانه‌وهدا نائومید بوو رووی کرده شکان و توانه‌وه هه‌موو
سته‌مکاریکی وا که عه‌نادی له گه‌ل خودا و ره‌به‌رانا کرد.

﴿مِنْ وَرَأِيهِ، جَهَنَّمُ وَسَقَى مِنْ مَاءِ صَدِيدٍ﴾ ۱۶

و بیچگه له فهوتانیان، له دوای فهوتانی هر کام لهوان دۆزه‌خ و سزادانه وه ئاوی
پین ئه‌درئ له ئاوی زرنچک ئاوی ئه‌ھلى دۆزه‌خ. پهنا به خودا!

﴿يَتَجَرَّعُهُ، وَلَا يَكُادُ يُسِيقُهُ﴾

به زۆر ئه‌یه‌وئ بیخوانه‌وه و لهوانه نیه گه‌وارابن له قورگیا.

﴿وَيَأْتِيهِ الْمَوْتُ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ﴾

وه حالیان له دۆزه‌خدا ئوهند ناهه‌موار ئه‌بین هر کام لهوان له هه‌موو لا‌یه‌که‌وه
مردنیان به‌سەردا ئه‌بارى، واته ئازار و بارى ناهه‌مواری وايان به‌سەردا دئ ئه‌گەر له
دنیادا بوايە ئه‌بوون به هۆی مردن ئوهند بە شىددەت و ئازارداره.

﴿وَمَا هُوَ بِمَيْتٍ﴾

له گه‌ل ئه‌و هه‌موو سزا و ئازار و هاتنى هۆی مردندا ئه‌و نامرى و مردوو نیه؛
چونکى چه‌رخى مردن رابوردووه.

﴿وَمَنْ وَرَآهُ عَذَابُ غَلِطٍ﴾ ١٧

وه لە هەموو كاتىكى ناھەموارى وادا كە بەسەريانا دى لە پاش ئەو حالە سزا يە كى قورستەر و نابارتەر لە سزا پىشۈوە كە يان بۆ دى.

﴿مَثُلُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ أَعْمَلُهُمْ كَرَمًا إِشْتَدَّتْ يَهُ الْرَّيْحُ
فِي يَوْمٍ عَاصِفٍ﴾

سيفەت و حالى ئەو كەسانە كە كوفريان كردووە بە خوداي خۇيان ئەمە يە كە نەلىئىم: كردهوهى چاكەي ئەوان وەكىو خۇولەميشى وایە كە با بە هيئەنەلى بىگرى لە رۆزى باي بەھىزىا كە لە كاتى زستانا پىنى ئەللىن رۆزى وەيشۈومە وە لە كاتى ھاوينا پىنى ئەللىن رۆزى گەردەلۈول.

﴿لَا يَقْدِرُونَ مِمَّا كَسَبُوا عَلَى شَيْءٍ﴾

تەوانا نىن لە رۆزى قىامەتا لە جەزاي ئەو كردهوهدا كردوويانە لەسەر ھېچ ئەندازەيىن كەم و زور؛ چونكى بە هوى ئەوهوه كە بىر و باوهريان وا بووه كە جەزا نىيە و قىامەت نىيە كردهوهە كە يان زايە بووه.

﴿ذَلِكَ هُوَ الظَّلَلُ الْبَعِيدُ﴾ ١٨

جا نەم گومراھى و بەدېختىيە بە راستى گومراھىيە كى زور زور دوورە لە رىيگەوهە.

﴿أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ يَالْحَقِّ إِنْ يَشَاءُ يُدْهِنْكُمْ
وَيَأْتِ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ﴾ ١٩

تۆ نايىنى، ئەي ئىنسانى كافر، هەركەسىنەمەي و ھاپرىكانىشت نايىنى كە ئەو پەروەردگارە كە ناوى «الله» يە هەموو ئاسمانانەكان و عەرزى دروست كردووە لە

نه بونه و به حیکمه و له به ریایه‌تی راستی که چی نیوه له راستی لائده‌ن؟ جا
بزان خودا وه کوو عاله‌می دروست کرد و دهستی به سه رئیوه‌یشا ئپروا، ئه گهر
خواستی هه بی نیوه له ناو ئه با و مخلوقاتیکی تازه دینیته رووی کار، ئه توانی
همووتان به بورکانی ون بکا له پاشا خله‌لکی تر بین ولات ئاوه‌دان بکنه‌وه، یا ئه توانی
دوژمنی زال بکا به سه رئیوه‌دا و نیوه ده‌ربکا و خویان له ولاته‌که‌دا دابیشن.

﴿ وَمَا ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ بِعَزِيزٍ ﴾

وه ئەم ئال و گوره شتیکی گران نییه لای خودا.

﴿ وَبَرَزُوا إِلَهَ جَمِيعًا فَقَالَ الْمُصَعْفَكُوْا لِلَّذِينَ أَسْتَكْبَرُوا إِنَّا كُنَّا
لَكُمْ بَعْدًا فَهَلْ أَنْتُمْ مُغْنِونَ عَنَّا مِنْ عَذَابِ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ فَالْأُولُوا لَوْ
هَدَنَا اللَّهُ لَهُدَيْنَا كُمْ سَوَاءٌ عَلَيْنَا أَجْرٌ عَنَّا أَمْ صَرَبَنَا مَا لَنَا مِنْ

﴿ مَحِيصٌ ﴾

واته له رۆزى قیامه‌تا هه موو کافره‌کان دینه مه‌یدانه‌وه و هه موویان به جاری
سزا ئەدرین، جا لهو کاته‌دا ئینسانه داماوه‌کانی دنيا ئەلین به خاوه‌ن دهسته‌کان: ئیمه
له دنیادا شوین نیوه که وتبوبین ئایا ئیسته نیوه چاری شتیکمان بۆ ئەکەن له سزای
خودا؟ گهوره کانیش له وه لامی ئەوانا ئەلین: ئه گهر خودا هیدایه‌تی ئیمه‌ی بدایه بۆ
گهیشتەن به ئیمان ئیمه‌یش هیدایه‌تی نهدا، نیوه‌یش مادام که وتنه شوین
و سەرسەختى خۆمان خودا هیدایه‌تی ئیمه‌ی نهدا، ئیوه‌یش مادام که وتنه شوین
ئیمه وا وه کوو ئیمه بەدبهخت بون، ئیتر تازه کار له دهست ده‌چووه، بى‌فرقه بۆ
ئیمه ناره‌حه‌تی بکه‌ین یا خۆمان بگرین، ریگه‌ی لادانمان له دۆزه‌خ نییه.

﴿ وَقَالَ الشَّيْطَنُ لَمَا قُضِيَ الْأَمْرُ إِنَّ اللَّهَ وَعَدَكُمْ وَعْدَ الْحَقِّ وَوَعَدْتُكُمْ فَأَخْلَفْتُكُمْ وَمَا كَانَ لِي عَلَيْكُمْ مِنْ سُلْطَنٍ إِلَّا أَنْ دَعَوْتُكُمْ فَأَسْتَجَبْتُكُمْ لِي ﴾

وه شهیتاپیش که پیشه‌وای همود گومراهانه پاش ئه‌وه حیساب و کیتاب برايه‌وه و فهرمان درا به ئه‌هلی به‌هشت برؤنه به‌هشت و ئه‌هلی دوزه‌خ برؤنه دوزه‌خ، ئه‌لئی به په‌یره‌وه کانی خوی: ئه‌ی ره‌فیقان خودای تعالا و‌عده‌ی به‌هشتی پیدان به‌رابه‌ر به ثیات‌اعیه فهرمانی ئه‌وه به و‌عده‌یه کی راستی واقیعی، و‌منیش باسی ئه‌وه‌م بۆ‌کردن که نه خودا‌هه‌یه و نه ره‌به‌ر نه ئایین نه مه‌سئولیه‌ت، و‌پیویسته ئیوه بژین و‌کوو باقی گیانله‌به‌ران و‌هه‌ر و‌ختن مه‌حو ئه‌بنه‌وه، و‌هه‌یه که زیندو و‌کرانه‌وه بته‌کانتان تکاتان بۆ‌ئه‌کهن، و‌هه‌تونه شوین من، و‌هه‌یه کاتدا من هیچ هیز و‌ته‌وانایه کم نه‌بوو هه‌مووی درو و‌بی‌مایه بیو، و‌هه‌یه کاتدا من هیچ هیز و‌ته‌وانایه کم نه‌بوو به‌سهر ئیوه‌دا، به‌س هر ئه‌وه‌نده بیو من و‌عدهم پیدان به‌و جۆره که باسم کرد و ئیوه‌ش که‌وتنه شوینم.

﴿ فَلَا تَلُومُنِي وَلُوْمُوا أَنفُسَكُمْ ﴾

دهی ئیتر ئیوه سه‌رزه‌نشتی من مه‌کهن بەلکوو سه‌رزه‌نشتی خوتان بکهن.

﴿ مَا أَنَا بِمُصْرِخِكُمْ وَمَا أَنْتُ بِمُصْرِخِنِي ﴾

من لهوانه نیم ئیوه په‌نا بدەم له سزای دوزه‌خ، و‌ه ئیوه‌ش لهوانه نین که من په‌نا بدەن.

﴿ إِنِّي كَفَرْتُ بِمَا أَشْرَكْتُمُونِ مِنْ قَبْلٍ ﴾

به راستی من مونکیرم و‌بی‌ئیعتینام به‌و ئیشراکی ئیوه‌یه بۆ من، و‌ه به‌و ئیعتیمادتانه له‌سهر من و‌ه من ئه‌وه‌نده بیووم که ئیوه‌م هەلخەله‌تان.

﴿إِنَّ الظَّالِمِينَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ ۲۲

به راستی من سته مکار بروم له خوم که خوم له فهرمانی خودا ده رجوم، وه سته میشم کرد له ئیوه که ئیوه هەلخەله تان، وه ئیوه یش سته مтан کرد له خوتان که به بى شوعورى کەوتنه شوین خەیالات و وەعدهی من، وه هەر دولامان سته مکارین و به راستی سته مکاره کانیش سزایه کى سەختیان هەیه له ئیمرۆ بەدواوه.

﴿وَأُدْخِلَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا

﴿الآنَهَرُ خَلِيلِينَ فِيهَا يَادِنَ رَبِيعَةٌ تَحِيَّتُهُمْ فِيهَا سَلَامٌ﴾ ۲۳

وھ ئەو کەسانە یش کە ئیمانیان ھیناوه و کرده وھ باشیان کرد خرانە ناو چەن بەھەشتیکەوھ کە جۆبار له ژیئ داره کانیانەوھ رەوان ئەبن و هەتا ھەتا یە میتنەوھ لهو بەھەشتانەدا بە ئەمر و فەرمانی خودای خویان و فریشته کان ریزیان ئەگرن بە سەلام لئى کردنیان و له ناو خۆیشیاندا تەھبیه و ئیحتیرامیان له یەك بە پېشکەش کردنی سەلامە.

﴿أَلَمْ تَرَ كَيْفَ ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا كَلْمَةً طَيِّبَةً كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةً أَصْلُهَا

﴿ثَاثَتْ وَفَرَعَهَا فِي السَّكَاءِ﴾ ۲۴

ئایا نازانی خودای تەعالا چلۇن تەشیبەی بەلیغى مەقبولى داناوه؟ ھاتۇوھ تەشیبەی کەلیمەی جوان و وتارى خىردارى کردووه بە درەختىکى سايە و بەردارى بۇشناخ کە بىنەکەی بە رەگە درىزىھ ئەستۇورە کانیەوھ دامەزراوه له بىنی عمرزا و لقە کانیشى بەرزەوھ بۇون و روپیون وان له ئاسمانا باى سەفای رەحمەت ئەيان لە رىتىتەوھ و ھەر دەمى تازە ئەبەنەوھ وھ بە ھېچ جۇرى باى فەنا لىيان نادا و له گەل خولۇودى ئەرواحدا بەرددەوانە.

﴿تُؤْتِي أَكُلَّهَا كُلًّا حِينٌ بِإِذْنِ رَبِّهَا﴾

وە بەرى خۆى ئەدا بە مۇستەحەقان لە ھەموو کاتىكدا بە ئىزنى خوداي خۆى.

﴿وَيَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ لِلتَّابِسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ﴾

وە خوداي تەعالا ئەم جۆرە تەشىيەتە بەيان ئەكابۇ ئادەم مىزاد بە ھيواي ئەوه كە بىر بىكەنەوه لە مەفھوماتا و رىيگەى خۇيان بە راستى بىزان و بە سەرييا بىرون.

﴿وَمَثُلُّ كَلِمَةٍ خَيْشَةٍ كَشَجَرَةٍ خَيْشَةٍ أَجْتَثَتْ مِنْ فَوْقِ الْأَرْضِ مَا لَهَا مِنْ قَارَبٍ﴾

وە نمۇونە كەلىمە پىسىش وە كۈو درەختىكى پىسى بى سوود وايە كە كاتى دەستى بۇ بىھى بە ئاسانى ھەلبەنرئى لە چىنە سەرۋە كەى عەرزەوە و بە تەبىعەتى خۆى لە بەر ئەوه كە رەگى نەرۋىشتۇرۇتە خوارەوە بە عەرزاز، «كائە» راوهستانى نەبوو، وە ياشىاوى ئەوه نىيە كە راوهستانى بىن لە عەرزاز.

خاوهن تەفسىرە كان لە تەفسىرى كەلىمە «طيبة» و كەلىمە «خبيثة»دا چەن بىر ئىكىان دەربىرپۇوه، فەرمۇويانە: كەلىمە تەبىبە بىرىتىيە لە كەلىمە تەوحيد «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ» و بانگ كەردىنى ئادەم مىزاد بۇ دىنى ئىسلام و پەيرەوى حەزرەتى مۇحەممەد پەئىزىز وە ياقۇرئانى پېرۋۇز. وە كەلىمە پىسىش بە پىچەوانە ئەوانەوە يە كەلىمە ئىشراکە، وە يابانگ كەردنە بۇ كوفر و لادان لە دىنى ئىسلام و ئەو كىتابانە كە خىلافى قورئانى پېرۋۇز. وە لە واقىعا دەردوو كەلىمە كە گەلنى مەعنایان ھەيە و بە عىبارەتىكى گىشتى ھەر كەلىمە يې بە دەختەوەرى بىدا بە خاوهنە كەى ئەوه كەلىمە جوان و پاکە و ھەر كەلىمە يە كىش بە دەختى بىگە يەنى ئەوه بە كەلىمە پىس و خراب دائەنرئى.

تَهْوِيد وَ تَهْدِيْم . تَهْزِيز وَ تَهْوِيد .
 نَسْرِي نَادِيْسِي كَفُوْمَلَا يَهْتَى
 بَانِي نَارَاصِي وَ خَوْش تَدْبِيْعَتَى
 بَاقِي خَهْبَانِيْسِي شَهْيَاتِيْانِ.

**يَثِّبَتُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الْثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَ فِي
 الْآخِرَةِ وَ يُضْلِلُ اللَّهُ الظَّالِمِينَ وَ يَقْعُلُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ ۚ ۲۷**

جا به مناسه‌بهی که لیمه‌ی تهییه و که لیمه‌ی خه بیسه‌وه خودای ته عالا ئم
 ئایه‌تهی فهرمو و بهم جو ره قهولی سابت بین به وینه‌ی که لیمه‌ی تهییه و که لیماتی
 گومراهه کانیش بین به که لیمه‌ی خه بیسه.

واته: خودای ته عالا به ته تکید و ئیهتیمام دامه‌زران ئهدا بهوانه که ئیمانیان هیناوه
 به دینی نیسلام به هئی ته لفوز کردنیان به قهولی که دامه‌زراوه به ده لیل و بورهان
 وه کوو «لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدُ رَسُولُ اللَّهِ» يه له ژیانی دنیادا و له پاشه‌رۇزىشدا، یانی
 ئه گهر له دنیادا ئه هلی ئیمان گیرؤدە بین به فیتنه‌ی کافران و ستەمکاران و بەلَا و
 گېزەلۈوكەی دهوران هەر لە سەر «لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ» دەوام ئەکەن و ھەمو و شتى لە
 خوداوه ئەزانن، وە ئه گهر له بەر سەربرىنىشدا بن لەم کەلیمه لا نادەن.

ھەروا کاتى لە پاشه‌رۇزىشدا گیرؤدە بین و بکەونە مەيدانى پرسیار لە قەبرا لە
 لایه‌نى فرىشتە کانى پرسیار وە لە لامانا ئەلین: «لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدُ رَسُولُ اللَّهِ»
 ھەروا لە رۇزى مەحشەرا زىکرييان ئەم کەلیمه يە و بەم کەلیمه پېرۇزانە رزگار ئەبن.
 «عَنْ الْبَرَاءِ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: الْمُسْلِمُ إِذَا سُئِلَ فِي الْقَبْرِ يَشَهِدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، ذَلِكَ قَوْلُهُ: يَثِّبَتُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الْثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَ فِي
 الْآخِرَةِ رَوَادُ الْبَخَارِيُّ وَأَبُو دَاوُدُ وَالْتَّرْمِذِيُّ، وَلَفْظُهُ: يَثِّبَتُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الْثَّابِتِ فِي
 الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَ فِي الْآخِرَةِ»، قَالَ فِي الْقَبْرِ إِذَا قِيلَ: مَنْ رَبُّكُمْ، وَمَا دِينُكُمْ، وَمَنْ نَبَّيْكُ؟»

جا مەعنای ئايەتكە ئەمەيە كە خوداى تەعالا تەوفيقى موسولمان ئەدا بۇ وەلامدانوھە لەسەر ئەو پرسىارانە لە قەبرەكەيا كە وتيان: خوداى تو كىيە؟ ئەلىت: خوداى من ئەللايە. وە كە وتيان: دىنت چىيە؟ ئەلى: دين و ئايىنم ئىسلامە، وە كە وتيان: پىغەمبەرت كىيە؟ ئەلى: پىغەمبەرم موحەممەدە

لەم حەدىسە شەرىفە دەركەوت كە حەرفى «ب» لە «بالتقىن الثابت» دا بۇ سەببىيەتە. واتە خودا بە هوى ئەم و تارە دامەزراوه جوانەوە موسولمانان رىزگار ئەكا و دايىان ئەمەزرىيىنى لە دنيا و لە قيامەتا، وە نە لە بەللاي دنيادا و نە لە پاشەرۇۋە خودا و پىغەمبەرى خودايىان لە بىر ناچى.

ھەروا سته مكارە كانىش گومرا ئەكا بە و تارى بىئەساس لە ھەردوو دنيادا وە خودا خواستى ھەرجى بىئى ئېيكتە.

**أَلَّمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ بَدَلُوا نِعْمَةَ اللَّهِ كُفَّرًا وَأَحَلُوا قَوْمَهُمْ دَارَ الْبَوَارِ
جَهَنَّمَ يَصْلَوْنَهَا وَبِئْسَ الْقَرَارُ**

ئايا تەماشا ناكەي و نارپانى بۇ ئەو كەسانە كە سوپاسى نىعمەتى خودا لەسەريان بۇو گۆرىيان بە ناسوپاسى و بە خۆيان دەسبەردار نەبۈون بەلکۈو گەلە كەيشيان خستە ناو خانە و مالى ھەلاكمە كە برىتىيە لە دۆزەخ ئەرۇنە ناوى و جىتىگە و قەرارگايەكى خرابە؟

وَجَعَلُوا لِلَّهِ أَنَدَادًا لِيُضْلُوْا عَنْ سَبِيلِهِ

وە ئەم كەسە ناپياوانە بېيارى عىيادەتى چەن بىتىكىيان دا لەسەر گەلە كەيان بۇ ئەمە كە ئەو بتانە بە بەندە يىى كردن بۇيان ئادەمیزاد گومرا بىكەن لە روېشتن بە رىيگەي خودا بېكناسى و بەندە يىى ئەودا.

قُلْ تَمَتَّعُوا فَإِنَّ مَصِيرَكُمْ إِلَى النَّارِ

تۆ، ئەی خۆشەویست، پىيان بلۇ: بۇ خۆتان رابويىرن چەن رۆزى، بە راستى ئەنجامى گەرانەوەتان بۇ لاي ئاگرى دۆزەخە.

ئەم ئايەتە ھاتووەتە خوارەوە لە شانى پياوه گەورەكانى كافرى مەككەدا وەکوو پىاوانى «بنى أمية» و «بنى مغيرة» ئەمانە وەختى خۆى لە مەككەدا دامەزراو و خاوهەن نان و خاوهەن شان بۇون و بە هوى زيارەتى بەيتوللاؤه گەلنى ئىستىفادەيان كرد پاش ئەوە كە خودا حەزەرەتى موحەممەدى رەوانە كرد بە دينى تەوحيد لە باتى ئەوه ئىمان بىتنىن و خزمەتى دينى ئىسلام بىكەن كەوتىن دوزمنايەتى دينى ئىسلام و گەلنى تەئىيدى بىتپەرسىيان كرد و گەلەكەيان ختە ئەدا بۇ بىتپەرسىتى هەتا خودا بەنى موغەيرە لە رۆزى بەدرا شکاند و لە ناوى بردن و بەنى ئومەييەيش ماوهېيىن مانەوە، ئەوه يان موسولىمان بۇو موسولىمان بۇو باقى ئەوانىش لەناو چۈون.

قُلْ لِعِبَادِيَ الَّذِينَ آمَنُوا يُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُنِفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًا وَعَلَانِيَةً مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ يَوْمٌ لَا بَيْعُ فِيهِ وَلَا خَلْلٌ

ئەی خۆشەویست بىفرمۇو بەو بەندانەم كە ئىمانىان هيئاۋە: با نويژەكانىان بە باشى بەجى بىتنىن و خەرج بىكەن لەو رۆزىيە پىيماۇن لە رىيگەي خودادا بە پەنامەكى و ئاشكرا له پىش ئەوهدا كە رۆزى يېتە پېشەوە نە بەيع و مامەلەي تىا بىن و نە برايەتى و دۆستى.

اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الشَّمَاءِ رِزْقًا لَكُمْ

خودا خودايەكى وايە ئاسمانەكان و عەرزى دروست كردووە و لە لاي ئاسمانەوە ئاوى بارانى رىاندۇوەتە خوارەوە و بەو ئاوه بەش و بارەيەكى زۇرى دەركردووە لە عەرز بۇتان هەتا بىن بە رۆزى ژیوار بۇ ئىيە.

وَسَخَّرَ لَكُمُ الْفُلَكَ لِتَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِأَمْرِهِ وَسَخَّرَ لَكُمُ
الْأَنْهَارَ

و که شتی رام کردوه بُو ئیوه هەتا ھاتوچۇ بکا له دەریادا بە فەرمانی خودا، وە ئەم ھەموو رووبارە نازارە يىشى بُو رام کردۇون.

وَسَخَّرَ لَكُمُ الْشَّمْسَ وَالْقَمَرَ دَائِبِينَ

ووه رۆژ و مانگی رام کردووه به دریزی کات بۆ رووناکی بەر چاوی ئیوه له کاتە کانتانا.

وَسَخَّرَ لَكُمُ الْأَيَّلَ وَالنَّهَارَ

لهش تا قابلیل بی بوق گهانه و بوق سه ر کارکردن.
وه شهو و روژیشی رام کرد و بوتان بوق حهولدان به شوین ژیوارا و بوق ناسایشی

وَأَتَنْكُم مِّن كُلِّ مَا سَأَلْتُمُوهُ

و خودا پییداون له هه مهو نهوعه شتئ داواتان کردووه به زمانی و تار، يا به
نیازمهندی ته بیعه تى ئىنسانى گەللى دەرمان ھەيە كە ئىنسان بە خەیالىا نايى و خودا
ئىلهاامى کردووه بۇ بازى ئىنسان ھەتا پەيداى بکەن و ئەرۋۇن لە كىوانا و لە شوينى
تايىەتىدا ئەپىدۇزىنەوە.

وَإِن تَعْدُوا نِعْمَةَ اللَّهِ لَا تُخْصُوهَا

نه گهر ئىيە باتانەۋى نىعەمە تەكاني خودا ژمارە بىكەن ناتوانى ھەموو يان باس بىكەن.

إِنَّ الْأَنْسَنَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ

نهاده شده است. این مکاره را می‌توان مکاره نیعمت و زور مایله به تینکاری نامید.

وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّي أَجْعَلْ هَذَا الْبَلَدَءَ آمِنًا وَأَجْنَبِي وَبَنِيَ
أَنْ تَعْبُدُ الْأَصْنَامَ

باسی نهوه بکه که تیبراهیم له پاش نهوه که عبهی دروست کرد پارایه وه له خودا و عه رزی کرد: پهروه ردگارا ئهم شاره و ئهم ئاوه دانییه که تو منت له بعونیان ئاگادار کرد ووه له ئیسته بهدواوه و نهوانهی که لم ولاتهدا ئه بن ئه مینیان بکه له و نه وعه دهرد و بهلایه و له و نه وعه خراب و ویرانییه که به سه ر باقی ولاته کانا دیت هه تا عالم بزانن ئهم خانووی که عبه توللا خانوویه کی پیروزه و رهمزی رسالت و یه کیه تی موسولمانانه و من و نه ولاده کامن دوور بخه ره وه له وهی که به نده بیی بته کان بکهین.

رَبِّ إِنَّمَا أَضَلَّنَ كَثِيرًا مِنَ النَّاسِ

خدایا نه و بتانه بعون به هۆی گومرا کردنی گه لئن ئاده میزاد.

فَمَنْ تَعَنِ فَإِنَّهُ مَنِي

دهی هه رکه سی که وته شوینی من له به یه کناسی تودا نهوه له منه.

وَمَنْ عَصَافِ فَإِنَّكَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ

وه هه رکه سی له من ياخی بین له بابه تی به نده بیی خودای تنهادا نهوه خوت ئیزانی: ئه گهر سزای ئدهی نهوه حه قی خوت، وه ئه گهر تاوانی ئه بخشی نهوه بتو تو رهوایه و به خششی خوت؛ چونکی تو خودایه کی تاوان به خش و میهره بانی و قاییله هه رچی خواستت له سه ری بین بیکهی.

خودا وه حی کرد بتو حه زره تی تیبراهیم که هاجه ر و ئیسماعیل له مه ککه دا دابنی، وه حالی کرد که نه و شوینه ئه بین به مه لبندی نه ته وهی نهوه، وه به زیارتگای عالمه می

ئادەمیزاد. جا له بەر ئەوه کە له بناغەوە دوژمنى دین لهو رۆزهدا ھەربت و بىپەرسەت بۇ وە ھەرچى فەسادى باوەر و ئەخلاقى بۇو لهوانەوە ئەبۇو، ئەو پارانەوە بە سۆزەي كرد و خودايىش مۇختارە لە قەبۇولكىردىن و قەبۇول نەكىردىنى دوعاى ھەممۇ كەسيكىدا، ئەوهندە ھەيە يېغەمبەرە كان لە بەر ئەوه خاوهن حورمەتىكى زىيادن لە لايا زۆربەي دوعايان قەبۇول ئەكىرى.

**رَبَّنَا إِنَّكَ أَسْكَنْتُ مِنْ ذُرِّيَّتِي بِوَادٍ غَيْرِ ذِي رَزْعٍ عِنْدَ بَيْتِكَ الْمَحَرَّمَ
رَبَّنَا لِيُقِيمُوا الصَّلَاةَ فَاجْعَلْ أَفْعَدَةً مِنْ النَّاسِ تَهْوِي إِلَيْهِمْ
وَأَرْزُقْهُمْ مِنَ الشَّمَرَاتِ لَعَلَّهُمْ يَشْكُرُونَ**

ئەي پەروەردگارى ئىمە من بازى لە نەتهوەكانى خۆمم جىڭەنشىن كردووە لەم شىوي «مەككە»دا كە شىوييکى بىن كشتوكالا لە لاي ئەم خانەي خۆتەدا كە حەرامت كردووە بىن ئەدەبى بىكرى لە نزىكىيا، خودايىھ! بۇ ئەوەم داناون لىرەدا كە نويىزەكانيان و بەندەبى تۆ بىكەن، وە تکا ئەكمەن چەن دلىكى رووناڭى موسولمانان والى بىكەيت كە رwoo بىكەنە ئەم ولاتە و ئارەزووى ئەوه بىكەن بىرۇن بۇ لايىن و بۇ زيارەتى «كابە»ي پىرۆز، وە رۇزى ئەو نەتهوەي منه بىدە لە بەش و بارەي زۆرى جىهان بەلكۈو ئەوانىش سوپايسى تۆ بىكەن.

**رَبَّنَا إِنَّكَ تَعْلَمُ مَا تُخْفِي وَمَا تُعْلِنُ وَمَا يَخْفَى عَلَى اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ فِي
الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ**

پەروەردگارا! تۆ ئاكىدارى لە سەر ئەوهى ئىمە پەنهانى ئەكەين لە دلّمانا و ئەوهەيش بە ئاشكرا ئەيکەين وە هىچ شىنى لە خودا گوم نابى لە عەرز و لە ئاسمانا، رجاى ئەوهمان ھەيە كە عەفوومان بىكەي و تاوانمان بىھەخشى.

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي وَهَبَ لِي عَلَى الْكِبَرِ إِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ إِنَّ
رَبِّي لَسَمِيعُ الدُّعَاءِ ۝ ۴۹

حمد و سنا و ستایش و سوپاس بخودایه که له تهمه نی پیری و ناته و اینما
دوو کورپی و کوو ئیسماعیل و ئیسحاقي پیدام، به راستی خودای من دعوا ئبیسن
و قهبوولی نه کا.

رَبِّ أَجْعَلْنِي مُقِيمَ الصَّلَاةِ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي رَبَّنَا وَتَقَبَّلْ دُعَائِهِ ۝ ۵۰

خودایه بمحکه به ئینسانیکی نویزکه ری ساع و بازی له نه تمهوه کانیشتم، خودایه
دعایشمان قهبوول بکه.

رَبَّنَا أَغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَ وَلِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ ۝ ۵۱
نهی خودای ئیمه له تاوانه کانی خۆم و باوک و دایکم و هەموو موسولمانان و
خاوهن ئیمانان خوش ببه لهو رۆژهدا که حسینی بیر و باوهه و کردهوه ئه کرئ.
بزانن! ئەم دوعایه بخواوک و دایکی له کاتیکدا بوبه ئاگادار نه بوبه له سەر ئەمە
کە عەفو ناکریئ. وە بازی ئەلین: مەبەستى «والدین» ئادەم و حەوا بوبه.

جا خودای تەعالا روو ئەکاتە حەزرەتى موحەممەد ھەنگەم بخ دلدانەوە و دلخۆشکردنى
ئەفەرمۇيت:

وَلَا تَحْسِبَنَّ اللَّهَ غَفِلًا عَمَّا يَعْمَلُ الظَّالِمُونَ إِنَّمَا يُؤْخِرُهُمْ
لِيَوْمٍ تَشَخَّصُ فِيهِ الْأَبْصَرُ ۝ ۵۲ مَهِطِعِينَ مُقْتَعِينَ رُءُوسِهِمْ لَا يَرَنُّهُمْ إِنَّهُمْ
طَرَفَهُمْ وَأَفْعِدُهُمْ هَوَاءٌ ۝

هرگیز تو وا گومان نهبهی که خودا بین اثاگا بین له کرده وانه که سته‌مکاره کان
نهیانکهن، خودا اثاگای لیانه، به‌لام توله‌یان دوا نهخا بتو روژی که چاویان رائه و هستنی
و نهبله‌ق نهی بله که ترسی خودا، حالیان واشه له و روژه‌دا رائه کمن به شوین نه و
مهنموره‌دا که بانگیان نه کا بتو حسیب و سه‌ریان به‌رز کرد ووه‌تهوه و هکوو یه‌کنی
ملی رهق بووبی، چاویان وا راوه‌ستاوه و کراوه‌تهوه ناگه‌پیتهوه بتو لایان و بتویان
نانو و قیتهوه، واته و هکوو چاوی مردوو جووله‌ی نامینی و دلیان خالیه‌ی له هه‌موو فامی.

وَأَنذِرْ إِلَّا سَاسَ يَوْمَ يَأْتِيهِمُ الْعَذَابُ فَيَقُولُ الَّذِينَ ظَلَمُوا رَبَّنَا أَخْرِنَا
إِلَى أَجْلٍ قَرِيبٍ لِحُبِّ دَعْوَتَكَ وَنَتَّسِعُ الْرُّسُلُ أَوَلَمْ تَكُونُوا
أَفْسَدُهُمْ مِنْ قَبْلِ مَا لَكُمْ مِنْ زَوَالٍ

نهی پیغمه‌مری خوش‌ویست تو ناده‌میزاد بترسیتنه له سزای روژی که له و روژه‌دا
سزایان بتو دی، جا سته‌مکاره کان، واته نهوانه که سته‌میان له نه‌فسی خویان کرد ووه
به بین نیتاعه‌یی خودا، نه لین: په‌روه‌ردگارا! نه زه‌مانه‌مان له‌سر لابه و بمانگیره‌وه بتو
دنیا تا ماوه‌یه کی که‌م، نیمه نه‌مجاره قه‌بوولی ده‌عوه‌تی تو نه‌که‌ین و تابیعی پیغمه‌مره کان
نه‌ین، جا له لایه‌نی خوداوه و هلامیان نه‌دریتهوه: چون تازه خودا قسه‌تان لئی و هره‌گری؟
نه‌وه نه‌بوو نیوه سوینداتان نه‌خوارد که قهت له‌سر عرز لاناجن و نامرن و چین
له‌سر چین دین به شوین یه‌کا هه‌تا هه‌تایه و دنیا نابریتهوه؟

وَسَكَنْتُمْ فِي مَسَكِنِ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ وَتَبَيَّنَ
لَكُمْ كَيْفَ فَعَلَنَا بِهِمْ وَضَرَبَنَا لَكُمُ الْأَمْثَالَ

نه‌وه نه‌بوو دانیشبوون له ماوای چینه پیش‌ووه کانا که سته‌میان له خویان کرد بهو،
وه بتو نیوه‌یش ده‌رکه و تبوو که چیم پی کرد بهوون به قاری خویان و چهن وینه‌ی

ئەوان يا سىفاتى ئەوانمان بۇ بەيان كردن ھەتا بىزانن بۆچى ئەوانمان فەوتان، كەچى ئىيە ھەر پەندتان وەرنەگىرٌت و تازە داواى گەرانوھ بۇ دنیا ئەكەن؟

**وَقَدْ مَكْرُوْأَ مَكْرَهُمْ وَعِنْدَ اللَّهِ مَكْرُهُمْ وَإِنْ كَانَ
مَكْرُهُمْ لِتَرْزُولَ مِنْهُ الْجِبَالُ**

وھ بە راستى ئەھىپىنە كاپان و چىنى پاش ئەوانىش - ھەر كاميان ئەونە تەوانىياب بۇو فېرو فېلىان كرد لە كەل رەھبەرانا و ھەموو مەكرەكانىش ھەر لە ژىز دەستى خودادايە و خواتى بىوايە بەربادى ئەكىردن، ھەرچەند ئەھىپىنە كەريشيانە ئەوندە نابار بۇو لەوانە بۇو كىيەكان لە جىنگەي خۇياندا، لەبەر توندى ئەھىپىنە فېرو فېلىانە، ھەلبەنرىن.

فَلَا تَحْسَبَنَّ اللَّهَ مُخْلِفًا وَعَدِيهِ، رُسُلَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ ذُو أَنْتِقَاءِ

تۆ گومان مەبە به خودا كە ئەھىپىنە داۋىيەتى بە پىنگەمبەرە كانى بۇ يارمەتىدانىان و زالىكىرىنى پەيرەوانى ساغيان بەسەر كاپارانا بەجى ناهىيىنى، بەلکوو كەس لە خودا رىزگار نابىن وھ ئىمپۇرۇ ياسېبىنى داگىریان ئەكا، بە راستى خودا زالە بەسەر خواتى خۇيا و خاوهەن حەق وەرگىرنە و تۆلەستىنە لە دوزىمنە كانى بۇ دۆستە كانى.

يَوْمَ تَبَدَّلُ الْأَرْضُ عَيْرَ الْأَرْضِ وَالسَّمَوَاتُ وَبَرَزُوا لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ

وھ ئەھىپىنە تۆلە كە وەرى ئەگرىتەوە لە تاوانباران پاش عالەمى ژيان والە رۆزىيىكدا ئەم عەرزە ئىستە ئەبىين ئەگۈرپى بە عەرزىيىكى تر و ئاسمان بە ئاسمانىيىكى تر، ئەم عەرزە كەز و كىيى ئىدا نامىيىنى و ھەموو ساف ئەبىن وھ ئەھىپىنە ئىستە ھەيە

نامیمنی، وہ ئهستیره کانی دائے وہرین له فهزای کائیناتا و ئهبن به مادھی مەحو کراوه، وہ ئەم عالەمە ئه گورى و عەرز رووناک ئەبیتەوہ بہ رووناکىکى تايیبەتى کە خودا بۇی دروست ئەکا وہ کوو رووناکى کاتى بەرەبەيان، وہ ھەممو ئەم نادەمیزاد و پەرييانە ھەممو لە گورپیان دەرئەچن بۇ حسیب و پرسیار لىنکردىيان لە سەر ئەمرى خوداي تاقى تەنیاى خاوهەن كىپریا و خاوهەن قار. پەنا بە خودا!

وَتَرَى الْمُجْرِمِينَ يَوْمَئِذٍ مُّقْرَنِينَ فِي الْأَصْفَادِ

وہ تاوانبارە کان ئەبىنى بە سراونە تەو بە یەکەو بە گويىرە موناسەبەيان لە زەمان و عەقىدە و بىر و باوهەر و كردهوە ناھە مواردا مەسەلا: ئەوانە کە باوهەريان بە سانىع نېيە تاقمىيکن وہ ئەوانە باوهەريان ھەيە بەلام موشرىكىن تاقمىيکن، وہ ئەوانە پياو كوزن يا خاوهەن خەيانەتن تاقىيەتكەن.

سَرَابِيلُهُمْ مِنْ قَطِرَانٍ وَتَغْشَى وُجُوهَهُمُ النَّارُ

كراسە کانى بەريان لە قەترانە، کە برىتىيە لە جەھوينىكى بۇگەن لە دارى عەرەعر دەرئەچى و چەورىشە بە كەمتر كات گىر ئەگرى، وە ئاگرى دۆزەخ رووييان دائەپۇشى، يانى سەرتاپاي لەشيان بەو جەھوئىيە داگىر ئەگرى، وە ياخود كراسىتكىيان بۇ دروست ئەگرى و هەلئە كىشىرى لەو جەھوئىيە و ئاگرى تى بەرئەدرى بۇ سزادانىيان.

لِيَجِزِيَ اللَّهُ كُلُّ نَفْسٍ مَا كَسَبَتْ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ

خودا بەم جۈزە سزايان ئەدا بۇ ئەوە کە جەزاي هەركەسىن بىداتەو بە موقابىلى ئەوەي كردووېتى بە راستى خودا زووبەزwoo حسېسى بىر و باوهەر و كردهوەيان ئەكا.

هَذَا بَلَغٌ لِلنَّاسِ وَلَيُنَذَرُوا بِهِ، وَلَيَعْلَمُوا أَنَّمَا هُوَ إِلَهٌ وَاحِدٌ وَلِيَذَكَّرَ

أُولُوا الْأَلْبَابِ

ئەم قورئانە پیروزه یا ئەم سوورەتە یا ئەم ئامۆژگاریيانە کە والەم چەن ئايەتمەدا کافیيە و بەسە بۇ کەسىن کە عىيرەت بىگرى بە ئىرشادى مورشیدى دلسۇز، جا با ئامۆژگارى ئادەمیزادى بىن بىكىرى و بىرسىتىرېن لەو نەوعە ئازارە کە دىن بەسەر تاوانبارانا وە با ھەموو بىزانن کە خاوهنى ئەم تەسەرۇفاتە خودايەكى تاق و تەنييە وە بىر بىكەتە وە بە وردبۇونەوە ئەو كەسانە کە خاوهنى ھۆشى ساغن.

سوروه تی حیجر، مه ککه بیبه، نایه تی ۸۷ ی نه بی، ۹۹ نایه نه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿الرَّٰتِلُكَ ءَايَاتُ الْكِتَابِ وَقُرْءَانٍ مُّبِينٍ﴾

واه ئەم سوروه تە کە بەم سى حەرفە ناوبراوە ئايەتە كانى ئەو، ئاياتى كتىبى
كامل و خاوهەن قەدرن لە لاى خودا. وە ئەو كتىبە وەکوو بە كتىب ناو ئەبرى
- لهەر گرددبۇنەوەي ئايەتە كانى و نۇوسراویيان لە «لوح المحفوظ»دا - بە قورئانىش
ناو ئەبرى لە بەر ئەوە كە [ئايەتە كانى] ئەخويتىنەوە، وە ئەو قورئانە زۇر باش
رىيگەي باش لە خراب جىا ئەكتەوە.

﴿رَبِّمَا يَوْدُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ كَانُوا مُسْلِمِينَ﴾

گەلىن جار لە رۆزى قىامەتا ئەم ناپياوانە كە لە دىنادا كوفرى خودا ئەكتەن داوا و
دىخوازى ئەوە ئەكتەن كە لە كاتى خۇريا موسولمان بۇونايىن بۇ ئەوە تووشى ئەو
سزاي رۆزى قىامەتە نېبۇونايىن. ياخود ئەوندە سزا گىز و پەريشانيان ئەكەمەن
جار بىرى دنيا ئەكتەنەوە و خۆزگەي ئەوە ئەخوازن كە موسولمان بۇونايىن.

﴿ذَرْهُمْ يَأْكُلُوا وَيَسْمَعُوا وَيُلْهِمُ الْأَمَلَ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ﴾

وازایان لئی بینه با پر به سکیان بخون و رابویرن له ئارهزووی نهسا و هیوای ههوا بازى غافلیان بکا له خودا و فهرمانی خودا و پیغەمبەری خودا فەراموش بکەن، جا له پاشەرۇژا ئەزانن چ ئىشىكى خراپیان كردۇوه.

وَمَا أَهْلَكَنَا مِنْ قَرِيْةٍ إِلَّا وَهَا كِتَابٌ مَعْلُومٌ

ئىستە ئىمە بۆيە ئەم ولاتە ویران ناكەين و ئەھله كەى گىرۇدەى سزا ناكەين؛ چونكى ھىشتا سەرەيان نەھاتۇوه بەپىنى ئەو نووسراوى «لوح المحفوظ»؛ چونكى ئىمە ھىچ دىيىكمان ویران نەكىدووه و خەلکە كەيمان له ناو نەبردووه تا نووسراويىكى تايىبەتى بۇوه بۇيان و كاتى هاتۇوه.

مَا تَسْقِي مِنْ أُمَّةٍ أَجَلَهَا وَمَا يَسْتَخِرُونَ

فەوتانى ھىچ ئوممەتى ناكەويتە پىش ئەو وادەيەوه بۇيان دانراوه و لەو كاتەيش دوا ناكەوى.

وَقَالُوا يَأَيُّهَا الَّذِي نُزِّلَ عَلَيْهِ الْذِكْرُ إِنَّكَ لَمَجْنُونٌ

وە ئەو كافرانە بە گالتە كىدنەوه بانگ ئەكەن و ئەلىن: ئەى كەسى كە لە لاى خوداوه كىتابت بۇ هاتۇوه بە راستى تو شىتى كە داواي ئەم پايدە ئەكەى بۇ خوت بە بىن ئەوه فريشته يەكت لە لادا بىن هەتا بىزانىن كە تو فرستادەى خودا!

لَوْ مَا تَأْتَيْنَا بِالْمَلَكِكَةِ إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ

ئەوه بۇچى فريشته يە كمان بۇ نايەنى بۇ ئەوه شايەتى بىدا كە تو پیغەمبەری خوداى، ئەگەر تو لە راست وتارانى؟ جا خوداى تە غالا جوابىان ئەدانەوه و ئەفەرمۇيت:

مَا نَزَّلُ الْمَلَكِكَةَ إِلَّا بِالْحَقِّ وَمَا كَانُوا إِذَا مُنْظَرِينَ

ئیمه مهلایکه نازل ناکهین مهگر به شیوه‌یی که حیکمهٔ داوای بکا و هکو و بق کاتی فهوتاندنی ئه و گله سه‌رکیشه و له و کاته‌دا که فریشته‌مان نازل کرد به سه‌عات موله‌تیان نادری، و ئه‌گه رئیمه فریشته رهوانه بکهین بق ئه‌وه ئهوان باوه‌ر بکهن به پیغه‌مبه‌ره کان ئه و کاته ئیمانه که یان ئه‌بی به ئیمانی ناچاری و، ئیمانی و ها نرخی نییه.

إِنَّا لَحَنَّ نَزَّلَنَا الْذَّكْرُ وَإِنَّا لَهُ لَحَفِظُونَ

قهی ناکا با ئه‌وه کافرانه باوه‌ر نه‌کهن به‌وه که تو پیغه‌مبه‌ری و ئه‌وه زیکره که‌لامی خودایه! من خوم ئه‌وه ده‌رئه‌بم و ئه‌لیتم: ئیمه ئه‌وه زیکره‌مان نازل کردووه بق سه‌ر پیغه‌مبه‌ری خوش‌ویست و ئیمه‌یش نیگابانی ئه‌وه زیکره ئه‌کهین له‌وه که به به‌دهست بق بردنی کافران و خائینان بفه‌وتی و بگوری.

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ فِي شِيعَ الْأَوَّلِينَ

وه تو ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوش‌ویست به عه‌نادی کافره کان تیک مه‌چو، ئه‌م جوّره عه‌ناده ههر بوروه و به راستی ئیمه پیغه‌مبه‌رایمان رهوانه کرد له ناو تایفه‌کانی ئوممه‌ته پیش‌ووه کاندا و خویان له‌به‌ر عه‌نادی کافره کاندا گرت.

وَمَا يَأْتِيهِمْ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا كَانُوا يَهُ، يَسْتَهِزُونَ

وه قهت ریک نه‌که و توروه پیغه‌مبه‌ری بیت بق‌لای تاقمیکیان ئیلا ئهوان گالتیان پی ئه‌کرد.

كَذَلِكَ نَسْلُكُهُ، فِي قُلُوبِ الْمُجْرِمِينَ

همه و هکو و هکه که عه‌ناد و گالتیه که و تیوه ناو دلی کافره پیش‌ووه کانه‌وه ههر به‌وه شیوه ئه‌وه گالتیه و عه‌ناده ئه‌خه‌ینه دلی کافره تاوانباره کانی زه‌مانی تو و زه‌مانی ئاینده‌یش.

لَا يُؤْمِنُونَ بِهِ وَقَدْ خَلَتْ سَنَةُ الْأَوَّلِينَ

ئەم کافرانە يىش ئىمان نايەن بەو زىكىرە كە نازىل بۇوه بۇ لای تو، وە بە راستى رابوردووه رەفتارى عەنادى ئومىمە تە پېشۈوه كان و هەتا ھەتايە ئەمە دەۋام ئەكا، ئىتر تو خۆت لەم بابهەدا دلگىر مەكە، لە بەر ئەوه تاقمىنى كافر و تاقمىنى موسولىمانە.

وە ئەو شىتە ئەو کافرانە ھەلئەنلى بۇ ئەو سەركىشىيە چەن شىتىكە:
يەكەم: نەفسىيان زۆر بە لايەوه گرانە كە بەندەيى و فەرمانبەرى خودا بىگرىتىه
گەردن.

دوورەم: پىغەمبەران بانگىيان ئەكەن بۇ تەركى ئەو رابواردە كە ئولفەتىان پىوه
گرتۇوه و تەركى عادەت زۆر گرانە.

سېچەم: ئەگەر قىسى پىغەمبەرە كان وەرېگەن ئەبى بىن بە بچۇوكىان و فەرمانيان
وەرېگەن ئەوانىش خۆيان لەوان بە گەورە تر ئەزانىن و زۆر لايان زەحەمە تە لەو پايدى
خۆيانە بىنە خوارەوه.

چوارەم: زۆربەي پىغەمبەران و پەيرەوه كانيان دارايى دنيايان كەم بۇوه و زۆر
دوورە لە دەماخى پىاوى دارايى دەست رۇيىشتۇوه وە بىتە خوارەوه بۇ ھاپرېتىي كۆمەلتىكى
گەدای بىن پايدى و مايدى.

پىچەم: ئەو کافرانە بە هوئى بىر و باوهەرى نابار و كردهوهى سەتكارىيە وە دلىان
رەش و رەق بۇوه و ئاماذهىي وەرگەرنى ئامۇزگارىيان نامىتىنى، مەگەر ئەو ئامۇزگارىيە
كە بىن بە هوئى مانەوهى ئەو پايدى مايدى دنيايان خۆيانە، بۇ ئەم جۇرە مەبەستە
ئاماذهىي هەموو تىكۈشان و ئامۇزگارى و خەرجى دارايىان ھەيە.

پىشەم: ئەوانە لە بەر خەرىيکبۇونى مادىيات و لەزەت وەرگەتن لە ئارەزووبازى
تواناي خۆگەرنەوه و دووركەوتەوه لە ئارەزووبيان نامىتىنى.

تەماشا ئەكەى ھەر كاتى خودا پىغەمبەرىتكى ناردووھ ئەوانە كە بى دەستەلات بوون لە بەر ئەو دلىان دوور بۇوە لە شتانەوە كە باسمان كردن بە ئاسانى ئىمانيان هىنناوە بە پىغەمبەرە كان مەگەر يەكىكىان كە لە ئىدارەي پياويتكى خاوهەن دەستەلاتا بۇوېن و ئىوارى لە پەناي ئەوا بۇوېن ئەوەندەي توانىوھ دەست لە وەزىعى حازرەي خۆى ھەلبىگىرى. ھەر لە سەر ئەساسى خالى بۇونى دلە لە موخاليفات كە تەمىن و تەربىيە تەئسىر ئەكا لە دلى مەندالا لە ئەۋەلى مەندالىيەوە ھەتا لە دنيا خالى ئەبىن؛ چۈنكى دلىان شتى موخاليفى راستى تىدا نىيە، بەلكۇو دلىان خالىيە لە ھەموو شتى و ئەگەر تەربىيە تى خراپىش بىيىن ھەر وەرى ئەگرن.

بۇيە زاناكانى ولاتاني موسولمان لە شەرى يەكمى جىهانەوە تا ئىمپۇ كە دنيا گۇرپاوه و وەزىعى قوتابخانە و زانستگا وەكۈو پىشۇو نىيە، ھەميشە ھاوار ئەكەن كە ياساي تەربىيەي مەندال باش تەماشا بکەن ھەتا دين و ئايىن لە دلىاندا دابىمەزرى. وە بە تايىەتى پىتويسىتە ھەموو سالىن لە كاتى پشۇوى قوتابخانەدا لە لاي مامۆستاي دين دەرسى قورئانى پىرۇز و ياساي بىر و باوهەر و كردهوهى باش و رەوشتنى چاك و ئادابى عىيادەت فىر بىن، وە ئەگەر ئەم باوكانە تەربىيە ئەولادىان نەكەن لە باش گەورە بۇونيان تەمىن و تەربىيە سوودى نابى.

بە تايىەتى لەم چەرخەدا كە لە ھەموو ولايىتكىدا بارى كۆمەلايەتى رووى كردووھ تە دنىاپەرسىتى و مادەخواھى و ئارەزووبازى و شەھوھەترانى، وە بە ھىچ شىوهېيى باسى دين و عىيادەت و پرسىيارى پاشەرۇقۇز و دۇزەخ و بەھەشت لە ئارادا يَا نىيە يَا زۇر كەمە!

وە ئەبىن ئەوەندە بىزانن ئادەمىزاز وەكۈو پەلەوەر وايە ھەميشە دوو بالى ئەھۋى بالىكى بۇ وەگىرتى زانست و پىشەي بە سوود و وەرگىرتى سوودى ناو عەرز و

سهر عه رز و ته دريبي سوپايي و تواني به رگري له دوزمناني دين و ولات، وه باليکيان بۇ دين په رستي و خودناسين و بهنديي كردن و كهسي خwoo و ره وشتي به رز و جوان كردنی نه فس به مه عنه وييات، بەلکو ئەگەر ئەخلاق و مەعنە وييات لە کارا نەبىن باقى عولوومى مادىيە ئىنسان زۆرتر دوور ئەخاتەوه لە ئىنسانىيەت. وە بهراورد كراوه ئەو كەسانە كە لە سەر ياساي ناحق و ناشيرين دەقام ئەكەن وەها حاليان ئەگۈرپى ئەگەر بە حەواسى خۆيان حەقىقەتنى دەرك بکەن موخاليفى ئەو بىر و باوهرى خۆيانە بىن موبالاتى بىن ناكەن و بە بەتالى ئەزان، وە كو خوداي تەعالا فەرمۇويەتى.

وَلَوْ فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ بَابًا مِنَ السَّمَاءِ فَظَلَوْا فِيهِ يَعْرُجُونَ لَقَالُوا إِنَّمَا سُكِّرَتْ أَبْصَرُنَا بَلْ نَحْنُ قَوْمٌ مَسْحُورُونَ

ئەگەر ئىمە دەرگايەكى ئاسمان بکەينەوە بۇ ئەو كافرانە و بە هوئى بازى ئەسبابەوە سەربكەون بە ئاسمانا هەتا فريشته كان كە پەنهان بە چاوى سەر بىن و گەلىنى ئاساري تەوانابى خوداييان چاو بىن بکەوي كاتىنەتە خوارەوە لە باتى داننان بە گەورەيى خودا و راستى پىغەمبەرە كان و باسکردنى ئەو شتانە كە خۆيان چاويان پىن كەوتۇوھ ئەلىن: ئىمە چاومان بە سرابۇو لە دىتنى شت لە سەر واقعى و ئەشىامان بە خىلافى واقعى دىوھ نەك تەنبا هەر چاومان عەيدار كراوه بەلکو وەر خۆمان جادوومانلى كراوه ئەگەرنا چۆن ئىنسان وەها بە رز ئەيتەوە بۇ ئاسمان و ئەو شتانەي چاو بىن ئەكەوي؟!

وَلَقَدْ جَعَلْنَا فِي السَّمَاءِ بُرُوجًا وَزَيَّنَاهَا لِلنَّاظِرِ مِنْ

بە راستى ئىمە دروستمان كردووھ لە ئاسمانا چەن بورجى و ئاسمانمان جوان كردووھ لە بەر چاوى ئەو كەسانەدا كە تە ماشاي ئەكەن، وە ياخود بە تەرتىيېكى

روهها در وستمان کردووه ئهو كەسانە كە خاوهن بىرن ئىستيفادەيلى ئەكەن و ئەيكلەن
مە دەلىا لەسەر وجود و گەورەيى و تەوانايى خوداي تەعالا.

وَحَفِظْنَاهَا مِن كُلِّ شَيْطَانٍ رَّجِيمٍ

ووه ئاسمانمان پاراستووه له هەممو شەيتانىكى دوورخراوه له رەحىمەتى خودا.
واتە شەيتانەكان ناتوانىن بە ئارەزۇرى خۆيان بەرز بىنەوە بۆ ئاسمانەكان و وەسۋەسە
يىخنه دىلە، فېشتەكانى، ئاسمانەوە و ناتوانىن ھېچ شىتى بىكەن لە ئاسمانەكانا.

إِلَّا مَنِ اسْتَرْقَ السَّمْعَ فَأَنْبَعَهُ شَهَابٌ مُّبِينٌ

مه گهر که سی گوینیان لئی بکری و بیهودی و اتهیین بدزی ئه وه زووبه ززو شووله
تاشگری به ناشکرا دهرئه چخن و لئی ئهدا و دهفعی ئه کا.

وَالْأَرْضَ مَدَّنَهَا وَلَقَيْنَا فِيهَا رَوْسَى وَأَنْبَتَنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ شَيْءٍ

مَوْزُونٌ ۖ ۱۹

وە عەرزمان راکىشاوه، واتە وامان پان كردۇوە كە گىانلەبەر بە ناسايىش و ئاسانى ژىوارى لەسەر بىكەن، ئىتە خواھ عەرز خېرى يى يەنلىكە يىي بىي، يَا بە ھەر جۇرى تى؛ چونكى كورە (خېرى) كە زۆر گىرددوارة مادام گەورە يە ھەموو ئەندازە يىي لەم وە كە دەشىئىكى پانى گوشاد دەرئە كەھۋى.

و ه چه ن کیوی به رزی دامنه زراویشمان تیندا دروست کرد و بخ خاتری چه ن سو و دی بخ گیانله به ران، و ه رواند و و مانه له و کیوانه دا، یا له عه رزا و چ به رز چ نه وی له ه هم و نه و عه شتی که ئه ندازه ه بخ دانراوه به ئه ندازه یی که حیکمه تی خودا بریاری داوه و ه یا له ه هر شتی که جوان و مو ناسبی ته بیعه تی ئاده میزاد و گیانله به ران بیی، یا له ه هر شتی که کیش و قیمه ت و ئیعتیاری ببی له ناو ئاده میزاد، یا ه هر شتی که له بازاردا کیشانه ه کری و خه لکی پتویستی پیی هه یه.

﴿وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا مَعِيشَةً﴾

وه قهارمان داوه بُوئیوه له عهرزا ئهو شتانه كه ئیوه پییان ئەزین له خواردهمهنى و بەرگ و پوشاك، وە ئهو شتانه كه پیویستن بُو شارهوانى وە كۈو ئهو دارانه كه بەكار ئېرىن بُو خانوو كورسى و تەخته و ئەسيابى كشتوكال و... شتى دىكەيش كه له ژمارە نايەن.

﴿وَمَنْ لَسْتُمْ لَهُ بِرَزِقِينَ﴾

وه بىيارمان داوه و دروستمان كردووه له عهرزا هۆى ژيوار بُو ئهو كەسانه كه ئیوه پەيوەندىتان نىيە به رزقى ئەوانهوه، وە كۈو ئهو دارانه كه بە چەن سال لەمەولا ئەگەنە كاتى بەر و بەرامە و ئادەمیزدانىتكى تر ئەيانبەن، وە ياخود كەسانه كه ئیوه وا گومان ئەبەن كە رۆزىيان پى ئەدەن وە كۈو خزمەتكار و میوان، وە لە راستىدا ئیوه رۆزى دەريان نىن.

﴿وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا عِنْدَنَا خَازِنُهُ﴾

وه هىچ شتى نىيە كە بىت بە بىرى ئىنسانىتكى ھۆشىارا ئىللا له لاي ئىتمە گەلى گەلى لە عەينى ئەو شتە ياخود لە مادەى تەحويلى ئەو شتە بە زۆرى ھەيە، لە ھاوينى خاونەن گەرەدا و لە زستانى بە وەيشۇومەدا مادەى بەفر و مادەى شەمالى لەبار ھەيە لە لاي خودا.

﴿وَمَا نَنْزِلْنَاهُ إِلَّا بِقَدَرٍ مَعْلُومٍ﴾

بەلام ئىتمە ئەو شتە ناينىرين بُو خەلق و دەرىناخەين بە ئەندازەيەكى زانراوى دىيارى وەها نەبىن كە موافقى حىكمەت و زانستى ئىتمە بىن.

﴿وَأَرْسَلْنَا أَرْيَاحَ لَوْقَحَ﴾

وه بامان ناردۇووه ياخودىن بە ئاوسى و ھەورمان پىك ھىينا پىيى.

﴿فَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَاسْقَيْنَا كُمُّهُ﴾

جا له ئاسمانه و ئاومان رژاندە خوارەوە و کردمان بە ئاوى خواردنەوە ئىيە، وە
يا رى و راست ئىيە لهو کاتەدا تىنۇو بۇون و ئاوتان لى خواردەوە.

﴿وَمَا أَنْتُمْ لَهُ بِخَازِنِينَ﴾

وه ئىيە خۆتان ئەزانن ئىيە ئەو ئاوهتان لە ناو گۆم و گۆل و شوتىنى تايىھەيدا
رانە گىرتىبوو.

﴿وَإِنَّا لَنَحْنُ نَحْنُ، وَنُمْيِثُ وَنَخْنُ الْوَرِثُونَ﴾

وه هەر وەکوو ئەم ھەموو کارە سەرسۈرھىئە رانە مان کردووھ و لە دەستمان ھاتووھ
و لە دەستىشمان دى، لە سەر خواستى خۆمان ئەڑىيىن و ئەمرىيىن و هەر خۆمان
ماوهىن و لە پاش ماراندىنى گىانلە بەران ئەمېنېنە وە.

﴿وَلَقَدْ عَلِمْنَا الْمُسْتَقْدِمِينَ مِنْكُمْ وَلَقَدْ عَلِمْنَا الْمُسْتَخْرِجِينَ﴾

وه بە راستى ئىيمە عالم و زانايىن بەوانە كە لە پېشىدا بۇون لە ئىيە و بەوانە يىش
كە لە پاشان ھاتۇونە تە دنياوه.

﴿وَإِنَّ رَبَّكَ هُوَ يَحْشِرُهُمْ﴾

وه هەر وەکوو خودا زانايىھ بە وجۇودىيان زانايىشە بە کرده وە خراپە و چاكە يان
و بە راستى خوداى تەعالا لە پاش ئەوھ كە ئەوانەي ماراند زىندۇويان ئەکاتەوە و
گىدىيان ئەکاتەوە بۇ پرسىيار و حسىيىنى کرده وە يان.

﴿إِنَّهُ حَكِيمٌ عَلِيمٌ﴾

بە راستى خودا بە حىكمەتە لە هەر حسىيىكىدا بىكا و، زانايىھ بە کرده وە كانيشيان.

وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَنَ مِنْ صَلْصَلٍ مِنْ حَمَّاً مَسْنُونٌ ۚ ۲۶

به راستی ئیتمه له ئهو ووه له وه ئىنسانى يەكم، كە ئادەمە، دروستمان كرد له قورپىكى وشك بۇوه وھى وا وھك لە قالب درابىن كە پەنجەي پىدا بىدرابىن دەنگى ئەدایوه، وھ ئھو قورپە رېڭىخراوە يىش لە قورپىكى رەشى گۆرپراو بۇو، يانى ئھو مادەيى وجىودى حەزىزە تى ئادەمە ۖ وەختى خۆى قورپىكى رەش بۇو حازىر و ئامادە كرابۇو لە بهر مانھو گۆرانى بەسەرا هاتبۇو، جا خودا بە تەوانانى خۆى گۆرپى بە ھەيکەلېنىكى قورپىنى ئىنسانى و خالى لە گىان و ھەست و ماۋەيىن بەو جۆرە مايمەوه و پاش ئھو بە فەرمانى خۆى گىانى كرد بە بەرا و پارچە كانى لەشى جىا كرددوه بە ئىتسقان و رەگ و خوين و گۆشت بەو جۆرە كە خۆى ئەزانى تەكۈينى حەقايق ئەكە.

وَالْجَانَ خَلَقْنَاهُ مِنْ قَبْلٍ مِنْ نَارٍ أَسْمُوْرٌ ۚ ۲۷

وە باوکى گەورەي پىشۇرى جىتنىشىم دروست كرد لە پىش دروستكىرىنى ئادەمدا لە مادەيەكى ئاگىرىنى خاوهن گەرمى زۆر گەرم، وە ئەم باوکى جىننەم لە عەرزى ھېشىتەوە و نەته وەيان زۆر بۇو دەستىيان كرد بە خراپەكارى لە عالەمدا جا ويسىتم ئادەم دروست بىكم.

وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةَ إِنِّي خَلَقْتُ بَشَرًا مِنْ صَلْصَلٍ مِنْ حَمَّاً مَسْنُونٌ ۚ ۲۸

وە باسى ئەوه بىكە كە خوداي تۆ فەرمۇرى بە فريشته كان؟: بە راستى من ئىنسانىك دروست ئەكەم لە قورپىكى ساغى بىغەش كە ئەويش لە قورپىكى رەشى گۆرپراوه.

فَإِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوْحِي فَقَعُوا لَهُ سَجِدِينَ ۚ ۲۹

جا كاتى رىكىم خست و فووم پيا كرد به فوويەكى وەها بىگەرپى به هەموو زەرتى لەشىا وە ئەو فۇوهېش دەرچى لە ھېزى ژيانى كە وا لە ژىر قودرهت و تەوانايى مندا وە بۇو بە گياندار و ئىنسانىكى كامىل، ھەمووتان بىکەون بەسەر عەرزا بە شىوهى سوجىدەبردن بۇ ئەو بە سوجىدە ئىختىرام و تەشرىف.

فَسَجَدَ الْمَلَائِكَةُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ ﴿٢١﴾ إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَى أَن يَكُونَ مَعَ

السَّاجِدِينَ

پاش ئەم فەرمانى خودايە فريشته كان ھەموويان سوجىدە ئىختىراميان بۇ حەزرەتى ئادەم بىردى، گەورە و بچووك، شەيتان نەبى، ئەو دەستى ھەلوەشان و ملى نەدا بەوە كە لە رىزى سوجىدە بەران بىن بۇ ئادەم.

قَالَ يَتَابِلِيسُ مَا لَكَ أَلَا تَكُونَ مَعَ السَّاجِدِينَ ﴿٢٢﴾

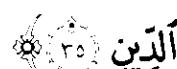
خوداي تەعالا فەرمۇرى بە ئىبلىس: ئەي ئىبلىس چىت دەست ئەكمۇئى لەوەدا سوجىدەت نەبرد لە ناو فريشته كانا؟

قَالَ لَمْ أَكُنْ لَا سَجَدَ لِبَشَرٍ خَلَقْتَهُ مِنْ صَلَصَلٍ مِنْ حَمَإٍ مَسْنُونٍ ﴿٢٣﴾

شەيتان وتى: من لەوانە نىم كە سوجىدە بىم بۇ ئىنسانى كە دروستت كردووە لە قورىيىكى ساغى وشكەۋە بۇو كە لە ئەسلىدا قورە رەشىيىكى گۆپراو بۇوە.

قَالَ فَأَخْرُجْ مِنْهَا فَإِنَّكَ رَجِيمٌ ﴿٢٤﴾ وَإِنَّ عَلَيْكَ اللَّعْنَةَ إِلَى يَوْمِ الدِّينِ ﴿٢٥﴾

خوداي تەعالا فەرمۇرى بە شەيتان: دەي دەرچۇ لە ئاسمان، يادەرچۇ لە بەھەشت، يادەرچۇ لە ناو فريشته كان، بە راستى لە لايدەنى ئىتمەوە دەركراوى لە ناو چاكانا، وە

دۇور خراوېتەوه لە رىز و ئىعتىبار، وە بە راستى لە سەر تۆيە نەفرين لە لا يەنى منه و
ھەتا رۆزى كەھمۇو ھۆشىاران لە ئادەمىزاز و پەرى زىندۇو ئەكىرىتەوه بۇ پرسىyar
و حىسىبى قىامەت.

﴿قَالَ رَبِّ فَأَنْظَرْنِي إِلَى يَوْمِ يُبَعَّثُونَ﴾ ۲۶

شەيتان وتى: خودايە مادام كە تو دەرت كردم لە مەقامى رەحمەتى خوت بە^١
ھۆى ئەم كاروهە، دە مۇلەتم بده هەتا ئەو رۆزە كە زىندۇو ئەكىرىتەوه.

﴿قَالَ فَإِنَّكَ مِنَ الْمُنَظَّرِينَ إِلَى يَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ﴾ ۲۷

خودا فەرمۇسى: وا بىريارم دا كە تو لە مۇلەتىداۋانىت هەتا رۆزى ئەو كاتە كە^٢
ديارى كراوه بۇ مردىنى ھەمۇو گيانلەبەران.

﴿قَالَ رَبِّ إِمَّا أَغْوَيْنَنِي لَا زَيْنَنَ لَهُمْ فِي الْأَرْضِ وَلَا أَغْوَيْنَهُمْ أَجْمَعِينَ﴾ ۲۸

﴿إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمْ الْمُخْلَصِينَ﴾ ۲۹

جا شەيتان وتى: مادام تو لە سەر ئەو سوجىدە نېبردنە بۇ ئادەم منت كرد بە يەكىن
لە گومراھان، ئەبىن ھەميشە من تى بىكۆشم ھەرچى گوناھو تاوانبارى و بىر و باوهەری
ناشىرىن و كرددوهى ناپەسەند ھەيە جوانىان بىكم لە بەرچاوى ئادەم و نەتهوە كە يَا
لە عەرزا و، ھەمۇويان سەرپاك گومرا ئەكم، مەگەر ئەو بەندە پاكانەت كە ساغت
كردوون و ھەلت بىزادوون بۇ ئەو بەندە يىي تو بىكەن.

﴿قَالَ هَذَا صِرَاطٌ عَلَىٰ مُسْتَقِيمٍ﴾ ۳۰

خودا فەرمۇسى: جيا كەرنەوهى خاوهەن ئىخلاسەكان لە گومراھ بۇون رىنگە يەكىن
راست و ياسايدە كى دامەزراوه لە سەر خۆمم بىريار داوه.

﴿ إِنَّ عَبَادِي لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَنٌ إِلَّا مَنْ أَتَبَعَكَ مِنَ الْفَاسِدِينَ ﴾

بە راستى بەندەكانى من ئەوانە كە پەيوەندىيان بە منهوه ساغە هىچ ھىزى و هىچ دەسەلاتىنىكى تۈيان لە سەرنىيە، بەلام ئەوانە كەوا پەيرەوى تو ئەكەن لە گومراكان ئەوانە دەستەلاتتەت ھەيدە كە بە خەيالاتى بىن سەر و بەر و بە وەسۇھەسى بىن سوود تووشىيان بىكەي.

﴿ وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمَوْعِدُهُمْ أَجَمَعِينَ ﴾

﴿ جُزْءٌ مَّقْسُومٌ ﴾

وە بە راستى دۆزەخ مەوعيىدى ئەوانە بۆ ھەموو يان، وە دۆزەخ سەھوت قاپى ھەيدە، كە لەو قاپانوه ئەھلى دۆزەخ ئەرڙنە ژوورەوە، وە بۆ ھەموو دەرگايىك لەو سەھوت دەرگايىك دىاريىكراو ھەيدە لەو كافرانە و لەو گومراھانە، وە ئەمە ئەنجامى ناكامى گومراھانە ھەتا ھەتايە.

﴿ إِنَّ الْمُنَّقِينَ فِي جَنَّتٍ وَعَيْوَنٍ ﴾

بە راستى خاوهەن پارىزەكانى بەندەكانىم وان لە ناو چەن باخ و بىستان و سەرچاوه ئاونىكدا.

﴿ أَذْخُلُوهَا إِسْلَامٌ إِنْ أَمْنِينَ ﴾

كاتى كە لېيى نزىك بۇونەوە فريشته كان دىئن بە پىرى ئەوانەوە و پىيان ئەلىئىن: فەرمۇون بېرىنە ناو ئەم ماواي جوانەوە بە حالىكەوە كە سەلامەتى و دوورىيە لە ترسى دەرچۈون و ئازارى دەرروون و ناساغى لەش و ماندووبوون.

﴿ وَنَزَّعْنَا مَا فِي صُدُورِهِمْ مِنْ غِلٍ إِخْوَنَا عَلَى سُرُرٍ مُّنَقَّبِلِينَ ﴾

و ده‌ردینین ئوهی که له دل و ده‌روونیانا ههبوو له کينه و قاری ماوهی ژیانی دنيا بەرابر به يەكتر له هەر ھۆيەكەوه بۇويى، وە حاليان وا ئەبىن وەکوو براي خۆشەویستان بىن دى، وە لەسەر كورسى بەرزى جوان بە بەرابری يەكەوه دائەنىشنىن له كاتى دىدەنى كردىنى يەكتردا.

لَا يَمْسِهُمْ فِيهَا نَصَبٌ وَمَا هُمْ مِنْهَا بِمُحْرَجٍ

قەت نادا لهوان له بەھەشتا ماندووبۇونى دل و لهش، وە ئەوانىش لهوانە نىن كە له بەھەشت دەركىرىن، وە هەتا ھەتايە ئەم نىعەمە تە پايەدارە بۇيان.

نَّىئِ عِبَادِى أَفَّى أَنَا الْغَفُورُ الرَّحِيمُ وَأَنَّ عَذَابِي هُوَ الْعَذَابُ

الْأَلِيمُ

مادام ئاگادار بۇوي بە سەر ئەووهل و ئاخىرى كارى ئادەم و ئىبلىسدا وە لەسەر ئەو ناحەزى و دوژمنايدىيە كە وا له ناو خۆيان و نەتهوهيانا تو، ئەى پىيغەمبەرى خۆشەویست، خەبەر بىدە بە بەندە ساغە كانم بەوه كە من تاوانبەخش و مىھەربانى بۇيان، وە بە راستى كە كەوتىم سزادانى كافران و تاوانبارانىش ئەو سزايى كە له لايەنى منهوه بۇيان دەنيرىنى سزايىھى سەخت و نابار و ناهەموارە.

وَنَتَّهُمْ عَنْ ضَيْفِ إِبْرَاهِيمَ إِذْ دَخَلُوا عَلَيْهِ فَقَالُوا سَلَّمًا قَالَ إِنَّا

مِنْكُمْ وَجِلُونَ

نهى پىيغەمبەرى خۆشەویست خەبەر بىدە بە قەومە كەت له هاتنى میوانە كانى حەزرەتى ئىبراھىم كە فريشتهى مەئمۇرى ئىمە بۇون لهو كاتەدا كە چۈونە مالەوه بۇرۇور و له ناكاوا دابارىن بەسەر ئىبراھىمدا وە لهو كاتەدا كە ھەموويان سەلاميان له ئىبراھىم كەد لەبەر ئەو كە له ناكاوا هاتنە مالەوه و ئەو، ئەوشىوهى نەدىبىوو له

پاش جواندانوهى سەلامە كەيان فەرمۇوى: ئىئمە لە ئىيۇھ ئەترسىن؛ چونكى بە بىن ئىزىن و لەناكاوا هاتن و بە تايىھەتى كە نانىيان بۇ ھېتىان نانىيان نەخوارد.

﴿ قَالُوا لَا تُوْجِلْ إِنَّا نُبَشِّرُكَ بِغُلَمٍ عَلِيمٍ ﴾ ٥٢

عەرزىيان كرد: نە، مەترىسە ئىئمە لە دۆستانىن و بە راستى مۇژدەت پىن ئەدەين بە پەيدابۇونى كورپىكى زانا بە كىتىپى ئاسمانى و زانستى خودايى وە كۇو ئىسحاق بىن.

﴿ قَالَ أَبْشِرْتُمُونِي عَلَىٰ أَنَّ مَسَنَىَ الْكَبِيرَ فِيمَ تَبَشَّرُونَ ﴾ ٥٣

ئەويش بە سەرسورىمانەوە فەرمۇوى: ئايا مۇژدەم بىن ئەدەن لە گەل ئەم تەمەنەدا كە لە گەل مندالى تازەدا ناگونجى؟! ماشەللا بە چ شىتىكى سەرسورەتىنەرى دىنالى مۇژدەم ئەدەنى!

﴿ قَالُوا بَشَّرْنَاكَ بِالْحَقِّ فَلَا تَكُنْ مِنَ الْقَنَطِينَ ﴾ ٥٤

ئەوانىش فەرمۇويان، مۇژدەمان پىنداوى بە شتى كە راستە و تو مەبە بەوانە كە بىن ھیوان لە كەرەمى خودا.

﴿ قَالَ وَمَن يَقْنَطُ مِن رَّحْمَةِ رَبِّهِ إِلَّا الظَّالُونَ ﴾ ٥٥

ئەويش فەرمۇوى: من پىرم و لە تەمەنلى پىرى خۆم سەرم سورئەمنى ئەگىنا كى لە رەحمەت و مىھەربانى خودا ھىوابراو ئەبىن ئەوانە نەبىن كە گومزان و خودا ناناسن؟!

﴿ قَالَ فَمَا خَطَبُكُمْ أَيْمَانًا الْمُرْسَلُونَ ﴾ ٥٦

جا كاتى هىيەن بۇوهە پىيى فەرمۇون، باشە بەم شىۋە كە لە مەئمۇرى ئىشىتىكى گەورە ئەچن ئىشتان چىيە و بۆچى ھاتۇون ئەرىشىتە رەوانە كراوهە كان؟

﴿ قَالُوا إِنَّا أُرْسَلْنَا إِلَىٰ قَوْمٍ مُّجْرِمِينَ ﴾ ٥٧

عه رزیان کرد: ئیمه له لایه‌نی خوداوه نیرراوین بۇ لای گەلیکی تاوانبار کە گەلی
لووتی برازاتن، ھەموویان له ناو ئەبەین.

﴿ إِلَّا مَا لُوطٍ إِنَّا لِمُنْجُوهُمْ أَجْمَعِينَ ٦٩ ﴾
لَمِنَ الْغَنِيِّينَ

کۆمەلی سخانه‌دانی لووت نېبى کە موسولمانن، به راستى ھەموو ئەو خانه‌دانه
رزگار نەکەن زنه‌کەی لووت نېبى، بىيارمان داوه لەسەر له ناو بىردى؛ چونكى به
راستى ئەو زنه له کۆمەلە تاوانبارەکە يە کە دەبى تىدا بچن و چى بۇ ئەوان بىت بۇ
ئەويش ئەبىن.

﴿ فَلَمَّا جَاءَهُمْ أَلَّا لُوطٍ الْمُرْسَلُونَ ٦٢ ﴾
قاڭلۇقۇمۇمۇمۇن ئەنگەمۇن
جا كاتى ئەو فريشتنە هاتن بۇ لای مالى لووت حەزرتى لووتىش دلى لييان
ترسا و فرمۇسى: ئىۋوه کۆمەلیکى نەناسراون، يا دلە ئولفەتى نىيە له گەلتانا له ترسى
ئەوه نەوهك له لایه‌نی ئىۋوه تووشى ئاشۇوبىتك بىم.

﴿ قَالُوا بَلْ جِئْنَاكَ بِمَا كَانُوا فِيهِ يَمْرَوْنَ ٦٣ ﴾

ئەوانىش فەرمۇويان: نەخەير، بۇ ئاشۇوب و زيانگەياندۇن به تو نەهاتووين،
بەلکۈو هاتووين به فەرمانبەرى لەسەر ئەو سزايدە کە گەلەكت گومانيان ھەبوو
تىيايا و باوهەريان پىن نەدەكرد لهو كاتانەدا تو ھەرەشەتلى ئەكردن.

﴿ وَأَتَيْنَاكَ بِالْحَقِّ وَإِنَّا لَصَدِيقُونَ ٦٤ ﴾

وە هاتووين بۇ لای تو بە فەرمانىكى واقىعى وا کە لەسەر سزادانيان دەرچووھ و
ئىيمە چىت بىن ئەلەيىن راستە و ئىيمە راستىگۈين.

﴿فَأَسْرِ بِإِهْلِكَ يُقْطِعُ مِنَ الْأَيْلِ وَأَتَيْعُ أَذْبَرَهُمْ وَلَا يَلْثِفُ مِنْكُمْ أَحَدٌ
وَأَمْضُوا حَيَّثُ تُؤْمِنُونَ﴾ (٦٥)

تۆ شەورەسى بىكە بە مال و خىزانە كەت لە بەشىكى شەودا، واتە هيىشتا شەسى
ماين و بىكەوە دواى ئەھلە كەت بە پەلە بىانبە بە رېگەدا با دوور بىكەونەوە لە ولاتە كەتان
و با كەمس لە ئىيە بەرەودواى خۇى لا نەكاتەوە و تەماشاي دووكەل و شوئىنهوارى
ۋىرانى ولاتە كە بىكا و عەقلى پەريشان بىيى، وە ياخود بە نەگبەتى و شۇومى ئەو گەلە
تاوانبارە تۈوش بىيى، وە بېرون بۇ ئەو شوئىنە كە ئەمرتان بىن ئەكرى لە لايەنى خوداوه
كە بچىن بۇيى.

﴿وَقَضَيْنَا إِلَيْهِ ذَلِكَ الْأَمْرَ﴾

وە وە حىيمان كرد بۇ لاي لووت ئەو رازە خاوهەن نرخە كە ئەممە يە.

﴿أَنَّ دَائِرَ هَتْوَلَاءَ مَقْطُوعٌ مُصْبِحِينَ﴾ (٦٦)

كە پاشماوهى ئەو قەومە براوهەتەوە لە حايلىكدا كەوتەنە كاتى بەيانى، واتە ھەر
ولاتى وىران بىيى و ھەر كۆمەلى بىقەوتىن بازىتكىيان رىزگار ئەبىن و ئەبن بە پاشماوه
بەلام گەلى لووت ئەو پاشماوهىشيانە نامىتىتەوە و ھەموو بە جارى بەرۇ دوايان
رېشە كەن ئەبن.

﴿وَجَاءَ أَهْلُ الْمَدِينَةَ يَسْتَبِشِرُونَ﴾ (٦٧)

كاتى خەلکى تاوانبارى ولاتى لووت ئەيشىلا ئاگادار بۇون لەوە كە لووت مىوانى
ھاتووه هاتن بۇ لاي مىوانەكان و خۆشاماييان كرد بۇ خۆيان بە هاتنى ئەو قەومە
بۇ ئەوە كە كارى بەد و بەدئە خلاقىيان لە گەلدا بىكەن.

﴿فَالَّا إِنَّ هَتْوَلَاءَ ضَيْفٌ فَلَا نَفْضَحُونَ﴾ (٦٨)

حەزىزەتى لووت كە بە خەيالى ناپاكى گەلە كەن زانى و زانى چ تەمايەكىان بە میوانە كانى ھەيە فەرمۇسى: تکا ئەكمەنە میوانى خانەدانى ئىيمەن ئابرووم مەبەن و بىشەرمى لە گەل ئەم میوانانەدا مەكەن!

وَأَنْقُوا اللَّهَ وَلَا تُخْرُونَ ٧٩

لە خودا بىرسىن و كارى خراب و فاحىشە لە گەل ئەوانا مەكەن و منىش رسوا مەكەن.

قَالُوا أَوْلَمْ نَهَكُ عَنِ الْعَلَمِينَ ٧٨

ئەوانىش بە شىيە سەرزەش بە لووتىيان ووت: تو حەقت چىيە بە سەر ئەم رجا و تکايەوە ئايا ئىيمە لە مەۋىپىش مەنعمان نەكىرىدى لە پەنادانى عالەم يە میواندارى خەلک و جىىكىرنەوهى غەرېب؟

قَالَ هَتَؤْلَاءِ بَنَاقِ إِنْ كُنْتُ فَدِعِينَ ٧٩

ئەويش فەرمۇسى: قابىل نىيە ئىنسانى كە خاوهەن ناموسى بىن لەم جۆرە كىرددوھ ناشىريانە بىن دەنگ بىن، وە من ئامۇرگارىتەن ئەكمەن، ئا ئەم ژنانى خۆتانە كە وەك كچانى من وەھانە ئامادەن لە بەرددەستانا ئەگەر ئىيە ئەتانەوى نيازى ئارەزووى خۆتان بەكار بىتنىن، ياخود ئەم ژنانە وان لە مالى مندا كچى منن و من مارەيان ئەكمەن بۇتان و پاك و تەمiz و ئامادەن ئەگەر ئىيە كارى وەها ئەكەن.

لَعَمِرْكَ إِنْهُمْ لِفِي سَكْرَطْمِ يَعْمَهُونَ ٧٢

جا خوداي تەعالا بۇ بەيانى حالى ناھەموارى ئەقەمومە بەدە، قىسە لە گەل لووتدا ئەكا و ئەفەرمۇسى! بە گىانى تو و بە ژيانى تو! ئەم گەلە بە دىكىدارە لە سەرخۇشى و گومراھى خۆياندا سەرگەردانىن.

فَلَخَذُوهُمُ الصِّحَّةَ مُشْرِقِينَ ٧٣

جا دەنگى فريشتهى خاوهەن فەرمان، وە يادەنگى بوركانى ولاٽ وېزان كەر ئەو قەومەي لە كاتى ھەتاو كەوتنا گرت.

فَجَعَلْنَا عَلَيْهَا سَاقِلَاهَا وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ حِجَارَةً مِنْ سِجِّيلٍ ٧٤

وە لاٽ ژوروووی ئەو ولاٽەمان كرد بە لاٽ خوارووی، واتە ژىر و بانمان كرد و ورده بەردى لە چەشىنى «سەنگى گل» مان بەسەرا باراندىن.

إِنَّ فِي ذَلِكَ لَذَيْنَ لِلْمُتَّوَمِينَ ٧٥

بە راستى ھەيە لم کارەساتەدا چەن نىشانە و چەن دەليل لەسەر تەوانايى خودا و لەسەر ئەوهە كە خودا تۆلە ئەسييىتەوە لەوانە كە كارى ناپەسەند ئەكەن، وە ئەم دەليلانە بۇ ئەو كەسانەن كە خاوهەن بىر و خاوهەن وردىن لە تەماشاكردنى رووداوه كانى جىهانا.

وَإِنَّهَا لِسَبِيلٍ مُّقِيمٍ ٧٦

وە ئەو نىشانە و دەليلانە كە دەركەوتۇون لە وېزانكىردنى ئەو قەومى لووتەدا وان لە رىيگەي ھاتوچۇتانا بۇ تىجارەت و ژىوارى خۇتان.

إِنَّ فِي ذَلِكَ لَذَيْنَ لِلْمُؤْمِنِينَ ٧٧

وە بە راستى ھەيە لم جۆرە حەق سەندنەدا لە نامەردان نىشانەي گەورەيى خودا بۇ ئەو كەسانە كە باوهەريان بە خوداى تەوانا ھەيە.

وَإِنْ كَانَ أَصْحَابُ الْأَيْكَةَ لَظَلَامِينَ ٧٨

وە بە راستى گەللى ناوبراو بە «أصحاب الأيكة» واتە خاوهەن بىشە كان، سىتمەككار بۇون.

ئەم گەلە گەلی حەزىزەتى شوعەيىب بۇون و لە ولاتە كەيانا يېشەلان و دارستانىكى زۆر پىرو چىرىبوو، بە ناوى ئەو دارستانە وە ناسران، وە خودا شوعەيىبى نارد بۆ سەريان و زۆر ئامۇزگارى كىردى سوودى نەبۇو لە نېجاما خودا گەرمائى نارد بۆ سەريان حەوت شەو و حەوت رۆژ گەرما وا ھېرىشى بىردى بۆ سەريان نزىك بۇ دەماخىان بىتە كۆل، وە لە ئاخىر رۆژا ھەورىتكى نارد بۆ سەريان و ئەوان رۆيىشتىن بۆ ژىر سېيھىرى ھەورەكە، وە لەو ھەورە وە خودا گەرەيەكى بەتىنى دا بە سەرياندا و ھەممۇيان مەرن، وە كۇو لېرەدا خودا ئەفەرمۇى:

﴿فَانْتَقِمْنَا مِنْهُمْ﴾

ئىمە تۆلەي ئەو ھەممۇ نامەردىيەمانلىقى وەرگەتن.

﴿وَإِنَّهُمَا لَيَأْمَامٍ مُّبِينٍ﴾ ٧٩

وە بە راستى قەومى لۇوت و قەومى شوعەيىب - شۇئىنهوارە كانىيان - وان لە رىيگە تانا كە ئەرۇن بۇ ميسىر و رىيگە كەتان دىارە لە بەرچاوتانا.

﴿وَلَقَدْ كَذَبَ أَصْحَابُ الْحِجْرِ الْمُرْسَلِينَ﴾ ٨٠

وە بە راستى ئەو گەلە كە ناويان ئەبرى بە « أصحاب الحجر» كە قەومى «سەمۇود» ان باوهەريان بە حەزىزەتى سالىح نەكىد و بە درۇيان خىستەوە. وە چونكە ئەويان بە درۆخىستەوە وەك ئەوە وايە كە ھەممۇ پىغەمبەرە كانىيان بە درۆخىستىتەوە؛ چونكى ھەممۇ پىغەمبەرەن يەك رىيازيان ھەبۇوە كە خەلک بانگىكردنە بۇ خودا بېيك ناسىن.

﴿وَإِنَّنَاهُمْ عَالَيْنَا فَكَانُوا عَنْهَا مُعَرِّضِينَ﴾ ٨١

وە چەن موعىجىزاتمان پىدان و نىشانمان دان بۇ ئەوە كە لە بىپەرسى دەسبەردار بىن و روو بىكەنە خوداناسى راست و، ئەو موعىجىزانە وە كۇو دەرھىنانى و شترى بە

بەچكەوە لە بەردىكى تايىيەتى كە خۆيان ديارىيان كردىبوو، وە لەوە كە رۆزى ھەموو ئاوى بىرە كە ئەخواردەوە لە گەل بەچكە كە يىا، وە بە قەى ھەموو وشترە كانى ئەوانىش شىرى ئەدا، وە لە گەل ئەم شتە لە ياسا بەدەرانەدا ئەوان ھەر پشتىان كرده ھەموويان و موبالاتيان پىن نەكىدەن.

وَكَانُوا يَنْحِتُونَ مِنَ الْجَبَالِ بُيُوتًا أَمْيَنِينَ ﴿٨٢﴾

وە ئەم قەومە گەلىنى نىعەمەتى خودايان لە سەر بۇو: لەو ولاٰتەدا دامەززان و هىزىيان پەيدا كرد بە سەر ولاٰتە كەدا، فيتى پىشەى بەردتاشىن بۇون و حالىان وابۇو لەو كىۋە بەردىنانە خانووی خۆشيان ئەتاشى بۇ ئاسا ياشى خۆيان وە بۇ ئەمە كە دوڑمن نەپروا بە سەريانان، وە مانەوە لەو خانووەدا بە ئەمېنى لە دوڑمن.

فَاخَذُتُمُ الصَّيْحَةَ مُصْبِحِينَ ﴿٨٣﴾

بەلام لە بەر ئەوە كە پشتىان كرده ئەو ھەموو شتە لە ياسا بە دەرە و ئەو موعجيزانە كە نىشانمان دان و ئازارى دلى سالحيان دا ئىئىمە يىش تولەمانلى سەندن و دەنگى فريشته ئىئىمە لە بەرە بەيانا گرتى.

فَمَا أَغْنَى عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿٨٤﴾

وە ئەو خۇقايمىكىدەن و مال و دارايىيە كە پىيىمدا بۇون ھىچ سوودى پىن نەدان و ھىچى بۇ نەكىدەن. وە خودا عادەتى وايە كاتىن گەلىن بەرىباد بىكا دەستىان لە ھەموو يارمەتىدانى، لە ھەر كەسىكە وە بىن، ئەبرى.

وَمَا خَلَقْنَا السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ وَإِنَّكَ السَّاعَةَ

لَآتَيْهُ فَاصْفَحْ الصَّفَحَ الْجَمِيلَ ﴿٨٥﴾

ئىمە ئەم ئاسمانە و عەرز و ئەوهى لە ناوبەينى ئەمانەدا دروستمان نەكىدۇوە بە دروستكىرىنىڭى حەق و لەگەل حىكمەت و ياساي عەدالەتا نېبى، وە هەركەسىن يَا هەر كۆمەلىنى كە لە ياساي حەق لابدا هەرچەند لە ماۋەيە كىدا مۇلەتىان بىدەم بەلام لە ئەنجامات تولەيانلى ئەستىنەم و لە دەستم دەرنაچىن، وە بە راستى رۆژى پاشەرۆزىش بىنگومان دى، جا بە تەواوى ھەممۇ داۋايىن فەسىل ئەكىرى و هەركەسىن بە حەقى خۆى ئەگا، مادام وايە تو حىلىم و حەوسەلەت بىن و دلگەن مەمە.

إِنَّ رَبَّكَ هُوَ الْخَلَقُ الْعَلِيمُ

به راستی خودای تو عالمه‌ی دروستکردووه و ئهو زانایه به راز و نیازی ههموو
ئاده‌میزاد و پەرى و غەیرى ئەوان، ئىتىر بۇ ئەوه ناشىن كە لە پاش ئەوه رىسالەتى
خۆت گەياند بە ھۆشىاران خۆت زۆر ماندوو بکەمى.

وَلَقَدْ أَيَّتُكَ سَبْعًا مِنَ الْمَثَافِ وَالْقُرَءَانَ الْعَظِيمَ

و به راستی نیمه داومانه به تؤ حهوت ئایه‌تى قورئان له و ئایه‌تانه كه له ههمۇر رۆز و شەۋىتكدا چەن جار له نويىزا دوپات ئەكىيەنۇ، وە زىياد لەم حهوت ئایه‌تە باقى قورئانى خاوهن پايە و مايە يشىم پىداوى كە خەبەرى ئەووهل و ئاخىرى ھەردۇو جىهانى تىدايە كە پېھ لە دەرس و ئامۇڭگارى و دامەزراىندىنى ياساى بەندىيە خودا و، ئىدارەي ژيانى ئىنسانانە و پەيداکردنى فەرماندارى و ژیوارى بە حورمەت، وە تا دنيا بىن ئەم قورئانە گەورە سەرچاوهى سوود ئەبىن بۇ ئوممە تەكەت و مايەي بەرزى ئەبىن جا ئىتر دارايى و بەشى باش لەمە زىياتر چۈن ئەبىن و بۇ كىن بۇوه؟

لَا تَمْدُنَ عَيْنِكَ إِلَى مَا مَتَّعْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِنْهُمْ

ئىتىر مەروانە و چاول مەبرە ئەو شستانە كە كردوومانن بە مايمەي لەزەت و رابواردىنى كۆمەلنى لەو كافرانە؛ چونكى هەموو ئەوانە ئەووهەل و ئاخىر، بە نىسبەتى ئەوهەي داومانە بە تۆ قىيمەتى نىيە.

﴿وَلَا تَحْرِنَ عَلَيْهِمْ﴾

وە دلگران و زويىر مەبە لەوان ئەگەر ئىماميان نەھىيىنا، تۆ ئەوهەي لەسەرتە بە جىڭەي بىيە.

﴿وَأَخْفِضْ جَنَاحَكَ لِلْمُؤْمِنِينَ﴾

وە بالى مىھەربانى خوت رابخە بۇ موسولمانەكان؛ چونكى هەر ئەوانن سوپايى دىيائى تۆ، وە مايمەي بەرزى پايىي قيامەت بۇ تۆ، هەتا ئەوان عىيادەتى خودا بىكەن تۆ پايىت بەزىرتە ئېيتەوە لە لاي خودا.

﴿وَقُلْ إِنَّمَا أَنَا النَّذِيرُ الْمَبِينُ﴾

وە بە ئاشكرا بىيان بەھەرمۇو: بە راستى هەر منم ترسىنەرنىكى وا كە ئىنزار و ترسانىدە كەم بە ئاشكرا بىگات بە ئىۋە.

﴿كَمَا أَنْزَلْنَا عَلَى الْمُقْتَسِمِينَ ۚ أَلَّا ذِيَنَ جَعَلُوا الْقُرْآنَ عِصِّيًّا﴾

وە ئىنزاراتان ئەكەم بە وىنەي ئەو سزا كە حەوالەمان كرد بۇ سەر ئەو كافرانە كە رىيگە كانى شارى مەككە يان ئەگرت لە كاتى حەجدا، لە پېش كۆچى حەزىرەت و لە دواى كۆچى حەزىرە تدا تىكىتى: تا كاتى فەتحى مەككە، بۇ ئەوهە كە مەنۇي حاجيانى عەرەب بىكەن لە ئىمامەنinan بە حەزىرەت تىكىتى: وە لەبەر ئەوهە كە رىيگە كانىيان لە ناو خۆيانا بەش ئەكەرەت، وە هەركەسىت ئەرۇيىشت بۇ يەكتى لەو رىگانە ناوبران بە «مقتسمىن».

یاخود «مقسمین» ئهو موشريكانه که قورئانيان بەش بەش ئەکرد و بە بازييکيان ئەوت: ئەمە شيعره و، بە بازييکى ترييان ئەوت: ئەمە سىحر و جادووه و، بە بازييکى [تر]: ئەمە كەهانه و خەبەردانه لە پەنامەكى بە گۆتەرە و خەيالات و، بازييکى ترييان بە ئەفسانە و قسەي كۆنى گەلانى پىشۇو دائەنا.

و ياخود «مقسمين» ئهو كافرانى كىتابىيەن کە هەرچى لە قورئانا موافقىي كىتبى خۆيان بۇو باوهەرپيان پىن ئەکرد، و هەرچى پىچەوانەي بۇو ئىنكاريان ئەکرد. بە هەر حال ئهو كافرانه کە قورئانيان وەها بەش بەش ئەکرد هەرىيەكى بە دەردى گىرۇدە بۇو کە لە ناو خۆيانا مەعلوم بۇو؛ بازى لە بەدرا و، بازى لە حونينا و بازى رووداوى قورەيزەي بىنى... و ئەم سزايانه کە پىيان گىرۇدە بۇون سزاى دنيا بۇو، وە سزاى قيامەتىشيان ماوه، وەکو خودا ئەفرەرمۇيت:

﴿فَوَرِّيكَ لِنَسْأَلَنَهُمْ أَجَمِيعَنَّ﴾ ٩٣

قەسەم بۇو خودايە تۆى پەروەردە کرد لە بچۈوكىيەو بۇ گەورەيى و، لە نەبۈونىيەو بۇ دارايى و، لە بىن دەستەلاتىيەو بۇ دەستەلاتدارى و، لە نەزانىنى مەعنەویياتى نوبۇوهت و رىسالەتهو بۇ زانايى بەو مەقامانه و دارايى ئهو مەقامانه و رەھنمۇونى ھۆشيارانى عالەم بۇ رىيگەي حق. پرسىyar ئەكەين لەو كافرانه لەو كردەوانەي کە لە دنيادا دەربارەي تۆ كردىيان و ئەيکەن.

﴿فَاصْدِعْ بِمَا تُؤْمِرُ وَأَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِكِينَ﴾ ٩٤

تۆ ئەوهى بۇت ھاتووه بە وەحى لە خودا بەيەكناسىن و لە ئەحكامى دىن بە ئاشكرا دەرى بېرە و ھەممو لايەكىان تىيگەيەنە هەتا بىن بە لەلگە بەسەريانەو بۇ رۆزى پرسىyar لە قيامەتا، وە موبالات مەكە بە كافره موشريكەكان، هەرچى ئەلىن و هەرچى ئەكەن قىمەتى نىيە و، لە ئەنجامدا دىنى تۆ سەرئەكەۋى.

﴿ إِنَّا كَفَيْنَاكَ الْمُسْتَهْزِئِينَ ۚ ۹۵ ۖ الَّذِينَ يَجْعَلُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا مَا خَرَّ ۝ ﴾

﴿ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ۝ ۹۶ ۝ ﴾

ئىمە تۆمان بىنىاز و بىئىحتىاج كردوووه له دەفعى ئەو كافرانە كە گالىتەيان به تۆ ئەكىد. وە ئەوانە «وەلىدى كورپى موغەيرە» و «عاسى كورپى وائىل» و «عەدىيى كورپى قەيس» و «ئەسوھدى كورپى موتەلېب» و «ئەسوھدى كورپى عەبدى يەغۇوس»، وە هەركام لەمانەم بە جۆرى لە ناو بىرد. ئەلەين: وەلىدى كورپى موغەيرە رابورد بە لاي كابرایەكدا سەرەرمى دروست ئەكىد، وە تەراشىن چوو بە پىيدا و گوينى پىنهدا تا ئاودزى كرد و ئاوسا و بەو بىرىنە مىرد.

وە عاسى كورپى وائىل رۆزى رۆيىشت بە سوارى بۆ سەيران و لە شويىتىكدا دابەزى و درېكى چو بە پاژنەيا، ئەويىش ئاودزى كرد و پىنى ئاوسا و مىرد. وە عەدىيى كورپى قەيس تۇوشى ناساغىيەكەت جەراحت لە لووتىيەوە دەرئەچوو بە ناشىرىنى مىرد.

وە ئەسوھدى كورپى موتەلېب، حەزرەتى جوبەئىل گەلايەكى سەوزى دا بە چاوايا و چاوايى كەوتەزان و بەو ۋانەوە مايەوە تا گىانى دەرچوو. وە ئەسوھدى كورپى عەبدى يەغۇوس تۇوشى ناساغىي ئىسقا بۇو بەو دەرده مىرد. وە بەم جۆرە شەريان لە كۆلى موسولمانان كەوت. (والحمد لله).

﴿ وَلَقَدْ نَعْلَمُ أَنَّكَ يَضِيقُ صَدْرُكَ بِمَا يَقُولُونَ ۝ ۹۷ ۝ ﴾

ئىمە ئەزانىن كە تۆ دىلت تەنگ ئەبىن و سىنەت گران ئەبىن بەو قىسە تالانە و بەو گەپ و گالانە و بەو كەلىمەي كوفر و شىركە و بەو تانە و رەمز و سووكىردنە كە لەوانەوە پەيدا ئەبىن و جەزاى ئەوان ئەدەينەوە لە سەر كرددەوە كەيان، وە پايەيى تۆيىش بەرز ئەكەينەوە لە سەبر و خۆگەرنە كە تدا.

فَسَيِّحٌ بِحَمْدِ رَبِّكَ

دائیما رووبکره لای خودا و پهناى بۆ بیه به ته سیع و ستایشی ئەو.

وَكُنْ مِنَ الْسَّاجِدِينَ ۝ ۹۸

وه لهوانه به که نویز ئەکەن و سوچده بۆ خودا ئەبهەن.

وَأَعْبُدُ رَبَّكَ حَتَّىٰ يَأْنِيَكَ الْيَقِينُ ۝ ۹۹

وه بهنديي بکه بۆ پروهه دگاری خوت به دهوم ههتا مردنت و ئاكامت بۆ دى،
که شتيكه مه علوم يه قينه و گومانى تىدا نيه و راسته.

سوروه‌تی نه حل، مه‌که بیه، سی نایه‌تی کوتایی نه بی نهوانه مه‌دینه بین،
"نایه‌ته ۱۲۸".

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

أَقَرَّ أَمْرُ اللَّهِ فَلَا تَسْتَعِذُ لِوَهْ سُبْحَنَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْكُرُونَ

جه زرهت ره فتاری له گهله کافره کاندا ئه مه بولو قورئانی به سه راه خویندنوه
و موژدهی ئهدا بهوانه که موسولمان ئبن و ئینزاری ئهوانه يشى ئه کرد که موسولمان
نابن به دوو شت: يه کم سزای دنيا، دووههم سزای پاشه رپژ.

جا کافره کان له بهر ئوه کوتوپر سزای دنیایان چاو پى نهده که ووت و سزای پاشه رپژ
لهم دنیادا نيه، زۆر جار گالتیان به حمزه‌رته ئه کرد له کاتی ئینزار و ترساند نیانا،
جا خودای ته عالا بۇ ئوه هره شه يانلى بکا له و غەفلەتە و له و بى موبالاتييە ئه
نایه‌ته‌ي نارده خواره‌وه.

واته: فهرمانی خودا به ئىستىحلاقى کافره کان له سه ر سزای دنیایان هاته خواره‌وه
دامه زراوه و دىتە جىنگە ئىتىر پەل بۇ هاتنى مه‌کەن، وە ئه و سزا يەش لە سه ر ئوه و يە
که ئه و کافرانه شەرىك بۇ خودا بىرىار ئەدەن خوداي ته عالا دووره له و هاۋىرى بۇ
دانانه‌ي که کافره کان وان له سه رى.

يُنَزِّلُ الْمَلَائِكَةَ بِالرُّوحِ مِنْ أَمْرِهِ، عَلَىٰ مَن يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ أَنْ أَنذِرُوا
أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاتَّقُونَ

خودای ته عالا فریشته کانی نازل ئەکا و رهوانه یان ئەکا له گەل وە حى و ئایاتى خۆيىدا كە رۆحى عەقل و شوععورى ئادەم مىزادە به ناردىيىكى وا كە به ئىختىيار و خاتەر خواھى خۆيەتى بۇ سەر ھەركەسىن خواتى بىنى لە بەندە کانى وە كۈو ئىبراھىم و موسى و موحەممەد ﷺ، وە فەرمان ئەدا بەو كەسانە كە وە حى دىتە سەريان كە ئەو ھۆشىارانە ھەموو بىرسىن لە ھاوارى بىرىاردان بۇ خودا و، باسى ئەوه یان بۇ بىكەن كە كەس نىيە بە راستى بەندە بىي بۇ بىكى و شىاوى فەرماندارى بىن مە گەر من كە «واجب الوجود» و پەروەردگارى جىھانىم، كە وابىن بەندە بىي ھەر بۇ من بىكەن و لە من بىرسىن:

بزانن! لم ئايە تەدا تەفسىرى «روح» بە «وحى» كرايە وە؛ چونكى وە حى خودا كە دىتە خوارەوە رۆحى عەقلە و عەقىل نۇرانى ئەكا و عەقلېش رۆحە بۇ دل و دل رووناك ئەكتە وە، وە دل كە پەيوەندى ھە يە بە زانستە وە رۆحى لەشى ئىنسانە كە واپى وە حى رۆحى ئەرواحە، وە جار بە جارىش رۆح ئەكرى بە ناو بۇ نەفسى فريشتنە، لە بەر ئەوە كە مادام لە گەل وە حيدا دىتە خوارەوە، وە وە حى رۆحى عەقلە وە كە و ئىستە و تىمان، كە وار، وە ك ئە وە بە فېشتە كە خۆى، دۆجە.

و که لیمه‌ی مهلاًیکه لهم شوینده‌ا به سیغه‌ی جممع لبه‌ر نهوده‌یه گه‌لی جار
له‌گه‌ل جو بره‌ئیدا که فریشته‌ی وحیه پوّل پوّل مهلاًیکه دینه خواره‌وه یا هدر لبه‌ر
ته‌شریفه بتو جو بره‌ئا، که به له‌فری جممع باسی، نه‌کا.

خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ تَعَلَّمَ عَمَّا يُشَرِّكُونَ

خوداي تەعالا ئاسمانه كان و عەرزى بە حەق دروست كردووه بە بىن ئەوه كەس دەخل و عەلاقەي بىن بەم ئىيداعەوە كە واپى خواي عالم زۆر بەرزە و دوورە لەوانەوە كە ئەم كافرانە بىرياريان ئەدەن بە ھاوري بۇ ئەو.

﴿خَلَقَ الْإِنْسَنَ مِنْ نُطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُّبِينٌ﴾

خوداي تەعالا ئىنسانى يەكەمى لە گل دروست كرد و ئىنسانى دووهەم كە حەوايە دروستى كرد لە بازى لە لەشى ئەو، وە كۇو رىوايەت كراوه حەوايى دروست كردووه لە پەراسووەك لە پەراسووەكاني لاي چەپى حەزرەتى ئادەم ئەنچەن و ئىنسانى سىتەم و باقى ئىنسانەكاني دروست كردووه لە، تىۋىكى ئاوى «تۆم»، وە پەروەردەي كردووه لە ئاپىيەوە بۇوە بە خويىن و، لە خويىنەوە بۇوە بە گۆشت و رەگ و ئىسقان، وە لە پاش ئەوه وادەي دەرچۈونى دى، دەرى كردووه بۇ دنيا و لە دنيادا لە لاوازى و لە بىن ھىزىيەوە قەلەوى ئەكا و ھىزى بىن ئەدا جا شوعورى بىن ئەدا، وە بە گەلى شتى پەنامەكى ئەزانى، وە پاش ئەوه رىنگەي پەيداكردنى رزق و رۆزى و پايدە مايهى دنياى بىن نىشان ئەدا، لە گەل ئەم ھەموو پلەدا كە ئىنسان پىادا بەرزا ئەپىتەوە كە شىاوي ئەوه يە بىر بکاتەوە و تى بىگا كە خۆى لە خۆيەوە نەبۇوە بەم زاتە خاوهەن پايدە مايهى، وە بىن گومان پەروەردگارىتىكى خاوهەن دەسەلاتى زىندىووی زاناي تەواناي پىويسىتە، كەچى بە پىچەوانەي ئەمەوە ئەبىن بە ئىنسانىتىكى داواچى بۇ نەبۇونى پەروەردگار، وە چاوى خۆى ئەنلى بە يەكا و لەم ھەموو ئاسارە كە لە خۆيا ھەيە و بە بىن دروستكەر نابىن، وە لە دورستكەرلى بىن شوعورەوە لەوانە نىيە بىتنە دى، وە رووناكا لە باوەر بە پەروەردگار، وە ئەمە زۆر جىڭەي سەرسۈرمانە كە لە پاداشى نىعىمەتا بىن سوپاسى دەربىخا.

وَالْأَنْعَمَ خَلْقَهَا لَكُمْ فِيهَا دُفٌّ وَمَنْفَعٌ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ

وه خودای ته عالا و شتر و گا و مهر و بزنی دروست کردووه به تهوانایی خۆی،
وه هه یه بۆ ئیوه له سوودی ئهوا بەرگئ که ئهین به هۆی گەرمى لهشتان له کاتى
ساردی ھەوادا، وە گەلئ سوودی تر وەکوو شیر و دو و رون و پەنیر و کەشك...
وه سواربۇونىان و بارپىن بىرىنىان، وە له نەفسى خۆيان ئەخۆن، واتە سەريان ئەبرېن و
گۆشتە كەيان ئەخۆن.

وَلَكُمْ فِيهَا جَمَالٌ حِينَ تُرْبَحُونَ وَحِينَ تَسْرَحُونَ

وه هه یه بۆ ئیوه لهو حەيوانانهدا دىمەنلى جوان و ئىعتىار بۆ خوتان لهو کاتانهدا
کە له ئیوارانا ئەيان ھىئىنهوه له دەشت و دەرهەوه بۆ مالەوه و لهو کاتەدا کە سېھىتىكان
بەرەلايان ئەكەن بۆ لهوەران.

وَتَحِمِّلُ أَثْقَالَكُمْ إِلَى بَلَدِكُمْ تَكُونُوا بَلَغِيهِ إِلَّا يُشْقِطُ الْأَنْفُسُ

إِنْ رَبُّكُمْ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ

وه ئەو حەيوانانه بارە قورسە كاندان ھەلئەگرن بۆ شارانى کە ئیوه لهوانه نەبوون
پىيان بگەن مەگەر بە زەحمەتى نەفس بە بۇنەی ھەلگەرنىانهوه، بە راستى پەروەردگارى
ئیوه خاوهن مەيل و مىھەربانە کە وەها ئەسبابى ئاسايىشى بۆ ئیوه دروست کردووه.

وَالْخَيْلَ وَالْإِغَالَ وَالْحَمِيرَ لِتَرَكَبُوهَا وَزِينَةٌ وَيَخْلُقُ مَا لَا تَعْلَمُونَ

وه خودای ته عالا دروستى کردووه بۆ ئیوه ئەسپ و ماين و هيستر و كەر بۆ
ئەوه کە سوارييان پىن بکەن و بىانكەن بە هۆی جوانى بۆ خوتان، وە هەروا دروست

ئەكابۇ ئېيە ئەوهى كە ئېيە نايزانىن وە بەكار ئەبرىئىن بۇ سوارى و زىينەت و جوانى؛ وە كۈو فرۇكەي ئاسمانى و سارووخ، وە ئۆتومبىل لە عەرزى وشكاندا، وە كەشتى و قەياخ ... لە دەريادا، وە غەيرى نەمانە لەو شستانە كە خوداي تەعالا پاش هاتته خوارەوهى ئەم ئايەتە تەوفيقى ئادەمیزادى داوه بۇ دروست كردىيان و بەكار هيتنىيان.

﴿وَعَلَى اللَّهِ قَصْدُ السَّكِيلِ وَمِنْهَا جَاءَ إِلَيْهِ وَلَوْ شَاءَ لَهُ دَكْمٌ أَجْمَعِينَ﴾

وە لەسەر خودايە بەيانكىردىنى رىڭەي راستى بەرەو حەقىقەت و واقع وە كۈو رىڭەي عەقىدە و بىر و باوهەرى ئىسلامى وە لەو رىڭانە يىشە كە ئادەمیزادى بەسەرا ئەرپا رىڭەي لار و نارپا وە كۈو رىڭەي شەرىك قەراردان بۇ خودا و رىڭەي ئاشوب و فيتنە نانەوهە لە جىهانا، وە رىڭەي كردهوهى ئارەزووبازى و سىتمە لە داماوان كردن... وە ئەگەر خواتى ببوايە ھەمووتانى شارەزا ئەكىد بۇ رىڭەي موناسب و راست لە بىر و باوهەر و كردهوهەدا، بەلام ئەو خواتى بۇ ھەموو كەس نەبۇوه بەلكۈر وەر بۇ ئەوانەيە كە ئىختىيارى خۆيان داوه بە دەستى عەقل و ھۆشى ساغەوهە و ئەرپۇن بە رىڭەدا بە راوىز و بىر كردنەوهە لە رۆز و پاشەرۆز، وە ھەركەسىن عەزم و ئىختىيارى خۆى وەها بخاتە كارەوهە بىنگۇمان خوداي مىھەبان يارمەتى ئەدا و شتى تارىكى بۇ رۇوناك ئەكتەوهە و شتى گرانى بۇ ناسان ئەكا و پايەدارى ئەكا لەسەر ژيانى پىرۇزى ھەردۇو جىهان.

﴿هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً لَكُمْ مِنْهُ شَرَابٌ وَمِنْهُ شَجَرٌ﴾

﴿فِيهِ شِيمُونٌ﴾

خودا خوايىه كى وەهايە لە ئاسماňەوە ئاوى بۇ باراندوون، بۇ ئىيە ھەيە لەو ئاۋە
ئەوهى خۆتان و گيانلەبەرانى پىويىستى خۆتان ئەيختۇنەوە، وە ھەر بە ھۆى ئاۋەوە
گىايى وا ئەروى كە حەيوانەكانتان لەو گىا ئەلەوەرپىن.

**يُنِّيْتُ لَكُمْ بِهِ الْزَّرَعَ وَالْزَّيْوَنَ وَالنَّخِيلَ وَالْأَعْنَابَ وَمِنْ
كُلِّ الشَّمَرَاتِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَذِيْلَةً لِقَوْمٍ يَنْفَسُّوْنَ**

وە خودا رواندوویەتى و ئەپروينى بۇ ئىيە كشتوكالى كە ھۆى ژيوارتانە، وە كۈوف
گەنم و، جۆن و، زەرات و، چەلتۈوك و، دارى زەيتۈون بۇ ئەوهى رۇنە كەي بىگىن بۇ
چىشت و بۇ دەرمان وە دانە كەي بخۇن بۇ پېتىخۆر، وە خورما و تىرىيى جۆرا و جۆر،
وە لە دارى بەردارى جۆرا و جۆر لەوانەي كە ئادەم مىزاز لە باختاتا پەرورىدە يان ئەكە،
وە لەوانەيش لە كىوانا ئەپروين بە خواستى خۆيان و بىن كەس. وە بە راستى ھەيە
لەم دروستىكىرىن و بەدىيەتىنەدا نىشانەي بە نىرخ بۇ ئە و گەلە كە بىر ئەكەنەوە لە
مادەي ژيوارى ئادەم مىزازدا.

**وَسَحَرَ لَكُمُ الْأَيْلَ وَالنَّهَارَ وَالسَّمَسَ وَالقَمَرَ وَالنُّجُومُ مُسَخَّرَاتٌ
إِمَرِّيَّةٌ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَذِيْلَةً لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ**

وە خوداي تەعالا زەمانى شەو و رۆزى رام كردووە بۇ ژيوارى ئىيە، رۆز بۇ
پەيدا كەرنى رزق و رۆزى و شەو بۇ ئاسايىش كىرىن، وە رۆز و مانگى بۇ رام كردوون؛
رۆز بۇ پىرتەو رۈاندىن بە سەر زەوى و گىيا و دار و كشتوكالا، وە بۇ بەختىو كەرنى
گيانلەبەران، وە مانگ بۇ رووناكى شەوان بۇ ھاتوچۇ و كاروان، وە بۇ ھەلکشان و
داڭشانى دەرياكان، وە هەموو ئەستىرەكانى ترىيش ھەموو يان رام و ئامادەن بۇ بەجىيەتىنەنى
كارى خۆيان بە ئەمرى خودا، وە بە راستى لەم كارانەدا گەلى گەلى نىشانە ھەيە

لەسەر بۇون و تەوانايىي و مىھەربانى خودا بۇ گەلنى كە عەقلى بىركردنەوە و دەليل
ھىتىنەوهە يان ھە يە.

وَمَا ذَرَأَ لَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُخْلِفًا أَلَوْنَهُ إِلَّا بِ فِي ذَلِكَ
لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَذَّكَّرُونَ ۚ

وە خودا دروستى كردووه بۇ ئىيە لهوهى وا لە عەرزى لە گىانلەبەر و لە دارى بەر
و لە وهى سوودىيانلى وەرئەگىن، بە حالى كە رەنگىيان لە يەك جىايدە هەرچەند كە
لە يەك نەتهو و يەك رىشەن، بە راستى ھە يە لەم گۇرپىنى كارانەدا نىشانەي گەورەبى
و تەوانايى خودا بۇ گەلنى كە تواناي بىركردنەوهە يان ھە يە و بىريش بىكەنەوە.

وَهُوَ الَّذِي سَخَّرَ الْبَحْرَ لِتَأْكُلُوا مِنْهُ لَحْمًا طَرِيًّا
وَتَسْتَخِرُجُوا مِنْهُ حِلْيَةً تَلْبَسُونَهَا وَتَرَى الْفَلَكَ مَوَاحِرَ فِيهِ
وَلِتَبْغُوا مِنْ فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشَكُّرُونَ ۚ

خودا خودايى كە دەريايى رام كردووه بۇ ئىيە بۇ ئەو كە گۇشتى ناسكىلى دەربىكەن
بە ھۆى راوى ماسىيەوە و بىخۇن، و بۇ ئەو كە دەربىكەن لە دەرييا خشلىكى و
ئەپېوشىن و خۇتان و ژنه كانتانى پىن ئەرازىنەوە، و بۇ ئەبىنى كەشتىيە كان لە دەريادا
ئاوه كەي لەت ئەكەن بۇ ئەو كە هاتوچۇ بىكەن بەسەريما لە ولايىتكەوە بۇ ولايىتكى تر
بۇ دىدەنلى و زىارت و بۇ ئەو كە پەيدا بىكەن بازى لەو نىعمەتانە كە خودا بە
كەرەمى خۆى دايىناوه بۇ ژيانى ئىيە بۇ ئەو ژىوارى پىن بىكەن، و بە ھىوابى ئەو
سوپاسى ئەو خودا بىكەن كە ھۆى زىارت و تىجارەت و خواردەمنى پەيدا كردى
بۇ گونجاندۇون.

بزان! له جومله‌ی زینه‌تی که خودا دروستی کردووه له ده‌ریادا «مهرجان»ه، که گیایه‌که له ده‌ریادا په‌یدا ئه‌بین و له ماوهی ده سالا پین ئه‌گا، وه ئه‌بین له ژیز ناوا بین و نابین هه‌تاو لیسی بدا و شوینه‌که‌یشی ئه‌بین لای کهمی سی (۳۰) مه‌تر قوول بین.

وَالْقَنِ في الْأَرْضِ رَوَسِيَ أَنْ تَمِيدَ بِكُمْ وَأَنْهَرَأَ وَسْبُلًا لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ

وه خودا دایخستووه له زه‌ویدا چهن کیوینکی به‌رز و بلند نه‌بادا زه‌وی لار بیته‌وه به‌سه‌رتانا و کیش و باری تیک بچی، وه لم زه‌ویه‌دا به هقی ئه‌و باران و سه‌رجاوه ئوانه‌وه چهن رووباریکی گه‌وره و بچووکی دروست کردووه بازیکیان بؤ خوره‌لات و بازیکیان بؤ خورئاوا و بازی بؤ باکوور و بازیکی بؤ باشورو رهوان ئه‌بین هه‌تا ئه‌گه‌ن به ده‌ریاکان، هه‌روا دروستی کردووه بؤتان چهن ریگایی، واته له‌و زه‌ویه‌دا یا له کیوه‌کانا چهن شوینیکی و‌های دروست کردووه که بؤ ئه‌وه ئه‌شین بکرین به ریگای هاتوچو و ئاده‌میزاد به سه‌لامه‌تی پیایانا بپوا بؤ شوینی که بیانه‌وه.

وَعَلِمْتَ وَيَا النَّاجِمِ هُمْ يَهْتَدُونَ

وه له زه‌ویدا و له کیوه‌کانا چهن نیشانه‌یه کی بؤ دروست کردونه که ئه‌بین به هقی شاره‌زاوی و راگرتنی ریگه تا ئه‌گه‌ن به‌و شوینه ئه‌یانه‌وه بؤ برؤن، بؤ نموونه: له سارای پاناهه‌ری دوور به هقی بازه کیوینکه‌وه نه‌بین ئاده‌میزاد ون ئه‌بین، هه‌روا له بازه کیوینکدا ئه‌گه‌ر بازه شانه و مله‌یین نه‌کری به نیشانه هه‌موو که‌س ریگه ون ئه‌که‌ن به تاییه‌تی له کاتی به‌فرا که ئه‌و ولاته به به‌فر داپوشرابی. وه هه‌م خودا ئه‌ستیره‌ی کردووه به نیشانه بؤ ریگه‌ی کاروان بؤ کاتی کشتوكال وه بؤ گردکردن‌وهی رزق و روزی و ژیواری ئینسان و باقی گیانله‌به‌ران به هقی ده‌رکه‌وتی ئه‌وانه‌وه یا ئاوابونیان، یا وهزعی ئاسما‌نیان ئاده‌میزاد له کارا سه‌ر ده‌رئه که‌ن.

﴿ أَفَمَنْ يَخْلُقُ كَمَنْ لَا يَخْلُقُ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴾ ۱۷

لەگەل ئەم ھەموو تەسەروفاتە عەجائىيانەدا ھىشتا بىر ناكەنەوە كە زاتى خودا خۆى توانايە لەسەر ھەموو كارى و ھاۋپىنى بۇ بېرىار ئەدەن لە نەوعىن كە بىنگىان و ناتەوانە، ئايا خودايىن كە پەروردىگارى عالىمە وەكۈو شىتىكە كە ھىچ كارىنىكى پىنە كىرى و نەتوانى ھىچ دروست بىكا، ئايا ھىشتا بىر ناكەنەوە ھەتا راست و درۆ لە يەك جىا بىكەنەوە؟!

﴿ وَإِن تَعْدُوا نِعْمَةَ اللَّهِ لَا تُحَصِّنُوهَا إِنَّ اللَّهَ لِغَفْرَرٍ رَّحِيمٌ ﴾ ۱۸

وە بىنجىگە لەم ھەموو ئاسارانە كە لە ئاسمان و زەويىدا ھەن و دەليلن لەسەر يەكىھەتى خودا ئەگەر تەماشاي نەفسى خۆيىستان بىكەن ئەۋەندە نىعەمەتى خودا ئەبىين وەكۈو ساغى لەش و سىماي شىرىن و، چاو و، گۈئ و، زمان و، دەست و، پەنجە و، جىهازى پەنامەكى و، دل و مىعەدە و... رزق و، رۆزى و، پايدە و، مايدە و... ئەگەر بىتانەوىي بىانژمېرن ناتوانىن پىايانا بىگەن و ھەموو يان بىژمېرن، وە نىعەمەتە كانىش ئەۋەندە گەورە و بە نىخىن ئىنسان ناتوانى قىيمەتىان بىدا، لەگەل ئەۋەدا سوپاپىشى ناكەن لەسەريان، وە بە راستى خودا تاوانبەخش و مىھەربانە بۇ ئىۋە ئەگەرنا لەسەر ناسوپاپىسى لە ناوى ئەبردن.

﴿ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تُسْرِرُونَ وَمَا تُعْلَمُونَ ﴾ ۱۹

وە بىنگومان خودا ئەزانى بەوهى بە پەنامەكى ئەيکەن و بەوهى بە ئاشكرا ئەيکەن، ھىچ راز و نياز و بىر و باوهەر و كىردىوهى كەسىلى ون نابى.

﴿ وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَا يَخْلُقُونَ شَيْئًا وَهُمْ لَا يُخْلَقُونَ ﴾ ۲۰

وە ئەو بتانە كافەرە كان بانگىيان ئەكەن و ئەيانپەرسىن و بە پەرسىتىارى ئەوانە لائەدەن لە خودايى تەعالا، ناتوانى ھىچ شتى دروست بىكەن و خۆيىان دروست ئەكىرىن.

﴿أَمْوَاتٌ غَيْرُ أَحْيَاءٌ وَمَا يَشْعُرُونَ أَيَّانَ يُبَعَثُونَ﴾ (۲۱)

ئه و بتانه مردوون و زيندوو نين، وه ئه و زاته په رستيارى بکرى پيوiste «بالذات» و به بى نىحتياج به غهير زيندوو بى، وه نازانن كهى رۆژى زيندوو بۇونەوهى هەواخواھە كان دى چ جاي ئه و كه شياوى ئه و بىن جەزايىان بۇ بىيار بدهن، وه لە لاي خودا تكاييان بۇ بکەن.

﴿إِنَّهُمْ كُلُّهُمْ إِلَهٌ وَحْدَهُ﴾

ئهى ئادەمیزادى بتپەرسىتى بىن دەماخ، وه يا ئهى هوشيارانى ئەھلى تەكليف و پرسىپار، خوداي ھەمووتان يەك خودايە و دەليلى عەقلى و نەقلى ھەيە لە سەر ئه و كە «واجب الوجود» و تەوانا يە به سەر ھەممو مومكىناتا، كەوابوو كەس غەيرى ئه و پىويست نىيە و وجىوودى بىن كەڭلەك و بىن هوودەيە.

﴿فَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ قُلُوبُهُمْ مُنْكَرٌ وَهُمْ مُسْتَكَدِرُونَ﴾ (۲۲)

وھ ئه و كەسانە كە لە گەل ئەم ھەممو دەليلانەدا دان نانىن بە تەوحيدى خودادا لە بەر ئەۋەيە كە پرسىپارى پاشەرۇزىيان بەلاوه تالە و تەوانە كە حالىان وايە و باورە بە پاشەرۇز ناكەن دلە كانيان ئىنكارى حەق ئەكا و تەوانەيش خۇ بە گەورە ئەزانىن و مل نادەن بە پىغەمبەر.

﴿لَا جَرَمَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا يُسْرُونَ وَمَا يُعْلِمُونَ إِنَّهُ لَا يَحِبُّ

الْمُسْتَكَدِرِينَ﴾ (۲۳)

بىن گومان خوداي تەعالا زانايە بەھو كە ئەيشارنه و لە دلىانا و لە پەنادا وھ ئەۋەيە بە ئاشكرا ئەيکەن، ئە و خۆبەزلى زانىنەيان لە چىيە بە راستى خودا خاوهەن دەمار و بە فيزەكانى خۇش ناوى.

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ مَاذَا أَنْزَلَ رَبُّكُمْ قَالُوا أَسْنَطَيْرُ الْأَوَّلِينَ

کاتنی که بازی لهوانه به گالته و پرسیار له بازیکیان ئەکەن و ئەلین: خودای ئیوه
چى نازل كردووه بۇ سەر موحەممەد؟ وەها و لامیان ئەدەنەوە ئەلین: ئەفسانە كۆنە كان
كە له ناو ئادەمیزادى كۆندا باو بۇون! واتە له حەقیقەتا خودا ھېچ ئايەتى نازل
نەكردووه ھەر موحەممەد خۆى ئەپروا ئەو حىكايەتە كۆنانە كە له ناو خەلکدا باو
بۇون ئەيانگىرەتەوە بۇ خەلک و ئەللى ئەمە كەلامى خودايە و فريشتهى پېرۋىز
ھېنىاوىيە خوارەوە، وە ئەو كافرە بىچىشۈغۇرانە ئەم درق و دەلەسە بۇ ئەوە ئەكەن.

لِيَخْمِلُوا أَوْزَارَهُمْ كَامِلَةً يَوْمَ الْقِيَمَةِ وَمَنْ أَوْزَارِ الَّذِينَ
يُضْلُّونَهُمْ بِغَيْرِ عِلْمٍ

ههتا تاوانی خۆیان بە تەواوی ھەلبگرن لە رۆژی قیامەتا و بازى لە تاوانی ئەوانە يش
کە ئەمان گومریايان ئەكەن بە قەمی ئەوه کە گومریايان ئەكەن و ئەبن بە ھۆى تىكىدانى
دللى ئەوان، ئەنا ئەوانە خۆ ئەفامن حەقیان وابوو بير بکەنهوه موبالات بە قىسى
ئەمانە نەكەن.

أَلَا سَاءَ مَا يَزِرُونَ

بیدار بنه وه! گهله نایه سهند و ناباره نه و تاوانه نه وان له روزی قیامه تا همه لی نه گرن!

فَدَمَكَرَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَأَفَ لَهُ بُتْكَانُهُمْ مِنْ الْقَوَاعِدِ
فَخَرَّ عَلَيْهِمُ السَّقْفُ مِنْ فَوْقَهُمْ وَأَتَتْهُمُ الْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَا

شِعْرُونَ

خودای ته عالا بُو دلدانه وهی حمزه رت شکسته: ئە فەرمۇیىت: ئەم كرده وە نابارانە ئەم كافارانە لە گەل تۇدا ئە بىكەن لە ناو كافىھ يىشۇ وە كائىشا و ئىنھى يۈوه، بە داستى.

گهلى مه کر و فرو فيليان له گهلى ئه و پيغمه برهانهدا کرد که بويان رهوانه کرابوون و چهن خانه و لانه نامه ردیان دروست کرد و کريديان به که مينگا بق دوزمنايه تى پيغمه برهه کان، جا خوداي ته عالا هات به سه رئه و خانه و لانهدا که دروستيان کردبوو ههر له بناغه کانيانه و ههلى کهندن و سه رميچى خانووه کان داکه ووت له سه رهه و به سه ريانا و سزاي خوديان بق هات، له لا يه کمه شوععوريان نه ده شكا به وهدا که له و شويئنه وه ئه و سزاييان بق دئ.

خاوهن تهفسيره کان فه رمو وييانه: ئەم ئايە ته پيرۆزه وارييد بووه له سه ره شبيهه و ته مسيل وه له واقيعا مه بەست نه فسى خانوو نىيە، بەلكوو ئه و فرو فيلى كافرانه ته شبيهه کراوه به خانووی که مينگا له وهدا که مه بەست زيان گەياندنه به دوزمن، وە به تال کردنوهی فرو فيله کانيسيان به له سه رزيانى خويان به رو و خاندى خانووی کەمینه کە به سه رخويانا، بەلام به شىوه ته شبيھى ته مسيلي نەك ته شبيھى موفره د به موفره د. وە بازى فه رمو وييانه: هەر حەقيقتە و مه بەست ئه و بورجه يە کە نەمروودى كورى كەنغان دروستى کردوو بق ئه و - به گومانى خوى - سه ركه وينت و موراقە بهى ئە خبارى ئاسمان بکا و بەرهە لىستى واتە ئايىن و دين بکا و مەيدانى بلا و بۇونە وە ئامۇرگارىيە کانى ئىبراھيمى خەليل بکا، وە لە ئەنجاما ئه و بورجه كەوت به سه ريانا و گەلى لە دەستە و بەستە پىن كوشت.

بەلام لە واقيعا لە ئاخرى ئايە ته کەدا نوخته يە كى گەورە هە يە کە ئەلى ئه و سزايە دېت بق سه ريان لە شويئىكە وە يە کە ئەوان شوععوريان بق ئە و نارپوات. وە لە واقيعا سوپاي خودا زورە و كەس به ژمارە يان نازانى خودا نېنى، وە زورىيە نافرمانانى پيغمه بارانى پيشوو يە پيغمه بەرە خۇمان ~~ئەنەن~~ به شتى بەرباد بۇون کە بە خە يالى ئەوانا نەھاتووه، وە كوو زاناياني مىزۇو ئەمە يان لە لا رونە.

﴿ ثُمَّ يَوْمَ الْقِيَمَةِ يُخْزِيهِمْ وَيَقُولُ أَيْنَ شُرَكَاءُكُمْ
تُشَكُّونَ فِيهِمْ قَالَ الَّذِينَ أَوْتُوا الْعِلْمَ إِنَّ الْخَزَىٰ الْيَوْمَ وَالسُّوءَ عَلَىٰ
الْكَافِرِينَ ﴾ ۲۷

پاش ئەوه كە خوداي تەعالا له دنيادا هەر جۆرە سزاىەكى دان، بىن گومان لە رۆزى
قيامەتىشا رسواي قەربالىغى رۆزى قيامەتىان ئەكا، وە خودا له مەقامى سەرزەنشدا
لىيان ئەپرسى و ئەفەرمۇيت: ئەو شەريکانه و ئەو ھاوري و ھاوسمەرانه كە ئىۋە
ئەتانكىردىن بە ھۆى بەرانبەركى و دوژمنايەتى موسولىمانەكان و لەبەر خاترى ئەوان بە^١
گومانى خوتان دوژمنايەتىان ئەكرد لەگەل موسولىمانەكانا وان لە كوى؟ وە كافەرەكان
بە خاموشى و شەرمەسارى بىن دەنگ ئەكەون، وە ئەو پىغەمبەرەنە و ئەو ئىنسانە
موسولىمانانە كە زانىارى دين و ئادابيان پىدرابوھ لەو كاتەدا ئەفەرمۇون: بە راستى
ئەمروز رسوابى و بە دئەنجامى لەسەر كافەرەكانە بە شىتىھى گشتى.

﴿ الَّذِينَ تَوَفَّهُمُ الْمَلَائِكَةُ طَالِمِيَ أَنفُسِهِمْ فَأَلْقُوا السَّلَامَ مَا كُنَّا
نَعْمَلُ مِنْ سُوءٍ بَلَى إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴾ ۲۸

ئەو كەسانە كە فريشته كانى مەئمۇورى ماراندىن گيانيان وەرئەگرن و رۆحيان
ئەكىشن و حالىان وا بۇوه كە ستەميان لە خۇيانى كردووه بە كوفر و بە ئازاردانى
بىن تاوانان و بە باقى كردهوهى ناپەسەند، جا لەو كاتەدا كە ئەمنى مل بۇ حق رائەكىشن
و ئەلين: ئىنسانى باشىن و لەمەھوبەريش باش بۇوین و هيچ شتى خراپەمان نەكردووه.
خودا ئەفەرمۇيت: نە، نە، بە راستى خودا زانايە بەو كارانە كە ئىۋە ئەتانكىردىن.

﴿ فَادْخُلُوا أَبْوَابَ جَهَنَّمَ خَلِيلِيْكَ فِيهَا فَلَيْسَ مَثُوَى الْمُتَكَبِّرِينَ

دهی زوو برپونه ناو دهرگاکانی دوزه خهوه، هر کومه لیک له و دهرگایه وه بتوی
بریار دراوه و له دوزه خا بمیتنه وه و قهاری مانه وهی ده و امدار بدهن تیایا، دهی زور
خراب و ناهه موارة ماوا و مهله ندی ئوانه که خویان به گهوره دائنه نا و ئیمانیان به
پیغمه بران نده هینا.

وَقِيلَ لِلَّذِينَ أَتَقْوَا مَاذَا أُنزَلَ رَبِّكُمْ قَالُوا خَيْرًا لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا فِي
هَذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةٌ وَلَدَارُ الْآخِرَةِ خَيْرٌ وَلِنَعْمَ دَارُ الْمُتَقْنِينَ جَنَّتُ
عَدِنٍ يَدْخُلُونَهَا تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَرُ لَهُمْ فِيهَا مَا يَشَاءُونَ كَذَلِكَ
يَجْزِي اللَّهُ الْمُنْتَقِينَ

وه له لایه نی بازی له موسولمانه کانه وه پرسیار ئه کری بتو معلومات له بازی
لهوانه که خاوهن پاریز و ترسن له خودا: که خودای ته عالا چی نازل کرد ووه بهم
زوانه؟ ئوانیش له وه لامیا ئه لیئن: خیز و پیروزی نازل کرد ووه.

جا خودای ته عالا نه فرمومیت: ئهو موسولمانانه که بیر و باوهريان وايه خودای
ته عالا حقه و دینی ئسلام راسته و پیغمه بمه به حق رهوانه کراوه ئهوانه
خاوهن ئیحسان، وه بتو ئه که سانه یش که خاوهن ئیحسان و کرده وهی باش ئه کهن
لهم دنیادا پاداشیکی باشیان هه یه که ژیانیان به خوشی له سه رائه بووری بهم شیوه
ئه گهر نیعمه تیان بتو بیت سوپاسی خودا ئه کهن وه ئه گهر زه حمه تیان بیته سه بر
ئه کهن و رازین به قهزای خودا و ئهم سه بره ئه بین به هۆی روناکی دلیان، وه به
راستی مالی دوایش که قهبر و قیامه ته باشتئه بین بتویان لم دنیا وله مالی دنیا
وه زور جوان و پیروزه خانووی خاوهن ته قواکان که بریتیه له چهن باخ و بهه شتى
بتو مانه وهیان هه تا هه تایه ئه پونه ناویانه وه به بین خمه می دل، وه له ژیر داری ئه و

باخانه‌دا چون جوگه رهوان ئېبى، وە ھەيدە بۇ ئەوانە لە ناو ئەو بەھەشتانەدا ئەوهى خواستى دلىان بىن وە بەم جۆرە پاداشە خودا پاداشى خاوهەن تەقاکان ئەدانەوە.

﴿ الَّذِينَ نَوْفَّنَهُمُ الْمَلِئَكَةُ طَيِّبَاتٌ يَقُولُونَ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ أَدْخُلُوا الْجَنَّةَ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴾

وە ئەو كەسانە كە فريشته كان رۆحيان وەرئەگرن لە حاڭ و وەزىنىكدا كە ئەوان پاك دل و پاك كردهوەن، فريشته كان لە كاتى مردىنا پىيان ئەلىن: سەلامتان لە سەر بىن ئىتر پاش ئەم كاتە بىن ئاسايىشitan تووش نابى، وە لە رۆزى قيامەتىشا بىرقۇنە ناو بەھەشتەوە بە پىرۆزى ئەو كردهوە باشانەوە كە ئەتان كردن.

﴿ هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ تَأْتِيهِمُ الْمَلِئَكَةُ أُو يَأْتِيَ أَمْرُ رَبِّكَ كَذَلِكَ فَعَلَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَمَا ظَلَمُهُمُ اللَّهُ وَلَكِنْ كَانُوا أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴾

چاوهەرى ناكەن ئەو كافەرە سەركىشانە مەگەر بۇ ئەوە كە سزا بىت بۇ لايەن و دەرگایان بىن بىگرن، وە يا بە نەوعىنىكى تىزىزىيەكى ناھەموار بە فەرمانى خودا بىتە سەريان، وە كۈو مەرگى كوتۇپىر و دوشمنى بىن سامان و ئاگرى بىن ئامان و لافاوى سەر تا بە دامان، ئەمە رەوشتى پىشىيانە كانيانە، ئەوانىش كردهوەيان وە كۈو ئەمان وابۇو ياخود ئەم ئىشەيان ئەكرد كە بەرەكى پىتغەمبەرە كانيان ئەگرت بۇ ھاتنى سزا وە لە ئەنجاما بەرباد بۇون، وە خودا سەتمى لەوان نەكرد، بەلام ئەوان سەتمىان لە نەفسى خۆيان كرد.

﴿ فَأَصَابَهُمْ سَيِّئَاتٌ مَا عَمِلُوا وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهِزُونَ ﴾

جا باش پییان گه یشت توله‌ی ئهو کرده‌وه ناشرینانه که کردبوویان و دهوره‌ی
دان ئهو توله‌که وختی خوی گالتیان پئی ئه کرد.

**وَقَالَ اللَّٰهُنَّ أَشْرَكُوْا لَوْ شَاءَ اللَّٰهُ مَا عَبَدَنَا مِنْ دُونِهِ مِنْ شَيْءٍ وَ
نَحْنُ وَلَا أَبَآءُنَا وَلَا حَرَّمْنَا مِنْ دُونِهِ مِنْ شَيْءٍ كَذَلِكَ فَعَلَ الظَّالِمُونَ
مِنْ قَبْلِهِمْ فَهَلْ عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ** (۲۵)

واته کافره کان بۇ عوزرى خویان له سه‌ر کوفر و کرده‌وهی نابار و دوورکردن‌وهی
خویان له تاوان ئه لین: ئیمه هرچى بکهین له کرده‌وه و هر بیر و باوه‌ریکمان بیی
ھەمووی له سه‌ر خواستی خودایه و، هەرچى له سه‌ر خواستی خودا بىن تاوانی نییه، و
ئه گەر خواستی نەبوایه له سه‌ر کوفر و کرده‌وهی ئیمه نەدەبۈون، وئه گەر جۆری ترى
خواست بوایه عیبادەتی کە سمان نەدەکرد غەیرى ئهو، نە ئیمه و نە باولك و باپىرە کانمان،
وھ ھېچ گوشتىکمان حەرام نەدەکرد له وشتى بە حىرە و سائىبە و غەیرى ئه وانه يش.
جا خوداي تەعالا بۇ بە تالگردن‌وهی ئەم عوززە پۈوچە و ئەم دەليله بە تالله ئه لىنى:
ئەم عوززە يش عوززىکە له رووی عەقل و ھۆش و ئىستىدلا له وھ نییه، بە لکوو له سه‌ر
تەقلىدى کافره پىشىووه کانه وھ ئەوان ئەم دەليله بان ئەھىتايى وھ بۇيى ئەمانىش بە
كارى دىتىن، وھ له واقىعا قىيمەتى نییه.

ئەي پىغەمبەرى من، توھر گەياندى فەرمانى خودات له سه‌ر و جگە له
گەياندى فەرمانى خودا بە رۇوناڭى ھېچ شتى له سه‌ر پىغەمبەران نییه و نەبۇوه.
جا بۇ رۇوناڭى کردن‌وهی ئەم شوينه بىزانى! کافره کان و تۈويانه: ئیمه هەرچى
ئەكەين تاوانى تىا نییه، چونكى هەرچى ئەكەين له سه‌ر خواستی خودایه، وھ
شتىكىش له سه‌ر خواستی ئەو بىن تاوانى تىا نییه. وھ خوداي تەعالا له رەدى ئەمەدا

ئەلی: راسته هەرچى ئەكەن لەسەر خواستى خودايە و بە بىن خواستى ئەو ھېچ نابى، بەلام ئەو راست نىيە كە ئەلین: هەر شتى لەسەر خواستى ئەو بىن تاوانى تىدا نىيە؛ چونكى خواستى خودايى تەعالاً تابىعى عىلىمى خودايە و عىلىمى خودا بە ھەلدا نارپا، وە خودا بە عىلىمى خۆزى زانايە بەو كە ئىنسان ئەو ئىختىارە پىتىراوه چۈن رwoo ئەكاتە كردهو كان ئەگەر ئىختىارە كە روو بکاتە كردهو كە باش خواستى خودايىش رووى لى ئەكا و تەوانايى خودايىش رووى لى ئەكا و ئەو كردهو باشەي بۇ دروست ئەكا و پىشى رازىيە، وە ئەگەر ئىختىارە كە روو بکاتە كردهو كە ناھەموار خواستى خودايىش رووى لى ئەكا و تەوانايى خودايىش رووى لى ئەكا و ئەو كردهو نابارەي بۇ دروست ئەكا؛ چونكى تەوانايى خودا شمشىرىيەكە تەر و وشك ئەبىرى وە بۇ ھەموو جۆره كردهو يەڭ وە كۈۋو يەڭ وايە.

يېجىگە لەمە ئەو كافرانە لە پاش ئەو كە نافەرمانى پىغەمبەرە كان ئەكەن و كوفر و كردهو ناشيرينە كان دەرئەبرىن ئەوسا ئەلین: ئەم كارى ئىمە خواستى خودايە، ئايا ئەوانە پىش ئەو ئىقادام بکەن لەسەر كوفر و بەدكارىيە كە ئاگادارن لەو كە خواستى خودا چۆنە؟ بەھەرحال دەليلە كە يان بىن نەتىجه يە و داواكە يان پۈوچ و بەتالە.

﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنْ أَعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الظَّاغْنَوْتَ﴾

بە راستى ئىمە لە ھەموو ئوممەتىكىدا پىغەمبەرەتىكمان ناردۇوە بەم فەرمانەوە كە بەندەيى خودا بکەن و دوور بکەونەوە لە: شەيتان، لە بت، لە پىاوى گۈمىرا.

﴿فَمِنْهُمْ مَنْ هَدَى اللَّهُ وَمِنْهُمْ مَنْ حَقَّتْ عَلَيْهِ الظَّنَّةُ﴾

جا بازى لەوان گۈنى راگرت بۇ فەرمانى خودا بە دل و خودايىش گەياندى بە ئەنجامى پىرقۇز، وە بازىكىشيان لايان دالە حەق و گۈتىان رانەگرت و دلىان نەدا بە

فرمان، و خودای ته‌عالیش فهرمومی: مادام ئیختیاری لاری و لاری ئەکەن با
ھەر وەھا گومرا بن و گومرا بیلەسەریان دامەزرا.

فَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عِقْبَةُ الْمُكَذِّبِينَ ۲۶

جا بىرون بە ولاتانا تەماشا بکەن و بىر بکەنەوە بزانىن چۈن بۇوه ئەنجامى ئەوانە
کە پىغەمبەرە کانىان بە درۆ خىستۇوه تەوە.

إِنَّ تَحْرِصُ عَلَىٰ هُدًى لَهُمْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ يُضِلُّ وَمَا لَهُمْ مِنْ نَصِيرٍ ۲۷

ئەگەر تو، ئەی پىغەمبەری خۇشەویست، ئازەزووت توند و زۆرە لە سەر ھيدايەتى
ئەوانە، بزانە بە راستى خودا ھيدايەتى ئەو كەسانە نادا كە ئەۋەندە نامەرد و دل بەرد
و بىن فامن ھەر لە سەر ئازەزووی خۆيان دەۋام ئەکەن كە خودا ئەيھوئ گومرايان
بىكى، و بزانە كە لە رۆزى خۆيشىا كەس نىيە يارمەتى ئەوانە بىدا.

**وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهَدَ أَيْمَنِهِمْ لَا يَبْعَثُ اللَّهُ مَنْ يَمُوتُ بَلَى وَعْدًا
عَلَيْهِ حَقًّا وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ** ۲۸

وھ ئەو كافرانە ئەۋەندە كەۋەن لە گەل ئەۋەدا ناوى خودا ئەبەن و وەھا نىشان
ئەدەن خودای عالەم ھەيە سويند ئەخۇن بە سويندىكى بە دل و دەرروون، بە سويندىكى تر
بەھىز؛ لە ناو سويندە كانىانا ئەلىن: ئەو كەسەي كە مرد و گىانى دەرچىو جارىتكى تر
خودا زىندۇوی ناكەتەوە! نە، نە، خراب حالى بۇون خودا وە عەدەي داوه بە وە عەدەيىن
كە وەكىو سويندەخواردن بىريارى داوه لە سەر خۆى كە ھەموو گىانلەبەران زىندۇو
ئەكاتەوە و گىرىدەن ئەكاتەوە لە شوينتىكدا حىتىي بىر و باوهەر و كىردىۋەيان لە گەل
ئەكا، بەلام زۆربەي ئادەمیزاد ئەمە نازانىن، ئىتىر سويندە كەي ئەوان پۇوچە؛ چۈنكى

ئەگەر لەبەر ئەوهىيە كە خودا ناتوانى، ئەوه ھەلّيە؟ چونكى كەسى بتوانى لە نەبوون ئىنسانى دروست بكا ئەيشتوانى لە پاش مىدىن دروستى بكتەوه، وە دروستكراوه كانى خودا، غالبا، لم مىدو زىندۇو كىرىنەوه عەجىب ترە، وە ئەگەر لەبەر ئەوهىيە كە خودا بېپارى نەداوه ئەوه درۆيە و خوداي تەعالا بېپارى داوه وەكۈ خوداي تەعالا ئەفەرمۇيىت:

﴿لِيَبْيَنَ لَهُمُ الَّذِي يَخْتَلِفُونَ فِيهِ﴾

بۇيە خودا زىندۇويان ئەكتەوه ھەتا بۇيان روون بكتەوه ئەو شتە كە ئەوان ئىختىلافيان تىا ھەبوو كە بىرىتىيە لە: بەعس و، حەشر و، نەشر و، زىندۇو كىرىنەوه يان و، گردىكەنەوه يان لە شويىنىكىدا و، بلاو كىرىنەوه يان ھەركەس بۇ جىنگەي خۆى لە پاش حسېب و كىتىب.

﴿وَلِيَعْلَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَتَهُمْ كَانُوا كَذِيلِينَ﴾

وە ھەتا كافرە كان بە «عين اليقين» بىزانن كە بە راستى ئەوان درۆيان كرد و درۆزىن بۇون لە داواى زىندۇو بۇونەوهدا و قوردهتى خودايىش زالە بەسەر ھەموو خواتىيەكىيَا.

﴿إِنَّمَا قَوْلُنَا لِشَفَعٍ إِذَا أَرَدْنَاهُ أَنْ نَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ﴾

نىيە فەرمانى ئىيمە كە خواتىمان لەسەر بۇونى شتى بىن ئەوهەنە نەبىن كە پىتى بلىيەن: بىھو! ئەويش ئەبىن. وە ئەم عىبارەتى «كەن فيكون» ھ يا وينەيە بۇ فەورييەتى پىتكەھاتنى خواتى خودا، وە يا هەر خيتابىكى واقعىيە رwoo ئەكتە سۈورەتى عىلمى ئەو شتە كە خودا خواتى ھەيە دروستى بكا و پىتى ئەللى، يا موراد لە «سۈورەتى عىلمىيە» وە دەرچۈوه بۇ «سۈورەتى عەينىيە» وە سەرى خوت دەربىخە لە ناو سەرانا، بە خواتىت و تەوانايى خوداي تەوانا.

وہ ئې بىن بزانن ئەم ئەمرە کە خودا ئې کا به سوورەتى عىلەمیيە ئەمرى ئىيداعىيە، واتە عىبارەتە لە تمۇر جوھى ئىرادە بۇ ئە سوورەتى عىلەمیيە لەگەل قودرەتا وە لە سەر موافقەتى ئە سوورەتە عىلەمیيە خودا لە خارى جدا ئە وە مەقسۇودە دروستى ئە کا.

**وَالَّذِينَ هَاجَرُوا فِي اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مَا أَظْلَمُوا النَّبِيَّنَهُمْ فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً
وَلَأَجْرٌ الْآخِرَةَ أَكْبَرُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ**

مەبەست لە فەرمۇودەتى: «والذين هاجروا...» الآية. ياخود زەرتە ئە سۈزىمەت وە ئە يارانەتى كۆچيان كرد لە مەككە و بۇ شارى مەدەتى لە بەر رەزاي خودا و بەرزىرىدىنە وە دىنى ئىسلام لەوانە كۆچيان كرد بۇ حەبەشستان و هاتنە و بۇ مەككە و دۇويارە چۈونە و بۇ حەبەشە جا كۆچيان كرد بۇ مەدەتى. وە ياخود مەبەست ئە سۈزىمەت وە موسۇلمانانە يە كە لە مەككەدا قورەيش حەبسىان كردن و سزايان ئەدان لە پاش كۆچى حەزرتە ئە سۈزىمەت بۇ مەدەتى، وە كۈو: بىلال و سوھەپب و خەباب و عەممەر و عايىر و ئەبووجەندەل و سوھەپل... - خوداييان لى رازى بىن -. -

واتە ئەوكەسانە كۆچيان كرد بۇ مەدەتى لە بەر بەرزىرىدىنە وە دىنى ئىسلام لە پاش ئە وە كە سەمیان لى كرا لە مەككەدا ئەوانە لە دىندا دایان ئە مەززىنەم لە شوتىتىكى پىرۆز و جوانا و بە راستى پاداشى رۆژى قيامەتىان گەورە تە، ئەگەر ئە و موهاجىرانە بەو پاداشە يان بزانىيا يە زىاتر تى ئە كۆشان لە جىهادا و لە سەبر كردنە، وە ياخود ئەگەر كافرە كان بیان زانىيا يە بە پاداشى موهاجىرە كان ئەوانىش موسۇلمان ئەبۇون و ئازاريان نەدان.

ريوايەت كراوه لە سىرەتى خەليلەتى دووھم عومەرى كورپى خەتابا: كاتىنى كە بەشى و مالىتكى ئەدا بە يەكى لە موهاجىرە كان پىتى ئە فەرمۇو: ئەمە وەر بىگرە

خودای تەعالا بەرە كەتى تى بخات بۇت كە ئەمە بەشى دنياتە و بەشى قيامەتت باشترە و لەمە گەورە ترە.

الَّذِينَ صَبَرُوا وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٤٢﴾

ئەو موھاجیرانە كەسانى بۇون كە سەبرىان كردووھ لەسەر سزا و ئازارى كافرە كان و لەسەر غەزىي و وەحشەتى ولاٽى دوور و بىن گۈزەرانى و لە ھەموو كار و بارىكدا كە چاۋەروان ئەكرا بىتە رىيگەيان لە دەفعى زەحمەت و جەلبى رەحمەت و نىعمەتدا ھەر لەسەر خودای تەعالا ئىعتيماديان ئەدا، جا لەسەر ئەم سىفاتە بەرزانە بۇو كە خودای تەعالا ئەوانى گەياند بەھ پايە بەرزانە لە دنيا و قيامەتا.

**وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ إِلَّا رِجَالًا نُوحِي إِلَيْهِمْ فَسَلَّمُوا أَهْلَ الْذِكْرِ
إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٤٣﴾**

ئەم ئايەتە پېرۇزە نازل بۇوە لە رەدى قىسى كافرە كانى قورپەيشدا كە ئەيان ووت: خودای تەعالا زۆر دوورە لەوەوە كە ئادەمیزادى بکا بە فرستادەت خۆى بۇ لاي باقى ئادەمیزاد، پىويىستە فريشتەيىن رەوانە بکا بىز سەريان، جا خودای تەعالا ئەھەرمۇيت: ئىتمە لە پېش ناردنى تۇدا بە رسالت كە سمان نەناردۇوھ مەگەر چەن پىاوىتكى خاوهەن خۇو و رەھوشتى بەرز، وە ياسامان لەسەر ئەوھ نەبۇوە كە فريشتە بىتىرىن بۇ تەمیي ئادەمیزاد، ھەروا ياسام لەسەر ناردنى ژنانا نەبۇوە، وە ئەو پىاوانە وەھا ناردۇومانى كە وەھىمان كردووھ بۇ لايان ئەوھى پىويىستە لە بىر و باوھەر و عىبادەت و باقى ئومۇوراتى كە پىويىستى ئادەمیزاد بۇوە، وە ئەگەر ئىيە - ئەى ئەھلى مەككە - بەمە نازانى پرسىyar بکەن لە ئەھلى عىلەم لە كىتابىيەكانى گاور و جوولەكە، وە ياشە مىزۋوزانانە كە جىيگەي باوھەتانى.

و هئو پیغه مبه رانه مان ناردووه:

﴿بِالْبَيِّنَاتِ وَالْزُّبُرِ﴾

به موقعیت اته و بهو هئ حکامانه وه که هئ نو و سرینه وه و به دریزایی زه مان ره فتاریان
پین کراوه هه تا زه مانی پیغه مبه ریکی و ها که هئو هئ حکامه گوریوه.

﴿وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْذِكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَنَفِّعُونَ﴾

وه نازل مان کرد ووه بولای تویش قورئانی که زیکری خودایه و مایهی بیرکردن وه
حق و حقیقته و به یاسایی بومان ناردووی که تو روون بکه یته وه بولاده میزاد
مه عنای هوانه، وه ئومید وايه هئ وانیش بیر بکنه وه لهو قورئانه دا.

لهم شوینه دا دهرئه که وی که خودای ته عالا بریاری داوه بولاده و که سانه که حوكمن
له هئ حکام نازانن بگه رینه وه بولای هئو زانیانه که ئاگادارن له حق هه تا باش ئاگادار
بن به سه ر واجباتی دینی خویانا.

هه روا دهرئه که وی که حه زرهت ته حویل کراوه بولاده بهیانی قورئان و
رووناک کردن وهی هئ وهی پیویسته به بهیان خواه به ته فسیل یا خود به کورتی حه تا
به حه واله کردنی زانیانی دین بولاده قیاس و ئیستی دلال و ئیرشاد کردنیان بولاده ئیجتیهاد
و دینی ئیسلام بهم یاسا ره سایی هئ کا به وه رگرنی هه مهو حوكمن له هه مهو کات
و ولا تیکدا.

﴿أَفَأَمَنَ الَّذِينَ مَكَرُوا أَسْيَثَاتٍ أَنْ يَخْسِفَ اللَّهُ بِهِمُ الْأَرْضَ أَوْ يَأْنِيْهُمْ﴾

﴿الْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ﴾

نایانه و کافرانه که وا حیله و فیلی ناهمه موار و ناشیرین ئه کهن دهرباره‌ی پیغمه بر بیت
بز فهوتانی خوی و نه سحابه کانی و بهربادکردنی دینه‌که‌ی ئه مین لوه که خودای
ته عالاً بیان باته خواره‌وه به عمرزا وه کوو قاروون و ماله‌که‌ی، یاخود سزا‌یه کیان بز
بیت له شوینیکه‌وه شوععوری پین نه کهن وه کوو قهومی لووت.

﴿أَوْ يَأْخُذُهُمْ فِي تَقْلِيْهِمْ فَمَا هُمْ بِمُعْجِزِيْنَ﴾

يا خود بیانگری و بیان فهوتین له ریگه و هاتچوی کاروانی تیجاره‌تیانا خو
ئهوان ناتوانن دهستی قودره‌تی خودا بگرن لم ته‌سه‌روفاتانه.

﴿أَوْ يَأْخُذُهُمْ عَلَى تَخْوِيْفٍ فَإِنَّ رَبَّكُمْ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ﴾

یاخود بیانگری به بیمی مردن به ناساغی لهش و راوه‌ستانی دل و تیکچوونی
رشته‌ی تهندروستی به هوی هیرشی دوزمنان له‌ملا و له‌ولاه و ترسانی ئه‌وانیش
له‌هیرشه وه یا به هوی زالبونی حوكمداریکی ستهمکار به‌سهر ولاته‌که‌یان وه
ئه‌وانیش بکهونه بیمه‌وه و تووشی دهد و میحننه‌ت بین، بهو ترساندنه؛ چونکی به
راستی خودا میهربانه و خاوهن که‌ره‌مه، هه‌موو کاتنی سزاکه‌ی سزا‌ی ریشه‌کیشان
نییه به‌لکوو بهم جوره سزا‌یانه‌یه که زیان ئه‌دا له بازی که‌س نه‌ک له بازی وه یا له
بازی خانه‌دان نه‌ک له بازی، به هه‌حال هیمن بوونه‌وه له سزا خودا خووی
به‌دخووه کانه، ئهنا له‌گه‌ل ئه‌م هه‌موو نافرمانی خودا که خومان پیی ئه‌زانین
پیویست بوو هه‌موو کاتنی له بیم و ترسی خودادا ئاسایشمان نه‌کردایه.

**﴿أَوَلَمْ يَرَوْا إِلَى مَا خَلَقَ اللَّهُ مِنْ شَيْءٍ يَنْفَيْؤُ اَظْلَالَهُ عَنِ الْيَمِينِ
وَالشَّمَائِيلِ سُجَّدًا إِلَهٌ وَهُمْ دَخْرُونَ﴾**

ئایا تمماشای ئه و مه‌خلوقاته خاوهن ماده‌یه ناکهن له کیوان و دار و بهرد کاتنی که
خودا رؤژی ده‌رخست لیيان سیبه‌ره کانیان لار ئه‌بیته‌وه به لای چه‌پا له حائلکدا ئه و
www.iqra.ahlamontada.com

مه خلو و قاته هه مهو و کپنو وشی سه ردانه و اندنی خویان پیشکه شی باره گای په روهر دگاری
جیهان ئه کهن؟ چونکی ئه گهر ئه و هه تاوه رووناکه خاوون تاوهی دروست نه کردایه
وله مه داری خویا چاودییری نه کردایه ئه م پرته و به خشییه به سه رکوره زه ویدا
نه ده بیو، وه ئه م هه مهو و ماده خاوون سایه و سیبیره زه لیل و داماون له بئر هیزی
په روهر دگاره کهی خویانا.

**وَلَّهُ يَسْتَجِدُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مِنْ دَابَّةٍ وَالْمَلَائِكَةُ
وَهُمْ لَا يَسْتَكِرُونَ**

هه ر بؤ زاتی خودای تم عالا سو جدهی عو بیو و دیهیت و به نده گی ئه با، خواه به
تم ختنی پیشانی یاخود به حائل مه عن هوی و پنهانی وه یا به رام بیو نیان له بئر هیزی
ئوا، هه رچی واله ئاسمانه کانا و له باره گا به رزه کانا له ئه ستیره کان و لمو ماده به قیمه ته
که ئه و کائیناته پر کردووه و سال به سال و سه ده به سه ده ئه دوزریته وه، وه هه روا
سو جدهی بؤ ئه با هه رچی واله عه رز و له ده رو ناویا لمو گیانله به رانه که به سه ریا
و له ناویا هاتوچو ئه کهن له سه ر پئی وه یا له سه ر سک له و شکانا یا له ده ریادا له
چه زنده و په زنده، له ئاده میزادی و جین و په ری و فریشته کانی ئاسمان و زه وی
و ده ریا و ده ر، وه ئه مانه هه رگیز فیز ناکهن و خویان به گهوره ناگرن به رابه ر به
خودا، وه ئه م سو جدهیه بؤ ئه بن به سو جدهی عاده تی ئاده می، وه یا به هه ر شیوه یه
بیی؛ چونکی ئه نجامی سو جده داما وی و بچو وکی بؤ په روهر دگار و رام بیونه بؤ
هیزی ئه و.

يَحَافُونَ رَبُّهُمْ مِنْ فَوْقِهِمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمِرُونَ

وه هه مهو ئه مانه یا فریشته کان به تایبه تی ئه ترسن له سزا په روهر دگاری خویان
که زاله به سه ریانا و هه رچی فه رمانیان پئی درابن بیکهن جی به جیئی ئه کهن. جا ئه گهر
www.iqra.ahlamontada.com

ئەم ئايىتە باسى فريشىتە كان بىكا ئەو ديارە كە فريشىتە مەعسوومن و نافەرمانى ناكەن و ئاماذهن بۇ بە جىتەيتانى فەرمان وە ئەيشبىي بە بەلگە لە سەر ئەو دەرىپەن كە فريشىتە كان موکەللەفن بە تەكلىفاتى تايىھەتى وە ئەو تەكلىفاتە ھەموو بە جى دېنىن، وە ئەگەر باسى ھەموو ناوبراوه كان بىكا ئەو پىويىستە بۇ بازى لەوانە تەئوپىلى ئەو ترسە و ئەو ئىتاعە بىكرى بەوە كە دروستكراون بە شىۋەيىن ناتوانى لەو شىۋە دەربىچن وە كۈو خزمەتكارى كە ھەمىشە لە خاواهن كارەكەي بىرسىن و كارى بۇ بىكا.

وَقَالَ اللَّهُ لَا تَسْخِذُوا إِنَّهُمْ إِنَّمَا هُوَ إِلَهٌ وَحْدَةٌ فَإِنَّمَا فَارَهُمُونَ

وە خودايى تەعالا لە سەر زمانى پىغەمبەر فەرمۇسى بە موکەللەفانى جىزىن و ئىنس دوو مەعبۇود بۇ خۆتان مەگىرن وە بىنگۇمان خودا ھەرىيەكتىكە و ھەر لە من بىرسىن و پەنا بۇ لای من بىتنى.

وَلَهُمَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَهُ الْأَكْبَرُ وَاصِبًا أَفْغَرَ اللَّهُ لَنَّقُونَ

وە بۇ ئەو خودايى تە و مەخلۇوقى ئەو و مولىكى ئەو ھەرچى وا لە ئاسمانى كانا و ھەرچى وا لە زەويىدا و فەرمانبەردارى ھەر بۇ ئەو بە لازمى و واجبى، ئىتىر ئايى لە غەيرى خودا ئەترىسى؟! وە كۈو ئەو گۇمانە نابارە كە ئەيىبەن بە بىتكەن و ئەترىن لەو زيانىنان بىن بىگەيەنن.

وَمَا يِكُمْ مِنْ نِعْمَةٍ فَمِنَ اللَّهِ ثُمَّ إِذَا مَسَكْمُ الظُّرُفُ فِإِلَيْهِ تَخْرُجُونَ

وە ھەرچى ھەيە بە ئىتەوە لە نىعمەت و ھۆى ئاسايىش و بەرزى پايە و زۆرى مايە كە ژمارە ناكىرىن بە تەواوى ھەموو ئەوانە لە خوداوهى و پاشان كاتى كە زيانىكتان

پن بگا له لمشدا يا له بهشدا، له حالا يا له مالا، هر بُلای خودا هاوار ئې بهن بُو
چارى ئهو زيانه و لا بردنى ياخود بُو پاداشدانه وەي.

ثُمَّ إِذَا كَشَفَ الْضَّرَّ عَنْكُمْ إِذَا فَرِيقٌ مِّنْكُمْ يُرَبِّمُ يُشَرِّكُونَ

کەچى پاش ئهو پارانە وە و لالە و پالە يە کاتىن کە خودا ئهو زە حمەت و ئازارە تان
لە سەر لابىا و دوورى بخاتە وە لىتان تە ماشا ئە كەم تاقىنى لە ئىيە ئەلىين: بته کانمان
چارى ئهو ئازارە بُو كەردىن، وە ئەيانكەن بە شەرىك و ھاوارى بُو پەروەردگارى
خۆيان بە ناحەق و نەفامى و بىرنه كەردىنەوە.

لَيَكْفُرُوا بِمَا أَنْتَ هُمْ فَتَمَعَّلُوا قَسْوَةً تَعْلَمُونَ

وە بُو ئەوه شەرىك قەرار ئەدەن بُو خوداي خۆيان هەتا كوفرى ئهو نىعمەتە
بىكەن کە پىتىمان داون، جا بخۇن و رابويىرن بە راستى لەمە ولا ئەزانىن بە ئەنجامى ئەم
حق نەناسى و ناسوپاسىيە لەم دنیادا بە سزا و لە قيامەتا بە دۆزەخ و تولەلى سەندنەوە.

وَيَجْعَلُونَ لِمَا لَا يَعْلَمُونَ نَصِيبًا مِّمَّا رَزَقْنَاهُمْ

وە بە باوهەرى پۈوچى خۆيان بېرىار ئەدەن بُو ئەو بىنان کە دار و بەردىكى وشك
و بىنگىيان و هيچ نازانىن، بەشىن لەو نىعمەتانە کە ئىيمە كەردوومانە بە رۆزى ئەوان
و ئەلىين: ئەوه لە بته کانەوە هات بۇمان.

أَتَالَّهُ لَتَشْئُلُنَّ عَمَّا كُنْتُمْ تَفَرَّوْنَ

قەسەم بە خوداي تەنيا پرسىياتانلى ئەكرى، ئەى كافره موشىيکە كان، لەو
درۇيانە کە ئىيە ھەلىان ئەبەستن، وە لەو نىسيبەتانە کە بە درق ھەلىان ئەسۇورىتنىن.

وَيَجْعَلُونَ لِلَّهِ الْبَنَتَ سُبْحَانَهُ وَلَهُمْ مَا يَشْتَهُونَ

وە ئەوهندە بىن شۇعۇورن بېرىار ئەدەن بُو ئەو خودايىه کە دوورە لە نەتەوە و بىن نىيازە
لە ھەموو شىنى کە نەتەوەي ھەيە، وە لە گەل ئەم بىن شۇعۇورييە يىشدا ئەو نەتەوە

که لای ئهوان سووکه، وەکوو میینه کان، بپیاریش ئەدەن بۇ خۆیان ئەو نەتهوە کە
ئارەزۇوى ئەکەن وەکوو نېرینە بىن.

﴿ وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُمْ بِالْأُنْيَىٰ ظَلَّ وَجْهُهُ مُسَوًّا وَهُوَ كَظِيمٌ ﴾

وە ئەوهەندە كچ لە لای ئهوان سووک و بىن نرخە کاتى هەواڭ بدرى بە يەكىكىان:
کە كچى بوبو گرژ ئېبىن و روحسارى رەش دائە گىرسى و، پې ئېبىن لە قارى بەرابر
بە خودا - پەنا بە خودا! - وە بەرابر بە ژنە بىچارە كەى و بەرابر بەو كەسەيش
کە هەواڭ كەى بۇ هيتابو، جا لە گەل ئەوهەدا كە خۆى رازى نىيە بە مندالىكى وەها
ئەروا مندالى وەها نىسيت ئەدا بۇ لای خودا و ئەلىن: مەلائىكە کان كچى خودان
- پەنا بە خودا! -

**﴿ يَشَوَّرَى مِنَ الْقَوْمِ مِنْ سُوֹءٍ مَا بُشِّرَ بِهِ إِيمَسِكَهُ عَلَىٰ هُونٍ أَمْ يَدْسُهُ
فِي الْرَّابِ أَلَا سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴾**

وە لە پاش وەرگرتنى ئەو هەواڭ خۆى لە قەومە كەى ئەشارىتەوە لەپەر شەرمەسارى
بە پىنى عادەتە ناشيرينە كەى خۆيان لە ناموناسىبى وجودى ئەو كچە كە موژدەيان
بۇ هيتابو بە پەيدا بۇونى، وە لە دلى خۆيا بىر لەو ئەكتەوە: ئايا ئەم كچە رابگرى و
بىھىلتەتەوە لە گەل سووک تەماشا كردى؟ ياخىر بىبا بۇ چۈل و زىنەدە بەچالى بىكا لە
ناو گللا؟ بىندا بىنە و زۆر خراپە و ناپەسەندە ئەم حوكىمە كە ئەيدەن بەسەر خوداي
تەعالادابەوە كە كچى ھەيە، وە لحال خۆيان رازى نىن بە كچ، وە ياخىر ناشيرينە ئەم
حوكىمە كە ئەيدەن بەسەر كچدا بەوە يائىنى رابگىرى بە سووکى وە يازىنە بەچالى
بىكرى.

﴿ لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ مَثُلُّ الْسَّوْءِ ﴾

بُوئه و که سانه که ئیمانیان نییه به رؤژی قیامهت سیفه تیکی ناشیرین و حاليتکی به دهه یه که بريتیيه له کوفره کهی و هاوری بریاردانه کهی بُو خودا و منداں بریاردان بُو خودا.

وَإِلَهُ الْمَثَلُ أَلَا عَلَىٰ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

وه بُو خودای ته عالایش سیفه تی به رزی زور بالا هه یه که عیباره ته لهوه «واجب الوجود»ه و تاق و ته نیایه و بی نیازه له عالم و خودا خاوون حیکمه ته له موله تدانی کافرانی بی ئیمانا.

وَلَوْ يُؤَاخِذُ اللَّهُ النَّاسَ بِظُلْمِهِمْ مَا تَرَكَ عَلَيْهَا مِنْ دَآبَةٍ

خودای ته عالا موله تی ئه و کافرانه [ای که داوه] له بهر میهره بانییه تی و له بهر قه راری خوییه تی له سه رمانه وه یان، ئه گه رنا ئه گه ر خودای ته عالا زو و ناده میزادی ستہ مکاری بگرتایه له سه ر رووی زه وی قهت ئینسانیکی ستہ مکاری نه هیشتہ وه برووا به دنیادا و بگه پی به سه ر عه رزا.

وَلِكِنْ يُؤَخِّرُهُمْ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمَّىٍ

به لام خودا دوایان ئه خا و موله تیان ئه دا هه تا واده یه کی دیاریکراوی ناوبر او.

فَإِذَا جَاءَ أَجَلُهُمْ لَا يَسْتَخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ

جا کاتنی واده ی گرتیان هات ئه وه ناتوانن ئه و واده ی فهوتانی خویانه پاش بخمن وه کو و له و بهر نه یان توانيو واده که یان پیش بخمن.

وَيَجْعَلُونَ لِلَّهِ مَا يَكْرَهُونَ وَتَصِيفُ الْسِنَتُهُمُ الْكَذِبُ أَنَّ

لَهُمُ الْمُحْسَنُ لَا جَرَمَ أَنَّهُمُ الظَّارِ وَأَنَّهُمْ مُفْرَطُونَ

ئەو كافره موشريكانه بىپيار ئەدەن بۇ زاتى پاكى خوداي تەعالا شىتكى وەها كە پىيان ناخوشە بۇ خۆيان وەكۈو بۇونى شەرىك و هاورى لە عىيادەتا و حۆكم و فەرمانا و بۇونيان بە خاوهەن كچ، وە لە گەل ئەم تاوانبارىيەدا زبانيان واتەي درۆي پىادا دى درۆكەيشيان ئەمە يە كە لە قيامەتا پايە و مایە و پلهى جوانيان هەيە و لە بەھەشتا ئەبن.

بىزانن راست ئەوھەيە كە ئەوانە ئاخىرى دۆزەخيان هەيە و ماوايان دۆزەخە و بۇ ئەوانە ئەخرىتتە پېشەوە بۇ ناو ئاڭرى دۆزەخ، وە ئەو قىسە كە ئەيکەن بۇ خۆيان درۆيە.

﴿ تَالَّهُ لَقَدْ أَرْسَلْنَا إِلَيْنَا أَمْرٍ مِّنْ قَبْلِكَ فَرَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَلَهُمْ فَهُوَ وَلِيُّهُمُ الْيَوْمَ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴾

قەسمەم بە خوداي تەنيا بە راستى پېغەمبەرانمان نارد بۇ لاي چەن ئومەتى لە پېش تۆدا بۇون، وە ئەوانىش ياخى بۇون لە فەرمانى ئەو پېغەمبەرانە و لەسەر كوفر و تاوانبارى مانھە و شەيتان ئەو كردهوھ نابارانە جوان كرد لەبەر چاويانا، وە شەيتان ئىمەرۆ لەم دنیادا دۆست و يارمەتىدەرى ئەوانە، واتە لەو رۆزەدا كە لە ناويانا گومراھى بلاۋئە كردهوھ، وە بۇ ئەوان هەيە سزاى ناھەموار لە رۆزى قيامەتا.

﴿ وَمَا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَبَ إِلَّا لِتُبَيِّنَ لَهُمُ الَّذِي أَخْلَفُوا فِيهِ وَهُدَى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴾

وە ئىمە كىتابىمان نازىل نەكىد بۇ سەر تۆ بۇ ئەو نەبى كە تۆ لەسەر مىزانى ئەو كتىيە بەيان بىكەي بۇيان ئەو شتانە كە ئەوان جىاوازىيان بۇوە تىايانا وەكۈو: يەكىھتى خودا و، پەروەردگارى و مەعبۇودى زاتى ئەو و، ئەحوالى رۆزى قيامەت لە زىندىو بۇونەوھى

هموو موکه‌لله‌فی و، پرسیار و جواب و، شاره‌زاکردنیان بتوئه‌وهی واجبه له سه‌ریان و، ئه‌وهی حه‌رامه و ناره‌وایه، وه بتوئه‌وه که ببی به هۆی ره‌حمه‌ت و ئاسایش بؤیان له دنیا و قیامه‌تا بتوئه‌وهانه‌یان که ئیمان بیزن و تابیعی ئیرشادی پیغه‌مبه‌ره کان بین، که چی ئه‌وان به خیلاضی ئه‌وهی سوودی هه‌ردوو دنیای بین بؤیان ره‌فتاریان کرد.

﴿وَاللَّهُ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا إِنَّ فِي ذَلِكَ لَذِيَّةٌ﴾

لِقَوْمٍ يَسْمَعُونَ ﴿٢٥﴾

خدوا به قوده‌رت و ته‌وانایی خۆی بارانی له ئاسما‌نه‌وه باراندووه‌ته خواره‌وه و عه‌رزی زیندوو کرده‌وه بهو بارانه و کردى به عه‌رزی خاوەن کشتوكاڭ و خاوەن گول و گولزار وه خاوەن سه‌رچاوه و رووبار پاش ئه‌وه که عه‌رزیکی بین خیرى مردووی بین زینه‌ت بیو، به راستی هه‌یه له بیستنی ئەم ئامۆژگاریانه‌دا نیشانه‌ی گهوره له‌سر ته‌وانایی خودای ته‌عالا بتوئه‌وه قه‌ومه که ئامۆژگاری ئه‌بیین به بیستنیکی به سوود وه بیر ئه‌که‌نه‌وه له مەعنای و تار و ئیرشادی پیغه‌مبه‌را .

﴿وَإِنَّ لَكُمْ فِي الْأَنْعَمِ لِعِبْرَةٍ سُقِيقُكُمْ مِمَّا فِي بُطُونِهِ، مِنْ بَيْنِ فَرْثٍ وَدَمِّ لَبَنًا خَالِصًا سَائِغاً لِلشَّرِّينَ ﴿٦٦﴾

وه هه‌ر وه کوو له باراندنی بارانا و رواندنی کشتوكاڭ و گیای به سوود له ده‌شت و ده‌رانا عیبره‌ت هه‌یه بتوئینسانی خاوەن شووعور به راستی هه‌یه بتوئیوه لهم مالیات‌هدا که وا له‌بهر ده‌ستانا وه کوو و شتر و، گاو، مه‌ر و، بزن، چەن شتیکی جوانی وە‌ها کە ئەبن به هۆی پەندووه‌رگرتن بوتان وه باوه‌ر کردن‌تان به ته‌وانایی خودا و به حیکمەت و میه‌رەبانی ئه‌وه، بتوئینه: زیاد له‌وه که له تووکه‌که‌یان و، له نه‌ته‌وه‌یان و، له سواری پشیان و، له خواردنی گوشتیان... چەن سوود‌تان ده‌ست ئه‌که‌وهی، ئەدەم ده‌خوارد‌تان

شىرىيکى سافى دوور لە خوين و مادەيى بىيگانە كە گەوارايىه بۆ ئەوانە كە شىر ئەخۇنەوە، وە ئەو شىرىه پەيدا ئەبىن لەو تەپايىه والە سكىيانا، وە پەيدا ئەبىن لە بەينى ئەو مادە پىسە كە رىخؤلە رايان ئەكىشى بۆ خوارەوە و ئەو خوينە كە جىگەرى حەيوانە كان ئەبىا بۆ لای خۇى.

باسى ئەمە وەكۈو ئىمامى رازى ئەفەرمۇىت؛ ئەلى: پەيدا بۇونى شىر لە ناو سكى ئەو حەيوانەدا داراي چەن وەزىعى وەهايىه كە هوشى ساغ ئىقرار ئەكا بەوه بە غەيرى ئەواناين خوداي خاودەن حىكمەت نايىتە جى، وە ئەمە لە چەن رووېيە كەوهىيە: يەكەم: ئەمە كە خوداي تەعالا لە خوارى مەعدهوە مەنفەزىيکى دروست كردووە كاتى گيانلەبەر شىتىكى خوارد و رۇيىشتە مەعدهيەوە و كولًا ئەو مەنفەزە ئەبەسىرى هەتا بە تەواوى ئەو خواردەمەننېيە هەزم ئەبىن، وە ئەوهى كە سافە ئەپروا بۆ جىڭەر وە ئەوهى قورسە و ناپوخته ئەو مەنفەزە بۆ ئەكىتىھە و ئەپرواتە خوارەوە و ئەچىتە دەرهەوە.

دۇوھەم: ئەمە كە خودا لە جىگەرا ھىزىيکى داناوه ھەر مادەيىن لە خواردەمەنلىقى هەزم بۇو ئەوهى سافە و بىئەدەغىلەيە راي ئەكىشى و مادەيى قورس راناكىشى، وەكۈو رىخؤلە مادەيى قورس رائەكىشى و مادەيى ناسك و ساف راناكىشى، وە ئەگەر بە پىچەوانەي ئەمە ئىشيان بىكىدىيە نىزامى تەندروستى تىك ئەچوو.

سېنھەم ئەمەيە: كە خودالە ناو جىگەرا ھىزىيکى دروست كردووە ئەمە جزا سافانە رايىكىشاوه ئەيانكۈلىتىن و ئەيانكا بە خوين و ئەو خوينە مادەي «سەودا» و «سەفرا» و ئاوى رووتى تىايىه جا خوداي تەعالا ھىزىيکى لە «زراو»دا داناوه كە «سەفرا» كە رائەكىشى، وە ھىزىيکى لە «سېل»دا داناوه سەوداكەي رائەكىشى، وە ھىزىيکى لە «گورچىلە»دا داناوه ئاوهكەي رائەكىشى، وە خوينە كە بە سافى ئەمېنېتىھە لە گەل «تەغزىيە»ي لەشدا ئەگۈنچى.

چواره‌م: ئەمە يە لەو کاتەدا كە بەچكە والە سکى دايکيا لەو خويىنە سافە ئەندازە يە كى ئەپواتە خوارەوە بۇ مندالدان هەتا بېي بە مادەي نەشئۇ نماي ئەو بەچكە، وە كاتى كە ئەو مندالە كەوتە خوارەوە ئەو خويىنە كە زوو ئەرۋىشت بۇ دەورى مندالدان ئەگەر يەتكە بۇ مەمكى حەيوانە كە وە ئەبىي بە شىر بۇ خوارەمەنلى ئەو مندالە، وە مەمكە يَا گوانى حەيوان سافى ئەكاكى بۇ خوارەمەنلى رۆلە كەي، جا مادام خودا بە قودره‌تى خۆرى مادەي خوارەمەنلى گيانلەبەر ئەوهندە وەزىمى جياوازى بەسەرا بىرۋا هىچ عەجىب نىيە بەلكۈو زۇر مەعقولە ئەو مادەي گيانلەبەرە مەردۇوھ وەزىمى ترى بەسەرا بىن و بىيىتەوھ بەھو.

**وَمِنْ ثَمَرَتِ النَّخِيلِ وَالْأَعْنَبِ نَسْخِذُونَ مِنْهُ سَكَرًا وَرِزْقًا حَسَنًا
إِنَّ فِي ذَلِكَ لَذِيَّةً لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ**

وەھە يە بۇ ئىيە لە بەرى دارى خورما و تىريدا عىبرەت وەكۈو لە حەيواناتا، تەماشا ئەكەن ئەم دارى خورما يە خورمايە جۇرجۇرتان بۇ ئەگرى، وە دارى ترى چەن جۇر تىريتىان بۇ ئەگرى كە ژىواريان پى ئەكەن بە تەپى «روتاب» و ترى و، بەوشكى خورما و مىۋىزىيانلى وەرئەگرن، وە هەروا دروست ئەكەن لەم بەرانە مەشروعىباتى شىرین وەكۈو «نبىذ» و دۆشاوى ترىيى رەنگاورەنگى سافى جوان، وە مىۋىز و باسوق و حەلۋا و غەيرى ئەمانە لەو خوارەمەنلىيە بەلەزەتانە كە لە ولاتا دروست ئەكەن، كە ئەمانە هەموو يان خوارەمەنلى و رۆزىيەكى جوان و دلگىرن، وە لەم زۇركىدىنى نىعەمانەدا نىشانەي مەعقول ھە يە لەسەر وجود و تەوانانىي و مىھەربانى خودا بۇ گەللى كە ھۆشىار بن ياخود عەقل بخەنە كارەوە بۇ پەي بىردىن بە ئەنجامى پىرۇز.

لەم ئايەتەدا پرسىيار كراوه: «سکر» وادىارە ئەو خوارەنەوە بىن كە ئەخورىتەوھ و ئىنسان مەست ئەكا كە ناو ئەبرى بە «شەراب» وە ئەمە حەرامە، جا چۈن خوداي

تەعالا لە رىزى نىعەمە تەكانى خۆريا حسىنى ئەكاد؟

وەلامى ئەمە چەن شتە:

بە كەم: ئەمە يە «سکر» لە زمانى عەرەبا چەن مەعنای ھە يە؛ ئەمە يە كە «سکر» لە زمانى عەرەبا نەبىزە كە بىتىيە لە دۆشاوى ترى و مىۋۇر و خورما، ئەمانە كاتى دروست بىكىرىن وە كەو خۆشادو هەتا تاميان خۇش ئېنى، خواردەنەۋەيان رەوايە وە كەو شەربەتى خورما و مىۋۇر و ترى كە ھەموو كاتى ئەمانە ئەخورىتەوە.

دۇوهەم: ئەمە يە «سکر» بە مەعنა خواردەمەنى بەلەزەتە وە دىارە كە لەمانە گەلى خواردەمەنى بەلەزەت دروست ئەكىرى كە بە دىن حەلّال و بىن عەيىن.

سېيھەم: ئەمە يە ئەگەر بلىيىن «سکر» بە مانا خواردەنەۋى مەستكەرە ئەللىيىن: ئەم ئايەتە لە مەككەدا نازل بۇوە و لەو كاتەدا شەراب حەرام نەبۇوە و رەوا بۇوە بىكىرى بە نىعەمت و بە ھۆى منهنان لە سەر ئومەمەت.

﴿وَأَوْحَى رَبُّكَ إِلَى الْنَّعْلِ أَنِ اتَّخِذِي مِنَ الْجَبَالِ بُيُوتًا وَمِنَ الشَّجَرِ وَمِمَّا

يەعرىشۇن ﴿٦٨﴾

۱. لېزىدا مانايىھى دىيکە ھە يە مامۇستا نەپنۇرسىوھ و دەگۈنجى لەمانە زىاتىر لەگەل ئايەتە كەدا بىگۈنجى: هەندى لە زانايانى تەفسىر بۇ ئەۋە چۈون كە «سکر» لە سەر ماناي خواردەنەۋى، مەستكەرە و لە بەرابەرى «رزقاً حسناً». واتە: رۆزىيە كى جوانەوە دانزارە هەتا مۇسۇلمانان وریا بىكاتەوە بۇ ئەۋە كە شەراب رۆزىيە كى جوان و پاك نىيە، وە ئەم زانايانە دەلىن عەرەق بە چوار پلە حەرام كراوە: پلەي يە كەم: ئەم ئايەتى ئېرەيە كە ئىشارەيە كى پەنامە كى و ناسكى تىدىا.

پلەي دوھەم: ئايەتى: «يسلونك عن الخمر والميسر ... ». ناد. [البقرة: ٢١٩].

پلەي سېيھەم: ئايەتى: «ولا تقربوا الصلاة و أنتم سكارى ... ». ناد. [النساء: ٤٣].

پلەي چوارەم: ئايەتى: «يا أيها الذين آمنوا إنما الخمر والميسر والأنصاب والأزلام رجس ... ». ناد. [المائدة: ٩٠].

بەم پىيە ئايەتە كە لە سەر ماناي خۇزى مانادە كىرى و پىوپىتى بە لادان بۇ لای ماناي دىيکە نىيە. ۱۵. ۲۷.

وه پاش ئوه که خودا به يانى نيعمه ته پيشووه کاني كرد به يانى نيعمه تى هنگوين
ئه کا و به يانى تهواناي خويشى ئه کا له پهروه رده كردنى گيانله به رانا و ئه فهروميت:
خوداي ته عالا خستيه دلى هنگوه و پتى راگه ياند كه: برق له كيوه کانا و له ناو
دارانا و له شويئانه يشا كه هر زالهت بق ئه به ستن خانوو بگره و جينگه بگره و
دامه زرئ و زيوار بکه.

﴿ثُمَّ كُلِّي مِنْ كُلِّ الْثَّمَرَاتِ فَأَسْلُكِي سُبْلَ رَيْكِ ذُلْلَا﴾

پاش دامه زرانت له ههموو گول و گيابى و له ههموو بهري دارينكدا ئاره زووی
ئه كهى بخو و برق بهو رىگايادا که خوداي خوت بوى داناوى که ههموو رامن
و ئامادهن بق هاتوچۇ پيايانا ههتا لهو به رانه و هربگرى، جا بهو رىگادا که ئاره زوو
ئه كهى بيره و بق شويئنه كهى خوت، و له پاش ئهمه خوداي ته عالا به سوره تى
حالى غائيب ئه فهروميت:

﴿يَخْرُجُ مِنْ بُطُونِهَا شَرَابٌ مُخْلِفٌ الْوَاهِدُ فِيهِ شِفَاءٌ لِلنَّاسِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِقَوْمٍ يَنْفَكِرُونَ ۚ﴾

واته له ئنجامي ئهم ده رچونى ميشى هنگه و و هرگرنى له ههموو بهري
ئاره زووی ئه كات ئه گەريته و بق شويئنه كهى خوي و له سكى ده رئه چى هنگوينى
که بق خواردن ئه شى و چەن رەنگ و جزوري هه يه؛ و هکوو: زەرد و بۇر و سەوز و،
تىكمەل لەمانه بە پتى نەوعىيەتى ئه و بهره که و هرئى ئه گرى، و هه يه لهو هنگوينه بق
ئاده ميزاد شيفا له گەلى دەرد و ناساغى، بە راستى هه يه لەم تەربىيەت و تىگە ياندى
ميشى هنگهدا و له پەيدا كردنى هنگوينى رەنگامە دەليل و نىشانە لە سەر تهواناي
خودا بق گەلى كه بير ئه كەنه و له ئيش و كارا.

لىرەدا چەن شتى ھەيە:

يە كەم: ئەمە كە كەلىمەي «وە حى» بە كار ھاتووه لە قورئانى بېرۇزا بۆ گەياندىنى كىتابى ئاسمانى بە فريشتهى پايەبەرزا كە جوبىرەئىلە بۆ لاي پىغەمبەران ^{ئەمە} وە كەو خودا فەرمۇويەتى: «شرع لكم من الدين ما وصى به نوحًا والذى أوحينا إيلك». وە بۆ ئىلەمامى دۆستانى خودا وە كەو لە قورئانا خودا فەرمۇويەتى: «و إذ أوحيت إلى الحواريين... الآية»^١ وە وە كەو: «و أوحينا إلى أم موسى أن ارضعيه... الآية»^٢ وە بۆ دامەز راندىنى كەرددەوەيىن يَا حَالَى لە خَلِيقَتْ وَ غَهْرِيْزَهِيْ گىانلەبەرىتكدا وە كەو ئەم ئايەتە كە فەرمۇوى: «و أوحى ربك إلى النحل... الآية»^٣.

دۇورەم: ئەمە يە خوداي تەعالا بۆيە بە ئىيەتىمام فەرمۇوى: «و أوحى ربك إلى النحل...» چونكە لە واقىعا ئەم مىشە كارى زۆر ناياب ئەكا، وە كەو ئەو خانووى شەش خىستەكى دروست ئەكا بۆ خۆى بە جۆرى كە مەگەر زاناي هەندەسە بتوانى خانووى وا دروست بىكا، وە ئەگەر خانووەكەي شەش خىستەكى نەبىن گەلى لەو خانووەيە بە بىن سوود زايە ئەبىن، بەلام ئەگەر شەش خىستەكى بىن ھىچ لەوانە زايە نابىن.

وە لە ناو مىشەنگدا گەورە و سەردار ھەيە مەشهورە بە «شاھەنگ» وە لەشى گەلىن لە باقى مىشە كان گەورە تەرە و فەرمانى ئەپروا بە سەر ھەمەمۇيانا و خزمەتى ئەكەن، وە لە كاتى دەرچۈونا بە چەن مىشى ھەلى ئەگرن لە سەر بالى خۆيان، وە ياخود بە رىزەوە ئەملا ولاي ئەگرن و ئەفرىن بۆ ئەو شويىنە ئارەزووى ئەكەن.

١. الشوري؛ ١٣.

٢. المائدة؛ ١١١.

٣. القصص؛ ٧.

ستەهم: ئەمە يە كە هەنگ دوو بەشە، بەشىڭكى لە كەز و كىوا و لە ناو بىشە و دارستانا هيلازە ئەكا و ئادەمىزاز خزمەتى ناكا مەگەر بە رىكەوت پىنى بزانى و هەنگۈتىنە كەي دەربىتى ئەم بەشە مەقسۇودە لە قەولى خودا: «من الجبال و من الشجر». وە بەشى دووهەمى ئادەمىزاز تەربىيەتىان ئەكا و ئەمەيان مەقسۇودە لە قەولى خوداي تەعالا: «ومما يعرضون».

چوارەم: ئەمە يە ئەو شىفایە كە هەمە لە هەنگۈتىنا بۇ بازى ناساغىيە نەك بۇ ھەموو ناساغىيەك.

۱. لىرەدا خالىكى دىكە هەمە زانايانى تەفسىر - ئەوهى من بزانم - لە سەرى نەرقىيەتسۈون و مامۆستايىش باسى نەكىدوووه و بە بىرى من جىنگەي وردىبۇنەوهىدە لە توانايى خودالە كار و زىرىكى هەنگدا، خالە كە يېش لە: «فالسلكى سبل زىك ذللا». دايە، وەك روونە ھەموو بىرگە كانى دىكە ئايە تەكانى باسى هەنگ گەلىنى ورده كارى و باسى زىرىكى هەنگ و دەربىتى تواناي خودايان تىدايە، ئەم بىرگەيش ھەمان شىۋە بەلگە يەكى زىرىكى هەنگە. لە كوردىستاندا ئەوانە لە شاخ و داخدا بە شوئىن هەنگدا دەگەرىپەن تائەيدۇزىنە و چەن رىنگە و ياساى تايىھتىيان ھەمە كە ئەم زىرىكىيە هەنگ روون دەكەنەوە.

ئەوهى كە باوه و زانراوه كەسىتكى بېھوى شوئىنى هەنگىن بىدۇزىتەوە ئەچىتە سەر ئاۋىتكى دائەنىشى و سەپىرى «ئاۋىبرە»ي - واتە ئەو هەنگەي دىتە سەر ئاوه كە و ئاۋ بۇ شارە كە خۆي دەبات - هەنگە كە دەكەت تا بزانى ئەو هەنگە كە ئاۋى ھەلگەرت روو دەكانە كۆرى. جا هەنگە كە ئاۋى ھەلگەرت دوو سىن جار بە دەوري خۆيىدا ئەسۇورپىتەوە تا بەرز ئەپىتەوە، ئوسا رىنگە يەكى راست ئەگەرىتە بەر بە جۇرى كە لارە كە ناكات تا دەگاتەو شارە كە خۆى، جا ئەو كەسەى كە بۇ هەنگە كە دەگەرى كە ئوانى رىنگە راستە كە بىدۇزىتەوە ئەوه كارە كە سووك كردىووه و بەوه دەوتىرى «راساوا»، دواى ئەوه كابرا هەنگاۋ بە هەنگاۋ بەرزايى و بەرزايى دار و دار و بەردە و بەردە لە گەمل گىزەي بالى هەنگە كە دەرپوا و چاوى تىدەپىز تا دەگاتە سەر شارە كەي، واتە هەنگە كە لە سەر ئاوه كەوە تا شارە كە راستە شەقامىنەكى بۇ خۆى دىيارى كردىووه كە ھەرگىز لىنى لانا دا و لىنى تىك تاچى.

لەم بارەوە دەلىن: هەنگ يەك جار بە هەر شوئىن و جىنگە يەكدا بىرلا ئىتەر ئەو رىنگە كە بىر ناچى و بىن ھەلە دەگەرىتەوە سەر جىنگە خۆى. ئەمەيش لەوهە دەرددە كەوى كە هەنگ لە شارى خۆى

وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ ثُرَىٰ يَوْنَفَنُكُمْ وَمِنْكُمْ مَنْ يُرِدُ إِلَيْهِ أَرْذَلَ الْعُمُرِ لَكَ لَا يَعْلَمُ
بَعْدَ عِلْمِ رَبِّكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ قَدِيرٌ

پاش ئەوه کە خوداى تەعالا باسى تەسەرپاتى خۆى كرد لە ئاسمان و زەھۇى
و لە گىانلەبەرانا لە حەبواناتى چەپنەدە و پەرنەدە، باسى تەسەرپاتى خۆى ئەكا لە
نەفسى ئادەمیزادا وە ئەفرەرمۇيت: خوداى تەعالا لە نەبوون ئىتوھى دروست كردووھ
و لە پاش رابواردى عومر كەم بىن يا زۇر رۇحە كەتان وەرئەگىرى و ئەتائىرىتى، وە
لەو ماوهى ژيانەدا فەرقەتان ھەيە، بازى بە مندالى و، بازى بە گەنجى و، بازى بە
دەمەوپىرى و، بازى بە پېرى عادەتى ئەمرىتى و، لە ئىۋەيشىدا ھەيە كەسى كە زۇر
پېر ئىبىن و ھېشتا ھەر عەقل و ھۆشى لە سەر خۆيەتى بە تايىھەتى لەو موسۇلمانانەدا
كە دلىان ئاوهدانە بە رووناكى زىكىرى خودا و لەشيان خاوهەن بەشە لە عىيادەتا، وە
ئەم تاقىمە با زۇر پېر بن بە خىلافى عادەت بەو عومرە يان نالىن «أرذل العُمر» بەلكۇو
ئەوه «أفضل العُمر» وە كۇو حەزىزەت شىشى فەرمۇويەتى: «خىركەم من طال عمرە و حسن
عملە» واتە: چاكتىرىنى ئىۋە كەسىكە عومرى درىز بىن و كردهوهى جوان بىن، يانى

دەرەدەچى و چلاو چىل و گولۇ و گول دەكا و دەگەپىرى و شىلە دەمۇزى و دوايى يەكسەر دەچىتەوە مالى
خۆى.

لە لايەكى دىكەيشەوە كاتىن پۇورەھەنگىتكە لە شاخەوە دەبەنەوە ئاوهدانى، يان لە گۇندىتكەوە
دەبىەن بۇ گۇندىتكى دىكە دەيان كىلۇمەتر لە زىنەد و مەلبەندى خۆى دوور دەكەوتىوھ و لە سىندۇوقنى
يا لە كۈولەكەيىن يا لە پۇورەيەكى گلىنەيى دەم بەسراوادا ئەو ماوهى دەيگۈزىنەوە كاتىن دايىان ناو دەميان
بەرەلە كە دەھپىرى و دەس بەكار دەبىن و دەگەپىرى و ئاۋ دىنەي و شىلە دەمۇزى و بىشوان و خاوهەن و دەليل
دىتەوە مالى خۆى. دىارە ئەممە بەشىكە لە ماناي ئەوهى كە دەفرەرمۇي: «فالسلكى سبل رب دىللا» و
دىيارە خودا بەم جۆرە رېڭەي بۇ خوش كردووھ و رىتەمابى دەكەت (م.غ.ق.)

موافقی دین بی، وہ ھے یہ لہ ئیوہدا کھسی کہ زور پیر ئہبی وہ کوو مندالی وردہ سالی لی دی، وہ لہو شتانہ کہ زانیونی و فیریان بیووہ ھیچی لہ بیر نامیئنی، وہ ئہم عومرہ «أَرْذُلُ الْعُمَرِ» و وجودی ئہمانہ کم و نایابہ، به راستی خودا زانایہ بہ ئەندازہی عمرتان وہ تہوانایہ لہ سہر ئہو گنجی بھیز بمریئنی و پیری پہرپووت بڑیئنی.

﴿وَاللهُ أَفْضَلُ بَعْضَكُوْنَ عَلَىٰ بَعْضٍ فِي الرِّزْقِ﴾

وہ ھر وہ کوو لہ عومردا خودا فرقی ئیوہ ئہ خابہ کم و زور ھرووا لہ ژیواریشدا وہ خودا تھفیزیلی بازی لہ ئیوہی داوه بھسہر بازیکتانا لہ رزق و روزیدا بہ پیٹی ئہو خواستی خزیی وہ ئہمہ بؤ ئہو کھسانہ کہ ئاگادارن لہ دینا و لہ کاسبانی دینا رووناک و دیارہ وہ ئہمہ ھر لہ سہر فہرمانی خودایہ ھرچہند ژیانی لہ سہر ئہ سبابہ ئہمہ علاقہی نییہ بہ ئہ سبابہ وہ، تھماشا ئہ کھین دوو جو و تیار لہیک زہویدا جو وہ ئہ کھن و خھتن وا لہ بھینیانا و کشتی ھردووکیان باش بھرزا ئہ بیته وہ کھچی لہ کاتی حاصلدا تھرزا ئہدا لہ کشتی یہ کیکیان و نادا لہویان. ھرووا دوو بارزگانی خاوهن دارایی بہ ھهزاران فمردہ قوماش دینن کھچی مالی یہ کیکیان لہ بھندردا نو قم ئہبی و ئہویان بہ ساغی دھرئے چی. وہ یہ کی زور زانایہ لہ ئہ نوعاعی ئیش و کارا و کھچی لات و بیانہ، وہ یہ کیکی تر زور نزانہ کھچی زور دارایہ. ھرووا باقی سیفہ تھے باشہ کان وہ کوو ھوشیاری و کھرم و، بھخشش و، خوگرتن و، مدارا و، ئیرادہ و، ئیدارہ.

بہ کورتی کھس ئینکاری ئہ سباب ناکا و واجبہ دھست بگرین بہ ئہ سبابہ وہ، بہ لام ھیچ ھوشیاری حھقی ئوہی نییہ کہ بلنی ئہ سبابی عادہ تی ھممو شتیکہ، بہ لکوو ھوشیارانی جیھان ھاوپیارن کہ ئہ سبابی مادی ھمموی بیته جیگھہ ھیشتا پیویستہ بہ خواستی پہروہ ردگار و بہ بی خواستی ئہو ھیچ نایتھے جینگھہ. لہ سہر ئہم مه عنایہ حهزرا تھرمیویہ:

«ما شاء اللَّهُ كَانَ وَ مَا لَمْ يَشَأْ لَمْ يَكُنْ» ئەوهى خودا ويستى بىي بۇو، وە ئەوهىشى خودا نېيويست نېبۇو.

وە گەلن جار ئىنسان سەرى سورىئەمەنى لە بازە زانايى كە شىكەت ئەكەن لە نەدارايى و ئەلەين: تەماشا! فلان دووكاندارى نەفام چەن دارايى و زانايەكى وە كۈو من بىن نەوا و بىن مالىم! ئەم جۆرە باسە زۆر بىن نىزخە؛ چونكى ئەگەر تەماشاي ئەسباب ئەكا كاپىرى دووكاندار ھەميشە خەرىكى كار و كاسىي و كېرىن و فرۇشتىنى، وە ئەم زانا لە حوجرهى خۆيا دانشتوو، وە بە هيچ جۆرى ئەسبابى دارايى بەجى نەھىناوه، جا قابىلە يەكى بىروا بە رىڭەدا و يەكى راوهەستى بىن بە ھاومەنزاڭ؟ وە ئەگەر تەماشاي ئەسبابى عادەتى ناكا ئەبى ئەم ئىعتىرازە پۈرچ و بەتال بىن؛ چونكى ئىعتىراز لە سەر ئىرادە خودا شىوهى ئىنسانى موسولمان نىيە، وە پىيويستە ھەموو لاين مل بۇ ئىرادە خوداي تەعالا رابكىشىن.

فَمَا الَّذِينَ فُضِلُوا بِرَادِي رِزْقِهِمْ عَلَىٰ مَا مَلَكَتْ أَيْمَنُهُمْ فَهُمْ فِيهِ سَوَاءٌ

دەي كە رۆزى ھەموو كەس لە لاي خودا بىن و ئەو رۆزى ھەموو گيانلەبەرى بىدا وەنەبىن ئەو كەسانە كە خودا رۆزى زۆر كردن لە بەشە رۆزىيەكەي خۆيان بىگىرپەوە بۇ سەر ئەو غۇلامانە كە مولىكى ئەوانن، بەلكۈو ئەوهى ئەيدەن بەوانە رۆزى خۆيانە و لە لاي خوداوه بۇيان حەوالە كراوه بەلام بە سەر دەستى گەورە كانيانا بۇيان هاتوو، ئەنا ھەموو لايەكىان ئاغا و خزمەتكار ھەموو لە رۆزىدا وە كۈو يەك وەھان وە خودا رۆزى ھەموو يان ئەدا.

أَفَيْنِعْمَةُ اللَّهِ يَجْحَدُونَ

ئاپا ئەم خاوهن مالانه ئىنكارى ئەو نىعىمەتەي خودا ئەكەن كە لەسەر دەستى ئەوانا رۆزى ئەنېرى بۇ خزمەتكارەكان، وە ياخود ئىنكارى ئەو نىعىمەتى خودا ئەكەن وە كۈو ئەو رزقە بىن كە ناردۇويەتى بۇ ئەو خزمەتكارانە وە ئەللىن: ئەو رزقە رزقى ئىمەم يەيدەين بەو خزمەتكارانە؟ ئەبەدا حەقى ئەميانە نىيە.

وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُم مِّنْ أَنفُسِكُمْ أَرْوَاحًا وَجَعَلَ لَكُم مِّنْ أَرْوَاحِكُمْ
بَيْنَ وَحَدَّةً وَرَزَقَكُم مِّنَ الظَّيْبَاتِ أَفِإِلَيْتُمْ يُؤْمِنُونَ وَبِنِعْمَتِ اللَّهِ
هُمْ يَكْفُرُونَ

خوداي تەعالا پاش ئەو نىعىمەتانە باسى نىعىمەتىكى گەورە ئەكا لەسەريان و ئەفرەمۇيت: خوداي تەعالا له سىنفى خوتان ھاوجۇوتى بۇ دروستكردوون، وە لەو ھاوجۇوتانە كورپۇر و كورپەزاي پىداون، واتە: لە ژنه كانى خوتان كورپۇر و لە ژنى كورپەكان كورپەزاي داوه پېتان، وە رۆزى ھەمووتانى داوه لە حەللى بەلەزەت، ئاپا پاش ئەم ھەموو نىعىمەتانە كە داومە پېتىان ئەرۇن باوەر ئەكەن بە شتى بەتالل وە كۈوبەكان وە عەقىدە ئىستىفادە و سوود وەرگرتىن لەوان وە حەرام كردىنى بازى نىعىمەتى خودا و كوفرى نىعىمەتى خوداي پەروەردگار ئەكەن لەسەريان و نىعىمەتەكان نىسبەت ئەدەن

لە غەيرى خوداي تەعالا و بە رېنگە ئىدىنى ئەوانا ئەرۇن؟!

وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَمْلِكُ لَهُمْ رِزْقًا مِّنَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ

شىئاً وَلَا يَسْتَطِيعُونَ

وە ئەو كافرانە عىيادەتى شتانى ئەكەن غەيرى خوداي تەعالا كە نە داراي رزق و رۆزىيە بۇ ئەوان لە ئاسماňەكان و لە عەرزا هىچ نەوعە رزقى وە نايشتowanن لەمەولا بىن بە خاوهن رزق، واتە نە ئەتوانن باران بىارىتن لە ئاسماňەوە و نە ئەتوانن گىا

بروئین له عه رزا: و يا شتى دروست بکهن بؤيان که ژيواري پين بکهن ونه تواني
نهوه يشيان هه يه.

﴿فَلَا تَضْرِبُوا لِلَّهِ الْأَمْثَالَ إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾

مه کهن! وه به ئەدەب بن و ها و وئىنە بۇ خودا بىيار مەدەن بە درق و دەله سە.
خودا زانايە بهوه ھەرچى بىير و باوهپى ئىيە ھەيە لەم بابە تانەدا ھەموو پۈوج و
بىن نىخە بەلام ئىيە نازانى بىر بکەنھەو با راستىتان بۇ دەركەوى.

﴿صَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا عَبْدًا مَمْلُوكًا لَا يَقْدِرُ عَلَى شَيْءٍ وَمَنْ رَزَقْنَاهُ
مِنَا رِزْقًا حَسَنًا فَهُوَ يُنْفِقُ مِنْهُ سِرًا وَجَهْرًا هَلْ يَسْتَوْنَ
الْحَمْدُ لِلَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾

خودا تەنازول ئەکا بۇ ئىرشادى ئىيە و نمۇونە يەكتان بۇ بەيان ئەکا لە زاتى خۆى
و لەو بتانە کە كافەرە كان ئەيانپەرسىن، واتە: ئەو بتانە وەکوو بەندەيە كى مەملووکى
وەھان کە ھەرچى ئاغاكەي پىنى نەدا دەستەلات و تەواناي بەسەر ھېچ شىتىكا نەبىن،
وە زاتى ئىيمەيش وەکوو ئىنسانىتكى ئازادى خاوهن پايە وايە کە ئىيمە رزق و رۆزىيە كى
باشى رەسامان پىتابىن و ئەم كەسەيش لەو رزقە جوانە خەرج ئەکا بۇ دامماوان و
میوان و دۆست و دوژمن بە پەنامەكى و بە ئاشكرا، ئایا ئەو دوو كەسە وەکوو يەك
وان؟ حاشا وەك يەك نىن، «الحمد لله» ئەكم کە زانرا ئەمانە وەك يەك نىن، ياخود
بزان نمۇونە دووھەم نمۇونە خودايە و ھەرچى حەمد و سەنا ھەيە ھەر بۇ ئەو
و كەس رايەي ئەوهى ناكەوى حەمدى بۇ بىكري، بەلكوو زوربەي ئەم ئادەمیزادانە
نازانى به حەقىقت و حەمد و سەنا زايەئەكەن کە بۇ غەيرى خوداي پەروەردگارى
ئەكەن.

وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا رَجُلَيْنِ أَحَدُهُمَا أَبَكَهُمْ لَا يَقْدِرُ عَلَى شَفَاعَةٍ
وَهُوَ كَلُّ عَلَى مَوْلَاهُ أَيْنَمَا يُوَجِّهُ لَا يَأْتِ بِخَيْرٍ هَلْ يَسْتَوِي هُوَ
وَمَنْ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَهُوَ عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٧٦﴾

خودا له ظایاتی پیشودا نمودنی بهیان کرد به بهنده یه کی مهملوک که بین دسته‌لات
بین و ئینسانیکی ئازادی دوهله‌تمهندی خیر و مهند، وه لم ظایه‌تدا نمودنی بت و
خودا بهیان ئه کا به دوو که‌س؛ یه که‌م: بهنده یئی بی لال و بی زمان بی و شیاوی کار
نه بی و بیوبی بیه بار به‌سهر ئاغاکه یه‌وه، وه دووه‌م ئینسانیکی زانا و زماندار که فهرمان
بدآ به هرچی ریکه و راسته و مایه‌ی سه‌ربه‌رزیه.

وه فه‌رمووی: خودای ته علا وینه یه کی تری باس کردووه بؤ ئیووه که بریتیه له
دوو پیاو، یه کیکیان ئینسانیکی لالی بی زمانه له شت حالی نه بی و که‌س حالی نه کا
و ته‌وانای هیچ سنعمه‌ت و پیشه‌یه کی باشی نه بی وه ئه و ئینسانه باز بی و قورس بی
له‌سهر شانی ئاغاکه‌ی و بؤ هر شوئیتیکی بتیری بؤ هر کاری نه گه‌ریته‌وه به سوده‌ی
بؤ خاوه‌نه که‌ی ئایا بهنده یه کی وه‌ها هاوشانی ئه بی له گه‌ل که‌سیکدا که ئازاد و ئاماذه
و کارلی‌هاتوو و سه‌رده‌رچوو زمان‌زان بی و مه‌شغولی رینومایی خمه‌لک بی و
فه‌رمان بدآ به راستکاری و میانه‌داری و ئینساف له خوسوومه‌تا و له بلاوکردن‌وه‌ی
ره‌وشتی په‌سندنا، وه ئه و شه‌خسه هه‌میشه خویشی له‌سهر ریکه‌ی راست بی، واته
فه‌رمان بدآ به چاکه له کاتیکدا خویشی باش‌کردار و پایه‌دار بی؟ حاشا ئه‌مانه هه‌رگیز
وه‌کوو یه‌لک نین.

وَلِلَّهِ غَيْبُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا أَمْرُ السَّاعَةِ إِلَّا كَلْمَحُ الْبَصَرِ
أَوْ هُوَ أَقْرَبُ إِنْجِ اللَّهِ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٧٧﴾

پاش ئەوه کە خوداي تەعالا ئەو دوو نموونەي باس كرد و تەقىرىرى ئەوهى كرد
كە خوداي تەعالا موناسىبەي نىيە لەگەل بته كانا، لەوە لايدا بۇ شتى كە وەكۈو
دەليل وايه لەسەر ئەوه كە ئەبنى پەروەردگارى عالەم دوور بىن لە موناسىبەي غەيرى
خۆى بەوه كە پىيوىستە خوداي عالەم زانا بىن بە ھەمۇو شتى و تەوانا بىن لەسەر
ھەمۇو مومكىنىت لە مومكىنات، وە فەرمۇوى: خوداي تەعالا ئەوهندە زانسى زەسائى
ھە يە بەسەر ھەمۇو شتىكىدا كە پەنهانە لە عالەمى بىلنىدا كە ئاسمانانە كانە وە لە عالەمى
نەويدا كە زەویيە بە وشکان و دەريابوھ و، ئەو زانستە ھەر بۇ ئەوه و بۇ كەسى تر
نىيە. وە ئەم عىلەم سىفەتى زاتى ئەوه و لەگەللىا و لىتى جىيانابىتەوه وە كەسى تر ئەم
عىلەمەي نىيە مەگەر عىلەم بە شتى كە خودا ئاگادارى بىكا و خەبەردارى بىكا لەسەرى
لەبەر حىكىمەتى كە خۆى ئەيزانى.

وە ئەوهندە بىش خاوهن قودرهت و تەوانايە كە ئەم عالەمە ھەمۇوى وەكۈو ئەلقە يەكى
سووڭ وايه بە دەستى كەسىكەوه، وە ئەتوانى ئەم عالەمە بىر و خىننى بە كاتىكى كەم،
وە كارى بە جىهاتنى قىامەت و رۇوخانىنى ئەم جىهانە و ھەلپىچانى رۆژ و مانگ
و باقى ئەستىرە كان و مە حوكىرنەوه يان و شىكىرنەوهى كىيەكان و وشكىرنەوهى
دەرياكان لە لاي خودادا و ئاسانە وەكۈو چاوبرىكەيى، بەلكۈو لەوە نزىكتە؛ چونكى
جوولاندەوهى پېللۇوى چاوبۇ سەرەوە هەتا چاوبۇانى و دانانەوهى لەسەر شوينى
خۆى پىيوىستە بە چەن ئانىكى يەك لە شوين يەك، وە تەسەرۇفى خودا ماوه و كاتى
زمارەدارى ناوى، وە بە راستى خوداي تەعالا تەوانايە بەسەر ھەمۇو كارىكىدا كە
قابىلى وجودى واقىعى بىن، وە مومكىنات بەرابەر بە ھىزى واجب رام و داماوه.

﴿وَاللَّهُ أَخْرَجَكُم مِّنْ بَطْوَنِ أُمَّهَاتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ شَيْئًا وَجَعَلَ لَكُمْ
الْأَسْمَعَ وَالْأَبْصَرَ وَالْأَفْعَدَ لَعَلَّكُمْ تَشَكُّرُونَ﴾ ٧٨

www.iqra.ahlamontada.com

وه خودای ته عالا گهلى ته سه پوفاتی عه جیب و غه ربیی نیشان داوه به ئینسانی هۆشیار ئەگەر بییر بکاتهوه، ته ماشا ئەکەی خودای ته عالا ئیوهی ماوهیین راگرتتووه له سکى دايىكدا، جا دەرى كردوون له سکى دايىكتان به حالى کە هيچ نازانى و له گەل ئەوهدا پله پله ئەتانكا به داراي زانست به هۆى مولاحەزەي «بەدىھىيات» و ئىستىدلەل بەوان لە سەر «نەزەرىيات» وە بە هۆى تەوفيق و يارمەتىداننان بە وجىودى ئۇستادى زانا و کات و شويىنى موناسىب و بەرزتەن ئەکاتەوه له پايەكانى زانستا لە سەر خواتى خۆى.

وه خودای ته عالا هېزى بىستىنى پىداون و هېزى دىتنى ئەشىاي پىداون کە هەر كامە لەمانە كاتى ئىنسانى هۆشیار تە ماشاي جىهاز و ئەسبابى بىستىن و بىنینە كە تان بکا له تەوانا يى خودا سەرسام ئېبى، هەروا خودای ته عالا دلى پىداون کە پەيوەندى تەواوى هەيە بە ئىدراكى مەعلۇوماتەوه و، وەرگرتى شىن و شادىيەوه، وە روونا كبوونى بە بەرهە كات و ئەنوارى غەيىي کە دەركى نەھىنى ئەم ئەعزايانە و دۆزىنەوهى نەھىنى ئەو هېزانە كە لەوا نواون پۇيىستى هەيە بە يارمەتى خودا ئەنا ئىنسان پىيان ناگا و تىيان ناگا، ئەم نىعەتەنام داوه بە ئىۋە بە هيواي ئەوه سوپاسى پەروەردگارى خۇتان بکەن.

﴿أَلَّمْ يَرَوَا إِلَى الظَّيْرِ مُسَخَّرَتٍ فِي جَوَّ الْسَّكَمَاءِ مَا يُمْسِكُهُنَّ
إِلَّا اللَّهُ أَنَّ فِي ذَلِكَ لَذَىنَتِ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾

ئايا ئەم ئادە مىزادانە بۆچى تە ماشا ناکەن و ناپوانى بە روانىنى بىگا بە كەشى ئەو پەلە وەرانە كە ئامادە كراون بۇ ھەلفرىن و گەرەندىن بە فەزاي ئاسمانا کە لە گەل ئەوهدا قورسەن و بە تەبىعەت ئەبى بکەونە سەر عەرز خودای ته عالا راي گرتۇون و كەس ناتوانى لەويىدا رايان بىگرى خودا نەبى؛ چونكى بناغەي ئەو هېزى مانەوه لەويىدا بە ئىيداعى خودايە.

و له هيزانهدا که خودا دایناون لهم گیانله به رانهدا گهلى ئايەت و ده ليل هه يه بۇ گهلى که ئيمان و باوهريان به خوداي زانا و تهوانا هه يه.

وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُم مِّنْ بُيُوتِكُمْ سَكَنًا وَجَعَلَ لَكُم مِّنْ جُلُودِ الْأَنْعَمِ
بُيُوتًا نَسْتَخْفُونَهَا يَوْمَ طَعْنِكُمْ وَيَوْمَ إِقَامَتِكُمْ وَمِنْ أَصْوَافِهَا
وَأَوْبَارِهَا وَأَشْعَارِهَا أَثَاثًا وَمَتَعًا إِلَى حِينٍ

و خوداي ته عالا ئه سبابى ئوهى بۇ ئاماده كردوون ئاسايىش بکەن له هەممو شويىتكىدا وھ جىتكەي دانىشتىنى بۇ كردوون له خانووه كانتانا، وھ لە پىستى حەيواناتىش خانووى سەيارى بۇ كردوون بۇ رۆزى كۆچكىردن و ھەوار بھەوار بۇ لە وھ راندىنى ئازەل و بۇ مانه وھ و دانىشتىتان لە دەشتهدا کە چە ترىيکى راسەرى سووكە و وىنهى قوبىھى بھرزى مولووكە و، بھ سووكى ئېگۈزىنە وھ بۇ دۆلى و بۇ دەشتى، وھ لە دۆزە خى بۇ بھەشتى، ھەروا دروستى كردووه بۇتان، يانى ئىلهامى كردووه تە دلتان، لە خورى مەران لە كوركى وشتران و لە مۇوى بىزنه كان رايەخ و پىنځەف و بەرگ و پۇشاڭ و فەرنجى و پەستە كى چاك دروست بکەن بۇ ئەساس و ناومال و بۇ رابواردىنى پياوی خاونەن حال وھ ئەمانه تان بۇ كراوه تا كاتىن ھاتى خاونە كەيان بى.

وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُم مِّمَّا خَلَقَ ظِلَالًا وَجَعَلَ لَكُم مِّنَ الْجِبَالِ
أَكْنَنَا وَجَعَلَ لَكُم سَرَبِيلَ تَقِيَّكُمُ الْحَرَّ وَسَرَبِيلَ تَقِيَّكُمُ
بَاسَكُمْ كَذَلِكَ يُتَمِّمُ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تُشْلِمُونَ

خوداي ته عالا دروستى كردووه بۇ ئىتىھ و بۇي قرار داون لە شتانە کە دروستى كردوون وھ كوو دارى باخ و لارى كىيى شاخ و خانووى بھرزى پەرداخ و سىبەر و سايە و ئارامگا و... بۇ ئىتىھ، وھ كىيە كانا چەن شويىنى پەناگا و داپۇشەرى بۇ

کردوون بُو خوتان و مالیاتتان، بُو کاتی وہ یشوومهی ههوا یا روزی جهنگ و داوا، وہ بُوی کردوون و حالی کردوون بُو دروستکردنی چہن پوشاسکی ئه یکنه بهرتان که ئه تانپاریزی لہ گرملا له هاوینا و ئه تانپاریزی له سهرا له زستاند، وہ چہن پوشاسکی له زری ئه تانپاریزی لہ ناھه مواري شیر و تیری دوژمنه کان هه تا بمعتمدته کانی تھهوا و دادگھری و ئازادی و برگری. ئا بهم جوڑه که باسمان کرد نیعمتھے کانی تھهوا وہ کا له سهرتان بہلکوو بیری بکنهو و ئیتاعهی خودا بکنهن و فهرمانه کانی بهجن بینن.

﴿فَإِن تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلَغُ الْمُبِينُ﴾ ٨٢

جا ئه گھر پاش ئه مه مهو نایه تھ بھریزانه و بھیانی ئه م نیعمتھے بھ نرخانه هھر پشتیان هلکرد لھ فهرمانی حھق و ئیمانیان نھھینا ئه وہ تو ئیتر حھقت نھبین، تو هھر گھیاندنسی ئایاتی خودات له سهره بھ روناکی وا گھیاندست، ئیتر وا زیان لئ بینه بُو خوم.

﴿يَعْرِفُونَ نِعْمَتَ اللَّهِ ثُمَّ يَنْكِرُونَهَا وَأَكْثَرُهُمُ الْكَفِرُونَ﴾ ٨٣

ئه نامه ردانه خویان ئه گھر بیاندوبینی یه که یه که نیعمتھے کانی خودا ئه ناسن و ئه زانن که چی پاش ئه وہ لھبر لاری و ناباری خویان ئینکاریان ئه کمن، یا ئه لئین نییه، یا ئه لئین خومان بھ زوری بازوو کردوومانه، وہ زوربھی ئه وانه کافرن و بین باوھرپن بھ خودای تھ عالا.

﴿وَيَوْمَ نَبْعَثُ مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا لَّمَّا لَّا يُؤْذَنُ لِلَّذِينَ كَفَرُوا وَلَا هُمْ يُسْتَعْنَبُونَ﴾ ٨٤

باسى ئەو رۆزە بىكە كە زىندۇۋەئە كەينەوە و رائەپەرىيىن بۇ ئاگادارى لە هەر ئوممەتىك كەسى كە ئاگادار بۇوە لەسەر بىر و باوهەر و كردهوھى ئەو ئوممەتە، وە كۈو پېغەمبەرە كە يان بىن، وە كاتىن كە باسى حالى نارپەواى ئوممەتە كەي كرد ئىز نادرى بەوانە يان كافر بۇون بۇ قىسە كىردىن و بىيانوو ھىئانەوە، يەكمەن لە بەر شايەتى پېغەمبەرە كان، دووهەم لە بەر شايەتى ئەعزازى خۆيان، وە داواى رەزامەندىشيان لىنى ناكى، چۈنكى ئەو كافرانە قەدرىيان نىيە تا داواى رەزامەندىشيان لىنى بىكىرى و، وە لەوانە يە ئەم جوملە بۇ تەحقىريان بىن.

وَإِذَا رَءَا أَلَّذِينَ ظَلَمُوا الْعَذَابَ فَلَا يُخْفَفُ عَنْهُمْ وَلَا هُمْ يُنْظَرُونَ

وە كاتىن ئەو كەسانە كە سىتمىان لە خۆيان كردووە بە كوفر و ھاوارى ئانان بۇ خودا دۆزە خىيان چاولىكتە - واتە دەست كرا بە سزادانىان - ئىتەر ئەو سزا كە بۇيان بېيار دراوه سووك ناكى و بە هيچ جۆرى مۆلەت نادرىن كە لە چەن كاتىندا ئاسايىش بىكەن.

وَإِذَا رَءَا أَلَّذِينَ أَشْرَكُوا شُرَكَاءَ هُمْ قَالُوا رَبَّنَا هَتُؤَلَّأَ شُرَكَاءُنَا أَلَّذِينَ كُنَّا نَدْعُوا مِنْ دُونِكُوكَ فَأَلْقَوْا إِلَيْهِمُ الْقَوْلَ إِنَّكُمْ لَكَاذِبُونَ

وە كاتىن لە قىامە تا كافرە موشىيکە كان ئەو بتانە يان دى كە دايىان ناون بە شەرىيەك بۇ خودا بانگ ئەكەن ئەللىن: ئەي پەروەردگارى ئىيمە ئا ئەوانە ئەو شەرىيكانەن كە ئىيمە گومۇرا بۇوبۇوين و بانگمان ئەكردىن و لە تو لامان ئەدا، وە لەو كاتەدا خودا بىتە كان دىيىتە جواب و ئەو قىسە يانە رەد ئەكەنه و بەرپەرجى ئەدەنه و ئەللىن:

ئیوہ دروزن و عیادتی ئیمہ تان نہ کردو و عیادتی هه واو ئارہ زووی پوچھی
بہ تالی خوتانتان ئه کرد، ئه گه رنا ئیمہ که بہرد و دار بووین چلؤن قابیلی ئه وہ بووین
که عیادتمن بکری؟

وَأَلْقُوا إِلَى اللَّهِ يَوْمَ الْحِجَّةِ الْسَّلَامَ وَصَلَّى عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ

وہ ئه و کافره ستہ مکارانہ لهو رؤژہدا ملی خویان رائے کیشن بو خودای تھعالا و
ھرچھی قسہ بیان ھلئہ بہست زایہ و بی مایہ ئہ بین۔

الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ زِدْنَاهُمْ عَذَابًا فَوْقَ الْعَذَابِ

إِمَّا كَانُوا يُفْسِدُونَ

ئه و کھسانہ که خویان کافر بوون و خملکیشیان منع ئه کرد له ریگھی رہزای
خودا کہ ئیسلامیہ تھے سزای ئہم کرده وہ نابارہ ناہم موارہ بیان بو زیاد ئه کہین لمسہر
سزا کوفرہ کہ بیان به ھوئی ئه و بدکاریہ وہ کہ ئه بیان کرد.

وَيَوْمَ نَبْعَثُ فِي كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا عَلَيْهِمْ مِنْ أَنفُسِهِمْ وَجِئْنَا بِكَ
شَهِيدًا عَلَى هَؤُلَاءِ وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تِبْيَانًا لِكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى

وَرَحْمَةً وَبُشْرَى لِلْمُسْلِمِينَ

باسی ئه و رؤژہ بکہ - ئهی خوشہ ویست - کہ رؤژی حشرہ کہ له هہ مو
ئوممہ تیکدا یہ ک نہ فهر شاہید رائے پہریں لم نہ فسی خویانا کہ ئاگادار بووہ لمسہر
ئه حوالیاں، واتھ پیغہ مبہرہ کہ بیان ئه کہم بہ شاہید لمسہر بیر و باوهر و کرده وہ بیان، وہ
توپیش ھلئہ سیتیم بہ شایعت لمسہر هہ موو ئه و رہبہرانہ، یا لمسہر ئه وانہ کہ تو
رہوانہ کراوی بو سہریان وہ کوو ئوممہ تھے کہت بین۔ وہ بہ پله پلہ کتیبی بہ حورمہ تھی
خویان کہ قورئانہ نارده خوارہ وہ بو سہر تو کہ حالی وہ ھایہ روونا کہ رہو وہ یہ بو

ھەموو بىر و باوهەرى و بۇ ھەموو حۆكمى لە ئەحکامى رەفتار و كار و كردهوه و بۇ ھەموو خۇو و رەوشىتىكى بەرز يىا بە ناوبىرىنىان لەم كىتىبەدا بە كورتى يىا بە درىزى، وە يىا بە حەوالە كىردىنى بۇ سەر فەرمۇودە و كردهوهى تۆلە بەيانا، وە يىا بە حەوالە كىردىن بۇ ئىجمامى ئومىمەتى ئىسلام، يىا بۇ رەهنەمۇونى زانايانى دىن.

وە حالى ئەم كىتىبە وەھايى رەهنەمۇون و مايەرى رەحمەتە بۇ ھەموو كەسى پەيرەوى بىكەن يانەكەن؛ چونكى چراھەلگىرسا وە يىا هەتاو كە ھەلھات دنيا رووناك ئەكتەوه، ئىتىر ھەركەس خۇى بشارىتەوە خۇى خۇى نائۇمىتىد ئەكەت، وە مۇژىدە يە بە پېرۋىزى ھەردۇو جىهان بۇ موسولىمانە كان.

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَةِ وَيَنْهَا عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ

كاتى كە خوداي تەعالا له ئايەتى پىشىوودا باسى ئەوهى كرد كە ئەم قورئانە بەيانە بۇ ھەموو شتى لە پاش ئەوهە ئايەتىكى نازىل كرد كە لە ھەموو ئايەتى جامىعتر و داگىرتە بۇ بىر و باوهەر و كردهوهى چاك و خراپى ئادەمىزىاد و رەوشى ئەوان، خودا لەم ئايەتەدا فەرمۇويەتى: خودا فەرمان ئەدا بە ميانەكارى لە ھەموو شتىكىدا وە بە چاكە كىردىن بۇ تاعەت وە بە بەشدانى ئەوانە كە خاوهەن پەيوەندى خزمایەتىن، وە نەھى و مەنعتان ئەكا لە كارى فاھىشەي پەيدا بۇو لە هيىزى ئارەزۇورانى وەكۈو زىناكىردىن، وە لە مونكەر؛ ئەو كارانە كە نابار و ناھەموارن و لە كاتى قار و قينا لە دەستى ئىنسان دەرئەچن، وە لە «بغى» و دەستدرىزى بۇ سەر حقوقى شەرەف و مال و شانى خەلک، خودا ئامۇزگارىتەن ئەكا بە هيواي ئەوه بىر بىكەنەوە لە پاشەرۇزى خۇوتانا و بىر و باوهەر و كردهوهى خۇوتان باش بىكەن.

جا بزانن: لهم نایته پیرۆزه دا ئەمر بە سى شت کراوه و نەھى لە سى شت کراوه، وە ئەو شتانە كە خودا ئەمرى پى كردوون يە كە ميان «عدل» يانى ميانە كارى لە هەمۇو شتىكىدا نە ئىفرات و زىادەرەوى، وە نە تەفرىت و كەمكىرىدە وە شت، خواھ بۇ بىر و باوهەر وە يَا بۇ كردىۋە، وە عەدل لە هەمۇويانا واجبە رىعايەت بىكى. مەسەلا فەرمۇويانە: عەدل لە بىر و باوهەرا بىرىتىيە لە تەوحىدى خودا بە «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ» وە ئەم تەوحىدە ميانە يە: چۈنكى لاي ئىنكارى خودا وەند - پەنا بە خودا - تەعتىلە و موخالەفەى بەداھەتە و دانانى عالەمە بە بىن پەروەردگار. وە لاي زۇركەرنى خودا ياش عىبارەتە لە بېتەرسى و كەوتىنە شوئىنى رۇۋىزپەرسى و گاپەرسى و ئاڭر پەرسى... وە حاسلى ئەمانە هەمۇو شەرمەسارىيە بەرابەرى بە دەلىلى عەقلى و نەقلى ، وە نىسبە تدانى ئاسارى نېبراوهە كائينات بۇ لاي ئەم هەمۇو مەعبۇودە دروستكراوه بىن نىرخانە كوفر و ئىشراڭى مەزمۇومە، كە واپى ئىمان بە خودايە كە تاق و تەننیا يە ئەبى بە عەدل و رەوايە.

بە جۇرىتىكى تر ئەلىيەن: قەول بەوه كە خودا نىيە، گومراھى و نەزانىيە، وە قەول بەوه بلىيەن خودا هەيە بەلام جىىسمە و جىىسمانىيە ئەمە يىش بۇ خوداى عالەم مايەي نوقسانىيە، بەلام بلىيەن خودا زاتىكە مەوجۇود و «واجب الوجود» و بىن وىتىنە يە ئەمە ئەبى بە عەدل و رەوايە.

وە لە باسى بەندە كانى خودادا بلىيەن: بەندە كانى خودا هيچ پەيوەندىيان بە كردىۋە خۆيانەوه نىيە ئەوه ئەبى بە «جهبر» و موخالىقى بەداھەتى عەقلە، وە ئەگەر بىشلىيەن: بەندە كانى خودا خالىقى ئەفعالى خۆيانەن ئەمە يىش بە ئاشكرا درۆيە؛ چۈنكى ئىنسان ئەگەر خۆى كردىۋە خۆى دروست بىكىدايە واى ئەكىد كە لە هەمۇو كردىۋە هەمۇو كەسى جوانتر بوايىن، بەلام قەول بەوه كە بەندە پەيوەندى بە كردىۋە خۆيەوه هەيە بە ئىعىتىيارى كەسب و ئىختىيارى جوزئى ئەمە ئەبى بە عەدل و راستە.

و له باسی توانه‌وه بلین خودای تعالا بهنده‌ی خوی موناخمه‌زه ناکا له سه‌ر توانباری ثمه‌مه معنای جمه‌ساره‌ته له سه‌ر نیزامی حق، وه قولیش بکه‌ین بهوه که به تاقه گوناچن بهنده‌که‌ی نهسووتینی هـتا هـتایه نـمه‌یـش دـوـرـهـ لـهـ رـاسـتـیـهـ وـهـ وـهـ کـهـ بلـینـ ئـهـ گـهـرـ خـوـدـاـ بـهـنـدـهـ تـاـوـانـبـارـ عـهـفـوـ بـکـاـ ئـهـیـکـاـ وـهـ ئـهـ گـهـرـ سـزـایـ بـدـاـ ئـهـیدـاـ ئـهـوهـ بـهـ قـهـیـ ئـهـ وـهـ تـاـوـانـهـ سـزـایـ ئـهـ دـاـ جـاـ ئـهـیـخـاتـهـ بـهـ هـهـشـتـهـ وـهـ ثـمـهـ عـهـدـلـهـ وـرـاستـ وـدـروـستـ وـمـیـانـهـیـهـ.

و له بابه‌تی ئـهـسـلـیـ دـینـهـ پـیـشـوـوـهـ کـانـهـوـهـ بـارـقـورـسـکـرـدـنـ لـهـ دـینـیـ حـهـزـرـهـتـیـ موـوسـادـاـ زـوـرـ بـوـوـهـ وـهـ تـهـسـاهـولـ لـهـ دـینـیـ حـهـزـرـهـتـیـ عـیـسـادـاـ زـوـرـ بـوـوـهـ،ـ بـهـلـامـ دـینـیـ ئـیـسـلـامـ نـهـ وـهـکـ یـهـ کـهـمـ تـهـشـدـیـدـیـ تـیـدـایـهـ وـهـ وـهـکـ دـوـوـمـ تـهـخـفـیـفـیـ تـیـدـایـهـ،ـ کـهـ وـابـیـ دـینـیـ ئـیـسـلـامـ رـهـفـتـارـیـ عـهـدـلـهـ.

وه دوووم لهوانه خودا ئـهـمـرـیـ پـیـنـ کـرـدـوـوـهـ «ئـیـحـسـانـهـ»ـ کـهـ زـیـادـهـیـهـ لـهـ عـهـدـالـهـتـکـارـیـ،ـ وـهـ زـیـادـ لـهـ عـهـدـالـهـتـ لـهـ بـابـهـتـیـ قـیـسـاسـدـاـ عـیـبـارـهـتـهـ لـهـ عـهـفـوـکـرـدـنـیـ تـاـوـانـبـارـ،ـ وـهـ لـهـ بـابـهـتـیـ تـاعـهـتـاـ عـیـبـارـهـتـهـ لـهـ کـرـدـنـیـ مـهـنـدـوـبـاتـ وـهـکـوـوـ نـوـیـزـیـ سـوـنـهـتـ وـرـقـوـوـیـ سـوـنـهـتـ وـ سـهـدـهـقـهـ کـرـدـنـ لـهـ پـاشـ دـهـرـکـرـدـنـیـ زـهـکـاتـ وـزـیـادـهـ دـهـسـگـرـقـوـیـ فـقـیرـ وـ گـهـداـ.ـ وـهـ ئـهـمانـهـ هـمـموـ لـهـ سـیـفـاتـیـ جـوـانـ وـپـهـسـنـدنـ،ـ حـهـتاـ لـهـ بـابـهـتـیـ مـورـاـقـهـبـهـیـ خـودـاـیـ تـعـالـاـوـهـ ئـهـگـاـتـهـ ئـهـوـ پـایـهـ کـهـ وـهـهاـ بـهـنـدـهـیـیـ بـکـاـ وـهـکـ ئـهـوهـ چـاوـیـ واـلـهـ خـودـاـوـهـ،ـ وـهـ ئـهـ گـهـرـ ئـهـمـ چـاوـیـ لـهـ خـودـاـوـهـ نـهـبـیـ خـودـاـ چـاوـیـ لـهـ بـهـنـدـهـکـوـهـیـهـ،ـ وـهـ رـیـعـایـهـتـیـ ئـهـمـ حـالـتـهـ ئـهـبـیـ بـهـ هـوـیـ ئـهـوهـ کـهـ ئـیـنسـانـ هـمـ عـیـبـادـتـنـ بـهـ کـاـ بـهـ ئـیـخـلاـسـ وـسـاغـیـ جـیـبـهـجـیـ بـکـاـ.ـ وـهـ سـیـتـهـمـ لـهـوانـهـ کـهـ خـودـاـ لـهـ ئـایـتـهـداـ ئـهـمـرـیـ پـیـنـ کـرـدـوـوـهـ «إـيـتـاءـ ذـيـ القـرـبـیـ»ـ یـهـ وـاتـهـ چـاـکـهـ کـرـدـنـ لـهـ گـهـلـ خـزمـ وـخـوـیـشاـ،ـ وـهـ وـاقـیـعـاـ ئـیـنسـانـ لـهـ عـالـهـماـ وـهـکـوـوـ دـارـیـتـکـیـ سـهـوـزـ وـهـایـهـ وـدارـمـ قـسـوـودـهـ بـوـ بـهـرـ،ـ وـهـ یـاـ بـوـ ئـهـوهـ کـهـ لـقـهـکـانـیـ

به کار بهترین، وہ یاخود همومو داره که بپریت و به کار بیت بُخیری وہ کو و بینای خانوویه ک، یا پردی، یا تهخته یه ک.

دهی سه رفکردنی ئىنسان بُخُرُوی خَوْیِ لَهْ جِیْهَادَا نَمَوْنَهِ بُخُرُوی دَارَهِ کَهْ بُخُرُویَّهِ کَیْ بَهْ سَوَوْدَهْ وَهْ ئَهْ گَهْرَ خَوْیِ مَایِهِ وَهْ خَيْرَهِ کَهْ بَرِیْتَیِهِ لَهْ گَهْيَانَدَنَیْ سَوَوْدَهْ بَهْ خَهْلَکَ وَهْ لَهْ هَمَوْ خَهْلَکَ دَنِیَادَا خَزَمَ وَهْ خَوْیِشَ مَوْنَاسِبَتَنَ بُخُرُویَّهِ کَهْ مَوْسَاعَهِ دَيَانَ بَکَهْ بَزَیِهِ خَوْدَایِ تَعَالَا ئَهْ مَرِیَ کَرَدَ بَهْ بَهْشِی سَیِّهَمَ لَهْ ئَایَهِ دَادَ.

وَهْ ئَهْ وَشَتَانَهِیَشَ لَهْ ئَایَهِ تَهْ دَا خَوْدَایِ تَعَالَا نَهْهِ لَنَ کَرَدَوْنَ سَنَ شَتَنَ:

یه کم لهوانه فه حشایه.

بَزَانَنِ! چَوارَهِیَزَ هَمَیِهِ لَهْ وَجَوَوْدَیِ ئَىنسَانَ:

۱. هیزی «عه قلییه‌ی میلکییه»: که هموموی هر خیره و عیاره‌تَه لَهْ دَهْبَ و عیسمَهْتَ و رهوشَتَی باش به جیهیَنَانَ.

۲. هیزی شههوه‌تَی حَيَانَی: که ئارهزووی ئَىنسَانَه بُخُرُویَّهِ شَتَ لَهْ چَاكَ و خَراپَ.

۳. هیزی تَوَوَّرَهِیَ وَ قَارَیِ درنَدَهِیَ: که ئَهْ مَهْ زَیَانَی زَورَهَ.

۴. هیزی وَهَمَمِیَهِ شَهِیَانَیَهِ.

جا لَهْ هیزی شههوه‌تَه وَه که بَهْرَلَّا کَرَادَههَوَهِ نَاشِیرِینَ پَهْیدَا ئَهْبَنَ، وَه کو و زَینَاکَرَدَنَ و دَهْسَبَرَدَنَ بُخُرُوی نَامَوَوَسَی خَهْلَکَ کَهْ ئَهْبَنَ بَهْ هَوَی گَهْلَنَ نَاشَوَوبَ وَ فَیَتَنَهَ و کَوَشَتَارَ و نَاسَاغَی لَهْشَ، ئَهْمَهْ خَوْدَانَاوَی بَرَدَوَوَه بَهْ «فَحْشَاء»، وَه خَوْدَافَرَمَوَوَیه‌تَی: ^۱
﴿وَلَا تَقْرِبُوا الزَّنَةِ إِنَّهُ كَانَ فَاحِشَةً...﴾

۱. الإسراء؛ ۳۲.

وە لە ھىزى توورەيى و قارەوە پەيدا ئەبىن ھەرچى زيانگە ياندنه بە خەلکى بە جۆرى كە عالەم ئىنكارى ئەكا، وە كۈو كوشتن و بېرىن و داروه شاندن و جىنيدان، وە ئەم ئاسارانە خودا گىرى كىدوونە تەۋە و ناوى بىدوون بە «منكى».

وە لە ھىزى وەھمىيەتى شەيتانىيە وە ئەوە پەيدا ئەبىن كە ئىنسان دائىما ھەول ئەدا بۇ ئەوە بەرز بىتتەوە بەسەر باقى ئادەمیزادا، وە خۆى بىكا بە گەورە و فەرماندار وە ئەگەر كەسى موخالىفەتى كىرد سىتمىلى بىكا و مالى. تالان بىكا و مولىكى دابىگرى. ئەمانە يىش ناوبراون بە «بغى» واتە تەجاوز كىردىن بە سەر خەلکدا.

جا كاتنى ئادەمیزادى موسۇلمان موهەق بۇو لەسەر بە جىئەپتەنلى عەدل و ئىحسان و خزمەتكىرىدىنى خزم و خويشان وە لەسەر تەركى بە كارھەپتەنلى ھىزى ئارەزوو لە كارى فاحىشەدا، وە ھىزى قارى حەيوانى لە ئازاردانى خەلکدا، وە ھىزى وەھمىيە لە خوبى بەرز كىردىن وە بەسەر باقى ئادەمیزادا ئەوە بە راستى موسۇلمانە.

جا خودا فەرمۇويەتى: خودا ئامۇرگاريتان ئەكا بە ھىۋاي ئەوە كە بىر بىكەنەوە لە نىجامى خۇتانا.

﴿وَأَوْفُوا بِعَهْدِ اللَّهِ إِذَا عَاهَدْتُمْ وَلَا تَنْقُضُوا الْأَيْمَنَ بَعْدَ تَوْكِيدِهَا وَقَدْ جَعَلْتُمُ اللَّهَ عَلَيْكُمْ كِفِيلًا إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ ﴾

پاش ئەوە كە لە ئايەتى پىشىوودا خودا ئەعالا بە كورتى ھەموو مەئمۇرات و مەنھىياتى بەيان كىرد، هات بەم ئايەتە باسى بازى لەوانەتى كىرد بە درىئى و فەرمۇسى: ئەى موسۇلمانە كان ھەر عەھدى كە ئىتوھ بە ئارەزوو خۇتان كىرتان و بېيارتان دا لە زىمەتى خۇتانا خواھ بە لەفرى عەھد بىن، ياخود، واجبىم كىرد، فەرمۇز كىرد، نەزرم كىرد لەسەر خۆم فلانە شت بىكم: ياخود فلانە شت ناكەم، مادام ئەو عەھدە لەسەر

یاسای دین بین و له دینی ئیسلامدا دروست بین، وه فای بین بکهن و به جئی بینن، وه ئه یمان و په یمانی خوتان به تال مه کنه نوه پاش ئوه که داتان مهزران وه به زمانی خوتان خودای ته عالاتان کرد به که فیل له سه ر خوتان بق بجهیه نانی ئه و شته که عه هدтан کردووه بیکهن، خودای ته عالا به راستی زانایه ئهزانی ئوهی ئیوه ئه بکهن له عهد و په یمانه کانتان وه له بجهیه نانیان وه له غیری ئوانه يش، وه معنای ئوه که خوداتان کردووه به که فیل ئه مهیه که ئنسان له کاتی په یمانه که دا ئه لئن «الله علی العمل الفلانی» یاخود ئه لئن عهدی موسولمان بین له گه ل خودادا ئه و شته بکهم یاخود و یتهی ئه له فزانه که بق نه ستور کردنی په یمانه که به ده میا دیت.

﴿وَلَا تَكُونُوا كَالَّتِي نَفَضَتْ غَلَّهَا مِنْ بَعْدِ قُوَّةٍ أَنْكَثَاهَا﴾

وه به و یتهی ئه و ژنه مه بن که ریسمانی خوی ئه پریسا به پوخته بی وه له پاش ئوه که بای ئه دان به یه کا ئه و بادر اوییه هله وه شانده وه و خاوی ئه کرده وه بین سوود و بین فائیده تال به تال.

﴿أَتَتَخِذُونَ أَيْمَنَكُمْ دَخَلًا بَيْنَكُمْ أَنْ تَكُونَ أُمَّةٌ هِيَ أَرْبَى مِنْ

أُمَّةٍ﴾

حالتان وابن ئه و په یمانانه بیکهن به ستور تانه بیکهن به په یمانی کی عه بیدار و بین باید خ وه لادهن له و په یمانه بق په یمان له گه ل قومی کی ترا له بهر ئوه که ئه و ئوممه ته که رووی لئن ئه کهن به رزتر و به هیزتر بین له ئوممه ته پیشووه که.

﴿إِنَّمَا يَبْلُو كُمُّ اللَّهِ بِهِ﴾

بزانن! به راستی خودا به راورد تان ئه کا بهم و هز عه که قومی کی به رزتر بین دا وای په یمان له ئیوه بکهن، ثایا ئیوه راسآل و پیاون و له سه ر په یمانی خوتان ده وام ئه کهن،

وہ یاخود ناپیاوون و ئیمانتان ناته واوه بُو ترسن یا تماعن پهیمانه پیشواه که تان تیکنددن.

﴿وَلَيَبْيَنَ لَكُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ مَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْلِفُونَ﴾ ۹۲

وہ به راستی خودا له روزی قیامہتا بوتان دهرئه خا ئه و تولهیه که بوتان دیت له سہر پهیمان شکاندن و ئیسته ئیختیلافتان هه یه تیایا و بازیکتان ئەلین: پهیمان شکاندن زیانی نیه؛ چونکی ئینسان ئې بن له سہر مەسلەحه تى زیان برو، وہ بازیکتان ئەلین: پهیمان شکاندن گوناحه و ئې بن به هۆی نیفاق و بیئیمانی ئینسان.

بزان! ئه و زنه که له ئایه ته کهدا هه یه بازی فھرمۇویانه: مەبەست ژنیتکی نادیارییه که حالى وەھابىن وەکوو له ئایه ته کهدا باس کراوه. وہ بازی فھرمۇویانه: ئه و زنه «ریطە»ی کچى «سعد»ی کورپی «تیم»ی قورپەیشى بۇوه، که وەسواس و بىن عەزم بۇوه و نەو پیشەی بۇوه له گەمل دەسپریسى خۆیدا.

بە هەر حال ئەم ئایه ته باسی بەندى ئەکا له بەندە کانى ئەخلاقى بەرزى پیاوانه، کە بریتییە لهو کاتنى ئینسان پهیمانیتکی حەلائى بەست پیتویسته له سہر ئەو پهیمانه دەوام بکا، وہ ئینسانى بىپهیمان وەکوو ئینسانى بىئیمان وايە. ئیتر ئه و عەھدە موبایعە بىن له گەمل حەزرەتە ﷺ و یا له گەمل سەردارانى ئىسلاما، وہ یا له گەمل زانیابانی پاکى پالکنیهادا، وہ یا پهیمانی شەراكەت و کەسابەت بىن له ناو موسولمانان، وہ یا پهیمانی برايەتى بىن له ناو خۆتانا.

﴿وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَكِنْ يُصِلُّ مَنِ يَشَاءُ وَيَهْدِي مَنِ يَشَاءُ وَلَمْ يَكُنْ عَمَّا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ ۹۳

وہ ئەگەر خودا خواتى له سہر ببوايە هەممو ئیوهی نەکرد بە يەك گەللى خاوهن ئیمانی خاوهن پهیمانی راستی دروستکار، بەلام ئەگەر خودا بە زۆر ئادەمیزاد وا

هەلسورپىنى ئىتر نرخى تەكلىف و بەندەبى نامىنى. (بناء عليه) خودا تەماشى كەسب و عەزمى خۆتان ئەكا، وە ئەو كەسانە گومرا ئەكا كە ئىرادەي گومرا كردنى بىن لەسەر نامەردى و بەدكەسپى و بەدىختىيارى، وە هيدايەتى ئەوانەيش ئەدا كە ئارەزووی وابى هيدايەتىان بىلا بەر هېتى عەقل و عەزم و وردوونەوهى لە جىهانا وە كەسب و ئىختىيارى جوان و موناسپى ئەو كەسە، وە بە راستى ئەوانە كە بەد ئىختىارن و بەدكارن لە ئىۋەدا خودا پرسىياراتان لى ئەكا لە هەر كارى بىكەن و كردووتانە.

**﴿وَلَا تَنْحِذُوا أَيْمَنَكُمْ دَخْلًا بَيْنَ كُمْ فَنِيلَ قَدْمٌ بَعْدَ ثُبُوتِهَا وَتَذَوْقُوا
الشَّوَّاءِ إِمَّا صَدَدُتُمْ عَنْ سَكِيلِ اللَّهِ وَلَكُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ ٩٦**

دۇوبارە بۇ تەنكىد لەسەر رىعايەتى پەيمان ئەفرمويت: ئەپەيمانانە كە بەستووتانە مەيانكەن بە پەيمانى سووکى عەيدار لە ناو خۆتانا هەتا پىتاتان هەلخلىسىكى و لە رىنگەي زاستى دينى ئىسلام هەلدىرىن بۇ ناو دۆزەخ پاش ئەوهە كە پىتاتان دامەزرا لە ئىسلاما، وە تولەي تالى قيامەت بىچەزىن بە ھۆى ئەوهە كە خۆتان مەنۇ كرد لە مانەوه لەسەر پەيمانى ئىسلامىيەت، وە ياخود بە ھۆى ئەوهە كە خەلکتاتان مەنۇ كرد لە رىنگەي پەيماندارى و وەفا؛ چۈنكى ئىنساننى كە دىار بىن و پەيمانى بشكىنى خەلکىش چاوى لى ئەكەن و ئەوانىش فيرى پەيمان شىكاندىن ئەبن، وە لەو كاتەدا كە پىتاتان ترازا و كەوتتە ناو دۆزەخ ئەوهە سزايەكى گەورەتان ئەبن.

**﴿وَلَا تَشَرُّوْا بِعَهْدِ اللَّهِ ثُمَّا قَلِيلًا إِنَّمَا عِنْدَ اللَّهِ هُوَ حَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ
كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ ٩٥**

وە ئەو پەيمانى ئىمان بە خودا و بە پىغەمبەرى خودا مەگۇرن كە بەستووتانە بە ھۆى بەيعەتكىن بە پىغەمبەر ﷺ بە قىمەتكى كەم لە مائى دىنيا كە موشىيەكە كانى

قوپه‌یش و عده‌تان پن نهدهن، نهوهی که له لای خودایه له جهزای قیامه‌ت و چوونه به هشتی پر له نیعمه‌ت و گهیشتنه به لیقای ذاتی خودا هر نهوه باشه بتو نیوه؛ چونکی نه گهر بزانن نهوه نیعمه‌تیکی پایه‌داره.

﴿ مَا عِنْدَكُمْ يَنْفَدُ وَمَا عِنْدَ اللَّهِ بَاقٌ وَلَنَجْزِيَنَّ الَّذِينَ صَبَرُوا أَجْرَهُوْ
إِلَّا حَسَنٍ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴾ ۹۶

نهوهی ههیه له لای نیوه له پایه و مایه و له نان و شان و، له نهولاد و زنان ههمووی تهواو نهبهی، وه نهوهی له لای خودایه له جهزای خیر و دهره‌جاتی نیوه له قیامه‌تا نه مینیته‌وه، وه به راستی نیمه جهزای ندو که سانه نهده‌ینه‌وه که سهبر نه‌کهن و خویان نه‌گرن له سه‌ر سزا دنیا و ناهه‌مواری قوپه‌یش، وه یا له سه‌ر هر ئازار و بیزاری که له سه‌ر دینی یسیلام بیت به سه‌ریانا له موقابیلی باشترين کرده‌وه‌یه که‌وه که نه‌یکهن، واته نه گهر رقزی سه‌د کاری خیر بکهن کامیان له لای خودا باشتره هه‌موو نه‌وه کرده‌وه کانی تریان له سه‌ر میزانی نه‌وه کاره زور باشه جهزای بتو دائهنین.

﴿ مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَى وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْكِمَنَّهُ حَيَّةً
طِبَّةً وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُمْ إِلَّا حَسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴾ ۹۷

هر که‌سین کرده‌وهی باش بکا پیاو یا ژن، به مرجی نهوه که خاوهن نیمان بی، به راستی نهوه نه‌یزینین به ژیانیکی پیرقزوی مناسب له دنیادا هه‌تا نه گهر گهدا بی، یا بدره بله‌ای به جوزی دلی نوورانی نه‌کهین و سهبری بین نه‌دهین به خوشی رانه‌بویری و، له قبریشا له پاش مردن و لهو قهبره‌دا به نیعمه‌ت و ره‌حمه‌تی خۆمان نه‌یه‌نیله‌وه و له قیامه‌تیشا که رقزی جهزای نیمان و کرده‌وهی چاکه‌یه به گه‌وره‌بی و که‌ره‌می خودا هه‌تا هه‌تایه.

وهکوو له تهفسیره گرنگه کاندا دهرئه که وی ئهم ئایه تانه هه مهو و ته رغیب و ته قویه‌ی موسولمان ئه که ن له سه را گرتني ئیمان و پهیمان و وهفا به وه عده و وهفا به و کرده وانه که بپیاری داوه له سه ر خوی به نه فسی ئیمان ياخود به پهیمان يا به سوئندخواردن، وه مانع نیه له وهیش که به ده لیل بازه سوئندی جیا بکرتهوه له مانه.

﴿فَإِذَا قَرَأَتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ ﴾

هر کاتن خواستت ببوو قورئان بخوینی له پیشدا بلئی: «أعوذ بالله من الشيطان الرجيم» بۇ ئه وه که شهیتانت لئی دوور بکه ویتهوه و خەیالى خراب يا خودبىنى نەخاتە دلتوه.

﴿إِنَّهُ لَيْسَ لَهُ سُلْطَانٌ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴾

﴿٩٩﴾

به راستی شهیتان هیزی نیه له سه ر گومرا کردنی ئه و که سانه که ئیمانیان هیناوه به خودا و هر له سه ر خودای ختویان ته وه کول و ئیعتماد ئه که ن.

﴿إِنَّمَا سُلْطَانُهُ عَلَى الَّذِينَ يَتَوَلَّنَهُ وَالَّذِينَ هُمْ بِهِ مُشْرِكُونَ ﴾

هیزی شهیتان که هەیه هەر بسەر ئه و که سانه داھیه که شهیتان ئه که ن به دۆستى ختویان، وه ئه و که سانه که شهیتان ئه که ن به شەرىکى خودا، وه کوو مە جو وسىيە کان که ئیمان دىن بە يە زدان و ئەھرىمەن، وه يَا ئەن و که سانه که بە هوی پە بىرە وى شهیتان وە شەرىک بۇ خودا بپیار ئە دەن و ئە بن بە بتېرسەت.

﴿وَإِذَا بَدَّلَنَا آيَةً مَّكَارٍ إِعْيَادًا وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا يُنَزِّلُ ﴾

﴿قَالُوا إِنَّمَا أَنْتَ مُفْتَرٌ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴾

کاتن که ظایه‌تن دابتین له شوینی ظایه‌تیکی تردا، یانی خویندنی ظایه‌تن لابه‌ین و ظایه‌تیکی تری له شویندا دابتین، و یا خود حومی نه سخ بکه‌ینه و حومی ظایه‌تیکی تری له جینگه‌دا دابتین، و لحال خودای تعالی له هممو که‌س زانتره بهو ظایه‌ته که نازلی ئه کا و ئه عالمه به مه‌سله‌حهت له گورینی ئه حکامدا به پیش رؤژ، کافره موشیکه کان ئه لین: تو ئهی موحه‌ممد ئینسانیکی درق به دهی خوداده هه لنه‌بستی و به ناره‌زووی خوت ظایه‌ت دینی و ظایه‌ت لانه‌بی! جانه‌ی خوش‌ویست تو واز لم ئینسانانه بینه، نه‌مانه زوره‌یان نه‌زانن و خبری خویان نازانن چ جای ئه‌وه که فامی سوودی ئه حکامی خودا بکەن.

﴿ قُلْ نَزَّلَهُ رُوحُ الْقُدْسِ مِنْ رَّيْكَ إِلَّا حَقٌّ لِّئِنْتَ إِلَّا ذِينَ أَمْنَوْا وَهُدَىٰ وَبُشِّرَىٰ لِلْمُسْلِمِينَ ﴾

تو ئهی پیغمه‌بری خوش‌ویست بلن بهوانه که: ئه قورئانه جو بره‌ئیل که ناسراوه به «روح القدس»، چونکی روح‌تیکه خاوون نور و پاکه له خرابی نه‌فس و مه‌نموری خودایه، له «لوح المحفوظ» و دایره‌راندووه و هیناویه‌تیه خواره‌وه له گەل حیكمه‌ت و سوودا بۆ ئاده‌میزاد، هتا ئه که‌سانه که ئیمانیان ههیه دایان بمه‌زرنی لە سەر ئیمان، وە هاتووه بۆ ئه‌وه بین به هۆی شاره‌زاوی بۆ ریگه‌ی پیرۆزی هەردوو دونیا، وە هاتووه به موژده و بەشاره‌ت بۆ موسولمانان، موژده‌یان بین ئه‌دا که رزگار بۇون له سزای خوداو ئه‌گەن به پاداش.

﴿ وَلَقَدْ نَعِلَمُ أَنَّهُمْ يَقُولُونَ إِنَّمَا يَعْلَمُهُ بَشَرٌ ﴾

ئیمه ئازانین ئه کافرانه ئه لین: ئەم قورئانه که موحه‌ممد ئه خوینتیه و ئاده‌میزادی لە مەککەدا فیرى ئه کا، وە کەلامی خودا نییه، بەلام ئەم کافرانه نافامن ئیعتیازیش بگەن بۆیه قسەی وا ناماقدوویل ئەکەن، ئەنا ئه کەسە بۆ ئه‌وه ناشن تو فیرى بکا.

﴿إِلَسَارُ الَّذِي يُلْحِدُونَ إِلَيْهِ أَغْجَبِيٌّ وَهَنَدَا لِسَانُ عَرَفَتُ﴾

﴿١٣﴾ **شیع**

زمانی ئهو كەسە كە به ھۆى ئەوەوە ئەم غەلەتە ئەكەن و نېسبەتى قورئانەكەى تو لەو ئەدەن وەکوو «جبر»ى رومى بىن كە غولامى عامىرى كورپى حەزرەمەم، وە يا «جبر» و «يسار» كە وەستاي شمشىز دروستكردن بۇون لە مەككەدا زمانى ئەو زمانىتكى عەجهەمەيە و لوغەتەكەى غەيرى لوغەتى عەرەبە و ئەگەر قسەتى عەرەبىش بىكا بە رەوانى و سافى نايىكا. وە ئەم قورئانەتى كە دىتە خوارەوە بۇ سەر تو زمانىتكى عەرەبى ساف و رەوان و موعجيزە يە.

﴿إِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ إِثَايَتِ اللَّهِ لَا يَهْدِيهِمُ اللَّهُ وَلَهُمْ عَذَابٌ﴾

﴿١٤﴾ **آلیم**

ئەو كەسانە كە ئىمان نايەن بە ئاياتى خودا ئەوە خودا شارەزايان ناكا بۇ دەركى حەق و حەقيقەتى غەيىپى و بۇ فامىكىرىنى نەھىنى ئىعجازى كەلامى خودا لە دىنادا وە لە قيامەتىشا سزايدە كى سەختيان هە يە.

﴿إِنَّمَا يَفْتَرِي الْكَذِبَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ إِثَايَتِ اللَّهِ وَأَوْلَئِكَ

﴿١٥﴾ **ھەم الْكَاذِبُونَ**

نه وەك درق ھەلەبەستى ئەو كەسانە كە ئىمانىان نىيە بە ئاياتى خوداي تەعالا و، ئەوانە درۆزنى تەواون. ئىتىر درۆكىردن دوورە لە پايدە رەھبەرانەوە كە سەراسەر دلىان بە نورى رەحمەت ھەلگىرساوه و ئەو درۆزنانە قىاسى حالى رەھبەران ئەكەن لە حالى رىپان، ئەمانە زۆر زۆر لە يەك دوورن.

﴿ مَن كَفَرَ بِاللَّهِ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِهِ إِلَّا مَنْ أَكَرَهَ وَقُلْبُهُ مُطْمَئِنٌ إِلَّا يَمْنَنُ وَلَكِنَّ مَنْ شَرَحَ بِالْكُفْرِ صَدَرًا فَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ مِّنْ اللَّهِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴾ ۱۶۷

وه ثهو کمسانه که نیسبه‌تی له ره‌هبرئه‌دن، واته ئهو کمسانه که کوفر و ئینکاری دینی نیسلام دهرئه‌برن له پاش ئیمان هینانیان ئهوانه قاری خودای ته‌عالا ئه‌پژئ به‌سه‌ریانا. به‌لام که‌سی که ناچار بکرئ به زور له‌سهر کوفر و لهو کاته‌دا دلى دامه‌زرا بین به ئیمان و باوه‌ر؛ چونکی حالی ناچاری حالی ته‌سه‌پوفی ئیختیاری نییه، ئهوه توانی نییه. به‌لئی که‌سی خۆی رووناک کردبین به بین ئیمانی و سینه‌ی بو کوفر کردیتته‌وه - پهنا به خودا - ئهوه ئهوانه دائه‌باری به‌سه‌ریانا و له‌سه‌ریانا قاری ناباری ناهه‌موار له لایه‌نی خوداووه، وه بو ئهوانه هه‌یه سزا‌ی گوره‌ی بین‌ندازه.

بزانن! ئهو ئیکراهه که ئه‌بین به هۆی دروستبوونی وتنی که‌لیمه‌ی کوفر ئه‌وه‌یه یارق سزا‌بدری به سزا‌بین که به عاده‌ت نه‌توانی خۆی له بهرا بگرئ، وه کوو ترساندن به کوشتن یا ده‌ستبرین یا لیدانیکی توندی و‌ها خۆی له بهرا نه‌گرئ.

وه بزانن! ئه‌وئل کمسانی که دینی نیسلامیان و‌ه‌رگرت له حه‌زره‌ته‌وه شهش که‌س بوون: ئه‌بوویه‌کر و، خه‌باب و، سوهه‌یب و، بیلال و، عه‌مما و، سومه‌ییه‌ی دایکی عه‌مما. دیاره ئهوه که حه‌زره‌ت سه‌چاوه‌ی نیسلامیه‌ته که بوو، جا کاتنی قوره‌یش ئاگدار بوون لم فیکره و لم دینه و لم شه‌خسانه به دل ئاماذه بوون بو سزادانیان، به‌لام ئه‌بوو‌تالیب بوو به پهنا بو حه‌زره‌ت و، خزمانی ئه‌بوویه‌کریش پهنای ئه‌ویان دا.

به‌لام ئهو دوايان پهنا‌دریکی دیارييان نه‌بوو، وه کافره‌کان ئازاريان ئه‌دان، به تاییه‌تی ئه‌بوو‌جه‌هل نه‌هات جنیوی پین ئه‌دان و گالتھی پین ئه‌کردن، وه ئه‌وه‌نه ناپیاو

بوو سومه ییه دایکى عەممارى بە شىۋىيەكى ناشىرىن كوشت، وە پەتىان خستە گەردنى بىلال و سزايان دا، بەلام ئەو ھەر ئەيوت: «أَحَد، أَحَد»: خودا يەكىكە يەكىكە. وە عەممار ئەفەرمۇيت: ھەموومان لە كاتى سزادا شىتىكەت بە زمانمانا كافرەكان دەستبەردارمان بۇون بىلال نېبىن، ئەو ھەر خۆى گرت تا وازيان لىنى هىينا.

وە بىزانن! ئىكراھ چەن پايەتىنە:

يەكەم: ئەمە يە واجبە كابراى زۇرلىكراو ئەو كارە بىكا، وە كۈو كاتى زۇرى لىنى بىكەن لەسەر خواردنەوەي شەراب بە كوشتنى خۆى ئەمە واجبە كابرا بىخواتەوە هەتا خۆى لە كوشتن بپارىزى؛ چۈنكى حورمەتى روح بەرزىرە لەو پايە. دووهەم: ئەمە يە كە ئەو فيعلە حەلائى بىن نەك واجب، وە كۈو ئەوە كابرا ناچار بىكەن لەسەر كەلىمە كوفر بە كوشتنى خۆى ئەمە دروستە ئەو كابرا كوفر بە دەميا بىن بە مەرجىن لە دىلدا موسۇلمان بىن، ھەروا دروستە خۆى بىدا بە كوشت وە ئەو كەلىمە بە دەميا نەھىتىن.

سېتىھەم: كە حەرامە ئىنسان گۈئى بىدا بەو ناچاركىرنە وە ئەگەر كارە كە بىكا ئەحکامى شەرعى لەسەر جارى ئەكىرى، وە كۈو نەوە زۇر بىكىرى لە كەسىن بۇ كوشتنى ئىنسانىك كە دروست نېبىن بىكۈزۈرى، ئەمە بە هيچ شىۋىيەن دروست نىيە بىكۈزۈ ھەرچەن نەفسى خۆى لە خەتەرا بىن، بەلگۈو نەگەر بىكۈزۈ واجبە كابراى زۇركەر و زۇر لېكراوىش ھەردوکىيان بىكۈزۈن لە تۆلەي ئەو داماودا كە كۈزراوە.

وە بىزانن! لە مەزھەبى ئىمامى شافعىيدا الله زۇركىردىن نېبىن بە مانىع لە كەوتىنى تەلاقى زۇر لېكراو، وە لە دروست بۇونى بەيغ و مامەلە و عەقدى نىكاح و... ھەر مادەيىن كە پەيوەندى بە نەفسى كابراى زۇرلىكراو وە بىن نەمانە ھىچىيان دانامەززىن.

﴿ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ أَسْتَحْبُوا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا عَلَى الْآخِرَةِ وَأَنَّ

﴿١٧﴾

الله لَا يَهْدِي الْقَوْمَ إِلَّا فِرِينَ

چونکی ثو کومله که له پاش ئیمان کافر ئېبنه وه زیانی دنیایان ئیختیار کرد ووه
بەسەر رۆزى قیامەتا وه ئەوانە کافرن وه خودا هیدایەتی کافران نادا جا ئو سزا
گەورەیانه ئەدا.

﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ طَبَعَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ وَسَمِعَهُمْ وَأَبْصَرُهُمْ

﴿١٨﴾

وَأُولَئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ

وھ ئو گەله که له پاش ئیمان وھرگە راونە تەوھ خودا مۇرى ناوە به دل و چاو و
گوئیانا و راستى دەرك ناكەن و بىن ئاگان لەوھ کەلامى خوداي تەعالا به باشى
وھرېگەن.

﴿١٩﴾

﴿لَا جَرَمَ أَنَّهُمْ فِي الْآخِرَةِ هُمُ الْخَسِرُونَ

وھ راستە و بىنگومان کە ئەوانە له پاشە رۆژا زيانكارن و زيانمه نىدن.

﴿ثُمَّ إِنَّ رَبَّكَ لِلَّذِينَ هَاجَرُوا مِنْ بَعْدِ مَا فِتَنُوا ثُمَّ

جَهَدُوا وَصَبَرُوا إِنَّ رَبَّكَ مِنْ بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ

﴿٢٠﴾

﴿٢٠﴾

پاش ئەوه بزانىن بە راستى پەروەردگارى تو بۇ ئو موسولمانانه کە كۆچيان كرد
لە مەككە و بۇ مەدینە مونە و وەرە پاش ئەوه کە ئازاردران، وە كۈو عەممەری كورى
ياسىر، وە پاش هاتنى مەدینە يىش جىهاديان كرد لە رىنگەي خودادا و خۇيان گرت
لەسەر ئازارى جىهاد، خودا پاش ئەم ھەموو كارەساتانه بە راستى تاوانبەخش و
مېھرەبانە.

﴿يَوْمَ تَأْتِي كُلُّ نَفْسٍ بِحَدِيلٍ عَنْ نَفْسِهَا وَتَوَقَّعُ كُلُّ نَفْسٍ مَا عَمِلَتْ
وَهُنَّ لَا يُظْلَمُونَ﴾ (۱۱۱)

وہ میہرہ بانیان له گهلا ئه کا له روزہ تاریکهدا که ههمو نہ فسی موجادله و
هاوار ئه کا بتو رزگار کردنی خوی و ههمو نہ فسی جمزای ئه کردوانه پی
ئه دریتهو که کردوونی، وہ ئوانه کم و زور ستمیان لئی ناکری.

﴿وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا قَرِيرَةً كَانَتْ أَمِنَةً مُطْمِنَةً يَاتِيهَا رِزْقُهَا
رَغْدًا مِنْ كُلِّ مَكَانٍ فَكَفَرَتْ بِأَنْعُمِ اللَّهِ فَأَذَاقَهَا اللَّهُ لِبَاسَ الْجُوعِ
وَالْخُوفِ بِمَا كَانُوا يَصْنَعُونَ﴾ (۱۱۲)

خدای تھعالا بتو ئوه که ئاموڑگاری ئادھمیزادی دنیا بکا، وہ بہ تاییه تی ئوانه
وان له نزیکی تودا بہلکوو بیندار بینه وہ، دیئیه کی کردووہ به نموونه؛ بہ (مشبہ بہ) بتو
ئم شوینه نابارانه که ئیمان ناهین پاش ئوه که مهجالی ئیمان ھینانیان ھے بوو بہ
خوشی جا ئه و «امہ سل» هر مه فروز و موقعہ دھر بین وہ یاخود شاری مه ککھ بی.
ئه فرمویت: ئه و دیئیه ئه مین بوو لہ تالان و برپوی دوڑمنان، وہ دامہ زراو بوو بہ
ئیعتیباری ئه و خھلکه له ناویا بوون و دوستی یہک بوون، وہ ئه و دیئیه روزی خوی
بہ رہسايی له ههمو ولا تیکه و بتو ئه هات، وہ ئه گھر فهرمانی خودایان بہ جنی بھینانی
و سوپاسی نیعمه ته کانیان بکردایه هروا بہو خوشییه ئه ما یہ وہ، بہ لام هات کوفری
نیعمه ته کانی خودای کرد، جا خودای تھعالا گیرؤدھی کردن و برسیتی و بیزیواری و
نائھمینی و ترسی دوڑمنانی دیاری برد بہ دلیانا لہ بھر ئه و کاره نابارانه که ئه یانکردن.

﴿وَلَقَدْ جَاءَهُمْ رَسُولٌ مِنْهُمْ فَكَذَّبُوهُ فَلَآخِذُهُمُ الْعَذَابُ وَهُمْ
ظَلَمُونَ﴾ (۱۱۳)

وہ بہ راستی هات بو لای نہو ئه هلی مہ ککھ پیغہ مبہری لہ نہزادی خویان ئہ وانیش باوہ پیان پئی نہ کرد جا سزای خودا گرتني لہ حالتکدا ئہ وان ستمکار بعون.

﴿فَكُلُوا مِمَّا رَزَقْنَاكُمْ اللَّهُ حَلَالٌ طَيِّبٌ وَآشَكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ إِيمَانًا تَعْبُدُونَ﴾ ۱۱۴

وہ وتمان بہ ئه هلی مہ ککھ بخون لہوہی خودا کردوویہ تی بہ روزیتان کہ حالتی وایہ حلال و روایہ بہ دین، وہ خوش و بله زہ ته لہ کامی دہما، وہ سوپاسی نیعمہ تی خودا بکھن ئہ گھر شیوه عبادہ تی ئہ و ئہ کھن بہ تایبہ تی.

لهم دوو نایہ تهدا بہ یانی حالتی ئه هلی مہ ککھ بہ رووناکی ئہ کا، واتھ شارتکی ہیمن و پر لہ ژیوار و خوش بورو، نیعمہ تی مہ عنہ وی پیغہ مبہری رہبہ رمان بو رہوانہ کردن و نان و نیعمہ تی ولا تم بو رڑاندن، وتم: بتوشن و بپوشن و سوپاسی خودا بکھن کہچی نہوان کوفری هردوو جزرہ نیعمہ ته کہ بیان کرد: دوزمنا یہ تیان کرد لہ گھل پیغہ مبہری رہبہ را و لہ ولا تہ کہی خوی تاریان کرد، وہ ئہ و نیعمہ تانہ یش پیان درابوو لہ باتی نہوہ سوپاسی خودای تھنیاں لہ سہر بکھن کر迪ان بہ ناسوپاسی و خودایش بشیوهی خستہ ناویان پیاوہ گہورہ کانی دان بہ کوشت، وہ نہو ہاتوچوی ولا تہ بہ تیجارہ ت و ئہ و نیعمہ ته زورہ کرد بہ برستی حہوت سال وہ کوو سالہ کانی زہمانی یوسف علیہ السلام، وہ ئہ مینیہ کہ بیانی کرد بہ ترس لہ سوپای پیغہ مبہر ﷺ.

﴿إِنَّمَا حَرَمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالدَّمَ وَلَحْمَ الْخِنْزِيرِ وَمَا أَهْلَ لِغَيْرِ اللَّهِ بِهِ، فَمَنِ اضْطُرَّ عَنِ بَاعِثٍ لَا عَادِ فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ ۱۱۵

لہ کاتیکدا خودا فرمانی پیدان بہ خواردنی نہوہی حلالی کردووہ بتویان، هات حرامہ کانی بو ژماردن بو ئہ وہ بزانن کہ غہیری ئہ وانہ حلالن. واتھ ئہ وانہ و شتنی کہ بہ شیوهی قیاس وہ کوو ئہ وان بین حرامہ و لہ وانہ بھولاؤه حلالہ.

و هرموی: خودا حرامی نه کرد و همه لمسه رتان مرداره و بیو نه بنی و خوینی رژاو و گوشتی به راز و گوشتی ئه و حمیوانانه که له کاتی سهربیانیانا دهنگ به رز کراپته و به ناوی غیری خودای تعالی، واته ناوی بته کانی له سهربایی. دهی ئه گهر که سن ناچار بیو بؤ خواردنی ئهوانه که با سمان کردن، وه حالی وابن ته جاوز نه کا به سهربهشی ناچاری کی ترا بیخوا، وه زیاد له ئهندازه پیویستی خوشی نه خوات، ئه وه خودای تعالی نسبت بهو که سه تا وابه خش و میهربانه.

پرسیار کراوه: ئینسانی ناچار تاوانی نییه دهی چون و به چ مناسه بیین که لیمهی غفورکار براوه؟ جوابه کمی ئمه میه: راگرتني حهدی چاری ناچاری زور گرانه، وه ئه وه که سانه به ئه غلبه زیاد له ئهندازه شه رعی نه خون له بهر ئه وه مناسبه باسی میهربانی و تا وابه خشی خودا لم جینگه دا بکری.

﴿ وَلَا تَقُولُوا لِمَا تَصِفُ أَلْسِنَتُكُمُ الْكَذِبَ هَذَا حَلَلٌ وَهَذَا حَرَامٌ لِنَفَرُوا عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ إِنَّ الَّذِينَ يَفْرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ لَا يُفْلِحُونَ ﴾

۱۱۶

و هر لهر قسه کردنی زمانی خوتان به درق به بی ده لیل مه لین: ئم شته حله الله و ئه و شته حرامه و نیسبه تیشی بدهن بؤ لای خودا هتا درق هله ستن له سهرب خودای تعالی؛ چونکی ئه و که سانه که درق هله بستن به دهی خوداوه رزگار نابن له سزای خودای تعالی له روزی قیامه تا.

﴿ مَتَّعْ قَلِيلٌ وَلَمْ يَعْذَابَ أَلِيمٌ ﴾

و ئه و خوشیه که دروزنه کان وان له ناویا خوشیه کی بی بایه خ و رابواردنی کی که مه له دنیادا و بؤ ئهوان ههیه سزایه کی خاوهن ئازار له پاشه روزا.

﴿ وَعَلَى الَّذِينَ هَادُوا حَرَمَنَا مَا قَصَصْنَا عَلَيْكَ مِنْ قَبْلٍ وَمَا ظَلَمْنَاهُمْ وَلَكُنْ كَانُوا أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴾ ۱۱۸

و هراممان کرد له سه رجوله که کان نهودی که بوم گتیرایتهوه لمهه و پیش له سورهٰ تٰهٰ مٰلٰکٰ [نایهٰ تٰی ۱۴۶] که عیارهٰ ت بُو له فرمودهٰ خودا: «وعل الذین هادوا حرمٰنا کل ذی ظفر، ومن البقر والغنم حرمٰنا علیهم شحومهٰ إِلٰا ما حلت ظهورهٰ ... (هـتا) لصادقون» و ئیمە ستممان له جووله که کان نه کرد که نه شتانه مان لى حرام کردن بهلکوو نهوان ستمیان له خویان کرد که دهستیان کرد به تاوان کردن هـتا ئیمە يش عوقوبیه تمان دا به حرام کردن نه شتانه.

﴿ ثُمَّ إِنَّ رَبَّكَ لِلَّذِينَ عَمِلُوا الْسُّوءَ بِجَهَنَّمَ تَابُوا مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَأَصْلَحُوا إِنَّ رَبَّكَ مِنْ بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴾ ۱۱۹

خودای ته عالا بُو ده بیرینی میهره بانی خوی و هکوو نیعلانی عهفوی عام به مهربی حمیا و نهدب، نیعلانی نهودی کرد پاش کردنی هر جو ره تاوانباریه کله بیر و باوردا ياخود له کرده و و تارا، و هکوو ستم کردن و گوم کردنی حق و دم بردن بُو درق و دله سه و نامردی... به راستی خودای ته عالا بُو نه و که سانه که خراپه نه کهن به هۆی نه فامی و نه زانی و زالبونی ناره زووی نه فسانی و هـ یا هیزی قاری حه یوانی و هـ یا و هـ می شه یتانی... مادام له پاش نهوانه توبه یان کرد و به دل و دم په شیمان بونه و هـ یا و میانه هـ خویان و خودایان پاش کرد به ئیخلاص و، حه قی خاوه نـ حـ قـیـانـ دـایـهـ وـ هـ یـاـ گـمـ دـنـیـ خـوـیـانـ بـینـ ئـازـادـ کـرـدنـ،ـ به راستی خودا پاش هـ مـوـوـ نـهـوانـهـ تـاـوانـ بـهـ خـشـ وـ مـیـهـرـهـ بـانـهـ.

پاش نهوده که خودای ته عالا له سورهٰ تٰهٰ مٰلٰکٰ «نه حل» دا دین و ئایینی کافره موشریکه کانی به تآل کرده و هـ ویستی ته رغیبی ئاده میزادی زه مان بدا بُو نه خلاق و نه ادبی حه زره تی

ئیراهیمی خه لیل علیل لبهر ئوه که سه داری ئه هلى ته وحید بورو و دوزمنی ئه هلى
ئیشراک بورو... فه رمووی:

﴿إِنَّ إِبْرَاهِيمَ كَانَ أُمَّةً قَانِتًا لِّلَّهِ حَنِيفًا وَلَمْ يَكُنْ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴾١٢٠
شَاكِرًا لِأَنْعَمِهِ أَجْتَبَنَاهُ وَهَذَا هُوَ إِلَى صِرَاطِ الْمُسْتَقِيمِ ﴾١٢١ وَمَا إِنَّنَاهُ فِي
الْأَدْنِيَاءِ حَسَنَةً وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لِمَنَ الْصَّالِحِينَ ﴾١٢٢﴾

به راستی ئیراهیم باپیره گهورهی ئیو به ته نیا ئوممه تی بورو لبهر ئوه که ئوه نده
سیفاتی بەرز و خwoo و رهشتی پەسەندی بورو کە له هەموو ئەفرادی ئوممه تیکدا
گرد نەدەبۇونەوە. وە ياخود به ته نیا خۆی وەکوو سوپاین وا بورو له بەرانبەری سوپای
بىپەرسنانى جىهانەوە.

وە «قانیت» بورو بۆ خودای ته عالا واتە: مل کەچ و فەرمانبەرداری بورو وە ئامادە
بورو بۆ بەجىھىنانى ئوهى خودا ئەمرى پىن کرد، تەركى ولاتى نىشتمانى عىزاقى کرد
و كۆچى کرد بۆ «حەپرەن» و لەو ئیو بۆ فەلەستین لبهر خودا. وە ھاجھرى حەرەمى
و ئىسماعىلى كورى بە مندالى و بە بىن كەس و داشتىار له عەرزى مەككەدا دانا
ھەتا بىناي خانووی «کعبة اللہ»ى كرده وە ئىسماعىلى راكىشا بۆ سەربرىن لەسەر
ئەمەر و فەرمانى خودا، وە دىارە خۆشەویستىرىنى شت لای ئىنسان نىشتمان و ژن
و كورى خۆشەویستە، ئیراهیم لبهر خودا دەسبەردارى ھەموويان بورو.

وە «حەنیف» بورو واتە: لايدا له دىنى گومراھى و بىپەرسنى کە له هەموو جىهانَا
لەو چەرخەدا باو بورو بە لادانىك له گەل عەزمى دلدا و دوزمنايدە ئايىنى گومراھىدا.
وە له موشىيکە كان نەبورو واتە له ئەھلى ته وحید بورو بە بچووكى و گەورەيى و
لەبەر ئەمە بورو کە ھەمېشە تەقىرىرى دەليلى ئەكرد لەسەر ئىسباتى خوداي ته نیا له
بەرابەر «نەمروود»ى بىن دادا.

وە شاکىرى نىعەمەتە كانى خودا بۇو، واتە سوپاس گوزار بۇو، وە لە جوملەى سوپاسى نىعەمەتە كە ئىنسان لەو نىعەمەتە هە يە تى بەشى خەلکى لى بدا.

ریوايەت كراوه: قەت نانى نەخواردووه بە تەنبا، تەنانەت رۆزى لە بەر بى میوانى نانى نەخوارد هەتا بازى فريشته لە سۇورەتى ئادەمیزادا بۇون بە میوانى، ئە ويش ئەمرى كرد نانيان ھيتناو پىنى فەرمۇون: بىن نان بخۇن لە گەلى، ئەوانىش عوزریان ھيتناوه بەوه كە گىرۇددەي دەردى گولى بۇون لە بەر ئەوه نايەن لە گەلىا نان بخۇن، ئە ويش فەرمۇوى: ئا ئىستە بە تايىھەتى واجبە كە نانتان لە گەلدا بخۆم؛ چۈنكى ئە گەر خودا ئىۋە خوش نە ويستايىن گرفتارى نەدە كردن.

وە خودا ھەلى بىزادبۇو بۇ پايەى پىغەمبەرىتى، واتە كردىبوو بە خۇشە ويستى تايىھەتى بۇ خۆى بە سىفەتى پىغەمبەرى خۇشە ويست، وە بە سىفەتى رىسالەت مەتلۇوبى خودا بۇو بۇز رەھبەرى ئادەمیزاد.

وە هيادايەتى دابۇو بە شىتوھىيەكى زۆر تايىھەتى؛ ئەيتوانى دەعوەتى خەلک بىكا بۇ لای خودا و تەرغىيىان بىدا لە سەر دىنى حق و دوورىيان بىخاتەوه لە گومراھى و بېتەرسى.

وە لە دنیادا پايەى حەسەنەي مەعنەوي پىندا بۇو بەوه كە كردى بە شىيخى «موحدىن» و بە باوكى نەنبىا و مورسەلين و بە مىعمارى «كعبة اللە» بۇ ئىقامەت دىن، وە موحەممەدى عەرەبى لە سەر دوعاي ئەو كرد بە پىغەمبەرى گشتى و «رحمة للعالمين»، وە پايەى دىنلىشى پىندا لە هەر ولايىكدا بۇو كردى بە خانەدانى نىعەمەت و رزق و رۆزى و ئىوارى بۇ نەتەوهى خۆى بە دوعاي خۆى وەرگرت هەتا دنيا دنيا يە.

وە لە رۆزى قيامەتىشا لە بەندە چاكە كانى خودايە، ديارە مەعنائى سەلاحەت و چاكى بە نىسبەت ئە گۆرپى و گەورەي چاكانى خودا پىغەمبەراني خودان، وە ئىبراھىم

به یه کن لهوان دانراوه و ناوی باشی به جنی هیشتلووه و خودای ته عالا ناوی کردووه
به هاوناوی پیغمهبر له کاتی سه لاؤ اندانا له سه ری به عیباره تی «اللّٰهُمَ صلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍ
وَ عَلٰى أَلّٰهُمَّ كَمَا صَلَيْتَ عَلٰى إِبْرَاهِيمَ وَ عَلٰى أَلّٰهُمَّ بَارِكْ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَ عَلٰى أَلّٰهُمَّ
كَمَا بَارَكْتَ عَلٰى إِبْرَاهِيمَ وَ عَلٰى أَلّٰهُمَّ فِي الْعَالَمِينَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مجید».

﴿ ثُمَّ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ أَنِ اتَّبِعْ مِلَةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ

المُشْرِكَينَ ١٣٣

پاش ئەم باسە بەرزانە وەھىمان نارد بۇ لاي تۆ كە تابىعى مىللەتى ئىبراھىمى
حەنیف بە كە لە ئادابى بېپەرستان لاي دا. وە بە هيچ جۇر لە هيچ كاتى لە كاتانى
زىيانىدا لە خاوهەن شىركە كان نەبۇو نە بە گەنچى و نە بە رەسايى و نە بە پىرى. وە
ھەرچەند ھەرچى پىغەمبەرم رەوانە كردووه ھەموو لە ۋوسۇول و لە ياساى خودا
بە يەكناسىدا يەك مىللەت بۇون، وە ھەر فرقى بۇوبىن لە ئەحكاما بۇوه، بە تايىھەتى
من تۆم كرد بە يەكىن لەوانە ناوى ئىبراھىم زىنديوو بىكەيتەوھ ھەتا ناوى ئەھلى
تەوھيد لە دنیادا ون نەبى، وە وايىشم بىريار داوه كە ناوى توپىش لە جىهانا بەردهوام
بىرھەتا هەتايىھ.

و ه مادام خودای ته عالا له ئایه‌تى پىشىوودا ئەمرى فەرمۇو بە حەزىزەت كە
شويىن تەوحيد و ياساي حەزىزەتى ئىبراھىمى باوكى بىكەۋى و حەزىزەت مەعلومە
كە رۆزى جومعە كىردووه بە رۆزى تايىبەتى بۇ عىيادەت، لەمەوه دەركەوت كە
رۆزى جومعە لە زەمانى حەزىزەتى ئىبراھىميشدا ھەر رۆزى عىيادەت بۇوه، مەجالى
ئەوه ھاتەپىشەو مادام رۆزى جومعە لە زەمانى ئىبراھىمدا دىارى كراوه بۇ عىيادەت
بۇچى لە زەمانى حەزىزەتى مووسادا رۆزى شەممە بېپيار دراوه بۇ عىيادەت؟ جا
خوداي ته عالا بۇ وەلامى ئەم پرسىجارە فەرمۇوى:

﴿إِنَّمَا جُعِلَ السَّبَقُ عَلَى الَّذِينَ أَخْتَلُفُوا فِيهِ﴾

نه وکوو رؤژی شه‌ممم بپیار دراوه بز عیادهت له ماوهی حهفتہدا له سه‌ر ئیلحاچ و پینداگرتني ئهو که‌سانه که که‌ونه خیلافوه له گەل مووسادا لمبه‌ر خاتری دامه‌زراندنی رؤژی شه‌ممم، ئه‌گه‌رنا حهزره‌تی مووسایش وکوو ئیبراھیمی باوکی هه‌ر رؤژی جومعه‌ی دانه‌نا بز عیاده‌تکردن، که واپوو بپیاری رؤژی شه‌ممم له ئه‌نجامی کیشەی کۆمەلی له بەنی ئیسرائیل هاته مه‌یدانه‌وه. و خودای ته‌عالا ناگاداری ئهو ئیختیلاھی‌یه.

﴿وَإِنَّ رَبَّكَ لِيَحْكُمُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ إِنَّمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ﴾

١٢٤

و به راستی پهروه‌ردگاری تو حوكم ئه‌دا له رؤژی قیامه‌تا له بەنی ئهو تاقمه بەنی ئیسرائیل‌یه‌دا له شته‌دا که ئیختیلاھیان تیدا کرد.

ریوایت کراوه له ئین نوعه باسه‌وه ﴿الله﴾ حهزره‌تی مووسا علیه‌الله‌رضا رؤژی جومعه‌ی جیا کرده‌وه بز نوممه‌تی بەنی ئیسرائیل که عیاده‌تی تیدا بکەن به تایبەتی له ناو رؤژانی حهفتہدا، جا بەنی ئیسرائیل و تیان: نه‌خه‌یر خودا له رؤژی شه‌ممدا رزگار بووه له دروستکردنی ئاسمان و زه‌وی، ئیمە ئهو رؤژه ئەکەین به رؤژی عیاده‌تی. جا حهزره‌تی مووسا پارایه‌وه له خودای ته‌عالا ئه‌ویش رؤژی شه‌ممی بز بپیاردان، و له گەل ئه‌وهدا که له سه‌ر ئەم ئیلحاچه شه‌ممیان و هرگرت عیاده‌تی شه‌ممیان نه‌برده سه‌ر، چونکی نافه‌رمانی خودایان کرد له‌وهدا که له رؤژی شه‌ممدا خەریک بوون به راوی ماسییه‌وه و له سه‌ر ئه‌و خودا قاری لى گرتن.

و له زه‌مانی حهزره‌تی عیسادا علیه‌الله‌رضا ئه‌ویش رؤژی جومعه‌ی بپیاردا و قەومە‌کەی و تیان: مادام شه‌ممه رؤژی بەنی ئیسرائیل ئیمە رؤژی يەك شه‌ممه و هرئەگرین، وه ئه‌وانیش ئهو رؤژه‌یان و هرگرت بز عیاده‌تکردن به تایبەتی.

به هر حال ئو هه‌پهش که له ئاخري ئايته كه وه ده‌ئه كه‌وي له سه‌ر ئوه‌ييه که له وه ختنى خوي‌يدا به‌نى ئيسرايل مله‌جي‌يان کرد له گه‌ل حمزه‌تى مووسادا و جومعه‌يان قه‌بوقول نه‌کرد تا خودا بؤى کردن به رۆزى شەممە، كەچى رۆزى شەممە كەيشيان به راستى رىز نه‌گرت هەتا له دنيادا خودا قارى لى گرتن، و له قيامه‌تىشا سزايان ئەدا؛ چونكى گۈپىنى ياساي خودايى به هەر شىوه‌ين بىنى ئېبى به ھۆى قارى خودا له‌بهر ئوه ياساي خودا پە لە حىكمەت و عينادى له گه‌ل حىكمەتدا دووره لە حىكمەت.

وھ بازى لە موفه‌سيره کان فەرمۇويانە: مەعنای ئو ئايته ئەمەيە: نه وەك تۆلە بېيار درا له سەر رۆزى شەممە ئىلا بۇ ئو كەسانە كە شۆرش و غەوغايىان ھەلساند لە ئىختىرامى ئو رۆزەدا و له ناو خەلکدا بلاۋيان کرده‌و، رۆز ھەر رۆزە و فەرقى شەممە و يەك شەممە و رۆزەكانى تر نىيە و مەنۇي ئىيمە لە راوه‌ماسى لە رۆزى شەممەدا بىيەناعىيە و، خەلکە كەيان ھەلنا بۇ شەكەندىنى شەممە، جا خوداي تەعالا قارى لى گرتن و گۈپىنى بە مەيمۇن و بەراز تا سىن رۆز و لە پاشا ماراندىنى. وھ بە راستى خوداي تۆ حوكى ئەدا لە بەينى ئەوانەدا لە بابەتى رۆزى شەممە و گەلنى شتى ترەوھ كە ئەوان ئىختىلافيان تىدا ئەکرد، وھ حالىيان ئەكا كە حوكى خودا رەوايە بە ھەمو جۆرى و عەلاقەي بە فەلسەفەي ئىيەوھ نىيە.

وھ موناسەبە يش لە گه‌ل مەقاما ئەمەيە خودا هه‌پهش ئەكا لە كافرە کان ئەفەرمۇيت: من قارم گرت لە بەنى ئيسرايل له سەر جەسارەتىيان و شەكەندىنى رۆزى شەممە، وھ ئەگەر ئىيە يش لەم زىاتر جەسارەت لە گه‌ل پىتىغەمبەرى خۆشەویستما بکەن قارتان لى ئەگرم، وھ فيعلەن ئەوان ھەر جەسارەتىيان زىاد بۇو تا لە ئەنجامدا خودا حمزه‌تى زالى كرد بە سەريانان لە بەدرا و لە چەن شۇيىنى تردا و شانى شەكەندىن و بەتال دەرچوو حق دامەزرا لە جىهانا.

﴿أَدْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحِكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَهُ وَجَدِلْهُم
بِالْقِيَهِ أَحَسَنُ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ يَعْمَلُ مِنْ ضَلَالَ عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ
بِالْمُهَتَّدِينَ﴾ ۱۲۵

بىزانن! كاتنى خوداي تەعالا فەرمانى دا بە حەزىزەت ﷺ كە پەيرەوى حەزىزەتى ئىبراھىم بکالە دەعوهتى عالەم بۇ لاي خودا ئەو رىنگەي دەعوهتە كە ئىبراھىم گرتبووى بۇى بەيان كرد بەم ئايەتە بەرزە پېرۋۇزە و فەرمۇوسى: ھۆشيارانى جىهان بانگ بکەن بۇ گەرانوھ بۇ سەر رىنگەي راستى ئەو - كە تەوحىدە - بە شىئە و ياسايىن كە دامەزراو و بىن عەيىپ بىن و بە دەلىلىنى كە بورھان بىن و ئىتتاجى قەتعى بىن لە گەل ئەو كەسانەدا كە زانا و بالا و ھۆشيارى تەواون و بە ئامۆژگارى جوان و مەفھوم و نەزاكەت و ئەدەب لە گەل ئەو كەسانەدا كە ناتوانن ورد بىنوه لە بورھان و لە موسىتەواى ناو بەينان، بەلام دل و دەرۈونىان پاکە و دوورن لە عىناد كارى، و موجادەلەيش بکە لە گەل ئەو كەسانەدا كە حازر نىن بۇ قەبۇولى دەعوهت و ئارەزووی ملە جىرييان ھەيە بە ياسايىن كە جوانترى ياساكان بىن بە نەوعى نەبىن بە مايەي زيان بۇ دائىرە دەعوهتە كەي خوت.

و تۆ ئەمەت لە سەرە كە سېپراوه پىت ئىتەر حەقت نەبىن بە سەر ئەوهوھ كە ئەوان ئەگەن بە هيدىاھەت و سوودى واقىعى يانىگەن؛ چونكە بە راستى خوداي تۆ زاناترە لە ھەموو كەس بەو كەسانە كە ئامۆژگارى كاريانلىنى ناكا و گومرا ئەمېتتە و لە رىنگەي خودا، ھەروا ئەو زاناترە بەو كەسانە كە ئەگەن بە ئەنجامى بەرزى پېرۋۇز كە هيدىاھەت بۇ لاي حق و سلووكى رىنگەي راست ئەمانە ھەوالە بکە بە خوداي خوت.

بزانن! نیمامی رازی الله نه فرمونت: بانگ کردنی ئاده‌می بُو هر مهزه‌بین پیویسته به ده‌لیل و مه‌بست له و ده‌لیله یا دامه‌زراندنی نه و مهزه‌به‌یه له دلی موسولمانانا وه یا مه‌بست ده‌مکوت کردن و بئی‌دنه‌گ کردنی خهسمه.

وه بهشی یه‌کم دوو بهش له‌بهر نه‌وه نه و حوجه‌ته یا ده‌لیلیکی بورهانی و یه‌قینیه که دوور بین له ئیحییمالی نوچسان، وه ياخود ده‌لیلیکه موْفیدی باوه‌پ بین به‌لام به شیوه‌ی زهن نه‌ک یه‌قین.

وا هرکه‌وت هرچی ده‌لیل ھه‌یه ئه سین بهشیه:

[بهشی] یه‌کم: حوجه‌تی قه‌تعی موْفید بُو عیلمی یه‌قینی، وه ئه‌مه ناوئه‌بری به حیکمه‌ت و ئه‌مه بهرزترینی دره‌جاته و خودا مه‌بستی ئه‌مه‌یه که فه‌رمونیه: «ومن یؤت الحکمة فقد اُوقی خیراً كثیراً»^۱ واته هرکه‌س حیکمه‌تی پن درابن نه‌وه به راستی خیزیکی زوری پی‌در اوه.

وه بهشی دووه‌م: ده‌لیلی زه‌نیه، که مه‌شهووره به «أَمَارات» که ده‌لیلی ئیقناعین و ئه‌مه ئه‌بین به مه‌وعیزه‌ی حه‌سنه.

وه بهشی سیه‌م: نه و ده‌لیله‌یه که مه‌بست له و ده‌لیله ده‌مکوت کردنی خهسمه که قسه‌ی پن نه‌کری، وه ئه‌مه جه‌ده‌له وه ئه‌نم جه‌ده‌له‌یش له‌سهر دوو بهشی:

۱. ئه‌مه‌یه ده‌لیله‌که‌ی دورست کرابین له «مقدمات مسلمه» خواه موسه‌للهم بی لای جومهوور، یا له لای نه و موقایله، وه ئه‌نم جه‌ده‌له جیدالیکه واقع ئه‌بین له‌سهر شیوه‌ی زور جوان؛ چونکی موقعه‌دیماته کانی ته‌سلیم کراون و جینگه‌ی غدوغا نین.
۲. بهشی دووه‌م له جه‌ده‌ل ئه‌مه‌یه که موقعه‌دیماته‌که‌ی به‌تال بین، به‌لام نه و خاوه‌ن جیدالله ئه‌یه‌وی به زوری حیله بیان‌باته دلی بهرانبه‌ره‌که‌یه‌وه به هر شیوه‌یین

بریتین لەم سى بەشە كە باسمان كردن.

جا کاتئ نہ مانہت زانی بزانہ ئه هلی عیلم سی تاقمن:

یه کهم: ثوانه که تالیبی زانستی راستی و بابه‌تی یه قینین، وه قسه له گه‌ل نه مانه‌دا
قابل نیه به بله‌گه‌لی قه‌تعی یه قینی نه‌بین که مه‌شه‌وره به حیکمه‌ت.

وہ تاقمی سیهم کے وان لہ بھینی ؎م دوو تاقمہدا ؎هوانہن کے لہ کلامانہ گئیشتوں
بے تاقمی یہ کم و لہ پستیدا نہ هاتوونہتے خوارہوہ بز لای تاقمی دووھم، بہلکوو
کھسانیتکی وان لہ سہر فیترہتی ؎ه سلی و سہلامہتی خوو و رہوشت، بہلام لہ پایہی
قابلیلیہ تا نہ گئیشتوں بے فامی بہلگہ گملی قہتعی یہ قینی؛ چونکی ؎مہ زور بہ زرته
لہ پایہی ؎هوان و قسہ لہ گل ؎ہمانہدا ؎ہبی بہ ؎اموزگاری جوان و قسہی خوش بی.
وہ لہ ناسکی ؎م ؎ایہتہ پیروزہ یہ کے خودا فرمومویہتی: «ادع إلی سبیل ربک
بالحکمة والموعظة الحسنة» حمسری ددعوہتی کردووہ لہ سہر ؎م دوو بھشہ؛ چونکی
ددعوہت ؎گھر بہ دلائیلی قہتعییہ بین ؎ہو حیکمہتہ، وہ ؎گھر بہ دلائیلی زہنی
بین ؎ہو مدعیزہ حمسنه یہ: بہلام «جدل» لہ بابہتی ددعوہت و بانگھیشتن بز
ریگھی خودا نییہ، بہلکوو مہبہست لہ جھدھل هر دھمکوتکردنی بہ رانبہرہ، بؤیہ
خودای تھعالا جھدھل ؎ہبہست، بے «ماقیا»، یہوہ لہ بھشہ کامی، بانگھیشتن؛ و نہ بقدر موسو:

«ادع إلى سبيل ربك بالحكمة والوعظة الحسنة والجدل الأحسن» به لکوو جمدلی لهوان دابری.

﴿وَإِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُوا بِمِثْلِ مَا عُوقِبْتُمْ بِهِ وَلَئِنْ صَرِّمْتُمْ لَهُوَ خَيْرٌ لِّلصَّابِرِينَ ﴾

واحیدی فرموده‌تی: له هوی هاتنه خواره‌وهی ئەم ئایه‌ته‌وه سى واته هەیه: يە كەم: كاتنى حەزرهت له دواى جەنگى ئوحود چاوى كەوت بە حەمزەی مامى كە شەھيد كرابوو و سكى درابوو سویندى خوارد: له باتى حەمزە ئەبىن ئەوش حەفتا كەس له كافره‌كان بکا بە پەند. جا جوبىرهئيل ئەم ئایه‌تى دواىي سووره‌تى «نە حل»‌ەی هيئايە خواره‌وه و حەزرهت له بىرە كە خۆى دەسبىردار بۇو. بەم گوئىرە ئەبىن سووره‌تى «نە حل» مەككى بىن ئەم چەن ئایه‌تەي دواىي نەبىن.

دووهەم: ئەم ئایه‌تە له پىش ئەمرکىرىن بە جەنگ و بەكارهينانى شىردا هاتووه‌تە خواره‌وه، لهو كاتەدا كە موسولمانە كان ئەمرىيان بىن نەكرابوو بەوه ئەمان جەنگ هەلبىرىسىن، ئەوندە بۇو ئەگەر يەكىن جەنگى لە گەمل بىكردىيەن ئەمانىش جەنگىان لە گەلدا ئەكردن، بەم پىيە ئەفرمۇيت: ئەگەر لە لايمى كافران‌وه ئازاردران و ئىتەپش و يىستان تۈلە بىتىننەوه ئەۋە بە قەمى حەقە كە خۇتان دەست بوھشىن و زىيادەرەوى مەكەن.

سييھەم: ئەمە يە مەبەست لەم ئایه‌تە نەھى كردنه لە سىتم لېتكراو كە زىياد لە حەقە كەي هىچ وەربىگى لە سىتمكەرە كە، ئەمە واتەي «نە خەعى» و «موجاھيد» و «ئىيىنى سىيرىن».^۵ بەلام ئىمامى رازى فرموده‌تى: من وا ئەزانم ئەم ئایه‌تە تابىعى ئایه‌تى: «ادع إلى سبيل ربك» يە. واتە لە ناوى ئەم دەعوەتەدا ئىتە گىرۇدەي گەلن ئىنسانى ناھەمۇار ئەبن و لە كاتىكدا ئىتە بەرەھەلسلى دينى ئەوان ئەكەن ئەۋانىش تۈورە ئەبن و دەست

نهوهشین و کاری ناشایسته نه‌کهن و قسهی ناشیرین نه‌لین، جائیوه‌یش له بهرابه‌ری نه‌کاره ناشرینه‌وه نه‌گهر حهقی خوتان و هرگرت له راده‌ی نه‌و حهقه ده‌رمه‌چن، وه له‌سهر نه‌م ثیحتمیماله ماوهی سویندی حه‌زرهت له‌سهر به‌سهرهاتی حه‌مزه نه‌که‌ویته به‌هر نه‌م نایه‌ته دواینه، واته نه‌گمر کافری عه‌بیدار بکه‌ی حهقی تاقه که‌سیکت هه‌یه نه‌ک زیاتر، وه نه‌گمر خویگرن و لئی بوردتان بین نهوه بؤ پاداشی خویگره‌کان له باشه‌ر فؤژا چاکتره.

﴿ وَاصْبِرْ وَمَا صَبَرْكَ إِلَّا بِاللَّهِ وَلَا تَخْرُنْ عَلَيْهِمْ وَلَا تَكُ فِي
ضَيْقٍ مِمَّا يَمْكُرُونَ ﴾ ۱۲۷ ۱۲۸ ﴿ إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ أَتَقَوْا وَالَّذِينَ هُمْ
مُخْسِنُونَ

پاش نهوه که له نایه‌تی پیشوودا خودای ته‌عالا نیرشادی حه‌زره‌تی کرد بؤ نهوه نه‌گمر خوی بگری و توله نه‌سینیته‌وه نهوه خویگرته‌که‌ی جوانتره، خودا لای دا بؤ مه‌قامی فه‌رمان و نه‌مری دا به‌حه‌زرهت به خویگرتن و فه‌رموموی: خوت بگره بهرابه‌ر به‌هه‌موو نازار و زه‌حمه‌تی که له لایه‌نی کافره‌کانه‌وه رووت تی نه‌کا و روو نه‌کاته یارانیشت، وه نه‌م خویگرتنی تقو به یارمه‌تی خودا نه‌بن نایه‌ته جنی و زویر مه‌به له‌سهر کرده‌وهی ناشیرینی کافره‌کان و با دلت ته‌نگ نه‌بن له‌و حیله و مه‌کرانه که کافره‌کان بهرابه‌ر به تقو و په‌یره‌وانت نه‌یکه‌ن؛ چونکی نه‌نجامی خییر هه‌ر بؤ نیوه‌یه له‌به‌ر نهوه که خودا به یارمه‌تی و سه‌رخستن به‌سهر دوزمندا له‌گه‌ل نه‌وانه‌یه که ته‌قوای خودا نه‌که‌ن به ته‌ركی نافه‌رمانی و به کردنی واجبات و له‌گه‌ل نه‌وانه‌دایه که پایه‌یه «احسان» یان هه‌یه و له به‌نده‌ییدا به نیخلاسن وه کوو نهوه که چاویان له خوداوه بن و به‌نده‌یی ده‌کهن نه‌ک شتی حه‌رام به‌لکوو شتی مه‌کرووه‌یش ناکه‌ن و، نه‌ک

هر واجبات بەلکوو سونهتیش بەجى دىتن و، نەك هەر تولە ناسىتنەوە بەلکوو له تاوانبارىش خۆش نەبن، وە ئىوه لهوانەن كە نەھلى تەقوا و نەھلى ئىحسان.

بە لەفزى ئىحسان تەواو بۇو كارم	بۇ ئىحسانى تۆ بە ئىتىزازم
لە سەر پېرۋىزى سەردارى ئىنسان	عەفوومان بىكە بە لوتف و ئىحسان
بىكە بە خاتىر حەزىزەتى رەھبەر	سەرفەرازم كە له رۆزى مەحشمەر

سوروه تى ئىسرا، "111" ئايىه تە.

ئىبىنوعه باس ئەفەرمۇى: ئەم سوروه تە مەككە يىيە لە ئايىه تى: ﴿وَإِنْ كَادُوا
لِيَسْتَفْزُونَكَ مِنَ الْأَرْضِ...﴾ دوه نەبى تا: ﴿وَاجْعَلْ لِي مِنْ لَدُنْكَ سُلْطَانًا نَصِيرًا﴾
ئەوانە مەدىنە يىين و كاتى وەفدى "سەقىف" هاتن ئەو ئەندازە هاتە خوارەوە

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿سُبْحَنَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلًا مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى
الْمَسْجِدِ الْأَقْصَا الَّذِي بَرَّكَنَا حَوْلَهُ لِنُرِيهِ مِنْ مَا إِنَّا
إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ
الْبَصِيرُ﴾

پاكى و بى عەيى بۇ ئەو خودايە كە شەورەوى كرد بە عەبدە خۆشەويستە
تايىه تى كە خۆى - كە موھەممەدى كورپى عەبدوللەسى كورپى «عبدالمطلب»ى
هاشمىيە - لە بەشىكى كەم لە شەۋىنكا لە عەرزى «مسجد الحرام» واتە مالى «کعبە
الله» وە لە شارى مەككە مەدا تا «مسجد الأقصى» لە شارى «قدس»! ئەو
مزگۇتە كە ئەترافە كەمان پىرۇز كردووە بە وجۇودى گەللى كە پىغەمبەران لە كاتى
خۇيانا و پىرۇزى ژیوارىشمان پىتاوا وە لە ھەموو جۆرە رۇزىيە كەمان دروست

کرد ووه تیایا، وه بقئه شهوره‌وی کرد بهو عهبدی خویه که بازه نایه‌تنی و بازه نیشانه‌یین لهوانه که ره‌هنمودنی هوشیار نه‌که‌ن بقیه لای گهوره‌یی ئیمه، دهربخه‌ین بقیه و چاوی پییان بکه‌وی؛ چونکی به راستی خودای ته‌عالاً گوئی واله دعوا و پارانه‌وی موحده‌ممه‌دهوه بقیارمه‌تیدانی و چاوی واله و له په‌یره‌وه کانیه‌وه که چیان به‌سهردا دی، جاتا بهو شهوره‌ویه دلی دامه‌زرینین و ئاگاداری بکه‌ینه‌وه له ناساری په‌نامه‌کی جیهان و له عه‌جاییاتی دنیا، وه لم دلته‌نگیه دهربچنی.
بزانن! زانايانی دين گه‌لئ قسه‌یان کردووه له شهوي «نيسرا» دا، به هيزتریان ئه‌وه‌يه که له شهوي بیست و حه‌وتهمی ره‌جه‌ بدا بوروه.

ههروا قسه زوره له دیاری کردنی ئه شوینه‌دا که ئه شهوه حهزره‌ت تیایا بوروه؛ يه‌کن لهو قسانه ئه‌وه‌يه که له مالی «أم هانیء» پورکیا بوروه که له نزیکی که‌عبه‌دا بوروه.

وه يه‌کن تریان ئه‌وه‌يه که له «حیجری نیسماعیل» دا بوروه. وه يه‌کن تر ئه‌وه‌يه له نیوان زه‌مزه و مه‌قامدا بوروه، وه ئه‌م قسه دووه‌مه جیگه‌ی دامه‌زرانی دلی ئیسانه چونکی نه‌سی ئایه‌ته که «من المسجد الحرام» ئه‌لئی: جا ئه شهوره «مسجد الحرام»، ئه‌گه‌ر مه‌به‌ست «کعبة اللہ» بین ئه‌وه ته‌تبیق ئه‌کری له سه‌ر ئه‌و ریوایه‌ته که ئه‌لئی له «حیجری نیسماعیل» دا بوروه؛ چونکی «حیجری نیسماعیل» و‌ختی خوی داخلى بینای که‌عبه بوروه، وه ئه‌گه‌ر مه‌به‌ست ئه شوینانه بین که وان له نزیکی «کعبة اللہ» دا ئه‌وه‌یش دهست ئه‌دا و موافقی ئه ریوایه‌ته که ئه‌لئی حهزره‌ت له لای بیری زه‌مزه‌مدا بوروه که ته‌شریفی رویشت به شهوره‌وی بقیه «بیت‌المقدس».

به‌لام ئه ریوایه‌ته که ئه‌لئی: حهزره‌ت له مالی پوره «فاخته» دا بورو که مه‌شهوره به «أم هانیء» کچی «عبدالمطلب» ئه‌وه دووره له نه‌سی «مسجد الحرام»، (اللهم)

مەگەر بلىتىن لەو كاتەدا جېرىئيل هات بۇ خزمەتى لە مالىي پۇورىيا بۇو له ويئەنەي بۇ «حىيجىرى ئىسماعىل» و له ويشەوە هيتنى بۇ بىرى زەمزەم وە پاش ئەوە لە زەمزەم دەرچىوو له بەينى زەمزەم و مەقامەوە سوارى بوراق بۇو رقىشت بۇ «بىت المقدس». لە «روح المعانى» دا ئىشارە ئەكابۇ ئەم تەئۈلە لەبەر جەمع لە بەينى ئەو رىوايەتانەدا. وە پىتىپەستە بىزانن ئەم شەۋەرەويىھە لە مزگەوتى مەككەوە ھەرروا مىعراج و بەرزە و بۇونى حەزىزەت بەنەجىھ لە «بىت المقدس» وە بۇ ژۇور ھەموو ئاسمانەكان بە گىان و لەش بۇوە لە حالى بىتدارىدا بۇوە نەك بە روح و يَا بە خەوبىينىن لەبەر چەن دەليل: يە كەم: كەليمەي «سبحان» و «سبحان الله» لە شوتىنى تەعەجوب لە شتى گەمورە و رووداوى نايابدا بەكار دى، وە ئەم «اسرا» لەم ئايەتەدا ھەيدە ئەگەر بە روح بوايە وە يَا بە حالەتى نووستن و خەوبىينىن بوايە ئەدەبۇو بە ھۆى سەرسۈرمان بۇ كەس و، لە ھەموو جۆرە تاقمىنېكى ئىنساندا خەوى وەها ئەبىنرى كە زۆر زۆر شتى نايابى تىدايە و كەسيش سەرى لىلى سورپەنامىتىن.

دووھەم: كەليمەي «عەبد» لە ھەر شوتىتكىدا لە قورئانا بەكار ھىزرابىن وە كۈو لە سوورەتى «تبارك» و سوورەتى «جن» و سوورەتى «علق» دا... ھەموو مەبەست ئەم شەخسە موبارەكەيە، كەوابىن لە سوورەتى «ئىسرا» يىشدا ھەر ئەو شەخسىيە. سېھەم: لە حەدىسى بەھىزا سابت بۇوە لەو كاتەدا حەزىزەت بەنەجىھ ئەم واقىعەيە كىتىپايدە بۇ خەلک، كافرەكان گەلنى گالىتەيان پىن كرد و بازى لە موسولىمانە ئىمانلاوازەكانىش لە دىن وەرگەزانەوە - پەنا بە خودا -، جا ئەگەر ئەو رووداوه بە روح يَا بە خەو بوايە قابىلى ئەدەبۇو كەس ئىنكارى بکا.

وە ھەر وەكۈو چۈن ئىسرا بە روح و جەسەد بۇوە وەها مىعراجە كە يىشى؟ چۈنكى گەلنى حەدىس و فەرمۇودەي بەھىز لە كىتىپە حەدىسە گەورە كانا رىوايەت كراوه بۇ

دلیل له سمر ئوه که ئهو رووداوه له عهرز و ئاسمانا به سوره‌تی واقعی روح و جه‌سەد بۇون.

چوارم: هر موعجزه بىن بۇ ھەر پىغەمبەر ئى رووی داوه له ئادەمەوە تا خاتەم ﷺ وە کوو مانەوەی حەزرەتى ئىبراھىم لە ناو ئاگرا بە بىن زيان و، عاسای حەزرەتى موسا کە ئەبۇو بە ئەۋەدىها و ئەگەرپەر بۇ سەر حائى خۆى كە دار بۇو، وە موعجزه کانى حەزرەتى عيسا كە مردووی زىندىو نەكىرداوە ھەموو ئەمانە لە ياسايى عادەتى عالەم بەدەرن، وە ھەركەسىن باوهەرى بەوانە ھەبى پىتىيىستە باوهەرى بە ئىسرا و میعراج بۇ فەخرى عالم ﷺ بىن.

وە مادام ياسايى «خرق العاده» دامەزرا بەم مەعنა ھەرچى موعجزە يە ئەبى بە خىلافى عادەت بىن ئىتىر فەرق نامىنى لە بەينى ئەۋەدا كە دار ئى بىن بە مار يَا مارى بىن بە دار و مردوویەك زىندىو بىتىھو يَا زىندوویەك بىرواتە ئاسمان و بىتىھو، سەد ھەزار رەحمەت لە رۆحى «سەيد عەبدولەھ حىيمى مەولەھوی» كە فەرمۇویەتى:

گەر زەھى شۇعۇر ھە يە پىتىھو كە وتىان خودا ئەبرىتەوە

وە لحالى ئەو كەسە كە باوهەرى ھەمە بە قورئانى پېرۇز و لە مەعناي ئايەتە كانى حائى ئەبى تە ماشاي قورئان بىكا گەلى موعجزەي وە کوو ئىسراى بەرچاۋ ئەكمۇى، لەوانە: ھەلگىرتى با بۇ تەختى سولەيمان لە گەل وەزىرە كانى و دەستە و بەستىيە لە تاقى سېيىتىدا بۇ مانگى رىيگە بە دەوام، بە كەمتر ناناسرى لە رووداوى ئىسراى حەزرەت ﷺ.

ھەروا رووداوى گەياندن و راكىشانى تەختى بەلقيس لە ماوهە چاوبىر كە يە كدا لە قەبىلە ئەم موعجزە تانى لە گەل ئەۋەدا خاوهەنى ئەو رووداوه پىغەمبەر نەبوو بەلکوو يە كى لە گەلى سولەيمان بۇوە و لە پياوچاكان.

پیتچم: نه و که سهی که هۆشیاره و ئیمانی ھەیە بە پەروەردگاری جیهان نەگەر
کەمی وردیتەوە لە شیوهی عەرز و ئاسمان و ھاتوچۆی ئەستىرەكان و گەپانی
زەوی بە دەورى خۆیا لە ھەموو شەو و رۆژىتكا جارى و، بە دەورى رۆژا لە ھەموو
سالىكىجا جارى و، مانەوهى ئەستىرانە لەسەر ياساي ھاتوچۆيان بە درىزابى سالان
و، مانەوهى ئەمانە لەسەر مەركەزى خۆيان و دەۋامى نىزامى جەم و جوولىان بە بىن
ئەو دەقىقەيىن ئەم وەزعە گۈرپان و جىاوازى تىدا پەيدا بىن، لە عالىەما كەسى بە
شۇعۇرەوە لەمانە وردیتەوە ئەزانى كە پەروەردگار تەوانايدە بە سەر ھەموو شىتىكى
وەھادا داخلى دايىرە ئىمکانى زاتى بىن؛ وە مەعلوم بەرزەوە بۇونى مادەي قورس
بۇ ئاسمان وە يَا دابىزىنى لەشى سووك بۇ زەوی، وەکوو داپېرىنى جوبەئىل لە
زۇور ئاسمانە كانەوە بۇ زەوی بە چاوبىكەيىن، ھەموويان لە مومكىناتن و خودايش
تەوانايدە بەسەر بىانا.

نیتر پیتویست بهوه ناكا ئىمە دەلیل بھېتىنېو بھوه كە به چەن سانىيەين جىسمى كورەي رۆز لە كەنارەي ئاسمان بۇ ئىمە دەرئە كەۋى لەگەل نەوهېشدا مەسافەي نەو دائىرەي موختىمى رۆزە بە قەدى چارەكە ملىونى جار لە موختىمى كورەي زەھى كەورەتە. وە ياخود نەو كەسانە كە وان لەسەر كورەي زەھىدا بە جۆرى عەرز بە چەسپانى سوور نەخوا كە به چەن سانىيەين بە تەواوى كورەي رۆز نەوهى وا رووى لە ئىمە يە بۇمان دەرئە كەۋى، ئەم دەليلانە هەموو فەرعى ئىمان و باوەرەن بە پەروەردگارى تەوانا و بۇ كەسىن ثەو ئىمان و باوەرپى هەبىن بە پەروەردگارى عالەم هەموو ئەم رووداوانە ئاسانىز:

و هه ديسى ئىسرا - وە كۈۋ ئەممەد شەھابى قىستەلەنى لە كىتىبى «المواهب اللدنية»دا ئەللى - لە بىست و شەمشە كەس لە يارانى حەزەر تەوه وارىد بۇوه كە ئەمانە ژمارەي

موفیدن بۆ یەقین لە بیستنی ئەو واقعەدا لە دەمی موبارەکی حەزرەتەو، ئىتر ئەم مەوزوو عەسابتە به قەتعى.

وە ئەو ریوايەتىنە كە دەلالەت ئەكەن لە سەر ئەو واقعەئى نیسرا بە خەويىشىن بۇوە بە قەدىمىسى مەسقاڭ زەرپەيىن قىيمەتىان نىيە بە ياساى عىلەم، بۆيە خاوهنى «مەواھىب» ئەفەرمۇيت: حەدىسى نیسرا لە پېش دەركەوتى بىدەعت لە عالەمى ئىسلامدا زانايانى ئىسلام ئىجىماعيان كردووە لە سەرى و خاوهنى تەفسىرى «روح المعانى» ئەفەرمۇيت: ئیسرا لە مەككەوە ھەتا «بیت المقدس» بە قورئان سابت بۇوە و ھەركەسى ئىنكارى بکا كافر ئىبىن، بەلام بەرزەوە بۇون لە «بیت المقدس» ھەو بۇ ژۇورى ئاسمانەكان بە نەسى ئايەت سابت نەبۇوە بەلكۇو بە حەدىس سابت بۇوە و ئىنكارى ئەو بىدەعت و گۈمراھىيە و بەس.

وە بازى فەرمۇويانە: مىعراجىش وەكۇو بە حەدىس سابت بۇوە بە قورئانىش سابت بۇوە؛ چونكى خوداى تەعالا لە سوروه‌تى «النجم» دا ئەفەرمۇيت: (أَفَتَارُونَهُ عَلَىٰ مَا يَرِى (٢٧) وَ لَقَدْ رَاهُ نَزْلَةً أُخْرَى (٢٨) عِنْدَ سَدْرَةِ الْمَتْهَى (٢٩) عِنْدَهَا جَنَّةُ الْمَأْوَى (٣٠) إِذْ يَغْشَى السَّدْرَةُ مَا يَغْشَى (٣١) مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَ مَا طَغَى (٣٢) لَقَدْ رَأَىٰ مِنْ آيَاتِ رَبِّ الْكَبْرَى (٣٣)).

واتە: ئایا ئىتە - ئەي قورپەيش - موجادەلە ئەكەن لە گەل موحەممەدا (علەتلىك) لە سەر ئەو كە ئەيىبىنى و لەو فەرمۇدەيدا كە ئەفەرمۇي من جوپەرەئىلەم لە سەر شکل و شىۋەي خۆى دىيە لەو كاتەدا كە لە شەشكەوتى «حراء» هاتىمە خوارەوە؟ رەوانىيە بۇ ئىتە ئىنكارى ئەم چاۋىيىتكەوتى ئەو بۇ جوپەرەئىل لە سەر شىۋەي خۆى؛ چونكى بە راستى موحەممەد (علەتلىك) جارىكى تر جوپەرەئىلى بىنى لە لاي دارى «سدرة المتهى» دا كە «جنة المأوى» لە نزىكى ئەو دايە لەو كاتەدا كە درەختى «سدرة المتهى» ئى داگرتبوو ئەوەي كە داي گرتبوو لە فريشتنەكان، وە بە قەرارى قەتعى چاۋى موحەممەد لاي نەدالە بىنى ئەشتانە كە ئەيىبىنىن، وە تەجاوزى نەكردووە و بە راستى دەركى

ئەكىدىن، بە راستى لەم كاتىدا گەلىنى نىشانەي گەورە گەورەي بىنى لە كېرىيائى زاتى خودا و لە تەوانايى ئەو.

شاھىد ئەوهى كە گەلى لە موفەسىرە كان فەرمۇۋيانە: «زەمیرى مەنسۇوب» لە جوملەي «ولقد رآه» دا ئەگەرىتەوە بىز زاتى خودا، واتە پىغەمبەر ﷺ جارىتى كى تر خوداي چاو يىنكەوتىوو، يانى دوو جار دىويتى: بەلام زۇربەي موفەسىرە كان ئەلىن: ئەو زەمیرە ئەگەرىتەوە بىز جوپەنيل و لەمەو دەرنەكەوى كە واقىعەي مىعراجى حەزىزەت ﷺ بىز ئاسمانە كان تا «سدرة المتنھى» بۇو ئەمەيش بە ئايەت سابت بۇوە؛ چونكى مەعلوم بۇوە بە بەلگەي رووناك كە حەزىزەت دوو جار جوپەنيل لە شىۋەي واقىعى خۆيىدا دىو، جارى لە رىنگەي ئەشكەوتى حىرادا و جارىتىش لە لاي «سدرة المتنھى» دا، جارى يەكم لە عەرزىا و جارى دووھم لە ئاسمانا، و مەعلومىشە كە مەبەست ئەوه نىيە حەزىزەت ﷺ لە عەرزەوە تەماشاي كردووە؛ چونكى باقى ئايەتە كان دەلىلن لەسەر ئەو كە حەزىزەت خۆى لەوىدا بۇوە وە ئەو دىتەيشى لە ئاسماندا ھەر لە كاتى ئىسرادا بۇوە.

بە ھەر حال من بەش بە حالى خۆم بىر و باوەپم لەسەر ئەوهى كە ھەر وە كۈو ئىسرا لە مەككەوە ھەتا «بيت المقدس» بە ئايەت سابت بۇوە ھەروەھا مىعراج و سەركەوتى حەزىزەت ﷺ لە «بيت المقدس» دوو بىز ئاسمانە كان بە ئايەت سابتە، وە ئايەتە كانى سۇورەتى «والنجم» بە روونى دەلالەت ئەكەن لەسەر ئەو مىعراجە تا «سدرة المتنھى».

وە تەفسىلى رووداوى ئىسرا و مىعراج حەوالەي كىتىيە گەورەكانە، وە كۈو بۇخارى و، مۇسلىم و، ترمىزى و، باقى كىتىيە سىحاحە كانى حەدىس كە بە درىزى لەم باسە دواون بە تايىەتى كىتىيى «فتح البارى» لە شەرھى بۇخارىدا كە دانزاوى ئىپتۇحە جەرى عەسقەلانىيە و، كىتىيى «المواھب اللدىنیة» دانزاوى شىخ ئەحمدەدى شەھابى قەستەلانى.

نوخته یه کی تر لهم شوئنهدا ماوه ته وه که ئوهه یه: له سه رج موناسه بین حهزه رت شه و په وی بین کرا بق «بیت المقدس» و له ویوه به رز کرایه وه بق ژوور ئاسمانه کان؟ وه له گه ل رووداوی ئیسرا دا خودای ته عالا باسی حهزه تی مووسا و ناردنی کتیب بقی و ئه حوالی بنه نیسرا ایل دیتیتھ پیشە وه بهو شیوه یه که له هیچ سوروتیکدا ئه م باسەی نه کردووه.

من وا ئه زانم ئه مه بیدار کردن وه یه بق ئوممه تی نیسلام له سه ر نو و دو و مزگه و تی خاوهن ریز هن له سه ر عەرز، يە كەم: مزگه و تی كەعبه، كه حهزه تی ئیبراھیم دروستى كردووه. دو و هم: مزگه و تی «بیت المقدس» كه چل سال پاش دروست كردنی كەعبه حهزه تی يە عقووب دروستى كرد لە شارى قودسى ئیمروقدا. وە له پاشان حهزه تی دا وود گەورەي كرد و، پاش ئە و حهزه تی سولەيمان كردى بهو مزگه و ته گەورە كە هە یه. وە تیيان ئە گەيەنی كه ئەم مزگه و تی قودسە وا له بەر خە تەرى ئیفسادى بنه نیسرا ایلدا و ئەيانه وی داگیرى بکەن هەتا هە تايە، وە مادام ئەم مزگه و ته داگیر كرا ئەم جاره مزگه و تی كەعبە يش ئە كە و تە مە ترسىيە وە و بە تە بیعە تی حا ل مزگه و تی مە دینەی مونه و ورە يش لە مزگه و ته عالە مىيە كانه ئەويش هەر ئە كە و تە بەر مە ترسى و واجبە له سه ر موسۇلمانان كە له پېش ئە و دا ئەم سەرە تانه رىشە دابكوتى بە سه ر لەشى موسۇلمانان چار بکریت.

جا له بەر ئو وه کە تە فسیرى ئەم ئايە تە موناسىبە بە ریوايە تی حە دىسى ئیسرا، وە گورە ترینى كتىبى حە دىس سە حىيى بوخارىيە، من لىرەدا ئە و حە دىسى بوخارىيە تان بق ئە كەم بە كوردى و له گه ل تىپە لكىشى بازه ریوايە تى كە مە وزو و عە كە رو و ناك ئە كاتە و بە يارمە تى خودا ئە ين ووسەم:

لە باپى مىعراجدا لە بوخاريدا ئە فەرمۇيت، پىغە مبەر ﷺ فەرمۇويە: لە كاتىكدا من لە «حطىم» دا بۇم، يَا خود فەرمۇوى: لە «حىجرى ئىسماعىل» دا را كشا بۇم

كوتۇپۇر شەخسىنى هات بۇ لام - واتە جوپەئىل - وە هات لە دانەي سەرسىنگەمە وە لەتى كرد هەتا گەيشتە مۇوى لاي ناوكىم، وە دلى دەرھەتىنام و لە پاشان بە پې بە تەشتىن ئاللىتون بە تەواوى دلى شۆرىمەمە و پې كرا لە حىكىمەت و لە ئىمان و خرايەمە شۇتنى خۆى و سىنگەم وە كۈو لەوبەرى لىنى هاتەمە.

جا حەيوانىتىكىان هىينا بچۇوكىر لە ھىستىر و گەورەتىر لە گۈندرىتىز (بوراق) كە ئۇونەن ھەنگاوى بلاۋ بۇو چەننى چاوى بېرى نەكىد ھەنگاوى لەو شويىنەدا دائەنە، وە سوارى ئەو حەيوانە كرام و جوپەئىل ھەتىنامى ھەتا ئاسمانى يەكمەم.

لەم شويىنەدا شتىن لە رىيايەتى قەتادە لە ئەنەسەمە تەرك كراوهە كە سابقى بەنانى رىيايەتى ئەكە، وە كۈو ئىبىنوحەجەرى عەسقەلانى ئەفەرمۇيىت، عىبارەتە لەمە كە لە ئەنەسەمە رىيايەت ئەكە لە حەزرەتەوە فەرمۇيى: بوراقم بۇ ھەتىزرا، وە وەسفى كرد بە وەسفە پېشۈرۈشكە، جا سوارى بۇوم ھەتا گەيشتىمە «بیت المقدس» و بوراقم بەستەمە بەو ھەلەقەمە كە پىغەمبەرانى پېشۈرۈپ بەستۈرۈ جا رقىشتمە ناو «بیت المقدس» وە دووركەت نويىزم تىدا كرد. وە لەم شويىنەدا لە «ئەنوارى موحەممەدىيە» دا نەقل ئەكە لە ئىبىنۋەتى حاتەم لە تەفسىرە كە يىلا لە ئەنەسەمە، ئەللىت: ئەونەندەي بىن نەچۈو تا خەلقىنى زۆر گرددبۇونەمە، جا بانگىدەر بانگى دا و، قامەت كرا بۇ نويىز، وە ئىمەيش راستەمە بۇوین بە چەن سەف. وە چاوهپى بۇوم كى ئەبىن بە ئىمام بۆمان، تا جوپەئىل دەستى گىرمىم و خىستىمە پېشەمە و نويىزە كەم بۇ كردن، كاتى كە نويىزە كەم تەواو كرد جوپەئىل فەرمۇيى: ئەزانى كىن لە پاشى تۆۋە نويىزى كرد؟ وتم: نە، فەرمۇيى: هەر پىغەمبەر ئىخودا بە رسالەت رەوانەي كردووە لە پاشى تۆۋە نويىزىيان كرد.

جا پاش ئەمە جوپەئىل بىردى كە ئەنەن ئەنەن ئەنەن داوايى كردىنەمە دەرگايى كرد، لەمۇ پرسىيار كرا: كىنە؟ وتنى: جوپەئىل، وتيان كېت لە گەلدايە؟

و تی: موحده‌مدد. و تیان: کتیبی بق رهوانه کراوه و تی: بهلّی. جا و تیان: به خیر بین و دهرگاریان بق کرده‌وه، کاتی رؤیشتمه مالله‌وه تماشام کرد که زاتی واله‌ویدا، و تیان: ئمه حهزره‌تی ئاده‌مه و باوکته، دهی سلامی لئی بکه، منیش سلام لئی کرد و جوابی سلامه‌که‌ی دامه‌وه و فرموموی: مرحه‌باله کورپی چاک و پیغه‌مبه‌ری چاک. پاش ئمه جویره‌ئیل به‌رزی کرده‌وه هتا گه‌یشتمه ئاسمانی دووه‌هم، وه له‌ویدا داوای کرده‌وه‌ی دهرگای کرد، و تیان: کتیبی؟ و تی: جویره‌ئیله. و تیان: کن واله‌گه‌لنا؟ و تی: موحده‌مدد. و تیان: پیغه‌مبه‌ری خودایه؟ و تی: بهلّی. و تیان: به خیر بین و دهرگاریان کرده‌وه، که رؤیشتمه ناووه‌وه تماشام کرد یه‌حیا و عیسا وان له‌ویدا که پورزای یه‌کن، جویره‌ئیل فرموموی: ئه‌مانه یه‌حیا و عیسان دهی سلامیان لئی بکه، منیش سلام لئی کردن و جوابی سلامه‌کیان دامه‌وه و فرمومویان: مرحه‌باله برای چاک و پیغه‌مبه‌ری چاک.

پاش ئمه جویره‌ئیل به‌رزی کرده‌وه بق ئاسمانی سی‌هم و داوای کرده‌وه‌ی دهرگای کرد، و تیان: کتیبی؟ و تی: جویره‌ئیل، و تیان: کیت له‌گه‌لدا‌ایه؟ و تی: موحده‌مدد. و تیان: پیغه‌مبه‌ری خودایه؟ و تی: بهلّی. و تیان: به خیر بین و دهرگاریان کرده‌وه، که چوومه ژووره‌وه جویره‌ئیل و تی: ئمه یووسفه سلامی لئی بکه، منیش سلام لئی کرد ئه‌ویش جوابی دامه‌وه، له پاشان فرموموی: مرحه‌باله پیغه‌مبه‌ری چاک و برای چاک.

پاش ئمه جویره‌ئیل به‌رزی کرده‌وه بق ئاسمانی چواره‌م و گه‌یشت و داوای کرده‌وه‌ی دهرگای کرد و تیان: کتیبی؟ و تی: جویره‌ئیل، و تیان: کیت واله‌گه‌لدا؟ و تی: موحده‌مدد، و تیان: پیغه‌مبه‌ری خودایه؟ و تی: بهلّن، و تیان: به خیر بین و دهرگاریان کرده‌وه، که چوومه مالله‌وه و تی: ئمه ئیدریسه سلامی لئی بکه منیش سلام لئی کرد و جوابی سلامه‌که‌ی دامه‌وه جا فرموموی: مرحه‌باله برای چاک و پیغه‌مبه‌ری چاک.

پاش ئەمە جوپەئىل بەرزى كردىمەوە بۇ ناسمانى پىنچەم كاتى گەيشتىن داوايى كردىنەوهى دەرگايى كرد، و تيان: كىيىه؟ و تى: جوپەئىل، و تيان: كىت لە گەلدايە؟ و تى: موحەممەد، و تيان: پىنغەمبەرى خودايە؟ و تى: بەلىنى، و تيان: بەخىرىيەن، جا دەرگايىان كردىمەوە، كە چۈومە مالەوە و تيان: ئەمە «هارۇون»، سەلامى لىنى بىكە، منىش سەلامى لىنى كرد و جوابى سەلامە كەي دايەوە و فەرمۇسى: مەرحەبا لە براي چاك و پىنغەمبەرى چاك.

پاش ئەمە جوپەئىل بەرزى كردىمەوە بۇ ناسمانى شەشم، هەتا گەيشتىن و داوايى كردىنەوهى دەرگايى كرد و تيان: كىيىه؟ و تى: جوپەئىل، و تيان: كىت لە گەلدايە؟ و تى: موحەممەد، و تيان: پىنغەمبەرى خودايە؟ و تى: بەلىنى، و تيان: بەخىز بىن، جا دەرگايىان كردىمەوە كاتى چۈومە مالەوە جوپەئىل و تى: ئەمە مۇوسايە سەلامى لىنى بىكە، منىش سەلامى لىنى كرد و جوابى سەلامى دامەوە و فەرمۇسى: مەرحەبا لە براي چاك و پىنغەمبەرى چاك.

پاش ئەنۋە جوپەئىل بەرزى كردىمەوە بۇ ناسمانى حەوتەم هەتا گەيشتىن و داوايى كردىنەوهى دەرگايى كرد، و تيان: كىيىه؟ و تى: جوپەئىل، و تيان: كىت لە گەلدايە؟ و تى: موحەممەد بىشىك و تيان: پىنغەمبەرى خودايە؟ و تى: بەلىنى. و تيان: بەخىز بىن. دەرگايىان كردىمەوە كە چۈومە سەر تەماشام كرد ئىبراھىمە، و تيان: ئەمە باوكى توپە سەلامى لىنى بىكە، منىش سەلامى لىنى كرد و جوابى دامەوە و فەرمۇسى: مەرحەبا لە كورى چاك و پىنغەمبەرى چاك.

جا پاش ئەمە جوپەئىل بەرزى كردىمەوە بۇ «سەدرەالمتەھى» كە تەماشام كرد بەرەكەي ئەوندەي كۈپىلەي دىيى «ھەجمەر» گەورە بۇون، وە گەللاكەي وەكۈو گۈچكەي فىل وابۇو، و تيان: ئەمە «سەدرەالمتەھى» يە.

که تماشام کرد چوار جوگه‌ی ثاو له بنی نه و داره دهرنه‌چوون دوانیان نه چوونه و به ناوا و دهرنه‌ده که وتن و دوانیان بهدهره و بعون پرسیارم کرد له جوبره‌ئیل: ئه‌مانه چین؟ فرموموی: ئهو دوو جوگه نه‌پونه ناوه وه ئهو دوو جوگه‌ن وان له به‌هشتا، وه ئم دوو جوگه وان به دهره وه دوو جوگه‌ی «نیل» و «فورات»‌ان. گملن له خاوه‌ن ته‌فسیره کان فرمومویانه: یانی ئه‌مانه ویته‌ی ئاوی نیل و فورات.

پاش ئه‌مانه «بیت‌المعمور» لى ده‌رکه‌وت: پاش ئه‌مه کاسه‌یین شه‌راب و کاسه‌یی شیر و کاسه‌یین هنگوینیان بۆ هیتیام من کاسه‌شیره‌کەم وەرگرت، حەزرەتی جوبره‌ئیل وته‌ی: ئهو دینه و نه و میللەت‌تەیه که تو و ئەولاده کانت وان له سەری. پاش ئه‌مانه له لاپەنی خوداوه پەنجا نویژم لەسەر فەرز کرا له هەموو رۆژیکدا، جا گەرامه وه رابوردم به لای مووسای کورپی عیمرانا، فرموموی: ئەمرت بەچى بېن کرا؟ وتم: بە پەنجا فەرز له هەموو رۆژیکدا.

فرموموی: ئوممه‌تی تو تەوانایی بەجیھیتیانی پەنجا نویژیان نییه له هەموو رۆژیکدا و بە راستی من ئوممه‌تم بەراورد کردووه له پىش تۆدا و خەربىکی بەنی ئیسرائیل بۇوم زۆر بە زەحمەت، بگەپتەرە و بۆ لای خودا داوای لى بکه ئهو نویژانه لەسەر ئوممه‌تە كەت سووك بکا.

منیش گەرامه وه خودای تەعالا ده نویژی لى لا بردن، جا گەرامه وه بۆ لای مووسا و دووباره وەکوو جاری پىشۇوی فرمومو، منیش گەرامه وه داوای سووكىردنم کرد له خودا، خودای تەعالا ده نویژی ترى لى لا بردن، جا گەرامه وه بۆ لای مووسا هەمتى وەکوو جاری پىشۇوی فرمومو منیش گەرامه وه داوای سووكىردنم کرد و خودای تەعالا ده نویژی ترى لى لا بردن، جا گەرامه وه بۆ لای مووسا دىسان وەکوو جاری پىشۇوی فرمومو منیش گەرامه وه داوام له خودا کرد و ده نویژی ترى لى لا بردن، هەمتى گەرامه وه بۆ لای مووسا و پىتى وتمەوە و گەرامه وه بۆ لای خودای

تەعالا و داواي سووكىردىن كرد و خودا پىنج نويىزى لىنى لا بىردىن و گەرامەوه بۆ لاي مۇوسا، دىسان فەرمۇسى بىگەپىزەوه داواي سووكىردىنى لىنى بىكە، وە وتم: ئەۋەندە پارامەوه له خودا ئىتىر شەرم ئەكمە بىرۇمەوه و داواي سووكىردىنى لىنى بىكەم. كاتىنى لهلى ئەنەن دەرچۈوم بانگىم لىنى كرا: وا فەرزى خۆم بېپىاردا و سووكىشىم كرد لەسەر بەندەكانى خۆم، لەم پايىدە تەرجەمەي حەدىسى بوخارى شەرىف له ئىسرا و مىعراجا بېرىيەوه.

وەكىو له پىشەوه باسمان كرد، قىسە زۆرە له دىيارىكىردىنى كاتى ئىسرا و مىعراجدا، وە مەشھۇر وايىه له شەوى جومعە و لە بىست و حەوتى مانگى رەجەب و لە شارى مەككەدا بۇوه، وە لە كاتەدا عومرى حەزىزەت پەنچا و يەك سال و نۇ مانگ و بىست و حەوت رۆژ بۇوه^{۱۱}، واتە سالىنک و سىن مانگ له پىش كۆچكىردىنا بۇوه بۆ مەدینەي مونەوهە. «زادها اللە شرفا و تعظىما!».

وە له «روح المعانى»دا دەلى: كە دەرەجاتى مىعراج دە دەرەجە بۇوه: حەوتىان بۇ ئاسمان و، هەشتەم بۆ «سدرة المتنهى»و، نۆھەم بۆ ئەپايىه كە جىريە قەلەمى قەزايى تىلدا بىستۇوه، وە دەھەم بۆ ژۇور عەرش و پايىي موناجاتى حەزىزەت حەزىزەت لە حوزۇورى خودادا، وە جوبىرەئىل لە سىلەرەدا راوهستا و فەرمۇسى: ناتوانى لەوە زىياتى بەرەو ژۇور بىتم و، ئەگەر پەنچەيەك لەمە زىياتى نزىك بىكەمەوه دەسۈوتىم، لەوە ژۇور بە رەفرەفدا سەركەوت، وە له عەينى شەوا گەپىيەوه بۆ مەككە، وە حەزىزەتى

[۱۱] ئەم بۆچۈونەي تەمنى حەزىزەت لە كاتى مىعراجدا نەگەر بە سالى مانگى لىكىرىپەتەوه جىنى سەرنجە! چۈونكە پىتغەمبەر لە دوازدەي رەبىعولەوەلە سالى چلى پىش بىعسەت لە دايىك بۇوه و سالى يازدەي بىعسەتىش تەشىيفى چۈرۈپ بۆ مىعراج، كە تا دوازدە مانگى رەبىعولەوەلە ئەم سالە تەمنى حەزىزەت ۵۱ سال بۇوه و لە دوازدەي رەبىعولەوەلەشىدۇ تا ۲۷ى رەجەب ئەكتە چوار مانگ و پازدە رۆز، كەواتە ئەكىرى بۇتى كە تەمنى پىتغەمبەر لە كاتەدا پەنچا و يەك سال و چوار مانگ و پانزە رۆز بۇوه - بلاوكىردىنەوە كوردىستان.]

جوبره‌ئیل بۇ رۆزى سبەینتى شەوی میعراج هاتە خوارەوە بۇ مەکكە و لە نويژى نیوه‌رۇدا بۇو بە پىش نويژ بۇ حەزرەت حَمْدُ اللّٰهِ و پىنج فەرزى بۇ کرد بە ئىمامەت واتە: نیوه‌رۇ، عەسر، مەغrib، عيشا، بەيانى، لە نەوهلى وەختە كانەوە: نیوه‌رۇ لە پاش كاتى زەوال، عەسر لە پاش ئەو کە سېيھىرى ھەر شتى بەقى خۆى لىھات - بىنچىگە لە سېيھىرى كاتى ئىستيوا - وە عەسر لەو كاتە بەولاۋە، وە مەغrib لە پاش ئەوھە رۆز ئاوا بۇو، وە عيشا لە پاش ئەوھە كە رووناڭى سوورى كەنارى ئاسمان ون بۇو. جارى تر ئەو پىنج فەرزە بۇ کردەوە بە ئىمامەت لە كۆتاپى وەختە كانەوە: نیوه‌رۇ لە پىش داھاتنى عەسرا، وە نويژى عەسر لە پىش زەردى رۆز لە پىش ئاوابۇنىا، وە مەغrib لە پاش ئاوابۇنى رۆز لە نزىكى ون بۇونى رووناڭى كەنارى ئاسمانا، وە نويژى عيشا لە پىش دەركەوتى بەياندا. وە فەرمۇسى بە حەزرەت: كاتى بەجىھىتىنانى ئەم پىنج فەرزە لە بەينى ئەو دوو كاتەدا يە كە من نويژە كانم کرد بۇ تۆ بە ئىمامەت.

ھەروالە سبەینتى شەوی میعراجدا حەزرەت حَمْدُ اللّٰهِ ئەم رووداوى ئىسرا و میعراجىي گىرایەوە لە ناو خەلکا و كافرە كان گەلن گالتەيان بىن کرد و بازى لە موسولمانە ئىمان كەنە كەن لە دىن وەرگەپانەوە. كافرە كان رۆيىشتىن ئەم باسەيان بۇ ئەبوبەكر گىرایەوە، ئەويش فەرمۇسى: مادام ئەم قىسى فەرمۇسىن من بىن گومان باوەرى بىن ئەكم و ئەم رووداوه بۇ خوداي تەوانا قىمىتى نىيە، وە لەبەر ئەممەيە بە ئەبوبەكر و تراوە «سديق» سَدِيقٌ.

پاسكى و بىلندى بۇ ئەو خودايە	چەنها موعجيزەي بەرزا لە لايە
بە كەم موعجيزەي ئەممە بە نابورى	بە هيىزى خواتى رووى كردى و جىورد
ەرزا و ئاسمان چەن مiliار ئەختەر	لە سەر خواتى لەو سەريان خىستە دەر
ەرىيەك بە جۈرى كەوتە پەلەپەل	پام بۇو بۇ هيىزى خواي «ەز و چىل»

همرووا چی همه به له کان، له گیا،
هم لهو شتانه که بنی گیان
هموو ته سیحات نه کهن پهله پهله
بنی هوش و فام و دوور له به یان
بو تهوانای خوای «عز و جل»

ئاده می هینا بو به سات
کردی به خاوون بو عیلم و عیرفان
پیشی نیشان دا بو ماوهی زیان
به مه عنه و یاتی روحی موشه و وهر
له ئاده مهه هه تا به خاتم
هر کام به بازی سیری موعجیزات
پاکی و بنی عهی بتو زاتی ئاده
کردی به خاوون داد و ده سه لات
پیشی دا کوتان به دل و به گیان
چهن که سی له وان دانا به ره بهر
بوون به هۆی نوری نه ته وهی ئاده
سر بر زی کردن له سه رهوی به سات
عالم پرتەوی له خواتی ئاده

کافری فه و تان بو ئه و سه راسه
بهدناوی ئه وان رؤیسی هۆزاو هۆز
به سه مومی گه رم ئه و گلهی فه و تان
کردی به ساردا و له بو نیبراہیم
بوو به جیلوه گای خاوون ته ماشا
فه و تاندی جادووی کۆپی ساحیران
زیندووی کرده وه چه نهاله ئه موات
گه لئن عه وامی بو کرد به عه للام
بو موناجاتی خودای ته علا

کهشتی نیشان دا به نووھی ره بهر
بو هوود و سالع دنیای کرد به تۆز
«أصحاب الأیکه» شو عهی بی سو و تان
شاقری گه رمی ها و وینه جه حیم
بیوسوی له «چا» وه کرد به پادشا
به داری و شکی مووسای کور عیمران
عیسای کرد به هۆی سه بیری سه ری به سات
موحه مهدی کرد به ره بهری عام
بهر زی کرده وه بو عه رشی ئه علا

بورئانی بُونارد بُوئم دنیا به
من بم به فیدات ئەی نووری ره‌هبر
موعجیزه‌ی پاکی و دلساپی و راسیت؟
موعجیزه‌ی سەبرت له به‌دکاری عام؟
موعجیزه‌ی عەفوت له گەل قودره‌تا؟
موعجیزه‌ی دەست و دەھەندەی بەرزت؟
موعجیزه‌ی شەونیز بە دریزی شەوان؟
ئەم ئەحوالانە نالیم عاداتن
بى عەیه خودای تەوانای ئەکبەر

بى بى بى ره‌هبر هەتا هەتا
کام موعجیزه‌ی تۆ بىتىم بۇ دەفتەر؟
يا خود موعجیزه‌ی رېنى خوداناسىت؟
يا خود ئازارى ئەشرارى نەفام؟
خۆ كەم كردنت له گەل هەيەتا؟
موعجیزه‌ی رۆژووی سوننەت و فەرزت؟
له گەل ئاياتى قورئانى رەوان؟
وهە تۆ كردى له موعجیزان
وهە با عالم تۆى كرد به ره‌هبر

ئەوهی بفامى جازىيە قودسى
جازىيە فەيزى خودای تەعالا
يانى موچەممەد نوورە پىرتەوە
پىرتەو بى فەرقە: له سەر بىتە خوار،
چەن جار فرىشە جوبىلى ئەمین
چى ئەبىن جارى ره‌هبرى ئەكرەم
ئەوهى ئەبىن مادە به قورسى
بەخشىنى خوايە ئەم پايد بەر زە
ئەي پىغەمبەرى سەروھرى سەردار
ئىسى پىغەمبەرى بى غەم لە دنیا
ئەي پىغەمبەرى خاونە تەخت و تاج
ئەي پىغەمبەرى تاکى ئەسفىيا

پەستە له لا يَا سەرلە وحەي كورسى
موچەممەدى بىرد بۇ پايدى ئەعلا
ھەتاوى رۆزە رووناکى شەوه
يا خود سەركەۋى بۇ چەرخى ئەنوار
بە «كىن فيكون» ھاتە سەرزمەمىن
سەركەۋى بۇ سەر مەوكەبەي عالم
نازانى مەعنای جازىيە قودسى
حورمەتگەتنى له سەرمان فەرزمە
ئەي پىغەمبەرى ره‌هبرى نازدار
دلەندى خودا و مەرتەبەي عوليا
خەلاتکراوى شەوه كەي مىعراج
پىشەواي بەرزى پاکى ئەنسىيا

چرای همه‌لکراو بتو دل روناكان
توى کرد به چراو سيراجى مونىز
به شىوه سيماي سافى سەرەعەر زت
پېرنەوي نوورت دەر بخە بۆمان
نەيىن به لادا له رېگەي بارىك
بگەين به پايەي پىرۇزى سەرمەد
بتو دىن و بتو ژىن به بەختىاري
ئەي پېغەمبەرى دلسۇزى پاكان
مادام ئەو خوداي خەبىر و بەسیر
بە جيلوهى نوورى سەبارى بەر زت
لا بىكەرهەو بە كەرەم لىمان
ھەتا رزگار بىن لە شەمەي تارىك
بەلکوو بە فەيزى ئەنوارى ئەحمدە
«نامى» وەربىگرى نامەي رزگارى

وَأَتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَجَعَلْنَاهُ هُدًى لِّبَنِي إِسْرَائِيلَ

وهکو حهزرته موحده مهدمان خهلا تکرد به قورئاني پيرقز و به شهورهوي له
كه عبهوه بق «بيت المقدس» ولهها له كاتى خويما خهلاتي مووسامان کرد به کتبي
تهورات، وه مووسا، يا ئهو کتبيه مان کرد به هؤى هيدياهت و شاره زايى بهنى ئيسرايل
بىق دهرچوون له تاريڪستانى نه فامي و نه زانى بق رووناكى فام و زانست و خودا
په رستي و دهرچوون له پهستي خود په رستي له سهربناغه ي حق خواهي.

﴿أَلَا تَتَحَذَّلُوا مِنْ دُونِ وَكِيلًا ۚ ذُرِّيَّةً مَّنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ﴾
وَه لَه سُور مَرْجِي نَهْمَه كَه پِيَمَان رَاهْگَه يَانَدَن بَيْنَجَه لَه مَن كَهْس مَهْگَرْن بَه پَالْ
وَپَشْتَنْ خَوْتَان وَ ثِيَعْتِيمَاد لَه سُور غَهْبَرِي خَوْدَا مَهْدَهْن. نَهْي نَهْتَوْهِي كَه سَانَى كَه
هَدْلَمَگَرْتَن لَه نَاو كَه شَتِيدَا لَه گَهْل حَهْزَرَتِي نَوْوَهْدَا وَ بَقْ نَهْتَوْهِيَش خَهْلَاتِي نَهْوَمَان
كَرْد بَهْو سَنْعَهْتَه پِيَمَان نِيشَان دَا وَ بَهْو كَه شَتِيهَه كَه بَهْ چَاؤَدِيرِي ثِيَمَه درُوْسَتِي كَرْد.
وَ پَهْيَرَهْه كَانِي نَهْوَمَان رَزْگَار كَرْد وَ دَوْزَمَه كَانِشَمَان گَفْتَار كَرْد.

إِنَّمَا كَاتَ عَبْدًا شَكُورًا

چونکی به راستی نووح به ندیه کی سوپاس گوزار بود و نه یتوانی لہ بہ رانبھری نیعمرے کانی خوداوه خزمہت بکا، به کورتی نهنجامی ئهم خھلات و خیراته و غایه مان لہم هممو و نایه تهدا که ناردمانن بقیاده میزاد به و اسیتھی پیغامبرہ کانه وہ ئعمہ بود و بندیه بی بخودا بکھن و بہس و تاری نازداری «لا إلہ إلّا اللّهُ» و تنویره دل و زمانیان بین.

**﴿وَقَضَيْنَا إِلَىٰ بَنِي إِسْرَائِيلَ فِي الْكِتَابِ لِتُفْسِدُنَّ فِي الْأَرْضِ مَرَّاتٍ
وَلَنَعْلُمَ عُلُوًّا كَيْرًا ﴾**

وہ وحیمان کرد بخواهی پیغامبری بہنی یسرائیل لہ تھوراتا کہ: نہی نہ تدوہی یسرائیل نیوہ قہومیتکی سہرکیشن و بہ راستی دوو جار لہ سہر زہویدا نہ گمن بہ لادان لہ نہ حکامی تھورات و، بلاو کردن وہی خولک و رہوشتی خراب لہ سہر بہ سات و فراموشکردنی پہیمانی بیرو و باوہر و نیمان و دہست بردن بخ کوشن و نازار دانی پیغامبرہ کان وہ کو کوشتی زہ کھریا و یہ حیا و قہسدی کوشتی عیسا علیہ السلام

**﴿فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ أُولَئِنَّهُمَا بَعَثْنَا عَلَيْكُمْ عِبَادًا لَنَا أُفْلِي بَأْسِ شَدِيدٍ
فَجَاسُوا خَلَلَ الْدِيَارِ وَكَانَ وَعْدًا مَفْعُولًا ﴾**

جا کاتن وادھی پاداش و تولہی نیفسادی جاری یہ کہ متان هات حوالہ مان کرد بخ سہرتان سوپایہ کی بیشترم و شوئی خاوہن چہ کی بھیز و هیرشیان هیتا نیا سہرتان لہ ناوہ قتا و بہ رانگاریتان بین نہ کرا، نہوانیش وہ کو روزی رہ شہ با گھران بھ ناو هممو ولاتا و هممو قوژیتیکیان پشکنی و نہوہی نارہ زوویان بود کر دیان بھ کوشن و، خوین رشتی و، نامووس بردن و دارایی بھ تالان بردن و، ویران کردنی عیباده تھانہ کان و شیواندنی خانہ دانہ کان و، سووک کردنی پیاوہ بھ

حورمه ته کان... و به راستی سزا و توله سنه نده و له به نی تیسرائیل واده يه کی و ها بو پیویست بو و به جن بیت؛ چونکی نیراده خودای ته عالای له سه ره رچو و بو.

﴿ثُرَدَنَا لَكُمُ الْكَرَّةَ عَلَيْهِمْ وَأَمْدَنَّكُمْ بِأَمْوَالٍ وَبَنِينَ وَجَعَلْنَكُمْ أَكْثَرَ نَفِيرًا﴾

پاش ئم سزا و توله يه قاری ئیمه نیشته و میهره بانی و ره حمه تمان رووی تیکردن و چاکردنی ئه خلاق و خوومان پیدان و میدانی زانیاری و پیشم بز گوشاد کردنده و نیفاق و جیاوازیم له ناوتنا کم کرده و بهم نوعه همموویانه و مه عنده ویاتم به هیز کردن و دهلهت و غله به و هیزم پیدانه و به سه ره دوزمنه کانا و یارمه تیم دان به دارایی و گورانیکی پاله وانی دل ئه ستور و نه ترس و له و پیش زورتر سوپای جهنگم بز ناما ده کردن و ئیوه زال کرد به سه ره دوزمنه کانا و جینگه خوتان و هرگره وه.

﴿إِنَّ أَحَسَنَمُ أَحَسَنَمُ لِأَنْفِسِكُمْ وَإِنَّ أَسَأَتُمْ فَلَهَا﴾

ئیوه تا باش بعون ئیمه باشمان بز کردن و کاتنی به دکار و خراب بعون، خراب موعامه لهم له گهلا کردن، نه مه معنای وايه ئیوه نه گهر بیر و باوه و کرده و هی خوتان باش بکهن ئه و بز خوتانی باش نه کهن، و نه گهر خراپیان بکهن هر بز زیانی خوتان خرابی ئه کهن، هر که س له سه ره کاری خوی پاداش و هر ئه گری و خودا خاوهن داده و دنیا دادگایه هه تا روزی قیامه ت نه سایش خودا ئاگایه.

﴿فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ الْآخِرَةِ لِيُسْتُرُوا وُجُوهَكُمْ وَلِيَدْخُلُوا الْمَسَاجِدَ

﴿كَمَا دَخَلُوا أَوَّلَ مَرَّةً وَلِيُتَبَرُّوا مَا عَلَوْا تَتَسْرِيرًا﴾

جا کاتنی که وادهی هاتنی تولهی خرابه کاری دو و هم تان هات سوپاین له وینه سوپا چاره سیا نامه رده دل به رده پیشووه کانتان بز حه واله ئه که مه و بینه سه ره تان هه تا

و اتان لى بکەن ناوچاوتان گرژ و تاریک و پەشیو بکەنهوه، و اته ئەوهندە ئازارتان بدهن هەرچى نیشانى رووناکى بىن لە روخسارانا نەمینى - پەنا بە خودا - وە هەتا برونهوه ناو مزگەوته گەورەكە تانوه بە ئیفساد و ئازاردان و بەست شکاندن و گرتەن و کوشتن وە کوو جارى پېشۇو چۈونە ناوى. وە هەتا بە ھیلاکدا بىهن ئەوهى بەسەريا زال بىن بە ئارەزووی خۆيان؛ چونكى جەزاي جەفاکىدەن بە قەي ئەو جەفایەتاني، وە پاداش لە سەر شىوهى كرددوه يە.

﴿عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَنْ يَرَحَمَكُمْ﴾

رجا وەھايە كە پەروەردگاري ئىۋە رەختان بىن بکا و ئىۋەيش ئەمچار لەو كرددوه ناپەسەنەدە پېشوانە پەشيمان بىنەوه دووبارە وە کوو رىشەيىن ورده لق دەرىبكا بىزىنەوه و بىزىنەوه.

﴿وَإِنْ عَذَّثْتُمْ عُذْنَا﴾

وە ئەگەر پاش ئەم جارى دووهەمە كە ژيانەوه گەرپانەوه بۇ سەر نابارى و ناھەمۈرييەكانتان و دەستان كرد بە ئیفساد لە جىهانا و بۇون بە مايەي ئاشۇوب و فيتنە دنيا ئىئەيش ئەگەرپىنەوه بۇ سەر ياساكەي خۆمان كە ئەوهى بە ئاو ئەكەين بە سەر ئاگرا و ئاگر بەرئەدەين لە دارى بىنى سايە و بىنەمرا و قارى خۆمان ئەرژىتىن بە سەر هەركەسىكى ناپاك بىن لە ناو بەشرا.

جا لەم شويىنەدا بىزان!

خوداي تەعالا والە بەرچاوتانا فەرمۇسى: ئەى بەنى ئىسرائىل دوو جار ئیفسادتان كرد لە دنیادا و من تولەي هەردوو جارەكەم لىن سەننەوه، وە بۇ جارى سېھەم ئەگەر بگەرپىنەوه بۇ سەر خراپەكارى و ئاشوبنانەوه منىش وە کوو جارە پېشۇوه كان لىتانا ئەدەمهوه.

ئومىمەتى بەنى ئىسرائىل لە نەتهوھى دوازدە كورەكەي حەزرەتى يەعقووبىن؛ چونكى ئىسرائىل يانى عەبدوللە و لەقەبى يەعقووب بۇوه، وە ئەم نەتهوھىدە.
وە لە ئەۋەلەوە لە تەفسىرى سۇورەتى «بقرة»دا بۇم باس كردن ئەمانە پىنج دەوريان بۇوه.

يەكەم لە رۆزەوە كە حەزرەتى يەعقووب و كورەكانى بە فەرمانى يۈوسف
هاتن لە كەنعاھوھ بۇ مىسر و لەو كاتەدا حەفتا و حەوت كەس بۇون، وە ئەم كاتە
تەئىيخى هەزار و نۆسەد و نەوەد و شەشى پىش لەدايىك بۇونى عيسا بۇو عەيشلە.
وە دەوري دووهەميان دەست پىئەكا لە هەزار و شەش سەد و چىل و پىنج
سالى پىش ميلاد هەتا هەزار و هەشتاي پىش ميلاد، كە ئەكتە پىنج سەد و شەست
و پىنج سال، وە لم ماوهدا بەنى ئىسرائىل زۇربەي كاتيان تەواو كرد لە جەنگ كردن
لەگەل دەوروبەرى خۇياندا وە دامەززان لە خاكى كەنغان وە لە فەلسەتىندا و ھېرىشى
دوژمن تەفر و تۇوناى نەكىردىن.

وە لە دەوري سېھەمدا لە تەئىيخى هەزار و هەشتاي پىش ميلاد هەتا پىنج سەد
و سى و شەشى پىش ميلاد كە دەوري حوكومەتى «قضاة» بۇو كەوتىنە پەريشانىيەوە
و دراوشىكىان تەماعيان تى كردىن جا داوايان كرد لە «بەنى ئىشىمەویل» داوا بکات
لە خودا پاشايان بۇ بىتىرى، ئەويش تالۇوتى بۇ كردىن بە پاشا، وە لم چەرخەدا داود
كەوتە رۇو، وە جالۇوت ناو پاشاى عەمالىقەكانى كوشت و بەنى ئىسرائىل سەركەوتىن
تا زەمانى داود و سولەيمان تەواو بۇو ھەر بەرز ئەبۇونەوە، وە پاش سولەيمان
بەنى ئىسرائىل بۇون بە دوو بەش، بەشىكىان لە ژىز فەرمانى «رەحەبعام» كورپى
سولەيمان.

وە بەشىكىان پىك هات لە دەقەبىلە كەتى تر و لە ژىز فەرمانى «جەيرجىعام» كورپى
«ناباد» ناوا بۇون، وە لم رۆزى دووبەشىيەوە كەوتىنە ناو نەگېت و پەريشانىيەوە، وە

«سلمانازاری» ناشوری به سوپایه کی زوره و هیرشی برد بتو سه ربه شی به نیئرائیل و لاته که ویتران کردن و گهله پیاوی به دلیل بردن بتو لاتی موسّل، وه ته نیا لاتی یه هوودا به ساغی مایه وه، وه حکمی یه هوود که وته دهستی «یراقیم» ناو، وه له گهله به ختنه سری بابلیدا که وته جهنگه وه و به دلیل که وته دهستی به ختنه سر، پاش ماوهین له دلیل رزگار بتو هاته وه بتو خاکی یه هوودا و دووباره له گهله به ختنه سرا که وته وه جهنگ، ئه مجاره به ختنه سرهات به جاری لاتی یه هوودا و «بیت المقدس» و قودس هه ممووی ویتران کرد، وه به نیئرائیل به دلیل که وته دهستی به ختنه سر، وه ئم رووداوه له میژووی پینچ سه د و هه شتا و حه وته [پیش] میلادی عیسادا بتو. جا پاش ماوهین لهم ته تریخه «کتورش» گهوره فارس لاتی بابلی داگیر کرد و نیسرائیل له دلیل رزگار بون و گهرانه وه بتو فله ستین له ته تریخی پینچ سه د و سی و شه شی پیش میلادی عیسادا بتو عائشلا.

لهم ته تریخه وه به نیئرائیل ژیانه وه به لام له ژیر نیداره فارسیدا، هه روا دهومیان کرد هه تا ئه سکه نده ری مهقدونی له سالی سیسده و بیستی پیش میلادا فله ستینی داگرت به لام یاسای لاتی هیشتنه وه به نیمچه نازادی وه کو و خوی.

وه له سالی سیسده دی پیش میلادا «سلوکیس تیکاتور سوریائی» لاتی نیسرائیلی داگیر کرد، وه له سالی سه د و سی و پینچ پاش میلاد «ئه ده ریان» پاشای رومان به سوپایه کی گهوره وه هات بتو سه ریه هوود و قودس و «بیت المقدس» ویتران کرد و زوری خله که که کی کوشت و زوری به دلیل گرتن.

پاش ئم رووداوه یه هوود بلاوبونه وه به جیهانا و هیز و حوكومه تیان نه ما، جا ئیتر مه بست له جاری يه کم له ئایه ته که دا واقعه دی سه لمانازاری ناشوری بوبین یا واقعه دی به ختنه سر، وه له جاری دووهه مدا واقعه دی به ختنه سر بوبین، یاخود هیرشی «ئه ده ریان» ئم دوو رووداوه گهوره به سه ره نیئرائیلدا هات و

خودايش ھەپەشەيانلىنىڭ ئەگەر جارىتى تىرىپىنەوە بۇ سەر شەپەر و خراپەكارى لە جىهانا منىش ئەگەرىمەوە بۇ سەر وىزىانكىرىدىنى ولاٗتە كەتان، وە لە كاتى نازلبوونى ئەۋە ئايەتتەوە هەتا مىئۇروى نۆسەد و چىل و ھەشتى مىلادى يەھۇودىيە كان بلاؤھەيان كىرىبىو لە جىهانا، بەلام لە كاتى شەپى جىهانى يەكەمەوە مىئۇروى ھەزار و نۆسەد و چواردە وە عەدەيان لە «بلفور» وەرگرت كە لە پاش تەواو بۇونى جەنگى جىهانى لە عەرزى فەلەستىنا حوكوومەتىان بۇ دامەززىتىنى، وە فيعلەن لە پاش ئەو جەنگە وە لە مىئۇروى ناوبرىدا حوكوومەتى بۇ دامەززاندىن و ولاٗتە گەورە كان دانىان نا بەو حوكوومەتەدا، وە لەو رۆزەوە تا ئىستە كە مىئۇروى ھەزار و نۆسەد و حەفتا و ھەشتە موسۇلمانانى ولاٗتى فەلەستىن پەريشانىن و زۇرىبەيان كۈزۈران و گەلىتكىيان بلاؤھەيان كرد بە جىهانا، وە ئەو فيتنەي يەھۇودە دەۋام ئەكا لە ولاٗتى رۆزەلەلاتى ناوهراستا، وە ئەو شەرتە كە خودا فەرمۇويەتى: «وَإِنْ عَدْتُمْ» ھاتەجىن و ئىيمەيش چاوهېتى جەزاکە ئەكەين كە فەرمۇويەتى: «عَدْنَا»، جا بىزانىن كەىدىتە جىنگى! وە لە لايدەكى تىرىشەوە پىغەمبەر ﷺ خەبەرى داوه كە بە حەتمى ئەبىن لە پىش ھاتنى قىامەتا موسۇلمانان جەنگ بىكەن لە گەل يەھۇودا، وە ئەبىن يەھۇود بىشكىتىن و لە ناو بىچن ئەمەيش ھەروا لە عىلىمى خودادا كە لە چ رۆزىكىدا ئەبىن.

وە ئەگەر پرسىyar بىكەن چۈن ئەم سەركەوتىنى يەھۇودە رىلەك ئەكەوى لە گەل ئايەتى ئىستىمرارى داماوى و زەللىلى بۇ قەومى يەھۇودا؟ وە ئىستە ئەوان ئەۋەندە بەھىز و خاوهەن چەك و دەسەلاتىن؟

وە لامەكەى ئەۋە يە خودا فەرمۇويەتى: «إِلا بِحَبْلِ مِنَ اللَّهِ وَ حَبْلِ مِنَ النَّاسِ»^۱ وە ئەم مۇستەسنايە مەبەست لە يەكمىيان ماۋەيىن بۇوە كە لە ژىر ئەمان و رىعايەتى

ئىسلامدا بۇون و سەرانه يان داوه و تەماشاي مافيان كراوه وەكۈو مەعلومە لاي
نەوانە كە ناگاييان لە مىژۇوى ئىسلامە.

وە مەبەست لە مۇستەسناى دووهەميان يارمەتى و موساعىدەي ئادەمیزادى كافرەكانە
وەكۈو ئىستە كە وان لە چاودىرى ئەمەريكا و بەريتانيادا و ئەگدر ئەوان وازيان لى
بىتنى يەھۇود سالىنى دەۋام ناكەن.

﴿ وَجَعَلْنَا جَهَنَّمَ لِلْكَافِرِينَ حَصِيرًا ﴾
٨

ئەم جۆرە سزادانە كە باسمان كرد بۇ دىنابە و بۇ رۆزى قيامەتىش دۆزەخمان
كردووه بە شۇورايىن و بە دىوارى كە ھەممو كەس لەوان دانەگرى و كەس ناتوانى
لەو شۇوراوا دىوارە برواتە دەرەوە.

وە دەرئەكھۆئ لە كوتايى هىتىانى ئەم باسەوە بەم ئايەتە كە ئەم رووداوانى سزاى
گەلى يەھۇودە زۆر نزىكە لە داھاتنى قيامەتتەوە، ھەروا ئەو فەرمۇودەيش كە
حەزىزەت حَسِيرًا فەرمۇويەتى: «لا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى تَقَاتِلُوا الْيَهُودَ» ئەوיש ھەر ئىشارەتە
بە نزىكى لە قيامەتتەوە، وە فيعلەن ئەو عەلامەتانە كە دانراون بۇ ھاتىنى رۆزى قيامەت
گەلىكىيان لەم چەرخى ئىتمەدا ھاتۇونەتە جى.

﴿ إِنَّ هَذَا الْقُرْآنُ يَهْدِي لِلّٰٓئِيْهِ أَقْوَمَ ﴾

بىزانن بە راستى ئەم قورئانە كە رەوانە كراوه بۇ پىغەمبەرى ئاخىزەمان ھۆشىياران
شارەزا ئەكە باسا و نىزامى كە راستىرىنى ھەممو ياسايدە، وە يَا راستتە لە
ھەممو ياسايدە كە ئادەمیزاد خۆيان داي بىتنى بۇ خۆيان.

يەكم: بانگتان ئەكە باوهەركىدن بە پەروەردگارىنىكى تاكى پاكى خاوهەن سيفاتى
كە پاك و خاوېتە لە سيفاتى نوقسان.

دووهەم: بۇ ئەو كە ھەميشە ئامادە بن بۇ بەجىتەتىنى ئەحكامى دين بە نەوعى
كە نىشانەي دىندارى و ئىسلامىيەت لە وجىوودى ئىنسانا دىار بىن.

سیهه: بُو فَرْمَانِبَرْدَارِيٍّ پِيَغَمْبَرِيٍّ خَوْدَا لَهُ هَمْمُو ئَهْمَرْ وَ نَهْمَى وَ سَهْلَبْ وَ ئِيجَابِينَكَدا.

چواره: بُو فَرْمَانِبَرْدَارِيٍّ خَاوَهْنَ فَرْمَانِه کَانِي عَالَمِي ئِيسَامِيَّهْ.

پینجم: بُو خَويِنَدَهْوَارِيٍّ وَ پِيشَهْ كَارِيٍّ وَ كَارْ كَرْدَنْ وَ ئَاوَهْ دَانْ كَرْدَنْهَوَهْ لَاتْ بَهْ هَمْمُو جَوْرِيَّكْ لَهْ دَهْسَتْ لَاتْ بَنْ، وَهَا كَهْ دَارَايِيٍّ وَ زَيْوَارِيٍّ مُونَاسِبْ دَهْسَتْ بَكْهَوَيْ، وَ بُو بَهْرَگَرِيٍّ لَهْ دَوْزَمَانَيِّيٍّ لَاتْ بَهْ جَوْرِيٍّ كَهْ لَهْبَرْ دَهْسَتْ دَوْزَمَانَيِّ دِينَا كَزْ وَ دَاماَوْ نَهْ كَهْمَونْ.

شَهْشَهْ: بُو دَادَگَهْرِيٍّ لَهْ ئَهْ حَكَامَا بُو نَهْوَهْ كَهْ حَهْقَى هِيجَ خَاوَهْنَ حَهْقَى نَهْفَهْوَتَيْ وَ كَهْرَامَهْتَيْ هِيجَ ئِينَسانَيِّ زَايَهْ نَهْبَنْ.

حَهْوَتَهْ: بُو چَاوَدِيرِيٍّ سِيلَهْيِ رَهْمَ وَ تَهْماشَيِ خَزْمَ وَ خَويِشْ بَهْ تَايِبَهْتَيْ بَهْ كَويِرهْ تَوانَا.

هَهْشَهْ: بُو دَلْسَوْزِيٍّ كَرْدَنْ بُو هَمْمُو ئِينَسانَيِّكْ لَهْ حَودُودْ وَ سنُورِيٍّ يَاسَى دِينَا هَتا كَومَهْلَيِّكَى رِيتَكْ وَ پِينَكْ وَ پَاكْ درُوستْ بَنْ.

تَوهَهْ: بُو يَهْكَدَلَى وَ يَهْكَ نِيشَانَهَبَنْ بَهْ جَوْرِيٍّ بَهْ كَويِرهْ تَوانَا ئَازَاوهْ وَ ئَاشَووبْ لَهْ لَاتَا نَهْمِينَ.

دَهْهَهْ: بُو رَاوِيَّزِكَرْدَنْ لَهْ هَمْرَ كَارِيَّكَدا كَهْ خَاوَهْنَ نَرْخَ بَنْ هَمْرَ لَهْ دَانَانِي سَهْرَوَكَى هَمْمُو مُوسَلِمَانَهَوَهْ هَتَا سَهْرَوَكَى هَمْرَ دَائِيرَهَبَنْ بُو نَهْوَهْ هَمْرَكَهَسَنْ هَمْرَ كَارِي درَايَهْ دَهْسَتِي باشْ بَهْ جَيَّنِي بَيَّنِي. وَهْ كَتَيَّنِي بَهْ جَوْرَهْ بَنْ بَهْ رَاستِي چَرَای دَلْ وَ دَهْرَوَونِي ئِينَسانَهْ وَ ماَيِهِي رَزْگَارِي هَمْرَدووْ جِيهَانَهْ.

﴿وَبَشِّرُ الْمُؤْمِنِينَ أَذْلَانَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ أَجْرًا كَيْرًا﴾

و له جهزای کرده وهدا نهم قورئانه موژده ئهدا بهو موسولمانانه که ئاساری باشیان لى پهیدا ئهبن و کرده وهی چاک ئهکەن بەوه کە له لای خوداوه پاداش و پایه و مايه يه کى گەورەيان هەيە له پاشەرۆژا.

﴿وَأَنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ أَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴾

وئه کەسانە يش کە ئىمانيان نىيە و باوهەر بە رۆزى قيامەت ناكەن بۆمان ئاماذه كردوون سزا و تۆلەيەكى بە ئىش و ئازار. جا ئه و کەسانە کە ھۆشيارن با تىكوشن له بير و باوهەری باش و کرده وهی جوانا بۇ ئەوه کە له رۆزى قيامەتا سەربەرز و سەرفەراز بن.

﴿وَيَدْعُ إِلِّا إِنْسَنٌ بِالشَّرِّ دُعَاءُهُ بِالْخَيْرِ وَكَانَ إِلِّا إِنْسَنٌ عَجُولًا ﴾

ئادەمیزاد ئەوندە خۆنەگر و بىن ئارامە دوعاي شەر لە خۆى و له کەس و کارى و ئەولادى ئە كالە کاتى نەھاتىدا وەکوو چۈن دوعا ئە کا بۇ فەر و پېرۆزى، بە راستى ئادەمیزاد بە تالۇوكە و بىن ئارام، وە ئەگەر ئارام بوايە خۆى ئەگرت هەتا لەو تەنكۈچەلەمە رىزگار ئەبۇو؛ چونكى جىهان گوشاد و پانە و گەلىنى رووداوى جىاوازى تىدا دىتە جى.

﴿وَجَعَلْنَا أَلَيَّلَ وَالنَّهَارَ مَائِيَنَّ﴾

وە ئىمە وەکوو شويىنهوارمان داناوه بۇ ئارامگىرنى گيانلەبەران وەها شەو و رۆزىشمان كردووه بە دوو نىشانە له سەر و جوودى خۆمان؛ وە بە کات بۇ ئەوه ژىوارى خۆيان بە جىي بىنن، وە ئاسايىشىش بکەن.

﴿فَحَوَنَّا إِيَّاهُ أَلَيَّلَ وَجَعَلْنَا إِيَّاهَ النَّهَارِ مُبَصِّرَةً﴾

وە بۇ پىتكەھاتنى نهم ئەنجامانە هاتىن نىشانەي يەكم له نىشانە كانى دەستەلاتى خۆمانىم تارىيك و بىن شەوق كرد، وە نىشانەي دووهەميام بە پېتەرى عالەمگىرى رۆز رۇوناڭ كرده و كردم بە شتىكى بىنەر.

﴿لَيَتَّبِعُوا فَضْلًا مِنْ رَبِّكُمْ وَلَتَعْلَمُوا عَكَدَ الْسِينَ وَالْحَسَابَ﴾

وە بۇ ئەوه کە لە مادەي پېرتهودار رۆزى و ژیوارى خۆتان لە كەرهىمى خوداوه دەردەست بىكەن و لە ماوهى بىن شەوقە كەياندا ئاسايىش بىكەن و ئارام بىگرن و بە جىاوازى ئەم نىشانەي دووهەمە لە نىشانەي يەكم دوو ماوهى شەو و رۆزتان بۇ تەواو بىن، وە كاتى حەفته و مانگ و سال پىنك بىن، وە ئىيەيش بە راڭرتنى ئەمانە ژمارەي سالە كان و مانگە كان بىزانن و، لە حىسىي ماوهى كار و كاسېي و كېيکارى و خويىندەوارى و ماوهى كشتوكال و چۈدارى و قەرز و مامەلەي خۆتان بە راستى بىزانن و خۆتان لە زيان دوور بىكەنهوه.

﴿وَكُلُّ شَيْءٍ وَفَضْلَتِنَاهُ تَفْصِيلًا﴾ ١٢

وە هەر شىنى پىتىيستان پىنى بىن لە ئەحوالى دينى و دنيايى تەفسىلەم داوه بۇتان و بۇم روون كردوونەتەوه.

﴿وَكُلَّ إِنْسَنٍ الْزَمْنَهُ طَتِيرَهُ فِي عُنْقِهِ﴾

وە هەر يەكى لە نادەمىزادى ھۆشىار كردهوهى چاكە و خراپەي خۆيمان بەستووه بە زانست و خواتىت و تەوانايى خۆيەوه و لەسەر ئەو ھاتوچۈزى خۆيە ئەو كردهوانەمان بۇ بەجى هيئناوه و دامان ناوه لە گەردىنى خۆيا.

﴿وَخَرَجَ لَهُ يَوْمَ الْقِيَمَةِ كِتَابًا يَلْقَهُ مَنشُورًا﴾ ١٣

وە لە رۆزى قيامەتالە كاتى حىسىيىكى كردهوهدا كىتىيەتكى تايىەتى كە پېركراوهەتەوه بەو كردهوانە بۇ دەرنە كەين لە لايەنى فريشته دەفتەردارە كانەوه و ھەركەسى ئەگا بەو كىتىيە خۆيە بە بىلاۋى و بە تەواوى، بە بىن ئەوه كەمتر كردهوهىين و كەمتر وتارى و كەمتر بىر و باوهپى ون بىكا.

بزانن! ناوېردىنى كردەوە و بىر و باوهېرى كەسب كراو بە «طائىر» كە لە زماندا پەلەوەرە لەسەر ئەو ئەساسە يە ئەم بىر و باوهېر و كردەوانە ھەمۇو وان لە عىلىمى خودادا و لە عالەمى غەيىدا و ھەر خودا زانىويەتى و ئەزانان كە ئادەم مىزازانست و خواست و تەوانايى خۆى بۆچى سەرف ئەكا و چى ئەوى ھەتا خودا بۆى دروست بىكى، جا لەبەر ئەمە ھەمۇ ئەم رووداوانە وەكۈو پەلەوەرىتىكىن كە لە ئاسمانانەوە دابارن بەسەر ئىنسانا.

وە بازى ئەلىن: لەسەر ئەو ئەساسە يە عەرەب وەختى خۆى كاتى كە ئەرۇيىشتن بۇ كارى «تفاول» و «تشاۋۇم» يان ئەكىد بە پەلەوەرە كە لەو كاتەدا ھەلئەفرى وە يَا دەنگىتكى لىنى پەيدا ئەبۇو، جا بەم بۇنەوە ناوى كردەوە كان چاك و خراب، بە تائىر براوە بە عەلاقەي موجاواھەرە بە شىيەي مەجاز.

وە سىپىرى ئەوە كە ئەو كردەوانەي بە وىتىمى گەردىنەند (ملەوانە) داناوە ئەممە يە: ھەر ھۆشىيارى ھەر بىرئى و ھەر كارى چاك يا خراب بىكى لەسەر موناسەبەي ئەوە رۇوناکىيەك يَا تۆز و تارىكى لە دىلىا پەيدا ئەبىن و نىشانەي ئەوانەيش لە سىماي ناوچاوانىيا دەرنە كەمۇى بۇ ئەوانە كە خاوهەن فەراسەتى ساغن، وە ئەو شتانە وەكۈو لازمى ماهىيەت و شەخسىي كاپرىيان لىنى دىكى كە جىا نابىنەوە لىپى وەكۈو گەردىنەندىتكى ئەستۇور كە بە زۆرى دەستى تەوانا نەبىن لە گەردىنى ئىنسانە كە نابىتەوە، وە ئەو شىيە و ئاسارە لە دىنادا باش دەرناكمۇن بەلام لە قىامەتا وەكۈو خەتى نووسراو لەسەر نامە دەرنە كەون و ئەخويتىنەوە.

﴿أَقْرَأَ كِتَبَكَ كَفَىٰ بِنَفْسِكَ الْيَوْمَ عَلَيْكَ حَسِيبًا﴾

وە ئەلىن بەو كەسە كە ئەو نامەي رەفتارەي بۇ دەرنە كەين: ئەو دەفتەرى تايىەتى خوتە بخويتەرەوە و لە وەزىعى خوتە حالى بىبە، وە نەفسى خوتە بەسە بۇ تۆ بە موحاىىب كە حسېبىي رەفتارت لە گەلا بىكى.

﴿ مَنِ اهْتَدَى فَإِنَّمَا يَهْتَدِي لِنَفْسِهِ وَمَنْ ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضْلُلُ عَلَيْهَا وَلَا نُرِّزُ ﴾

﴿ وَازْرَةٌ وِزْرَ أُخْرَى وَمَا كَانَ مُعَذِّبِينَ حَتَّىٰ بَعَثَ رَسُولًا ﴾ ۱۵

جا مادام هەركەسىن كردهو و بىر و باوهپى خۆى لە گەردىنى خۆيدا بى دەرئەكەوى،
ھەركەسىن موھتەدى بىن و شارەزاي رېنگەي راست بىن و سلووکى باش بىن ئەوه
بۇ سوودى نەفسى خۆى ئەبن، وە ھەر كەسيكىش گومرا بىن ئەوه ھەر لەسەر
زىيانى خۆى گومرا ئەبن، وە هيچ كەسيكى بارھەلگەر بارى تاوانى كەس ھەلناڭرى،
ھەركەس والە ژىر بارى خۆيا، وە ھەر چاكە و خراپەين كە ئادەمى ھۆشىyar كەدىتى
جهزادى بە چاكە و خراپە ئەدرىتەوە بە موناسىبەي بىر و باوهپ و كردهوھى ئەو كەسە،
وە قەت كەسمان سزا نەداوه و كەس سزا نادەين لەسەر كردهو و بىر و باوهپى ھەتا
پىغەمبەرى ئەنلىرىن و باسى چاكە و خراپەيان بۇ ئەكا.

﴿ وَإِذَا أَرَدْنَا أَنْ تُهْلِكَ قَرْيَةً أَمْرَنَا مُرْفِهِنَا فَسَقُوا فِيهَا فَحَقَّ عَلَيْهَا الْقَوْلُ ﴾

﴿ فَدَمَرَنَهَا تَدْمِيرًا ﴾ ۱۶

وە كاتىن ويستمان ئاوهدانىيەك وىتران بىكەين فەرمان ئەدوين بە پياوه گەورە خاوهەن
رابواردنه كانيان بە ئىتاعەت كردن و ملکەچى بۇ نومايندە كانى دين، وە ئەوانىش
دەست ئەكەن بە لادان لە ياساي دين لە ولاتا و لە ئاوهدانىدا، جا و تارى ئەمر بە
سزا لە لايەنى ئىتمەوە دىتە سەريان و شىاوى سزادان ئەبن، جا ئەو ئاوهدانىيە وىتران
ئەكەين و خەلکە كەيش لە ناو ئەبهىن، ياخود و ئىلى و لاتانىان ئەكەين.

بىانى! لە تەفسىرى ئەم ئايەتەوە دەركەوت كە مەعناي «أَمْرَنَا مُرْفِهِنَا» ئەمەيە كە
خودا ئەمريان پىن ئەكا بە ئىتاعەي خودا لە بىر و باوهپى پاڭ و كردهوھى چاك،
وە كەن ئەلىتىت: «أَمْرَتُ الْخَادِمَ فَعَصَانِي» واتە: ئەمرم كرد بەو خزمەتكارە كارم بۇ

بکا که‌چی ئهو نافه‌رمانی کردم، ئیتر مه‌عنای ئهو نییه که ئه‌مرم کرد به خاوه‌ن ده‌سته‌کان فیسق و فوجوور بکه‌ن؛ چونکی خودای ته‌عالا ئه‌مر ناکا به تاوان و کرده‌وهی ناهه‌موار هه‌روا به‌وانه‌یش رازی نییه.

﴿ وَكُمْ أَهْلَكُنَا مِنْ الْقُرُونِ مِنْ بَعْدِ نُوحٍ وَكَفَى بِرِبِّكَ بِذُنُوبِ عِبَادِهِ ﴾
خَيْرًا بَصِيرًا ۱۷

وه زورمان فه‌وتاند و به‌رباد کرد له ئه‌هلی قه‌رنه‌کان له پاش حه‌زره‌تی نووح علی‌الله
له‌سهر ئه‌ساسی نافه‌رمانی و لادانیان له ثیتاعه‌ی ره‌به‌رانی ئیمه، وه خودای ته‌عالا
به‌سه بؤ ئاگاداری و بینه‌ری بؤ گوناحی عه‌بده‌کانی خۆزی.

﴿ مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعَاجِلَةَ عَجَلْنَا لَهُ فِيهَا مَا نَشَاءُ لِمَنْ تُرِيدُ ثُرَّجَعْنَا
لَهُ جَهَنَّمَ يَصْلِلُهَا مَذْمُومًا مَدْحُورًا ۱۸﴾

هه‌ركه‌سین له دنیادا خواستی له‌سهر رابواردنی دنیا‌یه و بس وه مه‌به‌ستی له‌سهر
خودا‌په‌رستی و دینداری نییه ئهو بؤی به‌جن دینین ئه‌وهی که خواستمان هه‌یه
پیی بده‌ین، ئه‌ویش بؤ سهر هه‌ممو که‌س نییه بەلکوو بؤ ئه‌وانه‌یه که ئه‌مانه‌وهی
مالی دنیا‌ی بین بده‌ین، ئه‌گه‌رنا زور که‌س ههن له دنیاخواهه‌کان که نائومی‌دن له
هه‌ممو حقوقی و له هه‌ممو خیراتی و له پاش هاتنى قیامه‌ت دۆزه‌خی بؤ ناما‌داده
ئه‌که‌ین ئه‌رواته ناویه‌وه به لۆمه‌کراوی له لاین و به دوورخراوه‌یی له ره‌حمه‌ت و
میه‌ره‌بانی خودا له لاین تره‌وه.

﴿ وَمَنْ أَرَادَ الْآخِرَةَ وَسَعَى لَهَا سَعْيَهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَئِكَ كَانُوا
سَعْيُهُمْ مَشْكُورًا ۱۹﴾

وہ هر کہ سئی خواستی لہ کر دہوہی خوپا دہ سکھ توی پاداشی چاک بین لہ روزی
قیامہ تا و تیکوشی لہ بھجیہیت انی ئه و کارہدا بھ تیکوشینی بھ سوود بین بو پا شہر پوڑ،
وہ لحال خاوہن کر دہوہ کھاوہن ئیمان بین بھ شیوہ یہ کی مقبول، ئه وہ ئه و کھسانہ
تیکوشانہ کے یاں لہ لایہ نی خودا وہ لئی قہبوقل نہ کری.

کہ وابن هر کہ سئی کر دہوہ بکا بھ بین خواستی پاداشی قیامہ ت وہ کوششہ کے یشن
وا نہ بی کھ خیری لئی پہیدا بین وہ کوو «تقریب» بھ کر دہوہ نا شہر عی، وہ یا خود
لہ گھل ئیمانا نہ بین نہ وہ کارہ کانی پووج و بین سوود دھرئہ چن.

﴿كَلَّا نُمْدُّ هَتْوَلَاءَ وَهَتْوَلَاءَ مِنْ عَطَاءِ رَبِّكَ وَمَا كَانَ عَطَاءُ رَبِّكَ مَحْظُورًا﴾

هر کام لم دوو تاقمہ ئادہ میزادہ یا لم دوو تاقمہ موکہ للہ فانہ بھ شیان ئه دہین لہ
بھ خشش و کھرہ می پھروہ ردگاری خوت و کھرہ می خودا و دھ سندھی ئه و مہ منوو ع
نہ کراوہ و لہ کھس قہدہ غہ نہ کراوہ. واتھ خودا پھروہ ردگارہ و بھ نیسبہ تی پھروہ ردگاری
ئه وہ وہ فہرقی کافر و موسویمانی پاک و موسویمانی تاوانبار نییہ و گھلئی جار دارایی
ٹھریتی بھ سہر کافریتکی بھ درہ وشتا بھ ئندازی بین حسیب ناکری، وہ لہ کولانہ کاندا
گھلئی موسویمان لہ داما ویدا نہ مرن و، گھلئی کات موسویمانیتکی باش سہد قاتی
کافرہ کان دارایی نہ دا.

وہ لحال سل ھوی نہ مانہ دوو شتہ:

یہ کھم: ئہ سبابی عادہ تییہ وہ کوو عہقل و سہ لیقہ و تیکوشین لہ تیجارہ ت و مامہ لہ
و کشتوكال و چوڈاری و غہیری ئہ مانہ لہ ئہ سبابی ژیوار، وہ ئہم جوڑہ ئہ سبابہ تا
ئندازی بین وان لہ ئیختیاری ئینساندا.

دوروهم: ئەسپابىي پەنامەكىيە وەكۈو خواستى خوا بىن لەسەر ياساي زانست و حىكمەتى خۆى ئەمە كەس نايزانىن و زانستى ئىمە بهمەدا ناگا. بەھەر حال ئىمە لەسەرمانە بىرۇين بە رىلدا ئىتىر كىن ئەگا بە مەنzel و كىن لە جىلدا بە جىن نەمەنلىنى والە لاي خودادا.

﴿أَنْظُرْ كَيْفَ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ وَالْآخِرَةُ أَكْبَرُ دَرَجَاتٍ وَأَكْبَرُ
تَفْصِيلًا﴾

جا بروانه و وردبهوه و بیر بکمهوه له کاري ئيمهدا چلۇن بازى كەسمان بەرز
كەدووهتهوه بەسەر بازىتكىدا له رۆزى و ژیوار و شان و پايه و ئىعتىبارى دنيادا بەسەر
بازى كەسى تردا كە ئەمانە ھەممو وان لەبەر چاوى ئىوهدا و گومانيان تىدا نىيە، وە
بە راستى رۆزى قيامەت گەورەتر و ماوددارترە له ھۆى پله پلهى بەرزىيە وە
گەورەترە له ھۆى ئىعتىبار و حورمەت و شان و پايهوه له لاي خوداي تەعالا.

لَا تَجْعَلْ مَعَ اللَّهِ إِلَهًاٰءَ اخْرَ فَنَقْعُدْ مَذْمُومًا مَخْذُولًا

نه قلی و عه قلی حالی بووی که پروره دگاری عالم تاقه که سیکه و هر ثه و «واجب الوجود» و هر ثه و بق عباده ته شئ. واته هر ثه و شیاوه بق ثه و بهندیه بق بکری ئیتر به هه مهو نه وعی ثه و بناسه و له گه ل نهودا خوایه کی تر بق خوت قه رار مده هه تا له هه مهو نه سباینکی راوه ستانی که رامه ت و شه رافه ت دوور بکه ویته و جا بق خوت گرده نو وشین دانیشی به لومه کراوی و یارمه تی نه دراوی و نه تویسی له لایه نی هه مهو که سیکه و لوانه خاوه ن پایه ن وه کو خودا و فریشته خودا و زانایانه راسته قننه له چیهانا.

﴿وَقَضَى رَبُّكَ أَلَا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَإِلَّا لِلَّهِ مَنْ يُحْسِنُ﴾

وه خودای ته عالا فهرمانی داوه به فریشته کانی [له] ناسمانا و [به] هوشیارانی [له] جیهانا، که عبادهت و تاعدهت مه کهن بتوه پهروه ردگاره ته نیا نه بن. وه فهرمانی داوه که کرده وهی چاکه بکهن له گه ل باوک و دایکتانا به هه مو و جوری.

﴿إِنَّمَا يَبْلُغُنَّ عِنْدَكُمْ الْكِبَرُ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَّاهُمَا فَلَا تَقْلِيلٌ لَّهُمَا أُفْرِيَ وَلَا تَنْهَرُهُمَا وَقُلْ لَّهُمَا قَوْلًا كَيْرِيمًا ﴾٢٣﴾
﴿أَذْلِلُ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ أَرْحَمَهُمَا كَارِيَافِ صَغِيرًا﴾ ٢٤﴾

جا کاتن که باوک و دایکتان یه کینکیان یا هردوکیان گهیشن به ته مه نی پیری و ناته وانایی قهت به رابه ر بهوان واته دلگیری به کار مه هین هه رچه ن به که متر پایه و مایه بین، وه کورو: ئوف له دهستی باوکم، ئوف له دهستی دایکم. وه قهت به رابه ر به دلخوازی کی مه شروعی نهوان مه نع کردن ده رمه بین و زه جریان مه کهن، داوای ثاو، یا نان، یا بھرگ، یا نوین، یا خوارده مه نی، یا میوه، یا خه رجی، یا دیداری دوست، یا دیاری بتو خزم... هر کام لمانه یان داوا کرد به گویره ی توانا بؤیان جی به جنی بکهن، که وا بوو مه بهست له ئوف نه کردن مه نعی ده رپینی زویریه لهوان به کم یا به زور، وه مه بهست له مه نعی «نهر» مه نعی ده رپینی خیلاف و سه رپیچیه له قسه و فهرمانیان یا به دروخسته وهیان. وه هر کاتن قسه تان له گه لدا کردن له جیگه و ریگه دا قسه ی خاوهن که رامه ت و خاوهن حورمه تیان له گه لدا به کار بینن. وه بالی کزی و خوبه که مگرتن دابنه ویته بتو باوک و دایکت له بھر ده رپینی میهربانی له گه لیانا و دوعایان بتو بکه و له خودا بپارپیره وه بؤیان و بلی: خودایه! پهروه ردگارا! ره حم و میهربانی به جنی بینه له گه ل باوک و دایکندا له پاداشی چاکه ی

ئەوان لەگەل مندا، وەکوو ئەوان بە میھرەبانی خوت وات پىكىردن كە منيان بە بچووکى و ناتەوانى پەروەردە كرد لە حايلىكدا خۆمم نەئەناسى.

وە لم ئايە تەدا تەشىبىھى كىزى كراوه بە پەلەوەرىيڭى سەرمابىدوو، وە يَا گەرما لىدرارو، وە يَا پەلەوەرىيڭى جووجەلە لەزىراكە وتۇو، وە ئىزافەي «جناح»ى بۇ كراوه تا بىن بە قەرينى ئەم تەسىپوفە كە بە ياساي «نيستىعارەي مەكىنیي» بەجىن ھاتۇوە. وە جوملەي «واخض لەمە» كراوه بە تەرشىح و جوانكىردى ئەم نىستىعارەيە.

﴿رَبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَا فِي نُفُوسِكُمْ إِن تَكُونُوا صَالِحِينَ فَإِنَّهُ كَانَ لِلأَوَّلِينَ عَفُورًا﴾ ٢٥

ئىتمە فەرمانمان پىدان لم ئايە تە پېشوانەدا بە ئىخلاسى عىبادەت بۇ خودا و بە ئىحسان و چاكە كىردن لەگەل باوک و دايىكە كاتنانا، جا كاتنى بە زاهير ئەم فەرمانانە تان بەجىن هيتىن ئەو بىزانن خودا زاناترە لە ھەموو كەس بەھە و الە دلىانا نەگەر ئىۋە بۇ خودا سولحاو و دلى خاوىن بن لە بەجىھىتىنى ئەو فەرمانانەدا، ئەو كاتە ئىۋە ئەبن بەو بەندە پاكانە كە گەراونە تەۋە بۇ لای خودا وە خودايىش تاوانىبەخشە بۇ ئەوانە، وە ئەگەر ھەروا بە دىمەن فەرمانە كان بىكەن يَا ھەر موبالات نەكەن ئەويش ھەر لە لای خوداي زانا دىيارە و پىتى ئەزانى.

بىزانن! لە ئايە تى: «وقضى رىك ألا تعدوا... تاد» دا فەرمانى دا بە بەندەيى بۇ خودا وە پاش ئەو چاكە كىردن لەگەل باوک و دايىكدا لەبەر ئەو كە پەروەردگار بۇ ئادەمىزاز خوداي تەعالايمە و لە پاش خودا ھۆى بەختىو كەن و پىنگە ياندىنى ئەو بىرىتىيە لە باوک و دايىكى ئەو.

وە لە لايەكى ترەوە سوپاسى ھەر ئىنسانى بۇ كەسى كە نىعمەتى پىدانىن زۆر جوانە و بەرانبەرى چاكە بە چاكەيە، وە يەكە خاوهەن نىعمەت لەسەر ئىنسان خودايە

که نیعمه‌تی وجود و عهقل و زانست و خواست و خواستی و دارایی پیداوه، وه بین گومان ئه نیعمه‌ته گهورانه داوای بنهنده‌بیی ئه کهن له ئىنسان بۇ ئدوه بېنى به سوپاس بۇی، وه له پاش خودای تەعالا کەس نییه به قەی باولك و دايىك كه نیعمه‌تى بىنى له سەر ئىنسان، وه له سوپاسى ئەم جۆره خزمەتکردنەدا خودا بېرىارى داوه كه چاکه بکا له گەليانا.

جا ئەگەر يەكىن پرسىار بکا بلىت باولك و دايىكى ئىنسان مەبەستيان له رىكەوتىن و نووستن و رابواردىان وەرگرتىن لەزەتى خۆيان بۇوه ئىتر ئەبىن حقوقوقيان له سەر مەندالله كەيان چى بىن؟

ئەوه وەلامى وەھايە: كە بېرىارى ئەوه نادەين باولك و دايىك هەر مەبەستيان رابواردىن و لەزەت وەرگرتىن بۇوبىي، بەلكۈو لەگەل ئەو لەزەتەدا مەبەستيان پەيدا بۇونى مەندالىكە كە خزمەتى دين و دنیاي خۆى و باقى ئادەم مىزاد بکا، و زىياد لەمە ئەمە لە رۆزىكەوه كە ئەو مەندالله پەيدا ئەبىن و گىانى ئەكرى بە بەرا بارە بە سەر دايىكە كە يەوه هەتا كاتى لەگەل ئىش و ئازارى ئەوا دىتە دەرەوه بۇ دنیا، وه له ساتمۇھە تا بە تەواوى خۆى ژىوارى خۆى پەيدا ئەكا بە ھەممۇ جۆرى باولك و دايىكى وان له مەينەتى پېنگەياندىنا وله ھەممۇ سزايدىكى ئەودا بەشى گەورە بۇ ئەوانە، ئايا ئەم جۆره خزمەتە ئەوان كەردوويانە موقابىلە ناكىرى بە خزمەتى ئەو مەندالله بېكىا بە باولك و دايىكە كە؟ لام وايە هەر ژىرى ئىرى بىكەتەوە لەم وەزعەدا باوەر ئەكا بەوه كە باولك و دايىكى ئىنسان بەس عىيادەتىان بۇ ناكىرى ئەگەرنا شىاوى ھەممۇ خزمەتىكى تىن لە لايەننى مەندالله كانىانەوه.

ئامۇزگاريتان ئەكم بە ما يە بۇ پايەي شەرهەف هەتا هەتايە رەوايە ئىنسان بۇ بابە و دايە گىانى شىرىنى بىدا بە زايە

ئه‌ساسی بوونی هەرچی گیانداره
ھەر باوک و دایکە به تولى زەمان
خۇئەدەنە بەر دەردی رۆزگار
ھەتا رۆلەيان بىگا به پىرته و
بىنى به مەردی گوردى تەوانا
بىنى به وەسیله‌ی پېشکەوتى گەل
بىنى به چرا بۇ شەوى تارىك
نان بىدا به گەل وەکوونانەوا
لە بىمى ئەوان ئەمان بىھۇشىن
ئەيکەن بە ھیوای ژیوارىتکى چاك
ئەم دەرد و داخە لىتك بىدەنەوە
بۇ باوک و دایکى دا نەخا شاباڭ؟
لە بۇيان نەمرى بە ھیوای رەحمەت
ھەر ئەو بە حەق حەقىقەت ناسە
لە بۇ «والدىن» بىن بە پىرته و
ئىکراميان بىگەن لە ماۋەی ژيان
دوعا و خىراتيان بىکەن بە ما يە

خۇدا خالقە، پەرەورەدگارە
پاش خودا ئەوهى بە سوودە بۇمان
خۇئەدەنە بەر دانى ھار و مار
بە شەو نەخەوی، بە رۇز تەك و دەو
بىنى بە شەخسى فامىدەی زانا
بىنى بە قىيلەی خزمەتى كۆمەل
بىنى بە عاسا بۇ رىنگەی بارىك
بىنى بە رەھبەر بىتىھ پېشەوا
لە ھەر ساتىكدا رۆلە نەخۇشىن
ئەوهى پىنى بىگەن لەسەر بىرى پاك
جا بىن بە ئىنساف بىر بىكەنەوە
ھەرگىز ماقۇولە رۆلەی بە كەمال
دەستىيان نەگرى لە كاتى زەحمەت
ھەر خودا حەق و خودايە راسە
كە فەرمانى دا پاش سوجىدە بۇ ئەو
خزمەتىان بىكەن بە دل و بە گيان
پاش مەردىشىيان ھەتا ھەتايە

﴿وَمَاتِ ذَا الْقُرْبَىٰ حَقَّهُ وَالْمِسْكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَلَا تُبَدِّرْ تَبَدِّرًا﴾

لە ئايەتە پېرۇزانەدا لە ئاياتى: ﴿وَقُضِيَ رِبِّكُ﴾ ئايەتى بىست و سىن تا سەر: ﴿ذلک
ما أُوحى إِلَيْكَ﴾ كە ئەكتە حەفەدە ئايەت بازى لە زانا بەرزەكان دايىان ناون بە^{٢٦}
ناونىشانى «الإنسان الكامل».

جا یه کم نایه‌تی باسی نایه‌تی نینسانی کرد له گه‌ل خودای ته عالادا و له گه‌ل باوک و دایکا... هتا چه نایه‌تی، وه نه نایه‌تیش باسی حقوقی خزم و خویش و داماوان نه کا و نه فرمومیت: بدنه بهو که سانه که خاوون رشته‌ی خزمایه‌تین له گه‌لتانا وه به می‌سکینه کان و ریبواره داماوه کان حقی خویان و مال و دارایی خوت به ناحق و ناشهرعی خه‌رج مه‌که.

﴿إِنَّ الْمُبَدِّرَنَ كَانُوا إِخْوَانَ الشَّيْطَنِ وَكَانَ الشَّيْطَنُ لِرَبِّهِ كُفُورًا﴾

۲۷

به راستی نه که سانه که مالی خویان به ناشهرعی خه‌رج نه که نهوانه دوست و برای شهیتانه کانن و بدرابه‌ر به خودای ته عالا که دروستی کرد و دوژمن و ناسوپاس بورو و ناسوپاسه هتا هتایه، وه هر که س له گه‌ل خودانه ناسا بژی نه ویش نه بین به خودا نه ناس.

﴿وَإِمَّا تُعَرِّضَنَ عَنْهُمْ أَبْيَقَاءَ رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَ تَرْجُوهَا فَقُلْ لَهُمْ قَوْلًا مَيْسُورًا﴾

۲۸

وه مادام مالت له دهستا بورو به قهی حاچ نه و حقه‌یان پن بده، وه نه گهر جاری له جاران مالتیکی وات به دهسته‌وه نه بورو وه لات دا له شت پیدانیان له بدر نه وه چاوه‌بروانی نیعمه‌ت و ره حمه‌تیکی له لایه‌نی خوای خوت‌وه دهست بکه‌وئ نه وه قسه‌یان له گه‌لابکه به قسه‌یه‌کی ناسان و عوزر بینه‌ره‌وه به عوزریکی موناسبی باش که له سه‌ر دلیانا نه بین به بار.

وه لحاصل خودای ته عالا نه فرمومیت: کاتنی رزگار بورویت له خزم‌هتی باوک و دایک پیویسته خه‌ریکی خزم‌هتی خزم و خویشان بی نزیکتر له نزیک، جا خزم‌هتی هه‌زار و داماوان جا خزم‌هتی ریبواران.

وه بوقه بیانی ئهم ئایه‌ته له سهر مهزه‌بی ئیمانی شافیعی علیه السلام که مه‌سره‌فی واجب هر ئوه‌یه خه‌رج بکرئ بوق «ئوسوول» و «فروع» و «ئه‌هل» و اته باوک و باپیره و دایك و نهنگ و كور و كوره‌زا و كچ و كچه‌زا وزن و خاديمه‌ی ناو مال که به‌کرئ نه گيرابين.

وه بوق باقى خزمان هر ئوه واجبه که ئىنسان دلىان را بگرئ به مال بىن يا به قسى خوش يا به هاتوچوکردن و نامه‌ناردن بوق لايان له شين و شاديدا، به‌لام هه‌زار و داماوان و رىبواران ئوه زه‌كات و كه فارهت و نه زريان ئه‌درىتىن. كاتى ئىنسان ئهم حقوق‌قانه‌ی له سهر نه‌بورو ئوه واجب نىيە له سهرى خه‌رج‌گردنى مال، به‌لام سوننه‌تە ئىنسان قهت دهستى له خيتر و خيرات نه‌كىشىتى‌وه و به قهى حاڭ خيرومه‌ند بىن به حاڭ و به مال. وه پاش ئه‌وانه خودا نه‌هي ئه‌كا له «تبذير» ئهم له فزه له زمانى عدراه‌با ئىفسادى مال و دارا يىه به‌وه که له غه‌يرى رىنگه‌ي مەشروعه‌وه سه‌رف بکرئ که واين هر مالى بوق واجبات يا بوق «مستحبات» سه‌رف بکرئ ئوه ته‌بزير نىيە، به‌لام هر مالى له حه‌راما له ناو بدرى يا له شتى مەكرۇوها ئوه ته‌بزيره، وه له جومله‌ي ته‌بزيره سه‌رفى مال به ئه‌ندازه‌ي زياد له پتويسىت له هر موناسىب‌هه‌يە كدا بىن. هه‌روا هر مالى بوق فيز و ده‌مار و ناو و شۆره‌تى بىن سوود سه‌رف بکرئ ئوه‌يش به ته‌بزير ئه‌ناسرى، وه ئهم نه‌وعله سه‌رفه له ئىنسانى موسولمانى زانا و هوشيار و خاوهن دينه‌وه دووره.

وه بوق خيتر و خيرات‌يش خودا ئه‌ندازه‌ي ناو بىن داناوه بوق ئىنسان وه كور فه‌رمۇويه‌تى:

﴿ وَلَا يَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً إِلَى عُنْقِكَ وَلَا يَبْسُطْهَا كُلَّ الْبَسْطِ فَنَقْعَدَ ﴾

ملوماً محسوراً ۲۹

ئەفهرومیت: دەستى خوت بە رشتەی بەستەوە مەبەرەوە بۇ لای گەردنت، واتە ئەوندە رژدی مەکە کە خوت دوور بخەیتەوە لە خیتر و خیرات و بەجیھیتانا ياسای عادەتى وەکوو يەکن زنجیر کرابىن و دەستى بەسراپى بە لای ملیھوە و جم و جوولى بىن نەكىز وە زۆر دەستىشەت بلاو مەکەرەوە بە جۆرى کە زىاد لە ئەندازەی واجب و سوننەتى ئىسلامى بە نارپەوا مالى خوت خەرج بکەی هەتا مالت بە دەستەوە نەمیتى. جا دابىنىشى بە كۈلتۈلى و ناتەوان و بىبى بە بار بەسەر خەلکەوە ئەوجار لۇمە و سەرزەنشتەت بۇ بىن لە ھەموو ناسراویتکەوە و مەمنووع بىن لە ھاتوچۇ، واتە مەيدانى ئەم لاولات نەمیتى.

﴿إِنَّ رَبَّكَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَن يَشَاءُ وَيَقْدِرُ إِنَّهُ كَانَ يُبَارِدُهُ خَيْرًا بَصِيرًا﴾

٢٠

وە ئەگەر ئەم خەرجە زۆرە بۇ ئەو نەكەی خەلک دەولەمەند بکەی ئەو بۇ تو ناکىرى، وە ئەو خارىجى ياساي حىكمەتى خودايە، بە راستى خودا رزق و رۆزى زۆر ئەكا و ئەبهەخشى بە ھەركەس بىھۋى و خواتىلى بىن وە كەم ئەكتەوە بۇ ھەركەسىن خواتىلى سەر كەمكەرنەوەي بىن، بە راستى خودا ئاگادارە لە ئەحوالى بەندەكانى خۆى و وەزۇنى ئەوان ئەبىنى.

﴿وَلَا نَقْلَنُوا أَوْلَادَكُمْ خَشِيَّةً إِمْلَاقٍ تَحْنُنُ نَرْزَفْهُمْ وَلَيَأْكُلُوا إِنَّ فَلَّهُمْ كَانَ خِطْفًا كِبِيرًا﴾

٢١

پاش ئەو نەكەي خودايى تەعالا باسى ئەوهى كەدە خۆى رزق و رۆزى زۆر ئەكا بۇ ھەركەسىن خواتىلى سەر بىن و كەم و كۈورى ئەكا بۇ ھەركەس كە خواتىلى سەر بىن، فەرمۇسى: نەتەوهى خوتان، لە كور و كچ، لە ھەرزانى و لە گرانيدا و،

لە كاتى جەنگ و نەهاتىدا مەكۈژن لە ترسى گەدaiي و بىنەوابى؛ چونكى رزق و رۆزى ئەوانە عائىدى ئىئمەيە و ئىئمە رۆزى ئەوانىش و ئىيەيش ئەدەين، بە راستى كوشتنى ئەوانە تاوانىتكى زۇر گەروھ و ناھەموارە؛ چونكە لە لايەكەوە بە دىگۈمانىيە بە خودا كە هەر رۆزى بە دەستى ئەننەيە، ياخود رۆزى كەم ئەدات، وە لە لايەكەوە ئەم جۆرە تاوانە ئەبىن بە هوى كەمبۇونوھە ئادەمیزاد لە سەر عەرزا وە بە هوى بلاو كەردنوھە دللىپەشى و بەدبەختى لە جىهاندا، وە لە لايەكەوە بېرىنى رىشەرىە حەممەت و مىھەربانىيە لە گەل ئەولادا، وە لە لايەكەوە ئازار گەياندەن بە دللى دايىكە داماوه بەدبەختە كەي كە چەن مانگ لە سكىيا ھەلى گرتۇوه هەتا لىنى بۇوهتەوە و دللى زۇر بەسراوه پىتىھە، وە لە لايەكەوە بەرانبەرى كەردن لە گەل قەزاي غەيىدە؛ چونكى ئەو تاوانبارە نازانى كە پاش ئەو رۆزە دنيا چۈن ئەبىن، وە زۇر جار وا ئەبىن زەمانى ئەو مەندالە زۇر ئارام و خۇش و ھەرزانى ئەبىن، هەر لە ئىستەوە ئەم تاوانبارىيە كارى ئىنسانى دللىپەش و بىنەزەبى و بەدبەختە.

﴿ وَلَا تَقْرِبُوا الْزَّيْنَةَ إِنَّهُ كَانَ فَرِحَشَةً وَسَآءَ سَيِّلًا ﴾

پاش ئەوە كە خودا نەھى كرد لە كوشتنى ئەولادىيان، نەھى كرد لە زىنا كەردىشىيان؛ چونكى زۇرېي ئىنسانى داوىن پىس لەبەر ئەو زىنا ئەكا لە لايەكەوە ئارەزووى نەقسە كەي جىيەجى بىكا، وە لە لايەكىشە و مەندالى ئەبىن بە بار بە سەرىيەوە؛ چونكى ئەگەر ژەنە كە خاوهەن شۇو بىن مەندالە كە ئەبىن بە مەندالى مىردى ژەنە كە، وە ئەگەر بىشۇو بىن ئەوە ئەو مەندالە ئەكۈژىرى پاش لە دايىكبوون وە يالە پىش پەيدابۇنیا زايە ئەكرى.

بە هەر حال خودا ئەفەرمۇيت: نزىكى زىنا مەكەونەوە، چونكى زىنا كەن بناغەيە

بۇ گەللى خىراپە:

به کم: نهمه که زیناکردن ئېبىن به هۆى کوشتنى نەو مندالى يالە ناو سكى دايکيا يالە پاش داكەوتنى.

دووهەم: زیناکردن ئېبىن به هۆى تىكەلپۈونى رشته‌ي نەتهو و زەوهەرزى، وە نەو مندالى کە ئېبىن لە كابراى زیناكار ئېبىن به مندالى كەسىنگى تر.

سېيھەم: ئېبىن به هۆى تىكىدانى خانەدان؛ چونكى ڏۇن كە فيرى زیناکردن بۇو بە يەكىنکەوە ناوهستى و گەللى جار نىنسانىكى وەهای پىش چاۋ ئەكەمەي كە ئەكەويتە شويتى و مالى خاوهەنە شەرعىيەكەي و عائىلەكەي تىك ئەدا.

چوارەم: نەو ژنە به هۆى ئەم كارە نابارەوە دلى بى علاقە ئېبىن لە گەل خاوهەنە كە يالا و دلى نادا بە ياسا و ناموس و چاودىرى دارايى لەو مالەدا.

پىنچەم: زۆر جار مىردهكەي بەو خەيانەتە ئەزانى و كابراى زیناکەر ئەكۈزى و فېتنە ھەلئەگىرسىن لە ناو دوو كۆمەل ئادەمیزادا و گەللى كوشtar و تالان و بەدرەفتارى پەيدا ئېبىن.

شەشم: هەر ژنى فېرى ئەو رەفتارە بۇو ئىتىر بە مىردهكەي خۆى داناكەمەي و ھەميشە بە شوين كردهوەي ناشيرىنما ئەگەرپى.

حەوتەم: خۆشەويىsti و پەيوەندى لە نىوان ئەو ژنە و مىردهكەي يانامىتىنى. ئەمانە ھەموو خراپەي دىيارىن.

ھەشتم: ئەم كارە نابارە لادانە لە سىنورى كە خودا بىريارى داوه و لادانە لە ياساي شەريعەتى خودا و كردنەوەي دەركىاي بى دىنى و دىن تەركىردنە لە جىهانان.

نۆھەم: هەر پىاويىكى خاوهەن ڙۇن كاتىن روپىشىت زىنای كرد و ئارەزووی خۆى لە حەراما تەواو كرد ژنى ئەو كابرايە شەيتان تەفرەتى ئەدا و لە داخى مىردهكەي يانەويش ئەجىن دۆستى بۇ خۆى ئەگرى لە دوولواوه خراپە پەره ئەستىتىن.

دهه‌م: ئەم كرده‌وه ناباره له لای تەبىعەتى ئىنسانى راسالاً ناموناًسب و ناشيرينه تەنانەت حەيواناتىش غېرەتىان قەبۇول ناكا بىنگانه بىتىه سەر مىچكەيان و ئەو كرده‌وه به فاحىشە و ناشيرين ئەزانى.

جا لەبەر ئەم ھەمو و ئەنجامە نابارانه خودا تەعلیمی ئەو نەھىيە كرد و فەرمۇسى: بە راستى زىنا كارىتكى فاحىشە و ناشيرينه و رىنگە يەكى خراپە بۇ بەجىپەتلىنى ئارەزۇوى نەفس.

﴿ وَلَا نَقْتُلُوا النَّفَسَ الَّتِي حَرَمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَمَنْ قُتِلَ مَظْلومًا فَقَدْ جَعَلْنَا لِوَلِيِّهِ سُلْطَنًا فَلَا يُسْرِفِ فِي الْقَتْلِ إِنَّمَا كَانَ مَنْصُورًا ﴾

لەبەر ئەوه كە زىناكىرن ئەبىن بە ھۆى ئەوه كە هيستا ئىنسانە كە نەھاتووه تە عالەمى وجود لا بىرى، واتە هەر بە تۆمى لە سكى دايىكا بە دەرمان فەرە ئەدرى، وە يالە پاش گيان تىچۈون زايە ئەكرى، وە قەتل بىريتىيە لە كوشتنى ئىنسانى دەرچۈرى راستەقىنە، خودا باسى زىناكىرن و نەھى لە زىنای خستە پىش نەھى لە قەتل وە لەبەر ئەوه كە لە زىناكىرن فيتنە و كوشتار پەيدا ئەبىن، پاش نەھى لە زىنا نەھى لە كوشتن كرد.

جا خوداى تەعالا ئەفرەرمىت: ئەى ھۆشياران ئەو نەفسانە كە خودا كوشتنى ئەوانى حەرام كردووه مەيان كۆزىن مەگەر بە ھۆى ئەوه وە كارىتكى وا بىكەن كوشتنىان رەوا بىن، وە ھەركەسى كە بە سىتم و بە ناخەق كۆزرا ئەوه بە راستى بېپارى حەقى تۆلەسەندە وەمان داوه بە خويىن رەسەكەي، دەى با زىادەرەۋى نەكا لە كوشتنى خەلکدا لە بىرىتى كۆزراوه كەي.

جا ئەگەر تاقە كەسى كوشتوویەتى هەر ئەو كەسە بىكۆزىتەوە لە تۆلەدا و دوو كەس يازىاتر نەكۆزى، وە يالانەدا بۇ كەسىكى دوور لەو تاوانەوە و بىكۆزىت

لەبەر ئەوە لەو خانەدانى پىاو كۈزەيە يالە ھۆزى ئەوە، وە ياخود بە ئازار و سزا ئەو كەسە نەكۈزى... ئەمانە ھەمو تاوانبارىن، جا ئەگەر خويىن رەسە كە بە ياساي دين حەق بىتىنى ئەو بە راستى يارمەتى ئەدرى، وە واجبه ئىمامى ئىسلام يارمەتى بىدا و حەقه كەي بۇ وەربىگىرى.

بىزانى! حەزىزەت ﷺ بەيانى «إلا بالحق» كردووھ بەو فەرمۇودەيە كە ئەلىن: «لا يحل دم امرىء مسلم إلا بأحدى ثلاث: كفر بعد إيمان، وزنا بعد إحسان، وقتل نفس بغير حق» واتە: رەوا نىيە رژاندىنى خويىنى موسولمان مەگەر بە سىن ھۆ: يەكم لە دين وەرگەرانەو پاش ئىسلامىيەت. دووھەم: زىناىىردن لە پاش ژن ھىننان ياش شووكىردن. سېھەم: كوشتنى بىن تاوانى بە نا حەق.

وە هەر شتى پاش ئەمانە كرابىي بە ھۆى كوشتنى ئىنسان وەكoo كوشتنى كافرى جەنگاوهەر و، ئىنسانى جەردەي رىڭر و، ئىنسانى ھەلمەتھىنەر بۇ سەر كەسىنەكى هييمىن و، ئىنسانى نويزىنەكەر پاش داواكىرنى تەوبە و، ئىنسانى «تەعرىز» بىكا بە نامۇسى كەسىن و، ئىنسانى ساحير و جادووگەر و... وىتەي ئەمانە، ھەموو لەسەر ئەساسى ئەوەيە كە ئەگەرپىنهو بۇ سەر يەكىن لەو سىن ھۆيە كە لەو فەرمۇودەي حەزىزەتدا ﷺ بەيان كراون.

﴿وَلَا نَقْرِبُوا مَالَ الْيَتَمِّ إِلَّا بِالْأَيْتَمِ هِيَ أَحْسَنُ حَتَّىٰ يَبْلُغَ أَشُدَّهُ﴾

وە لەبەر ئەوە خواردن و زايەكىرنى مالى ھەتيو ئەبىن بە ھۆى فەوتان و مردىنى، خودا پاش نەھى لە كوشتن فەرمۇوى: نزىكى مالى ھەتيو - مندالى نابالغى بىباوڭ - مەكەون مەگەر بە شىۋەيىن كە جوانترىن شىۋە بىن لە خزمەتى ئەو مالەدا ھەتا ئەو ھەتيو ئەگات بە كاتى هيىزى عەقل و ھۆش و فامىدەيى بۇ چاودىرى مالى خۆى، وە ئىتە ئەتوانن تەسەرۇفى شەرعى بە «ویلایەت» يابە «ويسايەت» يابە «قيمۇومەتى»

له لایه‌نی قازی شمرعده بکهن به مالی هه‌تیوا تا نهو کاته، وه لهو کاته به‌ولاده
ماله‌که‌ی ئه‌دریته‌وه ده‌ستی هه‌تیوه پیش‌ووه‌که وا ئیسته بالغ و ره‌شیده خۆی ئەزانی
چى لى نه‌کا.

﴿۳۴﴾ وَأَوْفُوا بِالْعَهْدِ إِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْئُولاً

وه هر عهد و په‌یمانیکتان بەست عه‌هدی ئیمان له‌گەل ره‌بهراء و عه‌هدی
دۆستی له‌گەل ئینسانی بەرانبهراء، عه‌هدی نیکاح یا تیجاره‌ت یا شه‌راکه‌ت یا نزوره
و غه‌یری ئەمانه وه‌کوو سوتندیکی شه‌رعی هەر کاتئ داتان مەزراندن به بى ھۆیه‌کى
دینى قەت تىکیان مەدەن؛ چونکى بە راستی په‌یمان پرسیاری واله دواوه و ئینسانی
بى په‌یمان بى ئیمانه وه ئاده‌میزادى درق و دەلەسەچى دەسپر و بى نرخ و بى میزانه،
وه له ناو كۆمه‌لى موسولمانانا بە پوشش یا بە بوش و بى هوش دائەنرئ، وه رهوا نیيە
ئاده‌میزاد نرخى خۆی له بازاری ژيانا بشكىنى.

**﴿۳۵﴾ وَأَوْفُوا الْكِيلَ إِذَا كِلْمَتُمْ وَرَنُوا بِالْقِسْطَاسِ الْمُسْتَقِيمِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ
تَأْوِيلًا**

وه پیوانه ته‌واو بکهن کاتئ کە دانه‌تان پیوا بۇ فروشتن یا بۇ سەندن، وه مالی
کیشانه بکرى بە ترازووی راست کیشانه بکهن، نەم جۆرە ره‌فتاره باشە و پاداش
و نەنجامى جوانە له لاي خودادا و له لاي ئاده‌میزادا.

**﴿۳۶﴾ وَلَا نَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنَّ السَّمَعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَئِكَ
كَانَ عَنْهُ مَسْؤُلاً**

قەت مەکە وەرە شوینى شتى کە زانست و فامى خۆت پىنى نه گەيشتووه، ئەگەر
بىر و باوەرە، باش دلت دابىمەزريتە له سەرى بە هوی زانستى خۆتەوه، ئەگەر زانستى

خوت پئی بگا، وه به هری که وتنه شوینی زانایه کی بهرزی خاوهن عیلم و باوه پینکراو کاتن گه یشته ئم پایه دروسته بتو تؤ تهقلیدی بکهی، وه کوو تهقلیدی موسولمانان بؤ ئیمامی «ابوالحسن اشعری» یا «ئەبۇ مەنسۇورى ماتورىدی» لە ئیعتیقادیاتا، هەروا لە ئەحکامی فەرعى عەملەلیشدا، وه کوو باسى نویز و رۆزرو و زەکات و حج و مامەلە و... هەر پیویسته بگهی بە عیلمى راستەقینەی خوت، یا عیلمى راستەقینەی ئىنسانىکى زانای باوه پینکراو وه کوو ئیمامی شافعى للہ.

بە كورتى لە ئیعتیقاداتا وە يالە عەملەلیياتا پیویسته ياخوت عالم و زانا بى يابەرھەوي عالمىكى زانا بى.

بەلىن لە بابهى ئیعتیقادیاتا، بە تايىيەتى گرنگە كانى، پیویسته بگهی بە پایەيەكى وەها كە پال بدهى بەو عیلم و زانستەوە ئەۋەندە بەھىز بى، وە ئم قسە كە من ئېكەم لە سەر ئەو ئەساسە يە كە تەقىلەد لە ئوسوولى دىندا دروستە وە کوو تەقلىد لە فورۇوعا دروستە، وە ئەمە قسە يەكى راستە؛ چونكى ئەگەر ئىنسان زۆر خاوهن پایە نەبىن لە زانستا ناگات بە عیلمى قەتعى، جا ئەگەر ئیعتىبار بە تەقىلەد نەكرى ئالەم ماتىل ئەبى.

وە ئەم ئايەتە لە سەر ئەم مەعنایە و تەمان ئەبىن بە كىنایەيش لە نەھى مۇشرييکە كان لهوە كە لە ئیعتیقادا ئەكەونە شوینى بتنە تاشراوه كان بە بىن عیلم بەوە ئەوانە سوودىنەكىان تىايىھ، وە بەس بە تەقلىدى گەورەكانىيان هەروا ئەبىن بە كىنایە لە نەھى ئەو كافرانە لە حەرام كىدنى بازە گۈشتىن و حەللاڭ كىدنى بازىئىك بە بىن دەليل بەلکوو هەر بە تەقلىدى كافره خاوهن دەستەلەتە كان.

وە ئەمە تا ئىستە لە سەر قەولى بۇو لە قەولەكانى خاوهن تەفسىرە كان للہ لە تەفسىری ئەم ئايەتمەدا.

قەولى دووهەم ئەمە يە: نەقل كراوه لە موحەممەدى كورى حەنەفييە وە كە: موراد لەم ئايەتە نەھىيە لە شايەتى درۇ، شايەتى دان بىن ئاگادارى و زانست، وە كەوو رىوايەت كراوه ئىبىنۇعە باس رېئىتە فەرمۇوييەتى: شايەتى مەدە مەگەر بەوهى بە چاو دىوته و بە گوينچكە بىستوتە و بە دل زانیوته.

قەولى سىيەم ئەمە يە: كە نەھىيە لە بوھتان كردن بە پاكان، واتە بوختان كردن بۆ پياوى پاك و ژنى بە ئەدەب كە لەو چەرخەدا لە ناو خەلکىدا باو بۇوه و ئىستەيش هەر زۆرە.

وە قەولى چوارەم ئەمە يە: نەھىيە لە درۈكىردن بە هيچ جۆرى، واتە مەلىنى بىنۇمە و نەتدىيە و، بىستۇمە و نەتبىستۇوە و، زانیومە و نەتزانیوھە.

بىزانن! ئايەتە كە ئەم قسانە هەموو ھەلەگرى، كە وابى حەق وايە ھەروا بە عومۇمى خۆرى بىھىيلىنە وە هەتا باش بىرلا له گەل ئاخىرى ئايەتە كەدا كە ئەفەرمۇيت: #إن السمع والبصر.. الآية# واتە بە راستى گوينچكە و چاو و دل واتە نىسبەتى شت لەمانە هەموو پرسىياريان لەسەرە كە وابۇو بە ناحەق مەلىنى بىستۇمە يَا دىومە يَا زانیومە با تۈوشى عارى دنيا و سزاي رۆزى قيامەت نەبى بە ناحەق.

بازى كەس وتۈويانە: ئەم ئايەتە دەليلە لەسەر معنۇي قىاس كردن و حوكىم بە ئىجتىيەد لە لايەنى موجتەھيدانەوە؛ چونكى ئەوهى لە قىاسىردن وە يالە ئىجتىيەدلى زانىيانەوە پەيدا ئەبنى گومانە و عىلەم نىيە و خودايش نەھى كردووه لەوە كە ئىنسان تابىع بىن بە غەيرى عىلەم.

جوابەكەي ئەمە يە: وتمان مەبەست لەو عىلەمە زانستىكە زۆر بەھىز بىن خواه بىن بە عىلەمى بەدېھى قەتعى وە ياخود نەگا بە پايەى عىلەمى يەقىنى، وە لە پايەى زەن و ئىعتيقادا بىنېتىھە، وە ئەم جۆرە زانستە بەھىزە كە وتمان دروستە ئىنسان بىكەۋىتە

شوئنی مه‌گهر له بازی ماده‌ی تایبه‌تیدا، وه کوو شایه‌تی له سه‌ر شه‌خسی ئینسانیکی تایبه‌تی.

وه ده‌لیل له سه‌ر ئه‌مه چمن شتیکه:

[وه‌لامی] يەكم: ئىجماع هەيە له سه‌ر ئه‌وه حۆكم بە زەن دروسته له دنیادا بە چمن ده‌لیل:

۱. عەمدل بە فتوای ئیمامان دروسته و ئه‌وه‌يش عەمدل بە زەن.

۲. عەمدل بە شایه‌تی دوو عادل یا چوار عادل واجبە له‌گەل ئه‌وه‌دا ئه‌وه شایه‌تیانه هەر ئەبن بە هۆزی زەن نەك عیلمى قەتعى.

۳. نېجىتىھاد له قىيلەدا دروسته له‌گەل ئه‌وه‌دا كە هەر زەنلى لىپا ئەبىن.

۴. قىيمەت دانان بۇ حەيوان و مالى فەوتاوا هەر بە زەن و واجبە كە عەمدل بە و تەقۇيمە بىكىرى مادام ئەھلى خىبرە بىكەن.

۵. عەمدلیاتى پىشكەكان ھەممۇسى له سه‌ر زەن و بە جىتىھىنانىان دروسته.

۶. هەر گۆشتى لە خارىچەوە له بىلادى ئىسلام يا كىتابىيە كاندۇھ دى ئىتمە هەر زەنمان ھەيە بە وە سەربىر راوى شەرعى بن له‌گەل ئه‌وه‌دا خواردىيان دروسته له لاي كەسى كە گۆشتى سەربىر راوى كىتابى وە کوو موسولمان ئەخورى.

۷. خودا ئەمر ئەكا بە ناردىنى دوو حەكم بۇ رىتكەختىنى نىوان ژن و مىزد و لابردىنى ئاثارۋىيەيان له‌گەل ئه‌وه‌دا قىسى ئەوانە هەر زەن ئەگەيدىنى.

۸ حۆكم بە ئىمانى ھەر موسولمانى ئەيىنى ھەر له سه‌ر زەن له‌گەل ئه‌وه‌دا ئه‌وه حۆكمە دروسته.

۹. ئەساسى رەوا بۇونى موعامەلە له‌گەل ئادەمیزادا له سه‌ر ئه‌وه‌يە ئەو مالە وا بە دەستىانەوە حەللاھ و مالى خۆيانە كەچى ئەوه بە زەن و قەتعى نىيە.
www.iqra.ahlamontada.com

۱۰. حمزه‌رت بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ فرموده‌تی: «خُنْ حَكْمَ بِالظَّوَاهِرِ وَاللَّهُ يَتَوَلِ السَّرَائِرِ» ئەمە يش
مەعنای وايە عەمەل بە زاھیر دروستە.

وەلامى دووهەم ئەمەيە كە: زەن ناو ئەبرى بە عىلەم، وە ئەمۇ عىلەمە لە ئايەتا شامىلە
بۇ عىلەمى يەقىنى و بۇ ئىعتىقاد و زەن، وە كۈو ئايەتى: «فَإِنْ غَلَمْتُمْ هُنَّ مُؤْمِنُونَ فَلَا
تَرْجِعُوهُنَّ إِلَى الْكُفَّارِ». ^۱

وەلامى سىيەم: مادام ئايەتى: «فَاعْتَبِرُوا يَا أُولَى الْأَبْصَارِ» دەلالەت ئەکە لەسەر
سيحەتى قىاس ئەوە لىتى دەرئەكەۋى كە ھەر ئىعتىقادى لە قىاسەوە پەيدا ئەبنى
جىنگەي ئىعتىبارە.

﴿وَلَا تَمِيشُ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّكَ لَنْ تَخْرِقَ الْأَرْضَ وَلَكَ تَبْلُغُ الْجِبَارَ
طَوْلًا﴾ ٢٧

وە مەرقۇ بەسەر عەرزىا بە خاۋەن فيزى و بە دەمارەوە، واتە بە ئارام بىرۇ بە رىندا
توند بىن مەكتە بە زەويىدا، وە ھەل مەخەرەوە تا سەرت بەرز بىتەوە بە خىلاڭى
عادەت؛ چۈنكى خۆ تو عەرز كون ناكەي بەم بىن دانانە وە نايىشىگەيتە ئاسمان لەبەر
درېئى و سەربەرزىت.

﴿كُلُّ ذَلِكَ كَانَ سَيِّئَةً، عِنْدَ رَبِّكَ مَكْرُوهًا﴾ ٢٨

ھەموو ئەو سىيەتانە كە لە ئايەتى: «وَقُضِيَ رَبِّكَ أَلَا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ» وە هەتا ئەم
ئايەتە باس كران و نەھى كرا لە ناپەوا كانىيان، ناپەوا كانىيان لە لاي خودا شتىگەلىكى
ناپەوا و ناشىرىنن.

1. المحتنة؛ ۱۰.

2. الحشر؛ ۲.

﴿إِذْلِكَ مِمَّا أَوْحَىٰ إِلَيْكَ رَبُّكَ مِنَ الْحِكْمَةِ﴾

وه ئه و ئادابه مەشروعانه کە ناگادار بۇوین بەسەريانا له و ئایه تانهدا له و حۆكمە جوانانه ن کە خودا وە حى کردن بۇ لای تو.

﴿وَلَا تَجْعَلْ مَعَ اللَّهِ إِلَّهًاٰ أَخْرَفَنْلَقَ فِي جَهَنَّمَ مَلُومًا مَذْهُورًا﴾ ۳۶

وه قەت له گەل خودادا مەعبۇدېتکى تىپىار مەدە تا بخىرىيەتە دۆزەخ بە لۆمە كراوى له لاينى خودا و فريشته خوداوه، وە بە دوور خراوه يى لە رەحمەتى خودا، وە ئەم وتارە كىنايە يە لە باقى مەخلوقات ئەگەرنا پىغەمبەران دوورن له و جۆرە بىر و باوه رانە.

﴿أَفَأَصْفَكُوكُرَبُّكُمْ بِالْبَنِينَ وَأَنْخَذَ مِنَ الْمَلَائِكَةِ إِنْثَىٰ إِنَّكُمْ لَنَقُولُونَ قُولًا عَظِيمًا﴾ ۴۱

ئايا پەروردگارى ئىيە نىرىنەي بۇ ئىيە هەلبىزادووه و خۆى لە فريشته كان نەته وە مىيىنەي بۇ خۆى بىپىار داوه، بەم مەعنა خودا باوکى كچەكانه و كچە كان بىرىتىن لە فريشته كان؟! بە راستى ئىيە قىسىمە كى زور دوور لە واقىع و خەترنالىك و خاۋەن تاوان ئە كەن.

﴿وَلَقَدْ صَرَقَنَا فِي هَذَا الْقُرْءَانِ لِيَذَكَّرُوا وَمَا يَرِيدُهُمْ إِلَّا قُوْرَا﴾ ۴۱

وە بە راستى ئەم باسەمان لە قورئانا زور گۈرى و بە گەلىن قالب نازلمان كرد بۇ سەريان بە هيواى ئەوه بىر بکەنه و حالى بىن خودا پىيوىستى نىيە بە نەته وە نە كور و نە كچ، وە خودا پاكە لە پەيوهندى لە گەل مومكىناتا بە خالقى و پەروردگارى نەبىن، لە گەل ئەوهدا ئەو كافرانە موبالات ناكەن و ئەو ئایە تانه ئىيە دوورى لە بىستنى حەق و نەفرەت لە ھۆشكىرنەوە زىاتر ھىچيان بۇ زىاد ناكا.

﴿قُلْ لَوْ كَانَ مَعَهُ دَاءِ الْمَهَةُ كَمَا يَقُولُونَ إِذَا لَا تَنْجَعُوا إِلَى ذِي الْعَرْشِ سَيِّلًا﴾ (۴۲)

نهی پتغه‌مبهربی خوشه‌ویست ئەم کافرانه له لایه‌کەوه ئەولاد بۇ خودا بپیار ئەدەن و له لایه‌کەوه بته تاشراوه کان ئەکەن به مەعبوود له گەلیا جا تو پیشان بفەرمۇو له مەقامى ئامۇزگارىدا: ئەگەر له گەل خودادا چەن خودايەكى تىرىبوايە ئۇلغەتىان بەيەکەوه ئەگرت و رىيگەي هاتوچۇ و زيارەت و دىيدەنیيان بۇ خۆيان ئەدقۇزىيەوه و رىيگەيەكىان ئەكردەوه بۇ لای خوداي خاونەن عەرش و لەم عەرزەدا بەم شىوه نەدەکەوتىن.

﴿سَبَّحَنَهُ وَتَعَلَّمَ عَمَّا يَقُولُونَ عُلُوًّا كَيْرَأً﴾ (۴۳)

تەنزىيە خودا ئەکەين و به پاڭ و دوورى ئەزانىن لەوه كە شەرييک و هاورييى بېي لە بەندەبىي بۇ كەدنە و له دروستكەرنى ھېچ شىيىكدا و له بىن باكى و بىن نيازىدا وە زۆر بەرزا و بالا بولەنە له و سيفەتانە كە ئەو كافره موشىيكانە بۇي دائەنېن بە بەرزييەكى زۆر گەورە و زىياد.

**﴿تَسْبِيحٌ لِهِ الْسَّمَوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ وَإِنْ مِنْ شَقِّهِ إِلَّا يَسْبِحُ
بِمُحَمَّدٍ، وَلَكِنَّ لَا نَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمُ إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا﴾** (۴۴)

خوداي عالەم خودايەكى وەھايە هەر حەوت ئاسمانەكان تەسبىح و تەنزىيە ئەکەن لە شەرييک، هەروەها عەرز بە وشك و تەرييەوه و ئەو كەسانەيش وان لە ئاسمان و عەرزى، لە ئادەمیزاد و لە جىين و فريشىتە و، ھېچ شتى نىيە لە كائيناتا ئىلا تەسبىح و تەنزىيە خودا ئەكا لە عەيىب و كەمى و به تايىەتى لە هاوريى، بەلام ئىيە لە تەسبىحاتە كانىيان تىناغەن؛ چونكى ئەوندە مەشغۇولى ياد و ناوى خودا نەبوون هەتا حاھەتىك و مەلهكەيەكى نەفسى وەھاتان بۇ پەيدا بېي كە له و تەسبىحاتە حاھلى بىن، وە له گەل ئەوەدا كە سەعى ناكەن بۇ گەيشتن بەو پايە به راستى خودا حەليم

و خاوهن لوقه که له سهر ئهوانه توله تان لى ناسیتیته و، وه تاوابه خشے که له ببر غافل بوونه که تان سزانان نادا. جا مادام خودا ئهوندە گهوره بى که کائینات هه مۇز تەسیح و تەنزیھی بکا و سەنا و ستایشی زاتى بکەن چۆن رهوايە ئه و کافرە موشريكانه بېيارى شەرىك بىدەن بۇ ئه زاتە موقەدەسە؟!

بىزانى! له تەفسیرى ئەم ئايەتەدا گەلىن له خاوهن تەفسیرە كان فەرمۇيانە: ئەم تەسیحاتە بېرىتىيە له تەسیحىتكى كە به زمانى حاڭ بى، واتە لم رووھوھ كە ئەمانە له مومكىناتن، وە سيفەتى ئىمکان شت مۇحتاج ئەكا بە سانىع و پەروەردگار وە حادىسن و خودووس و دەرچۈونى له نەبوون بۇ پاپەي بۇون پىويىستى بە فاعيل ھەيە، ئەمانە دەلالەت ئەكەن له سەر وجوودى سانىعى «واجب الوجود» و تاق و تەنيا. وە ئەم تەسیح و ستایشە بە جۇرىتىكى تەننە.

بەلام من بە ئىستىناد له سەر زاھىرى ئاياتى زۆر و چەن حەدىسىتكى شەرىفا و بە دەليلى عەقلى و ئىستىدلال بە ئاسار باۋەرم وايە كە ئەم تەسیحات و سوپاس و ستایشە ھەموو بە تەرتىيەتكى وايە شىاوى ئەو شتانە بىن، غەيرى دەلالەتى حاڭ له بەر ئەو خودا تەوانايە و ئايەت و حەدىسە كانىش زاھىرن بۇ مەبەستى ئىمە ئىتىپ پىويىست نىيە لادەين له زاھىر.

دەليل له ئايەت:

يە كەم: ئەم ئايەتە كە ئىستە باسى ئەكەين، وە بە تايىھەتى جوملەي ﴿ولكن لا تفھون تسبیحهم﴾؛ چونكە ئەگەر مەبەست دەلالەتى حاڭ، واتە دەلالەتى ئىمکان و خودووس بىن، ئەو ھەموو زانايەكى ميانە ئېزانى. جا كە وابى ماناي تەسیحىتكە وە كۇو كەلىمەي «سبحان الله و بحمده» و وىنەي ئەوانە.

دو وہم: نایا ہے تی «یسیع للہ...»۔

سيهم: نايه تي (سبح لله ... الآية).

چواره: ئايەتى **«إِنَا سَخْرَنَا الْجَبَالَ مَعَهُ يَسْبَحُونَ بِالْعَشَىٰ وَالْإِشْرَاقِ»**^١ چونكە نەگەر مەبەست دەللاھتى حاڭ بىن ئەوه خاس نىيە بە بەيانى و ئىوارەوه، بەلكۇو ھەتا زاتەم، ئەو شتە ھېي، ئەو دەللاھتە لازمى زات و ماھىيەتى تىا نىيە.

بنتحم: نایه تم، **وَإِنْ مِنْهَا لِيَسْبُطَ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ**[ۚ] که زاهیره لوهدا بهردی رهقی

وشك له خودا نهتر سی. زیاد لەمانەیش گەلنى ئایەتى تر ھەيە.

دہلیل لہ حہ دپس:

- وه کوو نهوه حهزرهت لکھنی فرمومويه تي: «لا يسمع صوت المؤذن جن ولا إنس ولا شجر ولا حجر ولا مدر ولا شيء إلا شهد له يوم القيمة». واته دهنگي بانگدهر نابيسنى جىنتى يا ثادەمى يا دار يا بهرد يا گل مۇتك يا شتى ئىللا له رۆزى قيامەتا شايەتى بۇ نەدا، نەدو مەعنای وايە كە لە دىنیادا نەو شستانە ھەمۇو بانگە كە يان بىستۇوو بۇيە دۆزى قيامەت لە حوزوورى خودادا شاپەتىيان بۇ نەدەن.

- وه له یوخاری شهريفدا له تئينومه سعووده وه ريوایهت نهکا که فهرمooویه تی:

«كنا نأكل الطعام مع رسول الله ونحن نسمع تسبيحه».

- وله سه حیجی موسیلمدا ریوایت ثکا له جایبرهوه له ئىپنۇسومرهوه فەرمۇویەتى:

له زرهت بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ فه موويه تى: «إني لأعرف حجراً عككه كان يسلم علي قبل أن أبعث، إني لأعرفه الآن».

١٨ ص:

٧٤ . الْقَرْةِ ؟

- هەروا حەدىسى نالاندىنى ئەو لقە دارخورما كە حەزىزەت بەلگىرەت وەختى خۆى پالى پىوه ئەدا لە كاتى خوتىخۇيىتىدا وە لە پاشا گۈزىايەوە لەوئى رۆيىشىتە سەر مىنېر، لە ناو «مەدھىدىن» ا مەشھۇورە.

- وە ئىپنۇعەباس بەلگىرەت رىوايەتى كردووە كە حەزىزەت بەلگىرەت رابورد بە لاي دوو قەبرا و فەرمۇوى: ئەمانە سزا ئەدرىن و سزاكەيان لەسەر گۇناھىتكى گەورە نىيە: يەكىكىيان ئەرپۇشت لە ناو خەلکدا چلۇچۇرى ئەكرد، وە يەكىكىشىان لە كاتى تارەتا خۆى پاك نەدەكرەدەوە لە گەمىز.

جا ئەمرى فەرمۇو لقە خورما يەكىان بۇ ھەيتا ئەويش كردى بە دوو پارچەوە ھەر يەكىن لەوانەي لەسەر قەبرى لەو قەبرانە داچەقان و فەرمۇوى: رجا وايد سزاكەيان سووڭ بىن مادام ئەم دارە تەپ بىن. ئەمە ئىشارەيە بۇ ئەوە مادام ئەو دارە تەپ بىن تەسبيحى خودا ئەكا، جا ھەرچەن ئەمە نابى بە دەليل بۇ تەسبيحى جەمادات بەلام ئەبى بە دەليل بۇ تەسبيحى بىن زمان.

- وە ئەبۇزەپى غەفارى بەلگىرەت رىوايەتى كردووە كە پىغەمبەر بەلگىرەت حەوت بەردى بچووکى ھەلگىرت بە دەستى خۆى و ئىتمە تەسبيحى ئەو بەرداھەمان بىست، لە پاشا خىستنې دەستى ئەبۇۋەكىر لە دەستى ئەويشا تەسبيحيان كرد، جا خىستنې دەستى عوسمانوو و لە عومەرەوە لە دەستى ئەويشا تەسبيحيان كرد، جا خىستنې دەستى عوسمانوو و لە دەستى ئەويشا تەسبيحيان ئەكرد. ئەم حەدىسە «بەزار» و «تەبەرانى» رىوايەتىان كردووە، وە لە رىوايەتى تەبەرانىدا ئەلىنى: ھەركەسى لەو خەلقەدا بۇو ھەموو دەنگى تەسبيحەكەيان ئەبىست، وە كاتى كەوتە دەستى ئىتمە ئىتەر دەنگىيان نەبىسرا. وە ئەمانە ھەموو دەليلن لەسەر ئەوە كە تەسبيحاتى جەمادات بە شىيەتى قىسى بىسراو بۇوە.

نه گهر که سئی بُلی: ته‌سبیحاتی جه‌مادات نه‌بین به ده‌لاله‌تی حالی بین نهک به شیوه‌ی عاده‌ت له‌به‌ر ئه‌وه زانایانی ئوسوول ئیستیدلایان کردوده به عیلم و قدره‌ت و کلامی باری له‌سر حه‌یاتی باری، جا نه گهر جه‌مادات کلام و ته‌سبیحاتیان بین ئه‌وه ئیستیدلاالی زانایانی ئوسوول [هیچ نرخیتکی نابین، له‌به‌ر ئه‌وه که کلام له جه‌مادیشدا هه‌یه!]

وه‌لامه‌که‌ی ئه‌مه‌یه که: سیفه‌تی حه‌یات «حه‌قیقه‌تیکی جینسیه‌یه» و چهن نوع واله ژیریا:

نه‌وعی يه‌که‌م: حه‌یاتی قه‌دیمه‌ی زاتی باری ته‌عالا که نه موحتاجه به میزاج و بونیه و نه له حه‌یاتی باقی خاوون حه‌یاته کان ئه‌چن.

نه‌وعی دووه‌هم: حه‌یاتی حادیسه وه ئه‌م حه‌یاته حادیسه‌یشے چەن سینفی هه‌یه وه کوو ئه‌ندامی ژیانی ناسکی فریشته و جین، وه کوو حه‌یاتی موقارین بۆ میزاج و «بونیه‌ی که‌سیفه» له ئاده‌میزاد و باقی گیانله‌به‌رانا.

وه بازه سینفیکی له‌گه‌ل حیس و حه‌ره‌که‌ی ئیرادییه‌دا نییه، وه کوو حه‌یاتی مه‌شلوول و مه‌فلووج و بئ‌هۆش و حه‌یاتی نه‌باتات و حه‌یاتی جه‌مادات له‌سر ته‌قدیری ئه‌وه که ته‌سبیح و حه‌مدی خودا بکهن. جا نه‌وه ئیستیدلاله که زانایانی ئوسوول کردوویانه ئیستیدلال ببووه به عیلمی شاملی و قدره‌تی ته‌واو و کلامی نزهملی و لایه‌زالی له‌سر حه‌یاتی قه‌دیمه‌ی نه‌زهله‌یه نهک له‌سر حه‌یاتی حادیسه‌ی بپاوه.

جا هه‌رچه‌ن جه‌مادات خاوون کلام و خاوون ته‌سبیحات بن به عاده‌ت ریگه‌ی ئیستیدلاالی زانایانی ئوسوول تیک ناچی؛ چونکی ده‌لیله‌که‌یان عیلم و قدره‌ت و کلامی کامیله و مه‌دلوله‌که‌یش حه‌یاتی قه‌دیمه‌یه. که وابن نه گهر که‌لامیتکی مه‌حدوود و ته‌سبیحی بیت‌هه‌جیگه له شتیکدا «ظاهرا» له جه‌مادات بن و له واقعا

بەشى لە حەياتى حادىسىەتىدا بىن بە قەى ئەو ئاسارە، ئەوا هەرگىز موعارەزەي ئىستىدلالى زانايانى ئوسوولى دين ناكا.

﴿وَإِذَا قَرَأَتِ الْقُرْءَانَ جَعَلَنَا بَيْنَكَ وَبَيْنَ أَلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ﴾

حَجَابًا مَسْتُورًا ﴿٤٥﴾

ھەر كاتى تو قورناني پيرۆز بخويتىتەو بەسەر ئادەمیزادىكدا كە باوهەريان بە قيامەت نىيە وە بۆيەت خوتىنەوە كە فامى بکەن و باوهەپى بىن بکەن و ئىمان بىتنى دروست ئەكەين لە بەينى تو و لە بەينى ئەوانا پەرددەيەكى وا كە داپوشراوە لە بەرچاوا و مانىعە لە فامى ئەو قورئانە و سوودلى وەرگرتنى و ئىمان پىھەيتىنى. وە ئەو پەرددە يا فرىشتەيەكە، يا لاپىدىنە ھىزى بىستان و بىتىنە، يا غەيرى ئەمانە لهوانە وان لە عىلەمى خودادا وە كۇو سەلبى زانست لە كافرەكان.

﴿وَجَعَلْنَا عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً أَنْ يَفْقَهُوْهُ وَفِي مَآذِنِهِمْ وَقْرًا وَإِذَا ذَكَرْتَ رَبَّكَ فِي الْقُرْءَانِ وَحَدَّهُ وَلَوْا عَلَىٰ أَدَبِرِهِمْ نَفُورًا ﴿٤٦﴾﴾

وە دامان ناوە و دائەنېئىن لەسەر دلى ئەو بىن ئىمانە موعانىدانە چەن پەرددەيەكى وا كە مانىع بن لە فامى حەقىقت، وە لە ناو گوچىچكەيشيانا كەپى و گرانييەكى زۇر دائەنېئىن بۇ ئەوە كە كەلامى حەق بە راستى نەبىيسن، وە كاتى ناوى خوداي خوت ئەبەي لە قورئانا بە تەننیايى و بە بىن ناوى بته بەتالەكان، ھەلئەسۇورپىن بە دواى خۇزىاندا لەبەر نارەزايى و نەتەويىسى ئەو كەلامە بىستۇويانە.

وە مەعلومە ئەوهى كە خودا ئېكا بەرابەر بەو كافرانە لەبەر ئەوهى كە بە درىزى كات بەرانبەركى و بىن شەرمىيان دەربېپوھ لەگەل حەزرە تاڭلۇغىنە وە خودايىش قارىلىنى گرتۇون.

﴿ تَعْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَسْتَمِعُونَ إِذْ يَسْتَمِعُونَ إِلَيْكَ وَإِذْ هُمْ تَحْوَىٰ إِذْ يَقُولُ
اَفَلَمْ يُؤْمِنُوا إِنْ تَثِّيلُونَ إِلَّا رَجُلًا مَسْحُورًا ﴾ ۴۷

ئیمه زاناترین له تو به و شته که گوئی رانه گرن له یهک به هوی نهوده و که بریتیبه
له گالته کردن به تو و به دینه کدت و بهو قورئانه ئیخوینیته و لهو کاتهدا که گوت
لئی رانه گرن، وه لهو کاتهدا که له ناو خویانا و توویژ ئه کهن به پهنانمه کی لهو کاتهدا
که کافره سته مکاره کان یهک به یهک ئه لین: ئه گهر ئیوه بکهونه شوینی ئهم شه خسه
ئه کهونه شوین پیاویتکی جادو و لیکراوی دل تیکچووی ده ماخ زایه بورو.

﴿ اَنْظُرْ كَيْفَ ضَرَبُوا لَكَ الْأَمْثَالَ فَضَلُّوا فَلَا يَسْتَطِيعُونَ سَبِيلًا ﴾ ۴۸
جا بروانه ئهی رهبه ری به رز و ورد بیه رهه به دل که ئه و کافره بن شوع عورانه
چلۇن «مېشىبەبە» يان بۇ تو باس کرد، جار جار به شاعیر، جار جار به کاهین، جار جار
به شیت و بىن عھقىل باست ئه کهن و نافامن قورئان ھۆنراوه نییه، وه تو ئىنسانىتکى
تەبیعەت پەستى کاهین مەشرەب نیت، وه نه دیوانە یەکى دوور لە فامى حەقىقت،
بەلکوو به پىچەوانەی ئه مانه وه.

له هەر باسیکدا ناوت بىتەدەر پىغەمبەر ئىکى سەربەرزى رەھبەر

بەلام ئه مانه به جۈرى گومرا بۇون ناتوانن بىنە وە سەر رىگەی راست.

﴿ وَقَالُوا أَعْذَا كُنَا عَظِلَمًا وَرُفِنَا أَءَنَا لَمْ بَعُثُونَ خَلْقًا جَدِيدًا ﴾ ۴۹
وە غايەتى شوبەھە يان ئە وە یە کە لە لایان دوورە لە پاش مردن زىندىوو بىنە وە
ئه لین: ئایا ئیمه لهو کاتهدا بۇوین بە ئىسقانى کۈن و دارزاين بە یە کا ئایا پاش ئە وە
ئیمه زىندىوو ئە کریئە وە بە شیتویە کى تازە؟!

﴿ قُلْ كُونُوا حِجَارَةً أَوْ حَدِيدًا ﴾ ٥٠ آنَّ خَلْقَاهُ مَمَّا يَكْسِي بُرْفٌ صُدُورَكُمْ ﴾

تو پیشان بفرموده هی رهبه‌ی حق: حمزه کهنه بین به برد، یا به ناسن، یا به هر جوره شتنی که زور له دلتانا گهوره‌یه و قابلی ده‌س‌لیدان نییه، هر خودا تهوانایه زیندووتان بکاته‌وه.

﴿ فَسَيَقُولُونَ مَنْ يُعِيدُنَا قُلِ الَّذِي فَطَرَكُمْ أَوَّلَ مَرَّةً ﴾

جا پاش نهوه که پیت راگه‌یاندن که نیوه برد بن یا ناسن بن قابلین بزیندووکردنوه، نه‌لین: کن زیندوومن نه‌کاته‌وه؟ توییش له و‌لامیانا بلن: نه‌وه که سه زیندووتان نه‌کاته‌وه که نه‌وه‌ل جار له نه‌بوون دروستی کردوون.

﴿ فَسَيَقُولُونَ إِلَيْكَ رُءُوسُهُمْ وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هُوَ قُلْ عَسَىٰ أَنْ يَكُونَ قَرِيبًا ﴾ ٥١

جا پاش نه‌وه جوابه‌یش سه‌ر با نه‌دهن و به گالته‌کردنوه نه‌لین: نه‌وه زیندووکردنوه که نه‌بن؟! تو پیشان بلن: هیوا وايه نه‌وه کاته نزیک بن.

﴿ يَوْمَ يَدْعُوكُمْ فَتَسْتَبِّحُونَ بِمُحَمَّدٍ وَتَظُنُّونَ إِنْ لِيَشْتَمِ إِلَّا قَلِيلًا ﴾

جا نه‌مجار به شیوه‌ی لادان له و تار له گه‌ل کافران بز لای موسویمانان نه‌فرمودت به موسویمانه کان: کاتی زیندووبوونه‌وه‌تان روزیکه که خودا بانگهان نه‌کا بز نه‌وه حازر بین بز حسیب و کتیب له سه‌ر کرده‌وه و نیوه‌یش قه‌بوولی نه‌وه بانگه نه‌کهنه و راست نه‌بنه‌وه له گه‌ل سوپاسی خودادا و وا نه‌زانن که له دنیادا و له بزره‌خنی ناویه‌ینی دنیا و قیامه‌تا ماوه‌یه کی کم نه‌بن نه‌ماونه‌ته‌وه. و له روزه‌یشا که راست نه‌بنه‌وه زیکرتان نه‌وه‌یه نه‌لین: «سیحانک اللهم وبحمدک».

﴿ وَقُلْ لِعِبَادِي يَقُولُوا أَلَّا تَهِي أَحْسَنُ إِنَّ الشَّيْطَانَ يَنْزَعُ بِنَفْسِهِ إِنَّ الشَّيْطَانَ كَانَ لِلنَّاسِ عَدُوًّا مُّبِينًا ﴾ ٥٣

تو نهی پیغه‌مبهربن خوشه‌ویست به بهنده موسولمانه کانم بلی: با قسمی جوان و نرم و مناسب بکهن له گهـل کافره موشیکه کانا و به شیوه‌یه کی جوانتر له هممو شیوه‌یی؛ چونکی هه میشه شهیتان بـو هـل نـه گـهـرـی کـهـ فـیـتـهـ وـ نـاـشـوـوبـ بهـ رـزـهـ وـهـ کـاـ لـهـ نـاوـ بـهـیـنـیـ مـوـسـوـلـمـانـ وـ کـافـرـ،ـ بـهـ رـاـسـتـیـ شـهـیـتـانـ دـوـزـمـتـیـکـیـ دـیـارـیـ وـ نـاـشـکـرـایـ مـوـسـوـلـمـانـانـ.

﴿ رَبُّكُمْ أَعْلَمُ بِكُمْ إِنِّي شَاوِرٌ حَمْكَمْ أَوْ إِنِّي شَاوِرٌ بَعْذَبَكُمْ وَمَا أَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ وَكِيلًا ﴾ ٥٤

وه نه و تاره که نـهـیـکـهـنـ لهـ گـهـلـ کـافـرـ کـانـاـ نـهـمـهـیـهـ بلـیـنـ:ـ خـودـایـ نـیـوـهـ زـانـاتـهـ بـهـ نـهـ حـوـالـیـ نـیـوـهـ،ـ نـهـ گـهـرـ خـوـاـسـتـیـ بـیـنـ رـهـ حـمـتـانـ بـیـنـ نـهـ کـاـ وـ شـارـهـ زـاتـانـ نـهـ کـاـ بــوـ رـهـ فـتـارـ بـهـ رـیـگـهـیـ رـاـسـتـ،ـ یـاـ نـهـ گـهـرـ خـوـاـسـتـیـ هـبـیـنـ سـرـاتـانـ نـهـ دـاـ،ـ وـ نـهـیـ پـیـغـهـ مـبـهـرـ خـوشـهـ وـیـستـ توـمـانـ رـهـوـانـ نـهـ کـرـدـوـوـهـ بــوـ سـهـرـ نـهـوـانـ بـهـ کـهـسـیـکـیـ وـاـهـمـوـ نـیـشـیـکـیـانـ هـهـوـالـهـیـ توـبـیـ.

﴿ وَرَبُّكَ أَعْلَمُ بِمَنِ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَقَدْ فَضَّلْنَا بَعْضَ الْنَّبِيِّنَ عَلَىٰ بَعْضٍ وَمَا يَنـیـنـا دـاـوـدـ زـبـوـرـاـ ﴾ ٥٥

نهـکـ تـهـنـیـاـ بـهـ حـالـیـ نـهـ وـ کـافـرـانـ بـهـ لـکـوـوـ خـودـایـ توـ زـانـاتـهـ لـهـ نـیـوـهـ بـهـ هـهـرـکـهـسـیـ کـهـ واـلـهـ ئـاسـمـانـهـ کـانـاـ یـاـ وـاـلـهـ عـهـرـزاـ لـهـ:ـ پـیـغـهـ مـبـهـرـانـ وـ غـهـیرـیـ پـیـغـهـ مـبـهـرـانـ وـ،ـ لـهـ مـوـسـوـلـمـانـانـ وـ کـافـرـانـ،ـ وـ ئـهـمـ ئـادـهـ مـیـزـاـدـانـیـشـمـ وـ دـرـوـسـتـ کـرـدـوـوـهـ کـهـ باـزـیـکـیـانـ کـرـدـوـوـهـ بـهـ پـیـغـهـ مـبـهـرـ بــوـ لـایـ باـزـیـکـیـانـ وـ لـهـوـ پـیـغـهـ مـبـهـرـانـیـشـداـ باـزـیـکـیـمانـ پـایـهـ پـیـداـوـهـ بـهـ سـهـرـ باـزـیـکـداـ،ـ وـ زـهـبـوـرـیـشـمـ دـاـوـهـ بـهـ دـاـوـوـدـ وـ دـاـوـوـدـ پـیـغـهـ مـبـهـرـهـ وـ گـومـانـ مـبـهـنـ کـهـ کـهـسـیـ گـهـوـرـهـیـ

و سه‌رُوكی بین نابین به پیغمه‌بهر، نه خمه‌یر خودا خوی نه زانی کن هله‌بژیری بز گهوره‌بیی له دنیادا یا له دینا.

﴿ قُلِ اَدْعُوا الَّذِينَ رَعَمْتُم مِّنْ دُونِهِ فَلَا يَمْلِكُونَ كَشْفَ الظُّرُرِ عَنْكُمْ وَلَا تَحْوِي لَا ﴾ ٥٦

تو ئهی پیغمه‌بهری خوش‌ویست بلنی بهو که‌سانه که غه‌بیری خودا ئه‌په‌رسن، وه کوو عیسای مه‌سیح و عوزه‌بر: هاوار بیههن بز لای ئهوانه که گومانیان پین ئه‌بهن به گهوره‌بیی له غه‌بیری خودا، بزانن ئهوانه هیچ کاریکیان پین ئه‌کرئ به بین خواستی خودا؟ (حاشا و کلا!) به هیچ شیوه‌بین ناتوانن هیچ زیانی له ئیوه دوور بخنه‌نوهه بیان شتن له سه‌رئیوه لادهن و بیدهن به سه‌ریه کنی تردا.

﴿ اُولَئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ يَبْغُونَ إِنَّ رَبَّهُمُ الْوَسِيلَةُ أَيْمُونٌ أَقْرَبُ وَيَرْجُونَ رَحْمَتَهُ وَيَخَافُونَ عَذَابَهُ إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ كَانَ حَذُورًا ﴾ ٥٧

وه ئه و ئاده‌میزاده موباره کانه که ئه و کافرانه عیاده‌تیان بز ئه‌کهن و بانگیان ئه‌کهن بز چاری ئازار و ورگرتني فه‌ر و پیت، خویان ئه گهربین به دوای شتیکدا که نزیکیان بکاته‌وه لهو خودا کامیان که به بیری خه‌لکی نزیکتره له خوداوه هه‌مو وان به دوای تاعه‌تیکه‌وه که بیانگه‌یه‌نی به ره‌زای خودا و هیوای ره‌حمه‌تی خودایان هه‌یه و بیمیان له سزای خودا هه‌یه، وه حه‌قیشیانه که بترسن له سزای خودا؛ چونکی سزای خودا به راستی نابار و ناهه‌مواره و مه‌ترسی لئی ئه‌کرئ.

﴿ وَلَنِّ مِنْ قَرَيْةٍ إِلَّا نَحْنُ مُهْلِكُوْهَا قَبْلَ يَوْمِ الْقِيَمَةِ أَوْ مَعَذِّبُوهَا عَذَابًا شَدِيدًا كَانَ ذَلِكَ فِي الْكِتَابِ مَسْطُورًا ﴾ ٥٨

وه ئەم ياخى بۇون و سەركىشىيە ھەر بۇ ئەم كافرانى مەككە و دەور و بەرى
مەككە يە نىيە، بەلكۇو ھەموو تاقم و چىتىنى لە ئادەمیزاد كاتى دەستەلاتيان پەيدا كرد
و ماوهېن خودا نىعەمت و دارايى باراند بە سەريانا دەست ئەكەن بە لادان لە ياساي
دادگەرى. جا لەسەر ئەم وەزعە بىپارمان داوه كە هىچ ئاوهدانىيەكى خاوهەن دەستە
و بەستە و قەرەبالغ نىيە لە دنیادا ئىللا ئىتمە ئەو قەرەبالغە و خەلکى ئەو ئاوهدانىيە
لە ناو ئەبىن و رىشەكەنیان ئەكەين لە پىش رۆزى قيامەتا، ياساي سزايان ئەدەين بە
سزادانىيکى زۆر سەخت و نابار. وە ئەم رووداوانە ھەموو لە «لوح المحفوظ» دا
نووسراون و ھەممووئىشيان وەرگىرنى تۈلەي لادانە لە ياساي راستى خودايى و پالدانوھەي
لەسەر ھېزى دنيا بە جۆرى كە شىعاريان ئەمە بىن: ياساي جىهان ئەمە يە كە خاوهەن
ھېز بىن ھېزەكان بخوات.

﴿وَمَا مَنَعَنَا أَنْ تُرْسِلَ إِلَّا أَنْ كَذَّبَ إِهَا الْأَوَّلُونَ﴾

ئىتمەي مەنۇن نەكردووه لەوە كە ئەو موعجىزانە بىتىرىن كە كافره كان داواي ئەكەن
وەك: ناردىنى فريشته، يا دەرخىستنى باخى دلگوشادى عالەمى بۇ ئەوان، ئەوە نەبىن
كە ئومەمەتە پىشۈرۈدە كان كاتى ئايەتىان بۇ دەرئەخرا بە درقىيان ئەخستەوە و ئىتمەيش
رىشەكىشمان ئەكىدىن، وە ئىستە ئەگەر ئەو ئايەتانە دەربىخەم بۇ ئەھلى مەككە ئەزام
ئەوانىش بە درقى ئەخەنەوە و منىش لەسەر ياساي خۆم رىشەكەنیان ئەكەم. وە
خواستىشىم لەسەر ئەوە نىيە؛ چونكى لە نەتهوھى ئەوانە گەلنى ئىنسانى باش دروست
ئەكەم.

﴿وَإِنَّا شَعُودَ النَّاقَةَ مُبِحَّةً فَظَلَمُوا إِهَا﴾

ئەو بۇو ئىتمە دامان بە قەبىلەي «سەمۇود» ئەو موعجىزە كە داوايان كرد وەكۇو
وشتىرىكى مىچكە لەگەل بەچكە يەكدا، وە حالى ئەو وشتە وەها بۇو كە موعجىزە يەكى

دیاری و رووناک بود، کهچی هوزی سه مورد ستمیان کرد و خویان توشی توله کرد به پهی کردنی نه و شتره وه.

﴿وَمَا نُرِسِّلُ إِلَّا لِتَبَيَّنَ أَنَّهُ مَنْهُوٌ فَإِنَّمَا يَنْهَا إِلَّا لِتَأْلِمَ إِلَّا لَعَذَابَ إِلَّا لَتَخْوِيفًا﴾

وه نیسته کاتی بازه نایه تی بتیرین بتو قومی مه ککه و هکو گرانی و قاتی و رووداوی بدرا و بازه شتیکی و ها، نای نیرین بتو ترساندنی نه هلی مه ککه نه بی، نهنا نه گهر نایه ته گهوره کان بتیرین و قهومه که ئینکاری بکهن نه و قهومه له ناو نه بین.

﴿وَإِذْ قُلْنَا لَكَ إِنَّ رَبَّكَ أَحَاطَ بِالنَّاسِ﴾

وه تو باسی نه و بکه که چون جار به تو و تو و به راستی خودای تو ئیحاتهی داوه به ئاده میزادا و دهوره داون و همو وان له قه بزه قودره تی نهوا، هم رکاتی خواستم بین نه تو انم سزايان بدهم به لام له بر نه وه بپياری نه وهم داوه نه يان فه و تینم ته نجیلی نه و سزايم کردووه.

﴿وَمَا جَعَلْنَا الْرُّثْأَ يَا أَلَّا فِتْنَةً لِلنَّاسِ وَالشَّجَرَةَ الْمَلْعُونَةَ فِي الْفَرْمَادِ﴾

وه نه و خمه وی که نیشانی تو مان دا و هکو خه و بینین بین به و که نه رونه مزگه و تی حه رامی مه ککه وه له گه لیارانا، کردمان به فیتنه بتو بازه که سی که ئیمانیان لاوازه له بھر نه وه که به هری گه رانه و تان له جاري يه که مدا دهستیان کرد به قسه و باس و به دروخستنه وهی تو.

هه روا باسی نه دره خته ناهه واره دور له ره حمه تی ئیمه و هکو داری «زه قوم» بین که له ناو دوزه خا نه بروینین نه ویشمان کرد به فیتنه بتو بازی بین عه قل که نه یگوت: چون داری ته له ناو ئاگر دانا نه پویت؟ وه نازانی دهسته لاتی من لهوانه بالاتره.

﴿وَخُوْفُهُمْ فَمَا يَرِدُهُمْ إِلَّا طَغَيَّنَا كَيْرًا ﴾ ٦٠

وه ئه و قهومی تؤیه ههر لمهه ئه و حالی خۆيانه ماون و عهقلی ساغ ناخنه کارههه، بؤیه هه رچهه نئه يان ترسینم قهت پهند و هرناگرن و بير ناكهنههه و رېگهه راست ناگرن، بەلكوو به پىچەوانهههه هه رياخى ئه بن و سه رېچى زياده يان لى پهيدا ده بىن. جا ئه مه هه ره شه يه و مانای ئه مه يه ئيمه كەسمان له دهس دەرناجى جا با پىيان هەلبىكىشىن و دەست بکىشنههه له کارى نابار ئه گەرنا تالاوى كىرى ئه بىن به دەميانا.

﴿وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِأَدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ قَالَ أَسْجُدُ لِمَنْ خَلَقْتَ طِينًا ﴾ ٦١

ئهی پىغەمبەرى خۆشەويىست باسى ئههه بکه كه وتمان به فريشته كان: سوجدهى رىز بىهن بۇ ئادەم - باوکى ئادەم ميزاد - ئه وانىش هەمۇو سوجده يان برد ئىيليس نەبىن، ئه و سوجدهى نەبرد و به رووی رەخنه گرتنههه و تى: ئايى من قهت سوجده ئه بىم بۇ ئه و كەسەى كه تو لە گەل دروست كردووه؟!

﴿قَالَ أَرَءَيْتَكَ هَذَا الَّذِي كَرَمْتَ عَلَيَّ لَيْنَ أَخْرَتِنَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَمَةِ لَاَحْتَنِكَ ذِرَيْتَهُ إِلَّا قَلِيلًا ﴾ ٦٢

جا شەيتان بۇ حالى بۇون له كاكلەي فەرمانى خودا و تى: ئاگادارم بکه لم ئىنسانە كه تو گەورەيى و پايەت پىداوه و گەورەت كردووه بەسەرما بۆچى و به چ ياسايىن پايەت پىدا بەسەر ئىيمەدا كه له مايهى نازك دروست كراوين؟ بەلام ئه گەر شوععورى خاوهن نورى ببوايە له پاش ئىقرار كردن بهوه كه خودا ئەوانى له مايهى نازك دروست كردووه و ئادەميشى له گەل دروست كردووه و تەواناي بوروه له مادەي

بین نور شتن دروست بکا و بیگه یعنی به پایه کی و ها بیکا به «خلیفه الله» له عهدا
ئیزانی که ئمو فهرمانه بین حیکمهت نیبه و ئیتر ئهو پرسیار و رهخنه کاریهی نهده کرد.
جا به تئکیده و تی: ئه گهر موله تم بدهی تا رؤژی قیامهت هرچی نه تهودی
ئادم ههیه ههموویان ریشه کهن ئه کهم به گومراکردنیان، و ههموویان مال و وزیران
نه کهم به ههوابی نارهوای ثارهزو و بازیه و مه گهر که من لهوان که دهرقه تی نه یه
له بھر راستی و راسالی.

﴿قَالَ أَذْهَبْ فَمَنِ تَبَعَكَ مِنْهُمْ فَإِنَّ جَهَنَّمَ جَرَأْكُمْ جَرَاءَ مَوْفُورًا﴾

خودا فهروی: بر ق لوه زیاتر مهدوه! من ئادم و ئاده میزادم بتو ئهوده دروست
کردووه بهندهی ساغ و سافی خوم له ئینسانی بین نرخ و ما یه جیا بکه مهوه، دهی
ھر که سئی ئهوده بین ما یه بکه ویته دوای تو که یه کهم ھهوابه رستی، بزانه ئهوده
دوزه خ جهزای ئیوه یه تابع و مه تبوع به جهزایه کی رهسا و پیا گه یشتو.

**﴿وَاسْتَفِرِزْ مَنِ أَسْتَطَعْتَ مِنْهُمْ بِصَوْتِكَ وَاجْلِبْ عَلَيْهِمْ بِخَيْلِكَ وَرِجْلِكَ
وَشَارِكْهُمْ فِي الْأَمْوَالِ وَالْأَوْلَادِ وَعَدْهُمْ وَمَا يَعِدُهُمُ الشَّيْطَانُ إِلَّا
غُرُورًا﴾**

وھ سووک را په رینه لهوان ھر که سئی که ئه توانی رای په رینی به ده نگدانی خوت،
وھ همرا بکه به سه ریانا به سواره و پیادهی خوتھو و ببه به شه ریکیان له دارایاندا
به گردکردن وھی له حه لآل و حه رام و پاک و پیس، وھ له نه تهودا به هقی نارهوایی
به ختیو کردنیان به حه لآل و حه رام و موبالات نه کردن به رهوابی یاسای ماره کردنی
دایکیانه وھ و گوئ نه دان به مانه وھی عیسمه تی شه رعی و نه مانه وھی، وھ به ته رکی

تمنی و تدریسیه و رووکردنیان له ئایینی خودایی و به هۆی خته دانیان بۆ بیر و باوه‌ری نابار و کرده‌وهی ناھەمواره‌وه، و فوو بکەره كەلله يانه‌وه به ئاره‌زوو نیشاندانی بى بایخ هەتا هیزت تیدایه، و لە واقیعا نیبیلیس واده نادا بە كەس بە بایی‌کردن و جوان‌کردن شتى ناشیرین نەبى لە بەر چاویانا.

﴿إِنَّ عِبَادِي لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمُ سُلْطَنٌ وَكَفَى بِرِّيْكَ وَكِيلًا﴾ ٦٥

بە راستی ئەوانه‌ی کە بە بى قەيد و شەرت و بە بى هەوا و مدرج بەندەی خوداي خوييان بۇ تو نېيە رىيگەی زال بۇون بە سەرييانا ئەوان وان لە ئاسمانا و تو واي لە عەرزما، تو واي لە پايەي پەستا و ئەوان لە پايەي بەرزا و خودا بەسە و كافىيە بۇ ئەو بىن بە پەنای هات و هاوارى ئەوان ئەو خوداي ئەوانىا کە پەروەردگارى تۈيە.

﴿رَبُّكُمُ الَّذِي يُرْجِي لَكُمُ الْفُلُكَ فِي الْبَحْرِ لِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ إِنَّمَا كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا﴾ ٦٦

پەروەردگارى ئىۋە ئەو كەسە يە كەشتى رەوان ئەكا بە هەوا لە دەريادا بۇ نەوه کە ئىۋە كەسبى نىعمەتى ئەو بىكەن لە عەينى دەرياكاندا و يا لەو بەندەرانەدا کە ئىۋە بىن ئەگەن، بە راستى ئەو پەروەردگارە مىھەر بانە بۇ ئىۋە.

﴿وَإِذَا مَسَكْمُ الظُّرُفِ فِي الْبَحْرِ ضَلَّ مَنْ تَدْعُونَ إِلَّا إِيَّاهُ فَلَمَّا بَعَثْنَاكُمْ إِلَى الْأَرْضِ أَغْرَضْنَمُ وَكَانَ الْإِنْسَنُ كَفُورًا﴾ ٦٧

وە كاتى کە لە دەريادا زەحمەت و بىمى خنکانتان بىن بگات كەس لە دلتانا نامىنى هاوارى بۇ بىمن ئەو خودا نەبى، كەچى كاتىكىش رىزگارتان ئەكا و ئەگەنە وشكانى لە فەرمانى ئەو خودا لائەدەن و ناسوپاسى ئەكەن، و لە واقیعا ئادەم مىزاد هەروا ناسوپاس بۇوه.

﴿ أَفَأَمْنَتُمْ أَنْ يَخْسِفَ بِكُمْ جَانِبَ الْبَرِّ أَوْ يُرِسِّلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا
ثُمَّ لَا تَجْدُوا لَكُمْ وَكِيلًا ﴾ ٦٨

ئايا هەر بەوه کە لە دەريا دەرچۈون ئىتىر ئەمین لەوهى کە خودا تەنىشىتى وشكانى عەرزاتان پىتوھ بىاتە خوارەوە و لەناوتان بىا، ياخود بايھى کى بەھىز و توند و تاوى بەرد و لم ھەلگەر رەوانە بىاتە سەرتان کە وردە بەردى دنياتان بەسەرا بىارىتىن ھەتا ئەتان شارىتىھە لە ژىرپا و لە پاش ئەنەن دەست نەکەۋى پەنای بۇ بىھەن کە لە ژىر ئەنەن بەرداھدا دەرتان بىكا؟

﴿ أَمْ أَمْنَتُمْ أَنْ يُعِيدَ كُمْ فِيهِ تَارَةً أُخْرَى فَيُرِسِّلَ عَلَيْكُمْ قَاصِفًا مِنَ الْرِّيحِ
فَيُغَرِّقُكُمْ بِمَا كَفَرْتُمْ ثُمَّ لَا تَجْدُوا لَكُمْ عَلَيْنَا بِهِ بَيْعًا ﴾ ٦٩

يا خەير نەمین لەوه کە جارىتىکى تر لەبىر ناچارى پەيداكردىنى ژیوار خودا بتان باتەوە بۇ ناو كەشتى لەسەر دەريادا، جا ئەمچار بايھى کى بەھىزى مادەشكىتىن بىتىرى بۇ سەرتان و كەشتىيەكەتان ھەلگىرىتىھە و بتان خنكىتىنى لە دەريادا بە ھۆى ئەن ناسوپاسيانەوە كە كردىتىن، جا پاش ئەم كارەساتە كەستان دەس نەكەۋى، واتە كەس نەمېنیتىھە كە بىكەۋىتە دواى دواى تۆلە لەش و بەشى لە ئاوا ون بۇوەكتان. كە ئىمە ئەنەن دەتەۋانىن بۇ بىرلى ئاكەنەوە؟

﴿ وَلَقَدْ كَرَمَنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُمْ مِنْ
الظِّيَابَتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقْنَا تَقْضِيَلًا ﴾ ٧٠

وھ ئەم ئادەمیزىادە نابارانە كە وەها ناسوپاسى ئەكەن وھ نەبىن كە من خزمەتم نەكىرىدىن، بەلكۇو بە راستى ئىمە كەرامەت و پايەمان دا بە ئادەمیزىاد بەوه كە ھەيکەل

و قهواره‌ی جوانمان پیدا و میزاجیکی ساغمان دروست کرد له لهشیا و هوش و گوش و بینایی و تهوانایی و خواهش و خواستگاریمان پیدان و هیزی ژیان و ژیوارمان بتو کرد به مال و شاره‌زامان کردن بتو زانیاری و پیشه کاری و هملان گرتن له وشکانا له سه‌پشتی گیانداری باره‌به‌ری ماوه ته‌ی که، و له هه‌مو و ژیواریکی دلخوازی باشمان دانی و پایه‌مان پیدان به سه‌ر گه‌لن لهوانه‌دا که دروستمان کردوون به گه‌وره‌کردنیکی باش، که‌چی به رابه‌ر بهم هه‌مو و نیعمه‌ته که پیمان داون ثه‌وه نه‌که‌ن که نهوان خویان ثه‌یزان.

﴿ يَوْمَ نَدْعُوا كُلَّ أُنَاسٍ يَأْمَدِهِمْ فَمَنْ أُفْتَى كِتَبَهُ يُمِينِيهِ فَأُولَئِكَ يَقْرَءُونَ كِتَبَهُمْ وَلَا يُظْلَمُونَ فَتَيْلًا ﴾ ۷۱

به‌لام خو نه میزادانه له دهستی من ده‌ناچن و جه‌زایان نه‌دریته‌وه له و روزه‌دا که ههر تاقمه ناده‌میزادی به ناوی پیشه‌واکانیانه‌وه بانگ نه‌که‌بن و فریشه بانگ نه‌کا: با په‌یره‌وانی فلاں پیغه‌مبه‌ر یا فلاں ره‌به‌ر بین بتو مه‌یدانی حسیب و ده‌فتهری خویان و هربگرن، جا هرکه‌سین لهوان که کتیبی بیر و باوه‌ر و کرده‌وهی خوی بدروی به دهستی راستیه‌وه نه‌وه نهوانه له‌بر خوشحالی و شادمانی به‌وهی نه‌بیین له کتیبیدا، نه‌وه کتیبی خویانه نه‌خویننه‌وه و به قهی په‌رده‌ی سه‌ر ناوکه خورماین سته‌میان لن نه‌کراوه و ناکری.

﴿ وَمَنْ كَانَ فِي هَذِهِ أَعْمَنَ فَهُوَ فِي الْآخِرَةِ أَعْمَنَ وَأَضَلُّ سَيِّلًا ﴾ ۷۲

وه هه‌رکه‌سین لهوان که لهم دنیادا کویر بوبین له راستی و رینگه‌ی راستی نه‌گرتی نه‌وه له روزه‌دا کاتنی کتیبکه‌ی له لای چه‌په‌وه بین درا گه‌لن کویرتر و گومراتره و کتیبکه‌ی به درزی و زویری و هرئه‌گری و بتو ناخوینریته‌وه.

﴿ وَإِن كَادُوا لِيَفْتَنُوكَ عَنِ الدِّينِ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ لِتَفْرِي عَيْنَكَ
غَيْرُهُ وَإِذَا لَأْتَهُمْ ذُكْرَ خَلِيلًا ﴾ ۷۳

به راستی نزیک بتو نه و کافره به دبه خته خاوهن فرو فیلانه دلت تیک بدهن و لات بدهن له بازی له حومانه که وه حیمان کرد و بتو لای تو تا له سر دلخوازی نهوان غهیری نه و حومانه نیسبهت بدهی له خودای ته عالا، وه نه گهر موافقهی نهوانست بکردايه به قسمی خویان نه یان گرتی به دوستی ماوهی زیانیان.

﴿ وَلَوْلَا أَن ثَبَّنَاكَ لَقَدْ كَدَّ تَرْكَنُ إِلَيْهِمْ شَيْئًا قَلِيلًا ﴾ ۷۴
وه نه گهر ئیمه به و عیسمه ته داومانه به تو و به و حیکمه ته که واله دلتا و دلی رووناک کرد و تو مان له سر حق دامه زراو نه بکردايه نزیک بتو کمنی مهیل بکمی به لایانا، واته له بازه ئاداینکدا که داخلی عهقیدهی ئیسلام نه بین و زیانیکی گشتی تیا نه بین؛ وه کوو ته فزیلی قه بیله بین به سر قه بیله یه کدا.

﴿ إِذَا لَأَذْفَنَكَ ضَعْفَ الْحَيَاةِ وَضَعْفَ الْمَمَاتِ ثُمَّ لَا يَجِدُ لَكَ عَلَيْنَا
نَصِيرًا ﴾ ۷۵

وه نه گهر نه و کمه مهیلهت بکردايه به لایانا پیمان نه چه شتی زه عیفی له زیانتا؛ چونکی باوه پری خه لک کز نه بتو پیت، وه زه عیفی کاتی مردن و پاش مردن؛ چونکی تاوانی بچووکی نزیکانی باره گا تاوانیکی گهوره یه وه بازی کاری باش بتو ئینسانی باشی عاده تی تاوانه بتو مه حرمه مانی حوزه ووری خودای ته عالا وه پاش نه وه کهستان دهس نه ده که ووت بین به یارمه تیده ری تو.

عهتا ریوایه تی کرد و بنه له ئیبنو عه باسه وه که ئهم ئایه ته هاته خواره وه له شانی پولنی له هوزی «سدقیف» دا هاتن بتو لای حهزه رت و گه لئن شتیان داوا

کرد مدعوقوں و نامه عقوول؛ ئهیان ووت؛ ئه و عه رزی ئیمه يشه بکه به وینهی عه رزی
حده می مه ککه نه داری نه گیانداری نه گیای دهستیان بۇ نه برى، وہ سالى جاریکیش
ئیزىمان بده بېرىن بۇ زیارتى بتەکەمان كە ناوی «لات»، وہ پایهی ئیمه بەرز بکه
بەسەر پایهی باقى دەور و پشتى خۆمانا... وہ گەلن هاتوجۆيان كرد لەم بابه تەوه كە
ئه گەر لوتفى خودا نەبوايە [لەوانە بۇو] حەزرت موافەقەی بکردايە لەسەر ئەوه كە
سەقیف گەورەتن لە باقى عەرەبى دەورىان. جا خودا ئەم ئايەتەی نازل كرد.

﴿وَإِن كَادُوا لِيَسْتَفِرُونَكَ مِنَ الْأَرْضِ لِيُخْرِجُوكَ مِنْهَا وَإِذَا لَأَلْيَبَثُونَ خَلَفَكَ إِلَّا قَلِيلًا ﴾^{٢٦} ﴿سُنَّةً مَنْ قَدْ أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ مِنْ رُسُلِنَا وَلَا تَحْدُدْ لِسْنَتِنَا تَحْوِيلًا ﴾^{٢٧}

بە راستى نزىك بۇو كافره کانى مه ککە بىن ئارامت بکەن لە عەرەزى مه ککەدا بۇ
ئەوه كە دەرت بکەن، وە ئەگەر ئەوه يش بکەن ئەوان لە پاش دەرچۈونى تو نامىنتەوه
لە ولاتى ماوەيەكى كەم نېبى، وە ئەمە رەفتارى منه و ياساى ئەو پىغەمبەرانە يە كە لە
ولاتى خۆيانا ئازار دراون و دەركراون پاش دەرچۈونى ئەوان ئومەتە كە يىشيان لە ناو
چۈون، وە بۇ ئەم ياساى دامەزراوى ئىمە گۈرانت دەس ناكۇوي.

ئەم ئايەتانە نازل بۇون لەو كاتەدا كە موشىيەكە كان كەوتىنە گرددەو بۇون و راوىيەزىزى
لەسەر ئازاردانى حەزرت بۇ ئەوه بىكۈزۈن ياخىن بکەن، وە بە رەغمى ئەوه كە
حەزرت بە فەرمانى خودا لە مەكکە كۆچى كرد، بەلام ھەر لەبەر ھېرىشى فيتنەي
ئەوان خودا ئەمرى دا بە كۆچكىرنى حەزرت كۆچكىرنى و فىعلەن كۆچى كرد. وە لە
پاش كۆچكىرنى ئەويش كافره کان بازىيکىان لە جەنگى بەدرا كۆژران و باقىه کانىشيان
ئەو شافەيانە نەما و «كأنه» هەمۇييانە فەوتان.

بیچگه لهو فهتحی مه ککه وه کوو ده رکدنی مه ککه بیه کان برو له ولاتی خویان؛
چونکی غه بیری ملکه چی کردن هیچیان بز نه ماوه.

وه ئه و ریوايەتى كە گۇيا حەزىزەت لە سەر تەرغىب و تەشويقى يەھوودى
مەدینە ويستى بىروا بۆ شام هەتا ئەم ئايەتەنە خوارەوە جا حەزىزەت عەزمى
لە سەر ئه و كۆچە تىكچۇو، لە «روح المعانى» دا بە بهتالى دائەنلى.

﴿ أَقِمِ الصَّلَاةَ لِذُلُوكِ الشَّمْسِ إِلَى غَسِقِ الظَّلِيلِ وَقُرْءَانَ الْفَجْرِ إِنَّ قُرْءَانَ الْفَجْرِ كَانَ مَشْهُودًا ﴾ ٧٨

نویزى خوت بە جىيېتىنە لە كاتى لادانى رۆز لە خەتى نیوهى رۆزى ھەتا كاتى
تارىكى شەو، وھ نویزى كاتى دەركەوتى سېبە يېتىش بە جىيېتىنە؛ چونكە بە راستى
نویزى بەيانى نویزىكە فريشتە كانى شەو و رۆز ھەممۇو تىايا يەك ئەگرن. جا لەم
ئەندازەدا نویزى نیوهرۇ و عەسر و مەغريب و عيشا و بەيانى ھەيە.

﴿ وَمَنْ أَلْتَلِ فَتَهَجَّدَ بِهِ، نَافِلَةً لَكَ عَسَقَ أَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَحْمُودًا ﴾ ٧٩

وھ لە بازى لە كاتە كانى شەو يىشدا تەركى خەوبكە بۆ نویزىكەن و نویزى تىدا بکە
بە فەرزى زىاد لە پېنج فەرزە بە تايىەتى بۆ بەرزى پايەتى تو، ھىوا ھەيە لە ئەنوارى
ئەم تاعەت و عىيادەتە دائىمەدا خودا لە رۆزى قيامەتە رەوانەت بىكا بۆ مەقامى و بۆ
شويىن و پايەيەكى تارىف كراوى بلنىد لە لاي خودادا كە مەقامى «شەفاعەتى گەورەيە»
لە قيامەتە.

﴿ وَقُلْ رَبِّيْ أَدْخِلْنِي مُدْخَلَ صَدِيقٍ وَأَخْرِجْنِي مُخْرَجَ صَدِيقٍ وَاجْعَلْ لِي مِنْ لَدُنْكَ سُلْطَانًا نَصِيرًا ﴾ ٨٠

وه بپاریزه وه خودا بلئی: یا ره بی به میهره بانی و که ره و ئیحسانی خوت داخلی شاری مه دینه م ئه کهی باشی بکه، وه ده رم ئه کهی له مه ککه با ده رچوونیتکی باش بین، وه یا ئەم خەیتە قەبرە وه به رەزا و رەحمەت وھ لە قەبرىشم دەرئە کەی بۇ رۆزى حەشر با ده رچوونیتکی باش بین، وھ ئەم خەیتە ناو ھەر کارىکەوھ باش بمحە ناوی، وھ کاتنی لهو کارەیش دەرت کردم با باش بین و هیزیتکی يارمەتیدەرم له لا یەنی خوتە وھ بۇ پیار بده بۇ ئەوھ کە فەتحى مە ککه بکەم له پاش ده رچوونم بۇ مە دینه، ياخود بۇ ئەوھ کە «مەمە» ئى بلاوکردنەوی ئىسلام تەواو بکەم.

﴿ وَقُلْ جَاءَ الْحَقُّ وَزَهْقَ الْبَاطِلُ إِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا ﴾
٨١

وھ لە جىيگەی باسى نىعەمەتى خودادا کاتنی کە فەتحى مە ککەت کرد و رویشتىتە ناو کە عبە وھ بلئی: وا بە راستى دينى ئىسلام هات بۇ بەيت له پاش ئەوھ کە بىپەرسىتە کان ماوەيىن داگىريان كردىبو، وھ دينى پۈوج کە بىپەرسىتىيە ده رچوو، بە راستى شتى پۈوج ھەر ده رچوو و ده رچوون نەبىن هيچى بۇ ناشى. وھ یا خود شىعارى وتارت لە موناسەباتا ئەم ئايەتە جوانە بىن: «جاء الحق وزهق الباطل إن الباطل كان زهوقاً».

ریوايەت كراوه لە ئىپنومە سعوودە وھ ﷺ کاتنی حەزرهت ﷺ فەتحى مە ککەت کرد رویشتە ناو حەرەمى کە عبە وھ لەو کاتەدا سىسەد و شەست بىتى تىدا بۇو عاسايەكى بە دەستەوھ بۇو ئەيىكەد بە چاوى بته کانا و ئەيفەرمۇو: «جاء الحق وزهق الباطل...» وھ بته کان ئە كەوتىن، هەتا ھەموو بته کانى خست. وھ بىتى قەبىلەي «خزانە» لە سەر بانى كە عبە بۇو لە مىس دروست كرابۇو حەزرهت فەرمۇو بە «عەلى»: بېرىۋ ئەو بته فەر بە ئەويش رویشتە سەربانى كە عبە و بته کەی خستە خوارە وھ.

وَنَزَّلْ مِنَ الْقُرْءَانِ مَا هُوَ شَفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِلْمُؤْمِنِينَ وَلَا يَزِيدُ الظَّالِمِينَ
إِلَّا خَسَارًا ۸۲

رهانه ئىكەين بۇ سەر پىغەمبەرى خۆمان ئەوهى كە شىفايە و ھۆى رزگارى و ئاسايىشە بۇ موسولىمانان لە ئاياتى قورئان، واتە شىفايە بۇ نەخۆشى نەزانى و بۇ دەردى بىن ئەخلاقى و بەدخولىكى، وە شىفايە بۇ ناساغى عەقىدە و بىر و باوهەر و كرددەوهى بە سوود، وە شىفايە بۇ دوورى لە ياساى حوكىدارى و دادگەرى، وە شىفايە بۇ ناساغى دىل و لەش و نەوعىكە لە دەرمان وە كۈو دەرمانى عادەتى دوكتورەكان بە مەرجى باوهەرى نەخۆشە كە و قورئان خوتىنە كە يىش، بەلام ئەو قورئانە ھېچ سوودى ناگە يەنى بە موشىيەكە كان و كافەرەكان و بىن باوهەرەكان زيانبارى و قورسى نەخۆشىيە كە يان نەبىن.

بىزانن! خاوهن تەفيىرسەكان لە مەعنای ئەم ئايەتەدا دوو قىسىم يان ھەيە:
[قسەى] يەكەم: قورئان دەستورىيەكە بە سوودە بۇ عالم وە كۈو چۈن دەرمانى دوكتورەكان بە سوودە بۇ ناساغ،
قسەى دووھەم: ئەمە يە كە ئەم شىفايە عامە بۇ ئەمە مەعنایە و بۇ شىفاي نەخۆشىنى زاھىرى و ئىستىدلەلىان كردووھ لە سەر ئەم مەعنایە بە چەن دەليل و چەن ئاسارى بەھىز:

يەكەم: رىوايەت كراوه لە ئەبووسەعىدى خدرىيەوە ئەلى: پىغەمبەر ئەلى: پىغەمبەر
رهانە كىردىن لە سرىيە يەكدا كە (۳۰۰) كەس بۇوىن، لاي قەومىك دابەزىين داواى مىواندارىيمانلى كردىن مىواندارىيان نەكىرىدىن. ئەلى: جا گەورەي قەبىلە كە دوپىشك پىيەوە دا، هاتن بۇ لامان و تىيان: ئايا لە ناو ئىۋەدا يەكىن ھەيە كە دوعاي چارى دوپىشك بىكا؟ ئەبووسەعىد ئەلى: منىش وتم: بەلىنى من ئەيكم، بەلام بۇ ئىۋەي
www.iqra.ahlamontada.com

ناکم ههتا مالیکمان پن نه‌دهن. ئهوانیش و تیان: سی (۳۰) مەرتان ئەدەینى، ئەلىنى: منیش «الحمد لله رب العالمين...» م حموت جار بەسەريا خویندەوە و کابرا ئازارەکەی نەما.

جا خواردەمنیيان بۇ ناردىن لەگەل سی مەرەكانا و ھەموومان لە خواردەمنیيەکەمان خوارد، بەلام رەفيقەکان لە مەرەکانیان نەخوارد ھەتا ھاتىنەوە بۇ لای حەززەت ﷺ و خەبەرەکەم بۇ گىزرايەوە فەرمۇسى: چۈن زانىت كە «الحمد لله رب العالمين» شىفای زامدارە؟ عەرزم كرد: يا رەسۋولەللە شتى بۇ كەوتە دلەمەوە، فەرمۇسى: بەخۇن و لە مەرەکانیش بەشمان بىدەن. ئەمە رىوايەتى «دارقطنى» بۇو لە كىتىبى «سنن»دا.

دووەم: ئىمامى بوخارى رىوايەتى كردووە لە عائىشەوە ﷺ كە حەززەت ﷺ لەو نەخۆشىنەدا كە وەفاتى كرد تىايا سوروه‌تى «معوذات» ئەخويىندەوە و فۇرى ئەكىد بە دەستى خۇيا و ئەيھىتا بە رووى خۇيا، كاتىن كە نەخۆشىنەکەی گران بۇو من لە باتى ئەو سوروه‌تەكەم ئەخويىندەوە و فۇرم ئەكىد بە لەشىا.

سېتىھەم: مادام كە سابت بۇوە كە حەززەت ﷺ موعەزوەزەکانى خويىندەوەتەوە و فۇرى كردووە بە دەستىيا و ھىتاۋىيەتى بە روخسارىا كە ئەمانە دوو سوروه‌تن لە قورئان، دەرئەكەۋى كە خويىندەوەي باقى ئىياتى قورئانىش دروست بىن؛ چونكى ھەموو وەكىو يەكىن لەوەدا كە لە قورئانى پېرۋۇن.

چوارەم: قورتوبى لە تەفسىرەكەيا ئەفەرمۇيت: زاناکان ئىختىلافيان بۇوە لەوەدا كە ئىنسانى شتى لە ناوى خوداي تەعالا يا لە ئىياتى قورئان بنۇوسىتەوە جا بە ئاو بىان شۇرۇتىھە و نەخۆش ئەو ئاوه بخواتەوە يا لەشى ئەو نەخۆشەي پىن بەھەنورى، وە سەعىدى كورپى موسەيىب ئەمەي لە لا دروستە. وە «أَمَّالْمُؤْمِنِينَ» عائىشە ﷺ ھەردوو «معوذىن» ئەخويىند بەسەر كاسەيەك ئاودا جا ئەيفەرمۇو بىرژىن بەسەز نەخۆشەكەدا.

و هر له تفسیری قورتوبیدا ئلی: «و قال ﷺ لا بأس بالرق مالم يكن فيه شرك، ومن استطاع منكم أن ينفع أخاه فليفعل».

پیتجهم: له قورتوبیدا ئلی: ئیمامی مالیک فرموده تی: هیچ عهیین نییه له وهد اشتئن له ناوی خودا بنوسریت و بکریته ملی ئینسانی ناساغ به نیازی «تبرک»، وه کومملی له ئههلى عیلم له سهر ئهم بیر و باوه‌پی ئیمامی مالیکهنه ﷺ وه عهبدوللای کوری عومه رجیعه فرموده تی: حمزه رهت ﷺ فرموده تی: کاتی که یهکن له ئیوه له خهودا ترسا و شتیکی وای چاپیکهوت با بلیت: «أعوذ بكلمات الله التامة من غضبه وسوء عقابه و من شر الشيطان أن يحضرُون» وه عهبدوللای ئهم دوعایه فیتری مندالله گهوره کانی نه کرد و بوقچوکه کانیشی نه نووسی و نه یکرد به شانیانا.

و هر ریوایه تی که له حمزه رهت و ریوایه کتابین بونه هی لهم نووسراوانه ئهه نه برری به سهر نووسراویکدا که ئایه تی قورئان نه بین، وه یا پارانه وه له خودا نه بین، وه یا به ناوی پیرۆزه کانی خودا نه بین، نه گهربنا نه مانه هه موبایان موباره کن. وه ئیمه له ماوهی ژیانی خۆمانا بازی دعوا و بازی ناوی خودامان و هرگرت ووه له ده می مامۆستا کانمان و نووسیومانن بونه خوشی و گیرۆدەی دەرد و له سوپاسی خودا ووه به زۆری، به نیزى خودا، سوودیان بیووه.

ههروا گەلن ئیستیفادەمان کردووه له خویندن ووهی قەسیدەی «بردیة» و له خویندن ووهی ناوی « أصحاب البدر» رجیعه، و له خویندن ووهی قەسیدەی «منفرجه» ئی ئیمامی عەزالی ﷺ بونه چاری گەلن گیر و گرفتی ژیان و به زۆری سوودمان لى و هرگرت وون.

و به هر عیباره تی مەشروع بین پارانه وه له خودا رهوايە، مادام ئەم شیوه به تایبەتی نه هی لى نه کتابی، جا ئه گەر دواعاکان «مەنسور» بىن ئهه زۆر موباره کە،

و هه گهر مهنسوریش نه بن مادام له فزه کان مه شروع بن دووباره رهوایه و دروسته و هر که مهنسی مهندی بکا یا له نه زانیته وه یا له عنادی نه فسانیته وه یه. ظیر ئینسانی موسولمان واجبه مراججه عهی کتیبه موھیمکان بکا، وہ کوو «الحصن الحصین» و وہ کوو ئاخری «جامع الصغیر» بق دروستی کردنی دوعاکانی حهزرهت ﷺ، وہ مراججه عهی «نه زکاری نه وه وی» بکا بق دوعای تایبته تی هر کاتی و هر شوینی. «والله هو الموفق والمعین».

﴿وَإِذَا أَنْعَمْنَا عَلَى الْإِنْسَنِ أَعْرَضَ وَنَأَى بِحَانِيَهُ، وَإِذَا مَسَهُ الشَّرُّ كَانَ يَتُوْسَأُ﴾

و هه که سانه که سوود له قورئانی پیروز ورنگر که سانیکن موبالات ناکهن به بیرکردنوه له مهعنای ئایه ته کانا و بیر ناکنه نوه له حالی خویان که کنی دروستی کردوون و نهنجامیان چون ئه بی و پاش ئهم مردنه یان - که گومانی تیدا نییه - ئایا هر وہ کوو حه یوانیتکی بی هوش ئه رون، وہ یاخود پرسیاریان لئی ئه کری؟ جا ئهم جوره که سانه وان له شیوهی گیانله بهره بی هوش کاندا؛ به شتی خوش شادمانن، وہ به شتی ناخوش پهربیانن وہ کوو خودا فه رموویه تی: کاتی نیعمهت بریزین به سه رئیسانی نابارا بایی ئه بی و سه ریتچی له فه رمانی خودا ئه کا و لا هه لئه کا له وانه که ئاموژگاریان ئه کهن، وہ کاتیکیش خرابه بی و ته نگه بهری و گیرؤددی بردنه میان بگری و شهپریکیان تووش بی ناومید ئه بن له هممو خیری و دنیایان لئی ته نگ ئه بی.

﴿قُلْ كُلُّ يَعْمَلُ عَلَى شَاكِتِيهِ، فَرَبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَنْ هُوَ أَهْدَى سَيِّلًا﴾

جا ئی پیغمه بری خوش ویست بلی به و ئاده میزادانه که ئهم قورئانیان به سه را ئه خوینیته وه: هر که مهنسی له هوشیاران که ته کلیفیان لئی کراوه له لایه نی خوداوه ره فtar

نه کا له سه ر موناسبه‌ی ئهو رینگه‌یه بپیاری داوه پیایا بروا بۇ قەبۇول ياره‌دی فەرمانى خودا، جا خوداي ئیوھ زاناتره له هەموو كەسى بەو كەسە كە شارەزاتره بۇ رینگه‌ی رزگارى خۇى، وە هەركەسىن رینگه‌کەی پان و راست بىن ئەوه ناگات بە مەنزىل و ماواي خوى، وە هەركەسىن وانېنى ئەوه ناگات بەو شوين و جىنگە باشە كە سوودى لى وەربىگرى لە قىامەتا.

ئىمامى رازى لەئىھە لەم شوينەدا پاش رەزا بۇونى بەوه كە «شاكلة» بە معنای «تەريقەت» و رینگه‌یه ئەفەرمۇيت: لەم شوينەدا وەجهىكى دووەم ھەيە عىبارەتە لەمە هەركەسىن رەفتار نەكا له سەر موافقى ئەوهى موافقى جەوهەرى نەفس و موقته‌زاي رۆحىيەتى، ئەگەر نەفسى خاوهەن پىتەو و بلند پايە بىن ئەوه كرده‌وهى بەرز و بەرىزى لى پەيدا ئېبى، وە ئەگەر نەفسەكەي پىس و پەست بىن ئەوه كرده‌وهى پەستى لى پەيدا ئېبى.

وە بۇ رۇونكىردنەوهى ئەم وەجهە دووەم ئەفەرمۇيت: زانا ھۆشىارە كان جىاوازىييان ھەيە لە «نفوسى ئىنسانى»دا: ئايا موختەلىفن لە ماهىيەتا و ئىختىلافى كرده‌وهى و ئەحوالىان لەبەر ئىختىلافىانە لە ماهىيەتى نەفسدا، ياخىر ھەموو موتەساوين لە ماهىيەتا و ئىختىلافى كرده‌وهىيان لەبەر ئىختىلافى مىزاجيانە؟ وە لە لاي من بىرى يەكم پەسەندە كە نفووس ئىختىلافىان ھەيە لە ماهىيەتا. برايەوه.

منىش ئەليم: لەم شوينەدا چەن شتى ھەيە پىتوىستە بىانزانن ھەتا راستى دەركەۋى. يەكم: نابىن تەفسىرى شاكىلە بىكىتىۋە بە جەوهەرى نەفس؛ چونكى ئەگەر كرده‌وهى ئىنسان له سەر خواتى جەوهەرى نەفس بىن لازم ئەكا ئىنسان مەجبور بىن لەو كرده‌وانەدا كە لىيەوه پەيدا ئېبن.

ھەرووا نابىن بە معنای نىستىعىدادىش بىن؛ چونكە لە ھەموو كەسىكدا توانا و لىها تۈۋىي چاڭە و خراپە ھەيە.

وه نابن شاکیله به مهعنای میزاج و ئەحوالى لەشى ئىنسان بىن لەبەر ئەو گەلەن كەس لەسەر يەك میزاج و يەك بونىهن لەگەل ئەوەيشدا كرددەۋەيان جىا جىا يە. هەروا مەعنای نىيەت و ناحىيە و مەزھەب موناسىب نىن، كە وابى ئەبىن ھەر بە مانا تەرىقەت و رىيگە بىن لەسەر ئەم ئىعتىبارە ئادەم مىزاز خاوهنى چوار ھىزىز: ھىزىز ئىدراكى فريشته‌يى و، ھىزىز شەھوھەت و ئارەزووئى نەفس و، ھىزىز قار گرتىن و ھەلمەت بىردىن و درېنەدەيى و، ھىزىز وەھمىيەت شەيتانى.

وه ھەر يەكىنى رىيگە يەكى تايىيەتى ھەيە لە ماوهى ژيانيا لە كەوتىنە شۇينى ئەم چوار ھىزىزدا، نەگەر تىكۆشا و نەيەپىشت ئەم ھىزانە لاي زىيادى زۆر و لاي كەم و كورپى زۆر بىگرن وە كەوتىنە ئىعتىدىال و ميانەكارىيەوە ئەو كەسە رىزگارە و سەربەرزە، وە ئەگەر كۆششى نەكىد بۇ ئىعتىدىالى ئەم ھىزانە وە ئەم ھىزانەى بەرەلا كرد ئەوە لە مەينەتى دنيا و قيامەتدا غەرق ئەبىن.

وه ئەو رىيگە تىكۆشانە بۇ تەعدىلى ئەم ھىزانە بۇ ئىنسان دەست ئەدا بە ھۆى ھاپپى ئىنسانە خاوهەن رۆحە پاكە كان يازانا بەرزەكان ياشاپى خاوهەن خوللەك و رەوشتى خۆش، وە ياشاپى بىركەدنەوە خۆى لە ئەحوالى خۆيدا لە ئەوەلەوە تا فام و شوعۇورى گىرتۇوە.

وه ھەر رىيگە يە غەيرى ئەم رىيگە يە بىن ئەوە فاسدە، وە ھەركەسىن بىيگرى ئەوە رىزگار نابىن وە لە دنيا و قيامەتا مات و سەركز و داماوه.

وه دەليل لەسەر ئەم تەقىرىرە ئەمە يە لە قورئانا خوداي تەعالا باسى ئەوەي كردووە ئەو فيتەرەتە كە ئادەم مىزازى لەسەر دروست كراوهە فيتەرەتىكى جوان و پاكە. وە لە حەدىسى پىرۇزىشا ھەيە كە ھەموو مندالى لەسەر فيتەرەت لە دايىك ئەبىن لە پاشان باۋىك و دايىكە كە ئەيکەن بە جۈولەكە ياشاپى خۆانە.

و هه رچمن خودای ته عالاً قودره تی هه يه که به جارئ هه رچی ئاده میزاد و جین هه يه هه مووبان بکا به فریشته بکا یا بیانکا به شهیاتینی ناپاک به لام خودا ئمهی نه کرد و نایکا؛ چونکی نه گهر خزوی وابکاله عالم ئیتر پیویستی به رهوانه کردنی رهبهران نه دهبو و هه رکه سین که به ته واوی چاک بوایه به زوری خودا چاک ئهبو، و هه رکه سین که به ته واوی خراب بوایه به زوری خودا خراب ئهبو، و به ندهی و ئیتاعی کس ده نده که وت. وه فائیده بش له ناردنی رهبهران و پیغمه بران نه دهبو، هه روا پیویست به ده رسی مامؤستایان و دانانی نیزام و یاسا ندهما وه ئیسان ئهبو به داریکی بی سیب و بی بهر و بی شان و پایه.

وه له ولایشه و خودای ته عالاً نه فهرومیت: «قد أفلح من زكّها ۱ و قد خاب من دسّها ۲». وه نه فهرومیت: «فَأَمَا مَنْ طَغَى ۳ وَأَثْرَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ۴ فَإِنَّ الْجَمِيعَ هُنَّ الْمُأْوَى ۵ وَأَمَا مَنْ خَافَ مَقَامَ رِبِّهِ وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوَى ۶ فَإِنَّ الْجَنَّةَ هُنَّ الْمُأْوَى ۷».

﴿ وَيَسْلُوكَ عَنِ الرُّوحِ قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي وَمَا أُوتِيسْتُ مِنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا ۸﴾

کافره کانی قوره بش پرسیارت لئی نه کهن له حقیقه تی «روح» نه و شته که گیاندار به بونی نه و گیانداره و زیندووه و به نه بونی نه و بی گیانه و مردووه، تو نهی پیغمه بری خوشی ویست له ولامیانا بلی: روح له و شتنه یه که به بی ماده و بی پهیدا بون له شتیکی تر پهیدا نه بین به هوی نهمر و فهرمانی پهروه ردگاری منهوه، وه ئیوه نایزانن، وه یا نه گهر به یانیش بکری تی ناگهنه و له سنوری عهقل و فامی

۱. الشمس؛ ۱۰ - ۹.

۲. النازعات؛ ۴۱ - ۳۷.

ئیوه به‌دهره، وه لمه‌یش سه‌رتان سور نه‌مینی چونکی به‌شتان نه‌دواوه له عیلم و زانیاری شتیکی که‌م نه‌بئ.

ریوایه‌ت کراوه: جووله‌که‌کان و‌تیان به کافره‌کانی قوره‌یش: پرسیار بکهن له موحه‌ممه‌د ﷺ له: «اصحاب الکھف» و «ذی القرنین» و «رفح»، جا ئه‌گهر جوابی هه‌رسیکیانی دایه‌وه یا له هه‌ر سینکیان بی‌دهنگ بwoo ئه‌وه پیغه‌مبه‌ر نییه، وه ئه‌گهر جوابی دایه‌وه له بازی و بی‌دهنگ بwoo له بازیکیان ئه‌وه پیغه‌مبه‌ر. جا کاتنی پرسیاریان لئی کرد هات جوابی «اصحاب الکھف» و «ذی القرنین»ی دایه‌وه و جوابی باسی روحی نه‌داوه وه ولامه‌که‌ی حه‌زرهت موافقی تهورات هات که له باسی روحدا به تیبهام وه‌لامی داوه‌ته‌وه و به روونی وه‌لامی نه‌دواوه‌ته‌وه.

به هه‌ر حال به زاهیری ئایه‌تی شه‌ریف رفح که سه‌رجاوهی شوعور و ئیدراکه و مه‌بده‌ئه بؤ‌ئاساری عه‌جیب و غه‌ریب لهو ماوهی مه‌حدووده‌دا که قه‌رار دراوه بؤ‌په‌یوه‌ندی به له‌شه‌وه، وه پرسیاری لئی ئه‌کرئ له پاشه‌ر قڑا، وه ئه‌گات به ئازاری قیامه‌ت له دوزخه‌خا، وه یا به ره‌حمه‌ت و نیعمه‌ت و لیقای خودای ته‌عالا هه‌تا هه‌تایه، نه‌نم روحه قورئان باسی نه‌کردووه و ئیمه‌یش ئه‌توانین باسی نه‌که‌ین.

به‌لام زانا موسولمانه به‌رزه‌کانی عالله‌می ئیسلام بیر و باوهرپی خویان ده‌برپیوه وه فه‌رموویانه خودای ته‌عالا بؤیه باسی نه‌کردووه؛ چونکی کونهی مه‌عنای رفح بؤ‌عامه‌ی ئاده‌میزاد فام ناکرئ.

جا جومه‌وره‌که‌یان فه‌رموویانه: رفح جیسمیکی له‌تیف و ناسکه و نفووزی هه‌یه له هه‌موو زه‌پاتی و جوودی ئاده‌میزادا هه‌تا ئه‌وه ماوه خودا بپیاری داوه. وه کاتن خواستی خودا له سه‌ر نه‌مانی بwoo ئه‌وه په‌یوه‌ندیه ئه‌پری و له‌شکه‌ی ئه‌که‌وئی، به‌لام ئه‌وه روحه علاقه‌ی مه‌عنه‌وییه و غه‌ییبیه‌ی نابپی لهو له‌شنه نه له گزرا و نه له پاش

ئهوه که به دریثایی زهمان برزی، هر روحی به قهی پایهی خوی له که سبی سه عاده‌ت و پیروزی به هوی تاعه‌تهوه، وه به زاهیری ئه‌حادیسی شه‌ریفه گه‌لن به‌دهن له گورا نارزین وه کوو له‌شی پیغمه‌مبه‌ران عَلَيْهِ السَّلَامُ و له‌شی شه‌هیدان. واته: کوژراوانی ناو جه‌نگن که بؤ به‌رزکردن‌وهی دینی ئیسلام بی، وه له‌شی ئهوانه که له به‌ره‌زای خودا با‌نگ ئه‌دهن، وه له‌شی پیاوچا‌کانی خودا و، زانايانی خاوهن کرده‌وهی به‌رزی پاک.

وه به‌لای بازی له زانا به‌رزه کانیشه‌وه وه کوو ئیمامی غه‌زالی بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ روح جه‌وهه‌ری رووت له ماده‌یه، له جیسم و جیسمانیات نییه، وه به چهن به‌لگه پشتگیری ئه‌م قسه‌ی خوی کردودوه، وه به راستی ئاساری نه‌فسی ئینسانی و ئیدراکانی زور بالایی و گه‌یشتنی به‌و پایه به‌رزانه که مه‌علوم بوجه بؤ خاوهن باوه‌ره کان له موسولمانان هه‌مووی ده‌لیله له‌سر ئهوه که روحی ئینسانی و نه‌فسی ناتیقه له عالمه‌یی جیسم و جیسمانیات نییه.

﴿ وَلَئِنْ شِئْنَا لَنَذْهَبَنَّ بِإِلَذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ ثُمَّ لَا تَجِدُ لَكَ بِهِ عَلَيْنَا وَكِيلًا ﴾
﴿ ٨٦ إِلَّا رَحْمَةً مِّنْ رَّبِّكَ إِنَّ فَضْلَهُ كَانَ عَلَيْكَ كَيْمَرًا ﴾

واته: ونه‌بین ته‌نیا روح بهو خاوهن قیمت و قه‌دره‌وه له دروستکراوانی خودای تو بین به‌لکوو هه‌موو شتیکی خاوهن قیمت و بین قیمت هه‌موو وان له به‌ر هیزی قودره‌تی خودادا له دروستکردنما و له راگرتنا و له براپنه‌وه‌یانا، وه ئه‌م قورئانه‌یش که ناردوومانه‌ته خواره‌وه بؤ تو وه به وینه‌ی روحی زانیاری عالمه‌هه ئه‌ویش وا له ژیر قودره‌تی خودادا، وه به راستی ئه‌گهر خواستمان له‌سر لابردنی بین له دلی تو‌دا و له دلی عالمه‌یی زانیارانا ئه‌توانین ئه‌وهی که وه حیمان کردودوه بؤ لای تو لای به‌ین له دلی تو‌دا و هدلی بگرین وه پاش ئهوه که لامان برد تو که‌سیکی وات دهست ناکه‌وهی که ئیعتمادی بدیته سه‌ر و بتوانی بؤت بینتیه‌وه ئیلا هۆی میهه‌بانی خودا

نه بن ئوده ئو میهره بانی خودایه قورئانه کدت پن نیشان ئەداته و، به راستی فەزلى لەسەر تو زۆر بۇوه و زۆرە.

﴿ قُلْ لَّيْنَ أَجْتَمَعَتِ الْإِلَشُ وَالْجِنُّ عَلَىٰ أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هَذَا الْقُرْءَانِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا ﴾ ۸۸

ئەی پىغەمبەرى خۆشەویست تو بلىنى بۇ كەسانە كە باوهەپىان وايد قورئان و تەمى ئادەمیزادە يا و تەرى جىتنە: بە ھەلەدا چۈون، وەللاھى ئەگەر ھەموو ئادەمیزاد و جىتنى عالەم گىردىبىنە و رېك بىکەون لەسەر خواتى ئودە كە وىتەى ئەم قورئانە بىتنى لە دانانى «موفەداد» و «مورەككەبات» و «جومە» و كەلامى ھەركام لە جىتكەسى خۆيا بۆ گەياندىنى ئەوهى كە مەقسۇودى خودایه لە ناردنى ئەو قورئانەدا، ناتوانى ئەو وىتەيە بىتنى ھەرچەند بازىكىشان پېشىوانى بازىكىيان بن و يارمەتى يەكتىر بىدەن لەو كارە گەورەدا كە موقابەلەي كەلامى خودایه؛ چۈنكى ھەر خودا زانايە بەوكارە پەنامەكىيانە كە لەمەپىش بۇون، وە يَا لەمەپاش ئەبن ھەتا وەكۇ خۆى بەيانى بىكەن، وە ھەر خودا ئەزانى بە ئەندازە ئەو نىيمان و باوهەپە و ئەو كوفر و ئىنكارە و ئەو دلەشى و دوژمناية تىيە لە گەل پىغەمبەرا و لە گەل دىنە كەيىا، وە ھەر خودا ئەزانى چۈن بەرابەرى حالەتى نەفسى ئادەمیزاد و باقى موکەللەفان بىكا، وە ھەر خودا ئەتوانى كەلامى خۆى لەسەر موافقىي مەرامى خۆى نازىل بىكا. بۆيە لە گەل ئەوهەدا كە ماوهى تەركىيى وتارى موشتەرەك كە حورۇوفى «ئەلەف با» بە لەبەر دەستى عالەما ھەيە كەچى كەس ئەتوانى وتارى بەرز و بەپىز رېك بخا و كەس ناتوانى كەلامى موعجيزە وەكۇ قورئان دابىنى.

﴿ وَلَقَدْ صَرَفْنَا لِلنَّاسِ فِي هَذَا الْقُرْءَانِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ فَبَيْنَ أَكْثَرِ النَّاسِ إِلَّا كُفُورًا ﴾ ۸۹

وہ بہ راستی ظیمه تھے کارمان کردہ وہ لہ گھل گورینی شیوه دا لہم قورئانہ دا لہ ہہ ممو جزرہ مه عنا و مہ بہ ستیکی وہا وہ کوو «ضرب المثل» غہریب و عجیب بن بزر نہوہ دلی نادہ میزاد رابکیشی و ظیمان بینن بہ خودای خویان وہ ریگھی راستی بگرن کہ چی زوربھی نادہ میزاد ہیچیان نہویست ظیلا نینکار و لادان لہ حمق و ہو ولدان بہ رہو ہہ واں نہ فسی خویان.

﴿۱۰﴾ وَقَالُوا لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّىٰ تَفْجُرَ لَنَا مِنَ الْأَرْضِ يَنْبُوعًا ۚ أَوْ
تَكُونَ لَكَ جَنَّةٌ مِّنْ تَخْيِيلٍ وَعَنْبَ فَنْفَجَرَ الْأَنْهَرَ خَلَلَهَا تَفْجِيرًا ۚ
أَوْ شَقَطَ السَّمَاءَ كَمَا زَعَمْتَ عَلَيْنَا كِسْفًا أَوْ تَأْقِي إِلَّهٗ وَالْمَلَائِكَةَ
قَمِيلًا ۚ أَوْ يَكُونَ لَكَ بَيْتٌ مِّنْ رُخْرُفٍ أَوْ تَرَقَ فِي السَّمَاءِ وَلَنْ نُؤْمِنَ
لِرُفْقِكَ حَتَّىٰ تُنْزِلَ عَلَيْنَا كِتَابًا نَقْرُؤُهُ قُلْ سُبْحَانَ رَبِّيْ هَلْ كُنْتُ إِلَّا
بَشَّرًا رَسُولًا ۚ

واتھ کافرہ کانی مہ ککھ و تیان بھ پیغہ مبہر ﴿۱۰﴾: قفت ظیمه ظیمان نایہ نین بھ تو هہ تا تو لم عمرزی مہ ککھ سہ رچاویہ کمان بتو هملہ قولینی، یاخود باختیکی پر لہ دار خورما و میوت بین و چھن جو گھ ناوی رہوان لہ ناو نہو دارانہ وہ دہربکھی و رہوانی بکھی بھ ناوی نہو باخدہ، یاخود ئہ مانہت بین ناکری ناسمان بھ پارچھ پارچھ بی داخھی بھ سہ رمانا - وہ کوو خوت گومان نہبھی کہ ناسمان پارچھ پارچھ دائے کھونہ خوارہ و پڑھ و بلاو نہبندو بھ عالہ ما - ، وہ یاخود تو مادام خم لک بانگ نہ کھی بتو لای خودا و خودا بھ خوشہ ویستی خوت نہزانی خودا و فریشته کانی بانگ بکھی و بیان ہینی لہ گھل خوتا بھ شایہت لہ سہر داوای رہبھری خوت و بھ کھفیل بتو راستی نہو موڑدہ و هرہ شہ کہ بلاویان ئہ کھبندو بھ ناومانا، یاخود

خانو برهین و قهستنکت بین له مه که که له مادهی به قیمهت دروستکرابن وه کو ئالتوون و زیو و شتی جوانی دلر فین، وه ياخود سهربکه وی به ئاسمانا برقی بؤ لای خودا و باوه پیش ناكه بین بهوه که گه يشتووی به خودا هتا كتیبی له لای ئوهه وه نهینی بیخوتیته وه و نوسراپن لهو كتیبهدا: که تو گه يشتووی به خودا و خودا توی کردووه به پیغەمبەر، تویش ئهی پیغەمبەری رەھبەر بفەرمۇو: سوبحانەللائ! خودای تەعالا دووره لهوه که به ئارەزووی ئىئمە هەر موعجىزەین و هەر ئىقىراھى بکەن ئه و بەجىنى بىتى، من هىچ نىم ئه و نەبىن ئادەمیزادىكەم خودا ناردوومى به رەھبەر و هەر ئەوەم لەسەرە کە ئەحکامى خودا بگەيەنم بە ئىوه ئىتر بەجىھىناتى داواي ئىوه له تواناي مندا نىيە.

ريوايەت كراوه له ئىبنو عەباسەوه کە گەورە كانى شارى مەكە هاتن دانىشتىن له دەورى كابەدا و ناردىان به شوينى پیغەمبەر الله ئەويش هات بؤ لايىن و دانىشت و و تيان: ئەي موحەممەد عەرزى مەكە تەنگەبەر و وشكە مادام تو پیغەمبەرى خودای داوا بکە له خودا ئەو كېوانە ھەلگرى و ولاتە كە بکا بە دەشت و چەن سەرچاوه ئاويان تىا دەر بکا تا كشتوكاڭ و باخ و بىستان دروست بکەين و ئىئمەيش وه کو خەلکى ولاتان ژیوار بکەين. وە لەويدا يەكى لەوان و تى: ئەگەر ئەمە ناكەى هەر باختىكمان بۇ دروست بىن کە دار خورما و دارى مىسى ئىدا بىن و جۆگە ئاو بە ناويا بىرلا، فەرمۇوی: شتى وابە من ناكى، جا و تيان: مادام ناتوانى شتىكى خىرمان بۇ دروست بکە ئاسمانمان بەسەرا پارچە پارچە بىر و خىتە خوارەوە، فەرمۇوی ئەمەيش بە من ناكرى.

جا عەبدوللائى كورى ئومەيىيە مەخزوومى - کە دايىكى ئەو پورى حەزرەت بۇو - و تى: وەللاھى من قەت باوه ناكەم پىت هەتا لەبەر چاوما پلەكانەيىن دامەزرىنى

بۇ ناسمان وە بەسەر يارى سەركەۋى و ئىئىمە يىش چاواھېرىي تۆ بىكەين ھەتا چوار مەلائىكە لە ئاسمان نوھە لە گەل خۇتا بىننەتە خوارەوە شايەتىت بۇ بىدەن كە تۆ پىغەمبەرى خوداى ھىشتا پاش ئەمە يىش نازانىم نىمامات بىن بىتىم يانە. جا ئەو ئايەتە ھاتە خوارەوە و خودا ئەمرى كرد بە پىغەمبەر ﷺ پىيان بلىنى خوداى تەعالا خاتىر خۆيە لە ھەموو كار و بارىنگىدا وە ناردىنى ھەر پىغەمبەرى و دەرخستىنى ھەر موعجىزە يىن والە خواتىت و ئىرادەي خۆيا و ھەرچى خەلک داواي بىكا ئەو بىكىا پىتوىست ئەكابەوهە كە دائىما خودا ھەر خەلقى موعجىزە بۇ ئادەمیزاد بىكا وە ئەمە ياساى خودا نىيە.

وَمَا مَنَعَ النَّاسَ أَنْ يُؤْمِنُوا إِذْ جَاءَهُمُ الْهُدَىٰ إِلَّا أَنْ قَالُوا أَبَعَثَ اللَّهُ بَشَرًا رَسُولًا

وە ھېچ شىنى مەنۇي ئەو ئادەمیزادانى مەككەيە نەكىدووھە لە ئىمان ھىتىنان لەو كاتەدا كە ئەسبابىي ھيداىيەتىان بۇھات، وە كەنەنە خودا و پىغەمبەرى خودا بىن ئىلا ئەمە نېبىنى كە لە لايان دوورە ئادەمیزادى لە خۆيان بىن بە رەھبەر، وە ئەلئىن: ئاياقەت خودا ئادەمیزادىكى ناردووھە بە پىغەمبەرى و رەھبەر بۇ لاي باقى ئادەمیزادان؟! وە ئەمە مومكىن نىيە و نابىن و سىرەكە يىش ھەر حەسوودىيە، وە لايان زۆر دشوارە و بە تەبىعەتىان ناھەموارە يەكىن لەوان بىن بە فەرماندارى مەعنەوييات و مادىيات بەسەر ئەوانا.

فُلْ لَوْ كَانَ فِي الْأَرْضِ مَلَكِيَّةً يَعْشُونَ مُطْمَئِنِينَ لَزَلَّنَا عَلَيْهِمْ مِنَ السَّمَاءِ مَلَكًا رَسُولًا

تۆ ئەي پىغەمبەرى خۆشەويىست پىيان بلىنى: ئەگەر لە زەویدا فريشته نىشته جى بوونايە و بىرۇشتنايە بەسەر زەویدا بە دامەزراوى ئەو كاتە لە ئاسمان نوھە فريشته يەكم

بُو رهوانه ئه کردن به ره‌به‌ری و پیغمه‌مبه‌ری لبه‌ر ئوه که هاوده‌م و هاومه‌شرين و موناسه‌به‌يان پینکه‌وه ئه‌بوو، وه ئه‌مما ئاده‌میزاد ئوه ئه‌وان دوورن له وهرگرتنی ده‌ستور و به‌يان له فریشت‌هه‌وه به بی موناسه‌به له ناویانان.

﴿قُلْ كَفَى بِإِلَهٍ شَهِيدًا بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ إِنَّمَا كَانَ يُعِبَادُهُ خَيْرًا﴾

بَصِيرًا ۹۶

توئه‌ی پیغمه‌مبه‌ری خوش‌هويست بفعرموو: خودای ته‌عالا به‌سه بُو ناگاداري له به‌ينی من و به‌ينی ئیوه‌دا لە‌سەر ئوه که من ره‌وانه‌کراوی خودام، وه ئیوه به ناحق عەناد ئه‌کەن و دوور ئه‌کەونوه له وهرگرتنی په‌يامي خودايى، وه به راستى خوداي ته‌عالا بینا و ناگاداره به بەندە‌کانى خۆى به هەموو حالتىكى ديارى و پەنامە‌کييان.

﴿وَمَنْ يَهْدِ اللَّهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِ وَمَنْ يُضْلِلْ فَلَنْ تَجْدَ لَهُمْ أَوْلَيَاءَ مِنْ دُونِهِ وَنَخْرُشُهُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ عَلَى وُجُوهِهِمْ عَمِيًّا وَبَكْمًا وَصَمًّا مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ﴾

﴿كُلَّمَا خَبَثَ زِدْنَهُمْ سَعِيرًا﴾ ۹۷

و هەركەسىن خودا هيدايه‌تى دابىن لە‌بەر لوتفى رووت يا له‌گەل تىكۈشىنى كابرادا بُو دەسکە‌وتى پىرۇزى هەر ئەو كەسە‌يە هيدايه‌تى دەسکە‌وتۇوه و شارەزا بۇوه بُو رىيگە‌ي بەختىارى و هەر كەسيكىش خودا گۇمرايى كردىن لە‌بەر بىن موبالاتى و پشت هەلکردن لە بانگى بەختىارى لە لايمى رە‌بەرانه‌وه ئوه ئىتر دەست ناكەۋى بُو ئه‌وانه چەن دۆستى و يارمە‌تىدەرئ غەيرى خودا، و لە رۇزى قيامە‌تىشدا هەلىان ئەستىئىن لە گۆر و رايان ئەكىشىن بە‌سەر روودا بە كۈنرى و لالى و كەپى وه ئەيانخەينه دۆزەخەوه و هەر كاتى بلىسە‌كەي نىشته‌وه بلىسە‌ي دۆزەخ بە‌ھېز ئەكەين بُو ئازاردانى ئه‌وان هەتا هەتايىه.

﴿فَذِلِكَ جَرَأْوُهُمْ بِأَنَّهُمْ كَفَرُوا بِعَيْنِنَا وَقَالُوا إِذَا كُلًا عَظَمًا وَرَفَتَأَ أَعْنَانَ الْمَبْعُوتِونَ خَلَقَ جَدِيدًا﴾ ٩٨

وه ئهو سزا ناهه مواره‌ی توله و ئنجامى ئهو کافرانه‌یه به هۆی ئهوهوه کوفري ئایه‌ت و موعجزات و رهه‌بهرانى ئیمه‌یان کرد و بى باوه‌ریه کيان نیشان دا نه گەر هەتا هەتايىه بمانايىه له دنيادا رۆز بى باوه‌رپتر ئهبوون و زورتر دوورئه کەوتنه‌وه له باوه‌ر بى فەرمانى خودا و رهه‌بهره کانى، وه باوه‌ری نابارى نه براوه‌يش بى توله کەى نابار و نه براوه بى، وه هەموو دەلیلېکىشيان بۇ ئهو عەناده‌یان ئهوه بۇو ئەيان‌وت - به ئىستىنگاره‌وه - ئايا ئیمه له پاش ئهوه مردین و گوشته‌کەمان نەما و بۇوين به ئىسقان و ئىسقانه‌کەيىشمان رزى، ئايا ئیمه سەر لە نوى زىندىو ئەكريتىنەوه به دروستكىرىدىنىكى تازە؟! ئىتىر تەماشاي ئهوه‌ييان نەدە كە ئىستە كە لە سەر مادەي پىشىو زىندىو ئەكريتىنەوه، له ئهولى جارا ئهو مادەيىشيانه نه بۇووه و خودا دروستى كردوون و ئهو خودايىه ماوه بھو هيىزه‌وه.

﴿أَوْلَمْ يَرَوَا أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ قَادِرٌ عَلَى أَنْ يَخْلُقَ

﴿مِثْلَهُمْ وَجَعَلَ لَهُمْ أَجَلًا لَا رَبَّ فِيهِ فَإِنَّ الظَّالِمُونَ إِلَّا كُفُورًا﴾ ٩٩

ئايا ئهو کافره نەفامانه نەيانزانىيە و به كەمنى و ردبوونه‌وي ساف نازانى كە به راستى ئهو خوداي زانا و تەوانايىه كە ئاسمانه‌كان و زەھوی دروست كردووه - پاش نه بۇونى ئهوانە - تەوانايىه لە سەر ئهوه كە ويئەي ئهوانىش وەکوو له دنيادا بۇون دروست بکا، وه ئهو خودايىه ئىش لە سەر وادەي خواتى خۆي ئەكا و وادەيە كى داناوە له دنيادا بىر زيانيان و له دواى ئهوه ئەيان مەرتىنى و وادەيە كىشى داناوە پاش مەردىان بۇ ئهوه زىندىوويان بكتەوه وھ ئهو وادەيە هات زىندىوويان ئەكتەوه؟ وھ

مادام که روح پاش دروست بعونی ئیتر نه مره و به دهوما ئه مینیتهوه و ئهوه ئازار و هرگر و شادمانی بەر ئیتر ئه گەر کەمی یا زور شیوه‌ی تەركب و دروستکردنەوهی لەش بگۆری بە جوانی یا ناشیرینی ئهوه نابین بە مانیع له هاتنه جىگەی «مەعادی جىسمانی». وە واتا ھەموو ئىنسانى لە ماوهی ژيانىا ئەجزاي لەشى وا لە دەورەی روپىشتن و تازەبۇونەوهدا، واتە ھەمېشە لەسەر نىسبەتىكى تايىەتى لەشى ئىنسان بازى بەشى سەرئە كەۋى ئەبىن بە پىست و لەوەيشه وە ئەپروا ئیتر تو بەوه نازانى و خاوهن حىكمەتە كان ئەيزانن، ھەروا گۇپانى لەش مانیع نىيە له حق وەرگرتىن و حق دانەوه، تەماشا كە فللان كەس لە تەمەنی بىست سالىدا سەد دينار وەرئەگرى ئە يەكى ئەويش تەمەنی بىست سالىيە و ھەردووكىان گەنج و چۈوزە ئىنسانن، وە لە پاش بىست سالى تر ئەگەنەوه بە يەك ھەردووكىان زل بۇون لەوانەيە بە حال ئەميان ئەوييان بناسىن كەچى نە بە شەرع و نە بە عەقل و عورف مانيعى نىيە لەوه خاوهن پارەكە داواي پارەي خۆى بکا و وەرى بگىريتەوه له قەرزازەكە. جا ئەو كافرانە پاش ئەم باسانە كە ھەممۇويان راست و رەوانن ھەر ئىسرا ئەكەن لەسەر حالى خۆيان و غەيرى كوفر حاشا ئەكەن لە ھەممۇ شتى لەبەر سەتكارى خۆيان لە خۆيان.

﴿قُلْ لَوْ أَنْتُمْ تَمْلِكُونَ خَرَائِنَ رَحْمَةِ رَبِّيْ إِذَا لَأَمْسَكْتُمْ خَشِيَّةَ الْإِنْفَاقِ وَكَانَ الْإِلَاسَنُ قَتُورًا﴾

ئىمە ئەزانىن ئىنكارىدىنى ئىبوه بۆ رسالەتى موحەممەد ﷺ و قورئانى پىرۇز زۆربەي لەسەر حەسۋىدى بىردنە بە پايە و مايەي ئەو، وە ئەمە تەبىعەتى ئادەمیزادى بەدبەختە و تا خۆى لە تارىكى پەستى رەزىلەي نەفس دەرنەكا بە ھېچ پايە و مايەيەكى بەرزاگا. وە تو ئەي پىنگەمبەرى خۆشەویست پىيان بلۇ: ئەگەر ئىبوه

خاوهنى گەنجىنەكانى رەحىمەتى خودا بۇونايە بەشى خەلکتان نەئەدا لە ترسى تەواوبۇونى و ئەمەيش ھەر لە پەستى تەبۇعە. وە بە راستى ئادەمیزاز بە تەبیعت بەختىل و لەئىم و رژىدە بەلام خوداي تەعالا وانىيە خودا خاوهن بەخشىشە و ھەرچى خواستى ھەبىن ئىيدا بە ھەركەس وە ئەم پايدە پىتغەمبەرايەتىيە يەكىكە لە پايدە گەورە كان بەلكوو لە ھەموو پايدە يىن گەورەترە، وە ئىستە بەخشىويەتى بە موحەممەد ﷺ و قورئانى بۇ ناردۇوو وە ھەركەسى شوتىنى نەكەۋى خۆرى زىيانبارە.

﴿ وَلَقَدْ أَلَّيْنَا مُوسَى تِسْعَةِ أَيَّارٍ بِتِنَّتِ فَسْقَلَ بَنِي إِسْرَائِيلَ إِذْ جَاءَهُمْ فَقَالَ لَهُمْ فِرْعَوْنُ إِنِّي لَأَظْنُكُ يَمْوَسَى مَسْحُورًا ﴾١٢١﴿ قَالَ لَقَدْ عَلِمْتَ مَا أَنْزَلَ لَكُمْ إِلَّا رَبُّ الْأَسْمَوَاتِ وَالْأَرْضِ بَصَارِرَ وَلَقَدْ لَأَظْنُكُ يَلْفِرَعَونَ مَشْبُورًا ﴾١٢٢﴾

واتە من خۆم ئەزانم ھەرقەومى كە داواى موعجيزە بىكەن لە پىتغەمبەرە كە يان لە مەقامى بەربەرە كەنيدا ھەرچەند موعجيزە يان بۇ دروست بىكم سوودى نابىن بۇيان و نابىن بە ھۆى ئىمان ھېتىانىان بۇيە ئەم موعجيزانە كە ئەھلى مەككە داواى ئەكەن بۇيان دروست ناكەم، ئەوهەتە لە زەمانى موساسى كورپى عىمەراندا نۆ موعجيزە گەورەي رووناڭى دىيارىم دا بە موساسى كەچى فېرەعون و قىبىتىيە كان موبالاتيان بە موساسا نەكەد و ئىمانىان نەھيتى، جا تۆ ئەي پىتغەمبەرە خۆشەویست پرسىyar بىكە لە بەنى ئىسرائىل لە ئەحوالى موساساڭلۇلە كە كاتەدا كە هات بۇ لای فېرەعون و فېرەعونى بانگ كەد بۇ ئىمان ھېتىان بە خوداي تەعالا و فېرەعونىش بە عىناد دەمارىتكەوە وتنى: ئەي موساسا من وا گومان ئەبەم كە تۆ جادووتلى كرابىچ و شىت بۇوبى بۇيە ئەم قىسە پەپەپەچانە ئەكەن.

وە حەزرەتى مۇوسايش فەرمۇسى بە فېرۇھۇن: ئەى فېرۇھۇن بە راستى خۆت زانیوتە و عالىمى بەوه كە ئەو ئايەتانە خوداي تەعالا ناردوونى بۇ تەئىيدى من ھەر لە تەوانىي خوداوه بۇون، ئەو خودايى كە پەروەردگارى ئاسمانانەكان و عەرزە و ھەموو ئەو موعجىزانە هوى چاپروونىن و چاوكەرەوەن بۇ ئادەمیزادى بەختەوەر وە من كە تەماشاي تو ئەكم و ئەزانىم لە كانگەى دلى خۆته وە حاڭى بۇوى كە ئەو موعجىزە گەورانە لە خوداوهن كەچى لە ترسى گەورەيى خۆت ئىمان ناهىنى، گومانت بىن ئەبەم كە ئىنسانىتىكى دوورىت لە خىر و بەرهەكت و پىنگەيىشتى رەحمةت.

بىزانن! لە تەفسىرى ئەو نۇ ئايەتەدا موفەسیرە كان شتى زۆريان باس كردوو، باشتىرى ئەوانە ئەوه يە كە سەفوانى كورپى عەسال رىوايەتى كردوو و فەرمۇيەتى: جوولەكەين وتى بە رەفيقىتكى: ھەستە با بېرىن بۇ لای ئەو پىغەمبەرە - واتە حەزرەتى موحەممەد ﷺ - پرسىيارى لى بىكەين لەو نۇ ئايەتە جا رۇيىشتىن بۇ لای حەزرەت ﷺ و پرسىياريان لى كەن ئەويش فەرمۇسى: ئەو نۇ ئايەتە ئەمەن: كە شەرييک بىريار نەدەن بۇ خودا و، دىزى نەكەن و، زىينا نەكەن و، كەس بە ناحەق نەكۆزىن و، سىحرىبازى نەكەن و، سوود نەخۆن و، بوختان بۇ ژنى داوىن پاك نەكەن و، لە جەنگى كافرانا پاشت ھەلئەكەن و، لە سەر ئىيويش بە تايەتى كە تەجاوەز نەكەن لە فەرمانى خودا لە رۇزى شەممەدا. جا ھەردوو جوولەكە كان ھەستان ھەردوو دەست و ھەردوو پىنى حەزرەتىيان ماج كرد و وتيان: ئىتمە شايەتى ئەدەين كە تو پىغەمبەرى خوداي.

وە ئەگەر ترسىمان لە كوشتن نەبوييە ئەكەوتىنە شوينت.

وە لە رىوايەتىكدا ئەو ئايەتانە ماناي موعجىزانىن و بىرىتىن لەمانە:

يە كەم: عەساكەى مۇوسا.

دەستى كە وە كۈو چرا ئەگىرا و پىتمۇرى ئەدایەوە.

سېھم: ئەمە كوللە هىرلىشى هىتىا يە سەر كشتوكالى قىيىتىيە كان.

چوارم: ئەوهبۇو سېنى دايە لەشى خۆيان و بىز و مەر و مالايتىان.

پىنجم: هىرلىشى بوق بۇو بۇ سەر نان و چىشىتىان، وە ئەكەوتىنە ناو حاجەتى خواردەمنىيە وە.

شەشم: خويىن كە ئەيان بىنى ھەويرىان و چىشىتىان خويىتاوى بۇوە.

حەوتەم: ئەوهبۇو كاتىن بەنى ئىسرائىل دەرچۈون و گەيشتن بە نىل خوداي تەعالا ئەو ئاواھ گەورەيى كرد بە نۇ پارچە وە، ھەتا لە وشكانى ناوېيىنە كەيانە وە دەرچۈون.

ھەشتم: ئەوهبۇو كە دوازدە چاوهى لە بەردى دەركىردى بۇ دوازدە تىرەي بەنى ئىسرائىل كاتىن گەيشتن بە سينا.

ئۆھم: ئەوهبۇو گەزق و شەلاقە بەسەريانا ئەبارى لەو كاتەدا كە لە ساراي سىنادا مانووه.

وە غەيرى ئەمانەيش گەلن موعجىزەتى بۇ دروست كردوون، وە كۈو ئەوه كە قەومى فيرۇعەونى داگىر كرد بە گرانى و قاتەسالى و بەرەكتى ھەلگرت لە كشتوكالىان و ناو مالىيان و ھەنگىيانى بىھنگوين كرد و... گەلن كارەساتى ترىشى بەسەر قىيىتىيە كانا هىتىا. بەلام ئەو موعجىزانە زۇر مەشهور بۇون لە ناو بەنى ئىسرائىلدا بۇيە ئەوانەي ناوبرد.

وە بە قاعيىدەي عىلەمی ئوسوول عەددە مەفھومى موخالىيفى بۇ ئىعتىيار ناكىرى، واتە كاتىن وتت: دە پىاوم دى، مانىع نىيە لەو زىاتىرىشت چاو پىنکەوتىنى.

﴿ فَأَرَادَ أَن يَسْتَفِرَّهُم مِّنَ الْأَرْضِ فَأَغْرَقْنَاهُ وَمَن مَعَهُ جَمِيعًا ﴾

جا فيرۇدون ويستى كە مووسا و بەنى ئىسرائىلە كان بە سووکى نەفى بىكا و دووريان بخاتەوە لە ولات و ئىتمەيش مەيدانمان بىن نەدا و ئەمرمان كرد بە مووسا

له گهـل بهـنـی ئـیـسـرـائـیـلـدـاـ له مـیـسـرـ دـهـرـچـنـ وـ، فـیـرـعـهـوـنـ بـهـ قـیـبـیـهـ کـانـهـوـهـ کـهـوـتـهـ شـوـیـنـیـانـ، کـاتـنـیـ کـهـ مـوـوسـاـ وـ بـهـنـیـ ئـیـسـرـائـیـلـ دـایـانـ لـهـ ثـاوـیـ نـیـلـ بـهـ مـوـعـجـیـزـ کـهـ باـسـمـانـ کـرـدـ فـیـرـعـهـوـنـ وـ قـیـبـیـهـ کـانـیـشـ کـهـوـتـهـ دـوـایـانـ هـتـاـ چـوـوـنـهـ نـاوـهـ کـهـوـهـ، جـاـ فـیـرـعـهـوـنـ وـ هـرـچـیـ لـهـ گـهـلـیـدـاـ بـوـوـ هـمـوـوـیـانـ لـهـ ثـاوـیـ نـیـلـدـاـ خـنـکـانـ.

﴿ وَقُلْنَا مِنْ بَعْدِهِ لِبَنِ إِسْرَائِيلَ أَسْكُنُوا الْأَرْضَ فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ الْآخِرَةِ

﴿ يَحْشَأْ بِكُمْ لَفِيفًا ﴾ ١٤

وهـئـمـهـ لـهـ پـاشـ خـنـکـانـدـنـیـ فـیـرـعـهـوـنـ وـ سـوـپـاـکـهـیـ وـتـمـانـ بـهـ بـهـنـیـ ئـیـسـرـائـیـلـ لـهـسـهـرـ زـمانـیـ مـوـوسـاـ: بـرـوـنـ دـابـنـیـشـ وـ دـابـمـهـزـرـیـنـ لـهـ عـمـرـزـهـدـاـ کـهـ فـیـرـعـهـوـنـ وـیـسـتـیـ دـهـرـتـانـ بـکـاـ لـبـنـیـ کـهـ زـهـوـیـ مـیـسـرـهـ (بـینـاـ لـهـسـهـرـ ثـهـوـهـ کـهـ بـهـنـیـ ئـیـسـرـائـیـلـ لـهـ مـیـسـرـاـ مـانـهـوـهـ) وـ یـاـ لـهـوـ عـهـرـزـهـدـاـ کـهـ بـرـپـیـارـ دـراـوـهـ بـوـتـانـ وـهـکـوـوـ عـهـرـزـیـ وـلـاتـیـ خـوـیـانـ بـنـیـ، جـاـ کـاتـنـیـ وـادـهـیـ رـوـزـیـ دـوـایـیـ هـاـتـ کـهـ رـوـزـیـ قـیـامـهـتـهـ هـمـمـوـوتـانـ دـیـنـمـ بـهـ پـیـچـراـوـهـیـ، وـهـ مـوـحـاـکـهـمـهـیـ سـوـپـایـ فـیـرـعـهـوـنـ وـ نـیـوـهـ ئـهـکـمـ بـزـانـمـ بـوـ لـایـانـ دـاـ لـهـ حـوـکـمـیـ خـوـداـ، وـهـ مـوـحـاـکـهـمـهـیـ خـوـیـشـتـانـ ئـهـکـمـ – کـهـ بـهـنـیـ ئـیـسـرـائـیـلـ – ئـایـاـ بـوـچـیـ پـاشـ ئـهـوـ هـمـمـوـ نـیـعـمـهـتـیـ خـوـدـاـیـهـ لـهـ سـهـرـتـانـ بـوـچـیـ سـهـرـپـیـچـیـتـانـ کـرـدـ لـهـ فـهـرـمـانـیـ خـوـداـ وـ لـهـ رـیـگـهـ لـاتـانـ دـاـ.

﴿ وَبِالْحَقِّ أَنْزَلْنَاهُ وَبِالْحَقِّ نَزَّلَ وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا مُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ﴾ ١٥

وهـئـمـ کـتـیـبـهـ پـیـرـوـزـهـ کـهـ قـورـئـانـهـ بـهـ حـقـ وـ حـیـکـمـهـتـ لـهـ لـایـهـنـیـ خـوـمـانـهـوـهـ نـازـلـمـانـ کـرـدـ وـ لـهـ رـیـگـهـیـشـاـ لـهـ گـهـلـ حـقـاـ هـاـتـهـ خـوارـهـوـهـ وـ لـهـ رـیـگـهـدـاـ نـهـ جـیـنـ وـ نـهـ مـهـلـانـیـکـهـ دـهـسـتـیـانـ بـوـ نـهـبـردـ بـهـ گـوـرـیـنـ وـ تـیـکـدانـ وـ تـوـیـشـمـانـ نـهـنـارـدـ ئـهـیـ پـیـغـهـمـبـرـیـ خـوـشـهـوـیـسـتـ ئـیـلـلاـ بـهـ مـوـزـدـهـدـهـ بـهـ ئـهـهـلـیـ تـاعـهـتـ وـ تـرـسـانـنـدـهـ بـوـ ئـهـهـلـیـ مـهـعـسـیـهـتـ وـ تـوـ وـهـزـیـفـهـیـ خـوـتـ تـهـوـاـوـ بـکـهـ وـ تـوـلـهـ وـ جـمـزاـ لـهـسـهـرـ ئـیـمـهـیـهـ.

﴿وَقُرْءَأَكَا فَرَقْنَهُ لِتَقْرَأَهُ عَلَى الْنَّاسِ عَلَى مُكْثٍ وَنَزَلَنَهُ تَنْزِيلًا﴾ **(۱۶)**

وه قورئانی پیروزمان نارده خواره و به ش بهش به پی موناسه بهی ته منی و تدریسیهی ناده میزاد بق نهود که بیخوینیته و له سه ر ماوه و مؤله و ئارامی و، خومان ناردمانه خواره و له ژیر چاودیزی و ریعايیت و عینایه تا بق نهود که تن بیکهی به هزی رزگاری عالمی هوشیاران.

﴿قُلْ إِيمَنُوا بِهِ أَوْ لَا تُؤْمِنُوا إِنَّ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ مِنْ قَبْلِهِ إِذَا يَتَلَقَّهُمْ يَخْرُونَ لِلَّادَقَانِ سُجَّدًا﴾ **(۱۷)** *وَيَقُولُونَ سُبْحَنَ رَبِّنَا إِنَّ كَانَ وَعْدُ رَبِّنَا لَمْفُوْلًا*

(۱۸) *وَيَخْرُونَ لِلَّادَقَانِ يَسْكُونُ وَيَزِيدُهُمْ خُشُوعًا* ﴿۱۹﴾

نهی پیغمه بری خوش ویست تو بلن بهو کافرانه: ئیمان بینن بهم قورئانه یاخود ئیمان نه یه نن پی، نیسبت به پایهی قورئان بین فرقه؛ چونکی هر شتی کلام یا «متکلم» مادام خوی خاوه ن کهمال بین نیتر به تاریف و زه می خه لکی نه و کهماله زاتیه ناگزبری و کم ناکا، و له لایشه وه ئیوه ئیمانی بین بینن یا نه یه نن قهی ناکا؛ چونکی نه و که سانه که عیلم و زانیاری راسته قینه یان پیدراوه به نازلبوونی ئم قورئانه له پیش هاتنی قورئانا (واته نه و ئه هلی کیتابانه که ته ماشای کتیبی قه دیمیان کرد و ناگدادار بون له سه ر هاتنی پیغمه بری ناختر زه مان و نازلکردنی قورئان بق نه و، هه ممو و ئیمانیان هه یه بهم قورئانه)، جا ئیوه ئیمان نایه نن که یفی خوتانه، وه ئیمانه که یشیان وه هایه کاتنی قورئان بخوینیته و به سه ریانان نه که وون به سه ر روخسار و چه ناکه دا به سو جده بردن بق نه و خودایه که خاوه نی نه و قورئانه یه.

وه ئه لین: خودای پهروه ر دگاری ئیمه دووره له وه کاری بین حیکمهت بکا و کلامی ناته واو رهوانه بکا، وه هر واده یه کی داوه به ئاده میزاد له کلامه که یا هه ممو

دینه جن و ئه کرین و ئه وانه که ئیتاعه‌ی ئه کمن به ختیارن، وه ئه وانه که ئیتاعه‌ی ناکمن به دبه‌خت و ناهه‌موارن و ده‌وام ئه کمن له سه‌ر سوچده‌بردن بۆ خودا و که‌وتن به‌سه‌ر رۆخساری پاک و چه‌ناکه‌ی خۆیانا و بیستنی قورئانی پیرۆز ترس و له‌رzi دلیان زیاد ئه کا و گه‌رمی ده‌روونیان به جوشتر ئه کا.

﴿قُلْ أَدْعُوا اللَّهَ أَوْ أَدْعُوا الرَّحْمَنَ أَيَاً مَا تَدْعُوا فَلَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ وَلَا تَجْهَرْ بِصَلَاتِكَ وَلَا تُخَافِتْ بِهَا وَابْتَغِ بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا﴾ ۱۱۰

فەقهه‌ری یەکم لەم ئایه‌تە پیرۆزه خواره‌وو له کاتیکدا کافره موشیکه کان ئەیان بیست کە حەزرەت ﷺ نەیفەرمۇو: «يا الله، يا رحمن»، ئه‌وانیش و تیان: تەماشا بکەن ئەم پىغەمبەرە مەنۇی ئىمە ئە کا له عىبادەتى دوو خودا کەچى خۆی ناوی دوو کەس ئەبا، جا خودا فەرمۇوی: ئەم پىغەمبەری خۆشەویست تو بلنى: ئەم خوداپەرست بانگ بکە و بلنى: «يا الله» وە یا بلنى: «يا رحمن» مادام ئەمانه ناون بۆ يەک زات بە هەر کامیان بانگ بکمن له زاتى خودا و بپارپىنه‌وو دروسته ھەروا بە ناوە کانی تریش؛ چونکە بۆ خودای تەعالایه ژمارەیین لە «أسباء الحسنی» واتە ئەو ناوانه کە گەورەبى خودا و دوورى له عەیب ئەگەيەنن.

وە فەقهه‌ری دووهەم لەم ئایه‌تە پیرۆزه يانى: «ولَا تجهر بصلاتك» نازل بۇوە له شانى حەزرەتى ئەبوبەکر و حەزرەتى عومەردا ﷺ. ریوایەت کراوە کە ئەبوبەکر بە بىنەنگ دواعى ئەکرد و زیکرى ئەخويتىل، وە عومەر بە دەنگى بەرز ئەمانەی ئەکرد. حەزرەت ﷺ پرسى لە ئەبوبەکر، بۆچى وا بە پەنامەکى زیکر ئەکەی؟ ئەویش عەرزى کرد: من لە خودای خۆم ئەپاریمەوە و ئەو زانایە بە ھەممۇ شتى، وە پرسىشى لە عومەر: بۆچى بە دەنگى بەرز زیکر ئەکەی؟ فەرمۇی: شەيتان لە

خوم دوور ناخمه‌وه. جا ئهم فقهه ره نازل بwoo. واته: به ئاشکرا زیکر و دوعا مەکه واکه هەموو کەس لە دهورتا بیبیسى و وايش به پەنامەکى مەيانخويتە كە هەر خوت بیان بیسى، بەلكۇو له بەينى ئەم دوانەدا پایەيى بۆ خوت ھەلبىزىرە، يانى عومەر كەمەن نزمى بکاتەوه و ئەبووبەكىش كەمەن بەرزى بکاتەوه.

وە بازى ئەفەرمۇون: مەبەست هەر خويىندنەوهى قورئانە له نويىز؛ چۈنكى ئەحمدەد بوخارى و موسىلىم و ترمىزى و نەسائى و ئىپنۇجان و غەيرى ئەمانەيش رىوايەتىان كەردووه له ئىپنۇعەباسەوە ئەم ئايەتە نازل بwoo لهۇ كاتەدا كە پىغەمبەر ﷺ لە مەككەدا موختەفي بwoo خۆى له كافرەكان دەرنەدەخست، وە لهۇ كاتانەدا نويىزى بە ئىمامەت بۆ نەسحابەكان ئەكرد و دەنگى بەرز ئەكردەوه له قورئان خويىندنا، وە كاتنى كافرەكان دەنگىيان ئەبىست جىتىويان ئەدا به قورئان و بەو كەسە كە نازلى كەردووه! جا خوداي تەعالا ئەم ئايەتهى نازل كرد و مەنۇي حەزرەتى كرد لهو دەنگ بەرز بکاتەوه له قورئان خويىندنا تا كافرەكان نەبىيسن و جىتىو نەدەن، وە ئەۋەندەيش دەنگ نزم نەكا كە ئەسحابەكان نەبىيسن و سەريان لىنى تىك بېچى لە كەوتەنە شويىنى حەزرەتا بەلكۇو دەنگى له بەينى ئەم دوو پایەدا بىن.

﴿ وَقُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُنْ لَّهُ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ وَلَمْ يَكُنْ لَّهُ وَلِيٌّ مِّنَ الظَّلَّامِ وَكَبِرَةٌ تَكْبِيرًا ﴾ ۱۱۱

وە ئەوهى كە بۆ تو و پەيرەوانى تو بە قىمەت بىن تەوحيدى خودايە و باوەركىردنە بە عىزىزەتى و بلى: هەرجى سوپاس و ستايىشە بۆ زاتى خودايەكە كە نەوهى بۆ خۆى بېپيار نداوه و بىنیازە له نەتهوه و هاوېھشى نەبۇوه و نابى لە گەورەبىي و دەستەلاتا و قەت داماوى بەسەرا نەھاتووه و يارمەتىدەرى نەبۇوه له بەر داماوى و خوداي خوت زۇر بە گەورە بگەرە و دەۋام بکە له سەر ئەم حالتە.

ئەم ئایەتە ناوی «آیة العزة» يە و ریوایەت کراوه: هەر مندان لە بەنی «عبدالمطلب» ئەگەيشتنە تەمەنی فام و تەمیز ئەم ئایەتە نیشان ئەدان بۆ ئەو بىخويىنەوە. وە بەيەقى لە كىتىبى «الأسماء والصفات» دا ریوایەتى كردووه لە ئىسماعىلى كورى «ابوفديك» وە ئەللى: حەزرەت ﷺ فەرمۇۋەتى: قەت كارىتكى گىرنگ نەھاتووه بەسەرما ئىللا جوبىرەتىلەم بۆ دەركەوتتووە و پىتى و تۈروم: «يا محمد قل: توكلت علی الحى الذي لا يوت، والحمد لله الذي لم يتخذ ولداً ولم يكن له شريك في الملك و لم يكن له ولی من الذل و كبره تكبيراً».

سوپاس و ستايىش بۆ خودا بە هەموو مەعنائىن كە شىاوى بارەگاي ئەو بن كە رزگار بۈوم لە تەفسىرى سورة تی «ئىسراء» كە رزگار بۇونىشە لە تەفسىرى نیوهى يەكەمى قورئانى پېرۋىز، لە پېش نوئىزى عەسرى رۆزى چوارشەممە بىست و پىنجى مانڭى شەوالى ھەزار و سىسىد و نەوەد و ھەشتى كۆچى، رىكەوتى رۆزى بىست و حەوتى مانڭى نۆى ھەزار و نۆسىد و حەفتا و ھەشتى زايىندا لە حوجرهى مەدرەسە شىيخ عەبدولقادرى گەيلانى. من كە عەبدولكەرىمى موحەممەدى كوردى شارەزوورى لە ھۆزى قازىم.

سوروه‌تی که هف، مه که بیبه، ئایه‌تی "۳۸" و ئایه‌تە کانی "۸۳" تا "۱۰۱" نه‌بى،
ئەوانه مەدینه بىين، ئەم سوره‌تە ۱۱۰ ئایه‌تە.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَىٰ عَبْدِهِ الْكِتَابَ وَلَمْ يَجْعَلْ لَهُ عَوْجَانًا ۚ ۱
يُنذِرَ بِأَسَا شَدِيدًا مِنَ الدُّنْهُ وَيُبَشِّرَ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ
الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ أَجْرًا حَسَنًا ۚ ۲ مَنْكِثِينَ فِيهِ أَبَدًا

هەرچەند ستايىش و سوپاس كراوه و نەكرى هەتا هەتايىه ھەمووى ھەر بۇ نەو
خودايە كە نەو كىتىيە پېرۋەز بەرزە بەرىزە ناردووه تە خوارەوە بۇ سەر بەندى
خاوهەن پەيمان و ئىمانى ساغى كە حەزىزەتى «محمد المصطفى» يە و نەو كىتىيە
دۇور خستووه تەوە لە لارى و نابارى، واتە لەبەر بىرى نادەمى ژىرا «تەناقۇز و
مونافات» و بە گۈزا چۈونى ئایەتى بۇ ئایەتىكى ترى تىدا نىيە، وە كۈو ئاوىتكى ساف
لە سەرچاوه يەكى بەرز و پاكەوه بېرژىتە خوارەوە و بە رووبارىتكى رېكىدا بىتە خوارەوە
بۇ سەر كشتوكال و خواردنەوەي مال و مندال وەها دەرپۇن و ئەپوا.

وە ھەر مونافاتى بىرى ئىنسانىتكى كەم بىر بۇيى بىرلاھ كىزى و كەم و كۈورپى بىيانى
عقل و عىلم و زانستى نەو كەسەيە و بە كەمتر مولاھەزىي چار ئەكرى.

وہ ئه و ئه حکامه وا لهو کتیبهدا له بارهی بیر و باوهی بونی پهروه ردگاری «واجب الوجود» و یه کیه تی و سیفاتی قه دیمهی رهسای ئه وه وه، وہ له بارهی رسالت و ره بھری ره بھر کانه وه، وہ له بارهی ئادابی ئایین و کومه لایه تی و زیوار و دادگھری و بھرگری دوزمنانی دین، وہ له بارهی خولک و ره وشتنی شیرینه و هه مموی رېلک راست و موافقی عهقلی عاقلانه.

وہ ئه قورئانه وہ کوو ره هنومایی و سه رقافله یه که که وتبیته بهر قافله که یه وہ و به راسته شه قاما بیبا به ریگهدا و بیان پاریزی له کهند و لهند هه تا تسلیمیان ئه کا به مه نزل و ماوای دوا رۆزی سه فهريان وہا ره هنومایه کی راست و ئه مین و برد و امه وہ کتیبی وہابین یه که نیعمه ته له لایه نی خود اوه.

یه که م: بۆ ئه و پیغەمبەرە که هاتووه بۆی؛ چونکی ئه بین به مامۆستای دانشگای غەبی ئه و ره بھر و دهرسی کەمالی نیشان ئهدا، وہ پاش کەمال دهرسی ئیرشاد و تەمین و تەربییە غەیری پى ئهدا بۆ ئه وہ که بین به «رحمۃ للعالمین» وا بۇ به نیعمة تی کەمال و تەكمیل بۆ پیغەمبەری نازار عليه السلام

دوووه م: بۆ ئه و ئوممه ته که به هۆی ئه م کتیبە پیروزه وه له تاریکی نه زانی و بەدیبری و بەدکاری دەرئەچن بۆ مەیدانی زانیاری و خوش بیری و شیرین کاری، وہ بۆ ئه وانیش بە پیش بارهی خۆیان کەمال و تەكمیل نه گەیەنی، وہ نیعمة تی وہابین شیاوه بۆ ئه وہ که سوپاسی خاوه نه کەی به دل و گیان و زمان و هه ممو و ئه ندامیتکی له ش بکری.

ھەروا ئه و کتیبە پیروزه نیگابانی عالەمی خاوه ن عهقله و بانگیان ئه کا بۆ ده اوام لە سەر ئیتاعەی خودا و پیغەمبەری خودا بە ترساندن و موژده دان، وہ کوو خودا فەرمۇویە با ئه قورئانه ئیزماری کافره کان و نافەرمانە کان بکا بە سزا يە کی بە تین له

لایه‌نی خوداوه و موژده بدا به و موسولمانانه که کرده‌وهی باش ثه کهن بهمه که له روزی خویا پاداشیکی جوانیان ههیه و لمو جیگه و شوینه‌دا ئه میننه‌وه ههتا هه تایه.

﴿ وَيُنذِرَ الَّذِينَ قَاتَلُوا أَنْخَذَ اللَّهُ وَلَدًا ﴾

وه به تاییه‌تی بترسینی ئه و کافرانه که وتوویانه خودای ته عالا نه ته وهی بق خوی
برپار داوه و فریشته کان کچی خودان و عوزه‌یر و عیسا کوری خودان.

﴿ مَا لَمْ يَمِدْ مِنْ عِلْمٍ وَلَا لِأَبَاءِهِمْ كَبُرَتْ كَلِمَةٌ تَخْرُجُ مِنْ أَفْوَاهِهِمْ إِنْ يَقُولُونَ إِلَّا كَذِبًا ﴾

وه ئه کافرانه به هیچ جور زانست و زانیارییان نییه به و قسه پووچه نه بق خویان
و نه باوک و باپیره‌یان که سه‌رچاوهی ئه م درو بی‌سه‌ر و بهره‌ن، وه زور زور گهوره‌یه
و ناباره و ناهه‌مواره ئه و که‌لیمه و ئه و ویژراوه که ده‌ئه‌چن له ده‌میان و له‌بهر
بی‌شوعووری ئهوان به حه‌قیقه‌ت به گهوره‌یی قسه‌که‌یان نازانن و نالین و دهم ئاویز
ناکهن به و تاریکی دووری بی‌ئه‌ساس و بی‌بناغه نه‌بئ.

﴿ فَلَعَلَّكَ بَلِحْعٌ نَفْسَكَ عَلَىٰ إِثْرِهِمْ إِنْ لَئِنْ يُؤْمِنُوا بِهَذَا الْحَدِيثِ أَسْفًا ﴾

نه‌لبه‌ت تو ئهی خوش‌هه‌ویست خوت ماندوو ئه که‌ی و خوت ئه کوزی به شوین
ئهوانا ئه گهدر ئیمان و باوه‌پیان نه‌بئ بهم قورئانه له‌بهر خهفت خواردن له‌سهر گومراهی
ئهوان و، تو و ما که به خوت؛ چونکی له جیهانی ته کلیفا هر که‌سی خوی ریگه‌ی
خوی ئه گری ههتا له‌سهر دلخوازی خوی نه‌گات به پاداشی خوی.

﴿ إِنَّا جَعَلْنَا مَا عَلَىٰ الْأَرْضِ زِينَةً لَهَا لِنَبْلُوْهُمْ أَيْمُونُ أَحْسَنُ عَمَلاً ﴾

به راستی ئیمه ئوهی وا به سه ر عِرْزَهُو لَهُ گیانلله به ران و لَهُ بَنْ گیانان و گیا و دار و کانی به قیمهت، وَكُو نهوت و ئالْتُوون و زیو و ناسن و باقی کانه کان... کردومنه به هۆی جوانی جیهان و لەبەر چاوی ئەھلى جیهانا جوانمان کردوده بۆ ئەمە کە بەراوردىان بکەین، واتە دەركەوی لەوانه وە وەکو لە بەراوردکراو تا بزانین کام لەو هۆشیارانە کرده وە یان باشتە لە سوود وە رگرن لیيان تا لەسەر ئەو ئىستيفادەی ئەوانە پاداشیان بدهینەوە، واتە ئەوانە کە سوودیان لىن وەرئەگرن بۆ ژیوارى خۆیان و باقی ھاونەو یان بە شیوه يەکى مەشرووع، وە واريدات و حاسلاتە كە یان ئەكەن بە هۆی ئاوه دان کردنەوە جیهان بە جۆرى سوودى هەردوو دنیا لىن وەریگرن و پاداشی باشیان بدهینەوە، وە ئەوانە کە ھەرچى واريداتیان بىن لەم جیهانەدا سەرفى ئەكەن لە ئارەزووی نەفسى بە دكارا و بە کارى دىنن لە رىگەي كىنه و قارا و بە وەھمى شەيتانى بەر ئەبن لە گیانى ئادەمیزاد، ئەوانە يىش بە تۆلەي قيامەت و بە سزا گيرۇدە ئەبن.

﴿ وَإِنَّا لَجَعَلْنَّ مَا عَلَيْهَا صَعِيدًا جُرْزاً ﴾ ٨

وە ئەوه يىش وا به سەر عەرزەوە لای ئەبەين و عەرزە كەي ئەكەن بە عەرزى بىن گیا و بىن دار.

﴿ أَمْ حَسِبَتْ أَنَّ أَصْحَابَ الْكَهْفِ وَالرَّقِيمِ كَانُوا مِنْ إِيمَانَنَا عَجَّبًا ﴾ ٩

﴿ ٩ ﴾

يا خەير تو گومان ئەبەي کە ئەوانە کە رايان کرد لە دەستى پاشاي رومى مەشهور بە دەقيانوس و مەشهورىن بە « أصحاب الکھف» بە ئىعتىبارى ئوه کە لە ئەشكەوتدا مانه و بە « أصحاب الرقیم» بە گوئرەي ئوهی کە ئەو كىوهى ئەشكەوتە كەي تىدا

بوو ناوی رهقیم بwoo، ياخود سه گه که يان ناوی رهقیم بwoo، ياخود له ته خته به ردیکدا پاش دوزینه و یان ناو و نیشانیان نووسراوه و له دهرگای ئەشكەوتە که يانا دانراوه، گومان نەبەی به وەزىعى نەوان و مانەوهى بەنۇستۇوبىي نەوان لە ماوهى سېسىد و نۇ سالىدا شىتىكى عەجىبە لەبەر توانايى مندا، حاشا بۇ توانايى من ھېچ شتى جىڭەمى سەرسورمان نىيە.

﴿إِذْ أَوَى الْفِتْيَةُ إِلَى الْكَهْفِ فَقَالُوا رَبَّنَا مَنْ لَدُنْكَ رَحْمَةٌ وَهِيَنَّ﴾

لَنَا مِنْ أَمْرِنَا رَشَدًا ١٠

لەو كاتەدا كە نەو كۆمەلە جوانە لە شارى «ئەفسوس» دەرچۈون و رۆيىشتەن بۇ ئەشكەوتى لەو نزىكەدا بۇ نەوه خۆيان بشارنەوە، جا پارانەوە لە خودا و وتيان: پەروەردگارا لە لايەنى خۆتەوە مىھەربانىيە كمان لە گەلەدە بىكە بىيى بە هوى رىزگارىيمان لە دەست دەقىانووس و بىيى بە هوى نەوه يىش تاوانمان بېخىسى. وە بۇمان ئامادە بىكە لەم كارەدا كە ئىيە واين لە سەرى، وە كۈو را كردن لە دەستى سەتكار بىيى، گەيشتن بە ئەنجامىنلىكى پىرۇز.

﴿فَضَرَبَنَا عَلَىٰ إِذَا نِهَمْ فِي الْكَهْفِ سِنِينَ عَدَدًا ١١﴾

منىش پاش نەوه چۈونە ئەشكەوتە دام بە گوييانا - واتە نواندىنم - ماوهى چەن سالىتىكى خاوهن ژمارە وە كۈو باسى ئەكەين.

﴿ثُمَّ بَعَثَنَاهُمْ لِنَعْلَمَ أَيُّ الْغَرَبَيْنِ أَحَصَنَ لِمَا لَيْثُوا أَمَدًا ١٢﴾

پاش نەو ماوهىيە لە خەو خەبەردارم كردىنەوە بۇ نەوه عىلەمى ئىيە تەعەلوق بېھستىن بەو تاقميانەوە باش ئاگادارن و راست وتارن لە ماوهى مانەوه يانا.

﴿ تَحْنُ نَفْسُكُ عَلَيْكَ بِنَاهُمْ إِلَّا حَقٌّ إِنَّهُمْ فَسَيَّهٌ أَمَّا مُؤْمِنُوْرَبِّهِمْ وَزِدْنَهُمْ ﴾

﴿ ۱۳ ہدی ﴾

تو گوی مده به قسه و باسی ئه و خله که که باسی «أصحاب الكهف» ئه کهن، ئیمه هه والی ئه وانت به راستی بز ئه گیپینه ووه: ئه وانه کومه لئی بعون ئیمانیان هینا برو به خودای خویان و منیش له بهر راستکاری ئه وان هیدایت و شاره زایی روحیم بز زیاد کردبوون.

﴿ وَرَبَطْنَا عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ إِذْ قَامُوا فَقَالُوا رَبُّنَا رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ
لَنْ نَدْعُوا مِنْ دُونِهِ إِلَّا هُنَّا لَقَدْ قُلْنَا إِذَا شَطَطَّا ۱۴ ﴾

وه دلمان ئه ستور کردن لهو کاتهدا راسته و بعون و به رابه ر به پاشای سته مکار ناره زایان دهربپی و و تیان: خودای ئیمه بتی تاشراو نییه و خودای ئیمه پهروه ردگاری ثاسمانه کان و زه وییه و به راستی ئیمه هه تا هه تایه به نده بی بز غه بیری ئه ناکهین و بیجگه لهو بانگ له خودایه کی تر ناکهین، ئه گهه ئیمه شتیکی وا ناره وا بکهین و بانگ له غه بیری نهوبکهین، لم کاتهدا، به راستی ئیمه قسهیه کی دوور له راستیمان کردووه.

﴿ هَتَوْلَاءٌ قَوْمًا أَخْذَذُوا مِنْ دُونِهِ إِلَّهٌ لَوْلَا يَأْتُونَ عَلَيْهِمْ
إِسْلَطَنِ بَيْنَ فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا ۱۵ ﴾

ئه وانه ئه و قهومی ئیمه له بهر گومراهی غه بیری پهروه ردگاری حق چهن بتیکیان کردووه به په رستراوی خویان، جا ئه گهه راست ئه کهن بوجی نایهنه ده لیلیکی رووناک بیتننه وه له سه رهه که ئه وانه خودان و شیاوی ئه وون په رسترن، که مادام ده لیلیان نییه دیاره در روزنن، جا ئه بین کی زالمتر بین لهو که سه که درق به دهه خوداوه هه لئه بهستن و ئه لیلت: ئه و خودایه شهریک و ها و پی هه یه؟

**وَإِذَا أَغْرَقْنَاهُمْ وَمَا يَعْبُدُونَكَ إِلَّا اللَّهُ فَأُولَئِكَ إِلَى الْكَهْفِ يَنْشَرِ
لَكُمْ رَبُّكُمْ مِنْ رَحْمَتِهِ وَيَهْبِطُ لَكُمْ مِنْ أَمْرِكُمْ مَرْفَقًا** ١٦

جا بازيكىان بە بازيكىان وەت: مادام ئىۋە كەنارتان لەو گەلە بىپەرسە و لە بىتە كانيان گىرت دەي روو بىكەنە ئەوشىكەوتە دوورە ئەستوورە و خۇتانى تىدا پەنا بىدەن بىن گومان خودا ئىۋە زايە ناكا و لە مىھەربانى خۆى بەشتان ئەدا و سفرەيەكى ژیوارى كەرەم و ھېزىتكى دىل و دەرروون و شادمانىيەكى رۆحىتان بۇ بىلاو ئەكتەوه و راي ئەخا بۇتان وەها كە بەشى ھەمووتان بىكا، وە بۇتان ئامادە ئەكا لەم بابەتى خودا پەرسىتى و دووركەوتەوه لە فيتنە، شتى كە ھۆى ئاسايش و ئەنجامى خىرتان بىن.

**وَتَرَى الشَّمْسَ إِذَا طَلَعَتْ تَزُورُ عَنْ كَهْفِهِمْ ذَاتَ الْيَمِينِ وَإِذَا غَرَبَتْ
تَقْرِبُهُمْ ذَاتَ السِّمَاءِ وَهُمْ فِي فَجْوَةٍ مِنْهُ ذَلِكَ مِنْ عَائِدَتِ اللَّهِ مَنْ
يَهْدِ اللَّهُ فَهُوَ الْمُهَتَّدُ وَمَنْ يُضْلِلْ فَلَنْ يَجِدَ لَهُ وَلِيًّا مُرْشِدًا** ١٧

وە تو، ئەي پىنگەمبەرى خۆشەويىست: ئەگەر لەو شوينەدا بۇويتايىن و تەماشات بىكردایە رۆزىت ئەبىنى كاتى كە [لە] كەنارى ناسمان دەرئەكەوت لاي ئەدا لە ئەشكەوتەكى ئەوان بە لاي راستيانا، واتە پىرتەوه كەمى نەئرۇيىشە ناو ئەشكەوتەكەيانەوه، وە كاتى كە رۇزىش ئاوا ئېبوو ئېدا بەسەريانا بەرەو لاي چەپىان و پىرتەوه كەمى بە تەواوى نەئەرۇيىشە ناو ئەشكەوتەكەوه. ئەمە يىش لەبەر ئەوه بۇو كە ئەشكەوتەكەيان شىمالى بۇو، دەركاى ئەشكەوتەكە بەرەو «قوتب» بۇو ناوه كەمى بەرەو جنۇوب بۇو ھەر شوينى وابى لەو ولاتەدا پىرتەويى رۇز ئاپراتە ناويمەوه.

بۇ رۇونكىردنەوهى نەم ئايەتە ئەلىن: ئەو شارە كە دەقىانووسى رۇمى تىدا بۇوە و ئەم كارەساتە تىارووی داوه ناوى ئەفسووس بۇوە و لە نزىكى شارى ئەسكەندەر رۇونەوه بۇوە كە ئىستە بە دەستى تۈركەوهى و نزىكى دەرىبايە.

وه بازئ ئەلئين: ئەو شاره له نزيكى «ئەردىن» ئىميرقۇدا بۇوه و ئەشكەوتەكەيش كە ئەو كۆمەلە موسولمانە خۆيان تىدا كەنار داوه والە كىيىتكە لە كېيەكانى ئەويىدا. وە ئەو ولاتە وەكۈو عىراقى ئىيمە كەوتۈوه تەشىمالى مەدارى «سەرتان» كە ئاخىر مەدارى هاتوچۇرى كەوكەبە له شىمالەوه، وە له يەكم رۆزى ھاوينا بەويىدا ئەسۋوپىتەوه. جا نزىكتىرين كاتى رۆز بەو شوينە سەرتاي ھاوينە، وە لهو رۆزەدا له ولاتى ئىيمەدا رۆز دوازدە دەرەجە ليماھە دوورە و لاي جەنۇوبى ئەكەوتىه لاي ئىيمەوه، وە بە نىسبەتى ئەسكەندەر رۇونەوه يَا ولاتى ئەردىنىشەوه ھەروا له يەكم رۆزى ھاوينا كە ئەپەر دەرەجە نزىكى رۆزە لهو ولاتەوه ھەر رۆز جەنۇوبىيە له ولاتەكەوه و ئەشكەوتەكەيش لە كېيەكەداواھەلکەوتۈوه دەرگاكەي رووی كردووه تەستىرەكانى «حەوتەوانە» كە ئەستىرەي «قوتب» والە ناو ئەوانا و خانۇوى ئەشكەوتەكە ئەبنى بە جەنۇوبى له دەرگاكەيەوه.

جا ھەر كاتى رۆز ھەلبىن كاتى گەيشتن بە مەدارى سەرتان پېتەوه كە ئەدا له لاي خۇرئاواي ئەشكەوتەكە، وە ھەر كاتى رۆز لە ئەشكەوتەكە نزىكە ئەۋا بىن پېتەوه كە ئەدا له لاي خۇرەھەلاتى ئەشكەوتەكە يالە دەرگاي ئەشكەوتەكە، وە له ھەردوو كاتەكەدا كەمىن پېتەو نەدا له دەرگاي ئەشكەوتەكە و بەم جۆرە ئەو كۆمەلە ھەم ھەواي باشىان بۇ ئەرپىشت و ھەتاوه كە لىيى نەئەدان و لهو ماوه زۆرەدا بە پارىزراوى مانەوه.

وه بازى له زانا بەرزە كان فەرمۇويانە: ھۆى مانەوهيان و پارىزراوييان ئەممە نەبووه بەلکۈو ھەر پاراستىنى پەروەردگار بۇوه ئەنا مانەوهى سىسىد و نۇ سال بە عادەت مومكىن نىيە مەگەر بە ھېزى تواناى خودا.

بە ھەرحال ئەم رووداوه يەكىنە لهو كەراماتە و لهو «خارق العادات» كە خودا له قورئانى پېرۇزا باسى كردووه بۇ دۆستانى خۆى كە پىاوجا كانى خودان. ھەروا

دەسکەوتى رزقى زستانە لە ھاوینا و میوهى ھاوینە لە زستانا بۇ حەزرەتى مرييەم ﷺ نەویش كەرامەتىكە لە كەرامەتە كانى ئولىيا كە لە قورئانا باس كراوه. وە هيتنانى تەختى «بلقيس»ى پادشاي ولاتى «سبا» لە يەمندا بە چاوبرىكە يىن بۇ فەلسەتين لە لايىنى ئاسەفى كورپى بەرخياوه نەویش هەر لەم بابهنانە يە و موعجىزە سولەيمان نىيە ئەگەرنا ئەو خۆرى ئەو تەختەتى ئەھىتىنا و ئەمرى بە كەس نەدەكرد بۇي بىتنى وە كەوۇ لە قورئانى پېرۋىزا باس كراوه.

﴿ وَتَحْسِبُهُمْ أَيْقَاظًا وَهُمْ رُؤُودٌ ﴾

نەگەر تەماشىيان بىكەي گومانيان بىن ئەبەي بەخەبەرن و نەنوستۇون؛ چونكى چاوهەكانيان كراوهەتەوە كەچى لە راستىدا ئەوان خەوتۇون.

﴿ وَنَقْلِبُهُمْ ذَاتَ الْيَمِينِ وَذَاتَ الْشِّمَاءِ ﴾

وە هەليان ئەگىرېنەوە بە لاى راستا و بە لاى چەپدا بۇ ئەوە كە عەرز لەشيان نەخوا بە هۆرى زۇرى ماوهەوە.

﴿ وَكَلِبُهُمْ بَنِسْطُ ذِرَاعِيهِ إِلَّا وَصِيدٌ ﴾

وە سەگەكەيشيان ھەردۇو باسکى راخستۇوو بە دەرگاي نەشكەوتە كەدا بۇ ئەوە كە درپندە نەپرواتە ناو ئەشكەوتە كەوە بىيان خوات.

﴿ لَوْ أَطَّلَعَتَ عَلَيْهِمْ لَوْلَيْتَ مِنْهُمْ فِرَارًا وَلَمُلِئَتْ مِنْهُمْ رُغْبَا ﴾ ۱۸

نەگەر ناگادار بىي لەسەريان و بۇيان بىرانى پشتت هەلە كرد و بە راڭىدەنەوە لەو شوينە ھەلەھاتى و ھەموو گيانت پې ئەبوو لە ترس، لە وەزىعى ئەو كۆمەلە لە: تووکى درىز و، چاوى زاق و، وەزىعى شوينە كە و، پاسەوانى سەگەكەيان كە بەو شىۋە بە ھېيەتە دەرگاي ئەشكەوتە كەي گرتۇوە. وە زىياد لەمانەيش خودا بىھەوئى

یه کن بپاریزی هه بیه‌تی ئه خاته سه‌ری خه‌لک ناتوانن سووکی بکهن و به سووکی بؤی بروانن.

﴿ وَكَذَلِكَ بَعْثَنَهُمْ لِتَسَاءَلُوا بَيْنَهُمْ قَالَ قَاتِلُ مِنْهُمْ كَمْ لِيَثْرُ فَأَلْوَأْلِثَنَا يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ فَأَلْوَأْرَبِكُمْ أَعْلَمُ بِمَا لِيَشْتَهِ فَأَبْعَثُوا أَحَدَكُمْ بِوَرْقِكُمْ هَذِهِ إِلَى الْمَدِينَةِ فَلَيَنْظُرْ أَيْهَا أَزْكَ طَعَامًا فَلِيَأْتِكُمْ بِرِزْقٍ مِنْهُ وَلِيَتَلَطَّفْ وَلَا يُشْعَرَنَ بِكُمْ أَحَدًا ﴾ ۱۹

وه هر وه کوو ئه وانم نواند وەهايش خەبەردارم کردنەوە بۇ ئەوە پرسیار له يەك بکەن له ماوهی نوستنیان و له وەزعى خۆيان هەتا ئاگادار بین له هيئز و تەوانابىي ئىمە. جا كاتى خەبەريان بۇوەوە يەکىن له وان وتي: ماوهی چەندى نوستون و ماونەتەوە لەم ئەشكەوتەدا؟ ئەوانىش وتيان: رۆزى يا بازى له رۆزى؛ چونكى وەختى خۆى لە چاشتەرۇزى چووبۇونە ئەشكەوتە كە و كاتى خەبەريان بۇوەوە پاش نیوھرۇ بۇو، جا گومانيان بىردىوە يا پاش نیوھرۇ عەينى رۆزە يا پاش نیوھرۇ رۆزى دوايىه. وە پاش وردىبۇونەوە لە وەزعى خۆيان و مۇوى سەر و رىشيان و درىزى نىنۋەتكە كانيان و تىكچۈونى بەرگ و پۇشاكيان، وتيان: هەر پەروردگارى خۇتان ئەزانى چەندى لەم شوينەدا ماونەتەوە، وە بە هەر حال ئىستە برسىمانە يەكىكتان بىتىن و نەختى خەرجى و پۇولى رەواجى رۆز لەوهى پىمامانە لەگەل خۆى بەرى و تەماشا بىكا كام شوين لە شارەكەدا، ياكام كەس لە ئەھلى شارەكە پاکتر و حەلالتر و خۇشتىر و هەرزانتى خواردەمەنیيان لايە با ژىوارتان بۇ بىتىنى، بەلام با زۇر بە نەرمى و ناسكى مامەلە و قىسە بىكا لەگەل مامەلەچىانا و خواردەمەنیيەكى باشمان بۇ بىتىنى، وە ياكام

زور ئاگادار بىن له و تارا با پاسهوان و خەلکى ناوشار پیمان نەزانى و كەسمان لىنى ئاگادار نەكەن.

**﴿إِنَّهُمْ إِنْ يَظْهَرُوا عَلَيْكُمْ يَرْجُمُوكُمْ أَوْ يُعِيدُوكُمْ فِي مِلَّتِهِمْ
وَلَنْ تُقْلِحُوهَا إِذَا أَبَدَا﴾ ۲۰**

بە راستى ئەوان ئەگەر پیتان بزانى زال ئەبن بە سەرتانا و كاتى زال بۇون بەسەرتانا بەردەبارانتان ئەكەن و ئەتان كۆزىن، ياخىز بە زور ئەتان بەنەوە بۇ سەر دينە كەى خۆيان و مادام بىگەپتەوە بۇ سەر ئايىنە كەى ئەوان قەت لە سزاي خودا رىزگار نابىن.

**﴿وَكَذَلِكَ أَعْثَرْنَا عَلَيْهِمْ لِيَعْلَمُوا أَنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَأَنَّ السَّاعَةَ
لَا رَيْبَ فِيهَا إِذْ يَتَرَزَّعُونَ بَيْنَهُمْ أَمْرَهُمْ فَقَالُوا أَبْنُوا عَلَيْهِمْ بُنْيَانًا
رَبُّهُمْ أَعْلَمُ بِهِمْ قَالَ الَّذِيْنَ كَفَرُوا عَلَىٰ أَمْرِهِمْ لَنَتَّخَذُوا عَلَيْهِمْ
مَسْجِدًا﴾ ۲۱**

وە هەر وە كۈو وە خىتى خۆى ئەوانمانە نواند و لە پاش ئەو ماوه زورە خەبەردارمان كەردىنەوە وەها وزىعىكمان سازاند كە خەلکمان ئاگادار كرد لەسەريان تا ئەوانە كە ئاگادار بۇون لەسەريان باوهرىيىكى راستەقىنە پەيدا كەن بەوە كە وەعدەي خودا بە زىندىو بۇونەوەي مردوو لە قەبرا راستە و بە راستى رۆزى قيامەتىش گومان و شوبەھى تىدا نىيە، وە ئەم ئاگادار كەردى خەلکەمان لەسەر ئەوان لە كاتىكىدا كرد كە ئەھلى ئەو شارە لە ناو خۆيانا نىزاعيان ھەبۇو لە زىندىو بۇونەوەي رۆزى قيامەتا بازى لەوان ئەيىت: هەرنىيە، وە بازى ئەيانوت: ھەيە بەلام هەر بە رۆحە بە بىن لەش، وە بازىكىش ئەيانوت: بە ھەموو گىان و لەشە. وە كاتى لە پاش ئەو ماوه زورە ئەو كۆمەلى ئەشكەوتەمان بىداركىرددوو و ئەھلى ئەو شارە يىشمان ئاگادار كرد لەسەريان

حالی بون ثو خودایه که بتوانی کومه‌لی ٹینسان له ماوهی سیسند و نو سالدا بنوینی و لهشیان نه‌پرینی و تووشی ئازاری دارناني نه‌کا و له پاش ثو له خه و خب‌هه‌ریان بکاته‌وه و بیان مریتیته‌وه، ثوهه نه‌توانی عاله‌می مردوانی گورپیش زیند وو بکاته‌وه له پاش هاتنى واده‌ی قیامه‌ت و هرکه‌سی بگه‌یه‌نی به‌وه توله و پاداشه که به‌یاسای خودا شیاوی بون.

جا ثوه کومه‌له به حالی ئه‌هلى ئه‌شکه‌وتە‌کەیان زانی، بون به دوو به‌شەوه؛ ئه‌وانه‌یان که زور له باسى دین و «أصحاب الکھف» ناگادار نه‌بون و تیان: خانوویه‌ک لم شوینه‌دا دروست بکەن بسەر قىبرە‌کانیانه‌وه هەتا وە‌کوو نیشانه‌یه‌کی میژوویی بمیتنه‌وه، خودا خۆی ئه‌زانی ئه‌مانه چى بون و چ کاره‌ن، ئیتر ئوه‌نه ئیهتیمامی ناوی، وە ئه‌وانه‌یش که زور ناگادار بون بسەر حالی ئه‌وانا، وە‌کوو پاشای ولاته‌که که موسولمان بون، وە ئوه کەسانه که باش له و کومه‌له حالی نه‌بون له خەلکی شاره‌که و تیان: به راستی مزگه‌وتى و عبادە‌تخانه‌یى بەسەریانه‌وه دروست ئە‌کەین، واته له نزیکیانه‌وه هەتا ئوه کەسانه که دین بۆ زیارتى ئەم زاتانه له بەر بیرى قیامه‌ت و يادی جیهادی جوانان له رېگە‌خودادا باش له و مزگه‌وتە‌دادا عبادەت بکەن بۆ خودا و ئاسایش بکەن هەتا له و شوینه‌دا ئەمیتنه‌وه.

له تفسیری «روح المعانی» دا ئەلئى: ریوايەت کراوه: پاش ئوه که خودای تە‌عالا ئوه کومه‌لیه نواند له ئه‌شکه‌وتە‌کەدا و ماوهیئ رابورد و دەقیانووس مرد و ئەوزاعیتکی تر پەيدا بون هەتاله و چەرخەدا که ئوه کومه‌له خب‌هه‌ردار بونه‌وه. پادشاھیه‌کی موسولمان پاشای ئوه شاره بون ئه‌هلى ولاته‌کە‌یشى زوریه‌یان موسولمان بون، جا له ناو خەلکه‌کەدا نیزاع پەيدا بون: ئایا قیامه‌ت و زیند وو بونه‌وه هەیه یا نه؟ ئه‌وانه کافر بون ئەیان‌وت: نییه، وە ئه‌وانه‌یش موسولمان بون ئەیان‌وت: هەیه، وە پاشای

ولاتەكە لەبەر ئەوە موسۇلمان بۇ زۆر لەم باسە دلگران بۇو، وە زۆر لە خودا پارايىھو وە
كە نىشانەيىن دەربخا بۇ ئەم خەلکە هەتا ئەوانە بىر و باوهەپىان بە قىامەت نىيە لەو
بىزە بگەرپىتەوە بۇ باوهەپى ئىسلامىيەت و تەسىدىق بە خودا.

بە خواتى خودا لەم وەختەدا كۆمەلى «أصحاب الکەھف» لە خەو خەبەريان
بۇوەوە يەكتىكىيان لە خۆيان نارد بە بازى سكەى چەرخى خۆيانەوە بۇ شار كە
خواردەمەنىيان بۇ بىتنى، ئەويش هات بۇ شار تا گەيشت بە ئىنساننى خواردەمەنى
لىنى كېرى و پارەي پىدا، كاتى كابرا تەماشاي پارەكەي كرد و تى: برا ئەمە پارەي ئەم
زەمانە نىيە و پارەي زەمانى دەقىانووسە ئەلبەت تو خەزىت دۆزىيەتەوە، وە ئەو
كەسەيان بىلدۈر بۇ لای پاشاي ئەو رۆژە و پاشا پرسىيارى لىنى كرد: تو كىتى؟ و تى: من
يەكتىكم لە ئەھلى ئەم شارە و لە گەل چەن كەسى تردا لەم رۆژانەدا لە ترسى دەقىانووس
رامان كرد و لە فلانە ئەشكەوتدا خۆمان حەشار دا و نوستىن، كاتى لە خەو ھەستاين
برسىمان بۇو من هاتىم خواردەمەنى بىكىم و ئەم خاوهەن دووكانە هيئانى بۇ لای تو،
وە پاشايش وەختى خۆى بىستبۈرى كە كۆمەلى جوانى خەلکى ئەم شارە لە ترسى
دەقىانووس ھەلھاتۇن و ناوى ئەزانىن و باسى ناوهەكانى كىردىن و كابراي نان سىن
و تى: بەلنى ئىتمە ئەوانەيىن.

جا پاشا لە گەل كۆمەلى لە خەلکى شارەكەدا رۆيىشتىن بۇ ئەشكەوتە، كاتى
نزيك بۇونەوە لە ئەشكەوتەكە ئەو يەكە كە هاتبۇو بۇ نان و خواردەمەنى و تى: ئىتە
من ئىزىن بىدەن با بىرۇم وەزىعى ئىتە بەيان بىكەم بۇ ھاۋپىكەنام تا لىتىان نەترىن، وە
ئىزىن دا، كاتى گەيشتە ئەشكەوتەكە و ئەم باسەي گىزپايدە بۇيان خوداي تەعالا
گىانى كىشان و مردىن پاشا بەسەر تەرمە كانىيانا گەيشت و ماوهەي قىسە و باسى لە گەليانا
نەما.

جا کومه‌لی هاوپی پاشا بعون به دوو بهشهوه؛ ئوانه که ئیمانیان نهبو و تیان:
لهم شوینه‌دا خانوین دروست بکه‌ن بین به نیشانه له‌سهر ئهم پیاوانه، وه ئوانه‌یش
که خاوهن بیر و باور بعون و تیان: ئه‌بین مزگه‌وتی له نزیکیانا دروست بکه‌ین تا
هه‌رکه‌سی هات بۇ زیاره‌تی ئه‌مانه له مزگه‌وتەدا بەندەیی بۇ خودا بکا و ته‌سیبیحی
خودا بکا له‌سهر توانایی ئهو که ئه‌م وەزعه‌ی بۇ «أصحاب الکھف» رېڭ خستووه.
ئه‌مه به کورتى تەرجىمەی چەن دىپېتىکى «روح المعانى» بۇو.

وە لە ته‌فسیرى «بەيزاوى» دا ئەلتىت: پاشا كە له‌گەل خەلکى شارە كەدا گەيىشتن
بە پیاوانى ئەشكەوتەكە و قىسىيان له‌گەلا كردن، جا و تیان بە پادشا خوا حافىزىت
بىن و پاش ئەوه له شوينى خۆيانا مردن و پاشا له نزىكى دەرگاي ئەشكەوتە كەدا
مزگه‌وتىكى كرده‌وه. (والله أعلم).

﴿سَيَقُولُونَ ثَلَاثَةٌ رَّابِعُهُمْ كَلْبُهُمْ﴾

لهم نزىكانه‌دا بازى لە ئەھلى كىتاب ئەلین: «أصحاب الکھف» سى كەس بعون
و چواره‌مى گيانلەبەر له‌گەليانا سەگە كەيان بۇوه. ئه‌مه قىسى جوولە كەيە، ياخىسى
«سید» لە گاورەكان.

﴿وَيَقُولُونَ خَمْسَةٌ سَادِسُهُمْ كَلْبُهُمْ﴾

وە ئەلین: پىنج كەس بعون و شەشەم گياندار له‌گەليانا سەگە كەيان بۇوه.

﴿رَجْمًا يَا لِغَيْبٍ﴾

لهم قسانه‌دا كە ئېكەن گومان بە شتى پەنامەكى ئەبهن، واتە ئەو شتە كە غەيىه
و پەنامەكىيە بە گومان بۇي ئەرۇن و گومان ھىچ سوودى نىيە لە باسانا.

﴿وَيَقُولُونَ سَبْعَةٌ وَثَامِنُهُمْ كَلْبُهُمْ﴾

وہ زوریہ کان گاورہ کان یا «عاقب» ناو لہ ناو ئهوانا نہلین: پیاوانی ئشکہ و تہ کہ حمتوت کھس بوون و همشتم گیاندار لہ گہلیانا سہ گہ کہ یان بوو.

﴿قُلْ رَبِّي أَعْلَمُ بِعِدَّتِهِمْ مَا يَعْلَمُهُمْ إِلَّا قَلِيلٌ﴾

نهی پیغہ مبہری خوشہ ویست تو بفہرموو: هر پهروہ ردگاری من زاناترہ به ژمارہی ئهوانہ و ژمارہی ئهوانہ به راستی نازانی مہ گھر کھم کھس.

﴿فَلَا تُمَارِ فِيهِمْ إِلَّا مِرَاءً ظَهِيرًا وَلَا سَتْفَتِ فِيهِمْ مِنْهُمْ أَحَدًا﴾ ۲۲

وہ ہاورد و برد و موجادہ لہ مہ کہ له گھل کھسا لہ ژمارہی ئهوانہ دا به شیوه یہ کی سہ رزمانی و، پرسیاریش مہ کہ له بھیانی ژمارہی ئهوانا له هیج کھس.

بازی فرمومویانہ: له سیاقی ئم ئایہ تھوہ دھرئہ کھوئی لهم سی بیروہ دا، یارقی سی یہ میان راستہ لہ برئوہ له پاش دوو را پیشووہ کھوہ خودا فرمومویہ تی: «رجا بالغیب» کہ نیشانہ ناتھواوی قسہ کانہ، وہ له پاش قسہ سی یہم شتی موختالیفی نہ فہرموو، وہ له لایہ کی تریشہو نہو قسانہ کہ لهم ئایہ تھدا باس کران سیانن کہ دوانہ پیشووہ کان بے ناراست دانراون، وہ قسہ دوایی رہد نہ کرایہ وہ و کھمہ نیسبہ ت به دوو، جا دھرئہ کھوئی کہ قسہ سی یہم راستہ.

و نہ گیڑنہو ناویان «یملیخا» و «مکشلینا» و «مرنوش» و «برنوش» و «شاذنوش» و «کفشتاطیوش» بووہ و سہ گہ کہ یشیان ناوی «قطمیر» بووہ.

﴿وَلَا نَقُولَنَّ لِشَائِئِ إِنِّي فَاعِلٌ ذَلِكَ غَدَّا﴾ ۲۲
وَأَذْكُرْ رَبَّكَ إِذَا نَسِيتَ وَقُلْ عَسَى أَنْ يَهْدِيَنِ رَبِّ لِأَقْرَبَ مِنْ هَذَا

﴿رَشَدًا﴾ ۲۴

وه قهت مهلى بۆ شتى که ئەتهوئ بىکھى من سبەينى ئەو شتە ئەكم ئىللا له گەل ناوى خواستى خودادا، واتە بلنى: سبەينى ئەو شتە ئەكم ئەگەر خودا بىھوئ، وە ناوى خواستى خودا بىھ ئەگەر جارى لە جاران لە بىرت چووهوه له گەل قسە كەتا «إن شاء الله» بىكھى و پاش ماوهىن بىرت كەوتهوه، جا ئەگەر بىھى زور نەكەوتبوو بىرت كەوتهوه و «إن شاء الله» كەت كرد ئەوه سوودى ئەبى، لە حوكىمى شەرعابۇ ئەوه لە قسە كەتا بە درۆزى دەرنەچى، بەلام ئەگەر بىھى كەوتبوو، ئەوه هەرچەن بازى لە زاناكان بە خاوهەن سووديان داناوه، لە لاى زۆربەي ئەوان بىسۈوە و سوودەكەى هەر ئەدەب و پېرۋىزى وەرگىرنە بەو «إن شاء الله» يە، وە بلنى هيوم وايە كە خوداي پەروەردگارم شارەزام بکا بۆ زانىيارى روودا و ئەحوالى پىشىنان لەسەر شىوهىن كە باشتى لە گىپىانەوهى باسى «أصحاب الكهف» بىنى بە بەلگە لەسەر پىغەمبەر رايەتىم.

﴿وَلِبَثُوا فِي كَهْفِهِمْ ثَلَاثَ مِائَةٍ سِينِينَ وَأَزْدَادُوا أَيْسَعًا ﴾ ۲۵

وە ئەو كۆمەلى ئەسحابى كەھفە مانەوه بە نوستوویى لە ئەشكەوتە كەيانا ماوهى سىسىد و نۆ سال، بازى ئەلين: ماناى ئايەتە كە وايە مانەوه لەويىدا سىسىد سالى هەتاوى و ماوهى سىسىد و نۆ سالى مانگى.

بازان! لە پەيوەندى ئەم ئايەتەدا دوو فەرمۇودە ھەيە:

يەكەم: ئەم ئايەتە عەتفە لەسەر وترانى قەوە خاوهەن نىزاعە كە لە ژمارە كەيانا، واتە بازىكىان ئەلين: مانەوه لەو ئەشكەوتەدا ماوهى سىسىد سال و بازىكىان نۆ سالىان لەو ژمارە زىاد كرد، يَا هەر بى ئەوه كە خىلاف لە ژمارەي مانەوه يانا بىن قسەي ئەوانە و ئەوان و تۈۋىيانە كە سىسىد و نۆ سال لەويىدا ماونەتەوه و ھىز ئەدا بەم تەركىيە فەرمۇودە خودا. «قَلَ اللَّهُ أَعْلَمْ بِمَا لَبِثَا» واتە ئىۋە ناڭادار نىن بەسەر ماوهى مانەوهى ئەوانا بە راستى و خودا ئەيزانى و بەس.

دوووه: ئەمە يە هەر فەرمۇدە خودايە و ئائىتى: ﴿قُلَّ اللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا لَيَشْوَأُ﴾ مەعنایە يشا رىئىك ئەكەۋى؟ چونكى ئەو عىلەمە رەسايە كە خودا ھېتى بە ماوهى مانەوهى يان و بە سەرەتاتىان لەو ماوهدا ھەر ئائىدى خودايە.

﴿قُلِ اللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا لَيَشْوَأُ﴾

ئەى خۆشەويىست تۆ بلنى ھەر زاتى خودا زاناترە بە ماوهى مانەوهى ئەوان و بە ئەحوالىيان لەو ماوهدا.

﴿إِنَّمَا يَغْبَطُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضُ﴾

ھەر بۇ خودايە زانىارى بەوهى كە پەنهانە لە غەيرى ئەو لە ئاسمانە كان و لە عەرزا.

﴿أَنْصِرْ بِهِ، وَأَسْمِعْ﴾

ماشانە لە خودا چەن بىتايە چەنلى شەۋايە.

﴿مَا لَهُمْ مِنْ دُونِهِ، مِنْ وَلِيٍّ وَلَا يُشَرِّكُ فِي حُكْمِهِ أَحَدًا﴾

ئىيە بۇ «أصحاب الکەھف» و بۇ غەيرى ئەوانىش ھىچ يارمە تىدەرى وە ھىچ خاوهنى و فەرماندەرى خودا نەبى، وە خودايىش ئەوهندە عەزىز و قادر و قاھىرە كەس ناكا بە شەرىك و خاوهنىكار لە فەرمانى خۆيا.

بىزانى! ھەر لە سەرەتاي باسى ئەسحابى كەھفەوە تا ئىستە باسە كەمان وەھا كرد كە «أصحاب الرقىم» ھەر «أصحاب الکەھف» ن، بەلام «رەقىم» ياخانى كىۋە كە [يە]، ياخانى ئەو تەختە بەرددە كە لە پاشا وەزىز ئەوانى لىنى نۇوسراوە، بەلام بازى لە زاناكان فەرمۇويانە: «أصحاب الکەھف» غەيرى «أصحاب الرقىم» ن بە سەرەتاتە كە يان رىوايەت كراوه لە ھەر دوو سەھىخە كانا و لە غەيرى ئەوانىشا.

بوخاری و مسلم و نہسانی و ظینولموذیز ریوایه‌تیان کردودوه له ظینو عومه‌ره وه بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ
که حمزه‌رت بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ فرموده‌تی: له کاتیکدا سن که س له وانه له پیش زه‌مانی ظیوه‌دا
بوون ئه رؤیشتنه به شوینیکدا له ناکاوا باران لئی داکردن نه‌وانیش چونه ناو
ئه‌شکه‌وتیکه‌وه و به قهزای خودا به هۆی لافاوه‌وه بهردئ تل بووه‌وه و ده‌گای
ئه‌شکه‌وتیکه‌وه لئی گرتن، جا له ناو خۆیانا قسه‌یان کرد و و تیان: وَلَّا هٰی که س
رزگارتان ناکا؛ راستی و کرده‌وهی راستی نه‌بئ که بۆ خوداتان کردبئ، دهی هەركام له
ئیوه با بپاریته‌وه له خودا به پیرقزی ئه‌دو کرده‌وه‌یه که له بەر ره‌زای خودا کردودوه‌تی.
جا يه کئن له‌وان و تی: په‌روه‌ردگارا تو ئەزانی من کریکاریکم بوو له‌سر منی چەلت‌تووکم
ئیشی بۆ کردم، دوایی رویشت و حەقه‌که‌ی نه‌برد، منیش ئه‌دو منه چەلت‌تووکم
وه‌شاند و له‌بەری ئه‌وه مانگایکم کری، هەتا رۆزئی ئه‌و کابرایه هات داوای کریکه‌ی
کرد، منیش مانگاکم پیندا، و تی: من منه چەلت‌تووکم لای تقویه، منیش و تی: مانگاکه
له‌و چەلت‌تووکه ده‌ستم که‌و تووه، ئه‌ویش مانگاکه‌ی برد. جا خودایه من ئه‌گەر ئه‌وهم
له ترسی تو کرد ئه‌م ده‌گامانه بۆ بکه‌زه‌وه! له‌ویدا که‌منی له‌و بەرده له ده‌گای
ئه‌شکه‌وتیکه‌وه ترازا، بەلام ئه‌وه‌نده نا که ده‌ربچن.

یه کئن تریان و تی: یاپه‌بی خوت ئەزانی منیش باوک و دایکیکی پیرم بوون و له
ھەموو شه‌وینکدا شیری مەرم بۆ ئەھینان و ئەیان خوارده‌وه، شه‌وینکیان درەنگ
ھاتمه‌وه بۆ لایان تەماشام کرد نوستوون و مندالله کانیشم ھاواریان ئەکرد له برسیتیدا،
وھ منیش عاده‌تم واپوو هەتا دایک و باوکم شیریان نه خواردایه‌تەوه به‌شى ئەوانم
نەنداء، وھ حەزم نه کرد بھو شه‌وه باوک و دایکم خەبەر بکەم‌مەوه و حەزیشم نه کرد
وازیان لئی بینم و شیرەکه بدهم به مندالله کانم و هەر بھو شیوه مامەوه تا بەیانی
باوک و دایکم له خەو ھەستان، خودایه! ئەگەر من ئه‌م کارهەم له بەر تو کردودوه له‌م

تەنگەبەرييە رزگارمان بىكە، ئەمجارەيش بازى تر لەو بەردە ترازا تا ئاسمانممان بىنى،
بەلام ئەوهندە نەبوو كە لە ئەشكەوتە كە دەرچىن.

يارقۇي سىيھەميشيان وتى: خودايىه تو ئەزانى من ئامۇزايەكم بىوو لە هەرجى
كەسە خۆشترم ئەويست و زۆر ھاتوچۇم لە گەلدا ئەكرد بۇ ئەوه ئارەزووی خۆمى
لە گەل بەجىيەتىم، ئەويش سەد دينارى ئەويست و من سەد دينارەكم پىتا و لە گەلما
رىيکەوت، كاتى ويستم تۈوشى گوناھ بىم پىتى وتم: لە خودا بىرسە و كارى وامە كە
لە دينا رەوا نەبىنى! مەنيش وازم لىن ھيتا و سەد دينارەكە يىشم دايى بۇ خۆى، خودايىه!
ئەگەر من ئەممەم لە ترسى تو كرد لەم تەنگىيە رزگارمان بىكە، جا خودايى تەعالا
بەردەكەي بە تەواوى ترازاند و رىنگەيان بۇ كرايەوه و لە ئەشكەوتە كە دەرچۇون.
وە وىنەي ئەم حىكايەتە لە ئىپۇغەباس و ئەنەس و نۇعمانى كورپى بەشىرەوه
رىوايەت كراوه كە ئەوانىش يەكسەر باسەكەيان لە پىغەمبەرەوه گىراوه تەوه.

﴿وَأَتْلُ مَا أُوحِيَ إِلَيْكَ مِنْ كِتَابٍ رَّيْكَ لَا مُبْدِلٌ لِكَلِمَاتِهِ، وَلَنَ تَجِدَ مِنْ دُونِهِ مُلْتَحِدًا﴾ (٢٧)

ئى خۆشەويست بخويتىرەوه ئەوهى كە وەحى كراوه بۇ لاي تو لە كەليمات
و كىتىپى خودايى خۇوت ھەرگىز ھېچ ھىزى ئىيە بتوانى ئەو كەليماتى خودايى بىگۇرى،
و ئەو قىسى كافرانە مەبىسە كە ئەلین قورئانىتكى تر غەيرى ئەم قورئانەمان بۇ بىنە،
و ھەرگىز يېنجىگە لە خودا پەنايەكت دەست ناكەۋى، جا ئەگەر كەلامى خودا
بىگۇرى پەنا بە كىن ئەبەى؟

﴿وَاصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْفَدَوْةِ وَالْعِشْتَىِ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ، وَلَا تَعْدُ عَيْنَاكَ عَنْهُمْ تُرِيدُ زِينَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَلَا انْطَعَ مَنْ أَغْفَلَنَا قَلْبَهُ، عَنْ ذِكْرِنَا وَأَتَبَعَ هَوَنَهُ وَكَانَ أَمْرُهُ، فَرْطَا﴾ (٢٨)

وە نەفسى خۆت رابگەرە و دايىمەزريئە لەگەل نەو موسۇلمانانەدا كە بەيانى و ئىوارە لە خوداي خۆيان ئەپارىنەوە و بەندەبىي بۇ ئەكەن و مەبەستىيان رەزاي خودا و عىبادەتى راستە بۇ ئەو، وە با چاوهە كانت لانەدا لە تەماشا كەردىنى ئەو موسۇلمانانە بۇ لای پياوه كافره دارا و دەولەمەندە كان و حالت وابىن كە خواتىت لەسەر جوانى ژىن و ژىوارى دىنابىي بىت، وە هەركىز مەكەوە شوين خواتىت ئەو كەسانە كە دىمان غافل كردوون لە ناوى خۆمان و يادى ئىمە و كەوتۇوه تەشۇتنى ئارەزووی نەفسى خۆى و كار و كردهوهى لادانە لە حەق.

وَقُلِ الْحَقُّ مِنْ رَتِكْتُ فَمَنْ شَاءَ فَلِيَكُفِرْ إِنَّا أَعْتَدْنَا لِلظَّالِمِينَ نَارًا أَحَاطَ بِهِمْ سُرَادِقُهَا وَإِنْ يَسْتَغْيِثُوا بِعَافُوا بِمَاءٍ كَالْمُهْلِ يَشْوِي الْوُجُوهَ بِتْسَ السَّرَابُ وَسَاءَتْ مُرْتَفَقًا

وە تو ئەى خۆشەويىت بلىنى بەو كەسانە كە ئەيانوئى تو لادەى لە موسۇلمانە فەقىرەكان و روو بکەيتە ئەوان: كە حەق و رىنگەي راست و كردهوهى پەسەند و شىرىن ئەوهەيە لە لاي خوداي ئىبوھە بىن نەك ئەمە كە لەسەر ھدواو ئارەزووی نەفس بىن، ئىمە هەر گەياندىنى كەلامى خودامان مەبەستە، ئىتى لايەنى كەس تەماشا ناكەين و دارايى دىنلا لاي ئىمە نرخى نىيە، دەى هەر كەس خواتىت لەسەر ئىمان ھېتىنانە با ئىمان بىتىنى و هەركەسىن خواتىت لەسەر كوفر و بىن ئىمانىيە با كافر بىن، ئىمە ئامادەمان كردووه بۇ ئەوانە كە كافر و سەتكارىن لە خۆيان بە ھۆى كوفرەوە و لە خەلکىش بە ھۆى ئەوهەوە كە سووكىيان ئەكەن و بە سووكى بۆيان ئەپوان ئاگرى كە بلىسى

پان و درىزى ئەو ئاگرە وە كەپەر دەرەت خىوەت دەورى ئەو كافرانەي داوه، وە ئەگەر ھاوار بکەن بۇ ئاوى بىخۇنەوە و تىنۇيتىيان بشكى و گەرمائى دەرەۋىيان دابىرىكتەوە بە دلخوازى خۆيان وەلاميان نادرىتەوە، بەلکوو يارمەتى ئەدرىتىن بە

ثاویتکی گرمی تیکه‌ل و کو خلتی «زهیت» کاتی نزیکی ده میان کرایه و تینه کهی ده موجا ویان نه سوتینی، زور زور خراب خواردن ویه که و ناگر جنگه و شوینتکی زور خراب و نباره.

﴿إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ إِنَّا لَا نُضِيعُ أَجْرَ مَنْ أَحْسَنَ عَمَلاً﴾

به راستی نه که سانه که ئیمانیان هیناوه و کرده وهی چاکه نه کهن به راستی ئیمه جه زیان زایه ناکهین؛ چونکی نه وانه کرده وهیان باشه، و ئیمه جه زای کرده وه باشه کان زایه ناکهین.

﴿أُولَئِكَ لَهُمْ جَنَاحُ عَدْنٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهِمُ الْأَنْهَرُ يُحَلَّوْنَ فِيهَا مِنْ أَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ وَلِبَسُونَ ثِيَابًا حُضْرًا مِنْ سُنْدُسٍ وَإِسْتَبْرَقٍ مُشَكِّرَةً فِيهَا عَلَى الْأَرَائِكِ نِعْمَ الْثَّوَابُ وَحَسْنَتْ مُرْتَفَقًا﴾

نه و خاوهن ئیمانی کرده و باشانه بپیار دراوه بپیان چهن به ههشتی بو مانه وهیان هه تا هه تایه، و له خواریانه وه جو باری جوزرا و جوز له شیر و هنگوین و ثاوی زه لال رهوان نه بین و جوان نه کرین به دهستهندی زیرین و نه پوشن چهن به رگ و پوشانیکی سهوزی جوان له حمریری ورشه دار به ریسمانی باریک و نه ستور، وه پال نه دنه وه له و به ههستانه دا له سهر کورسی به رز و به ریز، وله ناو خویانا رائه بولیرن به وتاری ناسک و نازداره وه، زور جوان پاداشیکه نه و به ههستانه به و شستانه وه، وه زور جوان جنگه وه که له همی نارام و هرگرن و زیانیکی نه رم و نیانه وه.

نم ئایه تانه - له ئایه تی «واصبر نفسک» بهم لاوه - هه مو وان له ره دی نه و کافرانی مه ککهدا که داویان له حمزه هت نه کرد لهم انت اعلم که موسولمانه هه زاره کان له

دهوری خۆی دهربیکا و له دهوریا دانه‌نیشن هه‌تا ئەوان بین بۆ لای قسەی بیسن به‌لکوو دلیان بیگرئ که موسولمان بین و بکهونه شوینى ئەو له دینا.

خودای ته‌عالا به توندی ره‌دیان ئەکاته‌و و فه‌رمان ئەدا به پیغەمبەری خۆشەویست که هەمیشە له‌گەل ئەوانا رابویرە و مەشغۇولى زیکری خودا بە؛ چونکە خاوهن دلیکى ئاوه‌دان له هەزار ئىنسانى نەفامى بايى بەرپىزترە، وە قەت مەكموھ شوین ئەو دل تاریکانه کە تابیعى هەواو ئاره‌زووی نەفسى بەدكارن، وە بلی؛ حەق لای خودایه، کى دى با بىن و کى ئەپروا با بىرلا، وە جەزاي ئەو رەوهندانه له پاشەرپۇزا گىرۇبەندە و ئاگرى دۆزەخە، وە بە پىچەوانەی ئەوانەو موسولمانە كان خاوهن رەحمةت و پىرۆزى دنيا و قيامەتن، وە ئەوهى دلخوازبىيان بىن خودا له قيامەتا پېيان ئەدا هه‌تا هەتايە، هەروا لەسەر موسولمان و كافر رووداۋىتكى كۆنى ئىوان دوو كەس ئەگىرپىتەوە بۆ فامىدە و ئەفەرمويىت:

﴿وَاضْرِبْ لَهُمْ مَثَلًا رَجُلَيْنِ جَعَلْنَا لِأَحَدِهِمَا جَنَاحَيْنِ مِنْ أَعْنَبٍ وَحَفَقَتَهَا
يُنَخِلِّ وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمَا زَرْعاً﴾ ۳۲

وە بىگىرەوە و باس بکە بۆ ئەو كافرانه رووداۋىتكى بە قىمەت كە بىريتىيە له حالى دوو پىاو، دوو براى باوك و دايىكى، له بەنى ئىسرائىل، يا له عەرەبى بەنى مەخزووم: يەكىكىيان بىن باوهەر و بىئيمان و يەكىكىيان خاوهن باوهەر و موسولمان، دابۇومان بە يەكىكىيان، كە كافرە كەيان بۇو دوو باخى بەردارى ترى و دهورى هەردۇو باخە كەمان دابۇو بە دارى خورما و له بەينى دارەخورماكان و مىتى ترىنکەدا ماوهە كەمان بۇر دابۇو ئەيكىد بە كىشتوكال لە دانەي قىيات و ژىوار وە كەو گەنم هەتا باخە كان بەس بىن بۆ ژيانى ئىنسانى بەختەوەر.

﴿إِنَّا لِجَنَاحَيْنِ إِذَا أَتَتْ أَكْلُهَا وَلَمْ تَظْلِمْ مِنْهُ شَيْئًا وَفَجَرْنَا خَلَاهُمَا نَهْرًا﴾

وَكَاتَ لَهُ شَرْوَمٌ ٢٣

ههندوو باخه کان به تهواوی بهر و پیتی خویان نهدا و هیچیان کهم نهبوو، واته
داره کان ههموو تهپ و تازه و به زهوق و خاوونه بھری رهسا بعون و له بهینی داری
باخه کانا جوگه مان کردبورو به دهواام بتو نهوه هر کاتنی پیویست بین ئاو بخونه و،
وھ کابرای خاوون باخ بیجگھ لەوه بھر و دەسکەوتى زىادەی بورو تا هېچ ئىحتىاجى
نەمەنلىق.

﴿فَقَالَ لِصَاحِبِهِ وَهُوَ يَحَاوِرُهُ أَنَا أَكْثُرُ مِنْكَ مَالًا وَأَعْزُّ نَفْرًا﴾

جا کاتنی هاویریکه‌ی قسه‌ی له گهلا ئه کرد ئەم بە کەش و فش و دەمار و خۆ بە زل زانینیکه‌و پىتى وەت: من مال و دارايى و سامان و شت و مەكم لە تۆ زۇرترە و ھەروھا لە بارەي پىاو و زەلام و دەستەللاتى دىكەيىشەوە لە تۆ چاكتى دەستىم دەپروا و لە تۆ بەریزترم.

وَدَخَلَ جَنَّتَهُ، وَهُوَ ظَالِمٌ لِنَفْسِهِ، قَالَ مَا أَظْنَنُ أَنْ تَبْدَأْ هَذِهِ أَبْدًا

४०

نم باخه له ناویچن همتا همتا؛ چونکه
نامه کابرای کافره رویشته ناو باخه که یه و به حائلکمهوه که سته می له نه فسی
خوی کردبوو به هۆی فیز و ده مار و بایی بونوی له باخ و بهره و دارایی خویدا و
هاته وهلام و وtar و له باتی سوپاسی خودای میهره بان بکا. یه کم: وتی من گومان

دھوری دیوارہ و ئاوے، ۱۹۵۰ء

عمرزی سارایہ و گولی جوانہ

دووهم: که وته ئىنكارى رۆزى قيامەت و وته:

﴿ وَمَا أَظْلَنَ الْسَّاعَةَ قَائِمَةً ﴾

گومانم نيه که رۆزى پاشه رۆز بىته بروو هەر قىسىه و ئەكىرى!

﴿ وَلَئِنْ رُدِدتِ إِلَى رَبِّ الْأَجْدَنَ خَيْرًا مِنْهَا مُنْقَلَبًا ﴾ ۲۶

وە نەگەر نەو رۆزەيش بىته جى و پياوى وەکوو من بگەرىيەمەو پاش مىدن بۇ لای خوداي خۆم بە راستى ماوا و مەلبەندىكى باشتى لم باخى ئىمپۇرىيەم دەست ئەكەۋى؛ چونكى.

پياوى سەلار و خاوهن سىمايە له هەردۇو دنيا وينەي پاشابە

سىماي دلپەسەند بەرزى رووشىتە، ئىتىر نەيزانى ئەم سىما زىشىتە،

﴿ قَالَ لَهُ صَاحِبُهُ وَهُوَ مُحَاوِرٌ أَكَفَرَتِ إِلَيْذِي خَلَقَكَ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ

﴿ نُطْفَةٍ ثُمَّ سَوَّاكَ رَجَلًا ﴾ ۲۷

جا رەفيقەكەي - واتە براکەي - له كاتىكدا گفتۇگۈيان پىكەوە ئەكىد پىنى وەت ئەى خودا مالىت وىران بىكا! ئەوه له باتى سوباسى خوداي پەروردىگار هاتى كوفرى ئەو خودايىت كرد كە خەلقى كردووى له گىل - بە ئىعتىبارى ئەسلى وە يابە ئىعتىبارى مادەي ئاوى تۇم كە له خواردەمنى پەيدا ئېبىن و خواردەمنىش له گىل - وە له پاش ئەو ئەسلى مادە تۇمى پىشت و سنگى باولۇك و دايىكت، وە له پاش دروستكىرىدىنى پەيكەرى نادەمىي رىيکى خىستى و كردىتى بە پياوى خاوهن شان و شىيە و خاوهن حال و مال و دارابى؟!

﴿ لَكِنَّا هُوَ اللَّهُ رَبِّيْ وَلَا أَشْرِكُ بِرَبِّيْ أَحَدًا ﴾ ۲۸

به لام من به رهغمي نه و کو تو داراي مال نيم نهمما له حمهدي خوداوه
داراي فام و حالم و نهليم شانيکي راست هه يه بو من که ئيقراره بهوه زاتي خودا
په روهه دگاري منه و قهت بو نهم په روهه دگاري خومه شهريک و هاوري بريار نادهم.

﴿وَلَوْلَا إِذْ دَخَلْتَ جَنَّاتَكَ قُلْتَ مَا شَاءَ اللَّهُ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ﴾

نهوه بوجي لهو کاتهدا که چوويته ناو باخه که تموه نه توت: ماشه للا نهوهی خواستی خودای له سهر بین هدر نهوه نه بین و نهوهی خواستی له سهر نه بین نابي و هيئز نبيه له سهر هيچ شتن له خوداوه نه بین؟

نهشان، نه شوعور، نه دارایی و مال قهت نابن به بین خواستی «ذوالجلال»

إِن تَرَنِ أَنَا أَقْلَ مِنْكَ مَالًا وَوَلَدًا ٢٩ فَعَسَى رَبِّي أَن يُؤْتِيَنِ خَيْرًا
 مِنْ جَهْنَمَ وَيُرِسِّلَ عَلَيْهَا حُسْبَانًا مِنَ الْسَّمَاءِ فَتَضَبَّحَ صَعِيدًا زَلَقاً ٣٠
 أَوْ يَضَبَّحَ مَأْوِهَا غَورًا فَلَنْ تَسْتَطِعَ لَهُ طَلَبًا ٤١

ئەگەر تو من لە خۆت بە كەمتر ئەبىنى لە مال و مندالدا نۇوه نزىكە خوداي
مېھرەبانى من باخىكى باشتىر لە باخى تۆمە بىن بىدا و لە ئاسماňەوە چەن ترىيىشىقە يەكى
وەها بىتىرى باخە كەت وىران بىكا و ئەو باخە تىر بىن بە زەوپىيەكى سافى سادەي
بىن دار و بىن گيائى وەها ئىنسانى لى هەل بخليسكى، ياخود دارەكانى بىتىنەوە بەلام
ئاواهەكەي رۈيچىن بە زەوپىدا و ئەوهەنە بىرواتە خوارەوە نەتوانى بىگەربىيى بە شوتىنيا و
باخە كەت لە بىدر بې ئاواي وشك بىكا.

لهو رقۀدا به زوری کاره‌ساتی دنیایی به هۆی تریشقة و بومه‌لەرزهوه بورو
ئەگەرنا هۆی لهناو بردنی ئەپاچە و مایھى ئەپاچە زۆر بیوه.

﴿وَأَحِيطَ بِشَرِّهِ فَاصْبَحَ يُقْلِبُ كَفَيْهِ عَلَى مَا أَنْفَقَ فِيهَا وَهِيَ خَالِيَةٌ عَلَى عُرُوشِهَا وَيَقُولُ يَلِينَتِي لَمْ أُشْرِكْ بِرَبِّي أَحَدًا﴾ (۴۲)

وه له واقیعا پاش نه و گفتگویه له ناو نهوانا رووی دا به قهزا و قهدری خودا وه کوو کابرا ترساندی به هیرشی ئاسمانی میوهی باخه که بربادکرا و شوینهواری نه ماو کابرای خاوهن باخ واى لى هات که ههردوو دهستی ئهدان به یه کا لهبر دهربیرینی پهشیمانی و خهم خواردن له سهر نهمانی ئدو پاره و ماله که له باخه که دا خه رجی کردبwoo، ولهحال درهختی باخه کهی به سهر ریشهدا که توپون و کابرا ئهیوت: کاشکی من هاوریتم بۆ خودا بپیار نهدايیه ههتا به شوومی ئه و حاله وه ئه مال و پرانییمه به سهردا نههاتایه.

له سیاقی ئه نایه تموه و ده رئه که وئ که له کاتیکدا به ری باخه که پینگه یشتووه یا له وانه بووه پیچگا، با و باران و تریشقه یین داباریوه که داره کان به هؤی ئه و تریشقه و بارانه وه ریشه کمن بوون و بدری باخه که یش هه مووی زایه بووه.

﴿وَلَمْ تَكُنْ لَهُ فِتْنَةٌ يَنْصُرُونَهُ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَمَا كَانَ مُنْتَصِرًا﴾ (۴۳)
وه ئه کابرایه که به شان و پایهی خوپیا ئه نازی و گومانی وابوو کومله ئاده میزادی وان له پشتیوه گومانه کهی به هلهدا چوو هیچ کۆمەله یه کی نه بوو که یارمه تی بدنه خودا نه بی و خودایش یارمه تی نهدا، وه کابرا خوپیشی له زاتی خوپیا هیزینکی وههای نه بوو که زیان له خوپی دور بخاته وه.

﴿هُنَالِكَ الْوَلِيَّةُ لِلَّهِ الْحَقُّ هُوَ خَيْرٌ لِّوَالَّبَابِ وَخَيْرٌ عَقْبَابِ﴾ (۴۴)
ئا له و نه وعه شوینانهدا و لهو کاته نههاتیانهدا که ئىنسان گیرۆدە ئه بی هیز و تهوانایی راست هه ر بۆ خودایه هه خودا چاکتره له هه موو که سی له جیهه تی جهزادانه وهی ئىنسانی گیرۆدە وه، وه ئه و چاتره له جیهه تی ئه نجام چاک کردن وه.

﴿وَأَضْرِبْ لَهُم مَثَلَ الْحَيَاةِ الْدُنْيَا كَمَّا أَنْزَلْنَاهُ مِنَ السَّمَاءِ فَأَخْلَطَ بِهِ
نَبَاتٌ الْأَرْضِ فَأَصْبَحَ هَشِيمًا نَذْرُوهُ الْرِّيحُ وَكَانَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ
مُّقْنِدًا﴾ ٤٥

نهی پیغه مبه ری نازدار به یان بکه بو ئو ئاده میزادانه حاول و سیفه تی ژیانی دنيا
و ئهو شنانه که له گهلىا په یدا نه بن، وه بزانه نه ژیانی دنيا وه کوو ئاوي بارانی وه هایه
که بیارینین له ئاسمانه وه به سمر عدرزا، جا به هوی ئو بارانووه گیا له و زهويه دا
سەوز بیئ و به رزه وه بیئ و بیئ بھیه کا و بپیچری بھیه کا، جا له پاش ماوهین که بهو
شیوه جوانووه نه مینیته وه نه مجار به ههواي گرم زهرد ئه بن، جا وشك ئه بن، جا
پاش ماوهین نه که وی و نه شکیته يەك به جوری که با هەلی نه گری و بلاوی
نه کاته وه به دنالا کەس نازانی نه و چلە پوشە لە کوییه هاترووه، وه به راستی خودای
تموانا به سمر هەموو شتیکدا توانای هەیه و هەموو شتیکی پى نه کرى.

جا پاش نه و تەشبیھه خودا باشترينی نه رکانی زینه تی زهمانی ژیانی دنيا که
دارايی و مندالله جيابان نه کاته وه و نه فەرمۇیت:

﴿الْمَالُ وَالْبَنُونَ زِينَةُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾

دارايی و منداله هوی جوانی ژیانی نیسانه له دنیادا، وه نه گەر دارايیه که له رىگەی
رهواهه په یدا نه کرى و له رىگەی رهوادا خەرج نه کرى بو رۆزى قیامەت ئه بن به
کوتى گەردن و، نه گەر مندالله کان باش تەمنی نه کرین و کرده وه یان باش نه بن سووديان
لنى وەرنى گېرى.

﴿وَالْبَيْقَىنُ الصَّالِحَتُ خَيْرٌ عِنْدَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَخَيْرٌ أَمَلًا﴾ ٤٦

بەلام ئەو كرده و باشانە كە جەزايەن ئەمېئىتە و كە عىبارەتن لە نويىز و رۆژوو و باقى واجباتى ئىسلام و زىكىرى خوداى تەعالا و خزمە تىكىرى دامماوان، ئەمانە باشتىرن لە باقى لەزە تەكانى دنيا و موناسىتىن بۇ ئەو كە ئىنسان تارەزوو يان بىكا خودا بۇي رىئىك بخا و تەوفيقى بىدا لە سەريان؛ چونكى خوشى دنيا هەموو بە وادىيە كى كەم تەواو ئەبن، بەلام ئەوانە هەتا هەتايە دەۋامىيان ھەيە بە ھۆى دەۋامى جەزا كەيانەوە.

بىزانن! لە تەفسىرى «الباقيات الصالحة» دا گەلى فەرمۇودە ھەيە:
يە كەم: عىبارەتن لە «سبحان الله و الحمد لله ولا إله إلا الله والله أكبر».
دۇوھەم: عىبارەتن لە نويىزە كان.

سېيھەم: بىريتىن لە قىسى باش، واتە قىسى شەرعى بە سوود و سوود بۇ خوت و بۇ خەلک، وە كۈو تەعلمىمات و رىنومايى و چاك كردنى ناوېيىنى خەلک و كۆزاندىنەوەي فيتىنە و تىكا كردىن بۇ داما و چار كردنى گىروگىفتى ئىنسانىكى گىرۇدە و وىتەي ئەمانە.

چوارەم: بىريتىن لە هەر كرده وەين و هەر وتارى بانگت بىكا بۇ مەشغۇول بۇون بە خوداناسىن و خوشۇستنى ئەو و خزمەتى.

پىنجەم: هەر چاكەيىن دەۋامدار بىن، وە كۈو كردىنەوەي مىزگەوت و قوتابخانە و، هەلکەندىن بىر و كارىز و، وە قىفكىردىن لە سەر شوېتىنى پېرۇز و وىتەي ئەمانە.

﴿ وَيَوْمَ نُسِرُ الْجِبَالَ وَتَرَى الْأَرْضَ بَارِزَةً وَحَشَرْنَاهُمْ فَلَمْ نُغَادِرْ مِنْهُمْ ﴾

أَحَدًا ٤٧

ئەي خوشەويست باسى ئەو رۆژە يان بۇ بکە كە كىيە كان لە بن هەلئە كەنین و ئەيانكەين بە تۆز و ئەيدەين بە هەوادا، وە لەو رۆژەدا زەھى ئەبىنى بە سافى و پاكى لە دار و باخ و گىيا و بەرزى و نزمى و هەرچى والە ناويا دەرى ئەكتە دەرهەوە لە

کان و مردووه کان و، مردووه کان له گوپا زیند و وئه کهینوه و دهريان ئه کهین و لیيان ئه خورپین بۇ مەيدانى حسیب و گردیان ئه کهینوه به ته اوی و کەسیان تەرك ناکەین.

﴿ وَعَرِضُوا عَلَى رَبِّكَ صَفَا لَقَدْ چَشْمُونَا كَمَا خَلَقْنَاكُمْ أَوَّلَ مَرَّةً بَلْ زَعَمْتُمْ أَنَّنَا نَجْعَلَ لَكُمْ مَوْعِدًا ﴾ ٤٨

وه ئەو خەلکە کە کۆکراونە تەوه رائە نويزىن بە سەر خوداي تۆدا به رىز و فريشتهى مەئمور لە لايەنى خوداوه بانگيابان ئەكا: به راستى وا هاتنهوه بۇ لامان وە كۈو يە كەم جار چۈنم دروست كردن، واتە وە كۈو چۈن يە كەم جار به رووت و قووتى كەوتە دنباوه ئىستەيش هەروا به رووت و قووتى هاتنهوه بۇ لام، ياخود وە كۈو چۈن توانىم يە كەم جار بىن مادەي سابيق دروستان بکەم وا ئىستە هەم دروستم كردنەوه، بەلام ئىتە گومانتان وانبرد كە من كاتى دانانىم بۇ ئەوه گردىغان بکەمەوه.

﴿ وَوُضُعَ الْكِتَبُ فَتَرَى الْمُجْرِمِينَ مُشْفِقِينَ مِمَّا فِيهِ وَيَقُولُونَ يَوْمَئِنَّا مَالِ هَذَا الْكِتَبِ لَا يُغَادِرُ صَغِيرَةً وَلَا كَيْرَةً إِلَّا أَخْصَنَهَا وَوَجَدُوا مَا عَمِلُوا حَاضِرًا وَلَا يَظْلِمُ رَبُّكَ أَحَدًا ﴾ ٤٩

واتە: لە رۆزەدا نامەي بىر و باوهەر و كرددەوهى ئەوان دائەنرى و تەماشا ئە كەمى تاوانبارە كان زۆر ئەترىن لە جەزاي ئەوهى نۇوسراوه لە دەفتەرانەدا و ئەلىن: هاوار بۇ ئىتمە! ئەوه چى واى كرددووه بەم دەفتەرانە كە تاوانى گەورە يَا بچۈوكىنى نىيە كە تىا نەنۇوسراپى و زەبت نە كرابى؟ وە هەر شتىكىيان كرددووه دەستىيان ئە كەۋى بە حازرى و دىيارى لە بەرددەستىيانا، وە لە واقىعا خوداي تو سىتم لە كەس ناكا تا لە سەرى بنووسى ئەوهى نېكىردووه، يَا تۆلەي ئەوهى نېكىردووه لە سەرى بنووسرى.

﴿ وَإِذْ قُلْنَا لِلملائِكَةَ اسْجُدُوا لِلَّادَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْرِيْسَ كَانَ مِنَ الْجِنِّ فَفَسَقَ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِ أَفْتَخَذُونَهُ وَذُرِّيْسَهُ أَوْلِيَّاً مِنْ دُونِ وَهُمْ لَكُمْ عَدُوٌّ بِئْسَ لِلظَّالِمِينَ بَدَلًا ﴾ ٥٠

وه باسی نه و کاته یشیان بتو بکه که وتمان به فریشته کان: سوچده بیهند بتو ئادم - سوچدهی ته شریف - ئوانیش هممو سوچده یان بتو برد شهیتان نه بین، ئه و له حمه قیقه تا له جینه کان بتو به هۆی ده ماری خۆیه وله فەرمانی خودا دەرچوو، جا ئایا ئیوه ئه و شهیتانه و نه ته وه کانی ئه و شهیتانه ئیعتیبار ئه کەن به دوست بتو خوتان له خودا لانه دهن وە لحال ئه وان هممو دوزمنی ئیوه ن؟! زور خراب جىگەداری و بە دەلیکه که له باتی خودا بپیاری ئه دهن بتو خوتان.

﴿ مَا أَشَدَّتُهُمْ خَلْقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَا خَلْقَ أَنْفُسِهِمْ وَمَا كُنْتُ مُتَّخِذَ الْمُضِلِّينَ عَضْدًا ﴾ ٥١

ئه و ئیلیسە و نه وه کانی لای ئیمه قدر و قیمه تیکیان نییه له کاتی دروستکردنی ئوانیشا، واته و نه بین له دروستکردنی ئاسمانه کانا، وه يا له دروستکردنی زەویدا، وه يا له دروستکردنی نه فسى خۆياندا من پرسم بەوان کردىن و ئه وان پەیوه ندیيان بەو دروستکردنەوە بین؛ چونکى ئه وان گومراکەرى چاکانن ومن قەت گروھى گومراکەران ناگرم بە قول و بە يارمه تىدەر بتو خۆم.

﴿ وَيَوْمَ يَقُولُ نَادُوا شَرَكَاءِيَ الَّذِينَ رَعَمْتُمْ فَدَعَوْهُمْ فَلَمْ يَسْتَجِبُوْا لَهُمْ وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمْ مَوْرِقًا ﴾ ٥٢

وه باسی ئه و رۆزه یش بکه که خوداي ته عالا ئەلیت به کافره بتېرسە کان: بانگ بکەن له و شەریکانم که گومانتان بین ئەبردن بزانن فرياتان ئەکەون ئه وانیش

بانگیان نه کهن و بته کان و لامیان نادنه و له بینی هموویانا، بت و بتپه رست، کووره ناگریکی موشته ره کم دانا هتا هموویان بهو ناگره بسووتین، بتپه رستی به دبه خت به ناگری گرمی سه خت و بتیش یا گیانیان نه کم به بهرا هتا لهو ناگره بشنی بدری به سه ریانا، وه یا همر بتو تیگه یشتی بتپه رسته کان له ئه حوالی نه و بتانه که وا لاواز و بن قیمه تن.

﴿ وَرَءَا الْمُجْرِمُونَ النَّارَ فَظَنُوا أَنَّهُمْ مُوَاقِعُوهَا وَلَمْ يَحْدُوا عَنْهَا مَصْرِفًا ﴾

﴿ ٥٣ ﴾

وه لهو رؤژه‌دا تاوانباره کان ناگری دوزه خ ئه بین و به یه قین ئه زان به راستی ئه وان ئه رقنه ناوی و مه جالیان نامیتین خویان لهو ناگره لاده‌ن.

﴿ وَلَقَدْ صَرَفْنَا فِي هَذَا الْقُرْءَانِ لِلنَّاسِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ وَكَانَ إِلَانْسَنُ أَكْثَرَ شَيْءٍ جَدَلًا ﴾

﴿ ٥٤ ﴾

به راستی به یانمان کردوده لهم قورئانه‌دا بتو ناده میزاد له هموو جوره شتیکی به نرخ بتو نه وه سوودی لئی و هر بگرن، وه ناده میزاد له واقیعاً شتیکی وايه له هموو گیانله به رئ جده‌دل و شور و غوغای زورتره به ناحه‌ق.

﴿ وَمَا مَنَعَ النَّاسَ أَن يُؤْمِنُوا إِذْ جَاءَهُمُ الْهُدَىٰ وَيَسْتَغْفِرُوا رَبَّهُمْ إِلَّا أَن قَاتَلُوهُمْ شَنَّةً الْأَوَّلِينَ أَوْ يَأْتِيهِمُ الْعَذَابُ قَبْلًا ﴾

﴿ ٥٥ ﴾

نه وه چی منعی ناده میزادی کردوده لهه ئیمان بینن له و کاته‌دا که هئی هیدایه‌ت هات بتو لایان وه کوو پیغمه‌مبه‌ری ره‌هبه‌ر بین و داوای تاوان به خشی بکه‌ن له خودای خویان داوا کردنی نه وه نه بی که نه وه بسه ر کافره پیشووه کانا هات، که ریشه کیشیانه، بسه ر ئه وانیشا بین، یا نه وه که له بردده میانا له قیامه تا سزا‌یه کی ناباره بیته ریگه‌یان و له ناگری دوزه خدا بسووتین.

﴿ وَمَا نُرِسِّلُ الْمُرْسَلِينَ إِلَّا مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ وَمُحَدِّثِ الَّذِينَ كَفَرُوا
بِالْبَطِيلِ لِيُذْهِبُوا بِهِ الْحَقَّ وَأَخْذُذُوا أَيْتَنِي وَمَا أُنذِرُوا هُزُوا ﴾ ٥٦

ئیمه پیغمه بره کانمان نه ناردووه بهوه نه بن که موژده دهر بن به فهرمان به ران و ترسینه ر بن بؤ سه رکیشه نافه رمانه کان، وه نه مانه به یاسای راستی ناردووه بؤ ناموزگاری کردنی ئینسانی نه زان، وه کافره کان موجادله ئه که ن له گه ل پیغمه بره کانا به ناحق بؤ ئه وه به هۆی ئه و موجادله وه حق له ناوا لابه ن. وه هاتن ئه و ئایاتی خودایانه کرد به گالتنه و ئه و سزانه که پیغمه بره کان ئه یان کردن به هۆی ترساند نیان به پوچ و بی نرخیان دائه نان.

﴿ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ ذُكِرَ بِيَأْيَتِ رَبِّهِ فَأَعْرَضَ عَنْهَا وَنَسِيَ مَا قَدَّمَتْ يَلَاهُ إِنَّا جَعَلْنَا عَلَى قُلُوبِهِمْ أَكْيَنَةً أَنْ يَفْقَهُوهُ وَفِيءَ اذَانِهِمْ وَفَرَّا وَإِنْ تَدْعُهُمْ إِلَى الْهُدَى فَلَنْ يَهْتَدُوا إِذَا أَبْدَأَ ﴾ ٥٧

کیه زالمتر و سته مکارتی بی لمو که سه که به ئایه ته کانی خودای خۆی له لا یه نی پیغمه برانه وه ناموزگاری بکری که چی ئه و ئی عازیان لی بنی و گوی بهو ناموزگاری بیانه نه دا و هم رچی کردووه له تاوانه کان به دهستی خۆی له بیری خۆی بیاته وه؟ که س له وانه زالمتر نییه.

جا بیانن ئه و سته مکارانه ئه ونده بی شه رمیان کردووه له گه ل ئیمه دامان ناوه له سه دلیان په رده بین که مانیع بین له و هرگرتنی ئه و ئایه تانه و له تیگه یشتیان، وه له ناو گویچکه یشتیان باریکی قورسم دان اووه هه تا حق نه بیین، جا مادام ئه وانه حالیان وایه تو ئه گه ر بانگیان بکه بی هیدایت و هرگرتن هرگیز و هری ناگرن.

﴿ وَرَبُّكَ الْغَفُورُ ذُو الْرَّحْمَةِ لَوْمَوْا خَذْلُهُمْ بِمَا كَسَبُوا لَعَجَلَ لَهُمْ ﴾

﴿ الْعَذَابَ بَلْ لَهُمْ مَوْعِدٌ لَنْ يَحْذُوا مِنْ دُونِهِ، مَوْيِلاً ﴾ ۵۸

وه بزانه که خودای تو توان به خش و خاوهن میهره بانیه بؤیه زوو له ناویان نابا،
وه ئه گمر به شوومی ئهو توانانه بیگرتنايه که ئهوان ئهيانکه زووبیزروو سزای بؤ
ئه ناردن، بەلام نه، واناکا و وادهیه کی بؤ داناعون که دهستیان ناکه وئ بؤ چاری ئهوه
هیچ پهنا و چاره بین.

﴿ وَتِلْكَ الْقَرْىٰ أَهْلَكْنَاهُمْ لَمَا ظَلَمُوا وَجَعَلْنَا لِمَهْلِكِهِمْ مَوْعِدًا ﴾

﴿ ۵۹ ﴾

وه ئه هلى ئهو دیهاته مان له ناو برد کاتن ستھ میان له خۆیان کرد به هۆی کوفر
و عیناد و بەرانبەری کردنی رەبەران وە له خەلکیش به کوشتن و دەست بردن بؤ
مال و حال و نامووسیان، وە بپارمان دا بؤ له ناو بردنه کەیشیان وادهیه کی تاییه تی،
وە مەبەست له ئه هلى ئهو دیهاته له ئه هلى عاد و سەمود و باقی ئهو ولا تانه یه
کە لەمەویش باسیان کراوه، وە هەموو ئهوانه مان لەبەر ستھ مکاری له ناو بردووه،
دەی با باقی کافره کانی تریش پەند وەریگرن له وەی بەسەر ئهوانا هات، چونکی.

من هەروا ماوم به حەق دادگەر ئە کیشم گیانی شەخسى ستھ مگەر

ئەر ئیمرو نەبین وادهی سبەینی بىن سووده بؤیان مولەتیان بەینى

کەس رزگار نابىن لەم دادگایە خۆزگەم بەو کەسە بە دل ئاگایە

﴿ وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِفَتَنَةٍ لَا أَبْرُحُ حَقَّ آتَيْتُ مَجْمَعَ الْبَحْرَيْنِ ﴾

﴿ أَوْ أَمْضِيَ حُقُبًا ﴾ ۶۰

باسی ئوه بکه ئه خوشەویست که حەزرەتی موسای کورپی عیمران پىغەمبەرى بهنى ئىسرائىل فەرمۇسى بە خزمەتكارەكەی کە يووشەعى کورپی نۇونى کورپی ئەفرايمى کورپی يووسفى کورپى يەعقولوب بۇ خوشەكەزايىشى بۇ، فەرمۇسى: من هەر دەوام ئەكەم لەسەر رىپەوي ھەتا ئەگەم بە «مجمع البحرين» ئەو شوينە کە سەرى ھەردۇو دەرياي سوور و دەرياي سېي تىايىدا يەك ئەگرنەوە، بۇ ئەو بەگەم بەو بەندە خودايدە کە لە من زاناترە، يَا ھەر ئەپرۇم بە رىدا ماوهى چەن سالىنى ھەتا ئەيدۇزمەوە ئەگەر لەو شوينەدا پىنى نەگە يىشتەم.

ريوايەت كراوه: حەزرەتی موسا عەرزى خوداى تەعالايى كرد و ولى: خودايدە كام عەبدى توڭ لە ھەموو كەس خوشەویستەرە لە لاي تو؟ فەرمۇسى: ئەو كەسە كە ھەميشە من وام لە يادىيا و قەت فەراموشى ناكا، جا عەرزى كرد: ئەي كام بەندە حۆكم ساغترە؟ فەرمۇسى: ئەو كەسە كە حۆكم ئەكا بە عەدالەت و ناكەوتىتە شوين ئارەزووی نەفس. جا فەرمۇسى: ئەي كام بەندە زاناترە؟ ئەو يىش فەرمۇسى: ئەو كەسە كە عىلىمى خەلکى ئەخاتە پال عىلىمى خۆى، واتە بە عىلمەكەي خۆى قەناعەت ناكا و عىلەم وەرئەگرى لە خەلک بۇ ئەو بىگا بە شىنى ھيدايدەتى بۇ زىاد بىكا، يَا دەفعى ھيلاك و فەوتانى لىنى بىكا. جا عەرزى كرد: لەم رۆزەدا كەسىن ھەيە لە من زاناتر بىن ئەتا بېرۇم بۇ لاي و زانىيارى لىنى وەربىگەم؟ فەرمۇسى: بەلىنى كەسىن ھەيە لە «مجمع البحرين»دا واتە جەمسەرى دەرياي سوور و دەرياي سېي كە ئىستە ھەلکەنزاوه و كراوه بە راپەوى پاپۇرى گەورە. جا عەرزى كرد: جىنگەيى كويىيە؟ فەرمۇسى: وا لە نزىكى بەردىتكى گەورەدا لەو جەزىرەدا، وە لە نزىكى ئەو بەرددەوە سەرچاوهىي ئاو دەرئەچى. عەرزى كرد: نىشانەيە كم بۇ دابنى ھەتا بىزانم لە كويىدا بۇي بگەرپىم؟ فەرمۇسى: ماسىيەك بېرۈزىنە و لە زەمەلەيە كدا داي بىن، جا لەھەر

شوینیکدا له قه راخی دهريادا ئهو ماسییه زیندوو بwoo [وه] و خۆی پهرت كرد بتو ناو دهريا ئهو نزیکه بهو نیسانه و لهویدا ئهيدۆزیتهوه.

﴿فَلَمَّا بَلَغَا مَجْمَعَ بَنِيهِمَا نَسِيَا حُوتَهُمَا فَأَخْذَ سَيِّلَهُ فِي الْبَحْرِ سَرَّابًا﴾

جا کاتى موسما و خزمە تکاره كەي گەيشتن به «مجمع البحرين» ئهو شوینەي كە بۇيان ديارى كرابۇو حەزرەتى موسما ماندوو بولۇ نوست و يووشەع لە لاي دانىشتبوو لهو كاتەدا يووشەع تەماشاي كرد ماسییه بىرزاوه كەيان زیندوو بولۇوه و خۆی هەوادا ناو ئاواي دهرياكە و رىتگەي خۆى له دهريادا گرتەبەر و كەوتە رى، وە يووشەع ئاگای لهو نېبۇو كە خودا ئهو نیشانەيە داناوه بۇ موسما و ئەۋەيشى فەرامۆش كرد ئەم باسە سەرسورھىنەرى ماسییه بۇ موسما بىگىریتەوه، هەروەها حەزرەتى موسایاش ئەوهى لە بىرچۇو كە ئەو نیشانە بلىنى به يووشەع و تايىەتى لهو شوینەيشا پرسىيارى لىنى بىكا: ئهو ماسییه كە لە زەمیلە كەدا داماننا چى لىنى هات؟ وە لهوئى هەستان و كەوتە رى.

﴿فَلَمَّا جَاءَ زَوْرَا قَالَ لِفَتَنَةُ إِنَّا غَدَاءَنَا لَقَدْ لَقِينَا مِنْ سَفَرِنَا هَذَا﴾

کاتى موسما و يووشەع رابوردن لهو شوینە و ماوهىيىن گەران ماندوو بولۇن، حەزرەتى موسما فەرمۇسى بە خزمە تکاره كەي كە يووشەعە: خواردمەنى و قاوهلىتىيە كەمان بىتىنە با بىخۇين بە راستى لەم سەفەرە مانا تووشى ماندووبولۇن بولۇن.

﴿قَالَ أَرَيْتَ إِذْ أَوْتَنَا إِلَى الصَّخْرَةِ فَإِنِّي نَسِيَّتُ الْحُوتَ وَمَا أَنْسَنِيَهُ إِلَّا﴾

﴿الشَّيْطَنُ أَنَّ أَذْكُرَهُ وَأَخْذَ سَيِّلَهُ فِي الْبَحْرِ عَجَباً﴾

جا یووشع عرزی حالی کرد: پیم نالیت بوجی من وام به سر هات؟ کاتنی گه یشته‌نیه لای بردکه و تو نوستی من ته ماشام کرد ماسیه که مان له ناو زمه‌مله که ده رپه‌ری و خوی فرهدا ناو ده ریاکه و من له بیرم چوو ئم رووداوهت بوقگیزمه‌وه که سیش له بیری نه بردمه‌وه شهیتان نه بئی به هوی خه‌یالاتی دله‌وه، وه کاتنیکیش ماسیه که خوی فرهدا یاه ناو ده ریاکه‌وه زور به شیوه‌یه کی سه رسوره‌هینه ر به سر ناوه‌که دا رؤیی وه ک گیانداریکی وه‌ها که نه که ویته ناو ده ریاکه‌وه.

﴿قَالَ ذَلِكَ مَا كُنَّا نَبْغُ فَأَرْتَدَّ أَعْلَجَ إِثْرَهِمَاقَصَّاصًا﴾

حه‌زره‌تی مووسا فرمودی: ئوهی که تو چاوت پیی که وتووه ئه و شته‌یه که ئیمه بوجی ئه گه‌راین و ئوه نیشانه‌ی شویته‌واری ئه و که سه‌یه ئیمه به شویتیا ئه گه‌راین، وه گورج به شویتی خویانا گه‌رانه‌وه ته ماشای دهور و به ریگه که‌ی خویانیان ئه کرد.

﴿فَوَجَدَ أَعْبَدًا مِنْ عَبَادِنَا إِلَيْنَاهُ رَحْمَةً مِنْ عِنْدِنَا وَعَلَمَنَهُ مِنْ لَدُنَّا عِلْمًا﴾

جا لمو گه‌رانه‌دا چاویان که‌وت به بنده‌یین له بنده‌کانی من که خه‌لاتیکی گهوره‌ه له لای خویمه‌وه دابوویئ و، زانستی به نرخمان فیر کردبوو، واته ئه نیعمه‌ته گهوره که ههر له میهربانی خوداوه به بئی که‌سب ئه به خشری وه کوو خوش‌ویستی بئی، ئوه‌مان پیدابوو، وه ئه زانیاریه نایابه‌یش که نهیتی زانیاری ئیمه‌یه که س نایزانی له‌وه‌یش به شمان دابوو، واته زاتیکی وابوو گه‌نجینه‌ی ئه سرار بوب.

له ته‌فسیری «روح المعانی» دا ئه فرمومیت: له ریوایه‌تی بوخاری و غه‌یری بوخاری‌وه سابت بوبه که مووسا و یووشع گه‌رانه‌وه بوجی لای بردکه و ته ماشایان کرد به

نویسن خوی داپوشیوه و چمکنی لهو نویتهی خستووه ته ژیر هردوو پئی و چمکنیکی تری خستووه ته ژیر سه‌ری.

وه له سه‌حیحی مولیمدا ئەلیت: مووسا و یوشع هاتن بۆ وشکانی له ناو ٹاودا و خدریان بینی که به پیوه راوه‌ستابوو به‌سر بەرمائیکی سه‌وزه‌وه به‌سر دەریاکه‌وه.

لهوانه یه روایه‌تی بوخاری باسی یه کەم جاری پىگە یشتنی بکا و روایه‌تی مولیم باسی حالی پاش چاوبىتکە وتنی بکا.

﴿قَالَ لَهُ مُوسَى هَلْ أَتَيْتَكَ عَلَىٰ أَنْ تُعَلِّمَنِ مِمَّا عُلِّمْتَ رُشْدًا﴾

جا مووسا پئی وت: ئایا نیزنت ھەیه کە له گەلتا بم و پەیرەویت بکەم بە مەرجى ئەوهی کە لهو زانیاریانەی خودا پىن فرمۇوی ھەندىتکم فير بکەی، زانیاریيەکى وەها کە بىن بە ھۆی گە یشتنم بە رەزای خوداى تەعالا لهم ئەندازە کە خۆم ئەیزانم زیاتر بىن؟

﴿قَالَ إِنَّكَ لَنْ تَسْتَطِعَ مَعِيَ صَبَرًا﴾

جا خزر فرمۇوی: ئەی مووسا بە راستى تو تەوانانی خۆگرتنت له گەل مندا نىيە!

﴿وَكَيْفَ تَصِيرُ عَلَىٰ مَا لَنْ يُحْطِطْ بِهِ خَبَرًا﴾

و بە چ حالى تو خوت ئەگرى و بى دەنگ ئەبى له‌سر کردنى چەن کرده‌وه یەکى ناھەموارى وەها کە تو ئاگادار نىت له ھۆی ئەوانه و نازانى چۈن ئەوانه بۆ من رەوان؟ روایەت کراوه: کە خزر فرمۇوی: ئەی مووسا تو بازه زانیاریيەکت ھەیه له لاي من نىيە و، منىش بازه زانیاریيەکم ھەیه تو نایان زانى، واز بىنە تو بە رىگەی خوت و منىش بە رىگەی خۆم!

﴿قَالَ سَتَجْدُنِي إِن شَاءَ اللَّهُ صَابِرًا وَلَا أَغْصِي لَكَ أَمْرًا﴾ ٦٩

حه زره تی مووسا فرمودی: خودا یار بی مادام تو ئیزنم بدھی له گھلتا بم نه بینی خوم نه گرم و زور ثارام نه بم و سه ر پیچی له فرمانت ناکم.

﴿قَالَ فَإِنِّي أَبَعَثُنَّ فَلَا تَسْتَأْلِنِي عَنْ شَيْءٍ حَتَّىٰ أُحْدِثَ لَكَ مِنْهُ ذِكْرًا﴾ ٧٠

جا خزر فرمودی به مووسا: باشه ئیزنم ھیه له گھلما بی، بلام نه گھر کھوتیه شوئیم نه بی پرسیار له هیچ شتن نه کھی، که من نه یکم، هتا خوم له بابه تی نه و شته وو قهست بؤ نه کم و تیت نه گھیه نم.

﴿فَانظَلَقَا حَتَّىٰ إِذَا رَكِبَا فِي السَّفِينَةِ خَرَقَهَا قَالَ أَخْرُقْنَاهَا لِنُغْرِقَ أَهْلَهَا

﴿لَقَدْ ِحْتَ شَيْئًا إِمْرًا﴾ ٧١

واته: پاش نه وو که ریکھوتن له سه ر نه و مهرجی خویانه، رویشن به ریگه دا له قه راخی ده ریادا بؤ نه وو که شتیکیان دهست بکھوئی، تا که شتییه کیان دهست کھوت و سواری بعون خدر رویی تھوریتکی هینا دای به که شتییه که دا و دوو تھخته لی له تھخته کانی ژیئ پیئ نه و که شتییه ھەلکەند. جا حه زره تی مووسا فرمودی: نه وو چیت کرد! بؤچی وا تھختی نه و که شتییت کون کرد هتا ئاو بیتھ ناوی و نهوانه وان له ناویا بخنکین؟! به راستی توانی گهورهت کرد.

﴿قَالَ أَلَّا أَقْلُ إِنَّكَ لَن تَسْتَطِعَ مَعِيَ صَبَرًا﴾ ٧٢

جا حه زره تی خدر فرمودی: من پیم نه وتی که تو توانای خوگرنت له گھل مندا نییه و ناتوانی هاورپیتی من بکھی؟

﴿قَالَ لَا تُؤَاخِذْنِي بِمَا نَسِيْتُ وَلَا تُرْهِقْنِي مِنْ أَمْرِي عَشْرًا﴾ ٧٣

جا حهزره‌تی موسسا عوزری بُو هیناوه و فرموموی: لیم دلگران مهبه به هوی موخالله‌هی نهو پهیمانه‌وه که من له یادم نهما و له بیرم چووه‌وه، وه باری ناباری زه‌حمه‌ت و بی‌مُوله‌تی مده به سه‌رما و، سه‌رفی نزهه‌رم لئ بکه. وه خدریش له موخالله‌هی یه‌که‌م‌جاره چاوبوشه کرد.

﴿فَأَنْظَلَقَا حَتَّىٰ إِذَا لَقِيَا غُلَمًا فَقَتَلَهُ، قَالَ أَقْتَلْتَ نَفْسًا زَكِيَّةً بِغَيْرِ نَفْسٍ لَقَدْ جِئْتَ شَيْئًا نُكَرًا﴾ ۷۴

واته پاش نهوه که له که‌شتیه که دابه‌زین بُو وشکان رویشن به رینگه‌دا گه‌یشن به مندالی که تازه پیته‌گه‌یشت. ههر چاوی پیی که‌وت دای به سه‌ریا و کوشتی بی‌قسه و پرسیار! حهزره‌تی موسسا نه‌مه‌ی بُو قووت نه‌چوو، لم تاوانه زور په‌ریشان بُو فرموموی به خدر: له‌سهر چی تو ئم نه‌فسه پاکه بی‌تاوانه‌ت کوشت به بی نهوه که توله‌ی کوشتنی که‌سی له‌سهر بی؟!
به راستی کارینکی زور ناره‌وات کرد وها که ههمو خاوه‌ن وی‌جدانی به تاوانی نه‌زانی و نینکاری نه‌کا!

﴿قَالَ أَلَّا أَقْلِلَ لَكَ إِذَاكَ لَنْ تَسْتَطِعَ مَعِيَ صَبَرًا﴾ ۷۵

خدر فرموموی: کوره من پیتم نه‌وتی به راستی پیاوی وه کوو تو بی‌ثاگا له کاری من ناتوانی هاورپتی من بکا و ناتوانی خوی بگری و له کاری مندا خوی تئ همه‌لن‌ه قورتینی؟!

﴿قَالَ إِنِّي سَأَلُوكَ عَنْ شَيْءٍ بَعْدَهَا فَلَا تُصْبِحِنِي قَدْ بَلَغْتَ مِنَ الْدُّنْيَا عُذْرًا﴾ ۷۶

حه زرهتی مووسا فهرموموی: نه گهر جاریکی تر پاش ئه م جاره من پرسیارم لئى
کردی به رابهه به هه ر شتن تو ئېکهی ئیتر هاوارپیتیم مه که، ئیتر بیانووی هاوارپتی
نه کردنی منت دهست نه که وئی که سین جار له مدرجی خوم درجوم.

ریوايەت کراوه له حه زرهتەوە فەرمۇويەتى: رەحمەتى خودا لە مووسای
برام، شەرمى كرد زیاتر لەو سین جاره بىمېنی و موخالله فەی مەرج بکا، ئەنا نه گەر
لە گەل خدرابما يەتەوە شتى زور عەجييتر و رووداوى غەربىتى چاۋ بىن ئە كەوت!

﴿فَانْظَلَقَا حَتَّىٰ إِذَا أَنْيَا أَهْلَ قَرْيَةً أَسْتَطَعُمَا أَهْلَهَا فَأَبْوَا أَنْ يُضَيِّقُوهُمَا فَوَجَدَا فِيهَا جِدَارًا يُرِيدُ أَنْ يَنْقَضَ فَاقَامَهُ، قَالَ لَوْ شِئْتَ لَتَخَذَّلَ عَلَيْهِ﴾

اجرًا ۷۷

پاش ئەوە كەوتنه وە رىنگە و روېشتن ھەتا گەيشتن بە ئەھلى ئاوه دانىيەك (شارى
ئەنتاكىيە) داواي خواردەمەنييان كرد لە ھەموو ئەھلى ئەو دىيە بىخۇن، بە ھەموو يان
مليان نەدا بەوە كە میواندارييان بىكەن و بە ناثۈمىدى روېشتن، جا پاش ئەوە كە
روېشتن دیوارىتىكىيان بىنى خەرىيڭ بۇو ھەرس بىنی و بېرىخنى، حه زرهتى خدر
دهستى كرد بە دروستكىرنەوەي ئەو دیوارە و راستى كرده وە بە خۆرپايى. حه زرهتى
مووسا فەرموموی: ئەھلى ئەم شارە بىن و يېڏدان و بىن كەرەمن، بۇچى ئەم دیوارەت بە¹
خۆرپايى چاڭ كرده وە؟ نه گەر ھەوەست ببوايە كریت لئى وەرئەگرتىن و بە كرى
چاكت ئە كرده وە.

﴿قَالَ هَذَا إِرَاقٌ بَيْنِ وَيْنِكَ سَأْنِيُّكَ بِنَأْوِيلٍ مَا لَمْ تَسْتَطِعْ عَلَيْهِ صَبَرًا﴾

78

جا خدر فرمۇسى: ئەم كاتى جىا بۇونەي من و تۆيە، جا بەم زووه ئاگادارت ئەكەم لە نەھىنى ئەو رووداوانە كە تو تەواناي خۆگىرنت نەبوو بەرابەريان.

﴿أَمَّا السَّفِينَةُ فَكَانَ لِمَسْدِكِينَ يَعْمَلُونَ فِي الْبَحْرِ فَأَرَدْتُ أَنْ أَعِيبَهَا وَكَانَ وَرَاءَهُمْ مَلِكٌ يَأْخُذُ كُلَّ سَفِينَةٍ غَصِبًا﴾

٧٩

ھۆى ئەوهى كەشتىيەكەم كون كرد ئەوهبوو ئەو كەشتىيە هى چەن ھەزارى بۇو لە دەريادا كاريان ئەكرد و بە ھۆى ئەو كەشتىيە و ژیواريان پەيدا ئەكرد، وە لەو كاتەدا ئىتمە سوارى كەشتىيە كە بۇوين ئاگادار كرام كە لە پاشيانە وە پاشايە كى سىتمەگەر ھەيە وا لە دەريادا بە شويىن كەشتىدا ئەگەپى و ھەر كەشتىيەك كە ساغ و بىنى عەيىب بىن داگىرى ئەكا بۇ ئىشى خۆى، جا ويستم ئەو كەشتىيە باشە عەيدار بىكم بۇ ئەوه پادشاکە نەيىا و دەسبەردارى مالى ئەو داماوانە بىن هەتا بۇ خۆيان پىلى بىزىن.

﴿وَأَمَّا الْغُلْمُ فَكَانَ أَبُواهُ مُؤْمِنٌ فَخَشِينَا أَنْ يُرْهِقَهُمَا طُغِيَّنَا وَكُفَّرَا﴾

٨٠

ھۆى كوشتنى مندالە كەيش ئەوهبوو كە باوڭ و دايىكى دوو ئىنسانى موسولمان بۇون و ئەو مندالە يىش بەدىكىش و كافر و بەدئەندىش بۇو، لەو ترساين كە باوڭ دايىكە كەى لە خىستە بەرى و لە رىيگەيان لابدا و ناچاريان بىكا لە سەر ئەوه ئەوانىش وە كۈو خۆى كافر بىكا.

﴿فَأَرَدْنَا أَنْ يُبَدِّلَهُمَا إِنْ هُمْ مِنَ الظَّالِمِينَ زَكُوٰةً وَأَقْرَبَ رُحْمًا﴾

٨١

جا ويستمان كە خوداي تەعالا لە باتى ئەو غولامە نارپامە خراپە، كورپىكىان پى كەرم بىكا كە باشتىرى لەو لە ھۆى نارامى و پاكى نەفس و تەبعۇوە و نزىكتىرى بىن لە مېھرەبانىدا دەربارەي باوڭ و دايىكە كەى.

﴿وَأَمَا الْعِذَارُ فَكَانَ لِفُلَمَيْنِ يَتِيمَيْنِ فِي الْمَدِينَةِ وَكَانَ تَحْتَهُ كَنْزٌ لَّهُمَا وَكَانَ أَبُوهُمَا صَدِيلَحًا فَأَرَادَ رَبُّكَ أَنْ يَتَلَقَّا أَشَدَّهُمَا وَيَسْتَخِرُجَا كَنْزَهُمَا رَحْمَةً مِّنْ رَّبِّكَ وَمَا فَعَلْنَاهُ عَنْ أَمْرِيٍّ ذَلِكَ تَأْوِيلٌ مَا لَمْ تَسْطِعْ عَلَيْهِ صَبَرًا ﴾ ۸۲

وہ هوی ئوهیش که دیواره کدم چاک کرده وہ ئوهبوو: ئه و دیواره مالی دوو هه تیو بیو لہو شارہدا و، لہ ژیز دیواره کهدا خهزینه یه کیان بیو لہ ثالتوون و زیو، ئه گمر دیواره که بکه و تایه دھرئه کهوت و لہ دھستیان دھرئه چوو، باوکی ئهوانیش پیاویتکی باش بیو خودایش چاودیزی نه تمهوی پیاو چاک ئه کا، جا خودا ویستی ئه و منداله هه تیوانه گهوره بین و بگنه نه نندازهی ماریفهت و حالی بیون لہ مال و دارایی و قازانچ و زهره‌ری خویان، ئهوسا لہ سہر نووسراوی کیتابچه‌ی خویان ئه و خهزینه به خاموشی دھربکهن و، ئهم خواسته‌یش میهره‌بانیه ک بیو له لای پهروه رددگاری توووه، من لہ خومنه وہ ئم کاره، یا ئم کارانه نه کرد، بھلکوو لہ سہر خواستی خودا بیون. جا ئهمه‌ی که باسم کرد بؤ تو کاکله و پوخته‌ی ئه و کارانه بیو که تو نه توانی خوت لہ بہ رابه‌ریانا بگری.

بزانن! لہم شوینه‌دا چەن باسی هه یه:

یه کم: ئه و کم سه که لہم ئایه تانه‌دا باس کراوه کنی بیووه؟

دوووه: ئه و کم سه پیغمه‌مبهر بیووه یاخود یه کنی بیووه لہ پیاوچاکان؟

ستیهم: ئوهی که مہشووره به خدر تا ئیسته ماوه یا مردووه؟

باسی یه کم: کومه‌لی زانا ئایینه کان باوہ‌پیان وایه که ئه و بہنده مہشووره به «حضر» و، بے گویبرهی ئوهی لہ حمدیسه وہ دھرئه کهوی، بے تاییه‌تی ئوهی که

بوخاری و غیری ثو ریوایه‌تیان کرد و له حمزه‌تنهوه که ثو بهنده کاتی دائمه‌نیشت له سر عهرزی سافی سپی گیای لئی ثهروا و سهوز ثبوبو، جا له بر ثهمه بنو ناوبرا به «حضر».

باسی دووهم: گه لئی له زاناکان له سر ثهون که ثه و زاته «نبی» بوبه، واته خاوهن شهربیعت بوبه، به لام بتو خوی و فهرمانی گه یاندنی به خه لکی پن نه دراوه. وه بتو ثهم قسه چهن به لگه یان هیناوه‌تنهوه.

۱. خودا فرمومه‌تی: «آتیناه رحمة من عندنا» و ره حمهت پایه‌ی نوبووه‌ته.

۲. خودا فرمومه‌تی: «وعلمناه من لدنا علما»، وه عیلمنی که به واسیته‌ی ماموستاوه نه بین هر عیلمیکه که به وه حی خودایی بین ثه و یش ثه بین به «نوبووه‌ت» بین.

۳. ثهمه که حمزه‌تی مووسا داوای لئی کرد که بین به تابیعی ثه، وه هر که سی که پیغمه‌مری تابیعی بین ثه بین پیغمه‌مر بین.

۴. ثه گه خدر پیغمه‌مر نه بوایه به مووسای نه فرمومو: «و کیف تصریح علی ما لم تحظ به خبرأ».

۵. ثهمه‌یه که له کاتی به یانی هؤی کرد و کانا خدر فرمومو: «وما فعلته عن امری»، واته به نه مری خودا نه مانم کرد و لام.

۶. ریوایه‌ت کراوه کاتی مووسا پیی گه‌یشت و فرمومو: «السلام عليك» و لامی داوه و فرمومو: «و عليك السلام يا نبی بنی اسرائیل» جا مووسا فرمومو: چون نه زانی که من پیغمه‌مری به نی تیسرائیل؟ ثه و یش فرمومو: ثه و که سه توی ناردووه بتو لای من پتی و توم که توی پیغمه‌مری به نی تیسرائیلی.

وه زوریش له زاناکان فرمومویانه: ثه و بهنده که مه شهوره به خدر «نبی» نه بوبه به لکوو وله و دوستی خودا و پیاویکی خاوهن پایه و مایه‌ی روحی بوبه؛ چونکی

تایه‌تی قورئان نهسه له وهدا که ئهو زاته خاوەن رەحمەت بۇوه له لایه‌نى خوداوه و له عىلەمی «الدىنى» دا بهشدار بۇوه و ئەمە به قەتعى مەعلوومە. بەلام پلهى پىغەمبەرتى بەلگەيەكى بەھىزى لەسەرنىيە و ئەسىل «عدم نبؤة»، و ئەو بەلگانەيش كە گىپراونەتەوە لەسەر پىغەمبەرتى خدر ئەو نەتىجە نادەن؛ چونكى رەحمەت گەلن مەعنای ھەيە وەکوو «نبؤة» و «ولايە» و «علم» و «كرامە» و حورەمت و، دارايى و غەيرى ئەمانە لە سيفاتى به نرخ و قيمەت.

﴿وَمَا فَعَلْتَهُ عَنْ أَمْرِي﴾ موجيب نىيە بۇ «نبؤة» بەلکوو مەعنای ئىلھام لەويىدا بەھىزىرە، وە فەرمۇودەي: ﴿وَ كَيْفَ تَصْبِرُ﴾ دەليل نىيە لەسەر نوبۇوهت؛ چونكى گەلن لە ئەولىاي خاوەن پايىه بە جۆرى مەستى نوور و رەحمەتى خودان تەوانىيان نىيە بە دەقىقە لە يادى خودا دەرچىن، وە لە خودا بەولاؤه كەسيان لە بىر نىيە و بىيچگە لە خودا گۈز بە هيچ كەس نادەن. وە زىياد لەمانە لازم ناكا هەركەسىن «نبى» بىن ھەموو شتى بىزانى، لەوانەيە يەكىن لە ئەولىا «مختص» بىن بە گەلن زانىارى و گەلن كار و بار كە ئەوانە ھەر لاي ئەو بن و بەس.

كەواتە حق وايە لە «ولايە» بەولاؤه پايىه يەكى تر بۇ خدر دانەنرى و بە ولى بىناسىرىت.

باسى سېيھەم، واتە باسى ئەوە كە ئەو شەخسە ئىستە ماوە يا مردووه؟ وە تا كۆتاينى دنيا نامىرى بۇيە پىتى ئەلين: خدرى زىنده، ئەوە وەکوو بازى لە زاناكان فەرمۇويانە زۆر ئەبىن بە هوى سەرسام بۇون و دامانى ئىنسان؛ چونكى ئىعتىبارى ويلايەت بۇ كەسىن و دەوامى ژيانى لە دنيادا يانەمانى نە لە ئەسىلى دينە و نە لە فەرعى دين و نە لە ئىسباتيا سوودى هەيە و نە لە نەبوونيا ژيانى ئەگا بە قەواعىدى دين. كە وايە داخستنى دەرگاي ئەم باسانە گەلن باشتەرە لە كردنەوەيان بە تايىهتى لە ناو عەواامدا.

بەلى بازى لە پىاواچاکان فەرمۇۋىانە ئىئىمە خدرمان چاواپىتەكەۋى و قىسى ئەگەلدا ئەكەين، ئەو لە سەر ئىعتىبارى ئەو كەسە بە راستى لە ئەھلى كۈشۈوفات بىن دروستە بۇ ھەركەسىنى باوهېرى بىن بىكا باوهېرى بىتتە سەر ئەو كە حەزرەتى خدر زىندۇوھ و پىاواچاکان چاوابىان پىنى ئەكەۋى.

وە لە تەفسىرى «روح المعانى»دا ئەفەرمۇيت: بازى لە زانايان فەرمۇۋىانە «خىزرىيەت» پايىيەكە ئەو پايىه لە ھەموو زەمانىيىكدا بۇ بازى لە پىاواچاکان ھەيە كە عىبارەتە لە مەئمۇریيەت بۇ بازى كارەساتى دنيا وەكىو چۈن لە نەسى ئايەتا ھەيە كە بازى لە مەلائىكە خودا مەئمۇریيەتىان ھەيە لە سەر گەلنى كار و فەرمانى جىهان.

وە بە راستى ئەم فەرمۇودە زۆر نزىكە بە عەقل و عادەت و ئەبىن بە ھۆى ئارامى دلى ئىنسان؛ چونكى زۆر دوورە لە عەقل و عادەت كە ئەو پىاواچاکە خاوهەن پايىه و خاوهەن تەرىيىھ و ئىرشادانە كە چەن كەس بە ھۆى رىتىنمايى ئەوانەو دىل رووناك بۇون بە پىچەوانەي واقىع بە فەرمۇون ئىئىمە خىزىمان چاواپىكە وتۇوھ.

جا ئەو كەسە كە بىر و باوهېرى لە سەر ئەو يە كە «خىزرىيەت» پلەيە ئەلىت: لە ھەموو زەمانىيىكدا ئەو خاوهەن پايىه لە ئوممەتى ئىسلامدا ھەيە و بە فەرمانى خودا مەئمۇریيەتى خۆى بە جى دىتىن و خاوهەن كۈشۈوفات ئەيىيىن، وە ئەو قىسە كە بازى نەزانان ئەلەين چۈن و يىلايەت و دۆستى خودا ئەكەۋىتە يەك لە گەل ئەو كارانەدا كە مەشھۇورە خدر كردوونى، وەكىو شىكاندىنى كەشتى و كوشتنى مىندالى بىن تاوان؟! ئەو ئەگەر مەبەستى لە سەر زاھىرى ياساى دىانەتە ئەو راستە و بە ياساى دين ئىئىمە ئىنكارى ھەموو كارىتكى وا ئەكەين كە پىچەوانەي زاھىرى شەرع بىن «خەن نەكم بالظواهر والله يتولى السرائر» هەر لە سەر ئىعتىبارى زاھىرى دين بۇو كە حەزرەتى

موسائیلیا ئىنكارى ئەو كردهوانەي حەزىزەتى خدرى كرد وەكۈو ئايەت باسى كىردىون.

و نه گهر مههستی له سه ر یاسای نیراده و خواستی خودا و کردار و حیکمه تی نه و، نه وه نه وه قسانه زور بی نرخ و بی سو ودن؛ چونکه نه و که سه که با وه پری هه یه به خودای «واجب الوجود» له سه ر نه ساسی فهیزی خودایی، وه یا له سه ر قانونی نیستیدلالی عهقلی نه وه با وه پری هه یه به وه که هرچی له کائیناتا رهو نه دا، خواه نه وه که موافقی یاسا و نیزامی دین بین یا نه وه که پیچه وانه ی یاسا بین زاهیر هه مو وی پره له حیکمه ت و هه مو وی راسته.

که واپس نه گهر به جاری بمرد بیاری له ئاسمانه وه و لاتى بکات به ژير به رده وه
وه يا بوومه له رزه يين دروست بكا و لاتى ژيره ورگور بكا، وه يا به جهزر و مددى
لاتى له ئاوا گوم بكا، وه به لافاوي بى واده هزاران خانه واده ئاو بیان با، وه يا به
هيرشى سوپايى سته مكار هزاران بى تاوان بکوزى، وه يا سته مكار خاوهن دهس
بكا و خوتى هزاران داما و بمژى، وه يا چاوه قووله يين بنىرى هزار هزار مندالى
جوان بکوزى، وه يا نه هەنگى له دەريايە كدا هزاران ماسى قووت بدا، وه يا درېندەي
كۆھسار هزاران گياندار بشكىتى، وه يا ماريىكى نابار بدا به هزار سەپانى داما وھو...
ئەمانه هەموو به قانۇنى حىكمەتى كارى خودا هەموو رەوايە و جىڭەي رەخنە
نىيە، ئەگەرنا بۇچى هزار باوکى بىن كەس نە كۈزۈرە و بۇچى هزار پىاوى ناپياو و
نامەرد ئەكاكى بە خاوهن دەستەلات و چەنهای چەن سال ئازارى خەلکى ئەدا و چەن
پىاوى پېرۇز گىرۇدەي دەرد ئەكاكى و لە ناويان نەبا!

به لئن ئىمە كە خاوهنى دىن و خاوهن باوهپىن بە ياساي خودا كە قورئانە واجبە لە سەرمان بەو شىيە بۆمان دانراوه ھەممۇ كاتىنى تىكۈشىن بۇ دەفعى خراپە و بۇ

ھىننانى چاکە، وەھەول بىدەين بۇ ھەممۇ جۆرى لە زانىارى و پىشە و كار و كاسېسى و يەكىھتى و بەرانگارى ھەرچى دژ بىن بۇ وەتمى موسۇلمان و بۇ تەندروستى ئادەمیزاد، بەلام خۇ ھەممۇ كارى بە ئارەززووئى ئىمە تەواو نابىنى؟

وە زىياد لەمانە ھەر وەكۈو ئەزۇزدارە بە سوپا و ھىزى نىزامى خۆى عالەمى داماڭ بەرباد ئەكا تەماشا ئەكەى لە پاش ماۋىيەن بە شىتىكى زۆر بىن بايەخ وەكۈو ناساغى يَا خىلاف ھەممۇ خۇزى و ھىزىكەى بەرباد ئەكا، كەوابىن ماناي وايە لەبەر ئىرادە و حىكىمەتىكى تايىبەتى ئەو كابرايە بەو سوپا يەوه بەرز ئەكتەوە تا بازى تۆلە ئەن ئەستىنى لە عالەمى، وە لە پاش ئەوه عەينى خاوهەن دەستەكەيش بىن سوپا و سامان ئەختات و گرفتارى ئەكا جا رەحمەت لەوە كە فەرمۇويەتى:

تەھەيە رۆزە، كە نەماشەوە	ھىزى خۇدايى وىسەنە پىرتەوە
جارى بۇ نەبوون جىلىوهى خۆى ئەدا	جارى لەسەر بۇون پىرتەو دائەخا
كە لىسى ئەترىسى ھەممۇ نەترىسى	جارى ھەبىھەتى ئەدا بە كەسى
لە ناو عالەما مەھتووکى ئەكا	جارجارىش خۇدا وا سووکى ئەكا
ئەبکا بە لەعلى، لەعلىكى فەردى	ھىزى حورمەتى نايە سەر بەردى
ئەللى ئاسنە يَا پارچە نەعلە	كاتى كە نەما رۆزى ئەو لەعلە
تا خوايىارى بۇو، بۇوبۇو بە سەردار	گەلىكمان بىنى پىاوى بەختىار
جوابى سەلامى لى بۇو بە مەحال	كە وەرگەزلا لىسى پىرتەو ئىقبال
تاوانبارە كان مەحكومىن يەكەر	جىهان دادگا و خۇدا دادگەر
چۈنكى خساوهەن داد زاتى خودايە	ھىچ كەس دەرنىاجى لە دادگایە
بۇ فلان لاتەو؟ ئەو خاوهەن كورسى؟	ئەگەر تۆ بىتىو لە سىر بېرسى؟
ئاشى كۆنلى كەرد بە جىنى «سەلم و تۈور»؟	بۇ فلان خانووى بۇو بە جىنگەي تۈور؟
بەرازى بۇ نارد دايە بەر قەپۆز؟	بۇ فلان ھۆزى كەرد بە گەرد و تۆز؟

بۇ فلان شوينى رازان بە پەرداخ؟
لە کارى حەقا تەرىك لە گەپى
پەرە لە بارەي پېرۋىزى و رەحىمەت
ياساين ھەيە بۇ گشت كۆمەلنى
بەشىكىان ھەيە بە ياساي مەقسوم
بۇ ئەم دەعوایە ئىنسانى ئازاد
بازى نارەسا و بازى رەسا بىن
دل لەم ئىشكالە ئەبى سالىم بىن
حوكىمىكى ھەيە «الله أكبير»

بو فلان باخى كرد به جيگه‌ي داخ؟
ئەلیم: ئەگەر تو خاوهن باوهەرى
ھەمووی سەراسەر پەرە لە حىكىمەت
ئايەتى «وما من دابة» ئەلنى
ئەنواعى گياندار بە شىوهى مەرسۇوم
ئىستىدلال ئەكا بە «حتى يقاد»
مادام ھەرنەوعى خاوهن ياسا بىن
دنىا دادگا و خودا حاكم بىن
چونكى ھەرفەردى بە ياساى دەفتەر

زۆردار بى زۇران ئە كۈژن لە پەنهان
دەورى بى زۇريش دىسان دېتەوە
كەچى بە ژارى ئەمرى بە راسى
بە مىشۇولە يېن ئەمرى بە بى سوود
زىيانى بىدا ئەرپا بە ژارى
پېشىكەوتن لە بۇ ئىمۇي لە پېشە
بۇ پاشكەوتن و پېشىكەوتى ئومەمت
پاش لىكەوەدان بە بىرىيەتكى ورد
ئىتىر مەرۋەر ناو بىرى سەودا
با بە ئىلھامى بارەگاي جەليل
ئەوهە غەپە ئەوهە زاھىر

ئەگەر ھەر ئەلیت کە یاساى جىهان
ئەلیم: ئەم یاسا ئەگەرىتىهە
نەھەنگ قووت ئەدا ھەزاران ماسى
زۇردار گەورەيش بىن بە وىتەھى «نەمروود»
ھەروا ھەركەسىن ياخود گىياندارى
ئەگەر ھەر ئەلیت والەسەر پىشە
فەن و زانست و پىشە و سىناعت
لە پاش تەحقىق و بىير و بەراورد
ھەموو دىنەوە سەر خواتى خودا
يىانى دىمارە بە نۇورى دەلىل
ئەم بارە گایە ئەۋەل تا ئاىخىر

رووناکە لەسەر چراي ئىرادە ھەتاھەتايە ئازاد ئامادە «ما شاء اللّه كان» مەشهورە «ما شاء اللّه كان» مەشهورە
ھەرگىز بە بىرى تارىكى نەفام خوت نەھاوىتە ناو دەرياي ئەوهام
لەم رووى جىهانا كارى روو نادا ياخۇ گىاندارى ملى بانادا
بە بىن ئىرادە و خواستى خوداوهند
ئىتەرسارى كرده وە خودا
ئەمە يە رېڭەي باوهەرى سەليم
«ھداناللّه إلی الرشاد»
ج بۇ فەقىر و چ بۇ دەولەمەند
نایيتكە دەستى زانستى ھەوا
بە عەقل و عىlim و شوععور و تەسلیم
و إلی نىل نور الإرشاد»

﴿وَسَأَلُوكَ عَنْ ذِي الْقَرْنَيْنِ قُلْ سَأَتْلُو أَعْلَيَكُمْ مِنْهُ ذِكْرًا﴾ ٨٣
پرسىارتلى ئەتكىزىلە لايەنى جوولەكە و كافرە كانەوە دەربارە ئەحوالى پاشاي
مەشهور بە «ذى القرنین»، تو، ئەتى خوشەويىت، بلىن بەوان: لەمەولا بەيانىكى
رەساتان بەسەردا ئەخويىنەوە.

﴿إِنَّا مَكَنَّا لَهُ فِي الْأَرْضِ وَأَنْيَنَّهُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ سَبَبَا﴾ ٨٤
بە راستى ئىتمە ئەۋازاتەمان دامەززان لە عەرزا و دەستمان پىدا و لە ھەموو ھۆيە كەوە
وھىلە و رېڭەي گەيشتن بە مەقسۇدمان پىدا و ئەويش قوسۇرۇي نەكىد و كەوتە
دۇوى سەبەبەكان و دىيارە كە ھۆى زالبۇونى ئىنسانى بەسەر ولا تانا زانىارى و دارا يىپى
و سوباي ئامادە و چەكى بەھىز و عەدالەت و دادگەرى و دلىرى گىرتى ئەوانىيە كە
ئىشيان بىن ئەكرى.

**﴿حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ مَغْرِبَ الشَّمْسِ وَجَدَهَا تَغْرُبُ فِي عَيْنٍ حَمَّةٍ وَوَجَدَ عِنْدَهَا
قَوْمًا قُلْنَا يَلَّا أَلْقَرْنَيْنِ إِمَّا أَنْ تُعَذَّبَ وَإِمَّا أَنْ تُنَخَّذَ فِيهِمْ حُسْنَا﴾** ٨٥

و اته همرووا به ولات داگیر کردن بهره و خورنشنین سوپاکه‌ی خوی برد هتا گه یشت به ولاتی خورنشنین، به ثیعتیباری ولاتی ئیمه، وہ کاتی گه یشته ئموی وها قورسی خوری ئه بینى له کاتی ئاوابوونا که له ناو ئاوانیکی تاریکی لیختندا ئاوابوونا له بھر ئهو و لاته نزیک بیو له دھریای گھوره‌ی غھربی، وہ رۆز له کاتی ئاوابوونا له بھرچاوه ئىنسانا وادھرئە کەوت که بھ ئاوه‌کەدا ئەرواته خواره‌و، وہ لبھر دووری يالبھر گھرد و تۆزى ھەوايش ئەکەوت بھرچاوه ئىنسان.

وھ لھو شوینه‌دا کۆمەلە ئادەمیزادیکی سوختى و نامەرد و بېھرسىت و بھدرەوشتى بینى، ئیمه يش خاترخومان کرد لھ بھینى دوو رەفتارا؛ يەکەم: ئازاردانى ئھو قەومە و زیندانى كردىيان و لىدانىان؛ چونكى کۆمەلیکى بەدئە خلاق بۇون. دووهەميان: ئامۇڭگارى و مودارا و شت پىدانىان هەتا ورده ورده رام بىن بۇ ياساي باش.

وھ ياخود ئەمرمان کرد بھ «ذى القرنین»: ئھو قەومە تا ئىستە كەس زال نەبووھ بەسەريانا و ئىستە تو زال ئېبى بەسەريانا ئىتر ماوهى ئھو مەددە دەۋام بکەن لەسەر كوفر و ستم کردن لھ داماوان و كرده‌وهى ناپەسەند، بانگیان بکە بۇ بير و باوهرى پاڭ و كرده‌وهى چاڭ جا ھەر كەس دەۋامى کرد لەسەر خراپە سزاى بده و، ھەر كەس توبەي کرد چاکەي لھ گەلدا بکە، وھ كۈو لەم ئايەتى دوايىھدا دىيارى ئەدا:

﴿قَالَ أَمَّا مَنْ ظَلَمَ فَسَوْفَ نُعَذِّبُهُ ثُمَّ يَرَدُ إِلَى رَبِّهِ فَيَعْدَبُهُ عَذَابًا أَنْكَرَا
وَأَمَّا مَنْ أَمَنَ وَعَمِلَ صَلِحًا فَلَهُ جَزَاءُ الْحُسْنَى وَسَنَقُولُ لَهُ مِنْ أَمْرِنَا يُسْرًا﴾

٨٨

و اته بەيانمان دەركىد بۇ ئھو قەومە، پىمان وتن: تا ئىستە ھەرجۇن بۇوھ رابوردووھ، لەمەولا ھەركەس دەۋام بکا لەسەر ستم و كوفر کردن و لادان لھ ياساي راست ئھو ئیمه پاش ئھو دەركەوت بۇمان سته مكارە سزاى ئەدەين بھو شىيە كە شياویەتى،

وه له پاش ئوه که مرد ئه گه پیتهوه بۇ لای خودای خۆی، جا خودا سزای ئهدا به سزایه کی خراب، وە هەرکەسیش دەسبەردار بىن لە تاوانبارى و ئیمان بىنی بە خودای خۆی و گرددەوە باش بکا ئوه پاداشى زۆر باشى ھەیە و ئیتمەیش لە هەر بابەتى فەرمان بىدەین فەرمان بە شتى ناسان ئەدەین بۆی.

﴿ثُمَّ أَتَبَعَ سَبِّيْلًا﴾ ٨٩

وه پاش ئوه کە ولاتى خۆرنشىنى دامرکاند، رووی کرده ولاتى خۆرەلات.

﴿حَقَّ إِذَا بَلَغَ مَطْلَعَ الشَّمْسِ وَجَدَهَا تَطْلُعُ عَلَى قَوْمٍ لَّمْ يَجْعَلْ لَهُمْ مِّنْ دُونِهَا سِرْرًا﴾ ٩٠

تا کاتى گېشت بە ولاتى خۆرەلات وە حاڭى بۇو کە رۆژ ھەلدىت بە سەر گەلىكدا کە لە رۆژ بەولاوه نويىن و پوشاك و پەردەيان نىيە، واتە ئه گەله وە حشى بۇون و بەرگ و پوشاكىان نەبۇو و رايەخ و نويتىشيان نەبۇو. زەۋى رايەخ و ئاسمان لىفەيان بۇو.

﴿كَذَلِكَ﴾

وه گرددەوە «ذى القرنین» لە گەل ئەم قەومەيشا وە كۈو گرددەوە بۇو لە گەل قەومى خۆرنشىندا.

﴿وَقَدْ أَحَاطَنَا بِمَا لَدَيْهِ خُبْرًا﴾ ٩١

وه بە راستى ئىتمە زانابۇوين بەوهى لە لای ئه ھەيە لە سوپا و راوىزىكاران و دارايى و ياساي جەنگ و داگىر كردنى ولات.

﴿ثُمَّ أَتَبَعَ سَبِّيْلًا﴾ ٩٢

پاش دامرکاندىنى خۇرھەلاتىش كەوتە دووى ئىسبابى زال بۇون بەسەر لاي
شىمالدا.

﴿ حَقِّيْه إِذَا بَلَغَ بَيْنَ السَّدَّيْنِ وَجَدَ مِنْ دُونِهِمَا قَوْمًا لَا يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ ﴾

قولاً ٩٣

تا گەيشت بە نزىكى مابېينى نەو دوو كىيە گەورە كە لە شىمالى ولاتى چىندىدە
و بۇوە بە جياكه رەھى ولاتى «چىن» لە «منغوليا»، لە خوارى نەو كىوانەوە قەومىكى
بىن سەر و سامانى وەھاى دى كە لەوانە بۇو لە قىسى كەس حالتى نەبن، واتە ياخىن
زمان نەزان بۇون ياخىن و كەۋەن و بىنەست بۇون.

﴿ قَالُوا يَدَا الْقَرْنَيْنِ إِنَّ يَأْجُوجَ وَمَاجُوجَ مُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ فَهَلْ تَجْعَلُ لَكَ
خَرْجًا عَلَىٰ أَنْ تَجْعَلَ بَيْتَنَا وَبَيْتَهُمْ سَدًا ﴾ ٩٤

هاواريان هىتىنا بىز «ذى القرنین» و وتيان: ئەمى «ذى القرنین» بە راستى نەزادى
توركى مەغۇل كە وەكۈو ئاڭرى سۇورىن و مەشھۇورىن بە «يأجوج» و «ماجوج»
ھەميشە خراپە ئەكەن و ئادەمیزاد ئەكۈژەن و دارايىمان بە تاراج ئەبەن [و] كىشتوكالمان
ئەسووتىن، ئايا تۆ رازى ئەبى بەوهى كە ھەندى لە دارايى خۆمان بىدەين بە تو
بەرابەر بەوهى كە دەربەندى دروست بىكەى لە بەينى نەو دوو كىيە گەوردا و رىنگەى
ھاتوچۇرى نەو گەلە بەدكىدارە بىگرى و ئىتىر نەتوانى لە بەينى نەو دوو كىيە وە بىن
بەسەرمانا؟

﴿ قَالَ مَا مَكَنَّ فِيهِ رَبِّيْ خَيْرٌ فَاعِنُونِي بِقُوَّةِ أَجْعَلَ بَيْنَكُوْ وَبَيْنَهُمْ رَدْمًا ﴾ ٩٥

زولقەرنەين وتنى: ئەو دارايى و مالە كە خودا داۋىتى بە من و تواناي پىداوام
سەرفى بىكەم چاكتىر و زۇرتىر و ماقاولتىرە لەو پارە و مالە كە ئىيە بىمدەننى، بەس
ئىيە بە هيىزى شان و قوللۇ و وەستايى كارامە يارمەتىم بىدەن ھەتكەوە من لە بەينى

ئىۋە و ئەو گەلى يەڭىجۇوج و مەنچۇوجهدا بەستىكى ئەستور و دەرىيەندىكى بە
ويسمان دروست بىكم.

﴿ءَأَتُّوْنِي زُبُرَ الْحَدِيدِ﴾

پارچە ئاسىنم بىدەنى و پارەم لى وەرىگىن، بۇ ئەوە كە بە شىۋىيەكى فەنى ھەلىان
بىچىم لە بەينى ئەو دوو كىيەدە! ئەوانىش بە قەى خواستى ئەو ئاسىنیان ھينا.

﴿حَقَّ إِذَا سَاوَىٰ بَيْنَ الصَّدَفَيْنِ قَالَ أَنْفُخُوا حَتَّىٰ إِذَا جَعَلَهُ نَارًا قَالَ إِنَّا أَتُّوْنِي﴾

﴿أُفْرِغْ عَلَيْهِ قَطْرًا﴾ ٩٦

ھەتا ئەوهندە پارچە ئاسىنى ھەلچىنى دىوارەكەى لە گەل ئەم بەرە و بەرى دوو
كىيەكەدا رىتكىختى، جا فەرمانى دا كە «دەمە» دابىمەززىتن و رووى بىكەنە ئەو
ئاسىنە و فۇويان پىتىدا بىكەن، تا وەك ئاڭرى سوورى لى كردىن، جا وتى: دەمى مسى
تواوەم بۇ بىتنى با بېرىتىم بەسەر ئەم ئاسىنە سوورەوە بوانەدا، و بۇيان ھينا و، ئەمرى
كىرد مىسەكەيان رۈزىندە بەسەر ئاسىنە سوورەوە بۇوهكەدا و ھەمووى بۇو بە يەك پارچە
ئاسىنى رەقى گەورە و بەينى ئەو دوو كىيەي گرت و رىتكەي ھاتوچۇى ئەو گەلەي
لە دۆلەمە بىرى.

﴿فَمَا أَسْطَلْعَوْا أَنْ يَظْهَرُوْهُ وَمَا أَسْتَطَلْعُوْلَهُ نَفْقَهَا﴾ ٩٧

جا ئىتىر لە برەزى و سافى ئەو بەستە ئاسىنинە يەڭىجۇوج و مەنچۇوجه نەيان توانى
سەركەون بەسەر ئەو بەستەدا و نەيشىيان توانى كونى بىكەن و لە خوارەوە بەو كونەدا
ھاتوچۇ بىكەن.

﴿قَالَ هَذَا رَحْمَةٌ مِّنْ رَّبِّيْ فِإِذَا جَاءَ وَعْدَ رَّبِّيْ جَعَلَهُ دَكَّاءً وَكَانَ وَعْدُ رَّبِّيْ حَقًّا﴾

﴿۹۸﴾

جا زیلقه‌پنهین و تی: درستکردنی ئەم بەسته کە بۇ به دەربەندى ئەم شیوه گەورە لەم شوئىنەدا مېھرەبانىيەك بۇ لە لايەنى خوداى منهۋە و كاتىۋادە دىيارىكراوی خودا هات خودا ئەو بەسته وىران ئەكا و ئەيکا به تۆز و يەنجووج و مەنجووج بەو كونەدا هاتوچۇ ئەكەن. وە وادە خوداى من راسته و رىتكى واقىعە.

﴿وَتَرَكَنَا بَعْضَهُمْ يَوْمَئِذٍ يَمُوجُ فِي بَعْضٍ﴾

جا لەو كاتەوە رىنگەی هاتوچۇي يەنجووج و مەنجووجمان لەو دۆلەوە گرت لە ناو خۆيانا گىزىيان ئەخوارد و مەجالى ئەوهيان نەما بىن خراپەكارى بکەن لە شىعالى چىندا. وە ياخود لەو رۆزەدا کە بەستە كەيان ئەشكىن ھېرىشى ئەدم بە يەنجووج و مەنجووج و بازىكىيان شەپۇل ئەدا بەسىر بازىكىدا لمبەر زۇرى ژمارەيان و زۇرىھىز و تەكانىيان.

﴿وَفُتحَ فِي الصُّورِ بِحَمَنَتِهِمْ جَمِعاً﴾ ٩٩

وە فۇو كرا بە سورا، واتە فۇو ئەكرى بە سورا لە لايەنى فريشتهى فەرماندارەوە، جا ھەموويان گردئە كەينەوە بۇ حسېب و كىشانەي بىر و باوهەر و كرددوھەيان.

﴿وَعَرَضْنَا جَهَنَّمَ يَوْمَئِذٍ لِّلْكَفِرِينَ عَرَضًا ١٠٠﴾

وە دۆزەخ رائەنۈتىن لەو رۆزەدا بۇ كافرە كان بە رانواندىنىكى بىمدار و ترسناك.

﴿الَّذِينَ كَانُوا أَعْيُنُهُمْ فِي غِطَاءٍ عَنْ ذِكْرِي وَكَانُوا لَا يَسْتَطِيعُونَ سَعْيًا ١١﴾

بۇ ئەو كافرانەي كە چاوابيان لە ناو پەرددەي مانيدا بۇ لە تەماشا كردنى كىتابى پىرۇزى من و ناوبردى من و ئىمانھىنان بە من و ھەميشە لە حالەتىكى نەفسى ناھەموارى وەھادا بۇون كە نەيان نەتوانى گۈر رابگەن بۇ خويندەوە ئایاتى كىتىمى من هەتا سوودىنىكى لىنى وەربگەن.

بزانن! لهم شوینه‌دا چهن باسی هه یه:

[باسی] به کم: نهم «ذی القرنین»ه کییه و بزچی ناوبراوه به «ذو القرنین»؟ گهلى
له زاناکانی میژووی جیهان ثلین: نهم «ذو القرنین»ه نه‌سکه‌نده‌ری مهقدوونی یونانی
بووه که مهشهووره به نه‌سکه‌نده‌ری رومی، له بهر نهوه ولاته‌کهی لهو روزه‌دا به
روم ناوبراوه، یاخود له بهر نهوه که گهلىک له ولاته رومی داگیر کرد.

نهم زاته شاگردی نه‌ره‌ستووی حه‌کیم بووه و زور خوینده‌وار و خاوهن دل و
خاوهن سیاسته بووه، وه مامؤساکه‌یشی مهشهوور بووه به مامؤستای يه‌کم و
فهله‌فهی نمو بوو له جیهانی ئیسلاما بلاوبووه، وه نهم نه‌سکه‌نده‌ری رومیه
سیسده و سین سال پیش له دایکبۇونى حەززەتى عیسا بووه. يه‌کم جار رووی
کرده لای خۆرنشین و ولاته ئیتالیای ئیمرو و فەرەنسە و نه‌سپانیای داگیر کرد تا
کیوی ناسراو به «جبل طارق».

جا رووی کرده نه‌وبه‌ری دەریای سپى و شىمالى ئەفرىقياى داگیر کرد و شارى
نه‌سکه‌نده‌ریيە دروست کرد. جا ورگەرایه‌وه بۇ خۆرەھلات و عىراق و شامى
داگرت و، رووی کرده ولاته ئىران و له گەل سوپای دارادا و چەنگ ھات و دارا
به دەستى پياوی له دەستە و بەستە خۆی كۈزرا. جا نه‌سکه‌ندەر كچى داراي
ماره کرد و نه‌و پياوه‌يش که داراي كوشت و ھات بۇ لای نه‌سکه‌ندەر بۇ داواى
بەخشاش بە سیاستە كوشنى!

پاش نهمه رووی کرده هيندستان و چين و نهوانەی داگرت و گەرایه‌وه بۇ
شىمالى چين، له‌وئىدا خەلکى شىمالى چين شکاتيان کرد له گەلى «مهغۇل» كە
مهشهوورن به «تاتار» له بهر نهوه، به ياساي نه‌و روزه، له بەينى دوو كیوی گەورەوو

بؤیان ئەھاتنه خواره و گەلئى خراپە و کوشت و کوشتاريان ئەکرد و شیمالى ولاتى چینيان تالان ئەکرد. جا وەکوو له ئايەتە كاندا ئەفەرمويىت ئەسکەندر ئەمرى كرد بېنى ئە دوو كىيەيان بەست و بەستىكى واى دروست كرد بۇو به ھۆى مەنۇي ھاتوچۇرى سوپاي مەغۇل بۇ سەر شیمالى ولاتى چىن. وە ئىستەيش پاشماوهى ئە بەستە لەو جىڭەدا دىارە، بەلام دارپزاوه و كۆن بۇوە. وە لە مىزۇوی ھەزار و نۆسىد و حەفتا و چواردا گەلئى دنياگەرد و سوراخ كەر وىنەي ئە شۇينانەيان گرتبوو هيئانىانەو بۇ بەغدا و لە رۇژنامەدا بلاو كرايەوە و تەماشامان كرد.

لە ئەنجامدا ئەسکەندر لە گەرانەويا له «خورمال»دا نەخۆش كەوت و مەد. بازى زاناي مىزۇو ئەلىن: ھەر لە قەلاكەي خورمالدا له «شارەزوور»ا نىزراوه. وە بازى ئەلىن تەرمەكەيان هيئاۋەتەوە بۇ شارۇچكەي ئەسکەندرىيە لە لاي شارى بەغدا لە عىراقدا و لەۋىدا بە خاك سېپىرراوه. باسى ئەم ئەسکەندرە بە درىزى لە كىتىيە مىزۇو يەكانا ھەيە.

وە بىر و باوهەرى بازى زاناي تر وەکوو «ئەبۈرەيھان سرۇورى مونەجىم» وەھاپە كە ئەو «ذو القرنین»ا پاشايە بۇوە له «حەمیر» لە پاشاكانى يەمەن ناوى «ابوكرب ابن افريقش» بۇوە و بە «ذو القرنین» ناوبانگى دەركىرددووە.

وە ئەم زاتە سوپاي خۆى بىر بۇ سەر قەراخى دەريايى سېپى و مىسرى داگرت و ليبيا و تونس و جەزائير و مەغrib و گەلئى لە ولاتى ئەفرىقاى گرت و ولاتەكەيشى بە ناوى باوکى ئەو پاشايەوە ناويراوه بە ئەفرىقا.

وە لە پاش داگىر كردىنى لاي خۇرئاوا رۇوى گىزايەوە بۇ ئاسىيا و خۇرەلات و تالاخوارووی شەرقى داگىر كرد و گەرپايدە بۇ شیمالى چىن و ئەو ولاتانەي ھەممو گرت. وە بىرەكەي خۆى بەھىز ئەكا بەوە كە ئەو سيفاتە و ئەو باسە لە ئايەتە كانا

بۇ يەكىن رى ئەكەوتىت كە خاوهەن ئىمان و دين و رەوشتى باش بىن وەکوو ئەم پاشاي «حميرى» يە كە لە قەومى «تبغ» بۇوه و موسولمان بۇوه. بەلام ئەسکەندەرى رۇمى وانبۇوه.

زانىيانى بىرى يە كەم وەلامى ئەم قىسە يان داوهەتەو بەوه: هەلئەگرئى ئەسکەندەرى رۇمى لە گىيانى خۇيا ئىنسانىكى پاك و خودا پەرسىت بۇوبىي؛ چونكى ئەو جۆرە زانىيارى و حىكمەتە كە لاي ئەوان باو بۇوه لەو ناچى كە ئەوانە بىپەرسىت بۇوبىن، بەلكوو بۇ خودا پەرسىت و خاوهەن دين لەبارترە.

بىتىجىگە لەمەيش ئەو نايەتانە دامەزراپىن لەسەر ياساى ئىلھام و تالىمى رۇنى، وە يَا تەسخىرى دلى ئەسکەندەر بۇ ئەو ياسا باشانە وەکوو ئايەتى: «و أوحينا إلی أَمْ مُوسَىٰ ۝ وَ أَوْحِىَ رَبُّكَ إِلَى النَّحْلِ ۝ وَ قُلْنَا يَا نَارَ كُوْنِي... ۝».^۱
بە هەر حال هەردۇو بىرە كە لەواندىن وەربىگىرەن و قىبۇول بىكىرەن، بەلام غەيرى ئەسکەندەرى رۇمى مەشهور نىيە كەسىتىكى تر وەها خۇرنىشىن و خۇرئاواي گرتىنى.
«والله أعلم»

وە هوى شۇرەتى «ذو القرنین» يَا ئەوهەيد كە هەردۇو شاخەي جىهانى ئاوهەدانى ندو روژەي داگىر كردووه، واتە خۇرەھلات و خۇرنىشىن، وە ياخود تاجەكەى سەرى دوو شاخى جەواھىرى پىتوه بەسراوه.

باسى دووھم: يەنجووج و مەنجووج لە ج تىرە يەكىن؟ ئەمانە لە نەتەوهى «يافت» كورپى حەزىزەتى نۇوەن علیللا، وە لە ولاتى شىمالى چىندا نىشته جى بۇون و مەشهورون

۱. القصص؛ ۷.

۲. التحليل؛ ۶۸.

۳. الأنبياء؛ ۷۹.

به «مه‌غول» و «مه‌نگولیا» و تاتار، وه ئەسلەکەیان لە پیاویزىكە ناوى «تورك» بۇوە و عەجۇول و ھارن، وە یا زۆر سوور و ھەلگىرساون، بۆيە به زمانى عەرەبى ناويان ئەبەن بە «يأجوج» و «مأجوج» «من أجت النار إذا انتشر ضؤوها و شرها».

زانىيانى مىژۇو ئەلىن: ئەم نومەته ھەر لە زەمانى زۆر كۆنهوه لە شۇين و جىنگەي خۇيانەدا ماونەتهوه و ھەميشە خەرىكى دەسدرىزى و خراپەكارى بۇون، زۆر جار ھېرىشىان بىردووهتە سەر شارەكانى چىن و سەر ولاتى ئاسىيائى خۆرئاوا و پىغەمبەرەكانى پىتشۇو لەپەڭلە زۆر گەللى خۇيانيان ترساندۇوه لە ھېرىشى ئەو گەلە بەدە بەدكىدارە. وە لە پېش زەمانى ئەسکەندەرى رۇمىشىدا گەللى جار لازۇورۇوی چىن بە دەستىيانەوە داما بۇون بۆيە شىكتايانى كرد لە لاي ئەسکەندەر كە ئەو رىيگە گەورە شىمالىيەيان لى بىگرى بق ئەوه كە ھاتوچۇيان كەم بىتىه وە.

وە لە ناو ئەم گەلە خراپە كىيوبىيەدا كابرايەكى گەورە ھەلکەوت ناوى «تەموجىن» بۇو خۆى ناو نا «چەنگىز خان» يانى پاشای جىهان ياجەنگ ھەلگىرسىن لە جىهانا. ئەم چەنگىزە زۆر نەبەرد و بەھىز بۇو، لە سەرەتاي سەددى حەوتەمى كۆچىيەوە پاش ئەوه كە ولاتى مەغۇل و تاتارى ھەموو رام كرد رووى كرده چىن و ولاتى چىنى شىمالى ھەموو داگىر كرد، پاش ئەوه رووى كرده ولاتى ئىسلام و سۈلتان «قوتبەدین موحەممەد كورپى تەكش عەلائەدین كورپى ئەرسەلان كورپى موحەممەد» كە پاشاي ولاتى «خوارەزم» بۇو كەوتە شەر لە گەللى تا ماوهى دە سال، لە ئەنجاما دەولەتى خوارەزم بەرباد بۇو لەم جەنگەدا «جەلالەدین» كورپى پاشاي خوارەزم جەنگىيەكى زۆر مەردانەي كرد، بەلام چارى سوپاي مەغۇلى پىن نەكرا و كوزرا. وە ئەم سوپاي مەغۇلە ئەوهى عەقل و ويجدان قەبۇولى نەكا لە گەل ولاتى خوارەزمدا كردىان لە: وىران كردن و كوشتن و بېرىن و، پىاو و ژن و منداڭ بە دەستى ئەو سەتكارانەوە بە ناشىرىيەتىن شىيە لە ناو چۈون. خودا پەنامان بىدا.

وھ مىژۇو نۇو سەكان ئەگىرنەوە: ئەوهندە خەلّك لە ولاتى خوارە زەمدا كۈزرا ھەر يەك كەس لە سوپاى مەغۇل بىست و چوار كۈزراوى بەرنە كەوت، جا باش حسىبى ئەم بەلا بىكەن پەنا بە خودا. وە شارە كانى بوخارا و سەممەرقەند و غەيرى ئەوانە و خوراسان ھەموو وىزان كران و خەلّكە كەيان كۈزرا و كۈزراواني شارى «مەرو» گەيشتە ملۇيىتىك و سىسەد و سى ھەزار كەس، ئەوهى كە دەركەوتتووھ و حسىب كراوه.

ھەروا داپەرین بۇ ولاتى ھيندستان و ئەفغانىيان وىزان كرد، كاتىن جەنگىزخان لە ھيندستان گەپايەوە «مەرو» گيانى سپارد بە دادگای خودا.

پاش مردىنى جەنگىزخان «ئاق تا»ى كورپى بۇو بە جىڭىھەدار و فەرماندار و «باقو» ناوى برازى ھېرىشى بىر بۇ سەر ولاتى «رووس» و شارە كانى «پۇلۇنيا» و «مەجمەر» يان وىزان كرد. پاش مردىنى «ئاق تا»ى كورپى جەنگىزخان «جالولك» ناو لە جىڭىھە يادانىشت و لە گەل رۆمدا جەنگى كرد و ناچارى كردن بە سەرانە.

وھ پاش مردىنى جالولك «منچرا» ناوى برازى لە جىڭىھە يدا دانىشت و كابرا ئەمرى كرد بە براكانى خۇي «كىلای» و «ھۆلاكو» كە بەرددە وام بن لە داگىر كردىنى ولاتە كانا. لە سەر ئەم ئەمرە كىلای رووى كرده شارە كانى چىن و داگىرى كردن و، ھۆلاكو رووى كرده شارە كانى ئىسلام و پايتەختى خەلیفەي عەباسى «المعتصم بالله» كە شارى بەغدا بۇو، خەلیفە گەلن تىكۈشا كە ئەو جەنگە بە شىۋەي سولح تەواو بىنى بەلام بىن سوود بۇو، سوپاى ھۆلاكو لە سالى شەشىسىد و شەست و پىنجدا بەغدايى گىرت و خەلیفە يان كوشت و، ماوهى حەوت رۆز بەغدا لە ژىر دەستى ئەو سوپا درەندەدا مايەوە بە: كوشтар و، تالان و، خراپەكارى، و ئەوهندە كىتىيان بە بار فەرەدا يە ناو «دەجلە» وە كە خەلّك بە سەرريا ئەپەرييەوە. بەم كارەساتە خەلافەتى عەباسى لە عىراقدا بپايەوە.

جا ئەولادى چەنگىز دنيايان لە ناو خۆياندا كرد بە چوار بەشەوە: چين و مەغۇلستان بۇ كىلاي، وە جاقاتاي براي ئاقتاي كورپى چەنگىزخان توركستانى وەرگرت و، ئەولادى «باترخان» ولاتى رووبارى «وولگا» لە ولاتى روسىيەيان وەرگرت و رووسەكان سەرانه يان پىن ئەدان، وە ئىران و عىراق و ئەفغان مايەوە بۇ ھۆلاكتو و سنورى گەيشت بە شام و ئىتر شامى بۇ نەگىرا.

وە حەزرهت جەنەنە فەرمۇويەتى: «اتركوا الترك ما ترکوكم فىإن أول من يسلب أمقى ملکهم بنو قنطورا. أى الترك». وە لە حەدىسى ترا ھەيە كە سەرەتاي يەنجووج مەنجووج ئەگا بە شام و دوايەكەي لە ولاتى خوراساندا ئەبى.

ئدوا لەسەر بەيانى زاناياني مىژۇو ئەم كارەساتانەمان گىرىايدۇ و، لەم گىرائەوە دەركەوت كە يەنجووج و مەنجووج قەومى مەغۇلن و بە تاتارىش ناو ئەبرىن، وە ئەوانە كە لە سەرەتاي سەدەي حەوتەمى كۆچىيەوە بە سەرۆكى چەنگىزخان لە ولاتى خۆيان دەرچۈون و رووييان كرده چىن و لە ئەوروبا و لە ناسىيائى نىسلامى و ئەو ھەموو كارەساتە نابارانەيان بەسەر عالەمدا ھىتا، جا ئەگەر مەبېست لە ئايەتى: «فإِذَا جَاءَ وَعْدَ رَبِّيْ جَعْلَهُ دَكَاءً» لەم سوروه‌تى كەھفەدا و لە ئايەتى: #حتى إذا فتحت يأجوج و مأجوج و هم من كل حدب ينسلون». ^۱ ئەم دەرچۈونە بىن كە لە مىژۇوى رابوردوودا رووى داوه، ئەوه باشه و باسمان كرد، وە ئەگەر كاتى ئەو دەرچۈونە گشتىيە نەھاتىنى ئەوه ئەبىن ئەو قەومى يەنجووج و مەنجووجه بە ھېرىشىتىكى زۇر گەورە جارىتكى تر بىن بە جىهانا و بە خراپەكارى و كوشتن و تالان دنيا و ئىران بىكەنەوە وە كۈو لە بازى رىوايەتا ھەيە كە دەرچۈونىيان رىيکەوتى زەمانى ھاتنەخوارەوەي حەزرهتى عيسا ئە كاڭ أىشلا لە ئاسمانەوە بۇ زەوى ئىتر ئەو تەرتىيە و چۈنەتىيە كەي

والله عىلمى خودادا؛ چونكى لە رىوايەتى ئەبۇوسەعىدى خەریدا اللّٰهُ دەرئەكەوى لە پاش دەرچوونى يەنجووج و مەئجووج دنيا ھەر بەردەۋامە و عىيادەت و حەجى بەيتوللا ئەكرى و حەزىزەت اللّٰهُ فەرمۇويەتى: «لىحجن الپىت ولىعتمرن بعد خروج يائجوج و مأجوج» وە شىيخ «معين الدین» ئىچشتى اللّٰهُ لەو كىتىبەدا كە لە تەفسىرى سۇورەتى فاتىخەدا دايىناوه لە تەفسىرى «مالک يوم الدین» دا ئەفەرمۇيت: ئەو دە ئايەتە كە لە نىشانەتى قىامەتدا وارىد بۇون لە حەزىزەتەوە اللّٰهُ تەرتىبىي ناويان بە سۇورەتى قەتعى مەعلوم نەكراوه بۆمان و وان لە عىلمى خودادا.

﴿أَفَحَسِبَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنْ يَسْخَذُوا عِبَادِي مِنْ دُوْنِهِ أُولَٰئِهَ إِنَّا أَعْثَدْنَا جَهَنَّمَ لِلْكَافِرِينَ نَرْلَا﴾

ئايا گومان ئەبەن ئەو كەسانە وَا كوفرى تەوحيد ئەكەن كە بەندەكاني من يانى مەلاتىكە كان و عوزەير و مەسيح بىگرن بە دۆست و يارمه تىدەر بۇ خۆيان؟ ئەگر ئەو گومانە بېن ئەو بە قەتعى سوودىيان بىن نادا؛ چونكى بە راستى ئىمە ئاگر و سزاي دۆزە خەمان ئامادە كردوووه بە ھۆى پەزىرايى بۆيان وە كۈو ئەو خواردەمەنى و مەشروعباتە ئامادە ئەكرين بۇ میوان.

﴿قُلْ هَلْ نَتَشْكِرُ بِالْأَخْسَرِينَ أَعْمَدْلَا﴾ **﴿الَّذِينَ ضَلَّ سَعِيهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ يُحْسِنُونَ صُنْعًا﴾** **﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنَّا يَنْهَا رَبِّهِمْ وَلِقَاءِهِمْ فَهِيَطَّعَتْ أَعْمَلُهُمْ فَلَا نُقِيمُ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ وَزَنَا﴾** **﴿ذَلِكَ جَرَأْوُهُمْ جَهَنَّمُ بِمَا كَفَرُوا وَأَنْخَذُوا إِنَّمَا يَرْسُلُ إِلَيْهِمْ هُزُوا﴾**

تو ئەي خۆشە ويست بەفرمۇو بەو كافرانە: ئايا حەز ئەكەن خەبەرتان بىن بىدەين بەو كەسانە كە لە ھەموو كەس زىانكاراتن لە كىدەوە كانانى؟ ئەو كەسانە كە تىكۈشىنيان

له ماوهی ژیانی دنیادا به‌زایه چووه، که چی له گه‌ل نمهوه‌یشدا گومان ئه‌بهن که کرده‌وهی باش و به سوود ئه که‌ن. بزان! ئه‌وانه ئه که‌سانه‌ن که کوفری ئایاتی خودای خۆیان ئه‌کمئن و باوه‌ریان به قورئانی پیرۆز نییه، همرووا باوه‌ریان نییه به گه‌یشن به خودای خۆیان له رۆژی قیامه‌تا، ئه‌وهه هه‌رچی کرده‌وهیه کی به دیمه‌ن باشیان هه‌بئی هه‌مووی داکه و توهه و بئی نرخه، که‌وابئی له رۆژی قیامه‌تا نرخ و کیشی بۆ ئه‌وانه بپیار ناده‌ین و حۆكم ئه‌مه‌یه و فه‌رمان وا دراوه که توله‌ی ئه‌و کوفری ئه‌وانه دۆزه‌خه به هۆی ئه‌و کوفره‌وه که کردوویانه و به هۆی ئه‌وهوه ئایاتی قورئانی من و کتیبه‌کانی من و وجوده‌دی پیغه‌مبه‌ره کانی منیان کرد به جینگه‌ی گالله و گوئیان بین نه‌دان.

﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَانَتْ لَهُمْ جَنَّاتُ الْفَرْدَوْسِ نُزُلًا﴾

﴿خَالِدِينَ فِيهَا لَا يَبْغُونَ عَنْهَا حِلَالًا﴾

به راستی ئه‌وانه‌یش که ئیمانیان هیتاوه به خودا و به یه‌کیه‌تی خودا و کرده‌وهی باشیان کردووه ئه‌وهه بـه‌شته جوانانه که ناو ئه‌برین به «جـنـاتـ الفـرـدـوـسـ» کراوه به پـهـزـیرـایـیـ، وـاـتـهـ بـهـ هـۆـیـ ئـاسـایـشـ وـ رـابـوارـدنـیـ ئـهـوانـ وـ هـەـتـاـ هـەـتـایـهـ ئـهـمـیـنـهـوـهـ لـهـوـ بـهـهـشـتـانـهـداـ نـایـانـهـوـیـ بـهـ هـیـچـ جـوـرـیـ لـهـوـ بـهـهـشـتـانـهـ بـگـوـیـزـنـهـوـهـ بـقـ شـوـیـنـیـکـیـ تـرـ؛ـ چـونـکـیـ ئـهـوـنـدـهـ لـهـ لـایـانـ خـۆـشـنـ بـیـرـ لـهـوـ نـاـکـهـنـهـوـ جـینـگـهـ لـهـوـ خـۆـشـتـرـ هـهـبـئـیـ لـهـ جـیـهـانـیـ نـهـبـرـاـوـهـیـ قـیـامـهـتـداـ.

﴿فَلَمَّا كَانَ الْبَحْرُ مَدَادًا لِكَلِمَتِ رَقِ لَنَفِدَ الْبَحْرُ قَبْلَ أَنْ تَنْفَدَ كَلِمَتُ رَقِ﴾

﴿وَلَوْ جِئْنَا بِمِثْلِهِ، مَدَدًا﴾

ئـهـیـ پـیـغـهـ مـبـهـرـیـ خـۆـشـهـوـیـستـ توـ بـفـهـمـوـوـ بـهـوـانـهـیـ ئـهـیـانـهـوـیـ تـیـنـگـنـ لـهـ رـاستـیـ ئـهـگـهـرـ ئـاـوـیـ دـهـرـیـاـ هـهـمـوـوـیـ مـهـرـهـ کـهـ بـیـ بـقـ نـوـوـسـینـیـ زـانـیـارـیـ خـودـایـ تـهـ عـالـاـ لـهـ بـارـهـیـ ئـهـ وـ عـالـهـمـانـهـوـهـ ئـهـ درـوـسـتـیـ کـرـدـوـونـ وـ ئـهـ حـوـالـیـانـ وـ لـهـ بـارـهـیـ شـهـرـیـعـهـتـهـ کـانـ

و پىنگەمبەرە كاندە و، لە بارەي كرده وەي ھۆشىارە كان و پاداشە كانيانە وە به راستى ئاوى دەرييا تەواو ئەبى لە پىش ئەوهدا كە زانىارى خودا بېرىتەوە؛ چونكى ئەوان مەحدووەن و زانىارى خودا مەحدووە نىيە، بەلکو ئەگەر ئاوى دەرييا كان بکەي بە تك تك هەر تكى لەوانە بەشى نووسىنى ئەحوالى خۆى ناكا چ جاي ئەوه كە زانىارى خودا بنووسى، هەرچەند وە كوو وىتەي ئەو دەرييا مەوجووە زىيادى بکەين لەگەلّيا و بىدەينە پالى.

﴿قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ، فَلَيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكَ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا﴾ ۱۱۰

جا مادام كە به قىسە كردن زانىارى خودا تەواو نابىن تو، ئەى خۆشە ويست، بەھرمۇو پىيان قىسە زۆرە و لە ناو ئەوانا ئەم دوو جوملە به سووەد بۇتان: يەكمە كە من ئادەم مىزادىكەم وە كوو ئىۋە فەرقمان نىيە ئەمە نەبى كە من وەھىم بۇ ھاتۇوە كە خوداي ئىۋە يەك خودايە و ھاوارپىنى نىيە، يانى هەر ئەو «واجب الوجود» و هەر ئەو پەروەردگارە و هەر ئەو عىيادەتى بۇ ئەكرى.

وە قىسە دووھەم ئەمە يە: هەركەسىن ھىوای ھەيدە بە گەيشتن بە خوداي و بە رەزاي خوداي خۆى و پاداشى باشى ئەدو با ھەميشە هەر كرده وەي باشى موافق لەگەل دىندا بكا و قەت لە عىيادەت كردىنا بۇ خوداي خۆى كەس نەكا بە شەرىكى، وە ئەو عىيادەتە ساغ و ساف بۇ خوداي بكا و بەس.

سوپاس بۇ خودا لى بۇوەمەوە لە نووسىنى تەفسىرى سۇورەتى «الكھف» لە پىش نویىزى عەسرى رۆزى سىئەمەي ھەشتەمەي مانگى «ذى القعده»ي سالى ھەزار و سىيىددە و نەوەد و ھەشتى كۆچى رىكەوتى ھەزار و نۆسەد و حەفتا و ھەشتى زايىنى.

سوروه‌تی مهربانی، مه‌که‌ییه، ظایه‌تی "۵۸" و "۷۱" نه‌بی، نه‌وانه مه‌دینه‌ییه و
سوروه‌تی که "۹۸" ظایه‌تی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿كَمَيْعَضٌ ذِكْرُ رَحْمَتِ رَبِّكَ عَبْدَهُ زَكَرِيَا﴾

نم سوروه‌تی پیرزه که بهو حرفانه ناویراوه باسی میهربانی کردنی خودای
توبه له‌گه‌ل بهنده‌ی ساغن خویا که «زه‌که‌ریا»‌یه.

﴿إِذْ نَادَى رَبَّهُ زِدَاءَ حَفِيَّا﴾

نم میهربانی خودایش له کاتیکدا بوو که زه‌که‌ریا بانگی کرد له خودای خوی
به بانگ کردنیکی په‌نامه‌کی.

﴿قَالَ رَبِّ إِنِّي وَهَنَ الْعَظُمُ مِنِّي وَأَشْتَعَلَ الْرَّأْسُ شَيْبًا وَلَمْ أَكُنْ

﴿بِدْعَائِكَ رَبِّ شَقِيَّا﴾

بانگه‌که‌ی وها کرد فرمودی: نه‌ی پیروه‌ردگاری من! من پیرو بوم و ئیسقانی
له‌شم - که کوله‌که‌ی خانووی له‌شم - سست بووه و مووی سه‌رم سپی بووه و
وه‌کوو چرا شهوق نه‌داده‌وه.

و لحال ئهی پهروه دگاری میهره بانی خوم من به هوی پارانه ووه له تو بو
مه بسته کانم له مه و پیش دل نازار و ده رون بیزار و مه بست فهotaو نه بوم، و
هر کاتن لیت پارا و مه ته و به میهره بانی تماشای منت کردووه و، نیسته یش بهو
هیواوه لیت ئه پاریمه وه.

**﴿ وَإِنِّي خَفَتُ الْمَوْلَىٰ مِنْ وَرَاءِي وَكَانَتْ أَمْرَأِي عَاقِرًا فَهَبْتُ
لِي مِنْ لَدُنِكَ وَلَيْتَا ۝ يَرِثُنِي وَيَرِثُ مِنْ أَالِّ يَعْقُوبَ وَاجْعَلْهُ رَبِّ
رَضِيَّا ۝ ۶﴾**

وه به راستی من ترس و بیمم ههیه له خزمه کانم که له پاش من ئه مینته وه بیمم
ئه وهم ههیه ئه خانه دانی نوبووه و رسالت و خرمه تی دینه بکهن به خانه دانی
هر زه کاری و ئاره زوویازی و یاسای باوک و باپیره خویان تیک بدهن. وه ژنه که یشم
نه زوکه، تائیسته مندالی نه بوه، جاتکا ئه کم و له باره گای ئیحسانی تو دا ئه پاریمه وه
له که ره می خوت مندالیکی خاوون شوعور و نور و که مالم پی بیخشه هه تا ئه
پایه و سایه ره به ریه له ئیمه و هر بگری له گه لئو دین و ئایین و زانیاری نه سل
و نه ته وهی یه عقوبه و تهربیه و ته منی و ها بکه بیکهی به نیسانی که جیگهی
ره زامه ندی خوت بی له و تار و کردارا.

**﴿ يَرَزَكَرِيًّا إِنَّا نُبَشِّرُكَ بِغُلَمٍ أَسْمُهُ يَحْيَىٰ لَمْ يَجْعَلْ لَهُ مِنْ قَبْلُ
سَكِيًّا ۝ ۷﴾**

جاله لاینه ئیمه وه لامی بانگه کهی دراوه به قه بول و پیمان وت: ئهی زه که ریا
موئده ت بی ئه دین به پهیدا بونی مندالیکی نیرینه که ناوی یه حیاوه و له پیش
ئه چه رخداده اونا و مان بتو دانه ناوی و هاونا وی نه بوروه.

﴿ قَالَ رَبِّيْ أَنِّي يَكُوْنُ لِي غُلَمٌ وَكَانَتِ امْرَأَقِيْ عَاقِرَأَ وَقَدْ بَلَغْتُ مِنَ الْكِبَرِ عِتِيَّا ۚ ﴾ ۸

نهویش، له گه ل نهودا که باوه‌ری به خودای خوی قایم بود که نه توانی هر شتن خواستی له سه‌ری بین بیکا، وتنی: خودایه! نازانم من چون من دالم نه بین؟ ژنه‌که‌م تا نیسته نه‌زوك بوده و خویشم له بهر پیری گه‌یش‌توم به حالی و شکه‌وه‌بودنی جمگه‌کانی له شم!

﴿ قَالَ ۚ ﴾

فریشته‌ی وحی، یا هر خودای ته‌عالا خوی له و‌لامی زه‌که‌ریادا فه‌رموی.

﴿ كَذَلِكَ قَالَ رَبُّكَ ۚ ﴾

ناواری فه‌رمو خودای تو که له موژده‌که‌دا حالی بودی.

﴿ هُوَ عَلَىَ هَمِينَ ۚ ﴾

به‌خشینی نه و کوبه به تو لم ته‌منه‌دا که تو پیری و ژنه‌که‌یشت نه‌زوكه زور ناسانه له سه‌ر من و من موحتاجی نه‌سباب نیم.

﴿ وَقَدْ خَلَقْتَكَ مِنْ قَبْلُ وَلَمْ تَكُ شَيْئًا ۖ ﴾ ۹

وه من توم له نه‌بودن دروست‌کردووه له‌مه‌وپیش و لهو کاته‌دا تو هیچ نه‌بودی. واته وه‌کوو تووی باوک و دایکی توم له نه‌بودن دروست کرد و کردم به هزی په‌یدا بودنی تو، که‌چی تو لهو کاته‌دا نه‌بودی. وها نه‌توانم ماده‌ی وجودی یه‌حیا له پشتنی تو و له سنگی دایکیا دروست بکم و بیان‌کم به هزی وجودی نه‌و.

﴿ قَالَ رَبِّيْ أَجْعَلْ لِيْ إِيَّاهُ ۚ ﴾

جا کاتن زه که ریا حالی بوو که شتیکه بپیار دراوه عفرزی باره گای خودای کرد و وتنی: خوایه نیشانه یه کم بتو دیاری بکه له سه رکاتی په یدا بعونی نه و کوره.

﴿قَالَ إِيَّاكَ أَلَا تُكَلِّمَ النَّاسَ ثَلَثَ لَيَالٍ سَوِيًّا﴾

خودای تعالا و هلامی دایه و فه رمومی: نیشانه یی په یدا بعونی نه مهیه که به بن ناساغی و نه خوشی حالتیکت به سه را دئ سین روز و سین شه و نه توانی قسه بکهی له گه ل خمه لکدا له گه ل نه و یشدا زمان زه وانه بتو نویز و پارانوه له خودای خوت.

﴿فَرَجَ عَلَى قَوْمِهِ مِنَ الْمِحْرَابِ فَأَوْحَى إِلَيْهِمْ أَنْ سَيِّحُوا بُكْرَةً وَعَشِيًّا﴾

۱۱

واته کاتن نه و نیشانه هات به سه ریا له عباده تخانه کهی خوتی هاتده ره و بتو لای په یره وه کانی و به ئیشاره تیگه یاندن که سین شه و روز بیانی و ئیواره نویز بکهن و ته سبیحاتی خودا بکهن تا من لم موناجاته رزگار نه بمن.

﴿يَيَّخِيَ خُذِ الْكِتَبَ بِقُوَّةٍ وَإِتِّنْهُ الْحُكْمَ صَبِيًّا﴾

واته لمو سه ردنه مهدا یه حیا له دایک بوو ئیمه یش بانگمان لئی کرد، و تمان: نهی یه حیا کتیبی دین و ئایینی خوتان که تهوراته و هری بگرن و تیگه به هه مهو هیزی دل و دهروونی خوت و ههر له کاتی مندالیدا عه قل و حیکمه تمان پیدا.

﴿وَحَنَانَاهُمْ لَدُنَّا وَزَكُوٰهُ وَكَانَ تَقِيًّا﴾

۱۲
عَصِيًّا

وه میهره بانی و دلنر میمان پیدا نیسبه ت به باوک و دایک و خزم و بیگانه و پاکی نه فسمان پیدا و ئینسانی بوو خاوهن پاریز له تاوانباری هه روا چاک کرده وه له گه ل باوک و دایکیا و ئینسانیکی خاوهن جهبر و تاوانبار نه بوو.

﴿وَسَلَّمَ عَلَيْهِ يَوْمَ وُلْدَ وَيَوْمَ يَمُوتُ وَيَوْمَ يَبْعَثُ حَيَاً﴾ **١٥**

وھ سەلامەتى و ھىمنى نازل بىتىھ سەرى لە لايمىنى ئىتمەوھ لەو رۆزەدا لە دايىك بۇوە و لەو رۆزەدا ئەمرى و لەو رۆزەدا لە گۈر ھەلئەستىنرى بە زىندۇوپى، واتە شەيتان زال نابى بەسەريا لە پاش نەوه كەوتە دىناۋە و سزا نادىر لە گۇرا و نازار نابىنى لە رۆزى حەشرا.

﴿وَأَذْكُرْ فِي الْكِتَابِ مَرِيمَ إِذَا أَنْتَبَذْتَ مِنْ أَهْلِهَا مَكَانًا شَرِقِيًّا﴾ **١٦**

وھ قورئانى پېرۇزا باسى مەريھىمى كچى عىمran بىكە لەو كاتەدا كە كەنارى گرت لە خزم و پۇور و پۇورزاي لە شوينىكى وادا كە لە خۇرەھەلاتى «بىتالمقدس»دا بۇو.

﴿فَأَخَذَتْ مِنْ دُونِهِمْ حِجَابًا﴾

وھ لەو شوينىدا بەردەيە كى داگرت لە بەينى خۇرى و خەلکا بۇ ئەوھ خۇرى بشۇرى.

﴿فَأَرْسَلْنَا إِلَيْهَا رُوحًا فَتَمَثَّلَ لَهَا بَشَرًا سَوِيًّا﴾ **١٧**

وھ لەو كاتەدا ئىتمە ئەو فريشته كە لە ئەمرى ئىتمە دروست كراوه، كە جوبىرەئىلە، ناردمان بۇ لاي مەريھم، ئەويش روپىشت و لە بەرچاويا دەركەوت وەكۈو ئىنسانىكى رىئىك و جوان.

﴿قَالَتْ إِنِّي أَعُوذُ بِالرَّحْمَنِ مِنْكَ إِنْ كُنْتَ تَقْيَى﴾ **١٨**

ئەويش زور دلگزان بۇولە دەركەوتى ئەو زەلامە لەو شوينىدا كە بە بىن ئاگادارى ئەو هاتووه لەويىدا راوهستاوه و پىنى فەرمۇو: ئەگەر تو ئىنسانىكى خاوهن دين و خاوهن پارىزى من پەنا ئەگرم بە خودا لە بۇونى تو لەم شوينىدا و لەم كاتەدا، چونكى لەو شوينە و لەو كاتەدا راوهستانى ئىنسانى دوور نىيە لە عەيىب.

﴿قَالَ إِنَّمَا أَنْأَرَ رَبِّكَ لِأَهَبَ لَكِ عُلَمَاءَ زَكِيَّاً﴾ ۱۹

جا جوبره‌ئیل له جوابی ئهو پەناخوازییدا بىئى فەرمۇو: من لهوانه نىم كە تو لىنى بىرسى، بەلكۇو من لە فريشته‌ى پاکم و فرستاده‌ى خوداى تۆم، ئهو خوداى كە هۆى تەقوا و تاعەتى بۇ تۆ دروست كردووه و تۆى گەياندووه‌تە ئەم پايە، وە لمبەر ئەوهېش ناردوومى كە كورپىكى پاك و دلپاك و روحپاكت پىن بىھەخشم.

﴿قَالَتْ أَنَّ يَكُونُ لِي عُلَمٌ وَلَمْ يَمْسِسِنِي بَشَرٌ وَلَمْ أَكُ بَغِيَّا﴾ ۲۰

جا مەريم فەرمۇوى: چلۇن لهوانىيە مندالىم لى بىئى و تا ئىستە هىچ ئادەمیزادى دەستى نەگەيشتووه به من بە ياساى داخوازى جىنسى بە شىوه‌ى دين و قەت من لهوانه يش نەبۇوم بە شىوه‌ى خىلافى دين بىگەم بە پىاو و پىاو بگا به من.

﴿قَالَ﴾

جوبره‌ئیل فەرمۇوى:

﴿كَذَلِكَ قَالَ رَبُّكَ﴾

ھەروەھاى فەرمۇوە خوداى تۆ كە من ئهو مندالەت پىن بىھەخشم. وە فەرمۇويەتى:

﴿هُوَ عَلَىٰ هِينَ﴾

بەخشىنى ئهو مندالە به لاي منهوه ئاسانە.

﴿وَلَنْ جَعَلَهُ مَا يَأْتِيَ لِلنَّاسِ وَرَحْمَةً مِنَّا وَكَانَ أَمْرًا مَقْضِيَّا﴾ ۲۱

وە ئهو مندالەت پىن ئەبەخشىن بۇ ئەعوه بىكەين بە هۆى بلاو كردنووه‌ى رەحمەت و مىھەربانى خۆمان لە ناو جىهانان لمبەر ئەوه كە ئەيکەين بە فرستاده‌ى خىر و ھىمنى وە ئەم كاره قەزا و قەدەرى ئىمە بېرىبارى داوه.

﴿فَحَمَلَهُ فَأَنْبَذَتْ بِهِ مَكَانًا قَصِيًّا﴾ ۲۲

کاتنی جو برۀ ثیل نه و قسانه‌ی کرد بُو مهربیم فووی کرد به بهرۆکی کراسه که یا و له بهر چاویا ون بُو، مهربیم سکی بُو بهو غولامه پاکه که بریتیه له عیسای مه سیع طبله و له پاش رابوردنی ماوهی سکی عاده‌تی، وه یا هر له عهینی کاتا، وه کوو له بازی ریوایه‌تا هه‌یه، مهربیم دوور که وتهوه بهو سکه‌ی بُو شویتیکی دوور له مه‌نژل و ماوای خوی، وه نهم ریوایه‌ته موافقه له گهله نایه‌تی: «إن مثل عیسی عند الله كمثل آدم». ^۱

﴿فَاجَأَهَا الْمَخَاضُ إِلَى جَنْعِ النَّخْلَةِ قَالَتْ يَنْلَيْتَنِي مِثْ قَبْلَ هَذَا وَكُنْتُ نَسِيًّا مَنْسِيًّا﴾ ۲۳

وه پاش نهوه که له مال و مه‌نژلی خوی دوورکه وتهوه ژانی لئهات و نه و ژانه بُو به هوی نهوه که بروات بُو باخیتکی نزیکی نه و جیگه‌یه، وه له و باخه‌دا چووه پاآل دارخورمایدهک و له بهر شهرمی خوی لم و هزعه نائساییه وتهی: کاشکی پیش نهم رووداوه بمردایهم و له بیر بچوایه‌مهوه و که‌س ناوی نه زانیایه‌م.

﴿فَنَادَهَا مِنْ تَحْنِهَا أَلَا تَحْرَنِي قَدْ جَعَلَ رَبِّكِ تَحْنِكِ سَرِيًّا﴾ ۲۴

وه له و شوینه‌دا عیساله دایک بُو و له ژیر داوینه‌وه بانگی کرد و وتهی: خهفت مه خو خودای ته‌عالا له ژیری داوینه‌ی تزووه نینسانیکی خاوهن پایه‌ی دروست کردووه، وه کوو خوی بین، وه یاخود له خواری نهم جیگه‌ی دانیشتنتی تويه‌وه جوگه ناوینکی دروست کردووه بُو نهوه ناوی لئی بخوینه‌وه.

وَهُرَىٰ إِنِّي بِحْدَعِ النَّخْلَةِ سَقْطٌ عَلَيْكَ رُطْبَا جَنِّيَا ۚ فَكُلْيٰ وَأَشْرِي
وَقَرِي عَيْنَا فَإِمَا تَرِينَ مِنَ الْبَشَرِ أَحَدًا فَقُولِي إِنِّي نَذَرْتُ لِلرَّحْمَنِ صَوْمًا
فَلَنْ أَكَلَمَ الْيَوْمَ إِنْسِيَا ۚ

وه ئهو لقه دارخورما يه بهرهو لای خوت بجولتىمه رهه ههتا خورما يه کي تهپ و تازهی وا که شياوی ئهوه بى ئىنسان بىچىتىه و بىخوا، داوهرينى بىسىرتا. جا له و روتابه شيرينه تېيەعت گەرمەی باش بۇ ئىنى زەيسانه بخۇ، وە لهو ئاوه سافە رهوانه بخۇرەوە، وە چاۋىشت روشن بىکەرەوە بەم كورە جوانە و دلخوش بىه بەم موعجيزە گەورانە کە چاوت پىيان کەوت: بى گەيشتن بە پىاۋ سكت بۇو بە منهوه، بى مامان و بى زەھىمەت مندالىت بۇو، لەم چەرخەدا کە زستانە لە بەردەمەتا ئاوىتكى سافى رهوان و خورماي تەپى جوان لە بەردەمەتا پەيدا بۇو، وە بە كەمتر دەست بۇ بردىنيكى تو ئهو دارخورما وەها كەوتە تەكان خورماكەلىنى ھەلۇرە دەست بىرىنىكى تو شويىنى خوت و ھەلم بىگەرە لە باوهشى خوتا، كاتىن ئادەمیزادىكت چاۋىتكەوت و ويستى قىسەت لە گەلا بىكا تو ئىنى بىگەيەنە: من نەزرم كردووە لە سەر خۆم خاموشى و بى دەنگى بۇ خوداي خۆم كە زۇر مىھەبانە و مىھەبانى لە گەل مندا كردووە و بە هيچ شىوه بىن ئىمرو قىسە ناكەم لە گەل هيچ ئادەمیزادىكتدا.

فَأَتَتِ بِهِ قَوْمَهَا تَحْمِلُهُ ۖ قَالُوا يَنْمِرِيمُ لَقَدْ چِثَتْ شَيْئًا فَرِيَا ۚ
كاتىن کە حەزركەن ئەنم قسانەي لە گەل دايىكىا كرد دلى خوش بۇو عيسىاي ھەلگرت لە گەل خۇريا هىتىبا يەوە بۇ ناو خزم و خويشەكەي، كاتىن گەيشتىمە لايان چاۋىيان کەوت بە مەلۇتكەيىن بە باوهشىيەوە! و تىان: ئەم مەرييەم شىتىكى نائاسايى و نابارت هىتىناوه!

﴿يَا أَخْتَ هَرُونَ مَا كَانَ أَبُوكَ أَمْرًا سَوْءً وَمَا كَانَتْ أُمُّكَ بَعِيْدًا﴾ ٢٨

نهی خوشکی هاروونی برای موسا له بهندهی و شهو نویز «واته وینهی ئه و باوکی تو پیاوی کردنهوه خراب نهبوو، دایکیشت ژنیکی داوین پیس نهبوو تو چون له یاسای باوک و دایکی خوت لاتداوه ئه منداللت چون گرت به باوهشتهوه!

﴿فَأَشَارَتِ إِلَيْهِ قَالُوا كَيْفَ تُكَلِّمُ مَنْ كَانَ فِي الْمَهْدِ صَبِيًّا﴾ ٢٩

وه مهربیم نیشارهی کرد بولای عیسا که له و پرسن! ئهوانیش به سهرسورمانه و وتبان: چون قسه له گهله مندالیکی بھر بیشکهدا بکهین؟

﴿قَالَ إِنِّي عَبْدُ اللَّهِ إِنَّمَا أَتَسْنَى الْكِتَابَ وَجَعَلَنِي مُبَارَّكًا أَيْنَ

مَا كُنْتُ وَأَوْصَنَتِي بِالصَّلَاةِ وَالزَّكُورَةِ مَا دَمَتُ حَيًّا﴾ ٣٠ وَبَرَّا بِوَالدَّفِ

وَلَمْ يَجْعَلْنِي جَبَارًا سَقِيًّا﴾ ٣١ وَالسَّلَامُ عَلَيَّ يَوْمَ وُلِدْتُ وَيَوْمَ أَمُوتُ

وَيَوْمَ أُبْعَثُ حَيًّا﴾ ٣٢

جا حمزه تی عیسا عائیللا هاته وهلام و فهرمووی: به راستی من بهندهی خودام که بپیاری داوه کیتابم بداتی (واته نینجیل) و کردوومی به پیغمهبر له عیلمی خویا و، پیروز و خاون پیروزی کردووم له هر شوینیکدا بم، له عمرزا یا له ناسمانا، وه فهرمانی پی داوم که نویز بکم و زه کاتی دارایی بدهم کاتی بووم هتا زیندوو بم، وه خاون چاکه و خیرومهند بم له گهله دایکی خوما (مهربیمی عذراء) وه نهیکردووم به ئینسانیکی خاون دهمار و ستمکار و شهقاوهتبار، وه دروودی خودا له سهمرمه، وه یا هیتمنی هاتووه بقم له شهیتان و تاوان و تاوانباران له و رؤژهدا له دایک بووم و له و رؤژهدا ئهمرم (واته کەس رایی ناكھوئ من بکوژئ و بمکا

﴿ذَلِكَ عِيسَى اُبْنُ مَرِيمَ قَوْلَكَ الْحَقِّ الَّذِي فِيهِ يَمْتَرُونَ﴾

THEM زاته که باسمان کرد و باسی دایکی و ئهوهلى پەيدا بۇونى به فۇوى فريشتهى خودايى و له دايىك بۇونى و قىسە كردن و دلخۇشى دانمۇھى دايىكى و بىردىمۇھى بۇ ناو خزم و پەيوەندى، كرا بۇتان لەگەل ثىعلانى ئوهدا كە ئەبىن بە پىغەمبەرى خاۋەن كىتىپ و پىرۇزى، ئەوه عىساى كورپى مەريھمى كچى عىمرانە، وە ئەم جوملە و ترا بۇتان بە وتنىتكى راستى ساغى وا كە بەردىلى كافرەكان ئەگرى، وە گاور و جوولە كە كان گومانيان هەئە يە تىيايا و، هاوردوبىرىدى تىا ئەكەن و، بازى ئەلىن: پىاويتكى جادووگەر بۇوه و بازى ئەلىن كورپى خودا بۇوه و، بازى تر ئەلىن بەندە بۇوه.

﴿مَا كَانَ لِلَّهِ أَنْ يَنْجِذَّ مِنْ وَلَدٍ سُبْحَنَهُ إِذَا قَضَى أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ﴾

﴿فَيَكُونُ﴾

بۇ زاتى «واجبالوجود»ى بىنوقسان ناشىن كە ئەولاد بۇ خۆى رابگىرى، خودا پاكە لەوه؛ چونكى خودا ئەوهندە تەوانانىيە هەر كاتى خواتىنى لەسەر شتى بىن ھېچ نىيە لەويىدا و ھېچى پىن ناوى ئەوهنه نەبىن كە بەھرمۇئى: بىھ و ئەوپىش بىن. جا خودايىن وا تەوانابىن كورپى ناوى، وە ياخود ئەگەر ئەولادى بويستايىن بە زوپىي دروستى ئەكرد و ئىتر پىوپىستى نەبۇو بەوه لە ئادەمیزادىتكى مىتىينەدا بە سەبەبىن لە ئەسباب پەروەردەي بىكا بە ژان و مەرارەت و ئازار دايىنى.

﴿وَلَمَّا أَلْلَاهُ رَأَى وَرَبَّكُمْ فَاعْبُدُوهُ هَذَا صِرَاطٌ مُّسْتَقِيمٌ﴾

وە عىسائىلەللايە ئەوه پەروەردگارى منه و پەروەردگارى ئىوهېشە، دەي عىيادەتى زاتە كە ناوى ئەللايە ئەوه پەروەردگارى منه و پەروەردگارى ئىوهېشە، دەي عىيادەتى بۇ بىكەن و بىپەرسىن، ئەمەيە رىنگەي راست و باوهپى ساغ بۇ ئادەمیزادى ھۆشىيار.

﴿فَأَخْتَلَفَ الْأَحْرَابُ مِنْ بَيْنِهِمْ ﴾

جا كۆمەلە كانى ئەو چەرخە لە ناو خۇيانا هاتن بە يەكا و شۇرۇغە و غەوغە كەمۇتە بە يىيانەوە، واتە جوولەكە كان بە جارى ئىنكارى ھەمۇو قودسىيەتىكىيانلىنى كرد و گاورەكان باوهپىان بەوە كرد كە ئەم كورپە پاك و پاكزاد و پاكىزادە و لە پاشەرۇۋە ئەبنى بە پىاپىتكى خاوهەن ھىمەت و قىمەت و حىكمەت و ئەگابە پايەتى پېغەمبەرىتى. وە ياخود تاقمە تاقمە كانى گاورەكان لە ناو خۇيانا ئىختىلافىيان پەيدا كرد: تاقمى نەستورىيەكان و تىيان: ئەم زاتە كورپى خودايە. يەعقولوبىيەكان و تىيان: نەخەير ھەر ئەمە خودايە و لە ناسمانەوە ھاتووته خوارەوە بۇ سەرزەوى. مەلكانىيەكانىش و تىيان: نە خودايە و نە كورپى خودايە، بەلكۇو بەندىيەكە لە بەندە كانى خودا و بە مىھەربانى خۇى ئىختىيارى كردووە و ھەللى بىزاردووە بۇ پايەتى رەھبەرى و پېغەمبەرى و ناردۇويەتى بۇ رىتومايى و تەمنى كردىنى بەنى ئىسرائىل.

﴿فَوَيْلٌ لِّلَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ مَسْهَدِ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴾

جا ھاوار بۇ حالى ناھەموارى ئەوانەي كە كافر بۇون، واتە ھەر لە بناغەدا باوهپىان بىن نە كرد، ياخود كافر بۇون لەبەر ئەوە كە باوهپىان وابۇو عيسا خودايە يَا كورپى خودايە، ھاوار بۇ ئەوانە لە كاتى حازر بۇونيانا لە رۇزىتكى گەورەي وەھادا كە لە پىش ھاتنى ئەودا دلى ئىنسان لە ترسا مات ئەكا.

﴿أَسْمَعْ بِهِمْ وَأَبْصِرْ يَوْمَ يَأْتُونَا ﴾

ماشەللا لەو رۇزەدا كە عالەمى تىندا گىردى ئەبىتەوە چەندىك ئەم كافرانە باش دەنگى فريشتەي خودا و واوهەلای خەلک ئەيىسن و، چەندىك چاۋيان ئەكەھۈي بەو كافرانە كە بە زۇر و زەجر گىردى ئەكىرىنەوە لە مەحشەرا، بەلام ئىمەرۇ وەھا نىن وەكۇو خودا ئەفھرمۇيت:

﴿لَكِنَ الظَّالِمُونَ الْيَوْمَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ﴾ ٢٨

بەلام نەو كافرە سته مكارانە لەم مالى دنيادا وان لە گومراھىيە كى تەواودا.

﴿وَأَنذِرْهُمْ يَوْمَ الْحُسْنَةِ إِذْ قُضِيَ الْأَمْرُ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ وَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ ٢٩

وە ئەو كافرانە بىرسىتىنە لە هاتنى رۆزى داخ و حەسرەت لەو كاتەدا كە ئىش
ھەموو ئەپەيتەوە و ئەھلى دۆزەخ جىا ئەكىرىتەوە لە ئەھلى بەھەشت، بەلام ئەو
كافرانە ئىستە وان لە حالتى بىناغايى و نەفامىدا لە وەزىعى ئەو رۆزە ئەوانە بە^٣
ھىچ شىوه بىن ئىمان بەو رۆزە نايەن.

﴿إِنَّا نَحْنُ نَرِثُ الْأَرْضَ وَمَنْ عَلَيْهَا وَإِلَيْنَا يُرْجَعُونَ﴾ ٤٠

ئىتمە بە راستى ھەموو ئەم زەويىيە بە ميرات وەر ئەگرین، بىستىكى پەيوەندى بە
كەسىوە نامىتىنی و ئەوانەي وان لە سەر زەوى ھەر ئەبن بە بەندەي ساغ و بە ھىچ
جورىي دەستەلاتيان نامىتىنی، وە كۈو ئەو كاتە نابىن كە وان لە دنيادا خزمەتكار و
بەردەستيان ھەيە، وە ھەموو يان بۇ لاي ئىتمە ئەگەرىتەوە.

﴿وَأَذْكُرْ فِي الْكِتَابِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّهُ كَانَ صَدِيقًا نَّبِيًّا﴾ ٤١

ئە پېغەمبەرى خۆشە ويست تو باسى ئىبراھىمى خەليل بکە لەم قورئانەدا، بە
راستى ئىبراھىم ئىنسانىكى راست وتار و راسال بۇو لە كىدارا و بە راستى پېغەمبەر
و خاوهەن پايدە بۇو.

﴿إِذْ قَالَ لِأَيْمَهِ يَتَابَتْ لِمَ تَعْبُدُ مَا لَا يَسْمَعُ وَلَا يُبَصِّرُ وَلَا يُغْنِي عَنْكَ شَيْئًا﴾ ٤٢

لەو كاتەدا كە فەرمۇوى بە باوکى، ئەي بابه تو بۆچى بەندەيى ئەكەي بۇ شىتىكى

وەها كە ھىچ نابىن و ھىچ نابىن و ھىچ قازانجى بە تو نادا؟!
www.iqra.ahlamontada.com

﴿يَأَبْتَأَتِ إِنِّي قَدْ جَاءَ فِي مِنْ أَلْعَلِمِ مَا لَمْ يَأْتِكَ فَاتَّعِنِي أَهْدِكَ صِرَاطًا﴾

سوئىاً ٤٣

ئەی باوکى خۆم بە راستى من زانستىكى وەهام بۇ ھاتووه كە بۇ تو نەبۇوه و نەھاتووه دەي بىکەورە شوين من و پېرەوى من بکە هەتا شارەزات بىكم بۇ رىنگە يەكى راست.

﴿يَأَبْتَأَتْ لَا تَعْبُدِ الشَّيْطَنَ إِنَّ الشَّيْطَنَ كَانَ لِرَحْمَنِ عَصِيًّا﴾

نهى باوکى من بەندەيى بۇ شەيتان مەكە بە راستى شەيتان بەرابەر بە خوداي مىھەبان ياخى و نافرمان بۇوه.

﴿يَأَبْتَأَتِ إِنِّي أَخَافُ أَنْ يَمْسَكَ عَذَابًا مِنَ الرَّحْمَنِ فَتَكُونَ لِلشَّيْطَنِ وَلِيَّا﴾

ولىّا ٤٥

ئەی باوکى من بە راستى من ئەترىم له سزاىىن لە لايەنى خوداي مىھەبان وە لىت بىدا جا بىبى بە دۆستى شەيتان.

﴿قَالَ أَرَاغُبُ أَنْتَ عَنِ الْهَيْتِيِّ يَتَابَرَاهِيم﴾

جا باوکى نىبراھىم بە نارەزايىھەوە پىنى وە ئايا تو لاتداوه لە بەندەيى خوداكانى من و ئارەزوووت لە بەندەيى ئowan نىيە؟

﴿لَيْلَنْ لَمْ تَنْتَهِ لَأَرْجُمَنَكَ﴾

وەلللاھى ئەگەر لەم قسانە دەسبەردار نەبى بە راستى من تەركىت ئەكم.

﴿وَأَهْجَرْفِ مَلِيَّا﴾

دە بىرۇ لاجۇ لىتىم دۈورىكەورەوە زەمانىتىكى زۆر بەلكۇو بەھەوە بىتىھەوە بۇ سەر هوشى خۆت.

﴿قَالَ سَلَّمٌ عَلَيْكَ سَأَسْتَغْفِرُ لَكَ رَبِّ إِنَّهُ كَانَ فِي حَفْيَا﴾ ﴿٤٧﴾

جا حضره تی ئیبراہیم بہرابر به باوکی و بهم وتاره ناباره خوی تیک نهدا و فرموده: با به سلاوت لئی بین، قهی ناکا له مهولا من دوای توان به خشیت بوئه کم له خودای پهروه ردگار، به راستی خودای تهعالا بہرابر به من میهره بانه و دعوا و تکام قهبوول ئه کا.

﴿وَأَعْتَزِلُكُمْ وَمَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَأَدْعُوا رَبِّي عَسَى أَلَاَ﴾

﴿أَكُونَ بِدُعَاءِ رَبِّي شَقِيقًا﴾ ﴿٤٨﴾

وه ئیتر لیتان دوور ئه کمه ومهوه له خوتان و لهو بتانه يش که ئه یانپه رستن بیتچگه له خودای پهروه ردگار، وہ هر بانگ له خودای خوم ئه کم هیوام وہ هایه که به هوی بانگ کردن له خودای خومه وه دعوا ره دنه کراوه به.

﴿فَلَمَّا أَعْتَزَهُمْ وَمَا يَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَهَبَنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ﴾

﴿وَكَلَّا جَعَلْنَا نَيْتَا﴾ ﴿٤٩﴾

جا کاتئ ئیبراہیم گوشی گرت و دوور کمه ومهوه لهو تاقمه و لهو بتانه که ئه وان بیتچگه له خودا به نده بیان بؤ ئه کردن ئیسحاقم پی به خشی و یه عقوویش که کوری ئیسحاق بیو؛ چونکی کوره زایش هر کوری با پیره یه و یه که یه کهی ئه دو زاته مان کرد به پیغه مبهربی خومان.

﴿وَهَبَنَا لَهُمْ مِنْ رَحْمَنِنَا وَجَعَلْنَا لَهُمْ لِسَانَ صِدِيقٍ عَلَيْا﴾ ﴿٥٠﴾

وه بازی له ره حمهت و پیروزیمان پی به خشین و کردمان به گمهوره و زمانی راستی خملکمان کرده وه بتویان زمانی کی بمرزی به حورمهت، واته وہها مه شهور مان کردن به باش له ناو کومه له ناده میزادی ئه و چه رخه دا که هه ممو ئینسانی کی دیاری باسی پایه و کرده وهی باشی ئه وانی ئه کرد.

وَذَكْرٌ فِي الْكِتَبِ مُوسَىٰ إِنَّهُ كَانَ مُخْلَصًا وَكَانَ رَسُولًا نَبِيًّا ﴿٥١﴾

وە لە قورئانا باسى مووسای كورپى عىمran بکە لە بەنى ئىسرائىل، بە راستى كە نەوە زاتىكى پالقتە بۇو بە تاقيق پىغەمبەرى بۇو كە شانى بەرز بۇو، وە لە لايمى خوداوه پايىھى نوبۇوه تىشى هەبۇو.

وَنَدِينَتُهُ مِنْ جَانِبِ الظُّورِ الْأَيْمَنِ ﴿٥٢﴾

وە لە لاي راستى كىيى تۈورەوە بانگمانلىنى كرد.

وَقَرَبَتُهُ بِخَيْرًا ﴿٥٣﴾

وە نزىكمان كردهوە لە خۆمان لە حايلىكدا گفتوكى لە گەل مندا ئەكىد.

وَوَهَبْنَا لَهُ مِنْ رَحْمَنِنَا أَخَاهُ هَرُونَ نَبِيًّا ﴿٥٣﴾

وە پىمان بەخشى بە مېھرەبانى خۆمان ھارۇونى براي بە پىغەمبەرلارى ئىتى، واتە كردىمان بە پىغەمبەر لەبەر خاترى ئەو.

وَذَكْرٌ فِي الْكِتَبِ إِسْمَاعِيلٌ إِنَّهُ كَانَ صَادِقَ الْوَعْدِ وَكَانَ رَسُولًا نَبِيًّا ﴿٥٤﴾

وە باسى ئىسماعىلى كورپى ئىبراھىم بکە لە قورئانا، وە زاتى وەھاشىاۋى باسکردىنە، بە راستى ئىنسانىتكى وە عدە بەجىھاواھر بۇو، ھەروا وادىيەكى بە ھەركەسىن ئەدا وە فاي پىن ئەكىد، بەسە بۇ بەلگە لە سەر ئەم قىسە ئەوە كە وە عدە دا بە باوکى كە سەبر ئە كالە سەر بېرىنيا و لە كاتى خۆياھات بە بىن دوودلى و راكشا و سەرى خستە بەر دەستى باوکى بۇ ئەو سەرى بېرى، وە فرستادەي خودا بۇو بۇ سەر عەرەب و خاواھنى پايىھى پىغەمبەرى بۇو بەلام ئەو شەرعە كە ئەو رەفتارى پىن ئەكىد ھەر ئەو دە سەحىفە بۇون كە ھاتبۇونە خوار بۇ باوکى خۆى؛ چونكى شەرتى رەسۇول ئەممە يە شەرعىنەكى بىن كە رايىگە يەنلى كە خەملە خواھ ئەو شەرعە سەرىبە خۇ بۇ خۆى ھاتبىن، وە ياخود شەرعى بىن كە لە بىشىا نازىل بۇو بۇ پىغەمبەرى پىشۇو.

﴿وَكَانَ يَأْمُرُ أَهْلَهُ بِالصَّلَاةِ وَالزَّكُورَةِ وَكَانَ عِنْدَ رَبِّهِ مَرْضِيَّاً﴾ ۵۵

وه حالی وها بwoo که همه میشه ئه مری نه کرد به ژن و منداں و خادمانی نویز بکهن و زه کاتی مال بدهن، وه له لای خودا ئینسانیکی وا بwoo بیر و وتار و ره وشی جینگهی ره زای خودای ته عالا بwoo.

﴿وَأَذْكُرْ فِي الْكِتَابِ إِذْرِيسَ إِنَّهُ كَانَ صَدِيقًا لَّنِيَّا﴾ ۵۶

وه له قورئانا باسی ئیدریس بکه که کورپه زای شیسی کورپی حهزره تی نادم بwoo، وه سی سه حیفهی بق هاتبیو وه لایمنی خوداوه و به راستی ئینسانیکی خاوون راستی بwoo وه هممو و تاری خویا و خاوونی پایهی پیغەمبەری بwoo یەکم ئینسانی بwoo که به خامه نامهی نووسی. وه ته ماشای ئه حوالی ئەستیزه کانی کرد و حسیبی شەو و روژ و ورزه کانی سالی راگرت.

﴿وَرَفَعْنَهُ مَكَانًا عَلِيًّا﴾ ۵۷

وه بهر زمان کرده وه بق پایه یەکی بھر ز که نزیکیه له خودا یا بق شوینیتیکی بھر ز که ناسمانی شەشمە یا چوارەم بینا له سەر ئەوه که ئەم زاته تا ئىستە زیندو وھ. وھ ئىنوزه حاک تەفسیری نه و جینگهی به ناسمانی شەشم کردو وھ تەو. وھ ئەن سی کورپی مالیک و ئەبوو سەعیدی خدری به ناسمانی چوارەمیان تەفسیر کردو وھ تەو.

﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِّنَ النِّبِيِّينَ مِنْ ذُرِّيَّةِ إِدَمَ وَمِنْ حَمَلَنَا مَعَ نُورٍ وَمِنْ ذُرِّيَّةِ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْرَائِيلَ وَمِنْ هَدِينَا وَاجْنَبِيَّنَا إِذَا نُنَلَّ عَلَيْهِمْ إِنَّمَّا الْرَّحْمَنِ خَرُّوا سُجَّدًا وَبَكَيْأًا﴾ ۵۸

ئەم پیغەمبەرانه که باسمان کردن له حهزره تی زەکە ریاوه تا ئىرە ئەوانه کە سانیتکن که خودای ته عالا نیعمەت و بە خششی پىداون له پیغەمبەرانی خاوون پایه، له نە تەوەی

ئادەم علیه السلام كە ھەموو يان ئەگۈرىتەوە بە تايىەتى حەزىزەتى ئىدىرىيس، وە لە نەتەوەي ئەوانەي كە لە كەشتىيەكەدا ھەلەمگىرتىن لە گەل حەزىزەتى نۇو خەدا وە كۆو ھەموو يان و بە تايىەتى ئىبراھىم، وە لە نەتەوەي ئىبراھىم وە كۆو باقىيەكان و بە تايىەتى ئىسماعىل و ئىسحاق و يەعقولوب و نەتەوەي ئىسراييل وە كۆو موسا و هارون و زەكرىيا و يەحىا و عيسى عليهما السلام. وە لە جوملى ئەو كەسانەي كە ئىمە بە عىنىايەتىكى تايىەتى ھىدايەتمان دان و شارەزامان كىردن بۇ رىنگەي خوداناسى و خۆناسى و خەلک ناسىن، وە بۇ مامەلە لە گەل ئەمانەدا ھەركەسى بەو جۆرە لايەقە بۇي، وە لەوانە كە ھەلەمان بىزادەن لە ناو ئادەم مىزادا و لە تاقمى خۆيانا، وە ئەوانە ئىنسانىتىكى وا خاوهەن پەيمان و خاوهەن ئىمان و خاوهەن پەيوەندەن بە خوداي خۆيانەوە كاتى كە ئاياتى خوداييان بەسەرا بخوتىزايەتەوە لە سەر قامەتى رەوانى خۆيان ئەكەوتىن بە شىوهى سوجىدە بەران و بە شىوهى گرياوان لە مەقامى ترس و رىزى پەروەردگارا.

﴿فَلَفَّ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفُ أَضَاعُوا الصَّلَاةَ وَأَتَبَعُوا الشَّهُوَاتِ فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ غِيَّاً ٥٩﴾
 ﴿إِلَّا مَنْ تَابَ وَأَمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَأُولَئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ شَيْئًا ٦٠﴾
 ﴿جَنَّتِ عَذِّنِ الَّتِي وَعَدَ الرَّحْمَنُ عِبَادَهُ بِالْغَيْبِ إِنَّهُ كَانَ وَعْدُهُ مَأْتِيًّا ٦١﴾

جا لە گەل پايە و مايمى ئەو زاتە موبارەكانەدا هات بە شوين مەدنى ئەوانا چىنىن جىتكەدارى نابارى وەها كە نويزىيان زايە كرد بە تەركىرىدىنى ھەمووى يا بازىكى و بە دواخىستى لە كاتى تايىەتى و لە بىن موبالاتى بە معنا و مەغزا كە لە كاتى بە جى هيئانىا و، كەوتىن شوين ئارەزووى نەفسى ئەممارەي خۆيان، جا ئەم چىنە نابارە بىن ئايىنە لە مەولا ئەگەن بە تۆلەي شەپ و بە ئەنجامى بىن فەرى خۆيان، مەگەر ئەو كەسانە تەۋىبە بىكەن و وەرگەر تەۋىبە بىق فەرمانبەردارى خوداي تەعالا و ئىمان

بین به ئەسل و فەرعى ئایینى راست و كرده‌وهى باش بکەن جا ئەمانە هەموو ئەرۇنە بەھەشتەوە، وە هيچ ئەندازەيىن، كەم يازۇر، سته ميان لىنى ناکرى، ئەو بەھەشتە ئەوان ئەرۇنە ناويان بەھەشتى ئىقامە و جىنگە گرتى هەتا هەتايە، ئەو بەھەشتە كە خوداي مىھەربان وەعده‌ى داوه بە بەندە كانى بە هوى ئىمان و باوهەرى ئەوان بە خوداي پەنامەكى و دينى پەنامەكى و قيامەتى پەنامەكى و دۆزەخ و بەھەشتى پەنامەكى، وە بە راستى ئەو وەعده‌يە خودا بىدا ئەبن بىتەجىنگە.

﴿لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا إِلَّا سَلَمًا وَلَهُمْ رِزْقُهُمْ فِيهَا بُكْرَةٌ وَعَشِيشًا ﴾ ٦٢
﴿الْجَنَّةُ الَّتِي نُورِثُ مِنْ عِبَادِنَا مَنْ كَانَ تَيْقَىً﴾ ٦٣

وە ئەوانەي كە ئەرۇنە ئەو بەھەشتانەوە نايىسن لەو بەھەشتانەدا قىسى پۈوچى بىن سوود سەلام لىنى كردن نېبىن، ئەگەر سەلام كردن پۈوچ بىن، وە بۇيان ھېيە رزق و رۆزى خۇيان بە تايىھتى لە بەيانى و ئىوارەدا، وە ئەو بەھەشتە كە داومانە بەوانە كە ئەھلى پارىزىن و پارىز ئەكەن لە كوفر و لە تاوانبارى و لە دلېندى بە جىهانەوە.

﴿وَمَا نَنَزَلُ إِلَّا بِأَمْرِ رَبِّكَ لَهُ مَا بَيْنَ أَيْدِينَا وَمَا خَلْفَنَا وَمَا بَيْنَ ذَلِكَ وَمَا كَانَ رَبُّكَ نَسِيَّا﴾ ٦٤

ئەم ئايەتە پېرۇزە حىكايەتى فەرمۇودەي جوبەئىلە ئەنلىڭ كاتىن كە حەزرەت ﷺ پرسىارى ئەكەد لە دلى خۇيا: بۇچى جوبەئىل نايەتە خوارەوە باسى « أصحاب الکھف» و «ذوالقرنین» و «رۆح» م بۇ بىننى؟ جا ئەللىن: ئىمە نايەينە خوارەوە بە ئەمرى پەروەردگارى تو نېبىن كە بۇ ئەوه مولىكى تايىھتى، ئەوهى كەوا لە بەردەمى ئىمەدا و ئەوهى كەوا لە پاش ئەم رۆز و كاتەوه و ئەوهېش كە لە پېش ئىمەدا بۇوه و خوداي تو قەت فەراموشكار نېبووه و هيچ شىتىكى لە بىر ناچىتەوە.

﴿رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا فَاعْبُدُهُ وَاصْطَبِرْ لِعِنْدَهِ﴾

لە، سَمِيَّا ٦٥

ئەو خودايە كە پەروەردگارى ئاسمانەكان و زەھۆى و ما باھىنى ئەوانە دەي ھەر بەندەبىي بۇ ئەو بکە و خۇت رابگەر لەبەر بەندەبىي كەردىنا بۇ ئەو كە خودايەكى خاواھن دەستەلاتە و ھاواویتە و ھاوازات و ھاوسىفەتى نىيە، ئايا تو ناگادارى لە ھاوناوى بۇ ئەو ھەتا گومانت بىردا بۇ ئەو كە ھاوسىفاتى ئەۋىش بىنى لە جىهان؟

﴿وَقَوْلُ الْإِنْسَنِ إِذَا مَا مِتْ لَسْوَفَ أُخْرَجَ حَيًّا﴾

ئەو نادەمیزادە بەدنىھادە (كە ئوبەيى كورپى خەلەفە) لە شىۋەھى بىن باورىيدا ئەلى: ئايا كاتىن من مردم و لە گۇپارزىم دواى ئەۋە لەو گۇپە دەرئە كەرىم و زىندۇو ئەكەرىمەوە؟!

﴿أَوْلَا يَذَكُّرُ الْإِنْسَنُ أَنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ قَبْلُ وَلَرَيَكُ شَيْئًا﴾

ئايا ئەو نادەمیزادە بىر ناكاتەوە لەو كە ئىمە لە نېبوون دروستمان كردوو و لە پېش ئەو دروست كەرنەيشا ھېچ نېبووه و نە ناو و نە نىشان و نە پايدە و نە مايدە و نە شان، وە وەكۈو لەو نېبوونەوە ھېتىاومانە بۇ بۇون بۇچى ناتوانىن ئەو مادەيشى بىدەينەوە دەم يەك و دروستى بىكەينەوە وەكۈو ئەۋسا؟!

﴿فَوَرِّكَ لَنَحْشُرُنَّهُمْ وَالشَّيَاطِينَ ثُمَّ لَنُخْضِرَنَّهُمْ حَوْلَ جَهَنَّمَ﴾

چىشىيَا ٦٧

جا سويند ئەخۆم بە پەروەردگارى تو ئەي موھەممەد بە راستى ئىمە ئەو كافرانە زىندۇو ئەكەينەوە و لە گۇپە كائيان دەرئە كەين لەگەل شەيتانە كائيان، لە جىن يالە ئىنس، وە بەيەكەوە رىزىيان ئەكەين لە پاشان ئەيانھىنин و حازرىيان ئەكەين بە دەورى دۆزەخا بە جۇرى كە ھەموو ھاتۇون بە چۈزكە.

﴿ثُمَّ لَنْزَعَتِ مِنْ كُلِّ شِبْعَةٍ أَيْمُونٍ أَشَدُ عَلَى الرَّحْمَنِ عِنْتًا﴾ ۷۹

نه مجار هله کرین و هله که نین له هموو کومه‌ل و تاقمنی نه و تاقمه‌یان که زور به شیده‌تله و یاخیته له خودا و فرهی نه دهینه ناو دوزه‌خه و.

﴿ثُمَّ لَنَحْنُ أَعْلَمُ بِالَّذِينَ هُمْ أَوْلَى بِهَا صَلِيَّا﴾ ۷۰

پاش نه و بزانن که ئیمه زانترین له ئیوه به و کافرانه که لا یه قترن به و دوزه‌خه بۇ چوونه ناوی.

﴿وَإِنْ مَنْكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا كَانَ عَلَى رَبِّكَ حَتَّمًا مَقْضِيًّا﴾ ۷۱

﴿الَّذِينَ أَتَقَوْا وَنَذَرُ الظَّالِمِينَ فِيهَا حِيشَيَا﴾ ۷۲

وه بزانن که س نیه له ئیوه که به سه‌ر پشتی دوزه‌خدا نه‌روا و دوزه‌خ [نه] بینی، نه‌مه له سه‌ر خودا به پئی بریاری خۆی شتیکی پیویستی ته‌واوه، پاش نه و هاتن به سه‌ر پشتی دوزه‌خدا (واته پردى سیرات) نهوانه خاوه‌ن ته‌قا بون له که وته خواره‌وه رزگاریان نه کهین و ناکهونه دوزه‌خ، وه ست‌مکاره کان نه هیلینه وه به جۆری بین بـلاـدا و بـکـهـونـه نـاوـیـهـوـه و لـهـسـهـرـ نـهـژـنـوـ بـکـهـونـ.

وه یاخود که س نیه له ئیوه نه موسولمانان و کافران ئیلا نه‌بین بـرـقـونـ به نـاوـ دـوزـهـخـا و نـهـمـهـ لـهـسـهـرـ خـودـاـ، لـهـسـهـرـ وـهـعـدـهـیـ خـۆـیـ، بـرـیـارـ درـاوـهـ، بـهـلامـ لـهـ پـاشـانـ نـهـوانـهـ کـهـ خـاوـهـنـ تـهـقـوـانـ رـزـگـارـیـانـ نـهـکـهـیـنـ لـهـ نـاوـ دـوزـهـخـ وـ دـهـرـیـانـ نـهـکـهـیـنـ کـوـتـوـپـرـ یـاخـودـ پـاشـ ئـهـوـهـ کـهـ بـهـ ئـهـنـدـازـهـیـ بـرـیـارـدـراـوـیـ خـۆـیـ سـزاـ ئـهـدـرـیـ تـیـاـیـاـ، وـهـ ستـهـمـکـارـهـ بـهـدـبـهـ خـتـهـ کـانـ نـهـهـیـلـیـنـهـ وـهـ تـیـاـیـاـ لـهـسـهـرـ ئـهـژـنـوـ، وـاتـهـ بـهـ دـاماـوـیـ وـ کـزـیـ وـ کـهـسـ لـئـیـ نـهـپـرسـیـوـیـ.

﴿وَإِذَا تُلَئِ عَلَيْهِمْ أَيْنَتَا بَيْتَنِي قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا أَئْ أَلْفَرِيقَيْنِ خَيْرٌ مَقَامًا وَأَحْسَنُ نَدِيًّا ﴾ ۷۳

وه کاتنی ثایه‌ته کانی ئیمه ئه خوینیریته و به سه ر کافره کانا به رووناکی و جوانی و ریک له گهمل کات و شویننا کافره کان و ها مبهوت ئه بن هیچیان بۆ نامیتیته و ئه مه نه بن که لاندهن له باسی نهدەب بۆ لای خۆ گهوره کردن به شتی دنیابی، وه ئه وان کافرانه له ناو خۆیانا بازیکیان ئه لین دهرباره‌ی موسولمانه کان: نایا ئه وان باشتمن له ئیمه ياخود ئیمه باشترين له وان له هۆی جیگه و ریگه و شان و نان و مه جیلسه‌وه؟ واته پاش ئه وه که دهستیان ئه بری له باره و هرگرن له قورئان و دین پهنا ئه بن به فه خر کردن به ماده‌ی ژیوار و دارایی.

﴿وَكَمْ أَهْلَكَنَا قَبْلَهُمْ مَنْ قَرَنِ هُمْ أَحْسَنُ أَثْنَاثًا وَرَءَيَا ﴾ ۷۴

جا خودا بۆ ئه وه که ئمو ریسیه‌یان خاو بکانه وه ئه فرمومیت: گه لئی ئه هلى چه رخ و زه‌مانه‌مان له ناویرد له پیش نهاننا که پیشووه کان زور جوانتر بون لەمان له هۆی دارایی و فه‌رش و رایخ و بەرگ و پۇشاک و دیمهن و شتی بەرچاوییه‌وه، ئیتر با ئەمان فیز بەو شتانه وه نەکەن.

﴿Qُلْ مَنْ كَانَ فِي الْأَضْلَالَةِ فَلَمَدَدْ لَهُ الرَّحْمَنُ مَدَدْ حَقَّ إِذَا رَأَوْا مَا يُوعَدُونَ إِمَّا الْعَذَابَ وَإِمَّا السَّاعَةَ فَسَيَعْلَمُونَ كَمْ هُوَ شَرٌّ مَكَانًا وَأَضْعَفُ جُنْدًا ﴾ ۷۵

خدوای ته عالا ئه فرمومیت: ئهی پىغەمبەری خۆشەویست تو بلئی بهو کافره گومراھانه: هەركەسى کەوا له ناو دهريای گومراھيدا با خودا هەر دریزه به چەرخى گومراھييە‌کەی بدا تا کاتىن کە جاوبان ئه کەوی، بەوهى، واده‌يان پىدراؤه کە هاتنى www.iqra.ahlamontada.com

سزای دنیا یه یا هاتنی قیامه‌ت و سزای پاشه‌رُوْزه، جا به راستی نه‌وسا نه‌زانن کتیه که خراپتره له دوو تاقمه له هۆی جیگه و رینگه‌وه، وه کن زه عیفتره له سوپادا.

﴿ وَيَرِيدُ اللَّهُ الَّذِينَ أَهْتَدَوْا هُدًى وَالْبَقِيرَاتُ الصَّالِحَاتُ خَيْرٌ عِنْدَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَخَيْرٌ مَرَدًا ﴾ (۷۶)

وه نه‌هو که سانه‌یش که شاره‌زا بعون بۆ ریگه‌ی نیسلام خودای ته عالا هیدایه‌ت و ته‌وفیقیان بۆ زیاد نه‌کا و مه‌شغولی بیر و باوه‌ری پاک و کرده‌وهی چاک نه‌بن که بۆ پاشه‌رُوْزه به سووده، وه مه‌علوومه نه‌هو عیباده‌تانه که نه‌میتنه‌وه وه کوو نویزه‌کان و زیکری «سبحان الله والحمد لله ولا إله إلا الله والله أكبر» وه یا وه کوو کرده‌وهی باش وه‌ها که خەلکی چاوی لئن نه‌کەن و لەسەری نه‌رۇن به دریزایی زەمان نه‌وانه باشتەن له مالی دنیا و ژیوار و دیمەن له هۆی پاداشی قیامه‌تەوه، وه باشتەن له هۆی نەنjamahو.

﴿ أَفَرَأَيْتَ الَّذِي كَفَرَ بِعِيَاتِنَا وَقَالَ لَا أُوتِنَّ مَا لَا وَوْلَدًا ﴾ (۷۷)
﴿ أَطَلَعَ الْغَيَبَ أَمْ أَنْخَذَ عِنْدَ الرَّحْمَنِ عَهْدًا ﴾ (۷۸)

نه‌ئایه‌تانه نازل بعون له عاسی کورپی وائیلدا، خەباب بازی قەرزی بەسەریوه بوبو داوای کرد بیداته‌وه، نه‌ویش وتی: ناتدەمەوه هەتا نه‌ییته‌وه سەر دینی خۆمان! خەباب وتی: نه‌وەللا قەت له دینی موحەممەد ھەلناگەریمەوه نه بە زینلدوویی و نه مردوویی و نه نه‌کاته‌یش که تو له قیامه‌تا زینلدوو نه‌کریتیه‌وه، جا عاس وتی: مادام من زینلدوو نه‌کریمەوه بین بۆ لام؛ چونکى من له قیامه‌تیشا مال و نه‌ولادم نه‌بین، جا له‌وی حەقه‌کەت نه‌دەمەوه بە دوای نەم قسە و باسەدا نه‌ئایه‌تە هاتەخواره‌وه. نه‌فەرمۇتىت: پىيم بلىن: کە حالى نه‌و کاپرايە چۈنە، نه‌و کەسە کە کافرە بە ئایاتى ئىمە و نەلنى لەمەولا له قیامه‌تا نه‌گەر زینلدوو بىمەوه من مال و نه‌ولادم بین نەدرى،

نایا نهم کابرايه غهیب ثهزانی و خهبهدار بعوه لهوه که لمهولا مال و نهولادی ثهی، وه یاخود له لای خودای خویوه عههد و بپیاریکی و هرگرتیوه بهوه که له قیامه تا مال و نهولادی بین؟!

﴿كَلَّا سَنَكُنُّ مَا يَقُولُ وَنَمُدُّ لَهُ مِنَ الْعَذَابِ مَدًّا﴾ ۷۹

حاشا نهم کابرا غهشیمه و نهفame بؤیه نهم قسه پووچانه ثهکا، لمهولا هرچی نهو نهیلیت نهینوسین بؤموحاسه بهی له روزی قیامه تا و سزاکهی بؤ دریژنه کهینهوه ههتا به قهی تاوانباری نهورهسا بین.

﴿وَنَرِثُهُ مَا يَقُولُ وَيَأْتِينَا فَرَدًا﴾ ۸۰

وه کاتنی که مرد مال و نهولادی هرچی بین لئی و هرئه گرین نهو خویی به تهنيا دی بؤلامان.

﴿وَأَخْذُوا مِنْ دُوبِ اللَّهِ إِلَهَهَ لِيَكُونُوا لَهُمْ عِزًا﴾ ۸۱

نهم کافره موشریکانه بینجگه له خودای عالم چهن خوایه کیان بؤ خویان داناوه بؤ نهوه له روزی دنیادا و له قیامه تا بین به هوی گهورهیی و کهرامهت بؤیان.

﴿كَلَّا سَيَكُفُرُونَ بِعِبَادَتِهِمْ وَيَكُونُونَ عَلَيْهِمْ ضِدًا﴾ ۸۲

حاشا شتی وا نابنی و سوود له و بتانه و هرناگرن؛ چونکی نهو بتانه له قیامه تا نینکاری نهوه نهکهن که نهوانه بهندهیی نهوانیان کردوه و نهبن به دژی نهوان له ههموو باهه تیکدا.

﴿أَلْقَرَ أَنَا أَرْسَلْنَا الشَّيْطَنَ عَلَى الْكُفَّارِ تُؤْزِعُهُمْ أَرَأً﴾ ۸۳

نایا تو، نهی خوشهویست، نابینی نیمه شهیاتین نهنیرین بؤ سهر دلی کافره موشریکه کان و نهو شهیاتینانه ختهی نهوان نهدهن بؤ تاوانباری.

﴿فَلَا تَعْجَلْ عَلَيْهِمْ إِنَّمَا نَعْدُ لَهُمْ عَدًا﴾ ٨٤

هیچ پهلهیان لئی مه که کاتی گه یشتنيان به ئیمه نزیکه و ئیمه رؤژیان له سهر ئەزمیرین به ژماردن، واته چمن رؤژیکی کە میان ماوه جا ئەوسا ئەمن و من خۆم ئەزانم چییان لئی ئەکەم.

﴿يَوْمَ تَحْشِرُ الْمُتَقِينَ إِلَى الرَّحْمَنِ وَفَدًا﴾ ٨٥ ﴿وَنَسُوقُ الْمُجْرِمِينَ إِلَى جَهَنَّمَ

﴿وِرَدًا﴾ ٨٦ ﴿لَا يَمْلِكُونَ الشَّفَعَةَ إِلَّا مَنِ اتَّخَذَ عِنْدَ الرَّحْمَنِ عَهْدًا﴾

لەو رؤژهدا کە خاوەن تەقاوا و تاعەته کان حەشر ئەکەین و گردیان ئەکەینەوە و ئەيانبەین بۇ لای خودای میھەبان بە کۆمەلەی بە حورمەتى سوارى حەيوانى بەنرخ، وە تاوانبارە کانىش ئەدەینە بەر بۇ دۆزەخ وە کوو کۆمەلەی کە تىنۇ بن و بە پەلە و هەلە رابکەن. لەو رؤژهدا ئەوانە کە سیان خاوەنی تکا و تکاکارى نىن لە لای خودای تەعالا کەسى نەبىن کە پەيمانىکى دین و ئىمان و عەمەل بە تاعەتى لە گەل خودادا كردىن و بە جىيگەي ھىنابى، جا ئەوانە نەگەر گوناھبارىش بن تکاکاريان ھەيە، ياخود كەسانى نەبىن کە ئىزىنى شەفاعەتىان درابىن شەفاعەت بىکەن بۇ تاوانباران لە موسولمانان.

بىزانن! ئەم ئايەتە مونافى نىيە بۇ ئەو فەرمۇودانەی حەزرەتە عليه السلام كە ئەھلى مەحشەر ئەنیرىن بۇ مەحشەر بە پىادە و بە رووتى، وە کوو بوخارى رىوایەتى كردووە، لە بەر ئەوھ ئەم حەدىسە بۇ تاوانبارانى موسولمانانە و ئايەتە كە بۇ موسولمانە گەورە كانە كە بى تاوانن، بە تايەتى ئەوانەيان کە خاوەنی كردهوھ باش و بەش و بارەی بەرزن بەرابەر بە موسولمانان.

﴿وَقَالُوا أَتَخَذَ الرَّحْمَنَ وَلَدًا﴾ ٨٨ ﴿لَقَدْ جِئْتُمْ شَيْئًا إِذَا﴾ ٨٩ ﴿تَكَادُ

السَّمَوَاتِ يَنْفَطَرُنَ مِنْهُ وَتَنْشَقُ الْأَرْضُ وَتَخْرُجُ الْجِبَالُ هَذَا﴾ ٩٠ آن

دَعَوْا لِرَحْمَنِ وَلَدًا ۚ ۹۱ وَمَا يَنْبَغِي لِرَحْمَنِ أَنْ يَتَخَذَ وَلَدًا ۚ ۹۲ إِنْ كُلُّ
مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ إِلَّا أَتَى الرَّحْمَنَ عَبْدًا ۚ ۹۳ لَقَدْ أَخْصَصْتُمْ
وَعَدَهُمْ عَدًّا ۚ ۹۴ وَكُلُّهُمْ ءَاتِيهِ يَوْمَ الْقِيَمَةِ فَرَدًّا ۚ ۹۵

ئەو كافرە بىشۇعۇۋارانە بە تەقلید و كەوتىنە شوتىنى پېشىنانا بىشىرىتىنەن ئەلىن:

خوداي عالىم ئەولادى بۇ خۆى بىريار داوه، وە فرىيشه کان كچى ئەون، ئەي بەدەختە کان
بە راستى بىرىنکى خراپتەن دەربىريوھ و شتىنکى ناپەواتان كردووھ و بەدىھىتىناوه،
لەوانە يە ئاسمانە کان لەبەر نابارى ئەم بىر و باوھر و كردهوهى ئىتىھ و ئەم واتە ناپەسەندەتەن
لەت لەت بىن، وە لەوانە يە زەھى شەق بەرئ و كىتىھ کان ھەرەس بىتن و بەھروۋەزىن
لەبەر ئەوه كە ئەولاد بۇ خودا دائەنلىن، بە هيچ جۆر رەوانىيە بۇ خودا ئەولاد وەرىگىزى
و ئەولادى بىن لەبەر ئەوه كە خوداي تەعالا زاتىنکى «واجب الوجود» و نيازى بە
كەس نىيە هەتا حەز بە ئەوه بىكا بۇ يارمەتىدانى، وە خودا «واجب الوجود» و باقى
مومكىنات بۇون و نەبۈونىان وەكۈو يەكە و لەگەل «واجب الوجود» ا موناسەبەيان
نىيە، لەگەل ئەوه يىشدا ئەبىن ئەوه لە جىنىسى باوک و دايىك بىن، وە بەھەر حال خودا
ھەموو ئىنسان و جىنى بۇ عىبادەتى خۆى دروست كردووھ وەكۈو خودا فەرمۇويەتى:
«إِنْ كُلُّ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ إِلَّا أَتَى الرَّحْمَنَ عَبْدًا ۚ» نىيە هيچ عاقل و ھۆشىيارى كە
وان لە ئاسمانە کان و زەھىدا ئىللا حازرن لە خزمەتى خودادا بە بەندەبى و خزمەتگۈزارى،
بە خۆشى و ناخۆشى، واتە ھەموو رامن بۇ زاتى حق.

ئەوهى كە ھەيدە لەم کائىناتە خزمەتگۈزارى فەرمانى زاتە

خوداي تەعالا ئەو عاقلانە كە بۇون و ھەن و ئەبن لە عمرز و ئاسمانە کانا زەبىتى
كەدوون و دەورەي داون و ژمارەي ئەشخاس و كات و شوتىنى كەدوون و ھەموويان
www.iqra.ahlamontada.com

له رۆژی قیامه تا دینه حوزووری خودا به تاکی و خزمەتكاری و نیازمه‌ندی بىن ثە عوان
و بىن يارمه تىدەر.

له کاتى کارا مەددەتكارىيەتى
دنیای رووناکى ئەبن بە شەھى
تا له و رۆزانا ھەلگىرىستىنەوه
دنیاتان بىنى بە تازە باخان
نەغمەی دلشادى بەم سەرەو سەرا
و وربگۇن نامەی كەرم و ئىحسان

ئەوهى كە راستە خودا يارىيەتى
ئەوهى ناراستە بىن كەس ئەكەوى
دەھى چىراي دلتان مە كۈزۈتنەوه
تا راست و چەپتان بىتە چراخان
لىدەن لە سايىھى ئالاي رەھبەرا
ئەمە يە شادى و ئازادى ئىنسان

﴿إِنَّ الَّذِينَ إِمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ وَدَاءً﴾

ئەو كەسانە كە ئىمانيان هەيە بە دينى ئىسلام و كردهوهى باش ئەكەن، واتە
خۆيان لە حەرام ئەپارىزىن و كارى نارەوا ناكەن و فەرمانى خودا بەجىن دېتىن ئەوانە
لە دلى موسولىمانانا خودا خۆشە ويستى و رەزامەندىيان بۆ جى بەجى ئەكا.

﴿فَإِنَّمَا يَسْرِئِنَّهُ بِلِسَافِنَكَ لِتُبَشِّرَ بِهِ الْمُتَّقِينَ وَثُنِذَرَ بِهِ قَوْمًا لَّدَأَ﴾

ئىمە بۆيە ئەم كىتىيەمان بە زمانى تو رىتكختۇوه ھەتا ھەموو قەومە كەت لىنى
حالى بىن، جا موژدە بىدە بە ئەھلى تەقۋا بە گەيشتن بە رەزاي خودا، و بىش ترسىتىنە
بە ئاياتى ھەرەشە ئەو قەومە كە دوژمنايەتى و ناسازى دل و دەرۇونىيان لە گەمل
دینا زۆر سەختە.

﴿ وَكُمْ أَهْلُكُنَا قَبْلَهُمْ مِنْ قَرْنَى هَلْ تُحِشُّ مِنْهُمْ مِنْ أَحَدٍ أَوْ تَسْمَعُ
لَهُمْ رِكْزًا ﴾ ٩٨

وە زۇر قەوم و كۆمەلمان لە پىش ئەم كاfrانەدا لە ناو بىر لە نەھلى قەرنە سەد
سالىيەكان! ئايا تو ئىستە چاوت ئەكەوى بە يەكى لەوان لم چەرخەدا؟ يَا دەنگى
يەكى لەوان ئەبىسى كە نۇوزەي لىتوه بىن؟ حاشا ئەوانە ھېچ شويىنەواريان نەماوه
ئەمانىش لە ناو ئەچن و ھەر خودا ئەمېنى و بەس.

سورةٌ تی «طه»، مه ککه بییه، ئایه‌تە کانی "۱۳" و "۱۳۱" نه‌بى، ئەوانه مەدینه بىن
و "۱۳۵" ئایه‌تە.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿١﴾ طه

نه‌پیاوی دیارى!

﴿٢﴾ مَا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْءَانَ لِتَشْفَعَ

ئیمه ئەم قورئانه مان نەناردووته خواره‌وه بۇ تو هەتا تو خوت ماندوو بکەی به
ھۆى خەخواردن لەسەر گومپاپى ئەوانه كە ئیمان نایەن.

﴿٣﴾ إِلَّا نَذِكَرَةً لِمَنْ يَخْشَى

بەلام ناردوومانه بۇ ئەو كە حەق بخەيتە بېرى ئەوانه كە له خودا ئەترسن.

﴿٤﴾ تَزِيلًا مِنَ خَلْقَ الْأَرْضَ وَالسَّمَوَاتِ الْعُلَىٰ

وە ئەو قورئانه كە نازلکراوه بۇ تو بە ناردنە خواره‌وه يە كە به مۆلەت و لەسەر
حىكمەت و مەسلەحت لە لايەنى ئەو خودا خاوهەن حىكمەتى خاوهەن تەواناوه
كە زەۋى و ئاسمانە کانى دروستكىردووھ ئەو ئاسمانە بەرزانە كە ھۆشى ئادەمیزاد

سەرگەردانە لە سەيرى ئەوانا! www.iqra.ahlamontada.com

﴿الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ أَسْتَوَى﴾ ٥

نه و خودا میهره بانه که عهرشی داگیر کردوه له ژووری هه موو ئاسمانه کانه وه.

﴿لَهُ, مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَمَا نَحْتَ الْأَرْضَ﴾ ٦

مولکی نه و خودا میهره بانه يه هه موو ئوهی واله ئاسمانه کانا و له زهويدا و ئوهیش واله ناو بېینى ئوانا له فريشته و گيانله بدری ئاده می و غەيرى ئاده می، وە ئوهیش واله ژىر عەرزى، واته له ناو كورۇكھى زهويدا له كان و غەيرى كان، وە يا ئوهیش واله مەركەزى زهويدا کە نوختهى ناوه راسته (ته قرېيەن) بۇ دائىرەي زهوى يا بۇ نوختهى كەنارە کانى.

﴿وَإِنْ تَجْهَرْ بِالْقَوْلِ فَإِنَّهُ يَعْلَمُ الْسِرَّ وَأَخْفَى﴾ ٧

وە نەگەر تو له پاپانه وه له خودادا دەنگ بەرز نەكەيتەوه و قىسىه كانت به ئاشكرا نەكەي ئوه لە سەر خواستى خۆتە ئەنا خودا بىنیازە له بەرز كردنەوهى دەنگ؛ چونكى خودا زانايە بەوهى بە پەنامە كى ئەوتىرى و بە شىتكىش لەوه پەنھان تر بىن وە كۈو و تۈۋىرەي نەفس.

﴿اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى﴾ ٨

ئەۋ زاتە خاوهن سىفاتى كەمالە و دوور لە نىشانەي عەيىب و نوقسانە ناوى خۆى داناوه بە «اللە» وە ئەم ناوه بۇوه بە عەلەم له بۇ زاتى مەوسووف بە كەمال و دوور لە نوقسان، وە ھىچ كەس نىيە كە بەندەيى بۇ بىكى بە راستى ئەو نەبىن، وە ناوه جوانە كان كە دەلالەت ئەكەن لە سەر هەموو سىفەتىكى نەفسى و سەملىي و سوبۇوتى زاتى يا فيعلى بۇ ئوه.

سېفاتى سەلبىش پىنجە مەعدووودە: سېفەتى نەفسى خودا « وجود»^۹
 ھەم لە ئەفعالا ھەرۋا لە سېفات « قدم» و « بقا» و « وحدة» بە زات قىامي بە زات، بىن مىسىلى بۇ نەھو سوبووتى زاتى حەوتىن، وەك: حەيات، سەمع و، بەسەر و، كەلامى قەدىم ئەم حەوت سېفەتە بە « مصدرىيە» وەك « عالمية» بسوونى بە « عالم» ئەمانە بىستن بىزىاد و كەم ئەسمى حوسنائى ئە و موشتەق لەوانە بەس ئىسمى « اللە» ئىسىمى ئەعزەزە

باقى هەروھا بىزانە سالم زىددى ئەمانە مەحالن « فافەم» هەموو « تەوقىفى» و دەرجى قورئانە « كىز الأسرار» ئى زاتى ئە كەزە

﴿ وَهُلْ أَتَنِكَ حَدِيثُ مُوسَى ۖ إِذْ رَأَ نَارًا فَقَالَ لِأَهْلِهِ أَمْكُثُوا إِنِّي مَا نَسِيْتُ نَارًا لَعِلَّكُمْ مِنْهَا يَقْبَسِيْنَ أَوْ أَجِدُ عَلَى النَّارِ هُدًى ۚ ۱۰﴾

ئە پىنگەمبىرى خۆشەويىت ئايا [تا] ئىستە رووداوى حەزىزەتى موساسى كورى عىمرانى بەنى ئىسرائىلت بىستووه؟

كە پاش ئەوه ماوهى دە سال لە خزمەتى حەزىزەتى شوعە يىدا مايەوە كچە بچۈوكە كەى مارە كرد و ماوهىپاپاش ئەوه لە خزمەتىا بۇو ئەمجارەتات بە دلىا كە بگەرىتىمۇ بۇ لاي دايىكى بۇ ميسىر و ئىزىنى خواتىت لە حەزىزەتى شوعە يىپ كە لەگەل خىزانە كەى بېرىن بۇ ميسىر و ئەويش ئىزىنى دان و بازى حەيوانىشى پىدان، كاتىن بە رىندا و چەن مەنزىلىكىيان بېرى، لە شەھى جومعەدا كە لەو كاتەدا شەۋىتكى سارد بۇ ژنە كەى كورپىتكى لىنى بۇو لە بەر سەرما زۆر پەريشان بۇون، جا موساسا تەماشى كەد لە لاي راستى كىيى تۈورەوە ئاگىرى دەركەوت، جا فەرمۇسى بە خىزانە كەى:

ئىوه لەم شويىنەدا بىتىنەوە من ئاگرىتكىم چاو كردووە ئەرقۇم بۇ نزىكى ئەو ئاگرە بەلکۈو لەو ئاگرە دەستەچىلەيىن بىتىم و لېرىدە ئاگر بىكەينەوە و گەرم بىنەوە، ياخود لە دەور و بەرى ئەو ئاگرە كەسىتكىم دەست بىكەوى شارەزام بىكا بۇ ناو ئاوهدا نىيەك لەم نزىكەدا هەتا ماوهىي ئاسايىش بىگرىن.

﴿فَلَمَّا آتَاهَا نُورِيَ يَنْمُوسَى﴾ ١١

جا كاتى موسا هات بۇ لاي ئەو ئاگرە تەماشى كرد ئاگر نىيە لەۋىدا بەس دارىتكى سەوزى گەلەدارە شەوقىتكى لىنى دەرئەچى وەكۈو چەن چرايەكە و پىتكەوە بىگرىن، كە گەيىھ ئەۋى بانگ كرا: ئەى موسا، ئەميش فەرمۇسى: بەلىن تو كىي؟ كى بانگى لىنى كىرمۇ؟ جا دەنگىن هات فەرمۇسى:

﴿إِنِّي أَنَا رَبُّكَ فَالْخَلْعُ نَعْلَيْكَ إِنِّيَّكَ بِالْوَادِ الْمَقَدَّسِ طُوَى﴾ ١٢

بە راستى من كە بانگت ئە كەم پەروەردىگارى تۆم ئەو پەروەردىگارە كە تۆم پاراستووه تا ئىستە، دەى سۆلە كانت دابىكەنە لە پىتى و بە پىتى رووتەوە نزىك بىبەرەوە لەم نۇورە چونكى تو واى لە شوئىتكى پىرۇز و پاكدا كە ناوى ناسراوى «طوى» يە.

﴿وَأَنَا أَخْرَتُكَ فَأَسْتَمِعُ لِمَا يُوحَى﴾ ١٣

وە منىش تۆم ھەلزاردووە بۇ رەبەرى و پىغەمبەرى، تۆم كردووە بە فرستادەي خۇم بۇ سەر گەلىن نادەمىزدىي سەركىش، جا گۈي بىگرە بۇ ئەۋەي كە وەحى ئەكىرى بۇلات و ئەيىپىنى:

﴿إِنَّى أَنَا اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُنِي﴾

ئەۋەي كە وەحى ئەكىرى بۇ لاي تو گىنگە كەي ئەمەيە: كە بە راستى من ئەوا زاتە «واجب الوجود» خاوهن كە مالەم كە ناوم «الله» يە و كەس بەندەيى بۇ ناڭرى من نەبىنى، مادام وايە هەر بەندەيى بۇ من بىكە.

﴿وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي﴾ ١٤

وہ به تاییه تی ظاگاداری نویزہ کدت بکھ و لہ کاتی خویا به جئی بینہ بُو یاد کردنی من و ناو بردنی من هه تا فهراموش نه بن له باسی من.

﴿إِنَّ السَّاعَةَ إِائِيَّةٌ أَكَادُ أُخْفِيَ لِتُجَزَّى كُلُّ نَفْسٍ بِمَا تَسْعَى﴾ ١٥

وہ هه میشہ ده وام بکھن له سهر بمندھی و باوه پتان وابی ئه دنیا پایه دار نییه و روزی پاشه رُوژ بی گومان دیت، به لام لهوانیه من بیشارمه و دھری نه خهم بُو خھلک تا له سهر ئیمان به غه یب ئه خلکه بمندھی بکھن، وہ بُو ئه وہ که قیامہت هات هه رنه فسین جهزا بدریتھو بدوہ که بُو تیکوکشیو و بُو تیئھ کوکشی.

﴿فَلَا يَصُدَّنَكَ عَنْهَا مَنْ لَا يُؤْمِنُ بِهَا وَأَتَبَعَ هَوَّةً فَتَرَدَّى﴾ ١٦

ئیتر ظاگادار به ئیعرازت پی نمنی له بوونی قیامہت و دوورت نه خاتھو له باوه پ بدو روزہ کھسین که ئیمانی پی نییه و که تو وو ته شویتی ئازه زووی خوی تا تویش وہ کوو ئه وہ بہ هیلا کا برویت:

﴿وَمَا تِلْكَ بِسِيمِينَكَ يَنْمُوسَى﴾ ١٧ قَالَ هِيَ عَصَنَى أَتَوْكَئُ أَعْلَيَهَا

﴿وَأَهْشِ بِهَا عَلَى غَنِمٍ وَلِ فِيهَا مَثَارِبُ أُخْرَى﴾ ١٨

پاش ئه وہ ندازه فرموده، خودا ویستی مووسا دلیانیا بکا له وہ که خودای عالم ببوو قسہی له گهلا کرد و نه و بوو به پیغەمبہر بدوہ که بازی موعجیزه نیشان بدای جا بانگی کرد و بہ پرسیاره و فرموموی: ئهی مووسا ئه وہ چییه بہ دهستی راسته وہ؟ ئه ویش عھرزی کرد: ئه وہ عاساکھی خۆمە: کاتن که ماندوو بووم یا به لای ئازه لہ که مه وہ وہ ستام خۆم ئه ده م بہ سه ریا، وہ گهلا داریشی پی دائھ و هریشم بہ سه رمه رکانما، وہ چەن ئیشی تریشی پی ئه کم... وہ کوو ئه وہ لہ تاریکه دا نه یخه وہ پیش بُو دیاری

کردنی به رزی و نرمی و، ئەیکەم بە هۆی بازبردن بە سەر جۆگە ئاولی پانا و، ماری پىن ئەکوژم و، بە رەھەلستى گورگ و درپنده و دوژمنى پىن ئەکەم، وە کاتى گورىسى دۆلچەکە كورت بۇو سەرى ئەو گورىسە توند ئەکەم لە قەفى عاساکەم بۇ ئەوه بىگا بە ئاولى بىرەكە، وە بوخچە ئەکەم بە سەریا و ئەيتىم بە شانمه‌وە و، جارجار كۆلنجى خۆمى پىن ئەتەقىتم. ئەمانە قازانجى عاساکەمە كە عەرزىم كردى.

﴿قَالَ أَلْقَاهَا يَنْمُوسَى ﴾١٩﴾ فَأَلْقَنَهَا فَإِذَا هِيَ حَيَةٌ تَسْعَى ﴿٢٠﴾

خودا فەرمۇسى: ئەو عاسايدەت فە بدە، ئەويش فەرى دا، كوتۈپرە تەماشى كرد عاساکە مارىتكى زەلامە و كوتۈپرە رى ئەكا، كە حەزەرتى موسى ئەم وەزەعەی لە عاساکە يەوه دى ترسا و گەرایە دواوه.

﴿قَالَ خُذْهَا وَلَا تَخْفَ سَنْعِيدُهَا سِيرَتَهَا أَلْأُولَى ﴾٢١﴾

خودا فەرمۇسى: بېقۇق عاساکەت بىگە و مەترىسە لىتى؛ چونكى مادام دەستت بۇ بىردى من ئېگىرەمەوه بۇ سەر شىئە و شانە پېشۈوه كەي.

﴿وَأَضْمَمْ يَدَكِ إِلَى جَنَاحِكَ تَخْرُجْ بِيَضَاءِ مِنْ غَيْرِ سُوءِ إِلَيْهِ أُخْرَى ﴾٢٢﴾

وە دەستت بې بۇ لاي بن بالىت کاتى هىناتە دەرەوه بە سېپتى دەردى، وە كەو چراينى ھەلگىرسابىنى بىن ئەوه كە تۈوشى دەردى بۇوېن وە كەو بەلەكى، يانە خۇشىتىتىكى تر، ئەمە موعىجىزە يەكى تەرە بىيچىگە لە موعىجىزە گۇرپانى عاساکەت بە مار.

﴿لِنَرِيكَ مِنْ أَيْنَنَا أَلْكُبْرَى ﴾٢٣﴾

ئىتمە ئەم عەجايىباتە مان نىشان داي: نۇورىنكم بۇ دەرخىستى لە لاي راستى كىتىي توورەوه وە كەو ئاگرى ھەلگىرساوه تا تو بىيىت بۇ لاي، وە لە غەيىبەوه بانگم لىنى كردى و تو بىيىت بە بىستىتىكى غەيرەعادەتى، وە عاساکەم بۇ كردى بە مارى خاۋەن

تەکان و بۆم کردییەوە بە دارەکەی جاران و دەستى خۆتم بۆ کردى بە چراي رووناک
بۆز هەر کاتى پېویستت پىئى بىن، بۆز ئەوه بازى لە نىشانە گەورە کانى خۆمت نىشان
بىدەم، وەکوو: گپى ئاگر لە دارى تەپ و، گۇپىنى دارى وشك بە گيانلەبەرىيىكى
يىمناڭ و، ھەلگىرسانى چرا لە دەستى خۆتا بۆز ئەوه كە دلت دابىمەزى و بىزانى
خودا ھەموو شتىكى پىئى ئەكرى.

﴿أَذْهَبْ إِلَى فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَى﴾ ٢٤

مادام ئەمانەت چاپىيکەوت پشت بە خوا بېستە و بېرۇ بۇ سەر فېرىعەونى نابار؛
چونكى بە راستى ياخى و بايى بۇوه و لاي داوه لە ياساي ئادەمیزىدە خاوهن دەستەلاتى
بە شوعور.

قَالَ رَبِّ أَشْحَرَ لِي صَدَرِي ٢٥ وَيَسْرَ لِي أَمْرِي ٢٦ وَاحْلُلْ عَقْدَةَ مِنْ
 لِسَانِي ٢٧ يَفْهَمُوا قَوْلِي ٢٨ وَاجْعَلْ لِي وَزِيرًا مِنْ أَهْلِي ٢٩ هَرُونَ أَخِي
 أَشْدُدْ بِهِ أَزْرِي ٣١ وَأَشْرِكْهُ فِي أَمْرِي ٣٢ كَنْ شَيْحَكَ كَثِيرًا ٣٣ وَنَذِكْرَكَ
 كَثِيرًا ٣٤ إِنَّكَ كُنْتَ إِنَّا بَصِيرًا ٣٥

جا بهو پیروزیه که حمزه‌تی مووسا دهستی که وتبوله موناجاتی له گهله خودادا
و به خشینی پایهی رهبری و پایهی زانیاری و پایهی دووربینی و ته‌ماشا کردنی
نه‌سبابی عاده‌تی هم‌مووی پهیدا بوله بۆ حمزه‌تی مووسا و بدر له هه‌موو شتنی
داوای کرد له خودا که سینه‌ی گوشاد بکا و عرزی کرد: خودایه سینه‌م گوشاد بکه،
واته دلّم نورانی بکه و له تائیفی سینه‌م هه‌موویان رووناک بکه‌رهوه هه‌تا مه‌عنه‌ویاتم
نه‌وهنده هیز بگری خودا به حاضر بزانم له هه‌موو کاتی هات و نه‌هاتیکدا، وه پاش
نه‌وهه که سینه‌م خخه‌مت، وهها گوشاد کرده‌مه نهه کار و بارانه‌ش که بت‌سته به

به جنی هینانی ئم په یامه ئاماذه یان بکه ن بوم به ئاسانی؛ چونکی ههتا ته و فیق نه بین به ره فیق ئینسان ناگا به دلخوازی خوی و گملن [شتن] گهوره به هۆی شتی سو و که وه له دهست دهرئه چن، وه له وتاری خویشما زمانم بەرهلا بکه و ئه و گیرو گرفته له زمانما ههیه لای ببیه ههتا باش قسم و هریگرن و مانای فام بکه ن، وه له کۆمەلمە خانه وادھی خویشم یارمه تیدھری و راویزکه ریکم بۆ دروست بکه یارمه تیم بدا له ریخستنی کار و بارما و ئه و ھیش هاروونی برام بی، هیزی مادی و معنەوی منی پین زور بکه و بیکه به هاویهش و هاوارپی من له ئەمری پىغەمبەریتی و په یامنیتی و بانگ کردنی ئادەمیزادا بۆ ریگەی حق ههتا بیه که وه زور تەسبیحات بکه ن بۆ تو و زیکری تو بکه ن ببیه زوری؛ چونکه یارمه تیدان تەئسیری زوره له به جنی هینانی مەقسودا، وه بەراسنی تو ئیمە ئەبینی و ئاگاداری له وه ئه گەر تو ریعا یەتمان نه کەی و یارمه تیمان نەدەی ئیمە هیچ کاری ناتوانین به جنی بیننی.

﴿قَالَ قَدْ أُوتِنَتْ سُولَكَ يَمْوَسَى﴾ ٣٦

خودای تەعالا له وەلامی پارانه وەکەی مووسادا فەرمۇوی: وائوهی کە تو داوات کرد پیتىدرا ئەی مووسا.

﴿وَلَقَدْ مَنَّا عَلَيْكَ مَرَّةً أُخْرَى ۚ إِذَا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ مَا يُوحَى ۚ أَنِّي أَقِدِّفِيهِ فِي الْتَّابُوتِ فَأَقِدِّفِيهِ فِي الْيَمِّ فَلَيُلْقِيَ الْيَمُ بِالسَّاحِلِ يَأْخُذُهُ عَدُوُّ لَيْ وَعْدُوُّ لَهُ ۚ﴾ ٣٧

وە جاریتکی تریش منه تمان نایه سەرت به چاکەیە کى تر له و کاتەدا کە تو له دايىك بوبۇووی و دايىكت به دەستەوە دامابۇو چىتلىنى بکا و چۈن بىشارىتەوە له قىتىتىيە کانى بەردەستى فيرۇھۇن کە فەرمانى كوشتنى مندالى نېرىنەی بەنی ئىسرائىليان

پىدرابۇر، جا لەو كاتەدا نىلها مامان كرد بۇ ناو دلى دايىكت ئەوهى كە بشى بۇ ئەوهى
ئىلها م بكرى و سوودى بىنى بۇ ئەو و حايلما ن كرد كە مووسا بها و هر ناو سنو و قىنەكە و
و بىخە ناو دەريايى نىل هەتا دەريايى نىل بىخاتە قەرا خەوهە و لە قەرا خى نىلدا ئىنسانىكى
كافر لە قىيىتى كە دوزمنى ئەوهە و دوزمنى منىشە و هرى ئەگرى و ئەيياتەوه بۇ
خانە دانى فېرۇھۇن.

﴿وَالْقَيْتُ عَلَيْكَ مَحَبَّةً مِّنِي وَلِتُصْنَعَ عَلَىٰ عَيْنِي﴾

وە من مىھە بانى و خۆشە و يىستىيە كە خستە سەرت لە تەوانىي خۆزمەوه بە جۆرى
ھەركەسىن توى چاۋىن ئەكەوت توى ئەوهندە خۆش ئەويست ئارەزووی ئەھاتە
سەر خزمە تىكىرنىت و پاراستىت، وھ ئەوهىشم بۇيە كرد ھەتا بەخىيو بىكىيەت و
تەرىبىيەت بىكىيەت لە بەر چاودىرىي مندا بە جۆرى ئەگەران بە شوينى دايەنا بۆت.

﴿إِذْ تَمَشِّي أَخْتَكَ فَتَقُولُ هَلْ أَدْلُكُمْ عَلَىٰ مَنْ يَكْفُلُهُ فَرَجَعْتَكَ إِلَىٰ
أَمْكَ كَيْ نَقَرَ عَيْنَهَا وَلَا تَحْرَنْ وَقَتَلْتَ نَفْسًا فَنَجَيْتَكَ مِنَ الْفَمِ وَفَتَنَكَ فُلُونَا
فَلَيْشَتَ سِينَنَ فِي أَهْلِ مَدِينَ ثُمَّ حَتَّ عَلَىٰ قَدَرِ يَمْوَسَىٰ وَأَصْطَنَعْتَكَ﴾

﴿لِنَفْسِي﴾

لەو كاتەدا خوشكە كەت روپىشت بۇ مالى فېرۇھۇن و كاتى خەبەر دار بۇ لەوه
كە بە شوينى دايەنا ئەگەرين و تى: حەز ئەكەن من يەكىكتان پىشان بىدەم كە شىرى
بىن بدا و بەخىوي بىكا و سەرپەرشتى بىكا؟ و تىيان: بەلنى، تا خوشكەت دايىكتى
برد بۇ مالى فېرۇھۇن و تۈيان دايە دەستى بۇ شىير پىدلانى و بەخىyo كىزنى، وە تۆمان
نار دەوه بۇ لاي دايىكت تا چاۋى رۇوناك بىيىتهوه بە دىتنى تو و خەم نەخوا، وە پاش
نەوه كە گەورە بۇوى و هاتىتەوه بۇ مالى فېرۇھۇن بۇويت بە خۆشە و يىستى بارەگا

ههتا رؤژی له رؤژه کان ئىنسانىكى «قىتى»ت كوشت و له پاش ئوهه موبىتەلامان كردى به ئەنواعى بەلا و مەينەت و راتكىرد بۇ «مەديەن» و له مەديەنا چەند سالنى مايىتەوە، له پاش ئوهه هاتى بۇ لام لەسەر ئەندازەزە زەمان و كاتى كە بىپارام دابۇو بۇ ئوهه له و كاتەدا قىسەت لەگەلا بکەم و بتكەم بە فرستادەزە خۆم، وە كاتى كە هاتى بۇ لام من تۇم رىئىخىست بۇ ئوهه بىبى به خۇشەويىستى خۆم.

﴿أَذْهَبْ أَنَّ وَأَخُولَكِ إِثَايَتِي وَلَا تِنَيَا فِي ذِكْرِي ﴾ ٤٢

ئەى مووسا تو و براكتە لەگەل ئاييات و موعجىزاتى مندا وە كەو عاسا و دەستى مووسا بىرون بۇ لای فېرۇھون و قەت سىستى مەكەن لە زىكىرى مندا.

﴿أَذْهَبَ إِلَى فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَى ﴾ ٤٣

برۇن بۇ لای فېرۇھون و بانگى بىكەن بۇ رىئىگە داد و ئىنساف؛ چۈنكى بە راستى ئەو توغىانى كردووه و له رىئىگە لای داوه.

﴿فَقُولَا لَهُ، قَوْلًا لَّيْنَا لَعَلَهُ يَتَذَكَّرُ أَوْ يَخْشَى ﴾ ٤٤

وە لە گەلى بىدوين بە وتارى نەرمى وا موناسىبى تەبع و زەوق و ياساي ئەۋىنى، بەلکوو ئەو بىر بىكانىوە و دەركى حەقىقەت بىكا و بەندەيى خودا بىگەريتە گەردن ياخود لای كەمى تۆزى لە سزاي خودا بىرسىن.

﴿فَالَّا رَبَّنَا إِنَّا نَخَافُ أَنْ يَقْرُطَ عَلَيْنَا أَوْ أَنْ يَطْغَى ﴾ ٤٥

ئەبۈو عەبدۇللازى موحەممەدى كورى ئەممەدى قورتوبى ئەنسارى لە تەفسىرە كەيا ئەفەرمۇيت: خاوهەن تەفسىرە كان فەرمۇويانە: لهو رؤژهدا كە مووسا له كىيى تۈورا خودا كردى بە پىنگەمبەرى خۆى هارۇونى بىراى له مىسردا بۇو، جا خودا وە حى نارد بۇ هارۇون كە له مىسر دەرچى و بىت بۇ لای مووسا وە ئەمەرىشى كرد بە مووسا كە بىروا بە دەمى هارۇونەوە و بە قەى ماوهى مەنزاڭى رۆيىشت و بەيدك گەيشتن و

هاروون به موسای ووت که: خودا کردوومی به پیغمه بر و ئه مری پن کردووم له گهمل تودا بم، وه موسا هم فرموموی: من داوم کرد له خودا که تویش بکا به شهريکم له پیغمه بریتیدا، وه بهيه کوهه رویشنن بق تووری سینا، وه لم بهيه ک گهیشتنهدا خودای ته عالا پئی فرمومون، برؤن بق لای فیرعهون به راستی فیرعهون بایی بوروه. وه هر له و بهيه ک گهیشتنهدا عهرزی باره گایان کرد و تیان: ئهی پهروه ردگاری ئیمه به راستی ئیمه ئه ترسین له وه که فیرعهون زیاده رهه و دهستدریزی بکا به سه رمانا و بهر له وه که باش له قسه که مان بگا سزامان بدا، يا هر بایی ببی و قسه مان نه بیسی ياخود له گهمل تودا جه سارهت و بئ ئه ده بی بکا.

﴿ قَالَ لَا تَخَافُوا إِنَّنِي مَعَكُمْ أَسْمَعُ وَأَرَى ﴾

خودا فرموموی: له فیرعهون مه ترسن من وام له گهمل ئیوهدا به سه رخستتانا و ترس خسته دلی دوزمتان، چاوم واله فیرعهونه و گوتیم له قسه کانیه‌تی، ئه گهر قسه‌یه کی خراپی به ده‌ما هات بق پله کردن له سزای ئیوهدا يا بق دهربپینی بئ ئه ده بی له گهمل مندا کاریکی وای به سه ردیتم له و قسه‌یه په‌شیمان بیتته‌وه و نه‌یکا.

﴿ فَإِنَّهُمْ فَقُولَّا إِنَّا رَسُولُ رَبِّكُمْ فَأَنْسِلْمُ مَعَنَا بَنَى إِسْرَائِيلَ وَلَا تُعَذِّبْهُمْ قَدْ حِتَّنَاكَ بِثَابَةٍ مِّنْ رَّبِّكَ وَالسَّلَامُ عَلَى مَنْ أَتَبَعَ الْهُدَى ﴾

بلین به فیرعهون: ئیمه دوو فرستاده‌ین له لایه‌نی پهروه ردگاری تزووه، وه مه قسو و دمان ئه وهیه بهنی ئیسرائیل بهره‌لا بکهی له گهمل ئیمه‌دا بین، ثیتر وازيان لئی بینه و به کار و بیتگار ماندو ویان مه که و مندالیان مه کوژه و خوئنیان مه مژه، ئیمه به راستی له گهمل موعجیزه‌دا هاتو وین بق لای تو و سه‌لامی خودا و فریشته‌ی خودا و مه ردانی مه یدانی به‌نده‌گی خودا له سه‌ر ئه و که سانه بئ که بعون به په‌برهه‌وی چرای هیدایه‌تی خودا

﴿إِنَّا قَدْ أُوحِيَ إِلَيْنَا أَنَّ الْعَذَابَ عَلَىٰ مَنْ كَذَبَ وَتَوَلََّ﴾ ٤٨

وه به راستی و حسی کراوه بتو لای ئیمه که سزای دنیا و قیامهت له سهر نه و که سانه يه که باوه ر نه که ن به خودا و رهبه رانی خودا و پشت هلبکه ن له حق و حقیقت.

﴿قَالَ فَمَنْ رَبَّكُمَا يَمْوَسِي﴾ ٤٩

جا فیرعهون پرسیاری کرد و تی: ئا پیم بلئی نه و خودای تؤیه کتیه ئهی موسسا که وا ده عوه تی ئیمه ئه که ای بتو به نده بی نه و موشه خه ساتی چیه و چونه؟ بوم به بیان بکه هتا لیی تی بگه.

﴿قَالَ رَبُّنَا الَّذِي أَعْطَنَا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقَهُ ثُمَّ هَدَى﴾ ٥٠

حه زره تی موسسا فرمومی: خودای ئیمه ئه و که سه يه که هه ممو شتیکی له نه بونه و دروست کردووه و ده ری کردووه بتو بون، و هر شتیکی دروست کرد ئه و شیوه و سه ر و سیما يه شیاوی حال و کار و کرده وه بی، پی داوه و پاش نه وه شاره زایشی کردووه بتو نه وه که چلنون بژی و چون سوود و هر بگری لعم جیهانه که بتو نه و دروست کراوه و نه و شته به پی پایهی خوی سوود و هر ئه گری.

﴿قَالَ فَمَا بَأْلَ الْقَرْوَنِ أَلَّا أُولَئِ﴾ ٥١ **﴿قَالَ عِلْمُهَا عِنْدَ رَبِّ فِي كِتَابٍ لَا يَضِلُّ رَبِّي وَلَا يَنَسِي﴾**

﴿٥٢﴾

فیرعهون و تی: ئهی حالی نه و هه ممو قه رانه که لهمه و پیش رابوردوون چونه و نه وانه که خودایان نه په رستووه و نه بیان ناسیوه و عیاده تیان نه کردووه چیه و چونه؟ حه زره تی موسسا فرمومی: زانستی ئه حوالی نه وانه واله لای خودای مندا له «لوح المحفوظ» دا خودای ته عالا هیچ شتنی ون ناکا و هیچ شتیکی له بیر ناچیت.

الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ مَهْدًا وَسَلَكَ لَكُمْ فِيهَا سُبُّلًا وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ
مَاءً فَأَخْرَجَنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِنْ نَبَاتٍ شَقَّ ٥٣ كُلُوا وَارْعُوا أَنْعَمَكُمْ إِنَّ فِي
ذَلِكَ لَذَيْنَتِ لَا ذُولَى النُّهَى ٥٤

ئەو خودا خودايەكى وەھايە كە زەۋى كردووھە بە ئارامگا بۆ ئىيە بە زىندووبي
و مردووبي، وە رىتكى خستووھە بۆ ئىيە چەن رىنگەيىن لە كېوانى بەرزا و لە ساراي
سەر عەرزا و لە دەربەندى دوورا و لە باسک و دۆلى چۈلا بۆ ئەوهە لە ولاتىكەوە
بىرقۇن بۆ ولاتى و بە ھۆى بازركانى و قافلەپانى و كاروانىكارى و دنيا داريوھ مايەي
خۇتان بەرز بىكەنەوە و بە بەختەورى بېزىن، وە خودايەكى وەھايە ئاواي بارانى
باراندۇوھە لە ئاسمانەوە و بە ھۆى ئەو ئاواي بارانەوە چەن جۆر لە گىا و گۈل و دارى
بەر و دارى سېيھەرە بۆ ئىيە دەركەردىووھە بە گەلن جۆرى جىا جىا: لە رەش، لە سېي،
لە سەوز و، لە بۆر و، چەن جۆرى جىاواز لە كىشتوكال و دانھويىلەي ژیوارى
گىانلەبەران... جا خۇتان بخۇن لە گىا و بەرى دارو لەو كىشتوكال و دانھويىلەيە و
حەبوانە كانيشтан تىيايا بلهەرپىن، بە راستى لە دروست كردنى ئەو ھەموو خواردەمەننېيە
خۇشانە بۆ خۇتان و لە گىايى بە سوود بۆ مالىاتان چەن نىشانەي گەورەبى خودا
ھەيە بۆ ئەو كەسانە كە خاوهەن عەقلن.

٥٥ مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ وَفِيهَا نُعِيدُكُمْ وَمِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرَى

لەو زەۋىيەي كە كردوومە بە ئارامگاي ئىيە ھەمووتانم دروست كردووھە، چونكە
زنجىرى ئىيە لە تۆم و ئاوهە هەتا باوکە ئادەم، ئەويش لە مادەي گللى زەۋىيە، وە ھەر
لەو زەۋىيەدا داتان ئەننېنەوە پاش مەرتىنان و ھەر لەو زەۋىيەيش دروستان ئەكەينەوە
و دەرتان ئەكەينەوە بۆ جىيەنلى تازە و نوى و ھەتا ھەتايە ئەمېننەوە لە بەھەشتى
خودادا بۆ جارىيە دوايى.

﴿وَلَقَدْ أَرَيْنَاهُ مَا يَنْتَنَا كُلَّهَا فَكَذَبَ وَأَفَّٰ﴾ ۵۶

وه به راستی نیشمانمان دا و خستمانه بهرچاوی نیشانه‌ی گهوره‌بی خومان له
توئایه‌ت و نیشانه‌ی دیاریدا.

له عاسای مووسا که ئهبوو به مار،	له دهستی مووسا چرای پرپنه‌وبار
له بساقی دهرد و بـهـلـاـی زـهـمـانـهـ	کـهـ بـوـ هـیـزـیـ حـقـ بـوـونـ بـهـ نـیـشـانـهـ
له ماوهی بیست سال ئم شتانه بـوـونـ	بـوـ ئـهـ وـبـیـ سـوـودـ وـبـیـ نـهـ تـیـجـهـ بـوـونـ

لـهـ بـهـرـ ئـمـهـ هـهـرـ لـهـ سـهـرـ حـالـیـ خـوـیـ مـاـیـهـوـ وـ مـوـوسـاـیـ بـهـ درـقـ ئـهـ خـسـتـهـوـ وـ حـقـیـ
وـهـرـنـهـ گـرـتـ وـ خـوـیـ مـعـنـعـ کـرـدـ لـهـ ئـتـاعـهـیـ ئـیـاتـیـ خـوـداـ وـ پـهـنـوـهـ رـگـرـتـنـ لـهـ مـوـعـجـیـزـاتـیـ
پـیـغـهـ مـبـهـرـانـ.

﴿قَالَ أَحِبْنَا لِتُخْرِجَنَا مِنْ أَرْضِنَا إِسْحَرْكَ يَنْمُوسَى﴾ ۵۷

وـتـیـ: ئـهـیـ موـوسـاـ ئـیـاـ تـوـ بـوـ ئـهـوـ هـاتـوـوـیـ بـهـ جـادـوـوـیـازـیـ خـوتـ، ئـیـمـهـ لـهـ ئـاـوـ وـ
خـاـکـیـ خـوـمـانـ وـ جـیـبـیـ باـوـ وـ باـپـیـرـانـمـانـ دـهـرـکـهـیـ؟

﴿فَلَنَأْتِنَكَ إِسْحَرِ مَثْلِيِّ، فَاجْعَلْ يَنْنَنَا وَبَيْنَكَ مَوْعِدًا لَا نُخْلِفُهُ، فَخُنْ

﴿وَلَا أَنْتَ مَكَانًا سُوَى﴾ ۵۸

به راستی ئیمـهـ جـادـوـیـهـ کـیـ وـهـکـوـ جـادـوـوـهـکـیـ تـوـ دـیـنـیـنـ، جـاـ وـادـهـیـهـ کـیـ دـیـارـیـ
دـابـنـیـ هـهـتاـ نـهـ ئـیـمـهـ وـ نـهـ تـوـ کـهـسـمـانـ لـبـیـ لـانـهـدـهـیـنـ وـ هـهـرـدـوـوـ لـاـ لـهـ شـوـتـیـتـیـکـیـ وـادـاـ
حـازـرـ بـبـیـنـ کـهـ بـوـ هـهـرـدـوـوـکـمـانـ وـهـکـ یـهـکـ وـهـهـابـیـ. بـهـ کـورـتـیـ فـیـرـعـهـوـنـ دـاـوـاـیـ ئـهـوـهـیـ
لـهـ مـو~وسـاـ کـرـدـ کـهـ کـاتـیـکـیـ تـایـیـهـتـیـ وـ شـوـتـیـتـیـکـیـ دـیـارـیـ بـوـ هـهـرـدـوـوـ لـاـیـانـ دـابـنـرـیـ.

﴿قَالَ مَوْعِدُكُمْ يَوْمُ الْزِيَّةِ وَأَنَّ يُحْشَرَ النَّاسُ صَحْقَى﴾ ۵۹

مووسا فرمود: وادهی ظیوه روزی جهانی گشته بیه که به «یوم الزینة» - روزی جوانی - ناسراوه و نه شوینه که خهلك له و روزهدا له ویدا گرد نه بنه و پتویسته که خهلكیش گرد بکرینه و بو ته ماشای نه کاره ساتانه و نه بیه له کاتی چاشتنگاویشدانه بین که کاتیکی لمبار و ههوا میانه بیه.

﴿فَتَوَلَّ فِرْعَوْنُ فَجَمَعَ كَيْدَهُ ثُمَّ أَقَى﴾ ۶۰

پاش نهمه فیرعهون پشتی هملکرد و رویشت فرمانی دا به کاربده ستانی خوی که هممو جادو و گهره کانی گرد بکنه و نه، و نه نیسبه ته بو فیرعهون خوی به قانونی نیساندی مه جازیه. وه نه جادو و گهرانه هممو هاتن له کاتی تایبه تی دیاریکراوا بو نه شوینه له کاتی چاشته دا، جا فیرعهون خویشی هات بو شوینه که بو نهوهی خوی به چاوی خوی کاره سات بینی و همرو جادو و گهری چی له باره دا ههیه بیکا و کهس دریغی نه کات.

﴿قَالَ لَهُمْ مُوسَى وَيْلٌ لَكُمْ لَا تَفْتَرُوا عَلَى اللَّهِ كَذِبًا فَإِسْتِحْتَكُو بِعَذَابٍ وَقَدْ خَابَ مَنِ افْتَرَى﴾ ۶۱

حه زره تی مووسا پیش دهربینی نهوهی که نه توانی فرمود: نهی کۆمەلی جادو و گهران نه گهر ظیوه بین جادو و خوتان دهربخمن مانای وايه نهوهیش ئیمه بیکه بین به جادو وی نه زان و ظیوه به رانبه رکتی جادو و به جادو و نه کهن و گومانی و ها پیچه وانه راستیه و قسیه و ها در قیه و در ق همل مه به ستن به رابه ر به موعجیزه ره ببه رانی نه، وه نه موعجیزانه به جادو و مه زان، وه نه گهر ظیوه شتی و ها بکهن نهوه خودا ریشه که نتان نه کا و به سزا بین که له لایه نی خویه وه بینیتری بو سهرتان، وه هر که سین در ق بکا و در ق همل بستن ناثور میند نه بیه و به مه بست ناگا.

فَتَنَزَّلُواْ أَمْرَهُمْ بِيَنَّهُمْ وَأَسْرُواْ الْجَوَى ٦٢

کاتن حهزره تی مووسا عليه السلام نه و نامورگاریه جوانهی کردن جادووگره کان له ناو خویانا هاتن به یه کا؛ بازیکیان و تیان: ئه م قسه جوانه دامه زراوانه قسهی جادووگر نییه و ئه م زاتانه پیغمه بردن و هرچی بکهن موعجیزه یه و ئیمه ناتوانین به رانبه ری موعجیزه بکهین، وہ بازیکیشیان به پهناهه کی له ناو خویانا قسه یان کرد و و تیان:

قَالُواْ إِنَّ هَذَا نَسَرِحَنِ يُرِيدَنِ أَنْ يُخْرِجَنَا مِنْ أَرْضِكُمْ إِسْرَارِهِمَا

وَيَدْهَبَا بِطَرِيقَتِكُمُ الْمُثْلَى ٦٣

وتیان، به راستی ئه م دوو که سه دوو جادووگری هملکه و توون ئیانه وی که ئیوه لم خاک و ناو و نیشتمانی خوتانه دهربکهن به هؤی جادووه کیانه ویه و ئه ناداب و یاسای ولاته که باشترينی یاسایه لای بیه و له مهیدانا نیهیلن. یاخود ئه م دوو که سه ساحیره دوو جادووگردن و ئیانه وی ئیوه که ساحیرن دهرتان بکهن لم ولاته دا و ئه نادابی جادووگری ئیوه که باشترين فهن بووه لم خاکه دا کوییری بکنه و خویان بین جادووگری تاییه تی چاکی خویان دهربخمن.

فَاجْمَعُوا كَيْدَكُمْ ثُمَّ اشْتُوا صَفَا وَقَدْ أَفْلَحَ الْيَوْمَ مِنْ أَسْتَعْلَى ٦٤

جا بین هه موو جادوو و ئه سبایی جادووگریتان گرد بکنه وی به ریز به شیوه یه کی خاوهن شکو بین بو مهیدانی جادووگری و هرچی ئه زانن به کاری بین بو بهزاندنی مووسا و به راستی هر که سئی به رز بیته و سه ریکه وی به سه ره رابه ریا ئه و که سه رزگار ئه بین له پهستی و سه رکزی و له خه رج و باجی پاشا و چون ئه ویه وی بژی ئه زی و نامه سه ره رزی و هر ره گری.

قَالُواْ يَمْسَي إِمَّا أَنْ تُلْقَى وَإِمَّا أَنْ تَكُونَ أَوَّلَ مَنْ أَلْقَى ٦٥

جا نمو جادووگه رانه له سمر دهستوری پاشا هاتن بُو عهینی مهیدان و گهیشتن به حمزه‌تی مووسا و حمزه‌تی هاروون و، له بهر نمه که مووسا مشهورتر بُوو باشگیان کرد: ئەی مووسا فەرمۇو يا تۆلە پېش ئىتمەدا جادووی خۆت بکە و ئەسبابى جادووت کە عاساکەته بە کارى بىنە و فەرى بىدە بُو مهیدان، ياخود ئىتمە ئەسبابى جادووی خۆمان لە پېشەوە فەرە ئەدەين.

﴿قَالَ بْلَ أَلْقُوا فَإِذَا جَاءُهُمْ وَعَصَيْتُهُمْ يَخِيلُ إِلَيْهِ مِنْ سِحْرِهِمْ أَنَّهَا تَسْعَى﴾

جا حمزه‌تی مووسا له بهر نمه زۆر ئامۇزگارى كردىبوون و معنۇي كردىبوون لم بەرانبەرى كردنە و ئەوان موبالاتيان نەكىد و ئەيزانى مادام ئەوان لە پېشدا هەرچى بتوانن ئېكەن و، مەنۇ كەنەشىيان سوودى نىيە و دوايىش ئەم ھەمۇ جادووه‌کەي ئەوان بەتال ئەكتەوه و ئەمەيش بُو پېش چاوى خەلکە كە جوانترە و بەسوودترە فەرمۇسى: نەخەير ئىتەوە لە پېشدا ئەسبابى جادووگەريتان فەربىدەن و نىشانى خەلکى بىدەن، جا ئەوان گورىس و عاساي خۆيان داخستە مهيدان كوتۇپىر ئەو شريتانە و ئەو عاسىيانە جموجۇلىكى وايان بەسەرا هات كە ئەكتە خەيالى مووساوه لە هوئى جادووی ئەوانەوە كە ئەوانە مار و ئەزىدېھان و لە عەرزازا رائە‌کەن.

﴿فَأَوْجَسَ فِي نَفْسِهِ حِيْفَةً مُّوسَى﴾

وە لەو كات و شويىندە باه گۈزىرە تەبىعەتى ئادەمیزاد و لە پېش بىر كردىنەوە لە دەليلدا، كە ئەو ژىر ناكەۋى، حمزه‌تی مووسا لە نەفسى خۆيا بىم و ترسىتكى بەسەردا هات.

واتە ئىنسان ھەرچەن رەھبەر بى دوو لايەنى ھەيدە: لايەنى نەفس و تەبىعەت و، لايەنى پشت بە خودا بەستىز و دەليل بورهانى، جا كات، كارەساتىكى گرنگ www.iqra.ahiamontada.com

بیته پیش چاوی به گویرہ‌ی ته بیعه‌تی نفس - که لاینه‌نی یه کمه - له وانه یه مهترسی بکا، وه له دوایدا به دلیل حائل ثبین که جینگه‌ی هیوا و پهنا زوره.

﴿قُلْنَا لَا تَخَفِّفْ إِنَّكَ أَنْتَ الْأَعَلَى﴾

ثیمه‌یش وه حیمان نارد بُو موسا و پیمان وت: مهترسه لهم رووداوانه‌دا ههر تو
به رز و بالای، وه تو سه‌رئه که‌وی به سه‌ر ئه‌وانا.

﴿وَأَلْقَ مَا فِي يَمِينِكَ نَلْقَفَ مَا صَنَعُوا إِنَّمَا صَنَعُوا كَيْدُ سَنَحِرٍ وَلَا يُفْلِحُ

﴿السَّاحِرُ حَيْثُ أَنْقَ﴾

وه ئه‌و عاسایه که وا به دهستی راسته‌و فرهی بده هرچی ئه‌وان کردوبیانه
همووی ئه‌پیچیته‌و و قوتی ئه‌دا، به راستی ئه‌وهی ئه‌وان کردوبیانه کاریکی
جادووگه‌ریه و به هؤی بازی ئه‌سبابی ناره‌وا و ناپه‌سنه‌ندوه کردوبیانه و ئینسانی .
ساحیر و جادووگه‌ر له هر شوتینی و له هر کاتیکدا بیت بُو به رابه‌ری حق و .
موعجزه‌ی خودایی رزگار نابی و ئه‌نجامی بهرباد بونه.

﴿فَأَلْقَى السَّحَرَةُ سُجَّدًا قَالُوا إِمَّا بِرَبِّ هَنُونَ وَمُؤْسَنِ﴾

کاتی حهزه‌تی موسا ئه‌و عاسا وشکه که به دهستیه‌و بُو فرهی دا و له پیش
چاوی جادووگه‌ر کانا گورج بُو به ئه‌ژدیه‌این و هرچی ئه‌وان فرهیان دا بُو به
جاری همووی قوت دا و په‌لاماری فیرعه‌ون و کۆمەله خەلکه که‌یشی دا و رایان
کردا ئه‌و جادووگه‌رانه به پیش زانیاری خۆیان باوه‌پی بی‌گومانیان په‌یدا کرد که کاری
له‌په‌پرو و که‌وتن و سوچده‌یان برد بُو خودا و فرمومویان: ئیمانمان هیتنا به په‌روه‌ردگاری
هاروون و موسا لیلیتلا پیشان له داماوى و ده‌سکورتی خۆیان به رابه‌ر به حهزه‌تی
موسا نا له به‌چاوی خەلکه که‌دا.

﴿قَالَ إِنَّمَا تُمُّ لَهُ قَبْلَ أَنْ يَأْذَنَ لَكُمْ إِنَّهُ لَكَبِيرُكُمُ الَّذِي عَلِمَكُمُ السِّحْرَ فَلَا يُقْطِعُنَّ أَيْدِيكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ مِّنْ خَلَفٍ وَلَا صِلْبَتَكُمْ فِي جُذُوعِ النَّخْلِ وَلَنَعْلَمَنَّ أَيُّنَا أَشَدُ عَذَابًا وَأَبْقَى﴾ **(٧١)**

كانتى كە فيرۇعەون ئەم کارە ساتەي دى و جادووگەرە كانى بە زىن و سەريان دانەوان و كە وتن بە روودا رقى ھەلگىرسا و بۇو بە پارچەين ئاگر و وتى بە جادووگەرە كان ئەو ئىۋە ئىماننان ھىتنا بە مووسا لە پېش ئەوهدا كە پرسىن بە من بکەن و من ئىزىننان بدەم؟ بە راستى ئەم کارە بى سەر و بەرە لە سەر تە گىبير و پىلانە و مووسا جادووگەرىنى كە لە جادووگەران و ھەممۇوتان جادووگەرن و مووسا سەرۆكتانە ئەو سەرۆكەى كە جادووى پىن نىشان داون. جا لە سزاي ئەم جە سارە تەدا من دەست و پېتىان بە شىوهى راست و چەپ ئەبرەم و پاش ئەوه كە وام لى كردن ھەلتان ئەواسىم بە لقى دارى خورمادا بە بەرزەوه با خەلک تە ماشى لە شەكانتان بكا و بىن بە پەند بۇيان، جا ئەوسا حالى ئەبن تاقمى ئىتمە و تاقمى مووسا و خودايى مووسا كام لامان سزاي سەختىر و بە دەۋامىتە!

﴿قَالُوا لَن نُؤْثِرَكَ عَلَىٰ مَا جَاءَنَا مِنْ أَلْبِيَتٍ وَالَّذِي فَطَرَنَا فَاقْضِ مَا آتَتَ قَاضِي إِنَّمَا نَقْضِي هَذِهِ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا﴾ **(٧٢)**

جادووگەرە كان بى باكى و دلىپۇناكىيەوە و ھلامى فيرۇعەونىيان دايەوە و وتيان: بىزانە بە ھىچ جۇرى ئەتا ھەتايە ئىتمە ئىختىيارى تو ناكەين و بەرزت ناكەينەوە بە سەر ئەو موعىجىزاتە رۇوناكانەدا كە لاي خوداوه ھاتۇون و پىيمان گەيشتۇون، و ئىختىيارت ناكەين بە سەر ئەو خودايدا كە ئىتمەدى دروست كردووە و تەوانايە بە سەر ئەو موعىجىزاتەدا دەي چى ئەكەي بىكە، ھەرجى تو ئەيکەي ھەر لەم جىهان دايە كە بە ھەممۇمان نزىكە و ماۋەيەكى وايە ئەبرەيتكەوە.

﴿إِنَّا أَمَّا مَنَا بِرَبِّنَا لِيغْفِرَ لَنَا خَطَّيْنَا وَمَا أَكْرَهْنَا عَلَيْهِ مِنَ السِّحْرِ وَاللَّهُ خَيْرٌ وَأَبْقَى﴾ ۷۳

ئیمه ئیمانمان هیناوه به خودای پهروه ردگاری خۆمان بۇ ئەوه کە لیمان خوش بىن و تاوانمان بېھخشى، وە له جومله‌ی تاوانه کانمان ئەو جادوو كردنه يە کە تو بە زور پیت كردین، وە بزانه خودا باشتره له ھەموو كەسى بۇ پەرسىيارى و بە دەۋامىرە له ھەموو گەورەيىن.

﴿إِنَّهُ مَنْ يَأْتِ رَبَّهُ بِمُجْرِمًا فَإِنَّ لَهُ جَهَنَّمَ لَا يَمُوتُ فِيهَا وَلَا يَحْيَى﴾ ۷۴
 ﴿يَا أَيُّهُمْ مُؤْمِنًا قَدْ عَمِلَ الصَّالِحَاتِ فَأُولَئِكَ لَهُمُ الْدَرَجَاتُ الْعُلُوُّ جَنَّتُ عَدْنٍ تَجْرِي مِنْ تَحْنِهَا الْأَنْهَرُ خَلِيلِينَ فِيهَا وَذَلِكَ جَزَاءُ مَنْ تَرَكَ﴾ ۷۵
۷۶

بە راستى كەسى بىت بۇ لاي خوداي خۆى بە تاوانبارى ئەوه له تۆلۈي ئەوهدا دۆزەخ جىيگەي ئەبنى كە لەويىدا سزا ئەدرى و نامرئ تىيايا تا ئاسايىش بىگرى و زىندىووיש نابىن تىيايا بە زىندىوویەكى بىن ئازار و بەو جۆرە ئەمېتىتەوە هەتا ھەتايە - پەنا بە خودا كە ھەر خۆى خودايىه -. وە ھەركەسى بىت بۇ لاي خوداي خۆى وەلحال ئەو كەسە خاوهەن ئیمانە و كردووه باشە كانى كردووه ئەوه ئەوانە پايە بەرزە كانىيان ھەيە كە بىريتىن له و بەھەشتانە كە ئاماذه كراون بۇ مانەوهى ئەھلىيان و رەوان ئەبىن لە ژىرى دارى ئەو بەھەشتانەوە چەن جۆبارى و حالى ئەو كەسانە وەھايە ئەمېتىتەوە لەو بەھەشتانەدا ھەتا ھەتايە. وە ئەم پاداشە پاداشى كەسانىتكە كە نەفسىيان پاك بۇوبىتىتەوە لە تۆزى كوفر و بىن ئیمانى و چىلکى تاوانبارى و شەرمەسارى و دوور كەوتبىتىتەوە لە رەوشىنى زىشى بىن خىر و دەۋامى بۇوبىن لەسەر حالى خۆى.

بزانى! لەم شوينەدا چەن قىسىم ئەيىدە:

يە كەم: جادۇو چىيە و؟ جادۇوگەر كىن؟ بزانى لە رۆئى بلاۋە بۇونى ئادە مىزادە و
بەسەر جىهانا و ئاوه دانكىردنە وەرى سەرزەرى ھەمېشە ئادە مىزاد لە تىكۈشىنا بۇون
بۇ خۆبەر زىكىرلىقىدا بىلەن بىلەن بۇ خۆبەر زىكىرلىقىدا بىلەن بىلەن بۇ خۆبەر زىكىرلىقىدا
لە خواردىن و خواردىنە وەھە تا بەرگ و پۇشاڭ و رايەخ و نويىن و خانۇرى دانىشتن
و كاسە و كەوچك و كشتوكال و باخدارى و رامكىردىنى حەيواناتى كىتىوی و راو
كىردىنى ئەوانە گوشتىيان خۆشە و ئادەمى زال ئەبى بەسەريانى... جا بۇ سوود وەرگىرنى
لە بەرى داران و گىايى كۆسaran، ئەمچار دروستكىردىنى دىيھات و شاران و دامەز زاندىنى
ياسا بۇ ژىوارى خۆيان بە جۆرى بتوانى كۆمەل بپارىزىن لە ھېرىشى بازىك بەسەر
بازىكدا و هاتنى بىتىغانە بەسەريانى، جا بۇ سوود وەرگىرنى لە كانە كان و دەرىھىنانى
ئاسن و باقى كانە كان و بۇ كەللەك وەرگىرنى لە رووبارە گەورە كان بە جۆبار راكىشان
بۇ سەر كشتوكال و قەلا دروستكىردىن بۇ خۆرە گىرتىن لە بەر جەنگى دۈزمنانى و بۇ
چەك پەيدا كىردىن لە كوتەك و رم و تير و كەوان و شىر و چەكى ئاگرىن و سەركەوتىن
لەم بابهەدا بۇ سوود وەرگىرنى لە كارخانە كان و لە ئاۋ و ھەواو بوخار و ئاگر و
كارەبا و غەيرى ئەمانە يىش و ھەمۇو ئەمانە لەسەر ياسايى پلە پلە و مۇلەت بە قەى
تowanى و رەسىيى ئەوان بۇ ئەم كاروبارە ھەتا گەيشتۇون بە پايەي ئىمپۇ لەوانەيە لە
پاشەرۇچى ئەونە سەربىكەون لەم بابهەدا كە ئىستە ئىمە نەتوانىن بىرى لىنى بىكەينەوە
بە تەواوى.

وە مەعلىوومە كە ئادە مىزاد لە رىشى ئەنلەبەرە بەلام جىا كراوهەتەوە لە باقى
گىانلەبەران بە ھۆش و بىر كىردىنە وە شىتدا و بە قىاس و ئەندازە گىرنى شىتى بە
شىتى بە ھۆى ئەم عەقل و ھۆشە وە كە خودا پىتى داوه. ھەروا خوداي تەعالا بۇ
www.iqra.ahlamontada.com

یارمه‌تیدانی عقل و هوشی ئىنسان له نهوعى ئاده‌میزادا له گەلئى رۆز و چەرخدا چەن ئاده‌میزادىكى ھەلبئاردووه و كردوونى به رەھبەر و ئەم رەھبەرانە بۇون به يارمه‌تىلەرى عەقل و پىشەواى ئىنسان بۇ ئەوه له شوئىتىكىدا عەقل كارى بىن نەكى ئەتمىيى رەھبەران سوود وەربىگرى و له گەلئى پەنامەكى ئاگاداريان بكا و رووناڭبىن بىن.

وە ئەم ئىنسانە ھەرچەن يەك جۆره بەلام ئەستنافى زۆرى ھەيە و نفووسى ئىنسان لە يەك جياوازن لە غەریزە و سيفات و ئەحوالىدا، بازىتكىيان نفووسىيان زۆر پاکە وەكۈو بلوورى ساف، ئەم بەشە ھەميشە ھەول ئەدا بۇ رۇوناڭكى دل و رۆح و بۇ كرده‌وهى بە سوود و بۇ خزمەتكردنى باقى ئاده‌میزاد، وە بازىتكىيان غەریزە و زەوقيان لەسەر زانيارى و ھونەر و پىشەوەرى و سوود وەرگىرنە لە مەوادى عەرزى و ئاسمانى بە شىۋىيەكى بىنراو ئەمانە موھەق بۇون بۇ گەلئى خزمەتى دىيارى بە نهوعى و بە جۆرى كە ھەممۇ ژىرى سوپاسى تىكۈشىنيان ئەكا و بازىتكىشيان غەریزە و زەوقيان لەسەر كارى نابارە و لەسەر بىر و باوهەرى ناھەمۇر وەكۈو زالبۇون بە سەر مال و حال و نەفس و نامووس و دارايىي جىهاندا و ھەميشە ئەيانەۋى ئاشۇوب بىگىرەن و ئازاواھ بىننەوه.

وە لەم بەشە غەریزە رەشە گەلتىكىيان ھەميشە پەيوەندىييان بە ئەرواحى خەبىسىەوە بۇون و تىكۈشىون بە ھۆرى پەيوەندى و عەلاقاتى رۆحانىيەغەيرە مەشروعەوە و كەوتەنە شوئىنى گومان بىگەن بە بازە زانيارىيەك و بىكەن بە وەسىلەي زالبۇون بەسەر دلخوازى خۆيانا، وە ئەمانە ئەۋەندە كارەكانيان ورد بۇون و شتى غەيرە عادەتىيان كردووه كرده‌وهەكەيان ناوبراوه بە «سيحر» واتە: دلگىرن و ورددەكارى و خۆيان ناوبراون بە «ساحير» و جادۇوگەر.

جا ئەم ساھىرانە سى بەشى:

[بەشى] يە كەميان ئىش ئەكەن بەس بە هيئىمەتى دەرۈونى بە بىن جىهاز و كەرەسەي دىيارى بە هوى رىيازاتى نەفسىيەتى غەيرە مەشروعە و پەيوەندى لەگەل بازى شتى نارپەواوه و ئەمانە بە تايىەتى لە ناو «فەلاسېفە»دا پىتىان ئەلىن ساھىر و، كارى گەورە ئەكەن وەكۈو خودا فەرمۇويەتى لە قورئان: «فيتعلمون منها ما يفرقون به بين المرء و زوجه و ما هم بضارين به من أحد إلا بأذن الله». ^١

بەشى دووھەميان: ئىش و كاريان بە هوى دىارييەۋەيە وەكۈو تەماشا كەردنى جموجۇولى ئەستىرەكان و مانگ و رۆژ و دەركەوتىن و ونبۇنى ئەستىرەكان و دوورى و نزىكىيان لە يەك و بە هوى تەماشا كەردنى عەناسىرىي مەوجۇودات و سۇود وەگرتىن لە خەواسى ژمارە و ژمارەي پىتەكان لە ناوى شەخس و ناوى رەفيقەكەي يَا ولاتەكەي يَا دوژمنەكەي. ئەم بەشە پىتىان ئەلىن خاوهەن «تەلىسمات» ئەمانەيش ھەر نەوعە رىيازەتىكى نەفسىيان ھەيە و لە رىيازەتكەيانا تەماشى ياساى شەرع و دين ناكەن، ئەمانەيش ھەروا كار و ئاسارى واقىعى لە دەستىيان ئەبىتەو وەكۈو بە بەراورد دەركەوتۇو لە دىنيادا لە قەبىلەي زالبۇونى تاقىمىن بەسەر تاقمىكىدا يَا دۆستى كەسىن لەگەل كەسىن يَا دوژمنى كەسىن لەگەل كەسىن يَا نەخۆشكەوتى ئىنسانى يَا خۆشەوبۇونى لە نەخۆشى، چونكى خودا نەسبابى زۇرى دروست كەردىو و بە كار ھىنانى ئەن ئەسبابانە ئەگەر بە ياساى حەق و دين بىن باشە و ئەگەر بە ياساى دين نەبن [ئەوه] خراپە و حەرامە وەكۈو خواردەنەوەي «موسکىرات» بۇ گۆشت گرتىن يَا خواردەنى ترىياڭ بۇ لاواز بۇون. وە هوى خراپى ئەم كارانە لەبەر ئەوهەيە خاوهەنەكائىان

١. البقرة، ١٠٢.

په یوهندیان به دینه و نیه و کاره کانیشیان بۆ دنیا یه و ناره وایه، وه گهله جاریش له کاره که یانا سه ناکهون له گهله نه وه یشدا پاره و مال له خه لک ورهه گرن. ئه گهربنا نه گه رزانای نهیئنی حور ووف و نه وفاق وه کوو ئیمامه دینییه کان مادام به شیوه یه کی رهوا بین زور باشه و گله سوودی هه یه، وه کوو ویفقی «موسه لله س» ئی ئیمامی غه زالی علیه السلام و ویفقی «موخه ممهس» ئی «حالی الوسط» و باقی ویفقه کان وه کوو «گولله بهند» و «تیغ بهندی» کاک نه حمهدی شیخ که مهشروعتن به چه ن شهرتی شه رعیه وه کوو به کار نه هینانیان له شتی ناشه رعیدا و ده وامی خاوەنە که یان له سه رخوتندنی بازی ویرد و سه لاؤات و جنتیونه دان و حەرام نه خواردن و به کار هینانیان بەرابەر به ئىنسانی خراب بۆ موسولمانان.

بەشی سیهم: له ساحیران نهوانەی که به هۆی چالاکی و دەست سووکییه و به هۆی هیزی «ته خه یولات» ئی خۆیه وه تەسیر له دەماخی بازه کەسیکدا نه کا، نه م بەشە سیحەرە کەی ناوی «شعاوە» یا «شعبە» یه و غەیری نه وه کە دلی خه لک نه خاتە خه يالا تەوە شتیکی ترى واقیعی دروست ناكا، واتە حەقیقتى لهو کە سەوە پەيدا نابى نه وه نەبى کە خه يالى خه لک تىك نەدا، وه کوو نه وه به هۆی رژاندنی جیوه بە سه ر گوری سیکدا نهو گوری سە دىتە هاتوچۇ وه کوو مارى بجۇولىتەوە پەلامارى خه لک بدا، وه کوو خوداي تەعالا له باسى ساحیرە کانى فېرۇھوندا فەرمۇويەتى: «يغىل إلەي من سحرهم أنها تسعى» وە حەزرەتى مۇوسا علیه السلام له دلدا لىيان ترسا.

بە كورتى جادووگەر به هەموو بەشە کانیه و بريتىيە له كەسانى کە به هۆی په یوهندى له گهله نه رواحى پىسى شە ياتىندا و به هۆی ريازاتى ناشه رعیيە و به هۆی بازى بير و باوهەر نامە شرووعە وە، وە يا به هۆی بازى گومان و باوهەر ناشه رعیيە وه کوو باوهەر به تەسیرى نەستىرە و جموجۇلى نهوانە و بگات به بازى ئاسارى نامە شرووعى وا كە زيان له بىن توانان بدا.

وە جىاوازى لە نىوان جادووى جادووگەران و موعجىزە پىغەمبەرانا لە رووناکى رۆز دىيارىتە.

يە كەم: ئەمە كە سىحر لە موكتەسەباتە و شتىكە بە كەسب و خويىدىن و لە وەختى بە جىنىتىنى ئاسارىشىا ھەر بە كەسىبى «مقدىمات» بەلام موعجىزە پىغەمبەران لەپەلا بە ئىمدادى خودايى و فيووزاتى ئەدو و بەخىشى پەنامەكىيە و بە كەم و زۇر پەيوهندى بە كەسبەوە نىيە.

دووهەم: موعجىزە پىغەمبەران لەپەلا وا لە گەل بىر و باوهەپى پاك و كردهوهى چاك و خwoo و رەوشىتى بەرزى، مەبەست لە خwoo و رەوشىتى بەرز ئەوانە يە كە ئادەمیزادى ميانەي ھۆشىyar بە لايدە باش بن، وەكىو راستى و ئەمېنى و داوىن پاكى و زمان پاكى و دلسۈزى و خزمەتكىرىدىن ئادەمیزاد و كەرەم و وەفا... و ئەمانە ھەموو سىفەتى پىغەمبەرانت، بەلام جادووگەران گىرۇدەي بىر و باوهەپ و كردهوه خwoo و رەوشىتى ناشيرين و ناپەسەندن.

ھەر بەم فەرقانە فەرق ئەخرى لە بەينى كەرامەتى ئەولىيا و جادووى جادووگەراندا، كە واتە هەر شتى لە شىۋىي كەرامەت لەسەر دەستى ئىنسانى فاسقدا پەيدا بىيى ئەدوه «ئىستىدراج».^٥

﴿وَلَقَدْ أَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ أَنَّ أَسْرِيَ بِعِبَادِي فَأَضْرِبْ لَهُمْ طَرِيقًا فِي الْبَحْرِ
يَسَّا لَا تَخْفُ دَرَكًا وَلَا تَخْشَىٰ﴾ ٧٧

بە راستى پاش ئەو كارەساتە وەحيمان نارد بۇ لاي موسا كە شەورەوى بىكە بە بەندەكانم، واتە «بىنى اسرائىل»، وە لە دەرياي نىلدا رىنگەيەكى وشكى بىن ئاوابان بۇ بىكەرەوە، ئىتەر لەوە مەترسە كە سوپاي فيرۇعەون پىتان بىگەن و مەيش ترسە لە زيانى پاش دەرچۈون لەو ئاواه.

﴿فَأَنْبَعَهُمْ فِرْعَوْنُ بِمُحْنُودِهِ، فَغَشِيَّهُمْ مِنْ أَلَيْمٍ مَا غَشِيَّهُمْ وَأَضَلَّ فِرْعَوْنٌ﴾

﴿قَوْمَهُ وَمَا هَدَى﴾

جا فیرعهون له‌شکری خوی به شوتینانا برد و پاش ئوه که تماشای کرد به‌نی نیسرائیله کان به ناو ده‌ریای نیلدا به بین زیان ئه‌پون ئه‌میش که‌وته دوايان هتا گی‌یشتنه ناو ئاوه‌که، کوتوپر شه‌پولی ئه و ده‌ریایه داگیری کردن و هات به‌سه‌ریانا ئوه‌هی که هات به‌سه‌ریانا له ئاوي ئه و ده‌ریایه. وه فیرعهون بهم که‌وته شوتینی مووسا و به‌نی نیسرائیله گله‌که‌ی خوی گومرا کرد و شاره‌زای نه‌کردن بۆ ریگه‌ی رزگاری، ئه‌گه‌رنا ئه‌وانیش نده‌خنکان وه‌کوو مووسا و کومه‌له‌که‌ی. وه ياخود بهم دوزمنایه‌تی فیرعهونه بۆ مووسا و هاروون گله‌که‌ی خوی گومرا کرد و ریگه‌ی راست و ئایینی راستی پیشان نه‌دان.

﴿يَبْنِي إِسْرَئِيلَ قَدْ أَنْجَيْتَنَا مِنْ عَذَقْتُ وَوَعَذَنَّكُمْ جَانِبَ الظُّورِ الْأَتَمَّ﴾

﴿وَنَزَّلْنَا عَلَيْكُمُ الْمَنَّ وَالسَّلَوَى﴾

ئه‌ی به‌نی نیسرائیل به راستی منه‌تی من زوره له‌سه‌رتان، وه‌ک له‌سه‌ر زمانی مووسا هه‌ندیکمان بۆ گیرانه‌وه و وتمان، من ئیوهم رزگار کرد له دوزمنه‌که‌تان که فیرعهون و سوپاکه‌ی بوبو وه‌عده‌مان پیدان (واته به مووسا که گه‌وره‌یانه) به نازل‌کردنی تهورات له لایه‌نی راستی کیوی تووره‌وه له کاتی بربار دراودا و قه‌رارمان دا که گه‌زۆ و شهلاقه ببارینین به‌سه‌رتانا له کاتی سه‌رگه‌ردانیدا له ده‌شتی سینادا.

﴿كُلُّا مِنْ طِبَّتِ مَا رَزَقْنَكُمْ وَلَا تَطْغَوْا فِيهِ فَيَحِلَّ عَلَيْكُمْ غَصَّى﴾

﴿وَمَنْ يَحْلِلْ عَلَيْهِ غَصَّى فَقَدْ هَوَى﴾

و بخون له خوارده‌منیه بهله‌زه‌ته کان لهوهی که کردو ومه به ژیوارتان و له حق لامده‌دن، واته به حرام پهیدای مه‌کهن و دهس بلاوی تیندا مه‌کهن و له حراما سه‌رفی مه‌کهن هه‌تا بین به هوی نهوه که رق و قاری من نازل بیته سه‌رتان، وه هرکه‌سی فاری منی بیته‌سهر و من رقم لیی هه‌لسی نهوه که‌وتتو و داماو و به هیلاک‌چوو نه‌بین.

﴿فَإِنَّ لِغَافَارٍ لِمَنْ تَابَ وَأَمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا ثُمَّ أَهْتَدَى﴾ ۸۲

و به راستی من تاوان‌به‌خشم بُو نهوه که‌سه که توبه بکا و بگه‌پیته‌وه بُو لای خودا و نیمان و باوه‌پی به دین هه‌بین و کرده‌وهی باش بکا و له پاش نه‌مانه به‌رد و ام بین له‌سر ریزه‌وه و ریگه‌ی راستی خوی.

﴿وَمَا أَعْجَلَكَ عَنْ قَوْمَكَ يَنْمُوسَى﴾ ۸۳

﴿قَالَ هُمْ أُولَاءِ عَلَىٰ أُثْرِيٍّ

﴿وَعَجِلْتُ إِلَيْكَ رَبِّ لِتَرَضَى﴾ ۸۴

حه‌زره‌تی مووسا له پاش نهوهی له ناوی نیل په‌پیوه و به‌نی نیسرائیلی له سینادا دامه‌زراند له گه‌ل کومه‌لیکی حه‌فتا که‌سی له نه‌شرافی به‌نی نیسرائیلدا رویشت بُو کیوی تور بُو نهوه که کتیبی خودایی و هربگری، جا کاتنی نزیکی تور بونه‌وه حه‌زره‌تی مووسا له بهر نیشتیاقی خوی، گه‌له‌که‌ی به‌جن‌هیشت و رویشت بُو شوینی گفتگوکه‌ی، له‌ویدا خودا به میهوره‌بانی خوی پرسیاری لئ کرد: بُوچی له گه‌له‌که‌ت پیشکه‌وتی و نه‌وانت به‌جن‌هیشت؟ نه‌ویش عه‌رزی کرد: خودایه گه‌له‌کم نهوه‌تا وا به شوینما دین، به‌لام من له هاتندا په‌لم کرد بُو لای تو بُو نهوه زووتر به‌نده‌بی خوم رابگه‌یه‌نم له حوزه‌وردا، به‌لکوو لیم رازی بی.

﴿قَالَ إِنَّا قَدْ فَتَنَّا قَوْمَكَ مِنْ بَعْدِكَ وَأَضَلَّهُمُ الْسَّامِرِيُّونَ﴾ ۸۵

خودا فرموده: ثی موسا پاش نهوه که تو گله کهت به جن هیشت نیمه نهانمان گیروده دهدی ناهه مواری دل تیکده رکد و «سامری» هوی نهوه بدو که نهان که و نه فیتنه و گومرای کردن و تووشی نازاری کردن.

﴿فَرَجَعَ مُوسَى إِلَى قَوْمِهِ، غَضِبَنَ أَسِفًا قَالَ يَقُولُ اللَّهُ يَعْذِذُكُمْ رَبِّكُمْ وَعَدَا حَسَنَاً أَفَطَالَ عَلَيْكُمُ الْعَهْدُ أَمْ أَرَدْتُمْ أَنْ يَحِلَّ عَلَيْكُمْ غَضَبٌ مِّنْ رَبِّكُمْ فَأَخْلَقْتُمْ مَوْعِدِي﴾

جا موسا پاش و هرگز تی تهورات گهایه و بولای گله کهی به حالی قار و نازاری دهروون و خمهوه و کومه له کهیش له گهایا هاتنهوه، کاتی گهیشن به جنگهی گشتی حهزه تی موسا رووی کرده به نی تیسرائیلیه کان و فرموده: ثی کومه لی من ثایا خودای ته عالا وادهی باشی نهدا به نیوه و نهیفرمود که من له گه لی کومه لی نیوه بر قوم بوق تور هتا کتیبی یاسای دین و دنیاتان بوق بیشم و بوق خومان له سه ر خودا په رستی بژین و بمرین؟ ثایا ماوهی جیا بونه وهی من له نیوه دریزهی کیشا زیاد له و بپیارمان دابوو؟ یا هر ویستان که قاری خودا بیاری بسهرتانا وها که مو خاله فهی نهوه په یمانه تان کرد که له گه لی مندا بستبورتانا، وا خوتان به دبه خت کرد به گویره که په رستی؟

﴿قَالُوا مَا أَخْلَقْنَا مَوْعِدَكَ بِمَلِكِنَا وَلَكِنَّا حِلْنَا أَوْزَارًا مِّنْ زِينَةٍ الْقَوْمُ فَقَذَفْنَاهَا فَكَذَّلَكَ الْقَى السَّامِرِيُّ ﴾

﴿فَأَخْرَجَ لَهُمْ عِجْلًا جَسَدًا لَّهُ حُوَارٌ فَقَالُوا هَذَا إِلَهُكُمْ وَإِلَهُ مُوسَى فَنَسِيَ﴾

قهومه که له ولامی حهزه تی موسادا به شیوهی عوزر هینانه وه عمر زیان کرد: نیمه خومان له خومانه وه به ثاره زووی نه فسی خومان مو خاله فهی په یمانی تومان

نه کرد، به لام خوت نه زانی ثیمه چدن باریکی زورمان خشل و زیری قیتبیه کان به کوله و بلو که زنه کانمان به شیوه خواسته مهندی هینابویان بخو جوانکردنی زنان له روزی جهانی یاسایدا و سامیری زرهنگرهات به ناوی ظا مژگاری نایینه و پتی و تین: ظم زیری زنانه مالی کافرانه و بخو ثیمه رهوا نیه له بدر زنه کانمانا بن و باوه‌رم وايه مووسا له شوومی و نه گبه‌تی ظم ماله حرامه که لای ظیمه‌یه و دواکه‌وت و له کیوی تور ماتل بلو، چاک وايه که بیان‌هاوینه ناو ئاگره‌وه، ظیمه‌یش هه‌مو و خشله‌که‌مان فره‌دایه ناو نه و شوینه‌وه نه و نیشانی داین و «سامیری»‌یش هرچی للا بلو له زیر و خشل فرهی دایه ناو ئاگره‌که.

وه له بدر نه‌وه که سامیری زرهنگرهنیکی زور کارامه بلو نه و زیرانه‌ی هه‌مو توانده‌وه و قالبیکی به نه‌ندازه‌ی له‌شی گویره‌که بخ دروست کرد و نه و زیره تواوه‌یه هه‌مو رزانده ناو قالبکه‌وه و له پاش سارده‌وه بونی له‌شی گویره‌که‌یه کی لی ده‌چوو که له‌شی بلو قزره‌ی نه‌هات وه کوو گویره‌که‌ی راسته‌قینه.

وه پاش نه‌وه گویره‌که‌ی به‌شیوه ده‌رکرد و تی به به‌نی ئیسرائیل: ظم خودای ظیوه و خودای مووسایه و مووسا به‌مه‌ی نه‌زانیوه و له بیری چووه که خودای نه‌وه بخیه رویشتوه بخ کیوی تور به شوینیا نه‌گه‌پی.

﴿أَفَلَا يَرَوْنَ أَلَا يَرْجِعُ إِلَيْهِمْ فَوْلًا وَلَا يَمْلِكُ لَهُمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا﴾

ثایا ظم گهله نه‌فامه له‌وه ناگدار نین که ظم گویره‌که‌یه وه‌لامی قسه‌یه کیان ناداته‌وه و له واقعیشدا خاوه‌نى سوود و زیانی نیه بخ نه‌وان؟ واته: هه‌ر شتی که به جیگه‌ی هانا و هاوار دابنی نه‌گه‌ر مادی بی نه‌وه پیویسته هوش و گوش و قسه و باس و ده‌رس و تالیمیکی بین هه‌تا ئینسان بکه‌وتیه شوینی، وه نه‌گه‌ر غه‌یی بی و به ده‌لیل دوزراپیته و پیویسته ده‌سته‌لات و هیزیکی بین که به‌و هیزه قازانچ و زیان

بگه یه نی، قازانچ بُو دوست و زیان بُو دوزمن، وه ئەم گویرە کە مادییە لە بارەی
بەکەم بى بەشە و لە باپتى مەعنەویات و غېبیاتىشەوە لە بارەی دووهەم بى بەشە،
کە واپن پەرسنلىنى شىتى وا شاياوى زىر نىيە، بەس ئەم گەلە بەدېختە لەپەر خۇو
گرتىيان بە بتپەرسنلىيەوە بازى لە قىيتىيەكان و بە تايىەتى ئەوانەي لەم بەرى نىل
دانىشتىبوون بەم جۆرە گومانە گومرا بۇون.

پەنا بە خودا لە باي ئىشتىباھ لە نەفامى دل لە چارەي سياھ

﴿ وَلَقَدْ قَالَ لَهُمْ هَرُونُ مِنْ قَبْلُ يَنْقُولُ إِنَّمَا فُتَنَشُّمْ بِهِ وَإِنَّ رَبَّكُمْ
الرَّحْمَنُ فَأَتَيْنَاهُمْ وَأَطْبَعْنَا أَمْرِي ٩٠ ﴾

وە بە راستى حەزرەتى هاروون كاتى ناگادارى ئەو رووداوه نابارە بۇو پىى
فرمۇون: بە راستى ئىۋە تۈوشى فيتنە و دل تىكچۇون و باوهپى خراب بۇون بە^۱
ھۆى ئەم گویرە کە داپىزاوه و، خوداي ئىۋە ئەو خودا مىھەبانەيە کە ئىۋە لەو
ھەموو كوشتاھ و سوخرە و كارى ناھەمماز و بىنگارە و سووك كردنه رزگار كرد،
دەي بىكەونە شويىن من و فەرمانى من وەربىگەن.

﴿ قَالُوا لَنْ تَبْرَحَ عَلَيْهِ عَذَّكِيفِينَ حَتَّىٰ يَرْجِعَ إِلَيْنَا مُوسَىٰ ٩١ ﴾

ئەوانىش وتيان بە هاروون: قەت واز لەم گویرە کە پەرسنلىيە ناهىينىن تا موسا
دىتەوە بۇ لامان، جا ئەوسا ئەگەر ئەم مەنۇ كردىن لە پەرسنلىيە ئەم گویرە کە
تەركى ئەكەين.

﴿ قَالَ يَهْرُونُ مَا مَنَعَكَ إِذْ رَأَيْتُمْ ضَلَّوْا ٩٢ أَلَا تَتَبَعَّنَ أَفَعَصَيْتَ
أَمْرِي ٩٣ ﴾

كاتنى حەزىزەتى موسا ھاتەوە بۆ ناو قەومە كەى بە دلگرانى و زویرىيەوە فەرمۇسى بە هاروون: ئەو چى تۆى مەنۇ كرد لەو كاتەدا كە تەماشات كرد گۇمرا بۇون بە ھۆى ئەو گۇيىرە كە ناموبارە كەوە لەو كە بىكەويىتە شوين ياساي من لە باڭ كردى خەلکا بۆ خودا پەرسى ئايا تۆ نافەرمانى ئەمرى مەن كەد؟ و بە توندى نەوى لە مۇسى سەرى و مۇسى رىشى راکىشا و ئازارى گەياند بە هاروون.

**﴿قَالَ يَبْتَئِمُ لَا تَأْخُذْ بِلِحْيَتِي وَلَا بِرَأْسِي إِنِّي خَشِيتُ أَنْ تَقُولَ فَرَقَتْ
بَيْنَ بَنِي إِسْرَائِيلَ وَلَمْ تَرْقِبْ قَوْلِي﴾ ٩٤**

ھەزىزەتى هاروونىش بە تکاوه باڭى كرد لە موسا و فەرمۇسى: ئەى كورى دايىكم مۇسى رىشىم مەگەر و مۇسى سەرم رامەكىشە و ئازارم مەدە، من بۆيە لە ئامۇزىگارى بەولۇو ھېچم نەكەد ترسام ئەگەر ھاوار بىم بۆ بەنى ئىسرائىل و بازىكىان بىئىم بۆ سەر گۇيىرە كەپەرسى ئەن و لىيان بىدەن و مەنعيان بىكەن كە ئەو قەومە بىن بە دوو بەشەوە و تۈرىش بلىيىت: تۆ بەنى ئىسرائىلىت لە يەك جىا كردهو و تەماشاي قىسە و دەرسى مەن ئەكەن قىسە كە پىيم و تى لە جىنگەي مندا دانىشە لە ناو گەلەكەما و چاودىرەيان بىكە.

﴿قَالَ فَمَا حَطَبُكَ يَسَّمِيرِي﴾ ٩٥

جا كاتنى موسا ناگادار بۇ لەو كە فيتنە كە ھەمۇسى بە ھۆى سامىرىيەوە بۇوە رووى كرده سامىرى و پىتى و تى: پىيم بلىنى ئەى سامىرى مەبەستت چى بۇ چىت ئەۋى ئەم ئىشە ناپەسەندە كە كردى؟

**﴿قَالَ بَصُرْتُ بِمَا لَمْ يَبْصُرُواْ يِهِ فَقَبَضَتْ قَبْضَةً مِنْ أَثَرِ
الرَّسُولِ فَنَبَذَتْهَا وَكَذَلِكَ سَوَّلَتْ لِي نَقْسِي﴾ ٩٦**

ساميرى وەلامى حەزىزەتى مۇوساى داوه و وتى: من ئاگادار بۇوم لەو شتە كە خەلک ئاگايىانلىنى نەبۇو، واتە تەماشاي ئەو حەيوانەم كرد كە جوبىرەئىل سوارى بۇوبۇو نەمبىنى پىتى لە هەر لايىن دائەنا خاکى ژىر پىتى سەوز ئەبۇو، يانى گىايلىنى ئەرۋا و حالى بۇوم كە شوين پىتى ئەو حەيوانە نەھىننە كى ژيانى تىايە، جا مشتىنى خۆلەم لە شوين پىتى ولاخەكەي ھەلگىرت و ئەو خۆلەم فەدايە ناو ئالتوونە تواوه كە كە كردىبۇومە ناو قالىبەكە، وە نەفسىم واي بۇ رېكخىستم و خوداي تەعالا گىيانى كرد بە بەرا.

﴿ قَالَ فَأَذْهَبْ فَإِنَّكَ فِي الْحَيَاةِ أَنْ تَقُولَ لَا مَسَاسٌ وَلَنَّكَ مَوْعِدًا لَنَ تُخْلِفُهُ، وَأَنْظُرْ إِلَيْنِ إِلَيْكَ الَّذِي ظَلَّتْ عَلَيْنِهِ عَاكِفًا لَنْحَرِقَنَهُ، ثُمَّ لَنَسِفَنَهُ، فِي أَلْيَمِ نَسْفًا ﴾ ٩٧

جا حەزىزەتى مۇوسا لە خودا پارايىھە كە حالەتىكى وا بىدا بەسەر ساميريدا ھەتا لە دىنادا ماوه ھەركەسىن دەستى بىكەۋى لە لەشى ھەردووكىان تووشى «تا» بىن، وە خوداي تەعالا دوعاكەي گىرا كرد، جا مۇوسا فەرمۇوى بە ساميرى: بىرۇ دوور بىكەۋەرەوە لەم كۆمەلە و ئەو بەشت بىن لە ماوهى ژىندا كە بانگ بىكەي لە خەلکى بىلىنى «كەس نزىكىم نەكەۋى و دەستىم لىنى نەدالا» ھەتا نەخۇش نەكەون و بە راستى كات و وختىكىش بۇ سزادانى تۆ دانراوە كە لىتى رىزگار نابى كە رۆزى قيامەتە، وە سەيرى ئەو بىتەيش بىكە كە ئەتپەرسىت و بەسەريا كەوتىووی، وەللاھى بە تەواوى ئەيسووتىنەم و پاش ئەو ھەلى ئەوهشىتىن بەسەر ئاوى دەريادا بە ھەلۋەشاندىن، وە حەزىزەتى مۇوسا ئەو قەوارەي گۈزىرەكە يە بە ئاگىر سووتان و خۆلەكەي وەشاند بە رۇوى دەريادا.

بىزان! خاوهن تەفسىرە كان دەربارەي گوئىرەكەي بەنى ئىسرائىل دوو بىريان ھەيدى: يە كەم: ئەو گوئىرەكەي گىانى چوو بە بەرا و بە فەرمانى خوداي تەعالا بۇو بە گوئىرەكەي كى تەواو و زاھيرى ئايەتى: ﴿قَالَ بَصَرْتُ بِهَا لَمْ يَبْصُرُوا بِهِ﴾ لەسەر ئەم بىرە يە.

دۇوەم نەمەيدى: كە ئەو گوئىرەكە زىندۇو نەبوو بەلكۇو ھەر قەوارەكەي قەوارەي گوئىرەكە بۇو، وە بە ھۆى سەنعتەمە كارىنکى وەھاي كردىبوو كە بە گوئىرەي دەسىلىدانى ياخود بازى كردىوھى تايىھتىيەو دەنگى لىيە ئەھات.

وە زاھيرى ئايەتى: ﴿لَنْ حَرَقْنَاهُ﴾ لەسەر ئەم مەعنایە؛ چونكى دروست نىيە ھېچ گيانلەبەرئى بە ئاگىر بسووتىنرى و سزادان بە ئاگىر ھەر بۆ زاتى خودايە و كەس بۇي رەوا نىيە گيانلەبەران بسووتىننى.

﴿إِنَّمَا إِلَهُكُمُ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَسِعَ كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا﴾
٩٨
نەوهك خوداي ئىتەيە مەگەر ئەو خودايە كە ناوى «الله» يە و ھېچ مەعبودى راست و حەق نىيە ئەو نەبى و ھەموو شىتىكى داگىرتۇوھ لە ھۆى زانىارييەوە.

﴿كَذَلِكَ نَفَضُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنْبَاءَ مَا قَدْ سَبَقَ وَقَدْ أَيْنَثَكَ مِنْ لَدُنَّ ذَكَرًا﴾

٩٩

بە جۆرە كە باسى مووسا و بەنى ئىسرائىل بۆ گىزىياتەو ئەگىزىنەوە بۆ تو لە ئەخبار و سەرگۈزەشتەي ئەۋنادەمیزادانە كە پىش زەمانى تو كەوتۇون لەبەر چاول روونى و زانىاري تو و بۆ زۆر كردىنى موعجىزاتى تو لە جىهانا و بە راستى كىتىيەكمان بۆ ناردى و مەوسووەيەكمان لە لايەنى خۆمانەوە پىداي كە ھەموو ئەو باسانەي تىادابىن و لە عەينى حالا ئەو كىتىبە ئەوانەي تىدايە زىكىرە بۆ خودا و خوتىنەوەي عىيادەتە و يادە بۆ تو و زې ئىمىتەت، تەنەلەن ئەنكىرىكى www.iqra.ahlamontada.com و سەعادەتە.

﴿مَنْ أَغْرَضَ عَنْهُ فَإِنَّهُ يَحْكِمُ يَوْمَ الْقِيَمَةِ وَنَذِلًا﴾ ١٠٣

هر که سین ئیعزاز بنی و روو هلهچه رختینی و ته نیشت هلسورو پتنی له و زیکره و باوه‌پی پیی نه بین ئهوده له روزی قیامه‌تا باریکی قورس هله‌گری له تاوانباری و شه‌رمه‌ساری.

﴿خَلِدِينَ فِيهِ وَسَاءَ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ حَمَلًا﴾ ١٠٤

حالیان و هایه ئەمینتهوه لهو کارهدا و له ژیز ئه باره‌دا هه‌تا هه‌تایه و ئه باره زور زور خراب و ناباره بق ئهوان له هوی هله‌گرتنهوه.

﴿يَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ وَخَسْرُ الْمُجْرِمِينَ يَوْمَئِذٍ زُرْقًا﴾ ١٠٥

﴿يَلَّا هُمْ إِنْ لَّيْشْتُمْ إِلَّا عَشَرًا﴾ ١٠٦

لهو روزه‌دا که فوو ئه کری به «سور» ا و تاوانباره کان له گوپ هله‌ستینین و گردیان ئه کینه‌وه به حالی چاوشینی یانی کویزی و نایینایی له ناو خویانا لهو روزه‌دا به په‌نامه کی قسه ئه کهن و ئه لین: ئیوه له دنیادا نه ماونه‌تهوه ده روزی نه بین.

﴿نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَقُولُونَ إِذْ يَقُولُ أَمْثَلُهُمْ طَرِيقَةً إِنْ لَّيْشْتُمْ إِلَّا يَوْمًا﴾ ١٠٧

ئیمه زاناترین له هه‌موو که‌سین به‌وهی له ناو خۆمانا ئه یلیئین لهو کاته‌دا که زاناتر و ماقوولتریان له ریگه‌ی حورمه‌ت و ئیعتیباره‌وه ئه لیت به هاواریکانی: ئیوه له دنیادا نه ماونه‌تهوه تاقه روزی نه بین، جا ئه کم کم ته‌ماشا کردنی ماوهی مانه‌وه‌یانه له دنیادا یا له‌بهر ئه‌وهی مه‌دهوش بیون و ئاگایان له ماوهی مانه‌وه‌یان نییه و نامینی، وه یا به نیسبه‌تی ماوهی نه‌براوه‌ی قیامه‌تهوه‌یه.

﴿وَيَسْتَعْلُونَكَ عَنِ الْجِبَالِ فَقُلْ يَنْسِفُهَا رَبِّي نَسْفًا﴾ ١٠٨

﴿صَفَصَفَّا﴾ ١٠٩ **لَا تَرَى فِيهَا عَوْجًا وَلَا أَمْتًا**

پرسىارتلى ئەكەن لە وزعى كىيەكان لە كاتى فوو كردن بە «سۇور» ا تۆ ئەى خۇشەويىست پېيان بلۇ: خوداي تەعالا ئەو كىوانە پرژ و بلاونە كاتەوه، واتە ئەيانهارى بە يەكا وەكۈو ورده لمى رووبار جا بە فەرمانى ئەو با هەليان ئەگرى و بە ئاسمانى بلاوليان ئەكتەوه و جىيگە كەيان ئەكا بە دەشتىكى راست و بىن قورت و گرى و كوسپ، بە جۆرى ئەگەر تۆ بە ئامرازى ھەندەسە بۆى بىروانى لارى و نارپىكى و بەرزى و نزمى تىدا نابىنى.

**يَوْمَئِذٍ يَتَّمَعُونَ الْدَّاعِيَ لَا عِوَجَ لَهُ وَخَسَعَتِ الْأَصْوَاتُ لِلرَّحْمَنِ فَلَا
تَسْمَعُ إِلَّا هَمْسًا**

لەو رۆزەدا ئەكەونە شوتىنى ئەو مەتمۇورە بانگىيان ئەكا بۆ كۆملەڭا بە جۆرى هېچ بانگىراۋى لارى لاسارى گۈئەنگىن بۆ ئەو بۆ ئەنگىكەره؛ چونكى ھەموسى وەكۈو راکىشراوى ھىزى كارەبا وەها مەجبۇرون بۆ دەرچۇون و كەوتەنە رىيگا، وە دەنگى خاوهن دەنگان نزم ئەبىتەوه لە ترسى خوداي مىھەربان و نابىسى دەنگىكى پەنامەكى ژىرلىتى نەبىنى.

يَوْمَئِذٍ لَا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَنُ وَرَضَى لَهُ قَوْلًا

لەو رۆزەدا كە ئەو كارەساتە روو ئەدا شەفاعەت و تىكاكارى قازانچ ناگە يەنلى شەفاعەت و تىكاكارى كەسىتكى خاوهن رىتىزى وا نەبىن كە ماوهى قىسە كردن و تىكا كردىنى پىندرابىن بۆ داواى لى خۇشبوون لە تاوانباران. ياخود تىقا قازانچ بە هېچ تاوانبارى نادا مەگەر ئەوهى كە خودا ئىجازە داوه تىكاى بۆ بىكى و رازى بۇوه بە قىسە و پارانەوهى بۆ عەفو كردن.

يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِهِ عِلْمًا

ئه و خودایه که ئهونه زانایه و ئاگاداره ئه زانی بە هەر حاڵ و ئەحوالى کە بۇویانە لە پېشدا و لە دوادا.

واتە زانایه بە هەر حاڵى بىن
چ رابوردىن چ لەمەولا بىن

بەلام ئهوان ناتوان ئىحاتە بىدەن بە زات و سيفات و ئەفعالى خودادا بە زانىاري.

نازانى حالى «لا متناهى»
زەرەبىن ون بىن كاتى سياھى

﴿وَعَنَتِ الْوُجُوهُ لِلَّهِيَ الْقَيُّومُ وَقَدْ خَابَ مَنْ حَمَلَ ظُلْمًا﴾

لە رۆزەدا کە رۆزى حسيب و ميزانە و كاتى دەركە وتنى تاعەت و تاوانە ھەموو خاوهن روخسارى و ھەموو حورمە تدارى كز ئەبن لەبەر بارەگاي گەورەبى ئەخودایه کە زىندىووه ھەتا ھەتايە و راگرى ھەموو دنيايە، وە بە راستى نائومىد و بەدبەخت و چارە رەشە ئەو كەسە کە بارى كوفر و بىئىمانى ھەلگرتىنى.

﴿وَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الظَّلِيلَ حَتَّىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَا يَخَافُ ظُلْمًا وَلَا هَضْمًا﴾

﴿۱۱۲﴾

وە ھەركەسى كردهوهى پەسەند بۇوبىن و لە كارە باشە كان بازيكى بە نرخى كردىبي، وەلحال كردهوهى لەگەل ئىمان و باوهەپا بۇوبىن، ئەو لەوە ناترسىن كە سىتمىلىنى بىكرى و حەقه كە زايى بىن و ناترسىن لەوە كە كەم و كۈورى بىکەويتە ئەو جەزايەوە كە لە «دارالقضايا»دا بۇى بىريار دراوه.

﴿وَكَذَلِكَ أَنْزَلْنَاهُ قُرْءَانًا عَرَبِيًّا وَصَرَفْنَا فِيهِ مِنَ الْوَعِيدِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقَوْنَ﴾

﴿۱۱۳﴾
أَوْ يُحَدِّثُ لَهُمْ ذِكْرًا

وە بە ويتهى ناردنى ئەم ئايەتانە کە رەھنمۇونى ئادەمیزاد ئەكەن بۇ ئەحوالى حەشر و حسيب و ميزان، وەها ئەم كىتىيەمان رەوانە كردووه بۇ لاي تو كە حالى

وەھايە قورئانىكە بە زمانى گەلە كەمى توپە كە عمرەبىن، وە لەو قورئانەدا بە گەلنى جۇرى جىاواز ھەرەشەمان تىدا كردووه لە تاوانباران بە هيواي ئەوە كە ئەو گەلە لە خودا بىرسىن بە ترساندىنىكى وا مەنعيان بىكا لە تاوان كردن ياخود بە وەعز و ئىرشاد يادى بخاتە دلىانەوە.

﴿فَعَلَى اللَّهِ الْمَلِكِ الْحَقُّ﴾

دەي زۆر گەورەيە ئەو خودايە كە ناوى «الله»يە و پادشاهنىكى دامەزراوه و نيازمەندى كەس نىيە.

﴿وَلَا تَعْجَلْ بِالْقُرْءَانِ مِنْ قَبْلِ أَنْ يُقْضَى إِلَيْكَ وَحْيُهُ، وَقُلْ رَبِّ

﴿رِذْنِي عِلْمًا﴾

وە پەلە پەل مەكە لە وەرگىرنى قورئانا لە جوبىرەئىل بەر لەوە كە ئەو بە ساغى و سافى جوملە كان تەواو بىكا، با جوملە كانتانلى نەشىۋى و باش وەرى بىگىن، وە بىلى: پەروەردگارا زانىارىم بۇ زىياد بىكە، بۇ ئەوە كە بىرت باش ئەو ئايەتانە وەربىگرى و لە لاي خۆى رايان بىگرى و بۇ ئەوە باش لە ماناكانىيان ئاكىدار بىبى.

﴿وَلَقَدْ عَاهَدْنَا إِلَى آدَمَ مِنْ قَبْلُ فَنِسِىَ وَلَمْ نَجِدْ لَهُ عَزْمًا﴾

وە بە راستى لەمەوبەر ئامۇزگارى و پەيمانكارىيەمان كرد لە گەل نادەمى باوكىتانا ئەۋىش پەيمانە كە لە بىر چووەوە و هېizi ئامۇزگارى راڭىرنىمان تىدا نەدى.

﴿وَلَذْ قُلْنَا لِلْمَلِكِ كَمَةً أَسْجَدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَى﴾

﴿۱۱۶﴾

وە باسى ئەوە بىكە كە وتمان بە مەلايىكە كان: سوجىدەي رىز بىمن بۇ ئادەم و ئەۋىش ھەموويان سوجىدەيان بۇ بىر، شەيتان نەبىن، ئەو خۆى گرت لە بەجى ھىتىنانى ئەو فەرمانە و سوحاجەي نەبرىد بە ئادەم

﴿فَقُلْنَا يَنَعَادُمْ إِنَّ هَذَا عَدُوٌّ لَكَ وَلِزَوْجِكَ فَلَا يُخْرِجُنَّكُمَا مِنَ الْجَنَّةِ﴾

فتىقى ١١٧

ئىمەيش وتمان بە ئادەم؛ ئەم ئادەم ئەم شەيتانە ناپەسىنە دۇزمىنى تو و ژىنە كەتە، چونكى تو بۇرى بە ھۆى دەركرانى لە بارەگاي رەحمەت و، بۇ ژىنە كەيىشت؛ چونكە بە ھۆى ھەر دووكتانەوە گەلىن نەتەوە لە جىهانا ئەكمۇتىتەوە و بەندەيى بۇ خودا ئەكەن، دەي ئاگادار بن لە خوتان بە درۇ و دەلسە و بە ھۆى وەسوھەسەوە لە بەھەشت دەرتان نەكا و بکەونە سەر زەھى و بە ھۆى ژيانەوە تۈوشى نازار بىن.

﴿إِنَّ لَكَ أَلَا مَجْمُوعَ فِيهَا وَلَا تَعْرَى﴾ ١١٨ وَأَنَّكَ لَا تَظْمَأُ فِيهَا وَلَا

تەضەحى ١١٩

بە راستى بۇ تو ھەيدە لە بەھەشتائەم چوار مايە كە پايەي ژيان و ژيوارى بەختىارانى: تىرى و، پۇشتهيى و تىنۇونەبۇون و، ھەتاو نەدان لە پىستى ئىنسان. واتە كراوه بە مال بۇ تو بىرسىت نېبى لە بەھەشتا، لە ھەرمىۋەيىن ئەخۇرى بخۇ، وە رووت نېبى لە بەر ئەو پۇشاڭى سەدەفى لەشە كە ئىستە ھەتە، لە گەل ئەوەدا كە تىنۇوت نابى و گەرمىلىت نادا، وە ئەم چوار مايە كە بۇ تو بۇون بۇ ھاۋپىكەيىشتەن و بەختىار پىتكەوە بىن كە سب و زەحمەت ئەزىزىن.

﴿فَوَسَوَسَ إِلَيْهِ الشَّيْطَنُ قَالَ يَنَعَادُمْ هَلْ أَدْلُكَ عَلَى شَجَرَةِ الْخَلْدِ وَمَلِكِ لَا يَبْلَى﴾ ١٢٠

جا شەيتان، لە سەر ئەساسى ئەو مۇلەتە كە خودا پىتىدا بۇو، كەوتە ھاتوچۇ و دوودىل كەرنى ئادەم و سويندى بۇ خوارد كە من دىسۈزم بۇتان و خوداي تەعالا بۇيە مەنۇنى كەردوون لە بەرى ئەو دارە كە ھەتا ھەتايە دەوام نەكەن، بەلام ئەگەر

گۈئىم لى نەگرى من قىسىت بۇ نەكەم، وتنى: باشە بلىنى، وتنى: ئايا شارەزات بىكم بۇ سەر دارى كە ئەگەر لە بەرەكەى بخۇيى هەتا هەتايىدە دەۋام بىكمى و مولىكىكى وەھات دەس بىكمى لە ناو نەچى، واتە دارايى بەرى ئەو دارە كە لىتى ئەخۇن بە دەۋامكىردىن لە بەھەشتا؟

﴿فَأَكَلَا مِنْهَا فَبَدَّتْ لَهُمَا سَوْءَاتُهُمَا وَطَفِقَا يَخْصِفَانِ عَلَيْهِمَا مِنْ وَرَقِ الْجَنَّةِ وَعَصَى إِادَمُ رَبَّهُ فَغَوَى﴾ (١٢١)

جا پاش ئەو سوتىند و پەيمانە ئادەم باوهېرى كرد و لەگەل دايىكە حەوادا چوون لەبەرى ئەو دارەيان خوارد كە مەشھور وايى دارى گەنم بۇوه، وە پاش ئەو لەو گەنمەيان خوارد بە عادەت گىرۇدەي وەزىعى ئادەم مىزاز بۇون وە ئەو پىستە سەدەفييە جوانە لەبەريانا بۇو كىشىيە و نەما لەسەر لەشىان و عەورەتىان دەركەوت و بە تاللووکە دەستىان كرد بە گىرۇدەي گەللا دارى بەھەشت و خۆيان پىن داپۇشى، وە بە راستى ئادەم لە فەرمانى خودا دەرچىو و ئەو مەتلۇوبە باشە كە مانەوە بۇو لە بەھەشتا لە دەستى دەرچىو و قەزاكە رابورد.

﴿ثُمَّ أَجْبَنَاهُ رَبُّهُ فَنَابَ عَلَيْهِ وَهَدَى﴾ (١٢٢)

لە پاش ئۇوه كە تىرى قەزالە كەوانى ئىرادە دەرچىو حەزرەتى ئادەم عائىلە^١ پەشىمانەوە بۇو خودا ئادەمىي ھەلىپىزاد و بە مىھەربانى چەن واتەيەكى لالە و پالەي نىشان دا وە كۈو ئۇوه فەرمۇوى: ﴿رِبَنَا ظَلَمْنَا أَنفُسَنَا وَإِنْ لَمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَا كُنْنَا مِنَ الظَّالِمِينَ﴾.^۲ خوداي تەعالا ئەو لالەيە لىن وەرگىرت و تەوبەكەى قەبۇول كرد و ھىدایەتى دا بۇ دەۋام لەسەر ئەو تەوبەيە و وەرگىرتى ئەسبابى عىسىمەت.

۱. الأعراف: ۲۳.

﴿قَالَ أَهْبِطَا مِنْهَا جَمِيعًا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ فَإِمَّا يَأْتِنَّكُمْ

﴿مِنِّي هُدًى فَمَنِ اتَّبَعَ هُدًى فَلَا يَضِلُّ وَلَا يَشْقَى﴾ ۱۲۳

جا خودای ته عالا پاش نهوه که ناده می عهفو کرد لهو فهراموش کردنی فرمانه فرموموی: تو و حه وای هاوریت دا په رنه خواره وه بتو سه رزوه بتو ژیان و نه ته وه بلاوکردن وه به جیهانا و بازیکتان نه بین به دوژمن بتو بازی له ببر نهوه به هزی ژیواره وه هر که سی نه یه وی هه رچی باش بین رایکیشی بتو خزوی و هه رچی ناهه موار بین دووری بخاتمه وه و نه مهیش سه رنه کیشی بتو ئاشووب و ئازاوه له ناویانا، جا کاتن هیدایه تی و ره هنمونیه که لایه نی منه وه هات بتو لاتان، واته کاتن پیغمه مبه ریکم نارد بتو لاتان بتو شاره زا کردن تان له سه ر چاکه و خراپه و فهرماندان به چاک کرداری و دوورکه و تنه وه له به د کرده وه بی و بتو چار کردنی گری و گولی ناویان هر که سی له نیوه که وته شوین نه و هیدایه ته نهوه قهت له دنیادا گوم نابن و بتو پاشه ر قویش تووشی به دبهختی نابنی.

﴿وَمَنْ أَعْرَضَ عَنْ ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكاً وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَعْمَى﴾

﴿۱۲۴﴾

وه هر که سی له و هیدایه ته لادا که هزی یادی منه، واته هر که سی سه رکیشی کرد له نیمان و باوہر بهو پیغمه مبه ره ره ببه ره و بهو کتیبه که ما یهی هیدایه تی ناده میزاده، نهوه له دنیادا ژیانیکی ته نگی هه یه، واته له دنیادا هه رچه ن دارابنی هر دلتنه نگ و بین تاقه ت و بین ئاسایش و له ر قوی قیامه تیشا به چاو کوییری حه شری نه که بین، یاخود به کوییری به سیره ت و عه قل و هوش، یاخود به کوییری لهو کاته دا که له قه بر ده رئه چن هه تا نه گه ن به مهیدانی حسین.

﴿قَالَ رَبِّ لِمَ حَشَرْتَنِي أَعْمَى وَقَدْ كُنْتُ بَصِيرًا ﴾ ١٢٥

﴿مَا يَنْتَنَا فَنْسِينَاهَا وَكَذَلِكَ الْيَوْمَ نُنسَى ﴾ ١٢٦

جا ئەو كافره ئەلىنى خودا يابۇچى تو منت بە كويىرى حەشر كردووه له گەل ئەوهدا من لە دنيادا چاو ساغ بۇوم و چاوم ئەيىينا؟ خوداي تەعالا له وەلاما فەرمۇسى بۇيە وەها بە كويىرى حەشم كردى و ئازارى دلەم داي و موخالەفەي ئارەزووى تۆم كرد؛ چونكى تۆيىش موخالەفەي فەرمانى منت كردى، ئەوه بۇو ئايەتە كانى من ئەهاتن بۇ لات بە رووناكى و من حەزم وابۇو كە تۆ بە كاريابان يېنى كەچى تۆ فەرامۆشت كردن و باوهەر و كارت پىن نەكردن و بىزاز بۇوى لييان وا تۆيىش ئەمرۇ لە بىر چۈرىتىمۇ و فەرامۆش كرايت.

﴿وَكَذَلِكَ بَعْزِىٰ مِنْ أَسْرَفَ وَلَمْ يُؤْمِنْ إِثَابَتِ رَبِّهِ وَلَعْذَابُ الْآخِرَةِ أَشَدُّ

﴿وَأَبْقَى﴾ ١٢٧

ھەروەھا تولە ئەستىنинەوە لهو كەسانە كە زىادەرەھەوە ئەكەن و له فەرمان دەرئەچن و ئىمان نايەن بە ئايەتە كانى خوداي خۆيان، واتە له دنيادا بە دلەنگى و ژیوارى بىن رووناكى ئەيانزىنин. وە بىن گومان سزاى پاشەپۇز سەختىرە له سزاى دنيا و له دلەنگى له ژيانا و دەۋامدار تريشە بۇ كافر ھەتا ھەتايە.

﴿أَفَلَمْ يَهْدِ لَهُمْ كَمْ أَهْلَكَنَا قَبْلَهُمْ مِنَ الْقَرُونِ يَمْشُونَ فِي مَسَكِنِهِمْ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَذِيْنَ لَا يُؤْلِي النُّهَى﴾ ١٢٨

ئايما هىشتا ھەر ھيدايهتى ئەوانى نەداوه بۇ تەوانايى خودا و تولەسەندەھەوە لە كافران ئەمە كە چەنهای چەن كۆمەلە ئادەمیزادمان لە خەلکى ئەو چەرخانە [كە] لە پىش زەمانى ئەوانا بۇوه له ناو حۇون و ئىستە ئەمان ھاتۇحة ئەكەن بە ماوا و

نیشتمانی نهوانا، به راستی هدیه له بعرا دکردنی نهوانا نیشانه و دلیل له سر گهوره بی و دسته لاتی خودا بق نهوانه که خاوه نی عهقلی ساغ و بیری رووناکن.

﴿وَلَوْلَا كَلِمَةُ سَبَقَتْ مِنْ رَّبِّكَ لَكَانَ لِزَاماً وَأَجْلُ مُسْمَى﴾ ۱۹

وه ئه گهر وعده بین دیاریکراو نه باین و کاتیکی تایبه تی زانراو پیش نه که تو ایه له لایه نی خودای تقوه بق له ناو بردنی ئم کافرانه ئه و هاتنی وینه سزای قمه و پیشووه کان بؤیان لازم و پیویست ئه بورو، بهلام مادام واده رابوردووه و کات مه علوم کراوه ئه و سزا نایین بؤیان هه تا کاتی خوی.

﴿فَاصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ وَسَيَّحْ بِمَحْمَدٍ رَّبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الْشَّمْسِ وَقَبْلَ

﴿غُرُوبِهَا وَمِنْ مَآنايِ الْيَلِ فَسِيحْ وَأَطْرَافَ النَّهَارِ لَعَلَّكَ تَرَضَى﴾ ۱۳

جا مادام وه هایه تو خوت رابگره و سبر بکه له سر ئه و تاره نابارانه که ئه بیلین، وه نویز بکه بق خودای خوت له گهله سوپاس و ستایشدا له پیش ده رکه وتنی روزا له که ناری ئاسمانه وه، واته نویز بیانی، وه له پیش ئا بیونی روزا، واته نویز نیوه رق و عه سر، وه له بازه کاته کانی شهودا واته نویز شیوان و خه و تان، وه له ئه ترافی روزا یانی ئه وهل و ئاخه وه کوو بیانی و ئیواره. یاخود مه بست له نویز **«اطراف النهار»** نویز نیوه رقیه که له ئاخه نیوه ئه وهل و ئه وهل نیوه دووه می روزایه.

له سر ئم ته فسیره مه بست له **«قبل الغروب»** هر نویز عه سره، به لکوو به هۆی نویز کردن و بمنه بی کردن لەم کاتانه دا خودای ته عالا ئه و ندە پایه ت بەرز بکاته وه و به دلخوازی خوت بگه بینی که تو به هەممۇ جۆری له بەش و بارهی خوت رازی ببی.

﴿وَلَا تَمَدَّنَ عَيْنَيْكَ إِلَىٰ مَا مَتَعَنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِّنْهُمْ زَهْرَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا

﴿لِنَفْتَنَهُمْ فِيهِ وَرِزْقُ رَّبِّكَ حَيْرٌ وَأَبْقَى﴾ ۱۳

نهی خوشیستم چاو بهه لام که و مهروانه بوز ثو شتله که داومانه به چمن
کومه لئی لهو کافرانه بوز رابواردنی دنیا و کردو و مانه به هۆی جوانی بوز زیانی ئەمرقیان
ھەتا بەراوردىان بکەین و تاقییان بکەینموده لهو زیواریانهدا، وھ ئەھو رزقە و ئەھو رۆزییە
خودای تو داویه پیت بوز رۆزی پاشەرۆزی نەپراوهت، وھ یا ئەھو ھیدایەتدان و
شارەزا کردنی عالەم بوز رینگەی بەختیاری کە دراوهتە دەستى خوت گەلئی چاتره
لهوھ داومانه بەو کافرانه و زۆرتر دەوام ئەکا، بەلکوو موناسەبەیان بە یەکەموده نیيە.

**﴿وَأَمْرُ أَهْلَكَ بِالصَّلَوةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا لَا نَشَّاكَ رِزْقًا تَحْنُ فَرَزْقُكَ
وَالْعَنْقِبَةُ لِلنَّقَوَى﴾**

(٣٢)

وھ ئەمر بکە بە دانیشتوانی خانەدانی خوت، واتە ژن و کچ و خرمە تکارانت و
ئەوانەی لە لای تو دانەنیشن، ئەمریان بین بکە نویز بکەن بوز ئەھوھ ھەمیشە پەیوهندیتان
بە خوداوه ببین، وھ ئەھو نویزانەیش بکەن بھ ئۆی نوورانییەتی دل و خوت گرتن لە
کاتى موشكيلاتا و دەوام لەسەر ئیمان و باوهپى راست، وھ خوت بگرە لەسەر نویز
کردن لە شەھو و رۆزى و لە گەرمادا و سەرمادا و لە خوشى و ناخوشىدا، ئىيمە داوا
ناکەين رۆزى خوت و دانیشتوانی خانەوادەی خوت بدهى، بەلکوو ئىيمە رۆزى
توپىش و ئەوانىش ئەدەين، کە وابىن دلى خوت خالى بکە لە ھەممو خەبالى و ھەر
ئىتاعەی خودا بکە و بزانە کە ئەنجامى باش لە دنیا و قيامەتا بوز ئەوانەيە کە خاوهن
پارىزىن لە تاوان و سەرگەرمى بەجى هيتنانى فەرمان.

**﴿وَقَالُوا لَوْلَا يَأْتِينَا بِثَابَةٍ مِنْ رَبِّهِ أَوْلَمْ تَأْتِهِمْ بِئْنَةٌ مَا فِي الصُّحْفِ
الْأُولَى﴾**

(٣٣)

کافره کان و تيان و ئەلئىن: ئەھو بۆچى موحەممەد ئايەتىكمان بوز ناهىئىن لە لايهنى
خودای خويھوھا! ئايَا ئەھو ئايەتە ئەوان داواي، ئەکەن تا ئىستە نەھاتووه بۆيىان؟ ئايَا
www.iqra.ahlamontada.com

نهو قورئانه یان بُونه هاتووه که شایه‌ته له سه راستی نهوهی که له سوحفه پیشودا
ههیه وه کوو سوحفه ئیراهیم و تهوراتی موسا و ئینجیلی عیسا و باقی کتبیه
ئاسمانیه کان؟

﴿ وَلَوْ أَنَا أَهْلَكْتَهُمْ بِعَذَابٍ مِّنْ قَبِيلِهِ لَقَاتَلُوا رَبِّنَا لَوْلَا أَرْسَلْتَ إِلَيْنَا رَسُولًا فَنَتَّيَعْ إِيمَانَكَ مِنْ قَبْلِ أَنْ نَذَلَّ وَخَرَقَ ﴾

نهگهه که نهیمه نه کافرانه مان له ناویرداین به سزاین له پیش رهوانه کردنی
موحه ممهد الله نهیان ووت: خودایا بوجچی پیغمه بریکت بُونه ناردين ههتا شوینی
بکهه و تایهین و باوه‌رمان به نایه‌تی تو بکردایه پیش نهوه که له قیامه‌تا رسوا بیین!

﴿ قُلْ كُلُّ مُتَّرِضٍ فَتَرَبَّصُوا فَسَتَّعْلَمُونَ مَنْ أَصْحَبَ الظِّرَاطِ السَّوَىٰ وَمَنْ أَهْتَدَنَى ﴾

تو نهی خوشه‌ویست بغمروو بهو کافره به دبه‌ختانه: هه موو لا یهک له من و نیوه
چاوه‌رپی دلخوازی ختوی نه کا. واته نیوه داوای نهوه نه کهن کافره کان بفه‌وتین و نیوه
له جیگههی نهوانا دابنیشن و دینی ئیسلام بلاویکه نهوه، وه کافره کان چاوه‌رپی نهوه
نه کهن نیمه له ناویچین، دهی چاوه‌رپی بکهن جا له مهولا نه زان کین نهوانه که
خاوه‌نی ریگههی راستن و کین نهوانه که له دینی ئیسلاما شاره‌زاییان پهیدا کردووه!

«الحمد لله» رزگار بوم له تفسیری سوره‌تی «طه» له
شهوی چوارشهمه سهره‌تای مانگی قوربانی ۱۳۹۸ کۆچیدا
که ریکه‌وتی ۱ - ۱۱ - ۱۹۷۸ زایینی نه کات.

سوروه تى ئەنبىا، مەككە يىيە، "112" ئايىه تە،
دواى سوروه تى ئىبراھىم ھاتووه تە خوارەوە.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿أَقْرَبَ لِلنَّاسِ حِسَابُهُمْ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ مُّعَرِّضُونَ ﴾ ۱

نزيك بۇوه تەو بۇ ئەو كافرانى مەككە يە كاتى حسىبىكىرىنى كرده وەيان لە قىامەت؛
چونكى بە نىسبەتى زەمانى راپوردووهو كەمنى لە تەمنەنی دنيا ماوه، وەحال ھەر
وان لە بىن ئاگايىدا لە بىر و باوھر و كرده وە خۇياندا و ئىعرازىيان ناوە لە وەرگىرنى
فەرمانى خوداي تەعالا و دەواميان ھە يە لەسەر كوفر و سەرىپتىچى.

﴿مَا يَأْنِيهِمْ مِنْ ذِكْرٍ مِنْ رَبِّهِمْ مُخْدَثٌ إِلَّا أَسْتَمَعُوهُ وَهُمْ يَلْعَبُونَ ﴾
﴿لَا هِيَةَ كُوْرُومُ وَأَسْرُوا النَّجَوَى الَّذِينَ ظَلَمُوا هَلْ هَذَا إِلَّا بَشَرٌ ﴾ ۲

﴿مِثْكُمْ أَفَتَأُتُرُكُ الْسِّخْرَ وَأَنْتُمْ تُبَصِّرُونَ ﴾ ۳

ئايىن نايىن لە لاى خوداي مىھەبانەوە بە تازەيى نىلا ئەوان گۈنى بۇ ئەگىن
كەچى گالىتەي پىن ئەكەن و حالىان وايد دلىان لەوە غافلە بىرى بکەنەوە و بزانن چى
ھە يە لە مەعنای ئەو ئايىتەدا بۇ ئەو بىشى سوودىيىكى لىنى وەرېگىن، وە ئەو كافره
ستەمكارانە لە ناو خۇيانا بە يەنامەكى ئەلىن؛ ئايى ئەم موحەممەدە غەيرى ئەوە
www.iqra.ahlamontada.com

ئادەمیزادىكى وە كۈو ئىيە يە چىيە؟ ئايا ئىيە دىن بۇ لاي ئە و كىتىيە جادووه كە ئەو
ئە يخوييەتىو و ئىيە يەش بۇي ئەپوانى؟!

﴿ قَالَ رَبِّيٌ يَعْلَمُ الْقَوْلَ فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴾

جا پىغەمبەر فەرمۇسى: خوداي من بە ھەموو وتارى ئەزانى لە ئاسمانا و لە زەویدا، چ جاي ئەو قىسىمە كى ئەوانە و خودا ھەموو وتارى ئېبىسىن و ھەموو نەپەننەك ئەزانى.

**﴿ بَلْ قَالُوا أَضَفَنَتْ أَحَدَنِمْ بَلْ أَفْرَنَهُ بَلْ هُوَ شَاعِرٌ فَلَيَأْتِنَا بِتَائِفَةٍ
كَمَا أَرْسَلَ الْأَوْلَوْنَ ﴾**

لا دە لەوە كە ئەلىن جادووه، لەبەر نەوە جادوو جىزىرىنى دىنلەيى ھەيە،
بەلکۈو ئەلىن: ئەو كەلامە كە بە كەلامى خودا نىشانى ئەدا لاي ئىيمە بىرىتىيە لە بازى
خەوى پىروپۇچ كە لە شەوا بىنۇنى، نە، خەو نىيە كە بىن ئىختىيار بىن تىيايا، بەلکۈو
درۆيە و بە ئارەزوو ھەلى بەستوو، نە، نە درۆي ھەلبەسراوىش نىيە؛ چونكە درۆي
وا ئەبىن گىرنگى بىن بىرى و بە ئاسانى ناكىرى، بەلکۈو خۆرى شاعىرە و كەلامە كەمى
شىعرە و ناوه رۆكە كەمى شىتىكى بەتالى وايە كە باوهەرى بىن ناكىرى، بەلام لە سوروه‌تى
حوكمىدايە، وە ئەگەر راست ئە كا پىغەمبەرە با ئايەت و موعجىزە يە كىمان نىشان بىدا
وە كۈو ئەو ئايەت و موعجىزانە كە پىغەمبەرە پىشۇوە كانى بىن رەوانە ئەكرا.

﴿ مَا أَمَنتُ قَبْلَهُمْ مِنْ قَرِيَةٍ أَهْلَكْنَاهَا أَفَهُمْ يُؤْمِنُونَ ﴾

خودا بە پىغەمبەر ئەفەرمۇسى: كە هەر ئاوه دانىيەك خواتىمان لەسەر وىرانكىدىنى
بۇوبىن وىرانمان كىرىدىن خەلکە كەمى ئىمانيان نەھىنارە بەو موعجىزانە كە بۆمان ناردۇون،
عەجەبا ئەگەر ئەمان دلخوازە كە يان بىتە جى ئىمان دىتنى؟!

﴿ وَمَا أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ إِلَّا رِجَالًا نُوحِي إِلَيْهِمْ فَشَلَوْا أَهْلَ الْذِكْرِ
إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴾ ٧

وه نه مان ناردووه به ره بهربى له پیش تودا چهن پیاوینکى به پایه و ما يه نه بىن
كه و هيمان ئه نارد بق لاياد و بير و باور و ئه حكامى دين و ئه خلاقمان نيشان
ئه دان بق خويان و بق گله كه يان، جا بىن پرسياز بکەن لهوانه كه خاوهن زانت و
خاوهن عيلمن ئه گهر ئيوه خوتان نه زان و ئاگاتان له و شتانيه نيه.

﴿ وَمَا جَعَلْنَاهُمْ جَسَدًا لَا يَأْكُلُونَ الطَّعَامَ وَمَا كَانُوا خَلِدِينَ ﴾ ٨

وه ئه و پيغەمبەرانه مان نه كرديبوو به چەن له شى كه روحانى بن و هکوو فريشته
و خوارده منى نه خون و لهوانه نبۇون كه نەمر بن و بمىتنەوه هەتا هەتايە.

﴿ شِئْمَ صَدَقَنَهُمُ الْوَعْدَ فَلَمْ يَجِدُنَّهُمْ وَمَنْ نَشَاءَ وَأَهْلَكَنَا الْمُسْرِفِينَ ﴾ ٩

وه له پاش ئه و كه رهوانه مان كردن بق سەر گله كانيان و موعجيزادى داوا كراوم
بق دەرخستن و هيشتا هەر گله كانيان ئيمانيان نەھيتا و سەرپيچيان كرد، ئه
بەلىئىنه كە دابۇوم بېيغەمبەرە كان دەربارە سزادان و له ناوبردى ئه و گله تاوانبارانه
بەجىمان هيتنى و پيغەمبەرە كانمان رزگار كرد لە گەل ئه و كەسانەدا كە ويستانان رزگار
بىن، و هکوو ئهوانه كە موسولمان بوبۇون و پياوه خراپە له سنور دەرچۈوه كانمان
لە ناو بىرد.

﴿ لَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ كِتَابًا فِيهِ ذِكْرٌ كُمْ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴾ ١٠

به راستى ئىمە كىتىيەكمان نارد بق لاتان كە له كىتىيەدا هەيە زىكىر و تاعەت بق
ئيۆه، ئه و زىكىر و تاعەت كە له دنيادا سەرىيەر زتان ئه كا و له قيامەتا سەرفەرازتان
ئه كا بە مەرجى رەفتارى بىكەن

وه يا كتبيتكمان بۇ ناردن كه بۇ رۆزگار ناو و شورهت و پايه و رىزى تىا هەيە
بۇ ئىوه بهم ئيعتىبارە يە كەمجار لە ناو ئىوهدا نازل بۇوە و سەرەتاي ئىرشادە كەى لە[!]
لاى ئىوه بۇوە، ئايا ئىوه ھېشتا عەقل ناگىن و ئەم شتانە لىك نادەنەوە؟!

﴿وَكُمْ قَصَمْنَا مِنْ قَرِبَةٍ كَانَتْ ظَالِمَةً وَأَنْشَأْنَا بَعْدَهَا قَوْمًا أَخْرِيًّنَ﴾

11

وه زۆر گوند و ئاوه دانىمان وىزان كرد بە سەر يە كىدا چونكە خەلکە كەى سەتكار و
بە درەفتار بۇون، وە لە پاش ئەوان گەلىتكى ترمان لەو ولاتهدا دروست كرد و ئاوه دانىمان
كىدەوە.

**﴿فَلَمَّا أَحَسُوا بَأْسَنَا إِذَا هُمْ مِنْهَا يَرْكُضُونَ ۚ ۱۲ لَا تَرْكُضُوا وَأْرْجِعُوْا
إِلَى مَا أَثْرَقْتُمْ فِيهِ وَمَسَكِنَكُمْ لَعَلَّكُمْ تُشَلُّونَ ۚ ۱۳﴾**

جا لە كاتىكىدا ئەھلى ئەو ئاوايانە هەستيان بە قار و سزاى ئىمە كرد كوتۈپىر لە[!]
ترسى گيان بە غار و راكردن لەو گوندانە دەرچۈون بۇ ئىوه لەو سزا يە رىزگار بىن،
منىش بانگم كردن بە هوى پىغەمبەرى ئەو چەرخەوە و بە گاللەوە پىم وتن: ئىستە
غار مەدهەن و لە شويىنى خۇتان دەرمەچن و بىگەپىنەوە بۇ سەر ئەوهى كە كردىن و بۇ
تەماشاي تۆلەي ئەو زىادەرەۋىيە كە لە ئىوهە دەركەوت و بىگەپىنەوە بۇ شويىنە كانتان
ھىوا ھەيە پرسىيارتانلى بىكىرى چى بىكەن لەگەل پىغەمبەرە كانا ئىتاعە يان بىكەن ياخىدا
نە! دىارە ئەم مەعنایە واقىعە لە سەر گاللە كردن بەم كۆمەلە كە شىاوى سزا بۇون و
سزايان بۇ رەوانە كراوه.

﴿فَالْأُولُوا يَوْمَنَا إِنَّا كَانَ ظَالِمِينَ ۚ ۱۴﴾

ئەوانىش كە حالى بۇون راكردىيان لە ولاته كە بىن سوودە و تىان: ھاوار بۇ ئىمە بە[!]
راسلى ئىمە سەتكار لە خۇمان و لە خەلک كرد.

﴿فَمَا زَالَتِ تِلَائَ دَعْوَتِهِمْ حَتَّى جَعَلْنَاهُمْ حَصِيدًا خَمِدِينَ ﴾
١٥

همیشه هر نه و قسه و و تاره بیان نه کرد و هکوو ئینسانیتکی داواچی چون هر مه به سته کهی دوپات نه کاته و هه تا به هیزی نه و سزا که حه واله کرابوو بؤیان نه وانهم کرد به کشتیکی ده رکراوی دورو اوی که و توو له سهر زهوي، واته تا مردن.

﴿وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لَعِينَ ﴾
١٦

ئیمه ناسمان و زهوي و ناویه ینی نه وانمان به بی سوود و هکوو یه کن گالتھ بکا دروست نه کردووه.

﴿لَوْ أَرَدْنَا أَن نَنْخَذَ لَهُمَا لَا نَخْذَنَهُ مِن لَدُنَّا إِن كُنَّا فَاعِلِينَ ﴾
١٧

نه گهر خواستمان لهو بوایه که نه سباین له گالتھ و گه پ رابگرن له لای خومان رامان نه گرت نه گهر شتیکی و هاما ن بکردا ين.

﴿بَلْ نَقْذِفُ بِالْحَقِّ عَلَى الْبَطِيلِ فَيَدْمَغُهُ فَإِذَا هُوَ زَاهِقٌ وَلَكُمُ الْوَيْلُ
مِمَّا نَصِيفُونَ ﴾
١٨

به لکوو ئیمه عاده تمان وايه که حق بدیین به سهربه تالا، واته واز لم خملکه بتپه رسته هه وابازه ناهیین که بهو شیوه رابویزین، به لکوو به هوى و هى ناسمانه و هه و رهوانه کردنی ره ببره وه باری گرانی حق و حقیقت و ئایین و شهريعته نه نیزین بؤ خملکی جیهان و شوتنه وار و پاشماوهی نه و به تاله له ناو نه بین کاتن لایان کرده وه هیچ نه ماوه. وه هاوار بؤ ئیوه له و قسه بی سوود و پوچانه که نه یکهن که نه لین خودای ته عالا نه ناسمان و زهويه بؤ گالتھ و سهیران دروست کردووه. حاشا.

﴿وَلَهُ مَن فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ عِنْدَهُمْ ﴾

وه هه ر بُو خودایه به په یدا کردن و مولکایه تی و دروست کردن و سهرداری کردن ئه وانهی وان له ئاسمان و زهويدا و ئهو مهلايیکه تانه يش که به پایه وان له لای خودا، واته ئه هلی عباده ت و تاعه تن.

﴿لَا يَسْتَكِرُونَ عَنْ عِبَادَتِهِ﴾

حالیان وايه خویان به گهوره نازانن به رابه ر به بهنده یی کردن بُو خودا.

﴿وَلَا يَسْتَحِرُونَ﴾ ١٩

وه ده سبه ردارنابن له ئيش و کاري خویان و ماندوو بوونیان به سهردا نایي.

﴿يُسْتِحُونَ الَّيْلَ وَالنَّهَارَ لَا يَفْتَرُونَ﴾ ٢٠

خودا به پاک ئه گرن و پاکی دانه نین له سيفه تی نوقسان له شه و روزا و سنتی ناکه ن و سنت نابن له بهنده یی کردن.

﴿أَمْ أَخْذُوا مِنَ الْأَرْضِ هُمْ يُنْشِرُونَ﴾ ٢١

يا خهير نهوان چهن خودایه کيان بُو خویان بپيارداوه له زهويدا که ئهو خودایانه مردوو زيندوو ئه کنه وه و حمشريان ئه که ن؟

﴿لَوْكَانَ فِيهِمَا إِلَهٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا فَسُبْحَنَ اللَّهَ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ﴾

22

جا خودا بُو به تالکردن وهی گومانی موشریکه کان ئه فه رمویت: ئه گه ر بیجگه له خودای عالم چهن خوداین له ئاسمان و زهويدا بیوايه به عاده ت پیویست برو زهوي و ئاسمان تیك بچونایی، وه له سه رنهم یاسای دامه زراوه نه مانایه ته وه؛ چونکی خاوون کاري زور له سه رئداره و په رستیاری شوین به زوری جیاوازی نه که ویته ناویانه وه، له بمر ئوه له کاتی جیاوازیدا یاسا تیك ئه چنی، که وابن زاتی په رو هر دگار

که ناوی «الله» یه و پهروه‌ردگاری ئهو عەرشە گەورەیه کە ئىحاتەی بە کائىناتا داوه دوورە لەوهى ئهو كافرانە گومان ئەبەن وەكۇ بۇونى شەرىك و هاۋىرى بىن بۇ ئەو. بىزانن! ئەم ئايەتە بەرزە بەپىزە گەلى بەھىزە بۇ گەياندىنى تاق و تەنیاپى خودا؟ چونكى بە ھەموو بارىتكدا بۇ دەللىل ئەشى ئەگەر ئىنسان لەگەل ئىنسانى كەم بىرا قىسە بکا لەسەر عادەت و شىتوھى «خەتابەت» ئەرۋا بە رىدا و دەلىلە كەى دائەمەززى لەسەر شىتوھى «ئىقناعيات» و تەماشاي غالب وەكۇ مەعنای ئايەتە كەمان بەو شىتوھى لېدайىوه.

و ئەگەر لەگەل ئىنسانى زانا و شارەزادا قىسە بکا لەسەر ياساي ئىستىدلال بە بورهان ئەللىن: مەعنای فەصادنەبۇون و دەرنەچۈونە بۇ وجود جا لەبەر ئەو کە خودا پىتىيىستە «واجِب الْوُجُود» بىن و داماوى رووى تىن نەكا و ھەرجى بۇ خودايىن بىشى پىتىيىستە بۇ ئەوي ترىيش بىشى؛ چونكە خوداكان لە لەوازىمى زاتى خۆيانا موساوى ئەبن لە تەفسىری ئەو ئايەتە پىرۆزەدا بۇ شىتوھى بەلگەھېتىنەو ئەللىن: ئەگەر خودا لە جىهانا زۇر بواين ئەزهلى و ئاسمانە ھەر نەدەبۇون؛ چونكە ئەگەر بۇ ھەموو يەكىن لەوانە موعارەزە ئەوانى ترىيان مومكىن ئەبۇو ئەو لەم سوروه تەدا هيچيان نەدەبۇون بە خودا، چونكى خودا نابىن موعارەزە بىكى، و ئەگەر بۇ هيچيان موعارەزە ئەوي ترىيان مومكىن نەدەبۇو ئەوه دووبىارە هيچيان نەدەبۇون بە خودا، چونكى ئەو كەسە کە خودايە واجبە دەستى بىرۋا بەسەر ھەموو مومكىتىكى زاتىدا وە مادام ئەو كارە ھەركاميان بىيەۋى بىكەت پىتىيىستە مومكىنى زاتى بىن ئەوه ھەرجۇن ئەوييان ئەتوانى ئەمېشيان ئەتوانى بەرانبەرى بکا، وە كاتى ئەتوانى ئەو بەرانبەرىيە بکا پىتىيىستە عاچزىن لە مومكىنى زاتى و عەجز لە مومكىنى زاتى مەعنای وايە خودا ئىنی، وە لە سوروه تىكاكا هيچيان خودا نەبۇون وا عاللم دروشت نەبۇو؛ چونكى عاللم ئەسەری خالىقى «واجِب الْوُجُود».

﴿لَا يَسْتَعِلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُشْلُونَ﴾ ۲۳

ئه و خودایه له بەر گەورەبى و دەستەلاتى و ئىستيقاللى بە تەسەرەپ لە كائيناتا پرسىارى لى ناكرى لە هەر شتن ئېكى، وە ئەو كافرانە و ئەو ئەھلى ئاسمان و زەوييە ھەموو ئەگەر كارى بکەن پرسىاريان لى ئەكرى له بەر ئەوه كە بەندە و مەملۇوکەن، ياخود له بەر ئەوه كە خودا زانىارى رەساي ھەيدە بە ئىستە و لەمەولا و بە سوود و زيانى ھەموو كرده و بىن، كارى ناكا خالى بىن لە حىكمەت له بەر ئەوه پرسىارى لى ناكرى بە رەخنه گىرى، بەلام غەيرى ئەو ھەركەسىن شتن بکا پرسىارى لى ئەكرى له بەر ئەوه زانستى رەساي نىيە چاك بە خراب ئەزانى تەركى ئەكا و خراب بە چاك ئەزانى و ئېكى.

﴿أَمْ أَتَخَذُوا مِنْ دُونِهِ مَأْلَهًا قُلْ هَاتُوا بِرَهْنَكُمْ هَذَا ذِكْرٌ مَّنْ مَعَ وَذِكْرُ مَنْ قَبْلِي بَلْ أَكْرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ الْحَقُّ فَهُمْ مُعْرِضُونَ﴾ ۲۴

يا خەير ئەو كافره موشرىكانە چەن خودايە كيان گىتوووه بۇ خۆيان بۇ پەرسىيارى بىتىجىگە لە زاتى «واجب الوجود»، جا تو ئەى پىغەمبەرى خۆشەویست بىيان بلىنى: ئىتىه دەلىلىتكى راستى باوھر پىتكراوى عەقلى يانەقلى بەھىتىنەوە لەسەر وجودى ئەو شەرىيكانە؛ چونكى ھەر داوايىن دەلىلى لەسەر نەبىن بە عەقل يابە نەقل ئەوه پۈوج و بەتالە، بىن تەماشاي ئەم كىتىبە بکەن كە بە وەحى بۆم هاتوووه ئەوه ئەم قورئانە كە هاتوووه بۇ لام زىكىر و ئىرشاد و وەعز و ئىعتىبارە بۇ ئەوانە كە وان لە گەلما وەكۈو ئومىمەتە كەم بىن، وە زىكىريشە بۇ ئەو كەسانە و ئەو كۆمەلەنە كە لە پىش مندا بۇون؛ چونكى ئەم كىتىبە بە درىزى باسى ئەوان و پىغەمبەرە كانى ئەوان ئەكا بە جۆرى ھەر زانىيىن تەماشاي بکا باوھر ئەكا بە گەورەبى دىنى ئىسلام و گەورەبى ئەم قورئانە،

بِلَّکُو زَرْبِهِ ثُو کافرانه لہ زانستی راست بین بشن و فرق ناخمن لہ بینی حق و بتالدا، جا لمہر ئے مہ همومو ئیعزاز ئئین لہ ئیمان و بیہ کناسینی خودا.

﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا نُوحَىٰ إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا

۲۵ أَنَا فَاعْبُدُونَ﴾

ئیمه هر پیغامبریکمان ناردووہ وہ حیمان بتو ناردووہ: کہ ہیچ خودایی نیہ بنهنے بکری من نہبی، دھی هر بنهنے بکنے.

﴿۲۶ وَقَالُوا أَنْخَذَ الرَّحْمَنُ وَلَدًا سُبْحَنَهُ، بَلْ عِبَادٌ مُّكَرَّمُونَ﴾

ئو کافرہ موشیکانہ و تیان: کہ خودای میہرہ بان نہ ولادی بتو خوی بریار داوہ، حاشا خودا پاکہ لهو بله کو نہوانہ کہ کافرہ کان بہ شہریکی خوای دائے نین چند بنهنے کی ریزلی نراون و بہ ملائیکہ خودا له قلمدراؤن.

﴿۲۷ لَا يَسِيقُونَهُ بِالْقَوْلِ وَهُمْ يَأْمِرُهُ يَعْمَلُونَ﴾

نہو بنهنے بہ حورمه تانہ ناکہونہ پیش خوداوہ لہ قسمدا واتہ موخالہ فہی ئہ مری ناکہن و هر فرمانی دھر بکا بتو سہریان رہفتاری بین ئے کہن.

﴿۲۸ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفُهُمْ وَلَا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنِ ارْتَضَى

وَهُمْ مِنْ خَشِيتِهِ مُشْفِقُونَ﴾

خودای تعالا زانیہ و نہزانی بھوی کہ ئو فریشتانہ لہ پیشا کردوویانہ و لمہ ولایشہو ئیکہن، وہ تکا ناکہن بتو تاوانباری نہبی کہ خودا رازی بین بھوی تکای بتو بکری، وہ همومو لہ ترسی خودا ئہلہ رزن.

﴿۲۹ وَمَنْ يَقُلْ مِنْهُمْ إِنَّهُ إِلَهٌ مِّنْ دُونِهِ، فَذَلِكَ نَجْزِيَهُ جَهَنَّمَ كَذَلِكَ

۳۰ نَجْزِي الظَّالِمِينَ﴾

وه هر کام له و فریشتنه یال له غه‌یری نهوان له خه‌لایق بلئی: من خودام و به‌نه‌ییم
بؤ نه‌کری نهک بؤ خودا نهوه جه‌زایان نه‌ده‌ینه‌وه به دوزه‌خ، وه هروه‌ها جه‌زای
سته‌مکاره کان نه‌ده‌ینه‌وه.

کاتن که خودای ته‌عالا فرموموی: هر سوروه‌تیکمان ناردووه هر له گه‌ل ته‌وحیدا
ناردوه‌مانه و فریشته کان به‌نه‌یی خودان و خودا ئاگای له هه‌موویان هه‌یه، هات
لهم ئایه‌تanhه‌دا چهن بملگه‌یه کی نیشان دا له سه‌ریه‌کیه‌تی و ته‌وانایی خزی به هه‌موو
با به‌تئی ده‌ری بزی و فرموموی:

﴿أَوْلَئِرَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ كَانَا رَتْقًا فَفَتَّقْنَاهُمَا﴾
نایا نه و کافره بین نیمانانه نایین به چاو، وه یا نازانن به عه‌قلی خزیان، وه یا به
بیستان له زانایان که هه‌موو ئاسمانه کان و زه‌وی لکا بوون به یه‌کمه‌وه له پاشان له
یه‌کم جیا کردنوه، عدرزم کرد به عاله‌میکی جیگه و ریگه‌دار و ئاسمانه کانیش
هه‌لپری و ته‌رتیبی نه‌وزاع و پیویستی هه‌موو لایه‌کیانم به‌جئی‌هینا؟

وه یاخود نایا نایین یا نازانن که ئاسمانه کان و شک و بین خیث بوون و سوودیان
لئی و هرنده‌گیرا هه‌تا گوشادمان کردنوه و ده‌رگای خیتم کرده‌وه بؤیان به‌وه که باران
بیارتین بسه‌ر زه‌ویدا، وه نایین یا نازانن که زه‌وی و شک و بین خیث بوو هه‌تا هه‌ناسه
پیدا و سوودی له باران و هرگرت و گیا و دارم تیدا رواند و وام لئی کرد کشتوكالی
تیدا بکری و سه‌رچاوهی ئاوم تیدا دروست کرد بؤ سوودی گشته له هه‌موو کاتیکا
و بؤ سوود و هرگرتی گیانله‌به‌ران.

﴿وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيًّا﴾

وه دروستمان کرد له ئاوى پشته نیزینه و سینه‌ی میئنه هه‌موو گیانله‌به‌ری.
وه یا به هۆی ئاوه‌وه دروستمان کردووه هه‌موو شتئی له گیانله‌به‌ران و اته له‌وانه
که نهش و نما نه‌که‌ن و هکوو دار و گیا و گول و کشتوكال و گیانله‌به‌ران.

﴿أَفَلَا يُؤْمِنُونَ﴾ ٣١

نایا ھىشتا ئەو كافرانە ئىمان نايەن بەوه كە خوداي تەعالا تاق و تەنبا و تەوانا و زانايە و پىويستى بە كەس نىيە و بىشەريك و بىويتىنەيە و فريشته و غەيرى فريشته دروستكراوى ئەون؟!

﴿وَجَعَلْنَا فِي الْأَرْضِ رَوَسِيَّا أَنْ تَعِيدَ بِهِمْ﴾

وە داماننا و دروستمان كرد لە زەويىدا چەن كىيى بىلند و بالا نەكا زەوى بە ھۆى ھەلپە و تەكانى بوركانى ئاگرىنەوە مەيل بىكا بەو گيانلەبەرانە كە هان بەسەرييەوە و لارەيان بىن بىكا و بىان جۈولىنى و بە جارى لە ناويان بەرى، وە يا بە ھۆى ئەو كىيە قورسە بەرزانەوە زەويىمان دامرکاند و لە قورسى و سووكىدا كىش و ئەندازەمان بۇ دانا نەكا لە كاتى ھەلسۇورىان و دەورەدانەوە لە مەدارى سوورانەوە خۆيىدا لاربىتەوە و ئەوهى وا بە سەرييەوە گىرۇدە بىن.

﴿وَجَعَلْنَا فِيهَا فِجَاجًا سُبْلًا لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ﴾ ٣٢

وە دروستمان كرد لە زەويىدا چەن رېنگايىن، واتە چەن شويتىكى وەها بۇ ھاتوچقۇي نادەمیزاد بەكار بىن بۇ ئەوه ئەوان شارەزاي ھەموو شويتىنى بىن لە زەوى و دەشت و سارا و كەز و كۆسارا ھەتا ژىوارى خۆيان بەجى بىتنى بە ھۆى ئەو شتانەوە لە زەويىدا وەرى ئەگرن، يا بە ھۆى تىجارەت و ئالى و وىرەوە.

﴿وَجَعَلْنَا السَّمَاءَ سَقْفًا مَحْفُظًا وَهُمْ عَنْ أَيِّنِهَا مُعَرِّضُونَ﴾ ٣٣

وە ئاسمانمان كرد بە سەقفيتىكى راگىراوى پەنادرارو لە كەوتىن و پارىزراو لە كەم و كۈپى بۇ ئەوه كە وەزىعى دنيا و دەرچوون و ئاوابۇونى مانگ و رۆز و ئەستىرە كان لمىرى ياساي عادەتى دەۋامدار بىن و نادەمیزاد سەريانلى ئىتكى نەچىن و بتوانى لە

ماوهی ژینا ژیواری خویان به جنی پتن، و لحال نه و کافرانه لمو کاره رووداونه دا
که له ئاسمانه کانا روو ئدهن وه کوو هاتوچوی ئهستیره کان و راگرتنى مهداره کان و
کەم و زورى نورى ئهوان ئیعراز ئهنجن و بقیان ناروانن و سوودیان لى ورناگرن
ھەتا ئە و شتانه بکەن به بەلگە لەسەر گەورەبى و تەنیابى خوداي تەعالا.

وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ الْيَلَّ وَالنَّهَارَ وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلُّ فِي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ

وە خودا ئە و خودایە پاش خەلقى ئاسمان و زەوی شەو و رۆزى دروست كرد
ماوهی تارىكى و رووناكى دروست كرد، مانگ و رۆزى دروست كرد، ھەتا به ھۆى
دەرچوون و ئاوا بۇونى ئەوانەو شەو و رۆز و حفته و مانگ و سال و چەرخ و
زەمان دروست بىن و ئادەمیزاد لە سوود وەرگرتنى خوی ئاگادار بىن و ئەو رۆز و
مانگە هەركام لە دائىرە يەكدا لە ئاسمانه کانا مەلەوانى ئەكەن، واتە هاتوچوی سافى
بىن گرى ئەكەن وە کوو مەلەوان لە ئاوا، ئەمانە كە باسمان كردن ھەمۇيان ئەبن بە
ھۆى دەليل، ياخىن دەليل لەسەر ئەو خوداي پەروەردگارى «واجب الوجود»ى
قەدىم و باقى و تاق و تەنبا و بىنیاز و دەۋامدار و بىن وىتنە و زانا و تەوانا و خاونە
خواست و بىنا و شەنەوا و ئاگادار لەسەر ھەمۇو كارى و لەسەر ھەمۇو گىاندارى
ھەيە، ھەر ئەو كە دروستى كردوون و ھەر ئەو كە دەۋاميان پى ئەدا و ھەر ئەو
ئىيان ژىننەتەنە خواست نە كا ھېچ شتى نابىن كە خواستى كرد ئەبىن و تا خواستى
لەسەز مانى بىن ئەمېننى و وىستى نەمېننى نامېننى. جا خودايىن وەها بىن پىويستە ھەمۇو
ھۆشيارى باوهەرى پى بکا و فەرمانى ئە و بەجى بىنن و لە خەتى ئەمرى ئە دەرنەچى
تا بەر خەلاتى پېرۇزى بکەۋى.

لەم شوينىدا چەن باسى ھە يە پىيوىستە ئاگاداريان بن!

يە كەم: خاوهنى تەفسىرى «تەنتاوى» مەشهۇر بە «جەواھەر» لەم ئايەتەدا ئەلىت: زاناكانى ئەوروپايى لەسەر زانىاري خۆيان ئەلىن: وەختى خۆى مادەي رۆز خې بۇوه و وەك ئاگر بۇوه و چەن ملىون سال بە دەوري مەركەزى خۆيا هەلسۇوراوه و هەموو ئەستىرە گەپۋەكە كانى جىهان لەگەل ئەودا بۇون و پاش ماوهىي ئەم زەوييە كە جىيگەي ئىمەيە لە رۆز جىا بۇوهتەوە لە بەر خىرا سۇورانەوهى رۆز و لەم شوينى خۆيەدا مایەوە، ھەروا گەلى ئەستىرە تىريشى لى جىا بۇوه.

وە گەلى ئەستىرە خولوكى تر لە جىهاندا لە گەلى رۆزى تر لە جىهانا، كە لە ئىمەوە دوورن، جىا بۇونەوە و مادەي لەشيان لەبەر دوورى بە بچۈوك دەرئەكەوى، وە ئەمانە بە گۈمانى ئەوان كەمتر نىن لە سىيىەد ملىون زەوى ئاوهدان و، ئەلىن: ئەو ئەستىرانە كە لە رۆزى ئىمە جىا بۇونەتەوە ھەمووييان ئاوهدان نىن و لەوانەيە ئەستىرە «مەرپىخ» يىش ئاوهدان بىن. وە ئەلىن: ئەم زەوى ئىمە لە رۆز جىا بۇوهتەوە و رۆزىش لە رۆزىكى ترى لەو گەورەت، ھەروا باقى رۆزەكانى تىريش ئەستىرە يان لى جىا بۇوهتەوە. وە ئەم بىرە لە ئەوروپادا مەشهۇرە. ئەم ئەندازە لە كىتىبى «جەواھەر» بىرلە.

وە بازى زانى خاوهن ئىنساف لە موسۇلمانان فەرمۇويانە: قورئان كە كىتىبى دىنى ئىسلامە و بۇ سەر پىغەمبەر ﷺ هاتۇوهتە خوار ھەرچەن گەلى شتى تىايدە و ئىنسان ئەگەر بىانزانى ھەمووى خىرە و زانىارييە، بەلام ئەو شتانە بە ئاسانى نازارىن و سالەھاي ئەوى و قوتابخانە و «رەصد» و دۆزىنەوهى ئەوى، ئەوهى بۇ ئىمە پىيوىستە بىانزانىن ئاياتى بىر و باوهەر و ئەحكامى دىنى ئىسلام و ھەرچى پىيوىستە بۇ راگرتىنى ئىسلام لەوانەي كە حەزرەت ﷺ گەياندوونى بە ئىمە و بۇ موسۇلمان رەوا نىيە بکەويتە شوين «ئىكتىشافات» ئى كە تا ئىستە لەسەر حالىك دانە مەزراوه و ھەر چەن

سالئن کومه‌لئ زانای تازه دین و زور له رای زانایانی پیش خویان به هله دانه‌نین، ئهنا مادام ئهو بیره پیشوانه هله بعون ئه گمر ئیمه قورئان بپرین به سهر ئوانه‌دا پیویسته ئالّوزی روو بکاته مانای قورئان و حاشا قورئان دووره له هله و شتى ناریئك.

ئیمه حه‌قمان وايه له تفسیری قورئانا ئوهی به شیوه‌یه کی راست له حهزره‌ته و گه‌یشت‌تووه پیمان و هری بگرین، وه ئوهی به ده‌لیلیکی یه‌قینی سابت بوو و هری بگرین ئیتر حه‌قمان نیبه بکه‌وینه شوین قسه‌ی هر کومه‌لئ زانیارئ که خویان له ناو خویانا دلیان به ته‌واوى دانه‌مه‌زراوه، وه ئهو ئه‌حوالانه حه‌واله ئه‌که‌ین به که‌شفی عیلمی له موسته‌قبه‌لدا ئه گمر خودا ریکی بخا بومان.

لهمه و پیش یونانیه کان ئه‌یان‌وت: ئاسمانه کان ماده‌یان و هکوو ساجی ئاسنین وايه و ئه‌ستیره کان و هکوو بزمار داکوتراون بموانا و حمره‌کات و سیفه‌تی ئاسمانه کان و ئه‌ستیره کان و نیسبه‌تدانی حمره‌کات له ئه‌ستیره کان مه‌جازه. ورده ورده ئهو بیره گورپراو چهن بیری‌تر يه‌ک به داوى يه‌کا هاتن و رؤیشتن، ئیسته ئه‌لین: ئاسمانه کان «أثیر» ن و ماده‌ی تایبه‌تین و ههموو ئه‌ستیره کان گه‌وره و بچوک وان لمو عالمه‌می ئه‌سیره‌دا، بازیکیان ئه‌سوورپینه‌وه و بازیکیان ناسوورپینه‌وه، و له جومله‌ی ئوانه‌یه که ئه‌سوورپیته‌وه ئه‌نم کوره‌ی زه‌وییه که ئیمه واين به‌سه‌ریه‌وه، و له ههموو بیست و چوار سه‌عاتیکدا جارئ به دهوری خویا ئه‌سوورپیته‌وه، وه ههموو سالیکی رؤژیش - واته سیسده و شهست و شهش رؤژ و شتیک - جاریک به دهوری رؤژا ئه‌سوورپیته‌وه، وه بازی ئه‌لین: رؤژ به دهوری خویا ئه‌سوورپیته‌وه و بهس. وه بازی ئه‌لین: رؤژ له گه‌ل ههموو ئه‌خولوکانه‌دا که تاییعی ئهون و به دهوریا ئه‌سوورپینه‌وه به جارئ له عالمه‌ما ئه‌سوورپینه‌وه. به هرحال به زاهیری ئایه‌ت ئه‌مه‌یه که مانگ و رؤژ هر يه‌ک له فله‌کی خویدا، واته مداری خویدا، ئه‌سوورپیته‌وه، همروا به به‌لگه ده‌که‌وت‌تووه و

لە زاھىرى بازه ئايەتنى يىستفادە ئەكىرى كە زەویش ئەسۇورىتەوە و ژمارەي ئاسمانەكان
حەوتەن و ئاسمانى نزىكىيان لە ئىمەوە جوان كراوه بەو ئەستىرەانە واتە ھەرچى
ئەستىرەي وا پىتوھەممو يەك ئاسمانە و بە ئاسمانى نزىك لە زەوى حىسىب ئەكىرى
ئىتىر باقى حەوت ئاسمانەكان وەزعىان والە عىلىمى خودادا و بۇ ئىمە دەرنە كەوتۇو،
بەلگۇو لە پاشەرۇزدا دەرىكەۋى ئىتمە لە ماناي ئايەتىكىدا دەخلى بە زانىارى
كەشافانەوە بىن رائەوەستىن؛ چونكى ئەوانە بەسراون بە زانىارى زانىيان و پىشكىنى
راستەقىنەوە.

دووھم باسمان ئەمەيە: لەم ئايەتanhدا هەتا ئاخىرى ئايەتى سى و سى كە ﴿كىل في
فلک يسبحون﴾ شەش بەلگەيان تىايە لەسەر توانا و يەكىيەتى خودا.

۱. بەلگەيە بۇ ئەوە كە ئەم ئاسمانانە لەگەل زەویدا پېكەوە بۇون و خوداي تەعالا
لەيدىك جىاي كردوونەتەوە، وە ياخود ئاسمان بە چىا و زەوېيەوە بە جىا دروستكراون
بەلام بۇ ئەوە كە سوودىان لىپەيدا بىن بۇ ئەھلى عالەم خودا باران و با و بەفر و
نمى لە ئاسمانا دروست كردوو و ئىستىعدادى دار و گىارواندىن و پىنگەياندىنى
كشتوكالى پىداواه هەتا ھەممو گىانلەبەرى لەمانە سوود وەربىرى.

۲. ئايەتى ﴿و جعلنا من الماء كل شيء حي﴾ كە مەعنایەكى ئەو بۇ ھەرچى زىندۇو
بەو مەعنایە قابىلى نەش و نمايە، وەكۈو دار و گىا و گىاندار لە ئەنواعى حەيوان و
ئىنسان ھەمموسى لە ئاوا دروستكراوه بەم مەعنა لە سەرەتاي دروستكىرىدىا پىويىستى
بە تەپى ھەيە.

وە مەعنایەكىشى ئەو بۇوە كە ھەرچى گىانلەبەرە لە عالەمى مەحسوسى ئىمەدا
ھەمموسى لە ئاوى نوتقەي باوڭ و دايىك دروستكراوه، خواھ گىانلەبەرى خاوهن
بەچكەي زايىن بىن ياخود لە ھېلىكە دەربچى، بەلام فريشته و جىنەكان لە عالەمى
مەحسوسى ئىمە نىن و لەم ئايەتدا مەقسۇدمۇن نىن و رەختەيان بىن پەيدا نابىن.
www.iqra.ahlamontada.com

٣. «جعلنا في الأرض رواسي أن تميد بهم».

۴. # جعلنا فيها فجاجاً سبلاً * که ئەم دانان و داچەقاندى کيۇھ بەرزاھ بۇون بە
ھۆى ھاۋىكىشى دامەزرازىنى زەھى لە كاتى جموجۇولا، ئەگەر يەكى خولخولۇكە يەن
نيوهى دار و نيهە ئاسن ھەلسۈورپىتىنى تېن ئەگا کە ھەلسۈورپانە كەرى رېڭ و پېڭ
نېيە، بەلام ئەگەر ھەمووی ئاسن يَا ھەمووی دار يَا لەسەر نىسبەتىكى يەكسان
ئاسن بە خولخولۇكەدا دابكوتىرى ئەو سۈورپانە كەرى باش ئەبن.
ھەروەھا رېڭخىستى شويىنى تايىەتى بۇ ھاتوچۇرى ئادەمیزاد بە سەر زەھىدا
بەلگەبەك. گەۋەدە لەسەر مېھمانى و تەوانانى و تەنھاھىم خودا.

۵. *و جعلنا السیاء سقفاً محفوظاً* به راستی ئاسمان و ماده‌ی راسه‌ری ئیمه له هم
جوری و به همراه که یفیه‌تى بىن راگرتنى ئهو ئاسمانه و ئهو ئهستیرانه که وان تیایا
له گەل هاتوچۆی ئهوانه يان که ئه جوولىن بەو ئەندازه تايیه‌تییه له توندى و سستى
بە بىن ئەوه بە سال‌های سال راوه‌ستانى هەبىن، وە ياخود لادانىكى هەبىن له خەتنى
خۆي بە گەورەترين بەلگە له سەر گەورەبى زاتى خودا ئەناسرى.

٦. ثایه‌تی: *و هو الذي خلق الليل والنهار والشمس والقمر.. الآية* ته ماشا بکهن له سهر ته قدیری دروستکردنی عالم و دروستکردنی نادمه میزاد نه گهر له جیهاندا مانگ و خور نه بواهه و شهه و روز پهیدا نه بواهه له هلهاتنی روز و ناوابونیه و رووناکی شهه و پهیدا نه بواهه به هری مانگه شهه ووه کار و باری نادمه له کاسبی کردن و ناسایش و هرگرتن و ناگداری به سهر کاتی کار و کاتی ناسایشدا و به سهر هاتنی و هخت و واده‌دا به قه‌تعی بهم شیوه جوانه نهدبوو و کار و باری دنیا دهشیوا.

﴿وَمَا جَعَلْنَا لِبَشَرٍ مِّنْ قَبْلِكَ الْخُلُدَ أَفَإِنْ مِتَّ فَهُمُ الْخَالِدُونَ﴾
 نه و کافرانه نه لین: وازی لئی بیتن چاوه‌ری ثکهین هه تا نه مری ئیتر رزگارمان نه بین
 له دهستی! جا بیان بلی: ئیمه بریارمان نه داوه مانه وهی هه تا هه تایی و نه مری بتو هیچ

ناده میزادی له پیش تودا هتا تو دهامت بی، وه کوو خدلک نه من تویش نه مری، به لام نه گهر تو بمری ئایا نه وان هر نه میننه وه هه تا هه تایه؟! حاشا! که وابن مردنی که س جیگه شادی نیه بُ که س، مردن ده ردیکه رو و نه کاته هه مموو گیانله به ری و که س له چنگی قوتار نابی. وه له لایه کی تره وه مادام تو بوروی به هۆی بلاو کردن وهی دین نه گهر بمری له پاش مردن سزا زیاتر هیچ باره یه کیان نیه. به لام نه و کافرانه پاش مردن سزا زیاتر هیچ باره یه کیان نیه.

﴿كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةٌ الْمَوْتُ وَبَلُوْكُمْ يَالشَّرِّ وَالْخَيْرِ فِتْنَةٌ وَإِلَيْنَا

﴿ثُرَجَعُونَ﴾ ۳۵

همموو گیانله به ریک پیویسته مردن بجهڑی، وه مامه لهی به راوردکه رтан له گه ل نه کهین به خرابه و چاکه و بهو شتانه تاقیتان نه کهینه وه و هر بُ لای ئیمه يش نه گه پیزرنیه وه.

**﴿وَإِذَا رَأَاهُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ يَتَحْذَوْنَكَ إِلَّا هُزُوا أَهَنَّا
الَّذِي يَذَكُرُ مَا لَهُتُكُمْ وَهُمْ بِذِكْرِ الرَّحْمَنِ هُمْ كَفِرُونَ﴾**

﴿﴾ ۳۶

کاتنی کافره کان چاویان نه که وی به تو به چاوی سووک سهیرت نه کهن و نه تکمن به گالتنه جاری خوبیان و نه لین: ئا نه مهیه که ناوی خودا کانی ئیوه به خرابه نه با؟ وه نه وان کوفر نه کهن به قورنان که زیکریکه له لایه نی خودای میهربانه وه هاتووه.

﴿خُلُقَ الْإِنْسَنُ مِنْ عَجَلٍ سَأْوَرِيكُمْ إِيَّنِي فَلَا تَسْتَعِجِلُونَ﴾

ناده میزاد نه ونده بین تاقهت و بین نارامه وه ک نه وه وايه که له پهله په دروستکرابی، همراه به رئمه يه که «نه زری کوری حرس» پهله نه کا بُ سزا و نه لیت: نه گهر راست

ئه کا با ئهو سزا که تو ئیمەی بین ئه ترسینى بیت بۆمان. من بەم زوانە نیشانەی گەورەبى خۆم و راستى قسمە کە هاتنى سزاکانمە نیشانتان ئەدەم لە جەنگى «بەدر» دا و لە رۆزى دوايىشدا کە ئەوەنە راستە وەکوو سبەيىن بىتەجى وايە، دەی ئىتر پەلە مەکەن بۆ هاتنى سزا.

﴿ وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَذَا الْوَعْدُ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴾ ٢٨

ئەلىن: کەی وادەی هاتنى ئهو سزاپە کە نیوھ باسى ئەگەر راست ئەکەن؟

﴿ لَوْ يَعْلَمُ الَّذِينَ كَفَرُوا حِينَ لَا يَكُفُّونَ عَنْ وُجُوهِهِمُ النَّارَ وَلَا عَنْ ظُهُورِهِمْ وَلَا هُمْ يُنَصَّرُونَ ﴾ ٢٩

﴿ فَلَا يَسْتَطِعُونَ رَدَّهَا وَلَا هُمْ يُنَظَّرُونَ ﴾ ٣٠

ئەگەر ئهو کافرانە عىلەمی قەتعىيان بیوایە بە حالى خۆيان لەو کاتەدا کە ئاگر دەوريان ئەدا لە ھەموو لايەكمەو و ناتوانى ئاگر لە رووی خۆيان و لە پشتىان دوور بخەنەوە و لەوانەيش نىن کە لە لاينى كەسەوە يارمەتى بدرىن، ئىستە ئەم جۆرە قسەيانە نەدەكرد.

جا واز لەوان و لە سەرپىچى و گۈئىپىنەدانىان بىتنە و ئەو کات و وادەی دىاريکراوه بە ئاگر يارۆزى قيامەت کە رۆزى حسېب و كىتىبە كوتۇپىر دى بەسەريانا و سەرگەردانىان ئەکا ئىتر ناتوانى ئەو سزا و ئاگر و مەينەتە بگەرىتنە دواوه تا نەين بەسەريانا و هېچ مۇلەتىان نادرى.

﴿ وَلَقَدْ أَسْتَهِنُ إِلَيْهِ مِنْ قَبْلِكَ فَحَاقَ بِالَّذِينَ سَخِرُوا مِنْهُمْ مَا كَانُوا يَهْدِي بِهِ يَسْتَهِنُونَ ﴾ ٤١

نم گالله کردن به پیغه مبهران یه کم جار نیه له لایه نی ناده میزادی به دره و شتموه، گالله کرا به گهلى لهو پیغه مبهرانه که له پیش زهمانی تودا رابوردن و له پاشان ثهو سزا که نهوان گالله یان بین ثه کرد گه ماروی دان و رژا به سه ریانا و ریگه لئن بردنه بهست.

﴿ قُلْ مَن يَكْلُمُكُمْ يَالَّذِيلِ وَالنَّهَارِ مِنَ الرَّحْمَنِ بَلْ هُمْ عَن ذَكْرِ رَبِّهِمْ مُّعْرِضُونَ ﴾ ٤٢

نهی خوش و بست تو بلی بوانه که وہ کوو کافره پنشووه کان گالله به پیغه مبهره کان نه کهن: نه گهر خودای میهره بانی خاوهن بهزه بی قاری لئن گرتن کن هه یه که بیانپاریزی له قاری ثهو له شمودا یا له روزدا؟ به لام تو واز لهو بیته قسه یان له گهلا بکهی؛ چونکه نهوان وازیان له خودا هیناوه نیتر پرسیار لهوان و قسه له گهمل کردنیان بین سووده.

﴿ أَفَلَمْ يَرَهُمْ أَنَّهُمْ مَنْ دُونَا لَا يَسْتَطِعُونَ نَصْرًا أَنْفَسِهِمْ وَلَا هُمْ مَنَّا يُصْحِبُونَ ﴾ ٤٣

يا خهير چهن خودایه کیان هه یه که له قاری خودا بیانپاریزی نیمه نه بین؟ حاشا نهوانه همر تهوانای نه وہ یان نیه که یارمه تی خویان بدنه، وہ له لای نیمه یشهوه یارمه تیان نادری.

﴿ بَلْ مَنَعَنَا هَكُولَاءِ وَمَأْبَاءِ هُمْ حَتَّى طَالَ عَلَيْهِمُ الْعُمُرُ أَفَلَا يَرَوْنَ أَنَّا نَأْقِي الْأَرْضَ نَقْصُهَا مِنْ أَطْرَافِهَا أَفَهُمْ الْغَافِلُونَ ﴾ ٤٤

نه خهير گومان مبهن نهوانه خودای وايان هه بین که بیانپاریزی، بملکوو همر پاراستنه که یان له لایه نی نیمه و هه له بھر «نیستیدراج» و به رز کردن وہ یان هه تا بیاندھین به زه ویدا وہ له سه ره نه میز کردن، که بیانپاریزی و ملکوو و ایمان و ایمان هیشت و وه www.iqra.ahlamontada.com

تا تەمەنیان درىئىز بۇو بەو تەمەن درىئىزىيە و ئەزانىن كە مردن و ژيانىان بە دەست خۆيانە و خۆيان ئەھىلەنەو، ئايا نابىين كە ئىيمە دىين زەۋى كافران لە ھەر چوار دەوريەوە كەم ئەكەنەوە و ئەھەلەكەي موسۇلمان ئەبىن؟ ئايا ھىشتا ھەر ئەوان خۆيان بە زال و سەركەوتتو ئەزانىن؟

**﴿قُلْ إِنَّمَا أَنْذِرْكُمْ بِالْوَحْيٍ وَلَا يَسْمَعُ الْصُّمَّ الْدُّعَاءَ إِذَا مَا
مُنْذَرُونَ﴾**

تو، ئەى خۆشەویست، پېيان بلىنى: ئىيمە ھەر ئىزازى ئىوه ئەكەين بە وەھى و بەو شتانە كە بە وەھى دىين بۇ لامان و لە خۆمەوە ھىچتان پىن نالىيم، بەلام ئەوانە كە كەرن لە كاتىكدا ئەترسىنرىين بانگى «داعى» نابىين.

**﴿وَلَئِنْ مَسَّتُهُمْ نَفَّحَةٌ مِنْ عَذَابٍ رَبِّكَ لَيَقُولُنَّ بِيَوْنَلَنَا إِنَّا
كُنَّا ظَلَمِينَ﴾**

وھ ئەگەر بىن و سووسيە شىتكى زور كەم لە سزاى خودا لىيان بدا ھاواريانلىنى هەلەسى و ئەلەين: ھاوار بۇ ئىيمە كە ھەموو سەمكار و تاوانبارىن.

**﴿وَنَضَعُ الْمَوْزِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَمَةِ فَلَا نُظَلِّمُ نَفْسٌ شَيْعًا وَلَنَ
كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةَ كَوَافِرَ مِنْ خَرَدِلٍ أَنْتُنَا بِهَا وَكَفَى بِنَا حَسِيبِينَ﴾**

وھ لە رۇزى قيامەتا ترازووى دادگەرى دائئنلىن و كار و كردهوهى چاكە و خراپەيان ئەكىشىن و سەتمە لە ھىچ كەس ناكىن نە كەم و نە زور و كردهوهىان ئەگەر بە قەد دەنكە خەرتەلە يەكىش بىن ئەيھىنلىن و لە ترازووى ئىيمە ھىچ ون نابىن و بەسىن بۇ سەرپەرسى كردهوهى ھۆشىيارانى جىهان و بىر و باوهەپيان.

بىر و كردهوهى ئادەمى يَا دىتو	زەرە هەتا كىيولە بەرزى و نشىو
ئەخويىرىنەوە ئەمدىو و ئەودىو	ھەموو نۇوسراوى دەفتەرى كارە
گەنجى دامەزراو يَا پېرى پەشىو	بىنى فەرقە لەما پادشا و گەدا
حىسابى حەقە شك مەهاوە نىتو	مادام موحاىىب «عالىم الغىب»

٤٨

﴿ وَلَقَدْ أَتَيْنَا مُوسَى وَهَنْرُونَ الْفُرْقَانَ وَضِيَاءً وَذِكْرًا لِّلْمُتَّقِينَ ﴾

ئىتمە دامان بە مۇسا و ھاروون كىتىپىن كە لە واقىعا حەق و بەتالى جىا كردووه تەوە
لە يەڭ و رووناكييەكى وايە كە ئادەم مىزادى لە تارىكى نەزانى و سەزگەر دانى رىزگار
كردووه و زىكىرى خودايە بۇ ئەوانە خواستىان لە سەر تەقوا و پارىزگارى بۇوه و
سوودى لىنى وەرئەگرن.

﴿ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ بِالْغَيْبِ وَهُمْ مِنَ السَّاعَةِ مُشْفِقُونَ ﴾ ٤٩
ئەخاوهن تەقوابىيانە كە خودايى خۆيان ئەترىن لە پەنامە كىدا و ترسى رۆزى
قىامەتىيان ھەيە.

﴿ وَهَذَا ذِكْرٌ مُبَارَكٌ أَنْزَلْنَاهُ أَفَأَنْتُمْ لَهُ مُنِكِرُونَ ﴾ ٥٠
وە ئەم قورئانە فەسيحە رەوان و خاوهن بەلاغەت و رەسا بە ھەموو شوين و
زەمانە كىتىپىكى پىرۇزە و ناردوومانەتە خوار بۇ تەمنى و تەرىپىيە ئادەم مىزاد و بۇ
بلاوكىردنەوهى ياساى بەختە وەرى دنيا و قىامەت ئايا ئىتە ئىنكارى ئەكەن لە گەل
ئەوهدا كە حەق وەھايە باوهەپى بىن بىكەن و رەفتارى بىن بىكەن؟

﴿ وَلَقَدْ أَلَيْنَا إِبْرَاهِيمَ رُشْدًا مِنْ قَبْلٍ وَكَنَّا لِهِ عَلِمِينَ ﴾ ٥١

وە بە راستى دابۇومان بە ئىبراھىمى خەلیل لە پىش زەمانى موسا و ھارۇونا كارزانى دىنى و دىنلەكىيە كى وامان خستە دلىيە وە راستى بە راست ئەزازنى و لارى بە لار و ئىمە زانا بۇون بە ئەحوالى ئىبراھىم، ئەمانزانى كە ئىنسانىتكى داراي خۇو و روھشتى بەرزى پىاوانە يە و بە كارى ئەمە دى كە ئەھلى دىنلا بارى لار وەرگەرینى بۇ بارى راست.

﴿إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ مَا هَذِهِ الْتَّمَاثِيلُ أَتُرْهُ لَهَا عَنِكُفُونَ﴾ ٥٢

لەو كاتەدا كە ئىبراھىم فەرمۇسى بە باوکى و گەلمەكەى: ئەم بتانە چىن كە ئىۋە بە دەوريانان جىنىشىن بۇون و عەيتان لى نايىن كە دىن بە دەوري دار و بەردىكى بىن گيانان؟ نازانن خۆتان هىتىناوتانن و دروستان كردوون؟!

﴿قَالُوا وَجَدْنَا آبَاءَنَا لَهَا عَنِيدِينَ﴾ ٥٣

ئەوانىش لە وەلامى ئىبراھىمدا و تىيان: ئىمە حالى بۇون و ئەزانىن بەوه كە باوک و باپىرە كانمان بەندەيى ئەم بتانە يان كردووە و ئىمەيش لە سەر ياسا و رىنگەي ئەوانىن.

﴿قَالَ لَقَدْ كُنْتُمْ أَنْتُمْ وَآبَاؤُكُمْ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ﴾ ٥٤

جا ئىبراھىم فەرمۇسى: بە راستى ئىۋە خۆتان و باوک و باپىرە كانتان لە گۇمرەھىيە كى دىياريدا بۇون؛ چونكى شتى كە بە عەقل و ھۆش بىزانى بىن سوودە چۈن ئىنسان ئەكەويتە شويتنى؟!

﴿قَالُوا أَجِئْنَا بِالْحَقِّ أَمْ أَنْتَ مِنَ الْلَّاعِينَ﴾ ٥٥

ئەوانىش لە لايان دور بۇ كە ئىبراھىم لە دىنە لابدا و لەم لايشه وە قىسە كانى بە جىنى بۇون پىيان و تى: ئايا تۆ پەيامىتكى راست و رىنگى واقىعەت بۇ هىتىناوتىن يان تۆ گالىن ئەكەيت و لە كۆمەلەمى گالىن چىيانى؟

﴿قَالَ بَلْ رَبُّكُمُ رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ الَّذِي فَطَرَهُنْ بَرَّ وَإِنَّا عَلَى ذَلِكُمْ

٥٦ ﴿مِنَ الشَّاهِدِينَ﴾

جا ئیبراہیم فه رموی: نه خه ییر خودای ئیوه خودای خودای ناسمانه کان و زه وییه ئه و خودایه که ئه وانهی دروست کرد ووه له نه بعون و من له سه رئم داوایه شاهید و ناگادر و دلنيام و له شاهیده کانم.

﴿وَتَالَّهُ لَا أَكِيدَنَ أَصْنَمُكُمْ بَعْدَ أَنْ تُلُوا مُذْبِرِينَ﴾ ٥٧

به خودا تیشه کوشم له شکاندنی بتنه کانتانا پاش ئه وه که پشتستان لم بتخانه يه هه لکرد.

﴿فَجَعَلَهُمْ جُذَادًا إِلَّا كَيْرَاهُمْ لَعَلَّهُمْ إِلَيْهِ يَرْجِعُونَ﴾ ٥٨

کاتنی دهوری بتنه کان چوں بوو حه زره تی ئیبراہیم رویشت هه موو بتنه کانی پارچه پارچه کرد بتنه گهوره که یان نه بی، به هیوای ئه وه پاش ئه وه گهله کهی ناگادر بعون لهو رووداوه و لومه یان کرد ئیبراہیم پیان بلنی: گهوره که یان قاری لی گرتون و شکاندوونی برپون لیی بپرسن، نه وانیش برپون بز لای و پاش ئه وه که رویشن و قسهی نه بعرو له گه لیانا ئیبراہیم ئه وه بکا به به لگه بز خوی و زال بین به سه ریانا.

﴿قَالُوا مَنْ فَعَلَ هَذَا إِنَّا لَهُتَّنَا إِنَّهُ لِمِنَ الظَّالِمِينَ﴾ ٥٩

کاتنی بتپه رسته کان هاتنه و بز بتخانه که و تم ماشیان کرد هه موو شکاون گهوره که یان نه بی، له سه رشیوه پرسیار و تیان: کن ئه مهی کرد ووه و ئه کاره نابارهی به خودا کانی ئیمه کرد ووه؟ به راستی ئینسانیکی ستھ مکار و به دکار و تاوانباره!

﴿قَالُوا سَمِعْنَا فَتَيْذِكْرُهُمْ يُقَالُ لَهُمْ إِنْرَاهِيمَ﴾ ٦٠

خه‌لکی ئهو دهور و بهره و تیان: گوییمان لئی بیو جوانی ههر ناوی ئه‌بردن و باسی ئه‌کردن و قسه‌ی پین ئه‌وتون ناوی ئیبراهمه.

﴿قَالُوا فَأَتُوا بِهِ عَلَىٰ أَعْيُنِ النَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَشَدُّونَ﴾ ۶۱

ئه‌وانه که ته‌حقیقی رووداوه‌که یان ئه‌کرد و تیان بهو کومه‌له خه‌لکه: دهی بروز نه‌جوانه بینن بؤ ئیزه و بؤ برچاوی خه‌لک بله‌لکوو ئه‌وانه که ناگایان له کرده‌وه‌که‌ی بیو شایه‌تی بدهن له سه‌ری یا ئه‌وانه که چاویان پینی که‌وتورو بهو ناوده‌دا بلیئن: ئه‌مه لیزه‌دا بیو.

﴿قَالُوا إِنَّكَ فَعَلْتَ هَذَا بِإِلَهٍ تَّابِعَاهُمْ﴾ ۶۲

کاتنی ئیبراہیمیان هیتنا بؤ ناو ئه‌و کومه‌له خه‌لکه که لم کاره‌ساته زویر بیون پرسیاریان له ئیبراہیم کرد و و تیان: ئایا تو ئه‌و کاره‌ت کردووه بهم خودایانی ئیمه ئه‌ی ئیبراہیم؟

﴿قَالَ بَلْ فَعَلَهُ كَبِيرُهُمْ هَذَا فَشَلُوْهُمْ إِنْ كَانُوا يَنْطِقُونَ﴾ ۶۳

ئه‌ویش له و‌لامیانا فرمودی: نه‌خه‌یر ئه‌و کاره گه‌وره که یان کردوویه‌تی، دهی پرسیاریان لئی بکهن ئه‌گه‌ر قسه ئه‌کهن و و‌لامی پرسیار ئه‌ده‌نه‌وه.

﴿فَرَجَعُوا إِلَيْنَ أَنفُسِهِمْ فَقَالُوا إِنَّكُمْ أَنْتُمُ الظَّالِمُونَ﴾ ۶۴

ئه‌و کومه‌له کافرانه گه‌رانوه بؤ پرسیار له نه‌فسی خویان و تمماشای عهقل و هوشی خویان کرد و شواعوریان بهو په‌یدا کرد که ئه‌و بتانه قسه ناکهن، جا له ناو خویانا بازیکیان و تیان به بازی له خویان: به راستی ئیوه خوتان ستمکارن که چنه‌های چهن سال ئه‌م بتانه ئه‌په‌رستن یاخود ئیوه خوتان ستمکارن که ئه‌م پرسیاره له ئیبراہیم ئه‌کهن بؤ نه‌وه که و‌ها و‌لامیان بداته‌وه و رسوانان بکا.

﴿ثُمَّ نُكْسُوا عَلَى رُءُوسِهِمْ لَقَدْ عِلِّمَتَ مَا هَوْلَاءِ يَنْطَقُونَ﴾ ٦٥

لە پاش ئەوه کە حالى بۇون بىتە كان قىسىيان نەكردووھ و قىسى ناكەن و ئىبراھىم رسوای كردوون ھەلچەرخانەوە بە سەر سەرى خۇيانا و وتيان بە ئىبراھىم: تۆ خۇت ئەزانى کە نەو بتانە قىسى ناكەن بىچى ئىمە بەرەورۇوی ئەوان ئەكەيتەوە؟!

﴿قَالَ أَفَتَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُكُمْ شَيْئًا وَلَا

يَضُرُّكُمْ﴾ ٦٦

فەرمۇسى: کە ئىۋە بهوھ ئەزانىن کە ئەو بتانە قىسى ناكەن و وشك و بىنگىيان دىارە سوودى لەوانەوە پەيدا نابىي، جا ھېشتا بەم ئاگادارى خۇتانەوە بەندەيى بۇ غەيرى خودا بۇ چەن شتى ئەكەن کە بە ھىچ جۇرى سوود و زىيانيان بۇتان نىيە و بۇون و نەبۇونىيان وەك يەك وايە؟!

﴿أَفَ لَكُمْ وَلِمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ﴾ ٦٧

ئۇف بۇ ئىۋە و بۇ ئەو شتە کە بىتىجىگە لە خودا بەندەيى بۇ ئەكەن. ئايا عەقلتان نىيە يَا بىر ناكەنەوە لەوەدا کە ئەم حالى ئىۋە بىن سوودە؟

﴿قَالُوا حَرَقُوهُ وَأَنْصُرُوا إِلَهَتَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ فَاعْلِمُ﴾ ٦٨

كاتنى حەزىزەتى ئىبراھىم وەها مەسىلەكەي باس كرد و باسى بىن عەقللى بىتەرسىتەكاني كرد ئەوانىش غىرەتى تىرەگەرى و كۆمەلايەتى خۇيان گىرتى و بە تايىەتى ئەيانزانى ئەو كىيانە کە لە سەر بىتەرسىتى دايىان ناوە ھەرەس ئەبا و ئىتىر ئەو پايدە و مايدەيان لە دەست دەرنەچى، وتيان: بىتن ئىبراھىم بسووتىن و شوئىنەوارى لە دنیادا مەيەلنەوە و يارمەتى دەۋامى خودا كانتان بىدەن ئەگەر ئەتانەوى شىتىكىيان بۇ بىكەن.

جا بپریاریان له سهر سووتاندنی ئیبراھیم دا و نه‌ندازه‌یه کی زور دار و سووته‌مه‌نیان گرد کرده‌وه و ئاگریان پیوه نا هه‌تا گپی لئی بەرزه‌وه بوله بەر نه‌وه کەس نه‌ئەتوانی نزیکی ئاگره کە ببیتەوه حەزرەتی ئیبراھیمیان به دەست و پی بەسراوی خسته ناو «منجه‌نیق» يکه‌وه و فرهیان دا بۇ ناو ئاگره کە و وازیان لئی ھینا بۇ نه‌وه به تەواوی بسووتئی! خودایش نەفەرمۇئی:

﴿قُلْنَا يَنَّارُ كُفِّيْ بَرَدًا وَسَلَّمًا عَلَى إِبْرَاهِيمَ ﴾ ٧٩

وتمان بەو ئاگره: نەی ئاگر بىه به ماده‌یه کی سارد و بىن زیان و ھۆی ئارامى له سهر لەشى ئیبراھیم، وە له واقیعا پاش نه‌وه کە نەو ئاگره بە تەواوی دامرده‌وه و جىنگە کە سارده‌وه بولو رویشتن تەماشایان کرد کە ئیبراھیم ساغ و سلامەتە و له شوینەکەی خۆیا ماوه‌تەوه.

﴿وَارَادُوا إِهِ كَيْدًا فَجَعَلْنَاهُمُ الْأَخْسَرِينَ ﴾ ٧٠

نهوان ویستیان ئیبراھیم له ناو بەرن بە جۆری ئیرادەی کەسى کە بە فیل بە خراپتىنى شىۋو دوژمنى خۆی بکۈزى و له ناوی بىا، بەلام ئىمە ئەدو دوژمنە بىپەرستانەمان کرد بە كۆمەلېنىکى زور زیانبارى بىن رەواجى ئاپرو رویشتووی لادى و شار و بۇون بە پەندى رۆزگار.

﴿وَنَحْيَنَّهُ وَلَوْطًا إِلَى الْأَرْضِ الَّتِي بَرَكْنَا فِيهَا لِلْعَالَمِينَ ﴾ ٧١

وە پاش نه‌وه کە لەو ئاگره قەبە رزگار بولو نەو و لووتمان له كوشتن بە دەستى نەمروود رزگار کرد و ناردمان بۇ نه‌وه زەوییە کە خىير و پىرۇزىمان تىا داناوه بۇ نەھلى جىهان لهوانە کە ئەرۇن لهوى دانىشىن، وە نەو پىرۇزىيە لە مادەدا بىرىتىيە لە ھەواي سازگار و پاك و مىوهى زور و كشتوكال و دارى بەرى بە سوود، وە له

مانادا بىرىتىيە لەوە كە گەلنى لە پىغەمبەرانتى لەو و لاتەدا رەوانە كردووە و لە ئەنجاما «بىت المقدس» ئى تىدا دروست كرا.

﴿ وَهَبَّنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ نَافِلَةً وَكَلَّا جَعَلْنَا صَلِّيْحِينَ ﴾ ٧٢

وە بەخشىمان بە ئىبراھىم كورپىكى خاونەن پايە وە كەنۇ ئىسحاق بىن و يەعقوب يېشىمان پىتىدا بە زىادە لەسەر ئەوە كە خۆى داواى كرد و ئەم كۆمەلە ئىنسانەمان كرد بە پياوه چاكە كانى رۆزگار و روومان كردنە خۆمان.

﴿ وَجَعَلْنَاهُمْ أَئِمَّةً يَهَدُونَ بِأَمْرِنَا وَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِمْ فِعْلَ الْخَيْرَاتِ ﴾

﴿ وَإِقَامَ الصَّلَاةَ وَإِيتَاءَ الزَّكُوْنَةِ وَكَانُوا لَنَا عَنِيدِينَ ﴾ ٧٣

وە ئەم چوار زاتە كە ئىبراھىم و لەووت و ئىسحاق و يەعقوب بە كردىمان بە پىشەوابى ئادەم مىزىادى چەرخى خۆيان بۇ بەندەبىي و فەرمابىنەردارى و ئادەم مىزىادىان شارەزا كرد لەسەر فەرمانى ئىمە، وە حىيمان بۇ ناردىن كە خېرات بەجى بىتنى، واتە واجبات و مەندىوبات و نويزەكانىيان بە ساغى رابگىن و زەكتى مالىيان بىدەن و لە راستىدا ئەمانە بەندەبىي منيان بەجى هىتىنا.

﴿ وَلُوطًا وَائِنَّهُ حُكْمًا وَعِلْمًا وَنَجِيْنَاهُ مِنَ الْفَرَيْدَةِ الَّتِي كَانَتْ ﴾

﴿ تَعْمَلُ لِغَبَثٍ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا سَوْءًا فَسِقِينَ ﴾ ٧٤ وَأَدْخَلْنَاهُمْ فِي

﴿ رَحْمَتِنَا إِنَّهُم مِنَ الصَّلِّيْحِينَ ﴾ ٧٥

وە لۇوتى برازى ئىبراھىم ئەويش حىكمەت و زانسىنى كە پىويىستى پىغەمبەران بىن پىمدا و رزگارىشىم كرد لە بەدكارى خەلکى ئەو دىيە وە كەنۇ «سەدوم» بىن كە كارى پىس و ناشيرىنيان ئەكىد، بە راستى قەومىتىكى بەد و بەدرەوشىت بۇون، وە ئەو قەومە بىن ئەدەبەمان لە ناودا و لووتىمان خىستە ناو كۆمەللىرى كە شىاوي رەحمەتى ئىمە

بن، وہ یاخود ئوهندہ میھربانی و ره حمہ تمان رژاند بھسہریا تا وہ کوو ئوهی لئی هات ره حمہت بوو به خانوویں و لووتی تیچوو؛ چونکہ بھ راستی لووت له پیاوہ بؤ خودا سولحاوہ کان بوو.

﴿وَنُوحًا إِذْ نَادَىٰ مِنْ قَبْلٍ فَاسْتَجَبْنَا لَهُ، فَتَجَيَّنَّتْهُ أَهْلَهُ، مِنْ أَكْرَبِ الْعَظِيمِ﴾

۷۶

وہ باسی نووح بکه، باسی ئوه کے بانگی کرد لہ ئیمہ بؤ یارمہ تی خوی و بھربادردنی گله نالله بارہ کھی و ئیمہ یش ئه و بانگہ مان بیست و خوی و ئوانہ کے شوینی کھو توون و پهیره وی ئه و بوون رزگار مان کردن لہ بھلای گھورہ و خم و خھفہ تی بی ئه ندازه.

﴿وَنَصَرَنَّاهُ مِنَ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَبُوا إِثْيَانَنَا إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا سَوْءًٰ فَأَغْرَقْنَاهُمْ أَجْمَعِينَ﴾

۷۷

وہ منعی نوو حمان کرد لہ نازاری ئه و گله کے ئایہ تی خود ایان بھ درو ئه خسته وہ، نہ مہیشت گله کھی نازاری بدھن، بھ راستی گله کھی گھلیکی بھ درہ وشت و خوو خراب بوون و هم موومان خنکاندن بھ لافاوی ئاولی بی ئامان و کھسیان رزگار نبوو.

﴿وَدَاوُدَ وَسُلَيْمَانَ إِذْ يَحْكُمَا فِي الْحَرَثِ إِذْ نَفَشَتْ فِيهِ غَنَمُ الْقَوْمِ وَكُنَّا لِحُكْمِهِمْ شَهِيدِينَ فَفَهَمْنَاهَا سُلَيْمَانَ وَكُلَّا إِنَّا حُكْمًا وَعِلْمًا﴾

وہ باسی داود و سولہ یمان کورپی بکه باسی ئه و کاتھ بکه کھ حوكمیان ئه کرد لہ مھسله لی کشتنی لہو دھشته دا لہ نزیکی ئه وا کے ناڑھلی گھلیکی تی بھرلا بوو بیوو

ئىمە ئاگادارى حۆكمى ھەردوو لایان بۇوين و حەقىقەتى حۆكمە كەمان نىشانى سولەيمان دا و بە ھەردوويان باوک و كور حىكىمەت و زانىارىمان داوه.

بىزانن! لەم جىنگەدا چەن باسى ھەيە:

[باسى] يەكەم: ئەو رووداوه بە دوو جۆز رىوايەت كراوه؛ زۆربەي خاوهن تەفسىرە كان فەرمۇويانە: دوو پىاو ھاتن بۆ لاي حەزرەتى داود يەكىن لەوان خاوهن كشت بۇو ئەويان خاوهن مەرپى بوو، خاوهن كشتە كە عەرزى داودى كرد: مەرى ثەم پىاو چووهتە ناو كشتە كەى منهوه و ھەموويان خواردووه، جا داود فەرمۇوى: بېرۇچەمەرپەكانى ئەو كابرا بىه بۆ خوت لە باتى كشتە كەت، كاتى لە خزمەتى داود دەرچۈون گەيشتن بە حەزرەتى سولەيمان فەرمۇوى: باوکم چۈن حۆكمى دا لە بەيتانا ئەوانىش ئەو باسەيان بۆ گىزراوه، فەرمۇوى: ئەگەر من حۆكم بىدابىن وا حۆكمم نەئەدالە ناوتانا، ئەوانىش قىسە كەيان بۆ حەزرەتى داود گىزرايەوه، جا سولەيمانى بانگ كرد و فەرمۇوى: ئەى تو چۈن حۆكمت ئەدالە ناوييان؟ عەرزى كرد: مەرپەكانم ئەدا بە خاوهن كشتە كە شىر و رۆن و خورىيە كەى بخواردىيان هەتا كشتى كابرا لە سالى دوايدا وەكىو ئەوهى لى ئەھات كە مەرپەكان خواردىيان ئەو كاتە ھەركام ئەپۋىشتنەوە بۆ سەر مالى خۆيان.

وھ ئىيۇمە سعوود فەرمۇويەتى: شوانى لە شەۋىتكىدا لە نزىكى باخىنلىكى مىۋا نازەلە كەى ئەلەورپان و ئەو نازەلە بە شەوه كەوتىنە باخە كەى كابرا و ھەموو دارە ورده و گەلا و بەرى باخە كەيان خوارد و شىلايان، خاوهن باخ ھات لاي داود شىكتى كرد و وتى: گەلە ئەو كابرا باخە كەى وىران كردووم، ئەويش فەرمۇوى: مەرپەكانى بەرە بۆ خوت لە باتى باخە كەت، كاتى روپىشتنەوە لە رىنگەدا گەيشتن بە سولەيمان، فەرمۇوى: باوکم چۈن حۆكمى كەدەلە بەيتانا؟ ئەوانىش بەنان گەلەيەوه، جا فەرمۇوى: www.iqra.ahlamontada.com

نه‌گهر من حکم بدایین و ها حکم نهند. نهانیش رویشته‌وه بق لای داود و قسه‌که بیان بق گنرايه‌وه، داود سوله‌یمانی بانگ کرد و فرمومی: تو چون حکمت نه‌دا؟ عه‌رزی کرد: مه‌ره کامن نه‌دا به خاوه‌ن باخه‌که سوودی لئ و هر بگرتایهن و خاوه‌ن مه‌ره که یشم نه‌ناراد خزمتی باخه‌که‌ی بکردایه هه‌تا و هکوو کاتی زووی لئ نه‌هاته‌وه نه‌وجار باخه‌کم نه‌دایه‌وه به خاوه‌نه‌که‌ی و مه‌ره کانیشم نه‌دا به خاوه‌نی خوی، حه‌زره‌تی داود نه‌م حکمه‌ی سوله‌یمانی په‌سند کرد و حکمه‌که‌ی پیشوی هه‌لوه‌شانده‌وه.

باسی دووه‌هم: دروسته که حکمه‌که‌ی حه‌زره‌تی داود و هکوو حکمه‌که‌ی سوله‌یمان هردوکیان له‌سهر «ئیجتیهاد» بوبین و سوله‌یمان له و کاته‌دا ته‌منی بیست و یه‌ك سال بوبه و شه‌ریعه‌تی خویانی زانیوه به‌لام حکمه‌که‌ی سوله‌یمان له بارتر بوبه له حکمه‌که‌ی داود و له‌سهر نه‌و حکمه‌له‌باره بپیار ده‌چووه. وه نه‌و کمه‌بلیت: حکمه‌که‌ی حه‌زره‌تی داود ناره‌وا بوبه و حکمه‌که‌ی سوله‌یمان ره‌وا بوبه قسه‌که‌ی ته‌واو نیه. نه‌هلی ته‌حقیق فرمومویانه: حکمی هردوکیان راست بوبه؛ چونکی نه‌و نه‌ندازه زیانه که له کشت یا له باخی کابرا که‌وتوه‌له نرخا به قه‌ی نه‌و نه‌ندازه مه‌ره بوبه، که وابن نه‌گهر مه‌ره کان بدهین به کابراتی خاوه‌ن کشت یا خاوه‌ن باخ جیگه‌ی خویه‌تی.

هه‌روا نه‌گونجی نه‌و نه‌ندازه شیر و دف و رون و خوری و ده‌رامه‌تی نه‌و نازله‌له له و رؤژه‌دا به قه‌ی نرخی نه‌و کشته یا نه‌و باخه‌بن که له کابرا که‌وتوه. که وابن حکمه‌که‌ی داودیش هر راست بوبه. به‌لام حکمه‌که‌ی سوله‌یمان نزیکتره له لا بردنی نازله‌وه؛ چونکی کابراتی خاوه‌ن مولک خاوه‌نی عه‌رز و شوینه‌که‌ی خوی بوبه، وه بق سالی دوایی و هکوو خوی لئ نه‌هاته‌وه، جا له‌گه‌ل نه‌وه‌دا نه‌گهر مه‌بی کابراتش

لە لای بىمايىن خاوهەن مەرەكە زۆر تىك نەچوو لەوانە بۇو بىلەت: چۈن كابراى خاوهەن مولۇك كەللىك لە مولىكە كەى خۆى وەرگىرى و مەرەكانى منىش بىات؟ جا لەبەر ئەم نۇختە ھەرچەن حۆكمە كان ھەردووكىان راستن حۆكمە كەى سولەيمان باشتىرە؛ چونكى ئازاوهەى لىنى پەيدا نابى.

ئەم مەسىلە لە مەزھەبى ئىمامى شافىعىدا حۆكمى ئەمە يە ئەندازەسى زيانى خاوهەن كىشت يَا باخەكە بە خاوهەن مەرەكە بىژىرىن لەسەر نىرخ، ئىتەر مەرە كابرا مالى خۆيەتى؛ چونكى زيانى ئازەل بە رۆزى نابىزىرى لەبەر ئەوه خاوهەن كىشت پىويسىتە بە رۆزى ئاگايى لە مالى خۆى بىن؛ بەلام لە شەودا، وەكۈو ئەم مەسىلەى حەزىزەتى داودە، لەسەر كابراى خاوهەن ئازەلە؛ چونكى واجبە لەسەرى ئاگايى لە ئازەلەكەى بىن نەيەلنى زيانە خورقىي بىكەن.

وە ئەگەر حۆكمە كەيان لەسەر «نص» بۇوبى، بەم مەعنა لە شەرىعەتى تەوراتا لەو چەرخەدا رەفتارى بىن كراوه بېپيار دراوه ھەركەسىن زيانى بىدا لە مالى كەسىن واجبە ئەو زيانە بىژىرى، ھەر رەوايە، بەلکۈو ئەمە لە واقىع نزىكتە، بەلام لە واقىعا چونكى شەرىعەتى تەورات جاميع بۇوه بۇھەمو و عىيادات و جىنیايات، چ لەسەر نەفس و چ لەسەر مال بۇيە لە قورئانا ئەفرەرمۇيت: «وَكَتَبْنَا فِيهَا أَنَّ النَّفْسَ بِالنَّفْسِ وَالْعَيْنُ بِالْعَيْنِ...»^۱ الآية.

بەلام لەسەر عەقل، ئەوه لەبەر ئەوه گەلنى لە ئۇسوولىيە كان بەوه رازى نىن ئىجتىيەد بۇ پىتىغەمبەران بىن لە ئەحکامى تەشرىعىدا ئەوهەنە ھەيە ئەلەين: ئەگەر ئىجتىيەد بىكەن ئەوه لە راۋىز و تەكىرى ئىش و كارى دىنايىدا بۇوه وەكۈو سوپاپىرىن و جەنگ كردىن و ئەم جۆرە شتانە.

که وابی نه بین حهزره تی داود علیل^۱ بیری وابووبن که به نهندازه سه ری حه یوانه کان زیانی کابرای خاوون مولک ببژیرری، وه بیری سوله یمان وابووبن که به نهندازه باره سه ری حه یوانه کان ببژیرری وه نه مهیش زور له بارت بوبه بُو چاری ناشوب له ناویانه.

و له حاسل بینا له سه ره نه وه که حوكمه که یان ئیجتیهادی بوبن یا له سه ره ریعه تی تهورات بوبن ئه م دوو زاته جیاوازیان له حوكمه که دا نه بوبه که وجوبی بژاردنی مالی خاوون کشت یا خاوون باخه. به لام نه ونده بوبه بیریان یه ک نه بوبه له چلؤنیه تی بژاردن که یا. بیری حهزره تی داود له نه وله وه وابووه که به نه فسی حه یوانه کان ببژیرری و بیری حهزره تی سوله یمان وابووه که به واریدات و دهرامه دی ئه و حه یوانانه بین و حهزره تی داود ئه بیره په سه ند کرد.

﴿وَسَخْرَنَامَعَ دَاؤُدَ الْجِبَالَ يُسَيْحَنَ وَالظَّيرَ وَكُنَّافَاعَلِيلَ﴾

وه بُو زیاده هیزادان به دلی داود بُو جیهاد کردن له ریگه کیوه کانمان رام کرد و پله وه ره کانی ئه و ده روبه ره مان رام کرد که زیکر و ته سبیحاتی خودا بکهن له گه ل داودا له و کاتانه دا که خه ریکی زیکر و ته سبیحاتی خودا نه بوبه وه ئیمه به توانایی خومان ئه م نیشه مان کرد ئیتر مه لین: شتی وا چون نه کری و چون کیوی بین شو عوری بین زمان و لیو یاخود پله وه ری بین زمانی نه فام چون ته سبیحاتی خودا ئه کا؟ له بھر ئه وه من هیزم رووی کرده هر شتیکی مومکین جئی به جئی نه بین، وا ده رکه وت ئه م ته سبیحاته به ده نگ بوبه و بیسراوه، نه ک ته سبیح به زمانی حال؛ چونکی هه مهو شتی ته سبیحی خودا ئه کا و موناسبي ته قید به ره فاقه تی حهزره تی داود و ده نه نیه، و اته مه جو و دات هه مهو کاتی و له گه ل هه مهو که سینکدا به زمانی حال هه یه ئیتر بُو نه بین له گه ل داودا و بُو چی ئه لی ته سخیر مان کردن؟ وه بُو چی ئه لی **«وکنا فاعلین»** و ته ئکیدی ئه و مه بهسته ئه کاتمه وه؟

وَعَلِمْنَاهُ صَنْعَةَ لَبُوْسِ لَكُمْ لِنُحْصِنَكُمْ مِنْ بَأْسِكُمْ فَهُلْ أَتَمْ
شَكْرُونَ

وە داودمان فيرى دروستكردنى پوشاكىنىكى جەنگى كرد بۇ نەوه كە بتانپارىزى لە بىرىنى كاتى جەنگتان، جا ئايا ئىيە سوپاسگۈزارى خوداي خوتان و شوکرى نەكەن؟

وَلِسَلِيمَنَ الْرَّبِيعَ عَاصِفَةَ تَجْرِي بِأَمْرِهِ إِلَى الْأَرْضِ الَّتِي بَرَكَنَا فِيهَا وَكُنَّا
بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمِينَ

وە راممان كرد بۇ سولەيمان بايىن كە بە هيئى توند ئەھات و لەسەر دلخوازى ئەو رەوان ئەبوو بۇ ئەو خاكە كە پىرۆزيمان پىداوه وەكoo خاكى شامات بىن و ئىيمە زانا بۇوین بە حالى سولەيمان لە كاتى سواربۇونى كورسييەكە بىي و روېيشتنى بە هۆى باوه و ھەلگرتنى كورسييەكە بە با.

ريوايەت كراوه: كە خوداي تەعالا باي رام كردووه بۇ حەزرەتى سولەيمان و ھەر كاتى خواتى لەسەر ئەوه بوايە بىرپا بۇ شويتىكى دوور خۆى و ئەوانە كە لەگەليا بۇون سوارى تەختەكەي ئەبوون و با ھەلى ئەگرتىن بۇ ئەو شويتىنە و تاقى بەيانى مانگەپىتىگە بىي و تاقى ئىوارە مانگەپىتىگە بىي ئەبرەد لەسەر ئارەزووى سولەيمان.

وە ئەو بايە زۆر تىز و ئارام و بىن زيان و رەوان بۇووه، واتە وەها كورسييەكەي ھەلەنەگرتۇوە كە ئەوانە بەسەرييەوە بۇون بىكەونە خوارەوە يان لارە بىكەن بەم لاو بەولادا و بە ئارام و ئاسانى ھەلى گرتۇون.

**وَمَنِ اشْيَطِينَ مَنِ يَغْوِصُونَ لَهُ وَيَعْمَلُونَ عَمَّا لَا دُونَ
ذَلِكَ وَكَانَ لَهُمْ حَفْظِيَّةٌ** ۸۲

وه راممان کردبوو بۇ سولەيمان له جنۇكە كان كەسانى كە به فەرمانى ئەو روېشتەنە خوارەوه بە دەرىادا و گەوھەر و دورى بە نىخيان بۇ دەرئەھينا و کارى لهو كەمتريشيان بۇ ئەکەد، وەکوو بازى پىشەسازى و، کارى خانوو كردن و، داهىنانى شتى ناياب... وە ئىئەمە ئەو جنۇكانمانە ئەپاراست لهو كە زىيان بىدەن لە کار و بارى حەزرەتى سولەيمان.

وَأَيُوبَ إِذْ نَادَى رَبَّهُ أَفَ مَسَقَيَ الْضُّرُّ وَأَنَّ أَرْحَمُ الْرَّاحِمِينَ

۸۳

وه باسى ئەيووب بىكە لهو كاتەدا له گەل ئەوەدا كە گىرۇدە بۇو به ناساغى و نەخۇشىتىكى زۇر ناھەمۇار رۇوى كردى بارەگائى كەرەم و رەحىمەتى خودا و پاپايمەوه و فەرمۇوى: پەروەردگار!! من تووشى ناساغى دەرۈونى و بىئاپايشى بۇوم و تۆيىش لە ھەموو خاونەن بەزەيىيەن بە بەزەيىيەن ترى و ئەمەمە ئەمەمە بانى خۆت لەم دەردە گرانە رىزگارم بىكەي.

**فَاسْتَجَبْنَا لَهُ فَكَشَفَنَا مَا يَهِيَ مِنْ ضُرٍّ وَإِنَّمَا أَهْلَهُ وَمِثْلَهُمْ
مَعَهُمْ رَحْمَةٌ مِنْ عِنْدِنَا وَذِكْرَنَا لِلْعَدِيدِينَ** ۸۴

ئىمەيش دوعاکە يمان گىرا كرد و ئەو ناساغىيە كە تووشى بۇو بۇو لەسەرمان لابرد و شىفامان بۇ نارد، وە ئەوانەيى كە مردبوون لە ئەولادە كانى پىتمدايەوه، واتە زىندىووم كردىنەوه بۇيى، وە ئەونەيى ترىشم پىندا له گەل ئەوانەدا بە رەحىمەتىكى تايىەتى لە لای خۆمانەوه بۇ ئەو و، بۇ ئەوهېيش بىيى بە ھۆي بىر كردىنەوه و مامەلە و رەفتارى باش لە لايەنى ئەوانەوه كە بەندەيى خودا ئەكەن.

ریوايەت كراوه: كە حەززەتى نەيوب لە نەتەوەتى «عەيس» كورپى ئىسحاق كورپى ئىبراھىم بۇوه، خوداي تەعالا كردى بە پىنگەمبەرى خۆى و «رەحىمە»ي كچى (ئەفرایم) كورپى حەززەتى «يۈسۈف»ي ماره كرد و، خودا دارايى و نەتەوەتە كى زۆرى پىندا و زۆر بە ئاسايش و كامەرانى رايان ئەبوارد. بە قەزاي خودا خانوو رووخا بەسەر مەندالەكانيا و هەموويان مەدن و، خۆىشى گىرۇدەي بىرين بۇو لە لهشىا و ئەو بىرين و نەخۇشىيە حەوت سالى خاياند، تا لە ئەنجامما زۆر ئازارى پىنگەيىشت و لە خوداي تەعالا پاپايدە، جا خوداي تەعالا دوعاكەي گىرا كرد و ئەمرى پىن كرد: بىروا لە شوينىكى دىيارىدا پىن بىكتى بە زەويىدا، ئەوپىش روېيىشت بىنى كوتا بە زەويىدا و لەو شوينىدا ئاوى دەرچۈو، خودا وەھى بۇ نارد: لەو ئاوە بخواتەوە هەر مادەيىن كە ھۆى ئەو نەخۇشىيە بىن لە ناو سكىيا دەرنەچى، هەروا خۆى بىن بشۇرى و بىرىنە كانى لهشى چاك نەبنەوە و ئەوپىش واى كرد خودا لەو ئازارە رىزگارى كرد و مەندالە مردووه كانى بۇ زىندىوو كردهو و ئەونەي بۇوي كور و كورپەزاي ترىشى لە پاش ئەو رۆزە پىندا.

۸۵ ﴿وَلِسْكَعِيلَ وَلِدِرِيسَ وَذَا الْكِفْلِ كُلُّ مِنَ الصَّابِرِينَ﴾

وە باسى ئىسماعىلى كورپى ئىبراھىم بىكە بۇ ئەوانە كە حازز ئەبن لە لات، هەروا باسى ئىدرىس بىكە كە لە پىش حەززەتى نووحدا بۇوه و، باسى زولكىفەل بىكە كە برىتىيە لە «الياس» ياخىد «يۈشۈ» و ناوپراوه بە «ذو الکفل» چونكە خاۋەنلى بەشىكى گەورە بۇوه لە لاي خوداي تەعالا، وە ياخىد كەفالەتى نومەتە كەي ئەكىد و خزمەتى ئەكىدەن، ئەم زاتانە ھەموويان لە خۇڭىران بۇون و بەرابەر بە زەحىمەتى زۆر سەخت و بە تىن خۆيانىان راڭتۇوه.

﴿وَأَدْخَلْنَاهُمْ فِي رَحْمَتِنَا إِنَّهُمْ مِنَ الصَّابِرِينَ﴾

وھ ئەمانەم خستووه تە ناو رەحەمەتى خۆمانەوە؛ چونكە بە راستى ئەمانە لە ئادەمیزادە رەوشت باشەكان و لە پیاواچا كان بۇون و كردهوھ يان باش بۇوھ.

﴿ وَذَا الْنُّونِ إِذْ ذَهَبَ مُعَصِّبًا فَظَلَّ أَنَّ لَنْ نَقِيرَ عَلَيْهِ فَنَادَى فِي الظُّلُمَتِ أَنَّ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَّ سُبْحَنَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ ﴾

٨٧

٨٨

وھ باسى يوونس بکە كە مەشهورە بە «ذو النون» لەبەر ئەوھ كەوتە سكى ماسىيەوە و «نون» ماسىيە، لەو كاتە دا كە روېشت لە ئاۋەدانى «نىنوی» دەرچوو سەرى خۆى ھەلگرت لە كاتىكا رقى داھاتبوو لە قەومە كەى لەبەر سەرسەختى و سەرپىچىيان ئەوانىش يوونسيان عاجز كردىبوو، وە كاتى لەو ئاۋەدانىيە دەرچوو وا گومانى برد كە ئىمە تەنگانەي بەسەردا نايەنин لەبەر ئەوھ زۆر ئازارى دلىان دابۇو، نەيزانى كە موناسىي حالى رەبەر ئەوھ يە خۆگر بىن. جا ئىمە خستمانە سكى ماسىيەوە، جا يوونس لە ناو چەن تارىكىيەكدا: تارىكى سكى ماسى و تارىكى دەريا و، تارىكى قوللى دەريا، بانگى كرد و وتنى: پەروم دەگارا كەس خودا نىيە و كەمن بەندەيى بۇ ناكرى تۆ نەبىن و بە پاك و دوورت ئەگرم لە ھەموو عەيىن و بە راستى من لەوانەم كە سىتمەكارن، سىتمەم لە خۆم كرد كە خۆم نەگرت و بە عەزمى رەبەران رەفتارم نەكىد، ئىستە داوايى رىزگارى ئەكم لەم تارىكىستانە، جا ئىمە يىش ھاوارە كەمان لىن وەرگرت و رىزگارمان كرد لەو خەم و پەريشانىيە كە كەوتبووه ناوى و فەرمانمان دا بە ماسىيە كە ھاتە كەنارى دەريا كەھو و دەمى كردهوھ و يوونس روېشتە دەرھوھ و ھەر بەو مىھەربانىيە موسولىمانان لە پەريشانى رىزگار ئەكەين و مەينەتى قەزاي روژگاريان لەسەر لائەبەين.

بزانى! يوونس كورپى «متى» ناوى باوكىيەتى، بە گۈزىرە ئەوهى لە سەھىحى بوخارىدایە. وە رىوايەت كراوه كە ئەم زاتە لە زەمان «ملوک الطوائف»دا بۇوه لە پاش ئەسکەندەری رۆمى و لە پېش زەمانى عيسىاعلیّلا، وە بازى ئەلىن: لە زەمانى شەعىادا بۇوه و لە باسى ئەم رووداوهدا دوو قىسە ھەيە، يەكەم؛ ئەمە يە كە يوونس لە بەنى ئىسرائىلە و لە خەلکى دىئى «حلحول» لە ولاتى فەلەستىن، وە لەو چەرخەدا ئاشۇرەيە كان ھاتبۇون بەسەر بەنى ئىسرائىلدا و گەلىكىان بە دىل گىرتىن و بىردىيان بۇ «نېنى». .

جا خودا وەحى نارد بۇ سەر حەزىرەتى شەعىادلەللا كە بىروات بۇ لاي پاشاي بەنى ئىسرائىلە كان «حزقىل» كە پىتىج كەس لە پىتغەمبەرانى بەنى ئىسرائىل لەو كاتەدا مەوجۇود بۇون و يوونس يەكىن بۇ لەوان: رەوانەيان بكا بۇ جەنگ لە گەل پاشاي ئاشۇرەيدا بەلکوو دىلە كان بەھىنتەوە.

حزقىل وتى: نەخەير تەنبا يوونس ئەنیرم؛ چۈنكى ئىنسانىكى بەھىز و ھىمنە و، يوونسى بانگ كرد پىنى وت: بېق بۇ سەر ئاشۇرەيە كان، يوونس فەرمۇوى بە پاشا: خودا ئەمرى بىن كردووى من رەوانە بکەي؟ وتى: نە. فەرمۇوى: دەى لەم شۇينەدا چەن پىتغەمبەر هەن يەكىن لەوانە رەوانە بکە. پاشا قەبۇولى نەكىد و وتى: ئەبىن ھەر تو بېرى، ئەويش قارى لە پاشا ھەلسا و لەو شۇينە دەرچىوو بۇ سەر دەريايى رۆم، يانى ئەوه كە ئىستە ناوى «دەريايى سېبى» يە، تەماشاي كرد كەشتى حازرە، ئەويش لە گەل كۆمەلىكى سوارى كەشتى بۇو، جا كاتى ئەو كەشتىيە ئەندازەبىن رۆيىشت كەشتىيە كە كەوتە گىزەوە و راوهستا و خاوهن كەشتى وتى: بەراودمان كردووھ ھەر كاتى تاوانبارى لە ناو ئەم كەشتىيەدا بىن كەشتىيە كە رائەوهستى، قورعەيان خىست بۇ دۆزىنەوە ئەو تاوانبارە، تا سىن جار ھەر بە ناو يوونس دەرچىوو يوونسيان خىستە دەرياكەوە و نەھەنگى لەۋىدا ھات يوونسى قووت دا و خودا مەنۇى كرد لەوهى ئازارى بىدا، پاش ماوهېرىمە حەكمىز خەنانەمۇنگى كە دەلتە قەراخى دەرياكە

و ده‌می کرده‌وه و یونس له ده‌می ده‌په‌پی و خودا کووله‌که‌یه‌کی بق رواند و یونس له سیبه‌ره‌که‌یدا مایه‌وه هه‌تا هه‌ندی خوی گرت و بوزایه‌وه.

هر له شویه‌وه خودا نارדי به پیغه‌مبه‌ری بق سه‌ر گه‌لی ناشور له نه‌ینه‌وا دا که سه‌د هه‌زار که‌س یا زیاتر بون، وه ئه‌و گله نیمانیان هینا به حمزه‌تی یونس، به‌لام پاش زه‌حمه‌تیکی زور.

به پئی ئه‌م ریوايه‌ته یونس له بنه‌نی‌ئیسرائیله و له زه‌مانی شه‌عیادا بوبه و رقه‌که‌یه له «حزقیل»‌ی پاشای بنه‌نی‌ئیسرائیل بوبه و له پیش ره‌وانه کردنا به پیغه‌مبه‌ری که‌وتوجه‌ته ده‌ریاوه نه‌هنگ قووتی داوه، وه پاش رزگار بونی له سکی نه‌هنگه‌که له لایه‌نی خوداوه ره‌وانه کراوه به پیغه‌مبه‌ریتی بق سه‌ر ناشورییه‌کان.

جا کاتن رویسته ناویان به پاشاکه‌یانی وت: من پیغه‌مبه‌ری خودام هاتوم بق ئه‌وه که بنه‌نی‌ئیسرائیلیه‌کان – که به دیل هیناوتن – بمریان بدھی و خویستان نیمان بینن به خودا.

و له ریوايه‌تیکی ترا: حمزه‌تی یونس ره‌وانه کرا بق سه‌ر گه‌لی نه‌ینه‌وا به پیغه‌مبه‌ریتی پیش رووداوی ده‌ریا، وه ئه‌م زاته ماوه‌یه‌کی زور له ناو ئه‌و گه‌لدا بوبو بانگی نه‌کردن بق نیمان به خودا و شیعاری دین و ئوان هر سه‌ر پیچیان ئه‌کرد هه‌تا خودای ته‌عالا نه‌مری کرد به یونس که هه‌په‌ش بکا له گله‌که‌ی و بیان‌ترسینی به هاتنی سزای خودا له کاتی دیاریدا ئه‌گه‌ر نیمان نه‌هینن، ئه‌وانیش هر له سه‌ر نافه‌رمانی خویان مانه‌وه، جا کاتن وادھی سزاکه‌یان نزیک بوبوه له رقی گله‌که‌ی له شوینه ده‌رچوو گومانی واپوو که ئه‌و سزا دیتھ سه‌ریان، وه ئه‌و که له شوینه ده‌رئه‌چی و خوی ناگری له ناویاندا خودای ته‌عالا هیچی به‌سه‌ردا نایمنی، هه‌تا رویشت گه‌یشتھ قه‌راخی ده‌ریا و له گه‌ل کۆمەلیکدا چوونه ناو که‌شتییه‌وه و خستیانه ناو ده‌ریا که‌وه وه ک گیزامانه‌وه.

وھ لەم رىوايەتەدا ھەلەدەگىرئى دەرياكە «دەجلە» ياخۇدا. لەم لايشەوە كە يوونس لە بەرچاوى خەلکە كە گوم بۇ وەزىعى ئاسمان لە بەرچاوييانا گۇرپا و باوهەپىان ھاتە سەر ئەوە كە نزىكە ئەو سزا كە يوونس فەرمۇسى يېتەخوارەوە بۇ سەريان، وە گەللىنى بە شۇين يوونسدا گەپان دەستىيان نەكەوت، لە ترسى ئەو سزا ھەممۇ گىرد بۇونەوە و تۆبەيان كەرتىدۇ، لە سەرپىچى خۇيان ھاتنەخوارەوە و خوداي تەعالايش سزاکەي لەسەر لابىدى.

جا پاش ئەوە كە حەزىزەتى يوونس لە ناو سكى نەھەنگە كە درچىوو كەوتە دەشتمە مادەپىن لەزىزى ئەو دارى كۈولە كەدا مايدە، جا خودا لە حالى گەلە كەي ئاگادار كەردى كە ئىمانيان ھىتىناوە و ئەمرى بىن فەرمۇ بىرواتەوە ناويان و ئەۋىش رۇيىشتەوە بۇ ناويان و باقى تەمەنى لە ناو ئەواندا بەسەر بىردى و لە نەينەوادا كۆچى دوايى كەرتىدۇ و لەويىدا بە خاڭ سېپىرراو ئىستە گۆرە كەي دىبارە و ناسراوە و خەلک زىيارەتى نەكەن و گەللىن لە ئەولىيا و پياوچاكان زىيارەتىان كەردىوو و زىيارەتى نەكەن.

﴿ وَزَكَرِيَا إِذْ نَادَى رَبَّهُ رَبِّ لَا تَذَرْنِي فَكَرِدَأَوَأَنَّ خَيْرُ الْوَرَثَةِ إِنَّمَا كَانُوا يُسْرِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَيَدْعُونَكَ رَغْبًا وَرَهْبًا وَكَانُوا لَنَا خَلِيلِنَ﴾ ٨٩

وھ باسى حەزىزەتى زەكەريا بىكە لەو كاتەدا كە لە خودا پارايەوە و بانگىلىنى كەرتىدۇ فەرمۇسى: پەروەردگارا بە تەنپىا بىن جىنگەنشىتىكى خاوهون پايدەي دىنىي مەممەرىتىنە و، تو خۇت لە ھەممۇ میراتبەرى باشتىرى بۇ مانەوە لە پاش بەندەكانت. ئىيمەيش پارانەوە كەمان وەرگىرت و نيازە كەمان بەجىھىنا و كورپىكمان بىن بەخشى كە ناوى

«یه حیا» بوو ژنه که یشی هه رچهن پیر بوبوو له ریی مندال بوندا نه مابوو، و هز عی مندال الدانمان به جوری باش کرد که سکی بینی، لبه رئه و هیش ئم میهره بانیم له گه لدا کردن؛ چونکی ئه وانه یاسایان وابوو هه ر خیری ری بکه و تاین به پله ئه رؤیشتن ئه یانکرد، ج له خیراتی واجب و، ج له نواجب و، هه میشه لیمان ئه پارانه وه و دوعایان ئه کرد له گه ل خواستی که ره می خودادا و ترساند نیش له سزای خودا، وه ئه وان هه میشه دلیان له ئیمه ئه ترسا.

﴿وَالَّتِي أَخْصَنَتْ فَرَجَهَا فَنَفَخْنَاهَا مِنْ رُوْحِنَا وَجَعَلْنَاهَا وَأَبْنَهَا آءَيْهَا لِلْعَلَمِينَ﴾ ٩١

وه باسی ئه و ژنه پاکه داوین پاکه بکه که لەشی خۆی له هه موو کاریکی نارپه وا و ناپه سهند پاراست، جا ئیمه یش به هۆی فریشتهی پاک سروشت (جو بره ئیل) ووه فوویه کمان کرد به بەرۆک و روویا که ئه و فووه له لایه نی مەلانیکەی ئیمه وه بوبه هەتا بەو تاقه فووه سکی بوو بەو کورپه پاکه پاک سیره تە که عیساویه عاشیل و خۆی و کورپه که یشیمان کرد به نیشانەی گهورە بیی خۆمان له جیهاندا، وه هەر کەسی له و دایك و کورپه دا بیر بکاتە وه به ئیمان و به راستى ئەزانى که ئیمه خودا یەکی زانا و تەوانانی بى وئىنە و بىنەواتا تاین.

﴿إِنَّ هَذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةٌ وَاحِدَةٌ وَأَنَا رَبُّكُمْ فَاعْبُدُونِي﴾ ٩٢

ئا ئوهەی که باسم کرد بوتان له وجودى خۆم و له تاق و تەنیابى خۆم ئوهە دین و ئایینى ئیوه یە ئەی پیغەمبەرە کان که يەک میللەت و يەک دینە بریتییە له باوەر بە خوداى زیندووی زاناي تەوانانی بىسەری بىنای خاوهن كەلام، وه منيش پەروەردگارى هه موو ئیوهم دەی هەمووتان بەندە بیی من بە تەنیا بکەن.

﴿وَقَطَعُوا أَمْرَهُمْ بِلِنْهُمْ كُلُّ إِلَيْنَا رَجِعُونَ﴾ ٩٣

که چی نه و ناده میزادانه که نه م زاته پاکانه بانگیان کردن بتو نه و دینه پاکه یه ک سیما یه دینی خویان پارچه پارچه کرد له ناو خویان؛ بازیکیان له سهر دینی حق مانه و، بازی له حق لایاندا و هممو ئه مانه بتو لای ئیمه ئه گهربته و له دهستم ده رناچن.

﴿فَمَنْ يَعْمَلْ مِنْ الظَّلَمَاتِ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَا كُفَّارَانِ لِسَعْيِهِ
وَإِنَّا لَهُ كَافِرُونَ﴾ ٩٤

جا هه رکه سئ شتیکی باشی کردنی و خویشی موسولمان بین به خودای خوی ئوه شاردنوه و پوچکردنوه نیبه بتو کوششی نه و چاکه کره و ئیمه چاکه کانی ئه نووسین.

﴿وَحَرَامٌ عَلَى قَرِيبٍ أَهْلَكْنَاهَا أَنَّهُمْ لَا يَرْجِعُونَ﴾ ٩٥

وه مه منوعه بتو خله‌کی نه و ئاواییه که ئیمه بریارمان داوه ویرانی بکهین له بهر کرده‌وهی خرابیان ئمه که بگهربته و بتو به و پهشیمانی له کرده‌وهی خراب. به پتی ئه مه عنایه حرفی «لا» زیاده‌یه. وه ئه گونجی نه و حرفه زیاد نه بین، بهم مه عنایه بلین حه رامه بتو نه و قهومه ناپه‌سنه نه گهربانه وهی بتو لای ئیمه بتو و هرگرتنی جه‌زای کرده‌وهیان، وه به قه‌تعی هه دینه وه بتو لام و ئه گهن به حقی خویان.

﴿حَقٌّ إِذَا فُتُحَتْ يَأْجُوجُ وَمَاجُوجُ وَهُمْ مِنْ كُلِّ حَدَبٍ
يَنْسِلُونَ﴾ ٩٦

واته حەرامە لەسەر ئەھلى ئە دى نابارە بگەرىتىمۇھ بۆ تەوبە ھەتا رىيگەي قەومى يەنجووج و مەنجووج ئەكىرىتىمۇھ و پىردىكەي بەردەميان ئەشكى و ئەوانىش لە ھەموو بەردايىھ كەوه ئەكەونە پەلە پەل و بە دىنادا بەر ئەبن.

**﴿وَاقْرَبَ الْوَعْدُ الْحَقُّ فَإِذَا هِيَ شَخِصَةٌ أَبْصَرُ الَّذِينَ كَفَرُوا
يَنْوِيلَنَا قَدْ كُنَّا فِي غَفْلَةٍ مِّنْ هَذَا بَلْ كُنَّا ظَلِيمِينَ﴾**

وە لەو كاتەدا كە يەنجووج و مەنجووج دەرگاي ھاتوجۇيان بۆ ئەكىرىتىمۇھ و دين لەبەر دەستىانا كىز ئەبىن و وەعدەي خودا بە ھاتنى رۆزى قىامەت نزىك ئەبىتىمۇھ كە ئەو وەعدە حەقه و لەو كاتەدا چاوه كانى ئەو كەسانە كە كافر بۇون لە ترسا رەپ رائەوەستىن و ئەلئىن: ھاوار بۆ ئىيمە كە غافل بۇوىن لەم كارەساتە و نەمانزانى بەم كوتۈپە دىيە پېشەوە، نە، نە، تەنها غافل نېبۈوين بەلكۈو سەتمى ناھەمۇارمان لە خۆمان كرد؛ چۈنكە دىنمان خستە پشت گۈى و سەممان لە خەلکىش كرد نەمانھىشت رىيگەي راست بگەن.

**﴿إِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ كِمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ حَصَبُ جَهَنَّمَ أَنْتُمْ
لَهَا وَرَدُونَ﴾**

بە راستى ئەي كافرانى مەككە ئىيە و ھەرچى كە خودا ئەپەرسىن لەو بىتە بىن فام و بىن شۈعۈورانە سۈوتەمەنلى دۆزەخىن، واتە ھەمووتان ئەرۇنە ناوى و لەويىدا ئەسۈوتىنرىن.

﴿أَوَ كَانَ هَؤُلَاءِ إِلَهَةً مَا وَرَدُوهَا وَكُلُّ فِيهَا خَلِيلُونَ﴾

ئەگەر ئەو بىتانە خودا بۇوناين، وەكۈو ئىيە گومان ئەبەن، نەئەرۇيىشتىنە ناو دۆزەخەوە، كەچى ئەوان لە ناو دۆزەخدان ھەتا ھەتاپە.

﴿لَهُمْ فِيهَا زَفِيرٌ وَهُمْ فِيهَا لَا يَسْمَعُونَ﴾ ١٠٠

بۇ ئەوانە ھەدیە كە ئەرۋەنە ناو دۆزەخەمە نالە و ھەناسەھە لېكىشانىكى زۆر نابار و بىنى ناسايىش، وە ئەوانە لە دۆزەخدا گوپىيان كەر ئەبىن و ھېچ نابىسى، وە ياخود شتنى نابىسى كە ھۆى دىشادى بىن.

﴿إِنَّ الَّذِينَ سَبَقَتْ لَهُم مِنَا الْحُسْنَى أُولَئِكَ عَنْهَا مُبَعَّدُونَ﴾ ١٠١

بە راستى ئەو كەسانە كە لە لايمىنى ئىيمە وە پایە و پلهى جوانيان بۇ بىيارداراوه و بە گوپىرەي زانىست بىيارام داوه كە بەھەشتىن و جىتكەرى رەزامەندى ئىيمەن. ئەوانە لە دۆزەخە دوور ئەخرىتىنەوە.

﴿لَا يَسْمَعُونَ حَسِيسَهَا وَهُمْ فِي مَا آشَتَهُتْ أَنفُسُهُمْ خَلِيلُونَ﴾ ١٠٢

دەنگى دۆزەخ و بلىسەي ئاگرى دۆزەخ نابىسن و ئەوانە لە ناو ئەو ناز و نىعمەتەدا كە نەفسىيان ئارەزووى ئەكا دەوامدارن ھەتا ھەتايە.

﴿لَا يَخْزُنُهُمُ الْفَرَغُ الْأَكْثَرُ وَنَلَقَّهُمُ الْمَلَائِكَةُ هَذَا يَوْمَكُمُ الَّذِي كَنْتُمْ تُوعَدُونَ﴾ ١٠٣

وە ترسى لە ھەموو ترسى گەورەترە كە ترسى ئادەمیزادى مردوووه لە كاتى فووى دوووهم بۇ زىندىوو بۇونەوە، وە ياخىرى ناردىيان بۇ ئاگرى دۆزەخ، وە ياخىرى سەرنانەوەي دەركاى دۆزەخ و جاردان بە دەوامى ئەھلى دۆزەخ لە دۆزەخدا، ئەو ترسە نايەت بەسەر ئەو كەسانەدا كە خودا پله و پايەي جوانى بۇ بىيارداون، وە فريشتهى رەحمەت دىن بە پىشوازى ئەوانوو و بەپىزەوە عەرزيان ئەكەن: ئەم رۆزە

ئه و رۆژه پیرۆزه يه که وەختى خۆى لە دنیادا لە سەر زمانى پىغەمبەران و رەھبەران بە لېيتان بى درابۇو جا بە ئاسايىش و ھىمەنى بە مىتتەوە بۆ خۆتان.

﴿يَوْمَ نَطُوِيُ الْكَمَاءَ كَلَّى السِّجْلَ لِلْكُتُبِ﴾

باسى ئه و رۆژه بکە کە ئاسمانى تىيا ئەپىچىنەوە، ياخود ئه و كەسانە کە زانستى خودا رابوردوووه بە پايەى باش بۆيان ترسى گەورە زويىريان ناكا لەو رۆژەدا کە ئاسمانى تىيا ئەپىچىنەوە، ياخود فرىشتەي خودا دىن بە پىشوازى ئه و ئىنسانە باشانەوە لەو رۆژەدا کە ئىمە ئاسمانى تىيا ئەپىچىنەوە وەکوو چۈن نووسەر ئه و پەرە نووسراوەدى بەردەستى لولول ئەکا و نەپىچىنەوە.

﴿كَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ نُعِيدُهُ وَعَدَّا عَلَيْنَا إِنَّا كُنَّا فَاعِلِينَ﴾

خوداي تەعالا بە شىوهى ئىستىناف و زىكىرى جوملهى سەربەخۇ ئەفەرمۇت: لە سەرەتاوه چۈن خەلکمان دروست كردوووه بەو جۆرە جارىتىكى تر دروستى ئەكەينەوە و زىندىووی ئەكەينەوە، واتە وەکوو يەكمەجار بە ئاسانى و بە بىن يارمەتى كەس ئەم ئادەم مىزادە و باقى خەلکم دروست كرد وەها دروستىان ئەكەمەوه لە بەر وەفا و بە جىھىتىنانى ئه و بەلېتىنە کە داومە بە دروستىكىرنەوە ئەم خەلکە و، بە راستى ئىمە كار ئەكەين، وە ئىيدىاع و ئىجاد و گردىكىرنەوە پارچە پارچە يەپەرىشان لە جىهانا، وە يە سەرلەنۋى دروستىان بکەمەوه بە لاي منهوه وەڭ يەڭ وانە.

وە لە قەرمۇودە كانى حەزىرەتا ﴿كَلَّى السِّجْلَ﴾ هەيە کە خوداي تەعالا ئەم ئىنسانە دروست ئەكتەوه لە سەر مادەي «عجج الذنب» كە بە قەى زەرەيە کە لە كۆتايى زنجىرەي پاشتى ئىنسانان.

وە ئەگەر ئىنسانى سۇوتابىن، يالە ئاوا خىنکابىن وە ياخورابىن وە يابەھەر جۆرى بىللاو بۇويتەوە بە جىهانا لەوانەيە خوداي تەعالا ئەو زەپەي «عجىب الذنب»ەي پىارىزى و لەويتە دروستى بىكاتەوە، وە ئەگەر ئەو زەپەيشەھەر نەماينى لە وجىودا ھەم بۇ خوداي تەعالا ئاسانە كە ئەو ئىنسانە دروست بىكاتەوە، وەكىو فەرمۇويەتى: *كما بدأنا أول خلق نعيده*، وە نەمانى عەينى ئەو پارچەيى لەشە كە لە دىنیادا بۇوه هېچ زىيانى نادا لە مەسىھلىي زىندىوو كىردىنەوەي مىردوو بە لەش و گىيانىيەوە؛ چونكى مەبەست لە زىندىوو كىردىنەوە نەمەيە كە خودا ئىنسانى دروست بىكاتەوە وەكىو لە دىنیادا بۇوه كە ئەمە ھاتەجى بەسە بۇ زىندىوو كىردىنەوە، ئىتىر پارچە كانى لەشى دىنیاي مايتىتەوە و خودا گىردىان بىكاتەوە وەكىو لە سۈورەتى «ياسىن»دا دەرنەكەۋى لە ئايەتى: *قل يحييها الذي أنشأها أول مرة*^١ وە ياخود وىتنەي ئەو پارچانەي بۇ دروست بىكاتەوە وەكىو لە ئايەتى: *أو ليس الذي خلق الساوات والأرض بقدار على أن يخلق مثلهم*^٢ وە دەرنەكەۋى، مەبەست ئەۋەيە وەكىو يارۋى دىنيا بىن، ئەوهتا لە سۈورەتى قىامەدا ئەفەرمۇئى: *بلى قادرین على أن نسوی بنانه*^٣ جا مادام خودا خەته كانى سەر پەنجەيى ئىنسان دروست بىكاتەوە لە دىنیادا چۈن بۇوه ئىتىر هېچ نامىيەتەوە. وە ئەگەر گۈرپانى بەسەر شىۋەدا بىت بە جوانى يابە ناشىرينى ئەوه كابرا ناكا بە ئىنسانىكى غەيرى ئىنسانى پېشىوو لە دىنیادا، وەكىو ئىنسانى بە گەنجى قەرز بىكا لە يەكىن بە پىرى داواى لىنى ئەكەنەوه و پىويىستە بىداتەوە. ھەر لە دىنیايشىدا ھەمىشە پارچەيى لەشى ئىنسان والە ناوجۇون و تازە بۇونەوەدا وەكىو مەعلۇومە، وە ئەمە يىش تەئىرى نىيە لە سەر مانەوهى شەخسى ئىنسان لە ئەحکامى دىنى و دىنیايدا.

١. يىس؛ ٧٩

٢. يىس؛ ٨١

٣. القيامة؛ ٤

﴿وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الْزَّيْرَوْرِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الْأَرْضَ يَرْثُها عِبَادِيَ الْصَّالِحُونَ ﴾ ۱۰

وه ئىمە له زەبوردا، كە كىتىپى داود بۇوه، نۇرسىومانە باسى زىكىرى خۆم كە بە راستى زەوى بەھەشت ئەمېتىتەوە بۇ ئەو بەندانەم كە بىر و باوهەر و كرده و ھەيان باشە و لە پاش زىندۇوبۇونەوە ئەو بەندانە ئەگەن بەو بەھەشتە.

وه ياخود خاکى فەلهستىن لە دەست عەماليقە دەرئەچى و ئەبىن بە مال بۇ بەنى ئىسرائىل، وە ياخود لە دەست بەنى ئىسرائىل دەرئەچى و ئەبىن بە مال بۇ ئومەمەتى موحەممەد ﷺ، وە ياخود پاش ئەو كە يەھوود بە زۇرى بىتگانە كان داگىرى ئەكەن دووبارە ئەبىتەوە بە مالى موسولمانان لە ئومەمەتى موحەممەد ﷺ، وە ھيامان وايد ئەم مانايە لە چەرخى ئىمەدا بىتە جى.

﴿إِنَّ فِي هَذَا الْكِلَاغًا لِّقَوْمٍ عَكِيدَاتٍ ﴾ ۱۶

وه بە راستى لەم بەيانەدا ئىرشاد و راگەياندىن ھەيە بۇ گەلى كە بەندەيى خودا ئەكەن و خاوهەن بىر و باوهەر راستن.

﴿وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ ﴾ ۱۷

وه ئىمە تۆمان نەناردووھ ئىليلابەزاتىكى وەھا كە ھۆى رەحمەت و پىرۇزىت بۇ ھەممو عالەم لە موسولمان و كافران و جىبن و مەلاتىكە؛ چونكى تۆم نارد بۇ بانگىكىردىن ھۆشىياران بۇ سەر ئىمان بە خودا و بەيەكتناسىنى و ھەست بە ليپرسراوى و ئامادە بۇون بۇ پاداشى بىر و باوهەر و كرده و لە پاشەرقۇزا و بۇ ھاندانىان لە ھەممو خۇو و رەۋشتىكى بەرز و بالادا و تۆم كرد بە چىغان رۇوناك بىكانەوە، جا ئەگەر كەسى خۇرى حازر نەبىن بۇ سوود وەرگىتن لەم بارە بەرزانە ئەوھ وەكۈو كەسىكە ئاو نەخواتەوە لە سەرچاوهەيەكى خۇشى زەلا.

﴿ قُلْ إِنَّمَا يُوحَى إِلَيْكُمْ إِنَّمَا إِلَهُكُمْ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ فَهَلْ أَنْتُمْ

۱۸ مُسْلِمُونَ ﴾

تو ئەي پىغەمبەرى خۆشە ويست بلىٰ بەو كافرە موشىيكانە: كە لە لاي خوداوه
ھېچ شىنى بە وەحى نەھاتۇوه بۇ لاي من ئەوه نەبىن كە خوداي ئىتەوە خەر خودايە كى
تاق و تەنیا يە. دەي ئايا ئىتەوە ملکەچ نەبن بۇ باوھە كىدەن بە يە كىيەتى خوداي تەعالا؟

﴿ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ إِذْنَنُكُمْ عَلَى سَوَاءٍ وَإِنْ أَذْرِيَتْ أَقْرِبُ أَمْ بَعِيدُ

۱۹ مَا نُوعَدُونَ ﴾

جا ئەگەر پىشىيان لە خودا بە يە كناسىن ھەلگرد پىيان بلىٰ: وە من ھەمووتانم
ئاگادار كرده وە لە سەر خودا بە يە كناسىن ئىتەر ئىتەوە خۆتان ئەزان، وە من باوهەم وايە
خودا حەقنانلى ئەستىنى، ئىتەر نازانم ئايا نزىكە ئەوهى بە لىن دراوه بە ئىتەوە يَا دوورە،
وە ئەو شىتە يَا بىرىتىيە لە سەركەوتى موسۇلمانان بە سەر كافرە كانا، وە يَا بىرىتىيە
لە سزا و تولە كە خودا بۇ ئەوانى ئەنیرى.

﴿ إِنَّهُ يَعْلَمُ الْجَهَرَ مِنْ الْقَوْلِ وَيَعْلَمُ مَا تَكْثُرُونَ ﴾ ۱۱۰

بە راستى خوداي تەعالا ئاگادارە و ئەزانى بە ھەموو قىسىيەن كە ئىتەوە بە ئاشكرا
بىكەن، وە ئاگاي لەوهىشە كە بە پەنامە كى ئەيکەن و ئەيشارەن وە.

﴿ وَإِنْ أَذِرِيَ لَعَلَّهُ فِتْنَةً لَكُمْ وَمَنْتَعُ إِلَى حِينٍ ﴾ ۱۱۱

وە من نازانم بەلکوو ئەو مۇلەتدىانى ئىتەوە تا ئىستە بە راورد بىن بۇ ئىتەوە و رابواردن
بىن هەتا كاتى كە خودا بىريارى داوه.

﴿ قُلْ رَبِّ أَحْكُمُ بِالْحَقِّ وَرَبُّنَا الْرَّحْمَنُ الْمُسْتَعَانُ عَلَى مَا تَصِفُونَ ﴾ ۱۱۲

جا پیغه‌مبهر فه‌رمووی: خودایه حوكم بکه به حق له بهینی ئیمه و خه‌لکی مه‌ککه‌دا، وه به راستی خودای ئیمه میهه‌بانه و داوای يارمه‌تی لئی ئه‌کرئ له‌سر ئه‌و باوه‌رانه که ئیوه هه‌تانه، وه هیوانان وايه که له‌سر زه‌وقتی ئیوه نه‌بی و کاری وا بکا وه‌کوو خۆی وه‌عده‌ی داوه که حق سه‌ر بکه‌وئی و ده‌وام بکا هه‌تا هه‌تایه.

سوپاس بۆ خودا لئی بیو ومه‌وه له نووسینه‌وهی ته‌فسیری سوروه‌تی
نه‌نبیا له رۆژی ^۹«ذی الحجه»ی سالی ۱۳۹۸ کۆچی رینکه‌وتی
۸ - ۱۱ - ۱۹۷۸ی زایینی له ژووری ده‌رس و تنه‌وهی مزگه‌وتی شیخ
عه‌بدولقادری گه‌یلانیدا.

سووره تى حهج، مهدىنە بىيىه، ئايىه تە كانى "٥٢" و "٥٣" و "٥٤" نەبى،
٧٨ ئايىه تە، دواى سووره تى نوور ھاتووه تە خواره وە.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمْ إِذْ زَلَّةُ السَّاعَةِ شَوَّءٌ عَظِيمٌ﴾

نهى ئادەمیزادە كان له خودا بترسن و خۇتان پارىزىن لەو شتانە كە نەھىيان لىنى
كراوه، وە ئەوهى فەرمانغان بىن دراوه بەجىيان بىتنىن، بەلكۇو بە ھۆرى تەقاى خوداوه
خودا بتنانپارىزىن لە سزاي رۆزى قيامەت و لە پەريشانى دىل و لەو سەرگەردانى و
لاوازى بىر و باوهەر كە بەسەر ئىنسانا دىن لە كاتى بشىوه و ھېرىشى بەللادا بە تايىھەتى
بەللاي بۇومەلەرزەي پېش هاتنى قيامەت كە بە راستى ئەو بۇومەلەرزەي شىتىكى
زۇر گەورەيە و وەزىعى ھەممۇ زەھى ئەگۇرپى.

وە ياخىدا بىرسن لە پەروەردگارى خۇتان، ئەو پەروەردگارە كە ئەوهەنە تەوانانى
بۇومەلەرزەيە كى گەورە بەسەر جىهاندا دىتىن بە جۇرىيەك دايىك سەرىي مندالى خۇزى
ناپەرژى و، عالىم سەرگەردان ئەكا، جا كە وايە خودا ئەوهەندە خاۋەنلى ئەوانا بىن
شىباوى ئەوهەيە كە ھۆشىيار لىتى بترسىن و فەرمانە كانى بەجى بىتىن.

بىزانن! ئىپنۈغە باس، فەرمۇرىتەن ئەم بۇ مەلەزمەتلىكىنەن بىلەن ئەلتەنەن
www.kgra.ahlamontada.com ھاتنى قيامەتە.

**يَوْمَ تَرَوْنَهَا تَذَهَّلُ كُلُّ مُرْضِعَةٍ عَمَّا أَرْضَعَتْ وَتَضَعُّ
كُلُّ ذَاتٍ حَمَلَهَا وَتَرَى النَّاسَ سُكَّرَى وَمَا هُمْ بِسُكَّرَى
وَلَنِكَنَّ عَذَابَ اللَّهِ شَدِيدٌ ۝**

له و رۆژه‌دا که ئیوه خۆتان یا چینی دوايتان به دەره‌جه يەك یا به چەن دەره‌جه بین ئەو بۇومەلەرزە ئەبىن ھەموو ژىنگى شىردار شىرەخۆرە کەی خۆی لە بىر ئەچىتەوە و ھەموو ژىنى سكپر لە ترسا بەرئەخەن و ئادەمیزادى ئەو رۆژه بە سەرخوش ئەبىنى و لە واقىعا ئەوان سەرخوش نىن بەلام سزاي سەخت و گرانە و ئادەمیزادى گىزى و پەركەدووه.

ئیمامى ئەحمد و سەعیدى كورى مەنسۇورى و نیسانى و ترمىزى و حاکم ریوايەتىان كردۇوە لە عىمەرانى كورى حسەينەوە: كاتى ئەم ئایەتانە ھاتنە خوارەوە حەزىزەت طَهَّرَ لە سەفەردا بۇو لە ناو «بنى مصطلق»دا، جا فەرمۇوى بە يارانى: ئەزانى ئەو رۆژه چ رۆژىكە؟ عەرزىيان كرد: خودا و پىغەمبەرى خودا ئەزانى، ئەۋىش فەرمۇوى: ئەو رۆژىكە خوداى تەعالا فەرمۇوى بە ئادەم: ئەی ئادەم كۆمەلى ئاگرى دۆزەخ بىتىن با بىرۇن بۇ شوينى خۆيان، ئەۋىش عەرزى كرد: نازانىم كۆمەلى ئاگرى دۆزەخ كىن، خودا فەرمۇوى: لە ھەموو ھەزار كەسىكىدا نۆسەد و نەوەد و نۆ كەسى. ریوايەت كراوه لە بۇو سەعیدى خەرىيەوە طَهَّرَ لە حەزىزەتەوە طَهَّرَ فەرمۇوى: خوداى تەعالا ئەفەرمۇيت: ئەی ئادەم! ئەۋىش ئەلى: «لېيك و سەدىك و الخير في يدىك» خودا ئەفەرمۇوى: قەرەبالىقى موسىتەحەقى ئاگرى دۆزەخ جىا بىكەرەوە، ئەۋىش عەرزى ئەكى: ئەو قەرەبالىقى كىن؟ خودا ئەفەرمۇيت: لە ھەموو ھەزار كەسدا نۆسەد و نەوەد و نۆيان. لەو رۆژه‌دا کە ئىنسانى جوان لە ترسا پىر دەبىن و، ژىنى سكپر سكە كەى ئەخا و، خەلک بە سەرخوشى ئەبىنى و لە واقىعا سەرخوش نىن بەلام سزاي خودا

سەختە. جا يارانى حەزىزەت ﷺ پرسىياريانلىنى كرد: ئەو تاقەكەسە كىتىھ لە ناو ئىمەدا؟ حەزىزەت ﷺ فەرمۇسى: مۇزىدەتان بىن لە ئىتە يەكىن و لە كافەرە كان ھەزار كەس.

لە پاشان حەزىزەت ﷺ فەرمۇسى: بەو كەسە رۆحى من وا لە دەستى ئەودا ھيام وايە كە ئىتە چوارىيەكى ئەھلى بەھەشت بن، ئىمەيش وتمان: «الله أكبير» جا فەرمۇسى: ھيام وايە كە سىتىيەكى ئەھلى بەھەشت بن، ئىمەيش وتمان: «الله أكبير» جا فەرمۇسى: ھيام وايە كە ئىتە نىوهى ئەھلى بەھەشت بن، ئىمەيش وتمان: «الله أكبير» جا حەزىزەت ﷺ فەرمۇسى: ئىتە وەکوو مووېكى رەش لە پىستى گايىەكى سېپىدا يامۇويەكى سېپى لە پىستى گايىەكى رەشدا وان، ئەم حەدىسە موسىلىم و بۇخارى رىوايەتىان كردوو.

لەم رىوايەتەوە وادەرئەكەۋى، كە ئەم پىر بۇونى مندال و بەرخىستىنى ژەنە لە شىۋەي «تەقدىر»^۱ بىن؛ چۈنكى ئەو گفتۇڭى خوداي تەعالايمە لەگەل ئادەمدا لە قىامەتدايە و بازى - بە «قەتعى نەزەر» لەم رىوايەتى ئابووسەعىدە - ئەلین: ئىبىنۇغەباس فەرمۇويەتى: ئەم بۇومەلر زە و رووداوه لە دىنيدايە لە كاتى رووخاندىنى ئەم جىهانەدا. واتە ئەگەر ئەو كارەساتە لە دىنيدا بوايە ئىنى مندال بە بەر مندالەكەى لە بىر ئەچوو و جىتى ئەھىشت و ئىنى سكىپ سكەكەى فېرى ئەدا.

﴿وَمَنَّ الْتَّأْسِ مَنْ يُجَدِّلُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَيَتَّبِعُ كُلَّ شَيْطَانٍ مَرِيدٍ ۚ ۲﴾ كىتب علەئە آنە، مَنْ تَوَلَّهُ فَأَنَّهُ يُضْلِلُهُ وَيَنْهَا يَهُ إِلَى عَذَابٍ

السَّعِيرِ ۳

ئەم ئايەتە دەرەقى نەزى كورپى حارس ھاتەخوارەوە، ئەم زەلامە نازى اوھىچى و موجادىل بولۇ ئەي www.igra.ahlamontada.com مەلاكى كېلىرىنەن و قۇلۇن سەرورەي پىشىنەنە

- پهنا به خودا - وه له پاش مردن زیندوو بونهوه نیه، جا خودا ئەفه رمویت: له کافره موشريكه کانه کەسى که جيدالتان له گەلدا ئەکا له باسى خودا و له باسى قورئانا و قىسى نارپهوا ئەکا به بىن زانست و ئاگادارى و ئەکەويتە شوين ھەمۇ شەيتانىنىکى له حەق دەرچۈرى وا کە له شانىا نۇوسراوه ھەركەسى شوينى بکەوى گومراي ئەکا و ئەپيا بۇ دۆزەخ.

﴿ يَأَيُّهَا النَّاسُ إِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّنَ الْبَعْثِ فَإِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِّنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ مِنْ مُضْغَةٍ مُّخْلَقَةٌ وَغَيْرُ مُخْلَقَةٌ لَّنْ يَعْلَمَنَّكُمْ وَنَقْرُرُ فِي الْأَرْضِ مَا نَشَاءُ إِنَّ أَجَلَ مُسَمًّى ثُمَّ نَخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لَنْ تَبْلُغُوا أَشْدَادَكُمْ وَمِنْكُمْ مَنْ يُنَوَّفُ وَمِنْكُمْ مَنْ يُرَدُّ إِلَى أَرْذَلِ الْعُمُرِ لِكَيْلًا يَعْلَمَ مِنْ بَعْدِ عِلْمِنَا شَيْئًا وَتَرَى الْأَرْضَ هَامِدَةً فَإِذَا أَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ أَهْبَزَتْ وَرَبَتْ وَأَنبَتَتْ مِنْ كُلِّ

رَوْجَ بَهِيجٍ ﴿٥﴾

نهى ئادەمیزاد ئەگەر ئیوه وان له گومان و دوودىلدا له ئىمكاني زیندوو كردنەوهى ئیوهدا له پاش مردن و رزىنى لهستان بىن كەمنى بىر بکەنەوه له ئەوهلى دروستكىردى خۇرتانا هەتا ئەو گومانەتان نەمېنى؛ تەماشا بکەن كە من ئیوه دروست كردووه له گىل بە ئىعتىبارى يەكم باوكتان كە حەزىزەتى ئادەمە ئەپەلە يَا بە ئىعتىبارى ئەسلى ئاوى «مەنى» چونكە له خواردەمەنیيەوه پەيدا بۇوه و ئەسلى ئەو خواردەمەنیانەيش گىلە، پاش ئەوه ئەسلىكتان گىلە ئیوه له ئاوى تزوی نەتهوه كە له پاشى باوک و سىنگى دايىكدا پەيدا دەبىن دروست كردووه، دواي ئەوه له پارچە خوتىنى وەكىو

خويىنى جىڭەر كە عىبارەتە لەو ئاوى نەتەوە كە لە پاش چىل رۆژ ئەبىن بە يەك پارچە خويىن، جا لە پارچەيىن گۇشت؛ چونكى لە پاش چىل رۆژەرى خويىنەكەى ئەبىن بە پارچەيىن گۇشت جا بازىتكى تەواو و رەسايە و ئەو مەندالە كە يىشى ناتەواوه، ئەمە يىشم رەسأ و بىن عەيىبە، وە بازىتكى ناتەواو و نارەسايە و مەندالە كە يىشى ناتەواوه، ئەمە يىشم لەبەر ئەوە كەدەتا بەم پلە ئىتە ئەللى بىكەين كە ئەم مادەسى و جىوودى ئىنسانە شىاوى ھەممۇ ئاڭ و گۆرۈتكە و ئەو خۇدايە ئەتوانى گل بىكا بە ئاۋ و ئاۋ بىكا بە خويىن و خويىن بىكا بە گۇشت و لەو گۇشتە رەگ و ئىسقان و گۇشت و ورددە پارچە دروست بىكا، ئەيشتowanى مەردوو زىندۇو بىكەتەوە. وە پاش ئەوە مادەسى لەشى ئىنسانمان بەم چەن پلەدا بەرز كەدەوە ئەو جار راي ئەگرین و ئەيھىلىئەوە لە ئاۋ مەندالىدانى ژنا، ئەو لەشە كە بىمانۇمى بىن ماوەيەكى وەها كە خواتىمان لە سەرى بىن ھەتا ئەگاتە ئەو وادە دىيارى كراوه بۇ دەرچۈونى بۇ رۇوناکى جىهان، ئەنا ئەگەر نەمانۇمى بىمېنى ئەوە زوو لە مەندالىدانى دايىكى فەرە ئەدەين و زايەي ئەكەين.

جا پاش ئەو ماوەيە لە مەندالىدان دەرى ئەكەين بە شىتە ئەندازى، جا ئەتان ھىلىئەوە بۇ ئەو بىگەن بە رەسايى ھىزەكانى خۇزان.

وە لە ئىتە ئەپەن كە سانىتكىش كە لە پىش گەيشتن بەو ھىزە گىيانى وەرئەگىرى و ئەمرى، وە لە ئىتە ئەپەن كە سىنى كە ئەھىلىتەوە و دوا ئەخرى ئەتا ئەگانە پەسترىن و رەزىلتەرىنى ژيان و تەمن بۇ ئەوە كە لە پاش ئەوە بە ياساي خۆى گەللى شتى زانىيە واى لىنى بىن هېچ نەزانى كە ئەمە پەسترىنى حال.

وە لە لايمەكى تىريشەو زەھى ئەبىنى بە مەردوویي و وشكى، جا كاتى ئىمعە ئاوى بارانمان داپەرەند بۇ سەر زەھى و تىراوى كەدە تەماشا ئەكەى ئەجۇولىتەوە و باي تى ئەچى و بەرز ئەپەن بۇ ئەوە و ئەپەن لە ھەممۇ جۆرە گىايەكى جوان و گولى رەنگامە.

﴿إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّهُ يُحْكِيَ الْمَوْقِعَ وَأَنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾

﴿وَإِنَّ السَّاعَةَ مَا يَتَبَيَّنُ لَأَرَيَتَ فِيهَا وَأَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَنِ اتَّقَبُورٌ﴾

ئا ئەم دروستکردنی ئادەمیزادە له چەن دەورى جىا جىادا و بىردى ئىنسانى له دايىكبوو به چەن پايدى يەكدا له لاوازى و بىن تىنى، وە بەھىزى و زانايى و نەزانىدا، وە چاوكەوتىن بە زەۋى بە وشكى و مردووپى لە پاشا بە جوولاؤى و بەرزە بۇون و گىارپاندىن، ھەممۇسى بە ھۆى ئەوهەيە كە خوداى تەعالا ھەر ئەوه خاۋەن و جوودى سابت لە زاتى خۇريا بە بىن نيازمەندى بە ھېچ مەوجوودى، وە ھەر خودا تەوانايە بەسەر زىندۇو كەردىنەوهى مردووانا، وە خودا تەوانايە بەسەر ھەممۇ شىتىكدا و بە راستى رۆزى قيامەت دىت بە بىن گومان و ھېچ شوبەھى نىيە لەمەدا، وە بە راستى ھەركەس كە لە گۆرپى خۆيابىتى و پاش مردنى جىتىگەيەكى بۇوه خودا زىندۇوپيان ئەكتەوه.

بىزانى! لە ئايەتى: **﴿إِنَّمَا أَيَّاهَا النَّاسُ إِنْ كَنْتُ مِنْ رَّبِّكُمْ...﴾** تا كۆتايى ئايەتى دووھەم بە

سەن جۆر دەليلى ھىتايەوه لەسەر زىندۇوپۇونەوهى ئادەمیزاد لە پاش مردن: يە كەم: بە تەوانايى خۆى لەسەر گۆرپىنى وەزۇنى ئادەمیزاد لە سەللى دروستکردىنا لە گلەوه بۇ تۆم، بۇ پارچە خۆين، بۇ پارچە گۆشت، وە ماوهى مانەوهى لە مەنداڭىدا جا دەركەنلى بۇ دنیاي رۆشن.

دووھەم: بە تەوانايى خۆى لەسەر گۆرپىنى وەزۇنى ئادەمى لە بىن ھىزى و ناتەوانايەوه بۇ وەزۇنى ھىزى و تەوانايى، نەمجار گىزىانەوهى بۇ سەر ناپەسايى ھىزى زانست و شوعۇورى تا كاتى مردن.

سېھەم: بە تەوانايى خۆى لەسەر گۆرپىنى وەزۇنى ئەم زەۋىيە وائىن بەسەرىيەوه لە وشكى و بىن رەنگىيەوه بۇ وەزۇنى جوولان و شىن بۇونى گول و گىا بەسەرىيەوه،

که دل به ته ماشایان شادمان ئه بی، و اته نم ته رتبیه جوانه له جیهانا له زه وی و ئاسمانا له خویه و نیه و خاوهن هیزیتکی ته واوی ئه وی و ئه مهیش له ته بیعت و «لا شعور» یه و نابی، که وابی ئه بی ناساری په روهردگاری بی که ته وانا بی و دارای سیفاتی که مال بی وه کوو زاتی خودای ته عالا، ئه ویش خاوهن خواست ته وانایه و هم و شتیکی بی ئه کری، چون له نه بونه و جیهانی جوانی دروست کرد و همه و هایش له وی له دنیادا همیه له گه ل نه فسی دنیادا ئه توانی هم و نال و گوری بکات.

﴿ وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُجَدِّلُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَابٍ مُّنِيرٍ ﴾
 ﴿ ثَانِيَ عِطْفِهِ لِيُضْلِلَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ لَهُ فِي الدُّنْيَا حِزْنٌ وَنُذِيقَهُ يَوْمَ الْقِيَمةِ عَذَابَ الْحَقِيقِ ﴾ ذَلِكَ بِمَا قَدَّمَتْ يَدَاكَ وَأَنَّ اللَّهَ لَيْسَ بِظَلَّمٍ
 لِلْعَيْدِ ﴿ ١٠ ﴾

له ئاده میزاده که سینکی و ها که موجادله ئه کا بی ده بپینی سیفاتی نابار بی زاتی خودا و کوو نیعتیباری نه ته و بی و نینکاری نازل بونی قورئان ئه کا له لایه نی خودا وه و به ئوستوره دا نه نی، به بی زانستیکی فیتری زگماک و به بی بونی بد لگه یه کی و ها که له که سبیه و هری گرتی و کوو ته ماشای ئافق و ئوزاع، و به بی ئه وه له لایه نی فریشته پیروزه و کیتابی دلروونا که ری بی هاتبی بی خوی یا بی پیشه و اکه، وه حالی و هایه کاتی یه کنی ئاموژگاریه کی بکا مل با نهدا به ده مار و فیزه وه، وه ئه مهیش بی مه بستی پیروز ناکا، به لکوو هر بی ئه وه یه که ئاده میزاد گومرا بکا له رؤیشن به ریگه ره زامه ندی خودادا، جا ئه جو ره که سه له دنیادا رسایی همیه و، له قیامه تیشدا سزای ئاگری سۆزندھی بی ئه چیزین، وه له کاتی سزادانهدا له لایه نی فریشته سناوه بی ئه و تری: ئه مسرا که لوسهه ته بیار دراوه به هوی ئه وه

بیز و باوه‌ره ناباره و ئو کرده‌وه ناهه موارانه‌وه يه که دهسته‌کانت کردوویانه و پیش خوت بؤیان ناردووی. واته پیویست بوو هۆی رەحمەت پیش بخا بۇ ئەم رۆزەی، كەچى هۆی زەحمەتى بۇ خۆی پیش خست، وە پىنى ئەوتىز: کە بە راستى بزانه خوداي تەعالا خاوهن سەتم نىيە بەرابەر بە هيچ گيانلەبەرى بە تايىەتى بەرابەر بە بەندە کانى خۆى و، هەرگىز نىسبەتى سەتمى لىن نادىز.

﴿وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَعْبُدُ اللَّهَ عَلَىٰ حَرْفٍٖ فَإِنَّ أَصَابَهُ خَيْرٌ أَطْمَانَ يَهُهُ وَلَنَّ أَصَابَنَهُ فِتْنَةٌ أَنْقَلَبَ عَلَىٰ وَجْهِهِٖ خَسِرَ الدُّنْيَا وَالآخِرَةُ ذَلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ ﴾ ۱۱

وە لە ئادەم مىزازە ئىنسانىكى وەها کە بەندە يى خودا ئەکالە سەر يەك بار کە برىتىيە لەو بارە سوودى بۇيى بىيى، جا مادام وابوو ئەگەر لە زىنى خۆيا خىز و قازانجىنلىكى پى بىگا و ساغ و سەلامەت و خاوهن پايە و مايە و مال و مەندالىنى بىن بە ئازەزووى خۆى بن، ئەو دلى بەوانە دائەمەززى و دەست دىئىن بە سەر و سەمتىلى خۆيا و سوپاسى خودا ئەکا، وە يى ئەگەر سوپاس نەکا ناسوپاسىش دەرنابېرى، وە ئەگەر كارەساتى نابارى پىن بىگا لەپەورپو ئەكەھۆى، واته وەها تىك نەچىن وەكۈو يەكتى بە تەختى تەويىلىدا درابى و درابى بە زەويىدا دەماخى پەريشان نەبىن و چاوى بەرىتى خۆى نابىننى و، دەست ئەكابە ناسوپاسى، وە بە جارى، لەبەر بىن باوه‌رە و بىن شۇعۇردى وەكۈو لە دنيادا زيانى کردووە وە زيانى پاشەرۇزى دىتە سەر و مال كاولى هەردۇو لا ئەبىن.

﴿يَدْعُوا مِنْ دُوَبِ اللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُ وَمَا لَا يَنْفَعُهُ ذَلِكَ هُوَ الْأَضَلَلُ الْبَعِيدُ ﴾ ۱۲

وە بانگ ئەكا و ئەپارېتتەوە لە غەيرى خوداي تەعالا له كەسىن كە به هىچ جۇرى نە ئەتوانى زىيانىلى بىدا و نە ئەتوانى سوودى بىن بىدا، جا ئەمە گومراھىيەكى زۇر دوورە و لادانە لە راستەرەي بۇ شوينىتىكى زۇر دوور لە شەقامى عادەتى.

يَدْعُوا لَمَنْ ضَرَّهُ أَقْرَبُ مِنْ نَفْعِهِ لَيْسَ الْمَوْلَى وَلِيَسَ الْعَشِيرُ ۱۲

ئەم كەسە گومان ئەبا بە كەسىن كە زىيانى نزىكتەرە لە سوودى، كە به سوودە بۇي و رىزگارى ئەكا له و زيانە تووشى بۇوه، بە راستى زۇر خراب پ يارمەتىدەرىيەك و زۇر خراب پ يار و ياوەرىيەك ئەوهى ئەو گومانى بىن ئەبا و بانگىلى ئەكا وە كەوو بىتكانى بىن، يَا وە كەوو ئەحبارە ناھەموارە گومراکەرە كانى بىن.

ريوايەت كراوه، ئەم ئايە تانە نازىل بۇون لە شانى بازى عەرەبىدا هاتبۇون بۇ مەدينەي مونەووهە و موسولمان بۇوبۇون، جا كاتى قازانچىان بىن بىگەيشتايە دلخوش و دامەزراو ئەبۇون، وە كاتى وا كە تووشى زيان ئەبۇون دەستىيان ئەكىد بە قىسى نابار و لە خۆيان ئەبۇونەوە، وە لە واقىعا ئەمە عامە بۇ ھەركەسىن كە حالى وەها بىن.

رەحمەت لەوه فەرمۇوى:

ئىنسانى يەكدىل ئەگا بە مەنزاڭ	نە بىنى دللى باشە نە پىاۋى دوودىل
يەكدىل ئىمانى ساغە وە كەوو گول	بىنى دللى كافرە و، دوودىل موشىرىكە

إِنَّ اللَّهَ يُدْخِلُ الَّذِينَ عَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجَرَّى

مِنْ تَحْنِهَا الْأَنَهَرُ إِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ ۱۴

بە راستى خوداي تەعالا ئەوانە كە ئىمانيان ھىتاوه و كردهوهى باشىان كردووه ئەيانخاتە ناو چەن بەھەشتىكى وەھاوه كە چەن جۆبار لە ژىريانەو رەوان ئەبىن،

﴿مَنْ كَانَ يَظْنُنَ أَنَّ لَنْ يَنْصُرَهُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالآخِرَةِ فَلِيمَدُدُ بِسَبِّ
إِلَى السَّمَاءِ ثُمَّ لِيَقْطَعَ فَلَيَنْظُرْ هَلْ يُذْهَبَنَ كَيْدُهُ مَا يَغِيْظُ ﴾ ۱۵

ھەموو كەسيكى ھۆشىyar با بزانىن كە موحەممەد ﷺ پىغەمبەرى خودايە و خودا
يارمەتى داوه و نەيدا لە دنيا و لە قيامەتا، جا ھەركەسىن لەسەر كەودەنى و نەفامى
خۆى وا گومان ئەبا كە خوداي تەعالا يارمەتى موحەممەد نادا لە دنيا و لە قيامەتا
با خۆى ھەلاۋەسىن بە گورىسىن بە بن مىچى خانووەكەيا، لە پاشا خۆى سۈورەدا
ھەتا ئەخننكى، جا با ھەر لە ئىستەوە لە پىش ئە و واقىعەدا بىروانى: ئايا ئەم كارە
پەروفېت وىتنەيە قارى دلى ئە و چار ئە كا؟ حاشا!

بەم تەفسىرە سەرەوە «يقطۇع» بە مانا خۆ خنکاندە و بە مەعنایىن تر ئەلىن: با
خۆى بە بن مىچى خانووەكەيدا ھەلواسىن و ماوهىن خۆى بتاسىتىن ئەم جار گورىسىن كە
بىرى و خۆى بختە خوارەوە، جا دواى ئەوە كە ھۆشى ھاتووە بە خۇيا بىروانى بزانى
ئەم كارە نابارە كە وەكۈو فيل كردنە لە خۆى ھېچ قارى دلى لائەبا؟ حاشا!

خۆى لە مەينە تە ناخەلەسىتىن ھەزار جار كابرا خۆى بتاسىتىن

﴿وَكَذَلِكَ أَنْزَلْنَاهُ مَا يَشَاءُ بِنِنَتِ وَأَنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يُرِيدُ ﴾ ۱۶

ھەر وەكۈو ئەم ئايەتە جوانانەمان نارد بۇ تو بۇ ترسانىدىنى ئادەمیزاد لە سزاي
قيامەت و بۇ بەشكىرىنىان بەو بەشانەو بۇ ئەوە كەس سەرناكەۋى خاوهن ئىمامى
ساغى يەك دل نەبىنى، بەو جۆرەيش لەمەوبىر ئايەتمان ناردۇوەتە خوارەوە و ھەروەھايش
ئەيتىرينى خوارەوە كە بىنى بە شايەت لەسەر ئەوە كە لە لايمەنى خوداوە ھاتوون، وە
ئەو كەسەيش كە ھاتوون بۇ لاي پىغەمبەرى خودايە، وە بۇ ئەوەيش بزانى خواتى
لەسەر ھىدايە تدانى ھەركەسىن بىنى ھىدايەتى ئەدا.

دین حه قیقهه و حه قایق نه عیان
 ئه عیان سایبن بنی باس و بهیان
 ئه وهی بـه رابهـر به حـه قـه نـه اـسـه
 سـینـهـیـ هـیـلـانـهـیـ گـهـ رـایـ وـهـ سـوـاسـه
 جـاـ پـهـ نـاـ بـکـرـهـ بـهـ تـهـ وـاـنـایـ رـاـسـ

﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالصَّابِرِينَ وَالنَّصْرَى وَالْمَجْوَسَ
 وَالَّذِينَ أَشْرَكُوا إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ بِمَا بَيْنَ أَنفُسِهِمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ

﴿كُلُّ شَيْءٍ شَهِيدٌ﴾

۱۷

به راستی ئه و کـهـسانـهـ کـهـ ئـیـمانـیـانـ هـیـناـوهـ بـهـ خـودـاـ وـ بـهـ پـیـغـهـ مـبـهـرـیـ خـودـاـ وـ بـهـ
 قـورـئـانـهـ کـهـ هـاتـوـوـهـ بـوـ لـایـ تـقـ، وـ ئـهـ وـ کـهـسانـهـیـشـ کـهـ مـهـیـلـیـانـ کـرـدوـوـهـ بـوـ لـایـ دـینـیـ
 یـهـ هوـودـیـ وـ ئـهـ وـانـهـیـشـ دـهـرـچـوـونـ لـهـ بـهـنـدـهـیـ خـودـاـ بـوـ بـهـنـدـهـیـ ئـهـسـتـیـهـ کـانـ، وـ ئـهـ وـ
 کـهـسانـهـ خـوـیـانـ بـهـ ئـهـنـسـارـیـ عـیـسـاـ ئـهـزـانـ، وـ ئـهـ وـ کـهـسانـهـ کـهـ بـهـ نـاوـیـ دـینـوـهـ پـیـانـ
 ئـهـلـیـنـ مـهـجوـوسـ، وـ ئـهـ وـانـهـیـشـ کـهـ ئـیـمـرـقـ پـیـانـ ئـهـلـیـنـ «موـشـرـکـینـ» وـ لـهـ گـهـلـ خـودـادـاـ
 بتـهـپـهـرـستـنـ. بـهـ رـاستـیـ خـودـایـ تـهـعـالـاـ حـوـکـمـ ئـهـ دـاـ لـهـ نـاوـیـانـاـ لـهـ رـوـزـیـ قـیـامـهـ تـاـ وـ
 تـیـانـ ئـهـ گـهـیـهـنـیـ کـیـ لـهـسـهـرـ حـقـهـ وـ کـنـ لـهـسـهـرـ بـهـتـالـهـ وـ هـرـ کـمـسـ ئـهـ گـهـیـهـنـیـ بـهـ
 جـیـگـهـ وـ شـوـیـنـیـ خـوـیـ؛ـ چـونـکـیـ بـهـ رـاستـیـ خـودـاـ ئـاـگـایـ لـهـ هـمـوـوـ شـتـیـکـ هـهـیـهـ.

﴿أَلَّمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يَسْجُدُ لَهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ وَالشَّمْسُ
 وَالْقَمَرُ وَالنُّجُومُ وَالْجِبَالُ وَالشَّجَرُ وَالدَّوَابُ وَكَثِيرٌ مِّنَ النَّاسِ وَكَثِيرٌ
 حَقَّ عَلَيْهِ الْعَذَابُ وَمَنْ يُهِنَّ اللَّهُ فَمَا لَهُ وَمِنْ مُّكَرِّمٍ إِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ

۱۸

ئایا نابینی به چاو، وه یا نازانی به دل که به راستی سوچده ئه با بۇ خودای ته عالا ئهوانه که هان له ئاسمانه کانا و ئهوانه که وان له زه‌ویداوا رۆژ و مانگ و باقى ئهستیره کان و کیوه کان و دار و ئه و گیانله بەرانه که ئەرۇن به زه‌ویدا و گەلن ئادەمیزاد؟ بەلۇن گەلنی لە ئادەمیزادیش سزای خودایان لەسەر بېپار دراوه و سوچده نابەن، بىن گومان ئەم ئىنسانە نافەرمانانه خودا سووکى كردوون، وە ھەركەسىش خودا سووکى بىكا ئىتر كەسىنى نىيە رىزى بىگرى و سەرى بەرز بکاتەوە، بە راستى خودا خواتى لە ھەرچى بىن ئەيکا.

﴿هَذَا إِنْ خَصْمَانٌ أَخْتَصَمُوا فِي رَبِّهِمْ فَالَّذِينَ كَفَرُوا قُطِعَتْ لَهُمْ شِيَاطِينٌ مِّنْ نَارٍ يُصَبَّ مِنْ فَوْقِ رُءُوسِهِمُ الْحَمِيمُ ﴾١٩﴾ يُصَهَّرُ بِهِ مَا فِي بُطُونِهِمْ وَالْجَلُودُ ﴾٢٠﴾ وَلَمْ يَمْقَدِّمُ مِنْ حَدِيدٍ ﴾٢١﴾ كُلَّمَا أَرَادُوا أَنْ يَخْرُجُوا مِنْهَا مِنْ غَيْرِ أُعِيدُوا فِيهَا وَذُوقُوا عَذَابَ الْحَرِيقِ ﴾٢٢﴾

موسولمانان و کافران دوو دوژمنى يەكترن كەتوونەتە نىزاع و نارپىكىيەوە لە دينى خودادا و لە زات و سيفاتى؛ موسولمانە کان ئەلىن: زاتە كەى ھەيە و داراي سيفاتى كەمالە و «واجب الوجود» و قەديم و باقى و تەنبا و بىنېنە و بىنیازە و دينى ھەيە و دينە كە بريتىيە لە بىر و باوهە باشه و لە عىيادات و ياسايانە كە بە ھۆى فريشتهى ھىمنەوە كە جوپىرەئىلە ناردوویەتى بۇ پىغەمبەرە كەى و ئەويش گەياندوویە بە گیانله بەرانى ھۆشىار.

وە کافره کان موختاليفى ئەم بىر و باوهەن، جا ئەگەر ھەر باوهەيان بە وجودى خودا نېبوو ئەوە پىيان ئەلىن «موعەتلە» واتە وائەزانن جىهان خالى و بەتالە لە سانىع و پەروەردگار، وە ئەگەر وتيان سانىع ھەيە و سانىع ھىزى تەبىعەتى بىن شوعورى نەزان و بىن ئىرادە و خواتى ئەوە پىيان ئەلىن «طبيعىيە» و «دھرىيە».

وە ئەگەر باوهېيان بە وجىودى پەروەردگارى كامىل بۇو بەلام باوهېيان وابۇو پىيۆستە هاۋىرى و شەرىكى ھەبىن ئەۋە پىييان ئەلىن «موشريك» وە كۇو ئەوانە كە بتېرسىن، يا رۆز پەرسىن، يا گا پەرسىن، يا ئاڭگر پەرسىن.. تاد وە لە ناو ئەم موشريكانەدا كۆمەلنى ھەيە كە باوهېيان وايە سانىع دوانە: پەروەردگارى خىتىر كە ناوى «يەزدان» و ناوىشى ئەبەن بە خالىقى نۇور، وە پەروەردگارى شەر كە ناوى «ئەھريمەن» و ناوىشى ئەبەن بە تارىكى، وە بۇ جىلوھى نۇور ناڭگريان داناواه ئەمانە ناويان «مەجووس» دەورىكى گەورەيان بۇوه لە گومرا كىدىنى ئادەمىزىدا، بۇيە خودا لەم ئاياتەدا جىياتى كردوونەتەوە لە «موشريكىن» ئەگەرنا لە راستىدا ئەمانە بە موشريك ئەناسرىن و لە كۆمەلھى موشريكان.

وە ئەگەر باوهېيان بە خودا بۇو باوهېيان بە دين و ئايىنى ناسمانى بۇو ئەۋە ئەوانە بە ئەھلى مىللەت و دين ئەناسرىن، ئەمانە لە پاش حەزرەتى نۇوح كۆمەلھى پەيرەوانى سوھوفى ئىبراھىم بۇون، وە لە پاش ئەوان پەيرەۋى تەوراتى موسىا بۇون كە ناۋ ئەبرىن بە «يەھوود». يَا بە مولاحەزە ئەۋە كورپى حەزرەتى يەعقووبە كە ناوى «يەھوودا» بۇو.

وە لە پاش ئەوان پەيرەۋى عيسىاى كورپى مەرييم بۇون كە پەيرەۋى «ئىنجىل» بۇون، ئەمانە پىييان ئەوتىرى «نەسارا» و «نەسرانى» لە بەر ئەۋە كە يارمەتى عيسىايان داوه.

وە كۆمەلنى ئادەمىزادىش بۇون لە دىئر زەمانەوە، واتە پاش عەھدى نۇوح و ئىبراھىم، ئەمانە ئەستىرە پەرسىت بۇون و پىييان ئەلىن «سايىئە» و «سوپىسى» لە دوايىدا داواى پەيرەۋى عيسىا مەسيح ئەكەن، ئەگەر گاورەكان ئىعتيرافيان پىن بىكەن ئەمانەيش حوكىمى نەسارايان ھەيە.

وە ئەوانە يىش كە پەيرەوى حەزىزەتى موحەممەدىان ﷺ كردووه و ئىمانىان بە قورئان ھەيە كە نازىل بۇوەتە سەر حەزىزەتى موحەممەد ﷺ ئەوھ پىيان ئەلىن: مۇسۇلمان و بە خاوهنى دينى ئىسلام نەناسرىن.

وە لە عورفى ئىسلاما ئەو كەسانە كە حەيران و بىنۇلاقەن و پەيوەندىيان بە هېچ عەقىدە يە كەوھ نىيە پىيان ئەلىن «زىندىق».

وە ئەوانە كە بە زمان ئىعتيراف بە ئىسلام ئەكەن و لە دلّدا بىباوهەن پىيان ئەلىن «مونافق» وە ئەوانە كە لە پاش ئىسلامىيەت لە دين وەرئەگەپىنهوھ پىيان ئەلىن «مورتەد».

وە لە پاش دامەزرانى دينى حەزىزەتى موحەممەد ﷺ ھەركەسىن باوهەرى بە دينى ئەو نەبىن و پەيرەوى قورئان نەكا، خواه ئەو كەسە نەسرانى بىن، يا يەھودى بىن، يا سوبىيى بىن، وە يا غەيرى ئەمانە، ئەوھ بە كافر ئەناسرى و لە رۆزى قيامەتدا سزا ئەدرى ھەتاھ تايە بە گوئىرە ئاياتى قورئانى پېرۋۇز و بە فەرمۇودەي حەزىزەت ﷺ و بە ئىجماعى ئىمامانى موجتەھيدىنى دينى ئىسلام .

بە هەر حال كەلىمەي «كافر» دەست ئەدا بۇ ئەمموو بەشە لە كافران. بەم گوئىرە ئادەمیزاد بە شىوهى گشتى دوو بەشە: كافر، مۇسۇلمان. جا خودا ئەفەرمۇيىت: ئەوانەيى كە كافرن بە خودا و پىغەمبەر بەرگ و پۇشاكىيان بۇ ئەبرى لە ئاڭرى دۆزەخ، وە ئاوى كولاؤ لە دۆزەخدا ئەرپىزىنرى بە سەريانا و بەو ئاوه گەرمە ئەوهى وا لە ناو سكىيانا و پىستى لەشىشيان ئەتتىتەوە، وە بۇ ئەوانە ھەيە چەن چەكوشى لە ئاسن و بە درىزى كات ھەر وەختى بىانەوئى لە ئاڭرى دۆزەخ دەرچىن لە بەر خەم و پەريشانى خۆيان، ئەبرىنەوە بۇ ئاوى و لە لايەنى فريشتنەي مەئمۇورەوە پىيان ئەوتىرى: بىچىزىن سزاي سووتان بە ئاڭرى.

﴿إِنَّ اللَّهَ يُدْخِلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّتٍ تَبَرِّى
مِنْ تَحْتِهَا الْأَنَهَارُ مُحَكَّمًا فِيهَا مِنْ أَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ وَلَؤْلَؤًا
وَلِبَاسُهُمْ فِيهَا حَرِيرٌ ۚ ۲۲ وَهُدُوًّا إِلَى الظَّيْبِ مِنْ
إِلَى صِرَاطِ الْحَمِيدِ ۚ ۲۳﴾

به راستی خودای ته عالا نه که سانه‌ی که ئیمانیان هیناوه و کردنه‌وهی باش
ئه کهن ئه بیان خاته ناو چهن به هه شتیکی واوه که جو بار له ژیریانه‌وه رهوان ئه بی، ووه
زیوه‌ردار ئه کرین لهو به هه شتانه‌دا به چهن ده سبه‌ندی له تهلا و دوری مه شهور و
به «لوئله» و پوشکیان له به هه شتا حمریره، وه شاره‌زا کراون له لایه‌نى خوداوه بۇ
قسه‌ی خوش و شاره‌زا کراون بۇ رېگه‌ی تاریف کرا و قسه باشه که بیان ئه مه‌یه ئه لین:
«الحمد لله الذي صدقنا وعده وأورثنا الأرض نتبأ من الجنة حيث نشاء». ^۱ وه رېگه‌که بیان
رېگه‌ی هاتوچوی به هه شته کانه. ياخود مه بهست ئه و رېگه‌ی ئیسلامیه‌تەیه که له
دنیادا له سه‌ری بۇون.

﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَيَصُدُّونَ عَنْ سَكِيلِ اللَّهِ وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ
الَّذِي جَعَلْنَاهُ لِلنَّاسِ سَوَاءَ الْعَنْكَفُ فِيهِ وَالْبَادُ وَمَنْ يُرِدُ فِيهِ
بِالْحَكَامِ يُظْلَمُ نُذْقَهُ مِنْ عَذَابِ أَلِيمٍ ۚ ۲۴﴾

به راستی نه که سانه که کافرن به خودای ته‌نیا و به پیغمه‌بری خودا و معنی
خه لک ئه کهن له ئیمان هیناوه که رېگایه که خودا کردو ویه‌تیه‌وه بۇ رزگاری له هه ردو و
دنیادا و معنی موسول‌مانان ئه کهن له زیارتی «مسجد الحرام» که که عبه‌ی پیروزه

که حالی و هایه بۆ دانیشتوو و سەفەری يەكسانە و مولکى کەس نیيە، ئەوانە سزا ئەدرین لە قیامەتا، وە هەركەسى خواستى له سەر شتىكى ناپەوا بىن لەو مزگەوتەدا به ستم و به لادان لە رىيگەی حەق ئەو پىنى ئەچىزىن بازى سزاي ئىش و ئازار گەيىن.

ئەم ئايەته نازل بۇوه لە شانى كافرانى مەككەدا كە لەو سالەدا حەزرەت ﷺ
ھات لە مەدینەوە بۆ مەككە بۆ بەجى ھىنانى عومرە و ئەوانىش مەنعيان كردن و
بىرياريان دا لە سالى دوايىدا بىنەوە بۆ زيارەتى «بیت اللە» و عومرە كە بىكەن.

**﴿وَإِذْ بَوَأْنَا لِإِبْرَاهِيمَ مَكَانَ الْبَيْتِ أَن لَا تُشَرِّكَ فِي شَيْئًا
وَطَهَرْ بَيْتَكَ لِلطَّاهِيفَينَ وَالْقَائِمِينَ وَالرُّكْعَةَ السُّجُودُ﴾** ٢٦

باسى ئەو بىكە بۆ ئەو كافرانە كە مەنۇي تو و رەفيقە كانت ئەكەن لە زيارەتى «بیت اللە» كە هاتىن جىتكەي «بیت اللە» مان كرد بە ماوا و مەرجىع بۆ ئىبراھىم و خەبەرمان پىدا و وتمان: كەس مەك بە شەرىك بۆ من لە عىيادەتا و مالى من و خانووى من كە عبەيە پاكى بكمەرەوە لە ھەموو پىسييەكى مادى و مەعنەوى، وە ماوهى ئەو مەدە بە شتى چەپەل پىس بىن و ئىنسانى پىس و ناپاكى تىابمىتىتەوە، وە بە ھەموو جۆرى پاكى رابىگە بۆ ئەوانە كە لە دەرەوە دىن تەوافى ئەكەن و بە دەوريا ئەسوروپىتەوە، وە بۆ ئەو موسولىمانانە كە هەر نىشتە جىتن لە شوينە كەدا، وە بۆ ئەو كەسانە كە نويز ئەكەن و روکووع و سوجوود ئەبهن بۆ من. جا مادام من لە وەختى خۇيا باپىرە گەورە ئىۋەم مەئمۇر كرد له سەر دانىشتن لە حەرەمى مەككەدا و پاش دروستكردى كە عبە ئەم دەستورانەم پىدا بۆ ئەو كە ئەو شوينە ئاوهدان بىن بە زىكىر و عىيادەت بۆ خودا، ئىستە ئىۋە بۆچى مەنۇي موسولىمانان ئەكەن لە بەندەيى كردن بۆ خودا لەو شوينە پېرۇزەدا؟

﴿وَأَذْنِ فِي النَّاسِ بِالْحَجَّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلَى كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتُونَ
مِنْ كُلِّ فَجَّ عَمِيقٍ﴾ ۲۷

وه نیخاری نیراهیممان کرد پیمان وт: بانگ بدھ لہ ناو ئادھ میزادا بۆ حج، ئەگھر وا بکھی دین بۆ لای تو بۆ زیارەتی بھیتی من به پیادەیی و به سواری لهسەر هەموو وشتئی کە لەر و لاواز بۇوە لمبەر دووری رینگاکھی کە دین لە هەموو رینگایەکی دوورەوە بە چواردەورتا، وە لە هەموو رینگایەکی وەهاوە کە قوول بۇون بە بونەی هاتوچۆری زۆرەوە پیایانا.

﴿لَيَشْهَدُوا مَنَفَعَ لَهُمْ وَيَذْكُرُوا أَسْمَ اللَّهِ فِي أَيَّامٍ مَعْلُومَاتٍ
عَلَى مَا رَزَقَهُمْ مِنْ بِهِيمَةِ الْأَنْعَمِ فَكُلُوا مِنْهَا وَاطْعِمُوا الْبَالِيسَ
الْفَقِيرَ﴾ ۲۸

با نەو موسولمانانه بین بۆ لای تو و بۆ زیارەتی خانووی عیبادەتخانەی عالەمی من بۆ نەوە کە حازر بن بۆ سەر گەلن سوودی دنیابی و دینی؛ بۆ خۆیان سوودی دینی عیبارەتە لە ئەدای ئادابی حج لە ئیحرام بەستن و راوه‌ستانی زەوی عەرەفات و، داپەرین بۆ موزدەلیفە و، «مشعر الحرام» و، سەرتاشین و، تەوافى مالى خوا و، سەعى لە بھینى سەفا و مەروەدا حەوت جار حەوت جار لهسەر ئەو ئادابە کە بەیان کراوە. وە سوودی دنیابی عیبارەتە لە تیجارەت کردن و چاو کەوتەن بە شوئىنى تەئىخى لە ولاتا و، چاو کەوتەن بە پیاوى زانا و تەوانا لە دینا و سوود لى وەرگرتىيان. وە با ناوى خودا بىهن لە چەن رۆژىکى ديارى کراوا وەکوو رۆژى جەڙنى قوربان و، سى رۆژى پاش جەڙن لهسەر سەربېرىنى ئەو حەيوانەی کە خودا پىيداون لە گىانلەبەرى چوار پىن، لە بىن و مەر و گا و وشتەر، جا كاتى سەرتان بېرىن بە شىوهى

قوربانی، وه یا به ئیحسان وه کوو حمیوانی «هدی» (دیاری)، ئه‌وه خۆیستان لىنى بخون و دەرخواردى ئىنسانى گىرۇدەی نارەحەتى و گەدايشى بدهن، بەلام ئه‌وهى لە واجبات بىن، وه کوو فيديه، نابىن لىنى بخون.

﴿ثُمَّ لَيَقْضُوا تَفَشَّهُمْ وَلَيُوْفُوا نُذُورَهُمْ وَلَيَطَوَّفُوا بِالْبَيْتِ﴾

﴿الْعَتِيق﴾ ٢٩

جا پاش سەربىرىنى ئهو حمیوانانه با هەرچى چىك و پىسى ھە يە پىياناوه لاي بىهن، نىتوك بىهن و، بەرسىمەل لابەن و، بن بال و مۇوى سوننت له خۆيان بىكەنەوە و، تىغ بە كار يىتنى بۇ تاشىنى ھەر مۇويى پىۋىستى بىن بە تىغ، وھ ھەر نەزرى كردوويانه بۇ فەقىر و ھەزارى مەككە پىيان بدهن، وھ تەواف بىكەن حەوت جار بە دەوري ئهو خانووهدا كە دەمىن زەمانە دروست كراوه بۇ ئه‌وه بىن بە «مەتاف» و بۇ بەجى ھەيتانى بەندەيى خودا، وھ کوو خودا فەرمۇويەتى، ئه‌وه لە ھۆدەيى دروستكراپى بۇ بەندەيى ئادەمیزاد بۇ خودا ئهو ھۆدەيە والە مەككەدا.

﴿ذَلِكَ وَمَنْ يُعَظِّمْ حُرْمَتَ اللَّهِ فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ عِنْدَ رَبِّهِ وَأَحَلَّتْ لَكُمُ الْأَنْعَمُ إِلَّا مَا يُتَكَلَّمُ عَلَيْكُمْ فَاجْتَكِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثَانِ وَاجْتَنِبُوا قَوْكَ الزُّورِ﴾ ٣٠

واتە: فەرمانى ئىمە ئه‌وه بۇو كە بىستان، وھ ھەركەسىن رىز لە فەرمانە كانى خودا بىگرى و لە حەرەمى مەككەدا بە ئەدەب بەمېنیتەوە و دەست نەبا بۇ گىاندار و گىا و دارى، ئه‌وه ئهو ئەدەب بۇ ئهو كەسە گەلى قازانچى ھەيە و ھۆى پايىيە بۇي بە لاي خوداوه. وھ وا مەزانن ھەمۇو شتى و ھەمۇو گىانلەبەرى حەرامە لەسەر ئىبە سەرى بىرۇ! نە، نە، بەلکوو بۇتان حەلآل كراوه چوار پىن لە بىن و مەپ و وشتى و

گا ئەوانە نەبى كە بە سەرتانا ئەخويىزىنەوە كە بىرىتىيە لە مەدارە وە بۇو لەوانە كە بە ناوېردىنى بىتە كانوھە سەرئە بېرىن، دەي خۆتان بېپارىزىن لە بەندە يى بۇ ئەشتە پىسانە وە كۇو بىتە كان بىن، وە خۆتان بېپارىزىن لە واتەي درۆ وە كۇو ناوېردىنى ئەو بىتە بىن بە ناوى حورمەت لە كاتى سەربېرىنى حەيواناتا، وە يالە وەختى ترا، ھەروا خۆتان بېپارىزىن لە ھەممۇ قىسىمە كى درق، خوا لە خەبەردا، يالە شايەتى دانادا، يالە سويند خواردىنا، يالە پەيمانا، وە ناشىرىنى تو لە واتەي درقدا شەرىك بېپارىدانە بۇ خودا كە يەكىن بلېت: فلاتە شت شەرىكى خودايە، وە شايەتى درق كە حەرامىن حەلائىن بىكا پىنى، وە بوختان كردن بۇ يەكىن كە دوور بىن لە تاوان.

﴿حَفَّاءَ لِلَّهِ غَيْرَ مُشَرِّكِينَ بِهِ وَمَن يُشْرِكُ بِاللَّهِ فَكَانَمَا خَرَّ مِنَ السَّمَاءِ﴾

﴿فَتَخَطَّفُهُ الظَّرِيرُ أَوْ تَهْوِي بِهِ الْأَرْبَعُ فِي مَكَانٍ سَجِيقٍ﴾ ۳۱

ئەي ئادەمیزاد حالتان وەھابىن كە دلسۇز و خاوىن بن لە دىنى پاكى ئىسلاما و لابدەن لە ھەممۇ نابارى و ناھەمۇارىيەك لە بەر خودا و شەرىكى بۇ بېپارى مەدەن، وە ھەركەسىن شەرىك بۇ خودا قەرار بىدا ئەوە وەك ئەوە وايە كە لە ئاسماňەوە كەوتىتىخە خوارەوە پارچە بۇوېنى و پەلەوەر وە كۇو داڭ و سىسارتىك پارچە كانى ئەفرېتىنى بۇ خۆى، ياخود وە كۇو كەسىن وايە كە باي توندى بىن ئامان بىبا لە شوپتىكى بەرزەوە فەرە دابىن بۇ زەھوبىيە كى دوورى وېزانەي وا كە كەس بە لاشە كەي نەزانى هەتا گورگ و درىنە ئەي يخۇن.

﴿ذَلِكَ وَمَن يُعَظِّمْ شَعَرَ اللَّهِ فَإِنَّهَا مِنْ تَقْوَى الْقُلُوبِ﴾ ۳۲

فەرمان و بەيان ئەو بۇو كرا، وە ھەركەس رېزى دىنى خودا بىگرى چ ئەسلى و چ فەرع، وە يا ھەركەس رېز لە حەج بىگرى، وە يا ھەركەس نەو حەيوانانى «ھەدىيە»

که به دیاری ئەيانبا بۇ مەككە هەلیان بژیرى و گەورە و گۆشت ناسك و قەلمۇ لە حەرەمدا سەربىرى، ئەوه بىزانى کە ئەو رىزەى لە سيفەتى تەقوا و پارىزگارى نەفس و دل و روحى ئەو كەسەوە يە.

﴿لَكُمْ فِيهَا مَنْفَعٌ إِلَيْهِ أَجْلٌ مُّسَمَّى ثُمَّ مَحِلُّهَا إِلَى الْبَيْتِ الْعَتِيقِ﴾

ھە يە بۇ ئىتوھ لەو حەيوانانەدا کە ئەيان بەن بۇ حەرەمى مەككە چەن قازانچى: لە شىريانا و، لە رۇنيانا و لە سواربۇونيانا و... جا پاش كاتى كەلك لى وەرگرتىيان هاتنى وادى سەربىرىنيانە کە كاتى گېشتىيانە بە مالى خودا کە مالىيىكى كۆنەى چەن ھەزار سالەيە، يَا بەيتى کە پارىزراوه و ئازاد كراوه لە دەستەلاتى ستەمكاران، وە هەركەسى دەستى بۇ بىا دەستى كورت ئەكرىتەوە.

﴿وَلَكُلُّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنْسَكًا لِيَذَكُرُوا أَسْمَاءَ اللَّهِ عَلَىٰ مَا رَزَقَهُمْ مِنْ بَهِيمَةِ الْأَنْعَمِ فَإِنَّهُمْ كُلُّهُمْ إِلَهٌ وَحْدَهُ فَلَمَّا أَسْلَمُوا وَبَشَّرَ الْمُخْجِتَينَ ۴۳﴾

﴿الَّذِينَ إِذَا ذِكْرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَالصَّابِرِينَ عَلَىٰ مَا أَصَابَهُمْ وَالْمُقِيمِي الصَّلَاةَ وَمَتَارِزَ قَنَثُهُمْ يُنِيفُقُونَ ۴۴﴾

بۇ ھەر ئومەمەتى لە ئومەمەتە خاوهەن دین و ئايىسيە كان عيادەتخانەيە كم بىريار داوه يَا جۆرە عيادەتىك و قوربانىيە كم دامەزراندووه بۇ ئەوه کە ناوى خودا بىن لە سەر سەربىرىنى ئەوهى كردووەم بە رزقىان لە چوار پىنى بىن و مەر و وشتى و گا؛ دەي بىزان خوداي ئىتوھ، چ ئومەمەتە پىشىووه كانتان و چ ئومەمەتى تازەتان، ھەر خودايى كى تاق و تەننیا، دەي ھەر بۇ نە مل كە چ بىكەن و ھەر بۇ ئەو بەندەيى بىكەن. وە مۈزىدە بىدە بەوانە کە خاوهەن تەوازىع و بە ئەدەبن بۇ خوداي خۇيان، ئەوانە كىن؟

که سانیکن کاتنی که ناوی خودا برا دلیان ثه ترسیت و خوئه‌گرن له بر هر ناباریه کدا
که تووشیان ثه بین له ریگه‌ی دینا یا له ماوهی ژینا، وه ثهوانه که بهرد وام نویزه کانیان
به جنی دینن و لهو مالله‌یش من کردو ومه به روزیان بهشی داماوان ثه دهن و مالیان
بتو خه‌رج ثه که‌ن.

﴿ وَالْبُدْنَ جَعَلْنَاهَا لَكُمْ مِنْ شَعَرِ اللَّهِ لَكُمْ فِيهَا خَيْرٌ فَادْكُرُوا
أَسْمَ اللَّهِ عَلَيْهَا صَوَافَ فَإِذَا وَجَتْ جُنُوبُهَا فَكُلُوا مِنْهَا وَأَطْعُمُوا الْقَانِعَ
وَالْمُعَرَّ كَذَلِكَ سَخَرْنَاهَا لَكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشَكُّرُونَ ﴾ ٣٦

ئیمه سه‌برینی و شتری پینچ سال ته او کردو وی پن له شهش سال ناومان گیراوه
به شیعار و نیسانه‌ی ئیسلامیه‌تی ئیوه و کردو ومانه بهو عباده‌تانه که خودای ته عالا
دایمه‌زراندون و کردوونی به ئادابی حج، وه هه‌یه بتو ئیوه له وشتانا خیز و قازانجی
دنیایی وه کوو ثهوانه و تمان و قازانجی دینی له سهر ئیعتیباری پاداشه‌که یان بتو ئینسان
له قیامه‌تا؛ دهی کاتنی ویستان سه‌ریان ببرن له حه‌رمی مه ککه‌دا دهست و پینان
ببه‌ستن و ناوی خودایان له سهر بیهنه که کاتیکدا راوه‌ستاون به پیوه و بلین؛ «الله
أكبير لا إله إلا الله والله أكبير. اللهم منك و إليك» جا کاتنی که ته نیشتیان که وته سهر
زه‌وی، یانی پاش سارده‌وه بعون که وتن و گوشته‌که یتان له پیست ده‌رکرد و پارچه
پارچه‌تان کرد خوتان لیی بخون، مادام قوربانی بن یا دیاری بن، نهک فیدیه بن،
وه بهشی ئه و فه‌قیرانه‌ی لی بدهن که رازین به‌وهی پیان ئه دری، وه ثهوانه‌یش که
خؤیان دین داوا ئه که‌ن و ریکه ئه که‌ن له سهر که‌می به‌شه‌که یان، ئیمه بهو جوړه که
به پیوه سه‌ریان ئه ببرن ئه وشتانه‌مان بتو رام کردوون به لکوو ئیوه بیری بکه‌نه‌وه له
نیعمه‌ته کانی خودادا و سوپاسی نیعمه‌تی بکه‌ن.

﴿لَن يَنَالَ اللَّهُ لُؤْمَهَا وَلَا دِمَاؤُهَا وَلَكِنْ يَنَالُهُ النَّقَوَىٰ مِنْكُمْ كَذَلِكَ
سَخَرَهَا لَكُمْ لِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَنَكُمْ وَبَشِّرُ الْمُحْسِنِينَ ﴾

به راستی گوشتی ئهو و شترانه و خوتىنى ئهو و شترانه ناگات به خودا هه تا ئىيەيش وەکوو عەرەبە کانى زەمانى جاھيلىيەت بەو خوتىنه كەعبە رەنگ بىكەن. بەلكوو تەقاواكهى ئىيە و پارىزتان لە نافەرمانى و ئىخلاسى ئىيە ئەگات به خودا؛ دەي تىكۆشن بۇ ئىخلاس و ئهو حەيوانانە لەبەر رەزاي خودا سەربېن و بە خوتىنه كەيان كەعبە پىس مەكەن. خودا ئاوا ئهو و شترانەي بۇ ئىيە رام كردووە لە گەل گەورەيى قەوارەياندا ئىيە ئيانگرن و سەريان ئەپېن بۇ ئەوە كە ئىيە خوداي خوتان بە گەورە بىگرن و «الله أكبير» بىكەن لە كاتى سەربىپىياندا، وە موئىدە بىدە بە خاوهەن چاكە كان و بەوانە كە خاوهەن ئىخلاسن بۇ خودا لە كردىنى ھەر شتىكىدا كە ئەيکەن و لە تەركى ھەر شتىكىدا كە تەركى ئەكەن، واتە ھەر موسولمانى قوربانى بکا يا حەيوان ببا بە دىيارى بۇ حەرمى مەككە و لەۋى سەرى بېرى قازانچە كەمى وا لە ئىخلاسە كەيا و بەس.

﴿إِنَّ اللَّهَ يُدَفِعُ عَنِ الظِّلْمِ إِنَّمَا مَنْ أَنْهَا كُلَّ خَوَانِ كَفُورٍ ﴾

ريوايەت كراوه: ئەم ئايەتە هاتە خوارەوە كاتىن كە موسولمان لە مەككەدا زۆر بۇون و كافرەكان زۆر ئازاريان ئەدان و گەلەكىيان كۆچيان كرد بۇ ولاتى حەبەش و بازى لە موسولمانە كانى مەككە ويستيان بە دزىيەوە دەس بېن بۇ كوشتنى ئەھلى مەككە، وە لەو كاتە يشدا پەيمان ھەبۇو لە بەينى ئەھلى مەككە و پىنځەمبەردا الله تبارک و تھىل و كوشتن بە دزىيەوە رەوا نەبۇو، جا خوداي تەعالا ئەم ئايەتەي نارد.

واته: خودای ته عالا موسویمانه کان نه پاریزی و دهستدریزی کافره کان و زیاندانی ته وانیان لئی لا نه با، به لام خودا رازی نیبه بهوه که موسویمانه کان لهم وختی په یمانه دا له کافره کان بکوژن؛ چونکه خودا نه و کهسانه خوش ناوی که خه یانه ت له په یمان ئه کهن، هروهه اه و کهسانه خوش ناوی که کوفری خودا نه کهنه. واته بیئیمان و بین په یمان لای خودا سووک و بین نرخن.

﴿۴۰﴾ أَذْنَ لِلَّذِينَ يُقْتَلُونَ إِنَّهُمْ ظَلِيلُوا وَإِنَّ اللَّهَ عَلَى نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ
﴿۳۹﴾ أَلَّذِينَ أُخْرِجُوا مِن دِيَرِهِم بِغَيْرِ حَقٍ إِلَّا أَن يَقُولُوا رَبُّنَا اللَّهُ
وَلَوْلَا دَفْعَ اللَّهِ النَّاسَ بَعْضُهُم بِعَضٍ هَذِهِ مَصَوْمَعٌ وَبَيْعٌ وَصَلَوَاتٌ
وَمَسَاجِدُ يُذْكَرُ فِيهَا أَسْمُ اللَّهِ كَثِيرًا وَلَيَنْصُرَ اللَّهُ مَن
يَنْصُرُهُ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ ﴿۴۰﴾

ئیسو عه باس فه رمویه تی: کاتیع حه زرهت له شاری مه ککه ده رجوو، ته بووبه کر فه رمووی: نه کافرانه پیغمه بره کهی خویانیان ده کرد، به راستی ئه مانه ته فه و تین. جا نهم ئایه ته هاته خواره ووه.

واته: ئیجازه درا بهو موسویمانه که به ناحدق و نارهه وا شهربیان له گه لدا ده کری، که جهنگ بکهن له گه ل دوزمنه کانا؛ چونکه ستھ میان لئی کراوه و به راستی خودای ته عالا ته وانیه به سه ریارمه تیدانی ئه وانا، ئه وانه کهسانیکن که ده کراون له خانوو و بدهی خویان به ناحدق مه گهر هم رهه ویهیان و تووه که په رهه ردگاری ئیمه زاتی خودایه، وه خودای ته عالا رهوا نابینی که ئه و ستھ مکارانه ده وام بکهن و پیویسته بیان فه و تینی؛ چونکی ئه گهر ئه وه نه بیی که خودا بازی کهس چار بکا و له ناویان به ری به بازه که سیکی تر ئه وه گه لئی عیاده تخانهی راهیبان و گه لئی که نیسهی گاوران

و گهلى که نيسه‌ی جووله‌که کان و گهلى له مزگه و ته کانی موسوّل‌مانان که گهلى زیکری خودایان تیدا ئه کری، به دهستی سته مکاران ئه پرو خینریئن. خودا یارمه‌تی ئه وانه ئهدا که یارمه‌تی دینی خودا ئهدهن، به راستی خودا تهوانا و به عیززه‌ته.

وه له تفسیری قورتوو بیدا ئهلى: «ضحاک» و تورویه یارانی پیغامبر ﷺ له مه که‌ی موکه‌پهدا نیزنيان خواست له پیغامبر ﷺ بۆ شەر کردنیان له گەل کافرانا؛ چونکه له شارى مه که‌دا گهلى ئازاريان دابون، جائه و ئايته هاته خواره‌وه: *إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُ كُلَّ خَوْنَانَ كُفُورًا * کاتنى که کوچيان کرد بۆ مه‌دینه ئام ئايته هاته خواره‌وه: *أَذْنُ لِلَّذِينَ يَقْاتِلُونَ بِأَنْهِمْ ظَلَمُوا*^۱

وه ئام ئايته ناسیخه بۆ هه‌موو ئه و ئايته تانه له قورئانا که داواي چاوبوشى و ئارامى ئه‌کەن، وه ئەم يەکەم ئايته نازل بۇوه بۆ جەنگ له گەل کافرانا.

﴿الَّذِينَ إِنْ مَكَثُوكُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوكُمْ الصَّلَاةَ وَأَتُوكُمُ الزَّكَاةَ وَأَمْرُوكُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَاكُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ وَلِلَّهِ عَلِيقَةُ الْأَمْرُ﴾
 وه ئه و کەسانه که یارمه‌تی دینی ئىسلام ئهدهن ئه و کەسانه‌ن ئه گەر ئىمە له زه‌ویدا نىشته جىيان بىكەين و دهسته لاتيان بىن بىدەين نويژ بەجى دىن و رەواجى بىن ئهدهن و زه‌كاتى مالىيان ئهدهن به موسته حەقان و، ئەمر ئەکەن به ھەر و تار و كرده‌وېيىن کە له دين بىن واجب بىن يا سونهت، وه نەھى ئەکەن له وھى کە خارىچە له مەقبۇولاتى دين بەم شىيە حەرامە يا مەكرۇوه، وه ئەنjamىي هەموو كاره‌كان ھەر بۆ خودايە.

۱. الحج: ۳۹

﴿ وَلَن يُكَذِّبُوكَ فَقَدْ كَذَبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمٌ نُوحٌ وَعَادٌ وَثَمُودٌ
وَقَوْمٌ إِنْزِهِيمَ وَقَوْمٌ لُوطٌ وَأَصْحَابُ مَدْيَنَ وَكَذَبَ مُوسَى فَأَمْلَأَتْ
الْكَافِرِينَ ثُمَّ أَخْذَتْهُمْ فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرٌ ﴾

وە ئەگەر ئەم قەبىلە قورىشە و ھاوپەيمانى ئەوانە باوھە ناكەن بە تو، تو دلگران مەبە، ئەمە ياساى ئەو ئومەتانىيە كە پىغەمبەرە كاممان ناردووه بۆ سەريان لە پىش ئەمانا ئەۋەتە لە پىش ئەمانەدا قەومى نۇروح لَايىل نۇوحيان بە درۇ ئەختىتەوە، وە قەومى ھوود كە بەنى عاد بۇون ھووديان بە درۇ خستەوە، وە گەلى سەمۇود سالھيان بە درۇ ئەختىتەوە و قەومى ئىبراھىم ئىبراھىميان بە درۇ خستەوە، قەومى لووت لووتىان بە درۇ خستەوە، وە ئەو كەسانە كە خاۋەنلىقى ولاتى مەدىن بۇون و دەستەلايتىان ھەبۇو لە ولاتا شوعەيىان بە درۇ خستەوە، وە لە پاش ئەو قىيىتىيە كان مۇوسايىان بە درۇ خستەوە... جا منىش مۇلەتى ئەو كافرانەم دا هەتا ئەو رۆز و وادە كە بۇم دانا بۇون ھاتە پىشەوە، جا ئەوانم گرت و سزام دان، جا بىزان چۈن بۇ ئىنكارى من بۇ ئەوان و چۈن سەر و بەرم دان بەيەكا و ولاتە كە يانم تىكدا و ياسا كامن گۇپىن و ئەوانم بە فەنادا دا؟

﴿ فَكَائِنَ مِنْ قَرِيْبَةٍ أَهْلَكَتْهَا وَهِيَ ظَالِمَةٌ فَهِيَ حَاوِيَةٌ عَلَى
عُرُوشَهَا وَبِئْرٌ مَعْطَلَةٌ وَقَصْرٌ مَشِيدٌ ﴾

گەلىن دىهاتمان وىران كرد و خەلکى دىكەنمان لە ناو بىردى لە حالىكدا كە ئەوانە سەتكار و بەدكەدەوە بۇون ئىستە و دیوارى خانووە كانيان كە وتۇوە بەسەر سەرمىچە كانيان، واتە لە پىشانسا سەقەھە كان دا كە وتۇون جا لە پاشان دیوارە كانىشيان رووخاون و كە وتۇون بەسەريان! وە گەلى بىرى ئاوى خۇش كە ئىستە ماتلىن و

که س له‌سه‌ریان نییه و خاووه‌نه کانیانمان له ناو بردووه، وه گه‌لئ کوشک و باله‌خانه‌ی
به‌رز که خاووه‌نه که‌یانم مراندووه!

بازی فهرموویانه: مه‌بهست له و بیره بیرینکه واله رووی کتیوی له ولاتی «حضرموت» دا،
وه مه‌بهست له کوشکه که‌یش کوشکتیکه له سه‌ر لوتکه‌ی ئه و که‌ژه کرابووه‌وه عائیدی
گه‌لی حنه‌له‌ی کورپی سه‌فوان له گه‌لی سالح بwoo، جا کاتنی ئه و گله حنه‌له‌یان
کوشت خودا ئه‌وانیشی له ناو برد و بیره‌که‌یان و کوشکه که‌یشیان رووخان و ویزان
بوون.

**﴿أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَتَكُونَ لَهُمْ قُلُوبٌ يَعْقِلُونَ بِهَا أَوْ مَآذَانٌ
يَسْمَعُونَ بِهَا فَإِنَّهَا لَا تَعْمَلُ الْأَبْصَرُ وَلَكِنْ تَعْمَلُ الْقُلُوبُ الَّتِي فِي
الْأَصْدُورِ﴾**

٤٦

ئایا هیشتا ئم کافرانی قوره‌یشه نه گه‌پاون به زه‌ویدا، واته به و زه‌وییه‌دا که ئه و
کاره‌ساتانه رووی داوه تیایا همتا دلیکی وەهیان بیی که فامی ئه‌سراری کاری
خودای پین بکمن و بکولنه‌وه له سیرپی ئه و کاره‌ساتانه که به‌سه‌ر ئه‌ھلی ئه و زه‌ویانه‌دا
هاتعون، ياخود گوئیه‌کی ساغى وەهیان بیی که دەنگ و باسى کاره‌سات و رووداوی
قەدیمی پین بیین؟ خۇ چاوی سه‌ری ئه‌وان کوپر نابن بەلام ئه و دله که واله‌سه‌ر
دلیانا کوپر ئه‌بىن، يانى ئم کافرانی قوره‌یشه حه‌واسیان ساغه بەلام دلیان نه خۆشە.
وە ياخود معنای وايه که چاوی سه‌ر کوپر نابن به تەنیا بەلكوو چاوی دلى
ئه‌وانیش کوپر ئه‌بىن.

**﴿وَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِالْعَذَابِ وَلَنْ يَخْلُفَ اللَّهُ وَعْدَهُ وَلَكُمْ يَوْمًا عِنْدَ
رَبِّكَ كَالْفَ سَنَةٌ مَمَّا تَعْدُونَ﴾**

٤٧

ئەو كافرانى قورەيشە پەلمەتلى ئەكەن بۇ هاتنى ئەو سزايانە كە هەرەشەت بىن كردوون لەوان، كەچى ئەوان پەلەيان بىن يان، هەر خودا وادەي خۆى بەجى دىنىنى و موخالەفەي ناكا هەرچەن دوايش بىكمەن، وە به راستى رۇزىلەك بە حىسىنى لاي خودا وە كۇو ھەزار سال وايە لە سالانە ئىتەن ئەيان زەپىرن.

واتە ماوهى حەق سەندىن لە تاوانبار ھەرچەن بە حىسىنى ئىتەن زۆرى بىن بچى بەلام لە لاي خودا كەممە و مەبەست ھەر ئەوهەي سزاکە دى و حەقە كە نافەوتى، ئىتەر دواكهوتى قەى ناكا، بەلىنى گەلىنى جارىش وائى بىن كە خوداي تەعالا زووبە زوو حەق ئەسيتىن لەسەر حىكىمەتنى كە خۆى ئەيزانى چىيە.

وَكَائِنٌ مِّنْ قَرِيْبَةِ أَمْلَيْتُ لَهَا وَهِيَ ظَالِمَةٌ ثُمَّ أَخْذَتُهَا وَلَيْ

الْمَصِيرُ ٤٨

زۆر ئەھلى دى مۇلەتم دان لە ناردىنى سزادا بۇ سەريان و ئەوان سەتكار بۇون و لە پاشان ئەوانم گرت، واتە تۆلەم لى سەندىن لە دىندا و لە ئەنجامىشدا ھەر هاتىنان بۇ لاي منه لە قيامەتا و بە تۆلە و سزاي خۆيان ئەگەن.

قُلْ يَتَأْيَهَا النَّاسُ إِنَّمَا أَنَا لِكُوْنِنَدِيرُ مِيْنٌ ٤٩ **فَالَّذِينَ أَمْنَوْا وَعَمِلُوا**

الصَّالِحَاتِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ٥٠ **وَالَّذِينَ سَعَوْا فِيَّ** ٥١ **إِيْلَيْتَنَا**

مُعَنِّجِزِينَ أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْجَحِّمِ ٥٢

ئەي پىغەمبەرى خۆشەويىست تو بانگ بىكە لەو خەلکە بىلى: ئەي ئادەمیزادە كان! من ھەر ترسىنەرىكىم بۇ ئىتەن كە ئەوانانە كە ئىتەن لەسەر ئەترسىنەم بۇ تان رووناك نەكەمەوه ئەلىم پېitan: ئىتەن شەرىك دائەننەن بۇ خودا و لە ناو خۆتانا سەتكارن و موبالات ناكەن بە ئامۇزگارى رەھبەران. جا ئەو كەسانە كە ئىمانىيان هىتىا و كرددەوهى

باشیان کرد ئه و ئه وانه عهفو و تاوان پوشیان بۇ دى لە لایه‌نى خوداوه و رۆزییه کى به ئاسایشیان دەستت ئه كەھوئى، وە ئه و كەسانەيىش كە تىنە كۆشىن بۇ رەد كردنەوە ئايەتە كانمان و موسابىقە ئەكەن لە گەل ئەوانەدا قەبۇولىان ئەكەن، واتە بازە كەسىن قەبۇولىان ئەكا، وە ئەوانىش قەبۇولىان ناكەن و ئەيانەوى زال بىن بەسەر ئەوانەدا قەبۇولى ئەكەن ئەوانە خاۋەنى دۆزەخن و لە دۆزەخ جىا نابىنەوە.

پاداشى هەركەس بە پىئى رەفتارە	ئەگەر شىرىنە ياناهە موارە
ئەو كەسە بىر و باوهرى چاکە	بىرى ئاوى ئەزو زەلال و پاکە
ئەو كەسە بىش بىرى بۇ جە سوورىيە	بەشى بىرە كەى تالى و سۈرۈيە
مەشهورى عامە ويئەي مەسەلە	جەزا بە گوئىرە نەوعى غەمەلە

﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ وَلَا نَبِيًّا إِلَّا إِذَا تَمَنَّى اللَّقَّ
الشَّيْطَنُ فِي أُمَّيَّتِهِ، فَيَنْسَخُ اللَّهُ مَا يُلْقِي الشَّيْطَنُ ثُمَّ يُحَكِّمُ
اللَّهُ مَا يَنْتَهِ، وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴾٥٢﴿ لِيَجْعَلَ مَا يُلْقِي الشَّيْطَنُ فِتْنَةً
لِلَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ وَالْقَاسِيَةُ قُلُوبُهُمْ وَإِنَّ الظَّالِمِينَ لَفِي
شَقَاقٍ بَعِيدٍ ﴾٥٣﴿ وَلِيَعْلَمَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ
رَبِّكَ فَيُؤْمِنُوا بِهِ، فَتُخْبِتَ لَهُ قُلُوبُهُمْ وَإِنَّ اللَّهَ لَهَادُ الَّذِينَ أَمْنَوْا
إِلَى صَرَاطِ الْمُسْتَقِيرِ ﴾٥٤﴿ وَلَا يَزَالُ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي مِرْيَةٍ مِنْهُ حَتَّى
تَأْتِيَهُمُ السَّاعَةُ بَغْتَةً أَوْ يَأْتِيَهُمْ عَذَابٌ يَوْمٌ عَقِيرٌ ﴾٥٥﴾

بزانى! كەليمەي «تمنى» دوو مەعناي ھەيە:

يە كەم: ئازەزۇوي كرد، دووھم: خوتىدىيەوە.

جا ته‌فسیری ئەم ئايەتانه له‌سەر مەعنای يەكەم ئەمەيە: ئەفرمۇيت: ئەپىغەمبەرى خۆشەويىست تو دلگران مەبە لهو كە ئەو كافرانە هەمېشە كرده‌و كانى تو و دلخوازەكانى تو حەمل ئەكەن له‌سەر رىڭەي ھمواي ئارەزوو بازى و لاي ئەدەن لەو قەسىدە باشە كە لاي تو ھەيە؛ چونكى ئەم تەئۈل كردنە ناشىرينىنە له پىش زەمانى تۆيشىدا ھەر بۇوه، وە ئىيمە هيچ پىغەمبەرىيکى خاوهن كىتىپمان رەوانە نە كردووه، تازە و غەيرى تازە لە پىش زەمانى تۆدا ئىللا ھەركاتى كە ئەو پىغەمبەرە ئارەزووى كارىيەتكى كردىنى و دەستى كردىنى به جى بەجى كردىنى، شەيتان بەدبىرى و بەدخەيالى و مەبەستى نابارى خستووه تەناو ئەو ئارەزوو وە و بە ناو خەلکدا بىللاۋى كردووه تەنە بۇ ئەو كە كافرە كان بە بەددلى و ناشىرينى بىروانى بۇ ئەو كارە جا خوداي تەعالا ئەو بىرە نابارانە شەيتانى بەتاڭ كردووه تەنە و داويە بەبادا و لە پاشان خودا ئاياتى خۆى، بۇ بەرزىكىردىنەوەي ئەو پىغەمبەرە و دوورخستنەوە له شوبەھى كافرە كان و شەيتان، باش نازىل كردووه و موبالاتى نەكىردووه بە ھەممەمە و دىعابەھى نابارى كافرە كان له‌سەر ئىلقاتى شەيتان.

وه خودا بؤیه ئهو ئایه تهی نارده خواره وه بؤ ته ئیلی دی پیغەمبەر هەتا ئەوەی کە شەپتەن خستوویەتىه دلى کافە كانەوە بىكا بە فىتنە و دلى تىكىدەر بؤ ئەوانە کە نەخۆشىنى عەنادىيان وا لە دلا، وە بۇ ئەوانە کە دلىان دوورە لە خوداى تەعالا. وە لە واقىعا بە راستى ئەو سته مكارانە وان لە لاگرتىتىكى دوورالە خوداوه، وە هەتا ئەوانە کە زانىارىيان پى دراوه و زانىارىن بىزانى ئەو ئارەززووی پیغەمبەرە و ئەو كرده وە کە لەسەر موافقىي ئەو ئارەززوو کەردوویەتى حەقە و راستە و لە لاي خوداوه يە و موافقىي زەزاي ئەوە، جا ئىمانى بىن دىنن و دلىان وەرى ئەگرى و ملکەچ ئەبىن بۇي، وە بە راستى خوداى تەعالا ھيدا يە تىدرى خاونە ئىمانە كانە بۇ رېنگەي راست، وە كافەرە كان دەۋام ئەكەن

له سه ر شوبه و گومانی نابار له و کرده و دا که له سه ر ناره زووی پیغه مبه ر بووه هه تا روزی قیامه ت دی به سه ریانا کوتوبه له ناكاو، يا بؤیان دی سزای روزیکی وا که ختیری لئن بیدا نایه نیسمه ت بهوان، وه به چاری له ناویان ئه بیا.

و ه پیویسته بزانن له سهر ئەم تەفسیرە حاسلى مەعناكە بۇو بەھو كە پىغەمبەر ﷺ ئارەزۇرى بازەكارى ئەكا و كارەكەيش ئەكا، بەلام شەيتان بەرابەر بەو ئارەزۇوه و بەرابەر بەو كردەوه دەست ئەكا بە «ئىلقاراثاتى» نابار بۇ دلى كافرەكان و ئەخاتە دلىانەوه كە ئەوه ئارەزۇوه و لمىسر ياساي نابارى بۇوه و ئەو كردەۋەيشە ئەو كردۇويەتى بە پىنى ئارەزۇوه كەي ئەويش نارپاست و ناھەموارە. حاشا پىغەمبەر ﷺ دوورە لەم بایەتە.

و «بهیزاوی» له سههر تهفسیری «تمنی» به معنای یه کم ئەلئی: کاتنی که نمو پیغه مبهه ره ناره زووی کاریکی له دلی خۆیا کرد شه یتان بەشی خۆی ئەخاتنه ناو ئەو ناره زووی پیغه مبهه ره و پیغه مبهه ریش به «ته قازا»ی بە شه ریهت له سههر ئەو شیوه ناره زووکه ئە کا و ئەو بە شه یش هەر ھەیه له ناو ناره زووکە، بەلام خودای تە عالا ئەو بەشی شه یتانه لهو ناره زووی پیغه مبهه ره نە سخ ئە کاتنەوە و هەموو ناره زووکە ساف ئە کا بۆ خودا و بۆ بەرز کردنەوە دین، وە ئایە تگەلئی کە حەزرەت ﷺ بانگ بکەن بۆ «استغراق» له ئومۇورى پاشە رۆژدا بە ساغى رەوانە ئە کا و دلی حەزرەت ﷺ دىتىتەوە بۆ سەر ئەو بارە کە تەواو ھەموو بۆ لاي خودا يە.

و هه فسیری ئەو ئایەتىنە لە سەر مەعنادانەوەي «تمنى» بە «خويىندىنەوە» وە كۈو ساھىبىي «روح المعنانى» فەرمۇويەتى: هەر رەسۋۇلىك وە ياز «نىي»، يەك لە يېش، تۆدا

رەوانەم كىردىن كاتى ئايەتىكىان خوتىندىتىه و شەيتان دەستى كردووه بە ئىلقاتات بۇ دلى كافره كان و گومانى خراب فەرەدان بۇ دلىان بەرابر بەو ئايەتە كە ئەو خوتىندىتىه و بە چەن جۆر؛ بەوە كە ئەوە لە لاى خوداوه نەھاتووه و خۆى دايىناوه، و يا وەرى گىرتۇوە لە فلانە كەس، و يا هەر لە «ئۇستۇورە»ي پېشىستانە. جا خوداى تەعالا ئەو ئىلقاتات و دىعایە خرابى شەيتانە و ئەو ئىحاناتە كە ئەيکا بۇ دلى كافره كان نەسخ ئەكتەوە و بە بىن سوود دەريان ئەكا، و ئايەتە كانى خۆى دائەمەزرىنى و رەواجىان پىن ئەدا بۇ ئەوە كە ئەو دىعایات و ئىلقاتاتى ئەوە هەر بۇ كافره كان زىيانى بىن و بىان كا بە فيتنە بۇ ئەوانە كە نەخۆشى هەيە لە ناو دلىان و دلىان دوورە لە خودا و رەش بۇوەتەوە، وە تا موسولىمانە كان بىزانن كە ئەو ئايەتە كە شەيتان ئىلقاتاتى خرابى لەسەر كردووه دوورە لەو شوبەھى ئەوە وە حەقە و لە لايەنى خوداوه هاتووه، بەلام كافره كان هەر بەو دەردەوە ئەتلىتىه و تا قىامەت دايى، و يا هەتا تۇوشى سزاپىن ئەبن و ئەمن.

وە لەسەر ئەم تەفسىرە يىش ئىلقاتاتى شەيتان بۇ ناو ئەو قورئانە نەبۇوە كە پېغەمبەر خوتىندىتىه و بەلگۇو بۇ ناو دلى كافره كان بۇوە، وە لە واقىعا هەر ئەم مەعنა راستە و ئەو مەعنა كە ئەلىت شەيتان ئىلقاى چەن كەلىمەيەك بىكا بۇ ناو قورئان راست نىيە و بە دەلىلى عەقلى و نەقلى دەدرىتە دواوە، بە چەن دەليل:

يەكەم: لەبەر ئەوە كە ئەگەر مەجال بىن بۇ شەيتان ئىلقاى قىرائەت بىكا بۇ ناو قورئانى پىرۇز ئەوە باوەر بە كەلامى خودا نامىتىن، وە ئەگەر بلىتىت: قەى ناكا لەبەر ئەوە بە ئايەتىكى تر دەرئە كەۋى كە ئەو ئىلقاى شەيتانە ھەلەيە و نەفسى قورئانە راستە كە ئەمېنیتىه و، يەكىن ئەتوانى بلىتىت: مادام قورئانى ئەوەل ئىلقاى دەخىلەي بۇ كرا ئەم ئايەتە دوايانە يىش كە تو بلىتىت وارىد بۇوە لەوانەيە شەيتان شتىكى ئىلقا كىردىن.

دووهم: خودا له ته‌عريفی قورئاندا فهرمooویه‌تی: «لا يأته الباطل من بين يديه و لا من خلفه». ^۱ و ه فهرمooویه‌تی: «إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الْذِكْرَ وَ إِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ».^۲

ستیهم: پیغامبهر ﷺ له بهندهی خاوون ئیخلاسه و خودا فهرمooویه‌تی: «إِنْ عَبَادِي لَيْسَ لِكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَانٌ»^۳ و ه فهرمooویه‌تی: «إِلَّا عِبَادُكَ مِنْهُمُ الْمُخْلَصُونَ».^۴

به ههـر حال له‌سـهـر تهـفسـیرـی «تمـنـی» به «ثـارـهـزوـوـیـ کـرـدـ» دـوـوـ مـهـعنـایـ سـاغـ هـهـیـهـ، بهـلـامـ مـهـعنـایـ پـیـشـوـوـ جـوـانـتـرـهـ لـهـ مـهـعنـاـکـهـیـ بـهـیـزاـوـیـ؛ـ چـونـکـیـ واـیـ لـئـیـ دـیـتـهـوـ کـهـشـیـتـانـ ئـیـلـقاـ بـوـ دـلـیـ کـافـرـهـ کـانـ ئـهـ کـاـ نـهـ کـاـ ئـیـلـقاـیـ نـاـ اوـ ئـارـهـزوـوـیـ حـزـرـهـتـ ﷺ ئـهـ کـاـ.

وه له‌سـهـر تهـفسـیرـی «تمـنـی» به «خـوـینـدـیـهـوـهـ» مـهـعنـاـکـهـیـ «روحـ المـعـانـیـ» جـوانـهـ، وـهـکـوـوـ تـیـسـتـهـ بـوـمـ نـوـوـسـیـتـ، وـهـ غـهـیرـیـ ئـهـ تـهـفـسـیرـانـهـ هـهـرـ چـوـنـ مـهـشـهـوـوـرـنـ بـهـ هـیـچـ شـیـوـهـیـنـ شـیـاوـیـ ئـیـعـتـیـیـارـ نـیـنـ وـ پـیـوـسـتـهـ لـهـ بـهـ چـاـواـ نـهـمـیـنـ.

﴿الْمُلْكُ يَوْمَئِذٍ لِلَّهِ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ فَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّدَقَاتِ فِي جَنَّتِ النَّعِيمِ ۖ وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا فَأُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَمَّا مَهِيتُ﴾
۵۶ ۵۷

جا لهـ رـوـزـیـ قـیـامـهـتـهـداـ کـهـ حـقـ وـ حـقـیـقـهـتـ دـهـرـهـ کـهـوـیـ وـ ئـهـوانـ شـوبـهـیـانـ نـامـیـنـیـ، فـهـرـمـانـدارـیـ مـوـتـلـقـ هـهـرـ بـوـ خـوـدـایـهـ وـ حـوـکـمـ ئـهـداـ لـهـ بـهـینـیـ ئـهـوانـداـ بـهـ پـادـاشـ وـ تـوـلـهـ بـهـ قـهـیـ کـرـدـهـوـهـ، جـاـ ئـهـوانـهـ کـهـ ئـیـمـانـیـانـ هـیـناـوـهـ وـ کـرـدـهـوـهـ باـشـیـانـ کـرـدوـوـهـ

۱. فـصلـتـ؛ـ ۴۲ـ

۲. الحـجـرـ؛ـ ۹ـ

۳. الحـجـرـ؛ـ ۴۲ـ

۴. الحـجـرـ؛ـ ۴۰ـ

وان له ناو به هشتمانی خاوهن ناز و نیعمه‌تا. وه ئه و که سانه‌یش کافر و بین‌یمان و باوه‌ریان نه بورو به ثایه‌ته کانی ئیمه نه وانه‌یش سزا‌یکی وايان هه‌یه که سووک و بین‌نرخ و چرووکیان ئه کا.

﴿وَالَّذِينَ هَاجَرُوا فِي سَكِيلِ اللَّهِ ثُمَّ قُتْلُوا أَوْ مَا تُوا لَيْسَ زَقْنَهُمْ
الَّهُ رِزْقًا حَسَنًا وَإِنَّ اللَّهَ لَهُوَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ
لَيُدْخِلَنَّهُم مُدْخَلًا يَرْضَونَهُ وَلَيَنَّ اللَّهَ لَعَلِيمٌ حَلِيمٌ﴾

وه ئه و که سانه‌یش کوچیان کرد له مه ککه‌وه بتو مه دینه له ریگه‌ی ره‌زای خودادا و له پاشان کوژران له جیهادا، یا به مردن کوچیان کرد ئده به بین گومان خودا روزی‌یان پین ئه‌دا له باخی به هشتا به روزی‌یه کی جوان، بتو شه‌هیده که یان له بدر پایه‌ی شه‌هاده‌ت و بتو مردووه که یشیان له بدر مه بستی به رزک‌دن‌وه‌ی دین و جوانی نیت، وه به راستی خودا چاکتری روزی ده‌رانه و روزی‌یه که یان نه‌مه‌یه که خودا ئه یان‌خاته منزلتی‌که‌وه که خویان پینی رازی بن، وه به راستی خودا زانایه به ئه‌حوالی نه‌وانه و به پایه‌ی جوانی نیه‌تیان و خاوهن حیلم و نارامه درباره‌ی تاوانباران.

﴿ذَلِكَ وَمَنْ عَاقَبَ بِمِثْلِ مَا عَوَقَبَ بِهِ ثُمَّ بُغَى عَلَيْهِ لَيَنْصُرَهُ
الَّهُ إِنَّ اللَّهَ لَعَفُوٌ غَفُورٌ﴾

حوكم و بپیار ئده‌بورو که به‌یان‌کرا، وه هدر موسولمانی حه‌قی خوی بستینی و ره‌فتار بکا له گهمل خاوهن سته‌میکدا به قهی ئده‌وه که حه‌قی هه‌یه و لا ندا له و ئه‌ندازه و، له پاش ئده‌وه هدر له لایه‌نی کابراوه ته‌جاوز کرا بتو سه‌ری ئده‌وه به راستی خودای ته‌عالا یارمه‌تی ئه و که سه ئه‌دا بتو حهق سه‌ندن له و سته‌مکاره، به راستی خودای ته‌عالا عه‌فوکاره و تاوان‌به‌خشنه نیسبه‌ت بهم که سه که کابرای عه‌فو نه‌کردووه

و حه‌قی خوی سهندووه؛ چونکی هرچه‌ند عه‌فو باشتره به‌لام به ته‌فازای ئینسانیه‌ت و ریعا‌یه‌تی نیزام کابرا حه‌قی هه‌یه به‌سه‌ریه‌وه و ئه‌توانی بیسینتیه‌وه.

ریوا‌یه‌ت کراوه له موقاتیله‌وه؛ که ئه‌م ئایه‌ته نازل بwoo ده‌رباره‌ی سریه‌یین که حه‌زره‌ت لله‌عَزَّلَهُ وَجَلَّهُ ره‌وانه‌ی کردن ئه‌وانیش گه‌یشتن به موشریکه‌کان له بیست و هه‌شتنی مانگی موحه‌رده‌مدا له‌وئ کافره‌کان و تیان؛ ته‌ماشا بکهن ئه‌سحابه‌کانی موحه‌محمد هاتون و ئه‌وان جه‌نگ ناکهن له مانگه حه‌رامه‌کانا، و ئه‌سحابه‌کان سویندیان دان که له‌م کاته‌دا جه‌نگ نه‌کهن له گه‌لیانا؛ چونکی ئیمه جه‌نگ ناکه‌ین، و کافره‌کان و تیان؛ نه‌خیز ئیمه هر جه‌نگ ئه‌که‌ین، و له واقعا شه‌پریان کرد و ته‌عه‌ددایان لئ کردن، جا موسولمانه‌کانیش به ناچار جه‌نگیان له‌گه‌ل کردن و خودا یارمه‌تی دان و زال بعون به سه‌ریانا، به‌لام دلیان له‌م کاره گران بwoo؛ چونکی ئه‌م جه‌نگه‌یان له مانگی حه‌رامدا کرد، جا ئه‌م ئایه‌ته نازل بwoo بۆ دلخوشی دانه‌وه که مادام ئیوه دیفاعتان له نه‌فسی خوتان کردووه تاوانتان له‌سهر نییه.

﴿ذَلِكَ يَأْبَ اللهُ يُولِجُ الْيَّالَ فِي الْنَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي الْيَالِ وَإِنَّ اللهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ﴾

ئه‌م یارمه‌تیدانه‌ی بۆ ئه‌و که‌سه که حه‌قی خوی ئه‌سیننی له‌سهر ئه‌و ئه‌ساسه‌یه که خودا زانیه به ورد و درشتی هه‌موو رووداوه و به ده‌قیقه و سانیه، شهو ئه‌هاویتیه ناو رۆژه‌وه، له شهو که‌م ئه‌کا و له رۆژ زیاد ئه‌کا، و له رۆژ ئه‌هاویتیه ناو شهو، وه به راستی خودا بیسه‌ره بۆ هه‌موو ده‌نگی و بینه‌ره بۆ هه‌موو ره‌نگی، جا خوداین که شانی وابن چون کۆمه‌کی نه‌کا بۆ ستەم لیکراو له ستەمکار؟ بەلئی به راستی یارمه‌تی ئه‌دا.

﴿ذَلِكَ يَأْنَتِ اللَّهُ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ هُوَ
الْبَطِلُ وَأَنَّ اللَّهُ هُوَ أَعْلَى الْكَبِيرُ﴾ ٦٢

وه وسفدار کردنی خودا به که مالی قدره و عیلم و به رهایی دسته‌لات
له سره نم نه ساسه‌یه که هر خوا وجودی حقی سابتی بینیازه له عالم‌مدا و
هر معبودی نه و کافرانه بانگی لئن نه کهن بیچگه له خودا پوچ و به‌تله و، به
راستی خودا وند خاوه‌ن برزیه به‌سر هم‌مو مومکیناتا و گهوره‌یه له کائیناتا.

﴿أَلَّمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَتَصْبِحُ الْأَرْضُ مُخْضَرَةً
إِنَّ اللَّهَ لَطِيفٌ حَنِيرٌ﴾ ٦٣

ثایا نایینی که خودای تم‌عالا بین‌گومان ظاو دانه‌پرینیته خواره‌وه بز زه‌وی، جا
زه‌وی به گیا و گولی رونگامه سه‌وز نه‌بی؟ به راستی خودا له‌تیفه بزیه نه و هم‌مو
گوله له‌تیفه جوانانه دروست نه کا و ناگاداره له سره تهدیری کار و باری کائینات.

﴿لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَإِنَّ اللَّهَ لَهُوَ الْغَنِيُّ
الْحَمِيدُ﴾ ٦٤

وه بز خودایه نه‌وهی واله ناسمانه کانا و نه‌وهی واله زه‌ویدا، و به راستی خودا
دهوله‌مند و بینیازه و له سره به‌خشینی نیعمه‌تی خوی تاریف و سوپاس نه‌کری.

﴿أَلَّمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي الْأَرْضِ وَالْفُلَكَ تَجْرِي فِي الْبَحْرِ يَأْمُرُهُ
وَيُمْسِكُ السَّمَاءَ أَنْ تَقْعَ عَلَى الْأَرْضِ إِلَّا بِإِذْنِهِ إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَرَءُوفٌ﴾ ٦٥

رَحِيمٌ

ئایا نابینی که به راستی خودای تعالی رامی کردووه بۆ ئیو و بۆ سوودی ئیو
ئوهی واله زهويدا له کان و له دار و ئاو و گیانداری سوودی تیدا بین، و کهشی
رام کردووه بوتان له دهريادا رهوان ئهی بە فەرمانی خودا؛ چونکی هەرجى پیویسته
بۆ رهوانی کەشتییە کە هەمووی لە خوداوهی، وە ئاسمان و مەوادى بەرزی سەماوی
رائە گری و نایەلی بکەونە سەر زەوی ئیلا بە خواستی خۆی لەو رۆژەدا کە ئەیهۆی
جیهان لەناو بەری؟ بە راستی خودای تعالی خاوهن رەئفت و میھربانییە بۆ ئادەمیزاد.

**وَهُوَ الَّذِي أَخْيَاكُمْ ثُمَّ يُمْتَكِّمُ ثُمَّ يُحِيِّكُمْ إِنَّ الْإِنْسَنَ
لَكَ فُورٌ**

وە خودا خودایەکی وايە کە ئیوهی زیندوو کردووه و حەياتى تیدا دروست
کردوون پاش ئەوە کە مادەيەکى بىن گیان بۇون، وە لە پاش ماوهی بېپاردراؤ ئەتان مرىتىنى
و گیانتان لى ئەپری، وە لە پاش تەواو بۇونى عالەمی «بەرزەخ» دوبارە زیندووتان
ئەکاتەوە بۆ حسینى بىر و باوهەر و کردهوە، بە راستی ئادەمیزاد نەوعىتکى چاۋ ئەستوورە
بەرابەر بە نىعەمەتە کانى خودا و سوپاسى ناكا.

**لِكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنْسَكًا هُمْ نَاسٌ كُوُّهٌ فَلَا يُنَزِّعُنَّكَ فِي الْأَمْرِ
وَأَدْعُ إِلَى رَبِّكَ إِنَّكَ لَعَلَى هُدَى مُسْتَقِيمٍ**

ریوايەت کراوه: ئەم ئايەتە نازل بۇوە لە شانى كافرە کانى بەرەي «خزانە» دا ئەيان وەت
بە موسولمانە كان: چۈن ئیوه گوشتى حەيوانى ئەخۇن کە خوتان سەرتان بېپىن و
گوشتى حەيوانى ناخۇن کە خودا كوشتىتى؟ واتە مردارەوە بۇوبىن! جا ئەم ئايەتە
ھاتە خوارەوە.

واتە بۆ هەر ئوممەتى لە ئوممەتى پىغەمبەران لە دنیادا شەريعەت و ئايىن و دينىتى
بۇوە ئەوان لە سەری روپىشتوون، ئىمەيش ئەم دينەمان ھەيە کە مردارەوە بۇو حەرام

ئەکا، ئىتر با نيزاعت لە گەلدا نەکەن لە ئەمرى دينا و لە حەلائ و حەرامى سەرپراودا، وە تو ھەموو خەلک بانگ بکە بۇ دىنى خوداي خوت بە راستى تو واي بەسەر رىنگە يەكى راستەوە.

وَإِنْ جَنَدُوكَ فَقُلِ اللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا تَعْمَلُونَ ٦٨ **اللَّهُ يَحْكُمُ**
بِيَنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ فِيمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ٦٩

جا ئەگەر موجادەلەيان کرد لە گەلتا تو لە وەلاميانا بلى: خوداي تەعالا زور ناگادارە بەسەر ئەمە دەئۇھە ئېكەن لە موجادەلەي بىن سوود و لە كرده وەي ناپەسەند، خوداي تەعالا حۆكم ئەکا لە بەيتانا لە رۆزى قيامەتا بەرابەر بەو شتانە كە ئىتوھە ئىختىلافنان ھە يە تىيانا و جەزاتان ئەدانەوە.

أَلَّا تَعْلَمُ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ إِنَّ ذَلِكَ فِي
كِتَابٍ إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ ٧٠

نایا نازانى كە خوداي تەعالا زانايە بەوهى والە ناسمانا و لە زەويىدا لە گىاندار و بىن گىان؟ ئەمە ھەمووى نووسراوە لە «لوح المحفوظ»دا يا لە عىلمى خودادا، زانايى بەم شتانە بۇ خودا ئاسانە.

وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَمْ يُنَزَّلْ بِهِ سُلْطَانًا وَمَا لَيْسَ لَهُمْ بِهِ عِلْمٌ
وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ نَصِيرٌ ٧١

ئەو كافرانە بەندەيى ئەکەن، لە غەيرى خوداي عالەم، بۇ شتىكى بىن عەقل و بىن عىلمى وا كە خودا ھىچ دەليلىتكى دانەناوە لەسەر عىبادەت كردن بۇى و خۆيىشيان ھىچ نازانى دەربارە ئەوانە كە بۇ عىبادەت ئەشىن، جا ئەمانە سەتمەكارن و سەتمەكارن يارمە تىدەرى نىيە.

﴿وَإِذَا نُتْلَى عَلَيْهِمْ إِيمَانًا بَيْنَتِي تَعْرِفُ فِي وُجُوهِ الَّذِينَ كَفَرُوا
الْكُنْكَرَ يَكَادُونَ يَسْطُونَ بِالَّذِينَ يَتَلَوَّنُ عَلَيْهِمْ إِيمَانًا
قُلْ أَفَأَنِتُكُمْ بِشَرِّ مِنْ ذَلِكُمُ النَّارُ وَعَدَهَا اللَّهُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَيَسَّرَ

المصير ٧٢

کاتنی ثایاتی روناکی ئیمه به سه‌ر ئه و کافرانه‌دا بخوینتته‌وه تو شیوه‌یه کی ناشیرین له ناو چاوانی ئه و که‌سانه‌دا ئه بینی که کافرن و حالیان وە‌ها ئه گورئ نزیکه هلمه‌ت بیتن بۇ سه‌ر ئه و که‌سانه که ثایه‌تە کانی ئیمه ئه خوینتته‌وه به سه‌ریانا! جا ئه‌ی خوش‌ویست تو پیشان بلین: ئایا خەبەرتان بىن بدەم به شتیکی وە‌ها نیسبەت به حالى ئیوه خراپتر و دل تېکلده رتر بىن له خویندنە‌وهی ئه و ئایه‌تە روناکانه به سه‌رتانا؟: ئه و شتە بریتیه له ئاگرى دۆزەخ کە خودا وە‌عدەی داوه بەو که‌سانه کافرن کە بەو ئاگرە ئه‌بىن بسووتینرین، وە ئه و ئاگرە، وە یا شوینى ئاگرەکە جىنگە و مەنالىکى زور ناھە موارە.

﴿يَأَيُّهَا النَّاسُ ضُرِبَ مَثَلٌ فَأَسْتَمِعُوا لَهُ إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ
مِنْ دُونِ اللَّهِ لَنْ يَخْلُقُوا ذَبَابًا وَلَوْ أَجْتَمَعُوا لَهُ وَلَنْ يَسْلُبُوهُمُ الذَّبَابُ
شَيْئًا لَا يَسْتَقْدِدُهُ مِنْهُ ضَعْفُ الظَّالِبِ وَالْمَطْلُوبِ ٧٣﴾

ئهی ئادەمیزاد بە شیوه‌ی گشتى، بە تایبەتی ئهی کافرانى مەکكە، قسە‌یه کى زور جوان‌هه‌یه، ئه‌ونه جوانه وە‌کوو پەند وە‌هایه، دەی گوئى بۇ بگرن: بە راستى ئه و که‌سانه که ئیوه بانگیان نەکەن جىگە لە زاتى خوداي تەعالا بە هىچ جورئ ناتوانى میشنى چىيە دروستى بکەن، با هەممۇويشيان گردبىنە‌وه، وە ئه گەر میشى شتىكىان

لى بىغىتى و لەوانى جىا بىكاتەوە ناتوانى ئە و شتە لەو مىشە بىسىنەوە و ناگەنەوە بە و شتە، گەلىنى زايىف و بىنەتىزە «تالب» كە بتەكانە و «مەتلۇوب» كە ئە و شتە يە وا لىيان ورگىراوە.

﴿مَا كَدَرُوا اللَّهَ حَقًّا قَدْرِهِ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَنِّيْزٌ﴾ ٧٤

ئەو كافارانە خودايىان نەناسىيوە بە ناسىتىكى موافقى و سالىم كە رەسابى و بىگات بە ئەندازەي خۆى، بە راستى خودايى تەعالا خاوهەن تەوانا يەكى زۆر بە دەستەلەتە.

﴿أَللَّهُ يَصَطَّفِي مِنْ أَنْلَائِكَةِ رُسُلًا وَمِنْ النَّاسِ إِبْرَاهِيمَ﴾

﴿سَمِيعٌ بَصِيرٌ﴾ ٧٥

خودايى تەعالا و ائەپىن ئىختىيارى مەلائىكە ئەكا و لە ناو مەلائىكە كانا چەن فرستادىيەن رەوانە ئەكا بۇ سەر ئادەمیزاد ئەوانەيان كە ئەيدەويى بىيان كا بە پىغەمبەر، هەرروالە ئادەمیزادىش چەن كەسىن رەوانە ئەكا و، خودا گۈزىا و بىنایە.

﴿يَعْلَمُ مَا يَبْيَنُ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلَفَهُمْ وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ﴾ ٧٦

و ئەو خودايى كە لە ناو فريشتەكانا فرستادە ھەلئەبىزىرى، لە ناو ئادەمیزادىشا عالم و زانايە بەوهى كە لە زەمانى ئەوانا ھەيءە، و بەوهى كە لە دواى ئەوان رووئەدا، و بە حەقىقتە ھەموو كار و بارى و ھەموو جەزاو قەزاين بۇ لای خودا ئەگەرىتەوە و ئەو بەدىھىنەرى ھەموو شتىكە.

﴿يَأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَرْكَعُوا وَأَسْجَدُوا وَأَعْبُدُوا رَبَّكُمْ

﴿وَأَفْعَلُوا الْخَيْرَ لَعَلَّكُمْ شُفَّلُونَ﴾ ٧٧

ئەي كەسانى كە ئىمان و باوهەرتان ھەيءە بە خودا و پىغەمبەرى خودا نویزە كانىنان بەجى بىتن، و ئەو دوو روکىنە خاوهەن قىمەتە لە ناو نویزە كانىنان كە روکووع و

سوجووده باش به جینیان بینن، بالهستان دامرکاو و دلتان دامهزراو و رؤحتان ئاگادارتر بین لە کاتە کانى تر، وە عىيادەتى پەروەردگارى خوتان بکەن و، باقى ئەركانە کانى ئىسلام بە جىنى بینن؛ چونكە خانۇوی ئىسلام لە سەر پىنج روکن دامهزراوه، وە كۈو چوار دیوار و سەقف بۆ خانۇو، وە ئىشىنگى وا بکەن كە بە خىتىر و بە سوودتەر دابىزى لە خېتارتى ھەرەمە، واتە ھەر كارى لەم روكتانە تان بە جىنى هىتنا با ساغ بۆ خودا بىن و با لە گەل ئاگادارى دلدا بىن، وە ھەر كارىتى خارىج لە ئەركانى ئىسلامتان كرد وە كۈو خزمەتى ئادەمیزاد و سىلەھى رەحم و سوودگە ياندىن بە موسۇلمانان وەھاي بکەن بۆ رۆزى حسېب وە زىتكى گرانى بىن، رجا وايە رزگار بىن لە سزاي رۆزى قيامەت.

﴿وَجَاهُهُوا فِي اللَّهِ حَقَّ جَهَادِهِ هُوَ أَجْتَبَكُمْ وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ
فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ مِّلَةً أَيْكُمْ إِنَّ رَحْمَةَ اللَّهِ مُبَشِّرٌ الْمُسْلِمِينَ مِنْ قَبْلِ
وَفِي هَذَا لِيَكُونَ الرَّسُولُ شَهِيدًا عَلَيْكُمْ وَتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ
فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَأَنُوْا الْرِّزْكَوَةَ وَاعْتَصِمُوا بِاللَّهِ هُوَ مَوْلَانَكُمْ فَنَعَمْ
الْمُوْلَى وَنَعَمَ النَّاصِيْرُ﴾ ٧٨

وە جىهاد بکەن لە بەر رەزاي خودا و لە بەر بەر زىرىدنه وە دىنى ئىسلام و، تىكۈشىن بە تىكۈشىنى راستەقىنه و ساف بە سەرفىرىنى دارايى خوتان و كوشتار لە مەيدانى جەنگدا و، بە سەرفى مال و دارايى خوتان لە رىگە خودادا و لە غەزادا و، بە بەكارهەتىنى شان و پايە و حورمەتى خوتان بۆ ئىقامەتى جىهاد يا بۆ دەۋامدان بە رىنوماپى ئادەمیزاد بە قەى تەوانا؛ چونكە خوداي تەعالا ئىۋەھى ھەلبىزاردۇوه بۆ ھەلگىرنى ئە حكاما ئىسلام و پاراستنى و راڭرتى و دەۋام بىتىنانى، وە لەم دىنەدا

كە ئىوهى بۇ ھەلبازاردووھ كارى ناھەموار و، بارى ھەلنىڭيравو و، كردهوهى نەكراوى بۇ بىريار نەداون؛ بەلكۈو تاعەتى بەستۇوه بە تەواناوه و نويىز بە راوهستان و دانىشتن و راكشانهوه، وە لە ماوهى ئىقامەتا تەواو و لە كاتى سەفەردا كورت، وە كاتىن ئاوتان نەبۇو يَا بۇتان بە كار نەدەھات «تەيەموم» بکەن، وە ئەگەر لە مىزگەوتا نەبۇو لە ھەر شوئىتىكى پاك و چاكا بىن بىكەن، وە رۆژوو بېگرن ئەگەر عوزرتان نەبۇو، ئەگەرنا لە نەخۇشى و لە سەفەردا بە رۆژوو مەبن و دواي بىخەن، وە ئەگەر بىن تاقەت بۇون كەفارەتى بىدەن، وە ئەگەر قىساستان كەوتە ماوهى عەفو و سولجەنەمەن لە ئاوتانا، وە بۇ پاش مەدنتان ماوهى خىر و چاكە ھەيدى بىكىرى بۇتان، وە ئەم دىنى ئىوه دىنى تەوحىدە و دىنى ئىبراھىمى خەليلە كە باوكتانە، وە دىننەكە خودا داویەتى بە ئىوه لە ئەنجامى پارانەوهى ئەودا كە لە كاتى دروستكىرىدىنى «كعبەللە»دا فەرمۇسى: ﴿رِبَّنَا وَاجْعَلْنَا مُسْلِمِينَ لَكَ وَمَنْ ذَرَيْتَنَا أَمَةً مُسْلِمَةً لَكَ﴾^۱.

وە خوداي تەعالا ناوى ئىوهى بىردووھ بە موسۇلمان لە كىتىبە پېشۈوھ كانا لە تەورات و ئىنجىلدا وە موژىدەي داوه بە هاتنى ئىوه لە خزمەتى ئەو پىغەمبەرەدا كە رەوانەي ئەكا بە خاتەمى پىغەمبەران، ھەروا ناوى بىردوون بە موسۇلمان لە قورئانا، وە پىغەمبەرەكە تانى ناو بىردووھ بە «أُولُ الْمُسْلِمِينَ» وە ئەم نىعمەتanhى بۇ ئەم داوه بە پىغەمبەر و بە ئىوه ھەتا لە دىنادا پىغەمبەر موراقەبەي ئىوه بىكەن لە بەجىھىنابى دىنى ئىسلاما و ئىوهىش لە پاش وەفاتى ئەو موراقەبەي باقى موسۇلمانان بکەن، وە ياخود ھەتا ئىوه پايەدار بن لەسەر ئەم دىنە ھەتا مەدن و لە رۆزى قىامەتدا پىغەمبەرى ئىوه ﷺ شەھادەت بىلا لەسەر ئىوه كە ئەحکامى خوداي پىن گەياندۇون، وە شايەتىيەكى بۇ خۆى قەبۇول ئەكىرى؟ چونكە حاكمى موتلەق عالىمە بە واقىعە

1. البقرة: ۱۲۸.

له سه روجهی حجه. وه ئیوه‌یش شایه‌تی بدهن بۇ باقی پیغەمبەران عليهم السلام له سه رئوه کە دینیان گەياندوووه به باقی ئادەمیزاد هەركام له رۆژى خۆيانا، وه ئەم شایه‌تییه‌یش بە ئیعیتماد له سه رئوه کە له قورئاندا نووسراوه تەبلىغاتى نەو پیغەمبەرانه بۇ ئوممه‌تەکەيان، وه ھەم بە ئیستیناد بە فەرمودەی پیغەمبەرى خۆتان له سه رئوه راگەياندنه.

جا کە وايە و ئەنجامى ئیوه ئەمە يە نويزەكانتان کە كۆلەكەی دينەكتانه باش بە جىيان بىنن و زەكتى مالىشتان بدهن بە داماوانى خۆتان، وه ئیعیتماد بدهن له سه رەھى خوداي خۆتان و له سه رىارمەتىدانى نەو بۇتان؛ چونكە هەر ئەو خودايە گەورە و يارمەتىدەر و پەناي ئیوه‌يە، جا زۇر باش گەورەيەكتان و زۇر باش يارمەتىدەريكتان خوداي پەروەردگارە.

سوپاس بۇ خودا له رۆژى يەك شەممەی ۱۹ «ذى الحجه»ى ۱۳۹۸ى كۆچى رىكەوتى ۱۹۷۸/۱۱/۲۱ ئى زايىندا له نووسىنەوە تەفسیرى ئەم سوره‌تە بۈرمەوە.

«عبدالكريم المدرس»

سووره تى «مؤمنون»، مەكە بىيە و "١١٨" ئايە تە.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١﴾ الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَشِعُونَ ﴿٢﴾ وَالَّذِينَ هُمْ عَنِ الْلَّغْوِ مُعْرِضُونَ ﴿٣﴾ وَالَّذِينَ هُمْ لِلرِّزْكَوَةِ فَدِيلُونَ ﴿٤﴾ وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَفَظُونَ ﴿٥﴾ إِلَّا عَلَىٰ أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ عِنْ مَلُومَاتٍ ﴿٦﴾ فَمَنِ اتَّغَىٰ وَرَأَهُ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْعَادُونَ ﴿٧﴾ وَالَّذِينَ هُمْ لَا يَمْتَنِنُونَ وَعَاهَدُوهُمْ رَاعُونَ ﴿٨﴾ وَالَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَواتِهِمْ يُحَافِظُونَ ﴿٩﴾ أُولَئِكَ هُمُ الْوَرِثُونَ ﴿١٠﴾ الَّذِينَ يَرِثُونَ الْفِرْدَوْسَ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿١١﴾

حەزىزەتى عومەرى كۈرى خەتاب بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ فەرمۇويەتى: هەر كاتى كە وەھى ئەھاتە سەر حەزىزەت بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ لە دەوري سەر و روویدا دەنگى ئەپىسرا وە كۈو دەنگى ھەنگ، جا رۆزى وەھى بۇ ھات و ئىتمە سەعاتى ماینەوە لە خزمەتىا ھەتا ئەۋە تەواو بۇو، جا حەزىزەت بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ رووى كىدە قىبلە و ھەردوو دەستى بەرزەوە كرد و فەرمۇوى:

«اللَّهُمَّ زِدْنَا وَلَا تَنْقِصْنَا، وَأَكْرِمْنَا وَلَا تَهْنَا، وَأَعْطِنَا وَلَا تَحْرِمْنَا، وَآثِرْنَا وَلَا تَؤْثِرْنَا عَلَيْنَا، وَأَرْضِنَا وَارْضِ عَنَا».

واته خودایه ره حمه‌تی خوتمان بُو زیاد بکه و که‌می مه‌که، یاخود زماره‌مان زور بکه و که‌ممان مه‌که‌رهوه، وه ئیکراممان بگره و سووکمان مه‌که و، نیعمه‌تمان پی بده و ناثومیدمان مه‌که، وه هلمان بژیره و چاودیزیمان بکه و، غه‌یری خۆمان به‌سەرمانا زال مه‌که و ئیختیاریان مه‌که به‌سەرمانا و رازیمان بکه و لیمان رازی به. پاش ئەم فەرمۇسى: دە ئايەت ھاتووه‌تە خوار بُو سەرم ھەركەسى ئەوانە رابگرى ئەرواته بەھەشته‌وه، جا خويىندىيەوه: **«قد أفلح المؤمنون..»** هەتا ھەر دە ئايەتە كەي خويىندەوه.

جا خودا ئەفەرمۇیت: به راستى رزگار ئەبن لە سزا و ئازارى قيامەت ئەو خاوهن ئىمانانه كە ئەم شتانە بەجى بىتن.

يەكەم: لە نويىزەكانيانا خۆيان كز بکەن و لە خودا بترسن و لەشيان ئارام بىن و لانەكەنەوە بەملاو ئەولادا، ئەمانەيش وادەست ئەكەون كە كابرا رىزى نويىزە كەي بگرى لە خويىندىنی نويىزە كەيا و لە روکووع و لە سوچدە كانيا بە ئىخلاص بىن و بير و باوهەپى تەواو بىن و گرنگى بە نويىزە كەي بدا و بە دىل و بازانى كە وا لە حوزوورى خودادا راوهستاوه و قىسە لە گەل ئەودا ئەكا، وە بە قەى تەوانا لەو نويىزەدا بىرى خۆى نەبا بۇ كارييکى تر غەيرى ئەو نويىزە. يانى خەيالاتى تىدا نەكا. كەوابىن «خوشوع» بىريتىيە لە ئارامبۇونى لەش و بە ئەدەب بۇونى دىل و موناجاتىردن لە گەل خودادا. دووهەم: ئەوە كە ئىعراز بىتن و لا بدهن لە شتى بىسۇود لە وتارا و لە كىدارا. واته ھەر وتارى و ھەر كرده‌وھىي واجب و سوننەت نەبن و حەللىيکى وانەبن كە قازانجييکى دينى يادنیايى تىا بىن نەيان كا، وە كەن و حەززەت لەلەلە فەرمۇويەتى: «من

حسن إسلام المء تركه ما لا يعنىه» واته له جوانى ئىسلامىيەتى ئىنسانە تەرك كىدىنى ھەرشتى كە ئەھمىيەتى نەبىن بۇى بهم شىيە لە بدالە ھەرچى حەرام و ھەرچى مەكرووهە و ھەر موباختىكىش بىن قازانچ بىن.

سېيھەم: ئەمە يە كە زەكتى دارايى خۆى بىدا لە پارەي نەخت و لە گەلە و خەلمە.
چوارەم: ئەمە يە كە فەرجى خۆيان، بەر و دوايان، بىپارىزىن لە ھەممۇ كەسىن لە ھاوسەر و ھارجۇوتى خۆيان نەبىن وەکوو ژن بۇ پىاو و پىاو بۇ ژن، وە لەو ژنانە كە دەستى راستى ئەوان كەرددۇويەتى بە مولىكى خۆى، واتە بەو ياسا كە لە دىنى ئىسلاما بەيانكراوه وەکوو ئەوه كە ئەگەر پىاوى نازاد بىن لە چوار ژن زىاتر لە نىكاكەحىا نەبىن و عەدالەت لە ناويانا بەجى بىننى و بە ياساى دىن لەزەتىانلى وەربىگىرى.
جا ئەگەر كەسى غەيرى ئەمانە بە كار بىننى واتە زينا بىكا، يا لىواتە بىكا، يا بىرواتە لای ژنى خۆى لە كاتى حەيز و زەيسانىدا، وە يَا لە دواوه بىرواتە لای ژنى خۆى، ئەوه ئەو جۆره كەسانە لە سنوورى شەرع لايان داوه و بەسەر كەوتۇو ناناسىرىن و ئەگەر خودا لەتىان خۆش نەبىن لە سزا رىزگار نابىن.

بەلىنى لەزەت وەرگىتن لە ژنى مارە بىراوى خۆى و لە جارييە مۈوجىبى لەوم نىيە و ئەوانە لەسەر ئەوه لۆمەيان ناكىرى.

پىنجىم: ئەمە يە كە چاودىرى ئەمانەتى خۆيان بىكەن، واتە ئەو شستانە كە بە شىيەت ئەمانەت والە لايان، وەکوو مالى ئەمانەت و حەقى خەلکى بە بىن خيانەت تەسلىمى بىكەنەوە بە خاوا نەكەي.

وە قايلە مەبەست لە ئەمانەت ھەممۇ ئەو شستانە بىن كە خوداي تەعالا ئەوانى كەردووە بە ئەمیندار لە سەريان لە رىعايەتى ئەعزازى خۆيان كە لە غەيرى مەشروعە سەرفى نەكەن بە چاوتە ماشاي نامەحرەم نەكەن و بە گۈچەكە قىسى ئەرام نەبىسن و بە زمان ھەرچى قاتى ئاشىمىز ئىنكەن، بىرلا ئەندا ماما بە كار نەھىن و

نهدهن له کهمس و مالی حهرامی پئن ههلهه گرن و، به پئن نهڙون بو کاری ناشه رعنی و، فهرجی خویان له ناشه رعیدا به کار نه هین و، ههر په یمانیکیان کرد و هفای پئن بکهن و، سوتندی درو و شههاده تی درو و ریواهه تی درو و حیکایه تی درو نه کهن. شهشهم: وہ کوو نویزه کانیان ئه کهن و خوشو و عیان هه یه له ناویانا ئه و نویزانه له کاتی خویانا به جئی بیتن و تا مومکین بیئن به جهه ماعهٔت بیانکهن و ریعايیه تی شه رائیت و ئه رکانی ئه و نویزانه بکهن.

جا ئهو که سانه که مهوسو و فون بهم سیفه تانه ئه وانه واریس و گهیشتلو به باره‌ی نه بپاوهی به ههشتی فیرد ووس و ئه میتنه وه تیایا هه تا هه تایه.
بزانن! زانا کانی ئیسلام ئایه تی: «والذین هم لفرو جهم حافظون.. تاد» یان کردو وه به دلیل له سهر ئوه که: عه قدی نیکاحی موهقت به زه مانیکی مه حدود که مه شههوره به «متعه» به تاله؛ چونکی ئه و ژنه که بو ماوهیه کی دیاری ماره ئه کری «ملوکه» نییه و بدر مه فهرومی «أو ما ملکت أیهانهم» ناکه وی، وہ له عورفی شه رعیشا به «زوجة» نانسری؛ چونکی ئه حکامی زه و وجهی به سهرا جاری نابی، ئه وه ته ئه گهر له و ماوه دا که وان به یه که وه میزده کهی بمری میراتی لئی و هرناگریت و له پاش ته او بونی ماوه که به بین ته لاقدان له کابرا جیا ئه بیته وه و وعده که یش بهس یه ک حهیزه که رابو وری به سه ریا.

وہ ئه گهر که سئی بلیت: مادام ئهم ئایه ته ده لیله له سهر ئوه که «متعه» به تاله و له عهینی کاتا له شاری مه ککهدا نازل بوو له پیش کوچی حه زره تا حَلَّ بو مه دینه چون نیکاحی موتעה له پیش واقعیه هی خه بیهه ردا حه لال کراوه، وہ له واقعیه هی خه بیهه را حه رام کراوه و له سالی فه تحی مه ککهدا و له واقعیه هی «أوطاس» دا حه لال کراوه ته وہ و هه ر له و ساله دا له شاری مه ککهدا حه زره تا حَلَّ حه رامی کردو وہ؟

ئەلیم: بۆ ئەم پرسیارە دوو وەلام ھەیە:

يە كەم: ئەتوانین بلىئىن: كە ئايەتى: ﴿وَالَّذِينَ هُمْ لِفِرْوَاجِهِمْ حَافِظُونَ... إِلَيْهِ﴾ لە گەل رەفيقە كانىيا له پاش هيچىرە تکىرىدىنى حەزىرەت ﷺ بۆ مەدینەي مونھە ووھەرە لە سالى فەتحا لە شارى مەككەدا نازل بۇوه، وە هەر ئايەتى كە لە شارى مەككەدا نازل بۇوبىن بە ئىستىلاحىنىڭى غەيرە مەشھۇور ناو ئېبرى بە «مەككى» ھەرچەن لە پاش هيچىرەتا نازل بۇوبىن و لە پاش نازل بۇونى ئەو ئايەتە حەزىرەت ﷺ لە مەككەدا موتىعە حەرام كىردىنى.

جوابى دووھەم: ئەمە يە كە ئىمامى نەوهۇ لە شەرھى سەھىھى موسىلىمدا ئەفرەمۇت: «الصَّحِيفَةُ الَّتِي جَرِيَ عَلَيْهِ جَمِيعُ الْأَصْوَلِيِّينَ جَوَازُ تَخْصِيصِ عَمُومِ الْقُرْآنِ بِخَبْرِ الْوَاحِدِ؛ لِأَنَّهُ مُبِينٌ لِلنَّاسِ مَا أُنْزِلَ إِلَيْهِ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ». .

بە گۈزەرە ئەمە ھەرچەن ئايەتى: «فَنَابَتَغَى وَرَاءَ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْعَادُونَ» عامە بۆ ھەموو ۋىنى و لە ھەموو كاتىكىدا حەزىرەت ﷺ ئەتوانى تەخسىسى بىكا بەوانە و كە خاوهەن «اضطرار» و ناچار نىن بۆ ڙن لە سەرەتاي ئىسلامدا ئەنا ئەگەر ئىنسانى موسولمان لەو سەرەتاي ئىسلامدا ناچار بۇوبىن بۆ ڙن بۆيان دروست بۇوه بە ياساى «مۇتعە» ڙن وەربىگەن لەبەر مەسلىھەتى سەركەوتى ئىسلام. وە بەو حەدىسە كە حەزىرەتى عەلەي ﷺ رىوايەتى كردووه لە شەپى خەيدەردا حەرام كرابىنى، وە بەو حەدىسە كە رەبىعى كورپى سېرەتى جوھەنلى رىوايەتى كردووه لە سالى فەتحدا لە پاش فەتحى مەككە و پاش شەپى «ھوازن» حەرام كرابىتىوهە هەتا قيامەت، ئەوهەتە لە سەھىھى موسىلىمدا ئەفرەمۇت:

«حدثنا محمد بن عبد الله بن نمير، حدثنا أبي، حدثنا عبد العزيز بن عمر، حدثني الريبع بن سمرة الجعفري: أن أباه حدثه أنه كان مع رسول الله ﷺ فقال: يا أهلا الناس إنني قد كنت أذنت

لکم فی الاستماع من النساء، وَأَنَّ اللَّهَ قَدْ حَرَمَ ذَلِكَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ؛ فَنَّ كَانَ عِنْدَهُ مِنْهُنَّ شَيْءٌ فَلَيَخْلُ سَبِيلَهُ، وَلَا تَأْخُذُوا مَا آتَيْتُمُوهُنَّ شَيْئًا۔

وہ لیرهدا دھرکهوت کہ نیکاحدی موععہ بہ ظایہتی: #والذین هم لفروجهم حافظون ﴿۱﴾ حرام کراوه، هرروا بہ حمدیسی حمزہرت ﴿۲﴾ دوو جار حرام کراوه: لہ خمیہ را و، لہ سالی فتحی مہ ککھدا۔ وہ لہ ناو ظایہتہ کانی باسی نیکاحدا ہیچ ظایہتی نیہ بؤ حستی موععہ دھست بدا و ئیستیدلالی بین بکری لہ سمر حلالی موععہ ئہ وہ نہ بین کہ لہ سورہتی «نساء» دا [ظایہتی ۲۴] ئه فرمویت: #فَمَا اسْتَمْتَعْتُمْ بِهِ مِنْهُ فَآتُوهُنَّ أَجْوَرَهُنَّ فَرِيشَةً ﴿۳﴾۔

وہ بہ دریٹری لہ شوینی خویا ولامی ئہو کہ سانہمان دایہوہ کہ ئیستیدلالیان بہو ظایہتہ کردووہ لہ سمر حلالی موععہ، ئیتر لیرهدا دریٹر پیدان پیویست نیہ.

﴿ وَلَقَدْ خَلَقْنَا إِلَيْنَاهُ مِنْ سُلَّمَةٍ مِنْ طِينٍ ﴾ ۱۲

بہ راستی ئیمہ لہ کاتی خویدا ئادہ میزادی یہ کہ ممان دروست کرد لہ میقداری سافی پوختہ خولا سہ لہ گلی تھرکراو بہ ناو، وہ کوو روایت کراوه: کہ خودا تھ عالا ئہ مری کردووہ بہ مہلائیکہ کان ئمندازہ بین گلیان لہ سمر زہوی وہ رگر تووہ و بردوویانہ بؤ بھہشت و لہوی بہ ناوی جزگہی «تسنیم» شیلاویانہ و بہ فہرمانی خودا تمسویر کراوه بہ سورہتی ئادہم و خودا تھ عالا بہ «نه فحی قودسیہ» روحی کردووہ بہ بھریا.

﴿ ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَكِينٍ ﴾ ۱۳

لہ پاش مرووری زہمان ئیسانمان کرد بہ تومی پشتی ئادہم و سنگی حمواء، وہ ئہو تومانہمان دامہ زران لہ جینگہ ئارامینکی قایمی دامہ زراوی وہ هادا کہ مہوانیع رووی تئی نہ کا و چل رؤژ بھو شیوہ ما یہوہ.

﴿ثُمَّ خَلَقْنَا الْنُّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَمًا فَكَسَوْنَا الْعِظَمَ لَحْمًا ثُمَّ أَنْشَأْنَاهُ خَلْقًا إِخْرَجْنَا فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحَسْنُ الْخَلْقِينَ ﴾

پاش نەو ماوه دىارييە ئەو تومەمان كرد بە خوتىپارە، جا ئەو خوتىپارەمان كرد بە گۆشتپارە، جا بازى لەو گۆشتپارەمانه كرد بە ئىسىقانى لەشى ئىنسانە كەوه و، ئەو ئىسىقانەمان بە گۆشت داپوشى، واتە: ئەو گۆشتپارە بازىكىمان كرد بە ئىسىقان و بازىكىمان كرد بە گۆشت و، ئەو ئىسىقانەمان بە گۆشت داپوشى و، لە پاشان كردىمان بە مەخلۇوقىكى غەيرى ئەو مەخلۇوقە پېشۈوه، چونكى ئەمرمان كرد كە مندالدان فەرى بىدا بۇ دەرهەوە و شوعۇورمان كردىوە، وە ھىزى عەقلمان زىاد كرد لە دەركى «بەدىيەت» وە بۇ «نەزەريات»، وە بۇ گرد كردىنەوەي سۇورەتى عولۇومى نەزەرييە لە دلىا و لەۋىدا ھىشتمانەوە وە كەن سيفاتى غەریزى و، كردىمان بە خاواهنى مەلەكەى «استحضار» بە جۇرى وە كەن سەرچاوهى ئاۋ ئەگەر ھەتا ماوه عىلەمى لىن وەربىگىرى تەواو نابىن، جا زۇر زۇر گەورەيە ئەو خودايە كە جوانترى ھەموو خاواهن تەقدىر و تەسویرىكە لەبەر ئەو غەيرى خودا ھەر تەقدىر و تەسویرى بىن ئەكرى، بەلام خودا تەقدىر و تەسویرى بىن ئەكرى و پاش ئەو ئىجاد و ئىبداع و خەلقىشى بىن ئەكرى.

بىزان! ئەو حەدىسە كە عەبدۇللەئى كۆرى مەسعودو ریوايەتى كردوو لە حەزرەتەوە وە كەن وە كەن تەفسىر وايە بۇ ئەم ئايەتە، ئەفەرمۇيت: يەكىن لە ئىتوھ، ئەنادەمیزىد، ماوهى دروست بۇونى كە نۇتفە كە يە گىد ئەكىرىتەوە لە سكى دايىكىا لە ناو مندالدانا بە نۇتفەيى تا چىل رۇز، پاش ئەو بە خوتىپارەيى ئەمېنېتەوە تا چىل رۇز، ئەمچار ئەبىن بە گەشتپارە و ئەمېنېتەوە هەتا چىل رۇز، پاش ئەو خوداي تەعالا

فریشته‌ی مهتموری بُو حه‌واله ئه کات و فووی پیندا ئه کات و گیان ئه کری به بهریا. وه ئه و فریشته ئه مری بئن ئه کری له لایه‌نى خوداوه به نووسینی چوار که‌لیمه: به نووسینی رزق و روزی ئهو، کاتی مهرگ و ئاکامی و، نووسینی سیفه‌تی شه‌قاوه‌ت و، سیفه‌تی سه‌عاده‌تی، يانی ئاخو خاچ خیزه و ئه‌هلی به‌هشته، ياخود عاقیبەت شه‌په و ئه‌هلی دۆزه‌خە. جا قەسم بە خودایه کە غەیرى ئه و خودای تر نییه يەکن له ئیوه کرده‌وه ئه کا و رهفتار ئه کا به رهفتاری به‌هشته لە تاعەت و عیادات هەتا زۆر نزیک ئه‌بیتەوه له به‌هشت کوتپیر ئه و کەسە بە ئازەزووی خۆی بە هۆی عاریزە يەکووه ئه سوروپى بُو کرده‌وهی خراب و ناشیرین و رهفتار ئه کا به رهفتاری ئه‌هلی دۆزه‌خ و ئەپرواته ناو دۆزه‌خە، وە مۇستەحەق ئېبى بە چوونى دۆزه‌خ، وە يەکن له ئیوه کرده‌وه نەکا بە کرده‌وهی ئه‌هلی دۆزه‌خ هەتا زۆر نزیک ئه‌بیتەوه بە دۆزه‌خ جا بە ئازەزووی خۆی هەلئە سوروپىتەوه بُو کرده‌وهی باش و پەشیمان ئه‌بیتەوه لە بىر و باوه‌پە ناھەموارەکەی بُو بىر و باوه‌پى باش و کرده‌وهی جوان و دەقام ئه کا لەسەر کرده‌وهی ئه‌هلی به‌هشت و مۇستەحەقى بە‌هشت ئېبى و ئەپرواته به‌هشته‌وه.

ئەم حەدیسە شەریفە بە يانى ئه‌وه ئه کا خوداى تەعالا زانايە بە ئەحوالى بەندەرى خۆی و ئەزانى ئه‌وه هېیز و تەوانايى خۆیە بُو خیز سەرف ئه کا يَا بُو شەپ، ئایا لە کرده‌وهی باش وەرئەگەپ بُو کرده‌وهی خراب يَا نە، وە لە کرده‌وهی خراب وەرئەگەپ بُو کرده‌وهی باش يَا نە؟ وە لەسەر ئه‌وه زانستە رەسايە لە پېش ئەوهدا کە ئه‌وه کەسە بکەويتە مەيدانى کرده‌وه، «إضباره» و دەفتەری بە گویرەی عىلمى خودا ئاماذه‌يە و مەعلوومە لە لای خودا، ئىتەر مەعنای وانییە کە خوداى تەعالا ھەر لە پېشا بە زۆر بېپارى داوه ئه و كابرا دۆزه‌خى بئن يَا بە‌هشته‌تى بئن، حاشا وە كەللا! ئەمە پېچەوانە ياسای دین و قورئانى پېرۋەزه. وە لە عەينى حالا وەكۈو ئاگادارە لە رهفتارى خیز و شەپى ئاگادارىشە لە ھەولڈانى بُو رزق و روزى چۈن نان و ئاوا بُو خۆی پەيدا

ئەکا، وە «عامل» ئەبىن ياخىدا «عاطل» وە بە كام پىشە مەشغۇول ئەبىن و ۋىوارى چۈن ئەبىن.

وە ئەم عىلمە مەنۇنى كابرا ناكا لە كاسېنى و لە كشتوكال و لە موباشەرەي وەزىفە و غەيرى ئەوانە. ئەمانە ھەممۇسى ئەوهامى پىر و پۇوچىن، پىويستە ئىنسان لەسەر ياساي عەقل و ياساي ژيانى جىهان ھەول بىدا بىز دين و دنياي خۆى و ئىعىتماد بىدا لەسەر زاتى خوداي تەعالا.

﴿ شَمَّ اِنَّكُمْ بَعْدَ ذَلِكَ لَمْ يَتُوْنَ ﴾ ١٥

١٦

جا پاش ئەوه كەوتىنە رەووی دنيا و گەورە بۇون دەوام ئەكەن تا ماوهى بىرياردارو بە كەم يابە زۆر، ئەمچار ئىتىھە مەردوون، واتە بە راستىي ئەمرىن و لە مەردن رىزگار نابىن و، ئەكەونە عالەمى «بەرزەخ» وە، وە ئەو عالەمە نمۇونە يەكى عالەمى قىامەتە؛ ئەگەر لە دنيادا بىر و باوهەر و رەفتارتان باش بىوبىنى ئەوه ئەو قەبرەتان بۇ ئەبىن بە باخىن لە باخە كانى بەھەشت، وە ئەگەر بىر و باوهەر و كردەوهى ناھەمۇارتان كردىنى ئەوه قەبرەكەتان بۇ ئەبىن بە نمۇونە يېن لە دۆزەخ. وە كەن لە حەدىسى شەرىفا ھەيە. جا پاش تەواو بۇونى ماوهى عالەمى بەرزەخ بە راستىي ئىتىھە لە رۆزىيەكدا كە ناوى رۆزى قىامەتە، واتە رۆزى ھەستانە وە لە بەرزەخ بۇ عالەمى قىامەت، زىندىو ئەكەن ئەنەن و راست ئەكەن ئەنەن سەوق ئەكەن بۇ مەحشەر، وە لەو مەيدانى مەحشەردا ماوهى دەوام ئەكەن، جا حىسىتى بىر و باوهەر و كردەوهەتان ئەكىرى و ھەممۇ موڭەللەفان بەسەر پىرىدى سىراتا سەوق ئەكەن. وە ھەركەس ئەھلى دۆزەخ بىن لە پىرىدى سىراتدا دانە كەھى ئەنەن سەرقەن، وە ئەھلى بەھەشت بىن رائە بۇورى بەسەر پىرىدى كەدا و ئەپەرىتەوە لەسەر ئەنەن بىن كەن لە دىنەن و مەمان ئەنەن

﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَا فَوْقَكُمْ سَبْعَ طَرَائِقَ وَمَا كُنَّا عِنَ الْخُلُقِ غَافِلِينَ ﴾ ۱۷

وه بؤ ئوه که ئیوه بژین به ژیانی جوانی میانه، به راستی دروستم کردوده له لای راسه رتنه وه حهوت ئاسمان که ئه و ئاسمانانه يەك له ژووری يەکهون و رېگهی هاتوچوی فريشته کانن له ناسمانه کانا، هه روا رېگهون بؤ دهوره دان و هەلسوورانی ئەستىره کان هه ره کى له سه ره دائيره يەكى تاييه تى، وە ئىمە له پاراستنى نەم مەخلۇوقاتى خۆمە غافل نابىن، ئەگەرنا ئەگەر چاوبىركە بىن هاتوچوی ئەم ئەستىرانه له خەتى خۇيان لا بدەن دنيا و يېران ئەبىن.

﴿وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَآءً بِقَدَرٍ فَأَشْكَنَنَاهُ فِي الْأَرْضِ وَلَنَا عَلَى ذَهَابِهِ ﴾

لَقَدْرُونَ ۱۸

وه دامان پەراندووه و رۈزىندوومانه له ئاسمانه وه ئاو به ھىزى خۆمان و به ئەندازە يەكى تاييه تى، وە له زەويىدا ھىشتۇو مانه تەوه بە دەرىياچە، وە يَا بە سەرچاوه، وە ئىمە له سه ره فەوتاندن و ونكردنى ئەو ئاو تەواناين يَا غەورى بکەين، وە ياخود كارەساتى بىتىن بە سەر زەويىھە كەدا كە له ئەساسا ئاو نەمەتىنى.

﴿فَأَشَأْنَا لَكُمْ بِهِ جَنَّتٍ مِنْ نَحْيَلٍ وَأَعْنَثْنَا لَكُمْ فِيهَا فَوَّاكِهُ كَثِيرَةٌ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ ﴾ ۱۹ **وَشَجَرَةٌ تَخْرُجُ مِنْ طُورٍ سَيِّنَاءَ تَنبُتُ بِاللَّدُنْ وَصِبْغَنَ**

لِلْأَكْلِينَ ۲۰

جا دروستمان كرد بۇتان بەو ئاو چەن باخ و بىستانى لە دارخورما و رەزى ترى كە هە يە بؤ ئیوه لەو باخانەدا چەن مىوهى جۆرجۇر كە له وەختى خۇيا لېيان ئەخۇن، وە ھەم دروستم کردوده بؤ ئیوه دارىتكى خاوهن بەرى وەها كە دەرنەچى

لە كىتىو تۈورى سينا، كە نە دارە سەوز ئېبىن و ئەرۇي لە گەل بەرىتكىدا كە ئېبىن بە ھۆى دەستكەوتى رۆن بۇ ئىيە و ئېبىن بە شتنى كە خواردەمنى پىن رەنگ ئەكرى، واتە ئەگەر نەفسى ئە و بەرە بخۇن ئەو ئېبىن بە ھۆى پىتحۇر، وە ئەگەر رۆنە كە يىشى بىگرن ئەو بە كارى دىتنى لە جىيگەي رۇنا.

﴿وَلَئِنْ لَكُرْمٌ فِي الْأَنْعَمِ لِعِبْرَةٌ شُقِيقُكُمْ مَمَا فِي بُطُونِهَا وَلَكُرْمٌ فِي هَا مَنْفَعٌ كَثِيرَةٌ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ ﴾ ۲۱

وە بە راستى ھەيدە بۇ ئىيە لە وشتىر و مەپ و بىزنى و گادا وە عز و ئىعتىبار و دەرسى فام پەيدا كىرىدەن بە نىعەمەتە كانى ئىيمە يە كەم: دەرخواردى ئىيە ئەدەين لەو شىرە سافە پاكە كە والە سكىيانا بە شىرى و، فرقىيى و، دەلمەيى و، ماستى و، دۇيىي و باقى خواردەمنى ئاوهەكى... دووھەم: بۇ ئىيە ھەيدە چەن سوودى و نەفعىتى زۆر بە راگرتىيان و قازانچ وەرگرتىن لە مەرەز و مۇو و خورى و كورگى ئەوان، وە بە فرۇشتىنى خۆيان، وە ياخىدەن بە چەكەي نىرىنەيان و كردىيان بە حەوتىم و قوربانى و دىيارى مالى خوا و، لە سەر پاشى بازى لەوان وە كۈو گا و وشتى بىن ھەلدەگىرىن وە كۈو لە سەر كەشتى ھەلدەگىرىن لە دەريادا.

﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَى قَوْمِهِ فَقَالَ يَقُولُ أَعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٌ غَيْرُهُ أَفَلَا يَنْقُونَ ﴾ ۲۲

واتە: بە راستى حەزىرەتى نۇو حمان بە پىغەمبەرى نارد بۇ لاي گەلە كە ئىخۇى، جا فەرمۇسى: ئى قەومى من عىيادەت و بەندەيى بىكەن بۇ خوداى تەعالا كە ئىيە بىتىجىگە لەو خودا تان نىيە، ئايا ھىشتا لە خودا ناتىرسىن؟

﴿فَقَالَ الْمَلَوُّا الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ مَا هَذَا إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يُرِيدُ أَنْ يُنْفَضِّلَ عَلَيْكُمْ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَأَنْزَلَ مَلَائِكَةً مَا سَمِعْنَا بِهَذَا فِي أَبَابِلِنَا الْأَوَّلِينَ﴾

﴿٢٤﴾

جا کومه‌له و قره‌بالغی پیاوه گهوره کان له قومه که‌ی ئهوانه که کافرن به خودای خویان، و تیان: ئه‌م کابرايه هه‌ر ئاده میزادیکی وه کوو ئیوه‌یه و خواستی له‌سر ئه‌وه‌یه خوی به گهوره بگری به‌سهرتانا، وه ئه‌گه‌ر خودا مه‌یلی بیوایه ئوه فریشته‌ی له ئاسمانه‌وه ئه‌نارد بۆ سه‌رمان! ئیمه له ناو کوپری باو باپیرانمانا ئه‌مانه‌مان نه‌بیستووه.

﴿إِنْ هُوَ إِلَّا رَجُلٌ يَهُ، حَنَّةٌ فَتَرَصَّدُوا لِهِ، حَقَّ حَيْنٍ﴾

نه‌کابرايه پیاویکه هه‌ندی شیتی له‌گه‌لدايه، جا توزی سه‌بری لئی بکهن تا ماوه‌یه‌ک یا ئه‌مرئی یا عه‌قل ئه‌گری.

﴿قَالَ رَبِّ أَنْصُرْنِي بِمَا كَذَبْتُونِ﴾

حه‌زره‌تی نووح له خودای خوی پارایه‌وه و فه‌رمووی: خودایه کومه‌کیم بکه و یارمه‌تیم بده به‌سهریانا و حه‌قیان لئی بستینه به هۆزی ئه‌وه‌وه که باوه‌ریان به ئیمه نه‌کرد.

﴿فَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِ أَنْ أَصْنَعَ الْفُلَكَ بِأَعْيُنِنَا وَوَحْيَنَا فَإِذَا جَعَاهُ أَمْرُنَا وَفَكَارَ الْكَنُورُ فَأَسْلَكَ فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجَيْنِ اثْنَيْنِ وَأَهْلَكَ إِلَّا مَنْ سَبَقَ عَلَيْهِ الْقَوْلُ مِنْهُمْ وَلَا تُخَاطِبُنِي فِي الَّذِينَ ظَلَمُوا إِنَّهُمْ مُغْرَفُونَ﴾

جا ئیمه‌یش وه‌حیمان کرد بۆ لای نووح که که‌شتی دروست بکه له به‌رچاوی ئیمه‌دا و له بەر پاریزی ئیمه‌دا، جا کاتن فه‌رمانی ئیمه‌هات بۆ ناردنی ناوی زور

و ئاو له تەنورى مالى خوتانەوە هەلقولى، بەهاورە ناو ئەو كەشتىيەوە لە هەموو دوانەين - لە هەموو نىز و مىتىن - دوو دانە: نىزىتك و مىتىك، وە هەم ئەھل و عائىلەي خۆيىشت بخەرە ناو كەشتىيەكەوە، ئەوانە نەبىن كە فەرمۇودەي من راپوردوو بۇ لە ناوبرىنىان (وە كۈو زەنەكەيى و كەنعانى كورپى) وە ئىزىر لە هۆى ئەو سەتمەكaranەوە نەپارىيەتەوە و قىسم لە گەللا نەكەي، بە راستى فەرمان دراوه بە خىنكاندى ئەوانە.

﴿فَإِذَا آسَتَوْتَ أَنَّتَ وَمَنْ مَعَكَ عَلَى الْفَلَكِ فَقُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي نَجَّانَا مِنَ الْقَوْمِ﴾
﴿الظَّالِمِينَ﴾ ٢٨

جا كاتى تۇ رۆيىشىتى سەر ئەو كەشتىيە لە گەل ئەوانەدا كە وان لە گەل تۆدا، بلى:

سوپاس بۇ ئەو خودايە كە رىزگارى كردىن لەو گەلە سەتمەكارە.

﴿وَقُلْ رَبِّ أَنِّي مُنْزَلًا مِنْ لَأَنِّي مُبَارَكًا وَأَنَّتَ خَيْرُ الْمُزَرِّعِينَ﴾ ٢٩

وە داوا بکە لە خودا و بلى: خودايە دامبەزىتنە لەم كەشتىيە بۇ شويىتىكى بە فەر و پېرۋىزى و، تۇ خودايەكى باشتىر و مىھەربانلىرى لە هەموو ئەوانە كە يەكىن دابەزىتن لە شويىتىكدا.

﴿إِنَّ فِي ذَلِكَ لَذِيْنَتِ وَإِنْ كُنَّا لَمُبْتَلِّينَ﴾ ٣٠

بە راستى هەيە لەم تەدبىر و تەسىرەدا كە لە لايەنى ئىيمەوە كرا بۇ نۇوح و پېيرەوە كانى، و بۇ گەلە دوزمنە كانى لە دروستكىرىدىنى كەشتى بۇ ئەوان و رىتكەختىنى ئەسبابى ھىلاڭ بۇ ئەمان، چەن نىشانەي گەورە لە سەر ئەوە كە ئىيمە دۆستان ئەپارىزىن و دوزمنان لە ناو ئەبەين، وە ئەمە حقىقەتى بەلا و ئىمتىحانە.

﴿فَتَرَأَ أَنْشَانَا مِنْ بَعْدِ هُرْ قَرَنًا إِلَّا خَرِّينَ﴾ ٣١

له پاش گهلى نووح ئه هلى چەرخىيکى ترمان دروست كرد كە قەومى عادى
قەومى سەمۇدون.

﴿فَأَرْسَلْنَا فِيهِمْ رَسُولًا مِّنْهُمْ أَنْ أَعْبُدُوا اللَّهَ مَالَكُّرْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ أَفَلَا
تَرَقُونَ﴾ ٣٢

جا پىغەمبەرىكمان لە خۆيان و لە نەزادى خۆيان نارد بۇ لايىان كە بەندىھى بۇ
خوداى جىهان بىكەن و بىتجىگە لەو خوداتان نىيە، ئايا ناترسىن و تەرىز ناكەن لە سزاى
خودا و لە بىپەرسى دەس بەردار نابن؟

﴿وَقَالَ الْمَلَائِكَةِ مِنْ قَوْمِهِ الَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِلِقَاءَ الْآخِرَةِ وَأَتَرَفَنَّهُمْ فِي
الْحَيَاةِ الدُّنْيَا مَا هَذَا إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يَا كُلُّ مِمَّا تَأْكُلُونَ مِنْهُ وَيَشَرِّبُ
مِمَّا تَشَرِّبُونَ﴾ ٣٣

جا قەرمىغان و پياوه گەورە كان لە گەلى ئەو پىغەمبەرە كە هوودە ياسالىھە،
ئەوانە كە كافر بۇون و باوهرىيان نەدەكرد بە گەيشتن بە رۆژى قيامەت و زۆرنىعەت
و دارايىمان پىدا بۇون و، خاوهەن لەزەتمان كردىبۇون لە ژيانى دنيادا و تىان: ئەم كابرا
كە داواى پىغەمبەرى ئەكا ھەر ئادەمىزىدىكى وەكۈو ئىۋەيە: ئەخوات لەوهى ئىۋە
ئەيخۇن و ئەخواتەوە لەوهى كە ئىۋە لېنى ئەخۇنەوە.

﴿وَلَيْسَ أَطْعَمْتُمْ بَشَرًا مِّثْلَكُمْ إِنَّكُمْ إِذَا لَخَسِرْتُمْ﴾ ٣٤

وە وللەھى ئەگەر ئىۋە فەرمانى ئادەمىزىدىكى وەكۈو خۇزان بەجى يىىن و بچۇوكىيى
بىكەن لەم كاتەدا ئىۋە زىيانبارن و وان لە خەسارەتا.

﴿أَيَعِدُكُمْ أَنَّكُمْ إِذَا مِتُّمْ وَكُنْتُمْ تُرَابًا وَعَظَمًا أَنَّكُمْ تُخْرَجُونَ﴾ ٣٥

ئايا وادى ئەوتانە بىن ئەدەن كە بە راستى ئىيە لە كاتىدا بىرەن و بىن بە گل و
ئىسقانى رزىو بە راستى ئىيە لە گۇر دەرئە كرىن و زىندۇو ئەبىنەوە؟!

﴿٣٦﴾ هَيَّاهَتْ هَيَّاهَتْ لِمَا تُوعَدُونَ

زۆر دوورە! زۆر دوورە! ئەوهى كە وەعده دراوه بە ئىيە بىتە جىيگە.

﴿٣٧﴾ إِنْ هِيَ إِلَّا حَيَّا نَا الْدُنْيَا نَمُوذَ وَخَيَا وَمَا نَحْنُ بِمَعْوِظَتِهِنَّ

زىندۇيىتى و ژيان ھەر ئەمە دىنيا يە و ھىچى تر، لەم دىنادا بازىكمان نەمرىن و
بازىكمان لە شويىنا ئەمېتىنىھە، ئىتىر بە ھىچ جۇرى پاش مەرنمان زىندۇو نابىنەوە.
پەنا بە خودا لەم باوھە نابارە!

﴿٣٨﴾ إِنْ هُوَ إِلَّا رَجُلٌ أَفْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا وَمَا نَحْنُ لَهُ بِمُؤْمِنِينَ

ئەم كابرايە كە داواي پىنگەمبەرى و فرستادەيى ئەكا لە لاي خوداوه بۇ لاي ئىمە
ھىچ نىيە پياوىتكى وا نەبىن كە درۆ ھەلئەبەستى بە دەمى خوداوه و نەلىنى: خودا
وتۇرىھە تى لە پاش مەرن ئەو ئادىرا دانە زىندۇو ئەكمەمەوە بۇ پرسىيار و بۇ دىاري
كردىنى شوين و جىيگە يان لە بەھەشتا بىن يَا لە دۆزە خىدا، وە ئىمە ھەرگىز بۇ پياوى
وا مل كەچ ناكەين و باوھەپى بىن ناكەين.

﴿٣٩﴾ قَالَ رَبِّ اَنْصُرْنِي بِمَا كَذَبْتُونِ

ئەو پىنگەمبەرە يىش پارايەوە لە خودا و عەرزى كرد: خودايە يارمەتىم بىدە لە سەر
تەبلىغاتى خۆم و زالىم بکە بەسەر ئەوانەدا باوھەرم بىن ناكەن بە ھۆى ئەوهەوە كە بە
درۆم ئەخەنەوە.

﴿٤٠﴾ قَالَ عَمَّا قَلِيلٍ لَّيَصِحُّنَّ نَدِيمِينَ

خودای ته عالا له و لاما و حی بؤ نارد و فرموموی: پاش ماوهیه کی کم هممو
نهوانه په شیمان ئه بنه وه و حالی نه بن که لهو سه ریچیه دا ناحه قیان کرد.

فَلَخَذْتُمُ الصَّيْحَةَ بِالْحَقِّ فَجَعَلْنَاهُمْ غُشَاءً فَبَعْدًا لِّلْقَوْمِ الظَّلِيمِينَ

٤١

جا کوتوپر ده نگیکی تریشقة کاری ناهه موار گرتني و په ردهی ده ماخ و دلی درین
و مراندنی و له شوینی خویانا کم وتن، دوابی لشه کانیانمان دار زاند و کردنمان به
ئاومالکی لافاوی بی مه غز و تاو، وها که با بیان با، دهی با همر دور کم وته وه له
مهیدانی میهربانی و به ههشتی جاویدانی و پایهی بهرزی ئیسانی بھشی ئه و گله
سته مکارانه بی.

﴿ثُمَّ أَنْشَأْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ قُرُونًا أَخْرَى﴾ ٤٢

پاش ئه و گله عاد و سه مموده يش ئه هلی چهن چه رخی ترمان بیجگه لهوان
درست کرد.

﴿مَا تَسِيقُ مِنْ أُمَّةٍ أَجَلَهَا وَمَا يَسْتَخِرُونَ﴾ ٤٣

وه هه موو ئه و ئاده میزادانه مان ئاگادار کرد له سه ریعه تی ئاسمانی به هوی
پیغمه برانه وه، و هر گلهن لهوانه که په یپه وی فهرمانی ئیمه کردن بن به پایهی
رزگاری گهیشتوون، وه هر گلهن لایان دابن له فهرمانی ئیمه له ناومان برد وون، وه
کاتیکی تایبه تیمان بؤ له ناوبردنه کهیان دان او، وه هیچ گلهن لهوان پیش ناکه وی
له و کاته که بؤ له ناوچوونی بربیار دراوه و هیچ گلهن لهوان دوا ناکه وی له و کاته
بؤی دیاری کراوه. واته کاتی له ناوچوونیان کاتیکی دیاری و روونه و ئال و گورپی
تیدا نابی.

﴿ثُمَّ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا تَتَرَّا كُلَّ مَا جَاءَ أُمَّةً رَسُولُهَا كَذَبُوهُ فَاتَّبَعُنَا بَعْضُهُمْ بَعْضًا وَجَعَلْنَاهُمْ أَحَادِيثَ فَبَعْدًا لَقَوْمٍ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ ٤٤

ئیمه له دوای ئوانه يش ههر له سهربونه تی خۆمان يەك له دوای يەك پىغەمبەرمان نارد بۇ لای ئادەمیزادان له ههر چوار دهورى جىهانا، وە هەر کاتى پىغەمبەرلى له پىغەمبەرانه كە رەوانە كرا بۇون ئەھاتە لای گەله كانيان باوهەريان پىن نەدەكردن و به درۆيان ئەخستنەوە، لە بەر ئەوه ئەوان بانگىيان ئەكردن بۇ عەدل و ميانەكارى له ژيانا و بۇ ھەستکردن بە مەسئۇلىيەت و بۇ ناسىنى خودا، وە ئەوانىش هەر له سهربەر تەقازاي نەفسى و ئارەزوو بازى و ھەوا پەرسى خۆيان دانەدەبەزىن، جا ئیمه يش تۆلەمانلى كەردنەوە، وە ھەندىكىمان هینا بە شوين ھەندىكى لە فەوتاندىن، وە بە جۇرى ئەوانەم لە ناوېرد كەردىن بە باس و وتار و پەند بۇ گەلى پاش خۆيان و بۇ گەلى زەمانى خۆيشيان ئەم تۆلەيشه لە بەر ئەوه بۇو كە ئىمانيان نەدەھینا بە خوداى جىهان، دەي با هەر دوورى لە كەرەم و مىھەربانى خودا بەش و بارەي ئەوانە پى كە ئىمان ناھىن.

﴿ثُمَّ أَرْسَلْنَا مُوسَى وَأَخَاهُ هَرُونَ إِبْرَاهِيمَ وَسُلَطَانَ مُهَمَّىنَ﴾ ٤٥

لە پاش ئەوان ھاروون و مووسای برايمان بە تو موعجيزە مەشهور و ناسراوهە نارد، لە گەل ئەوانە يشدا بە لەگەيەكى زور ئاشكراي وەك تەوراتمان دايىن.

﴿إِلَى فِرْعَوْنَ وَمَلِائِكَتِهِ فَأَسْتَكْبِرُوا وَكَانُوا قَوْمًا عَالِيًّا﴾ ٤٦

بۇ لای فيرعەون و كۆملەلى قىيىتى كە دەستە و بەستەي ئەبۈون، ئەوانىش خۆيان بە زل زانى و دەعوه تى ئەوانيان وەرنەگرت و گەلىكى بەدەمار بۇون.

﴿فَقَالُوا أَنْتُمْ لِلشَّرِيفِينَ مِثْنَى وَقَوْمُهُمَا لَنَا عَيْدُونَ﴾ ٤٧

و تيان: ئايى ئیمه ئىمان دىنин و سەر كز ئەكەين بۇ دوو ئادەمیزادى وە كەن و خۆمان كە گەل و كۆملە كەيان ھەمو خزمەتكارى ئىمەن و ئىتمە ئەبەرسەن؟!
www.iqra.ahiamontada.com

فَكَذَّبُوهُمَا فَكَانُوا مِنَ الْمُهَلَّكِينَ

٤٨

وہ بین باوہ پریان دھربری بھرا بر بھوان و لہ ئے نجاما ئہ مانیش لہ و نادہ میزادا نہ
بوون کہ فہرمان دراوہ بھ لہ ناوبر دنیان.

وَلَقَدْ عَاهَنَا مُوسَى الْكِتَابَ لَعَلَّهُمْ يَهْنَدُونَ

٤٩

وہ بھ راستی ئیمہ تھوراتمان دا بھ مووسا بھ ھیوای ئہ وہ کہ ئہ و گروہی بھ نئی ئیسرائیلیہ
بھ دبھ ختنہ سہرسے ختنہ لہ پاش ئہ و ھممو رو نج و سہ رچہ نگہ کہ لہ فیرعہ و نہ وہ
بھ سہریانا ھاتبوو بیر بکھنہ وہ و روو بکھنہ خودا و باوہ بھ مووسا بکھن.

وَجَعَلْنَا أَبْنَ مَرْيَمَ وَأَمْهَرَاءَيَةَ وَمَا وَسَنَهُمَا إِلَى رَبِوَّةِ ذَاتِ قَرَارٍ وَمَعِينٍ

٥٠

وہ عیسای کورپی مہریہم و مہریہ می دایکی ئہ ومان کرد بھ نیشانہ لہ سہر تھوانا بیں
خومان کہ مہریہم بھ بین میرد مندالی بوو، وہ عیسا بھ مندالی بوو بھ خاونہ و تاری
پیاونہ، وہ لہ پاشان بوو بھ رہبہ ریکی پایہ بھ رز لہ جیهانا و جینگہ مان کردنہ وہ لہ
خاکی پیروزدا و بھ رزمان کردنہ وہ بتو شوینتیکی بھ رز وہ کوو خاکی «بیت المقدس»
بن و شوینتیکی شایا و بتو قہرارگا و ئارامگا لہ بھر پیروزی مہعنی و مادی.

يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ كُلُّا مِنَ الظَّبَابِتِ وَأَعْمَلُوا صَنْلَحًا إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ

وَإِنَّ هَذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةٌ وَنِجَادَةٌ وَآتَانَا رَبُّكُمْ فَانْقُونَ

٥١

وہ ئیمہ لہ زہمانی هر پیغہ مبھری لہ و پیغہ مبھرانہ کہ باسمان کردن بانگم لی
کردووہ و تووومہ: بتو خوت بھ یاسای عادتی رہبہ ران بڑی و، بخوت لہ خواردہ مہنی
حہ لال و پاک و ئہ وہی کہ ئارہ زرووی ئینسانی میانہ دا ای ئہ کا، وہ کرده وہی باش

بىكەن و ئاگاتان لە خۆتان بىيى، بە راستى من زانام بە ئەحوال و ئەخلاقى و كردهوهى ئىيە، ئەگەر حەرام بخۇن پىيتان ئەزانم.

وە ئەم ئايىنى خودا پەرسىتى و ھەست بە مەسئۇولىيەتى قىامەتە ئايىن و بىر و باوهەر دىنىي ئىيە يەك رىنگە و يەك شىيە يە، منىش پەروەردگارى ئىيەم، دەي لېم بىرسىن و لە رىنگە لامەدەن.

﴿فَتَقْطَعُوا أَمْرَهُمْ بِلِنْهُمْ زُبْرًا كُلُّ حِزْبٍ يَمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ﴾ ٥٣

جا لە پاش ئەوه ئەو دين و ئايىنەمان دامەز راند بۇ رەھبەرە كە و بۇ گەلە كە يىشى، ئەو گەلە لە پاش پىغەمبەرە كان ئەو بىر و باوهەرى خۆيانىان تىنك دا؛ لە كەم و زىياد و لە لاپىدى بازىنگى و ھىشتەنەوهى بازىنگى، وە بۇون بە چەن كۆمەل، ئەوهەتە جوولە كە بۇون بە چەن پارچە و، گاور بۇون بە چەن پارچە و، موسۇلمانە كانىش ئەبن بە چەن كۆمەل لە ئوسۇولى دىنىي خۆيانا، وە هەر كۆمەل و تاقمىن لەو تاقمانە شادمانان بەوهى كە لە لایان ھەيە لە بىر و باوهەر، وە كەو قورەيىشە كان ئەوانىش چەن تاقمىن و هەر تاقمىن بىتىكىان ھەيە و بەدەوريدا شادى ئەكەن و هەل ئەخەنەوە.

﴿فَذَرُهُ فِي غَمَرَتِهِمْ حَتَّىٰ حَيَنٌ﴾ ٥٤

دە وازيانلىنى بىنە با لەو گىزىاوى خۆيانەدا بىتىنەوە تا كاتى لە دنيادا وادەيان تەواو ئەبىن.

﴿أَيَحْسَبُونَ أَنَّمَا نُمَذْهِرُ بِهِ، مِنْ مَالٍ وَبَنِينَ ٥٥﴾ ٥٥ ﴿لَا يَشْعُرُونَ﴾ ٥٦

ئايان ئەو كافرانە كە دارايى و ئەولاديان ھەيە لە ئەھلى كىتاب و لە كافرانى قورەيىش و غەيرى ئەوانىش گومان ئەبەن ئەوهى كە من ئەوانم پى بەرز كردووهتەوە لە

دارایی و له ئهولاد و ئهیکم به هۆی زووپیگه یشتني فازانج بۆ ئهوان، ئهیکم به هۆی سوودی پاشه رۆژیان؟! حاشا قهت شتی وەها نهین به دلتنان! به لکوو هەر شوعورویان نییه و نازانن که هۆی هات و بهخته وەرى ئهوان تەوحیدی خودا و به جى هەيتانى ئهامايرى ئهوه و دوورکە و تەوهەي له و شتانه که ئه و نەھى لى كردون نەك زورى ئهولاد و مال، به پىچەوانە يشەوه ئهولاد و دارایی ئىستيدراجه و بەرز كردنەوه يانه بۆ ئهوه [يە] بدرىئن به زەويدا.

**﴿إِنَّ الَّذِينَ هُمْ مِنْ خَشِيَةِ رَبِّهِمْ مُّشَفِّقُونَ ٥٧ وَالَّذِينَ هُمْ بِغَایَةٍ رَّاهِمٌ
يُؤْمِنُونَ ٥٨ وَالَّذِينَ هُمْ بِرَبِّهِمْ لَا يُشْرِكُونَ ٥٩ وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ مَا آتَوْا^١
وَقَلُوبُهُمْ وَجْهَةٌ أُنْثِمٌ إِلَى رَبِّهِمْ رَاجِعُونَ ٦٠ أُولَئِكَ يُسَرِّعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ
وَهُمْ لَهَا سَنِيقُونَ ٦١﴾**

به راستى ئه و كەسانەي که له بىمى سزاي خودا خۆيان ئه پارىزىن له تاوانبارى، وە ئه و كەسانە که باوهريان هەيە به و ئايەتاني قورئانه که خوداي تەعالا ناردۇونىيەتە خوارەوە بۆ لاي پىغەمبەر ﷺ وە به و شتانه يش که خودا كردوونى به دەليل لە سەر و جوودى خۆى و سيفاتى كاميلەي و دوورى له عەيىب وە كوو زەوي و دەريا و دار و گۆل و گىا و ھەوا و بەفر و باران و تەرزە و شەونم و... ئاسمان و رۆژ و مانگ و ئەستىره كان و هاتوچۈيان لە سەر ياسا و كەم و زورى ماوهى جوولەي رۆژ و شەويان. وە ئه و كەسانە که هاۋپى بۆ خوداي خۆيان بېيار نادەن، وە ئه و كەسانە کە تەسلیم ئەكەن به موستەحەق ئەوهى کە ئەيدەن لە سەدەقاتى واجب و سونەت و لە عەينى كاتا دلىان لە وە ئەترسى کە ئهوانە يان لى وەرنە گىرى و بە جىگەي خۆيان نە درابىن، لە بەر ئەوهەيش ئەترىن چونكى ئەزانن به راستى بۆ لاي خوداي خۆيان ئەگەرپىنه و حىسىب و كىتىيان لە سەر هەيە. ئەمانه ئه و كەسانەن کە پەلە ئەكەن

بۇ گە يىشتن بە خىرات و بە پايە و مايە قيامەت و ئەوانەن كە بۇ خىر ھەول ئەدەن و پېش ئە كەون.

﴿وَلَا تُكْلِفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا وَلَدَنَا كِتَابٌ يَنْطِقُ بِالْحَقِّ وَهُنَّ لَا يُظْلَمُونَ﴾

٦٢

وھ ئىمە تەكلىف ناكەين و داوا ناكەين لە كەس بىر و باوهەر و كردەوهەين نەبىن كە لە هىز و تەوانىيا بىي، داواى بەندەبى و بەخشىن و سەخاوهەتى كە بە قەى حالى خۆى بىي؛ دوو رکات نويىز لە تەنگانەدا بە قەى دە رکاتە لە خوشىدا و، تاقە نانى لە گرانىدا بە قەى مەلوودىتىكە لە ھەرزانىدا، و لە لاي ئىمە كىتىبىن ھەيە كە «لوح المحفوظ» يادەفتەرى كردەوهە ئىنسانە كە بەيانى واقع و شتى راست ئەكا، وھ ئەوكەسانە وان لە كارا سته مىان لىنى ناكىرى بە ونكىردىنى كارىيان يابە گۈي نەدان بە جەزايىان. حاشا!

﴿بَلْ قُلُوبُهُمْ فِي غَمْرَقٍ مِّنْ هَذَا وَلَهُمْ أَعْمَلُ مِنْ دُوْنِ ذَلِكَ هُمْ لَهَا عَمِلُونَ﴾

٦٣

بەلام دلى ئەو ئىنسانە غافلانە والە خاموشى و بىن ھوشىدا لە دەركى ئەم راستىيە كە پىويستە ئىنسانى ھوشىار بىر و باوهەری راست و كردەوهە باشى بىي و بۇ حق تىتكوشى و ئەوانە كردەوهە گەلىيکيان ھەيە پەستن و كەمترن لە پايە كردەوهە باشى وەها كە باسمان كرد، وھ ئەوان ھەر بۇ ئەو پەستىيە ھەول ئەدەن.

﴿حَتَّىٰ إِذَا أَخَذْنَا مُتْرَفِّهِمْ بِالْعَذَابِ إِذَا هُمْ يَخْتَرُونَ ﴾ ٦٤ **﴿لَا يَخْتَرُوْا الْيَوْمَ إِنَّكُمْ مِّنَ الْأَنْتَرَوْنَ ﴾** ٦٥ **﴿قَدْ كَانَتْ إِيمَانِيَّتُكُمْ نَثَلًا عَلَيْكُمْ فَكَنْتُمْ عَلَىٰ أَعْقَابِكُمْ**

﴿نَكِصُونَ ﴾ ٦٦ **﴿مُسْتَكَبِرُونَ بِهِ سَمِرَأَتَهُجُورُونَ ﴾** ٦٧

واته ئەو بىنھۇشى و سەرەرقىيى و گۈئى بە حەق نەدانە درىزەى كىشا تا كاتىن
كە پياوه گەورە كان و خاوهەن نىعەمەتە كانم گىرت و، سزام دان و گىرۇدەم كردن، تەماشا
ئەكەن لە كوتۇپرا حايليان ئەگۈرەي و ھاوار ئەكەن و دەست ئەكەن بە پارانەوه. جا
خودا ئەفەرمۇيت: ئىتمە زۆرمان ھەول دا ئىتوھ گويتان نەدا بە ئامۇزىگارى، جا ئىتر
ھاوار مەكەن ئىتوھ لە لايدەنى ئىتمەوه يارمەتىيان نادىرى. بە راستى لەمەوبەر ئايەتە كانى
من ئەخويىزرايەوه بەسەرتانا و ئىتوھ لە سەرپازىنە خۇتان ھەلئەسۇرپانەوه و ئىعرازتانا
ئەنا لە بىستىنى ئايەتە كان و فيزتانا ئەكەد بە بۆنەي كەعبە توللاوه و بەوه كە ئىتوھ
رائە وەستن بە خزمەتى ئەو بەيتكەن و تەركى قورئانتانا ئەكەد لە حايلىكدا كە باسى
قورئانتانا ئەكەد بە تانھىلدىانى و بە نىسبەتى بۇ لای غەيرى خوداي تەعالا.

﴿أَفَلَمْ يَذَرُوا الْقَوْلَ أَفْ جَاءَهُرَّ مَا لَرَّ يَأْتِ إِبَاءَهُمُ الْأَوَّلَيْنَ ٦٨﴾
﴿أَمْ لَمْ يَعْرِفُوا رَسُولَهُمْ فَهُمْ لَهُ مُنِكِرُونَ ٦٩﴾
﴿أَمْ يَقُولُونَ بِهِ حِنْثَةٌ بَلْ جَاءَهُمْ بِالْحَقِّ وَأَكْثَرُهُمْ لِلْحَقِّ كَرِهُونَ ٧٠﴾

زۆر تەعەجوب ئەكرى لە حايلى ئەو كافرانى قورەيشە! ئاياباش بىريان نەكىدەوه
لەو فەرمۇودە خودادا كە قورئانە هەتا باش حايلى بىن كەوا سەقە و راستە؟ ياخىر
خەير بە شىاوى تىنە فىكتىرىنى نازانىن لەبەر ئەو كەلامىنە تەماشى ئەو كەلامە ناكەن لەبەر ئەو
بۇ لای باولىك و باپىرە پېشىيانە كەيان و بە كەلامىكى غەربىپ دىتە بەرچاوابيان و بە
خاوهنى نرخى دانانىن؟ ياخىر لەبەر ئەو تەماشى ئەو كەلامە ناكەن لەبەر ئەو
كە پىغەمبەرە كەيان ناناسىن و ئەمان باولەر بە شەخسىيەت و توانى ئەو ناكەن لەبەر
ئەمەيش ئىنكارى قورئانە كەى ئەكەن ياخىنكارى پىغەمبەرەتى پىغەمبەرە كە ئەكەن؟
ياخىر ئەلەين: ئەو پىغەمبەرە شىتە و شىتى كارى كردووه تە سەر مىشكى؟ كە واينى

هر قسمی نئو بیکات و هر کلامی که نئو داوای نئو بکا کلامی خودایه
جیگهی باید خ نییه!

جا خودا نئفه رمویت: نه، نه نمانه وا نین به لکو نئو پیغه مبهره به حق و به
راستی له لایه نی خوداوه هاتووه بؤیان، به لام زوربهی نئو خه لقہ حهز ناکهن له
حق بؤیه حق نئده ندواده و باوه پی ناکهن و باوه به قورئانه که ناکهن.

**﴿وَلَوْ أَتَّبَعَ الْحَقُّ أَهْوَاءَهُمْ لَفَسَدَتِ السَّمَوَاتُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ
بَلْ أَتَتَّهُمْ بِذِكْرِهِمْ فَهُمْ عَنْ ذِكْرِهِمْ مُّعَرِّضُونَ﴾**

واته حق نئو یه که خودا تاق و ته نیا بن و په یامی پیغه مبه ران راست بن و
موحه مهد پیغه مبه ری خودا بن و نئو کتبیه دیته خواره و بؤ سه ری کلامی خودا
بن. وه نئه گه ر نه م حقه شوین ناره زووی نهوان بکه و تایه و له گه ل نئو خودادا چهن
خودایی تر بیوونایی نئو به یاسای عه قل و ته ماشای ئیمکانی «تمانع» نهبو ئاسمانه کان
و زه وی و نئو یه واله ناویانا نهبوونایی! وه به یاسای عاده تیش که غالب وا یه نیزاع
له نیوان چهن شهربیکا نئبی، نه بوایه همیشه دو خی ئاسمانه کان و زه وی و نئو
گیانله به رانه وان له ناویانا ئاللوز و شیواو بوایه و هکو و له پیشه و به یانمان کرد.

خهیر! لم بیره ناباره لابدهن و بزانن خودا تاق و ته نیا یه و موحه مهد پیغه مبه ری
خودایه و نئو کلامه یش بؤی هاتووه کلامی خودایه و، بؤیه نئو کلامه مان نازل
کردووه که بیی به هؤی بیری باش و یادی خودا و زیکری «لا إله إلا الله»، و به
هؤی نئمه وله دنیادا ناو دهربکهن و له قیامه تیشا بگهن به ئاسایش. به لام به داخه وه
نهوان لم قورئانه و لم زیکره جوانه و لم بیر و باوه و نئه حکامانه لانه دهن و پشتی
لئن هه لئه کهن.

**﴿أَمْ نَسْتَعْلُمُ خَمْعًا فَخَرَأْتَكَ خَمْرًا وَهُوَ خَنْثٌ الْأَنْزَقْنَا
﴿٧٢﴾ www.iqra.ahlamontada.com**

یا خهیر ئهو کافرانه لمبهر ئهوه ئیمان ناهینن که تو داوای خهراج و مهسره فیان لئن ئه کهی له سهر بجهن هینانی واجباتی رسالهت؟ خز دیاره تو داوای ئهوه یان لئن ناکهی و ئهوهی که خودا پیت ئهدا باشتره لمبهر ئهوان ئه یهینن؛ چونکی نیعمه تی خودا، باری له سهر دل باری سوپاسه و خزمه تی خملق باری له سهر ئینسان هوی سووکی و چرووکی و مايه پووجیه.

وه خودای ته عالا له ههموو با بهتیکه وه نیسبهت نادری له گهله که سا، وه له با بهتی روزی دانیشه وه باشترين روزیده ره چونکی خوی روزیه که و روزی پندر اوه کهی دروست کردووه و ئه زانی چى بۇ حالى ئهو باشه.

﴿وَإِنَّكَ لَتَدْعُوهُمْ إِلَى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ﴾ ۷۳

وه به راستی به بىن كولغفت و باری قورس تو ئهوان بانگ ئه کهی بۇ گرتى رىنگهی راست که رىنگهی ته وحید و بهندىي خودا و راستىيە.

﴿وَإِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ عَنِ الصِّرَاطِ لَنَكِبُونَ﴾ ۷۴

وه ئهو كهسانه که با وھر به روزی قيامهت ناکەن له رىنگهی راست لايان داوه.

﴿وَلَوْرَحْمَنَهُمْ وَكَشَفَنَا مَا يَبْهِمُونَ مِنْ ضُرِّ لَلْجُوْعِ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ﴾ ۷۵

ئه گھر ئىمە رە حمممان بھو کافرانه بکردايە و ئهو برسىتى و بىن نانىيەمان لابردايە کە بھسەريانه وھ بۇ دنيامان بۇ خوش بکردايەن ئهوه هەر لەو لارى و لادان و بىن دينييەدا ئه مانه وھ بھ سەرگەر دانىيە وھ.

ئەم ئايەتە له سالىكى قاتى و بىن نانيدا هاتە خواره وھ، قاتى واى كردبۇو لەو خەلکە مرداره وھ بۇو يان ئه خوارد، جا «ئەبووسوفيان» هات بۇ لاي حەزرەت ﷺ و وتنى: تو له سهر بھياناتى ئىسلام رەوانە كراوى بھ رە حمەت بۇ عالم، بۇ دوعا ناکەی ئەم خەلکە لەم تەنگانە رىزگار بىن؟

﴿وَلَقَدْ أَخَذَنَهُمْ بِالْعَذَابِ فَمَا أَسْتَكَانُوا لِرَبِّهِمْ وَمَا يَنْضَرُ عَوْنَ﴾

وه به راستی ئیمه ئو گله مان گرت به سزا (یانی کوشتاری رؤزی بدر) که چی پاش نهوده هیچ ملیان بۇ خودا کەچ نەکرد و له سەر عنادی خۆیان مانه‌وە. وە له دلیشیانا نەبوو کە له پاشەر قۇزدا مل بۇ خودا دانەوین.

﴿حَتَّىٰ إِذَا فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ بَابًا ذَا عَذَابٍ شَدِيدٍ إِذَا هُمْ فِيهِ مُبْلِسُونَ﴾

ھەتا کاتئ کە دەرگایە کمان له سزا له سەر کردنەوە بەلام سزا یەکی زۆر سەخت و له کوتوبىرا کە وتنە سەرگەردانى و ناثومىتى لە ھەممو خىر و رەحەتىيەك.

﴿وَهُوَ الَّذِي أَنْشَأَ لَكُمُ الْسَّمْعَ وَالْأَبْصَرَ وَالْأَفْعَدَ قَلِيلًا مَا تَشْكُرُونَ﴾

ئەی نادەمیزاد، وە یا ئەی کافران بىرئ بکەنەوە بۇ خۆتان له دروستکردنی خۆتان و تەئسیرى پەروەردگار؛ خودای عالەم ئەو خودایە کە ھېزى بىستنى بۇ دروستکردوون بۇ بىستنى دەرس و پەندى بە سوود و قىسە و باس و بانگى ئەوانە مۇحتاجن پىتان، وە ھېزى چاوى پىتاون بۇ نهوده کە تەماشاي جىهان بکەن و بىكەن بە بەلگە له سەر وجودى يەزدان و له زەت وەربىگرن لە دىمەنگای زىبا و بۇ خويىندنەوە نۇوسراوی بە قازانچ، وە دلى بۇ دروست کردوون بۇ تىنگە يىشن لە حەقىقت و فەرقىرىدىن لە بەينى شتى بە سوود و بى سوود و چاك و خراپىدا. کەچى ئىۋە له کە مىن جارا سوپاسى خودا ئەکەن.

﴿وَهُوَ الَّذِي ذَرَأَ كُرْكُمْ فِي الْأَرْضِ وَإِلَيْهِ تُحْشَرُونَ﴾

وە خودایە کە ئىۋە بىلاوکردوو تەوە بە زەویدا له سەر ئەساسى گەلتى ئەسبابى داعى بۇ بىلاوە کردىنان، وە له پاش نهوده کە مردن و له گۇرا شارانەوە و پاش رابوردىنى ماوهى بەرزەخ (بەينى دنيا و قيامت)، گرد ئەكىتىنەوە له لاي خودا بۇ حىسابى كرددەوە.

﴿ وَهُوَ الَّذِي يَحْكِي، وَيُمِيزُ وَلَهُ أَخْتِلَافُ الْأَيْلِ وَالنَّهَارِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴾

٨٠

وە خودا زاتىكى وەھايە زىندهگى دروست ئەكا لە مادەي بىنگىانا و ئەيكە به گىاندار و گىاندار ئەمرىتى لە كاتى ئاكاما، وە بۇ ئەوه تەسەرەپ فىكىردن لە عالەما بەمە كە شەو و رۆژ بىن بە شويىنى يەكا، يَا بە گۇرپانىان لە ژمارەي سەعاتى شەو و رۆژا بەوه كە لە قەوسى رۆژ بخاتە سەر قەوسى شەو و بە پىچەوانە يىشەوه، بە گۈزىرە وەزىعى ئىقلىمى نىشتمان و دوورى و نزىكى لە مەدارى رۆژ، ئايا ھېشتا بىر ناكەنەوە هەتا بىزانن دروستكىردى ئەم جىهانە و ئەم زەھى و ئاسمانە و ئەم رۆژ و مانگ و ئەستىرانە و بېيارى ھاتوچۇيان لەسەر مەداراتى تايىھتى و گۇرپانى ماوهى شەو و رۆژ بە پىنى دوور و نزىكى لە ناوجەھى مەدارى رۆژەوه پىيوىستى بە خودايەكى زاناي تەوانا ھەيە و ئەم ئاسارە جوانانە كە لەبەر چاوى تۆدا بە رىئىك و پىنكى دىارن و درىزەدان بە ھاتوچۇي ئەستىرەكان پىيوىستى بە خالىق و پەروەردگارى تەوانا ھەيە؟

﴿ بَلْ قَالُوا مِثْلَ مَا قَالَ الْأَوَّلُونَ ﴾ ٨١
 ﴿ قَالُوا أَءِذَا مِتَّنَا وَكُنَّا
 تُرَابًا وَعَظَلَمًا أَءِنَا لَمْ بَعُوتُونَ ﴾ ٨٢
 ﴿ لَقَدْ وُعَدْنَا نَخْنُ وَإِبْرَاهِيمَ نَحْنُ هَذَا مِنْ قَبْلِ
 إِنْ هَذَا إِلَّا أَسْطِيرُ الْأَوَّلِينَ ﴾ ٨٣

نەخەير ئەو كافرانە خۆيان لە گىانى خۆياندا ھەست و فامىكى رووناكيان نىيە هەتا بەلگە بىتنەوه لەسەر ئەو فيز و دەمارى خۆيانە و لەسەر ئەو بىر و باورە نازەوايە، بەلکوو شتى ئەلىن وەكىو ئەوهى كە پىشىۋە كانىيان و تووپيانە؛ ئەوانە ئەيان وەت ئايا ئىمە كاتى كە مردىن و بۇوين بە گەل و ئىسقانى تىگەل ئايا ھېشتا ھەر زىنلەوو

ئەكىيىنه وە؟! بە راستى ئەم وە عدەى زىندۇوبۇونەوە بە ئىتىمە دە درى، درا بە باوک و باپىرىشمان، دە ئە وادىيە ھەر گىزانەوە ئەفسانە و چىرۇكى پېشۈوھە كانمانە، ئەنا راست نىن و حەقىقە تىيان نىيە!

﴿ قُلْ لِمَنِ الْأَرْضُ وَمَنْ فِيهَا إِنْ كُنْتُمْ تَعَالَمُوا ﴾

جا تۇ ئەي پىنگەمبەرى خۆشە ويست بەھەرمۇو بەھە كەسانە كەوا بە تەقلیدى باوک و باپىرىھەيان لە رىيگە لايىن داوه و ئىنكارى زىندۇوبۇونەوە خۆيان ئەكەن لە قىامەتا: ئەم زەۋى و ئەم گىاندارانە وان لە زەۋىدا مولىكى كىيە و كى دروستى كردوون ئەگەر ئىيە زانان؟

﴿ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴾

بە راستى ئەوان ناتوانى ئىنكار بکەن، ئەلىن: ئەم زەۋى و گىاندار و چى ھەيە ھى خودان. جا كاتى ئەم وەلامەيان دايىھە تۇ پىيان بەھەرمۇو: كە مادام دان ئەنىن بەمەدا ئىتىر بۆچى بىرى ناكەنەوە ھەتا بىزانن ئەو خودايىھ كە ئەمانەيى دروست كردووھ ئەتوانى لە پاش مردىنىش زىندۇويان بىكانەوە.

﴿ قُلْ مَنْ رَبُّ السَّمَاوَاتِ السَّبْعِ وَرَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ ﴾

﴿ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ أَفَلَا تَنْقُوْنَ ﴾

جا پرسىاريانلىنى بىكە و بەھەرمۇو: كى پەروردگارى حەوت ناسمانە كانە و كى خالىقى عەرشى گەورەيە؟ جا ئەوان لە وەلامدا ئەلىن: ئەو ناسمانانە و ئەو عەرسە ھەمۇو بۆ خودان و ئەو پەروردگاريانە. جا تۇ پىيان بلىنى: دەي بۆچى لە خوا ناترسىن؟ ئەو خودايىھ عەرشى بەرين و گەورە و حەوت ئاسمانى دروست كردىنى ئەتوانى مردوویش زىندۇوبىكانەوە.

﴿قُلْ مَنْ يَدِيهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ يُحِيرُ وَلَا يُجَارُ عَلَيْهِ﴾

﴿إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ٨٨ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ فَإِنَّمَا تَسْحَرُونَ ٨٩﴾

تو ئهی پیغه‌مبهربی خوشهمیست بفهرمو و ٹهو کئیه که دهسته‌لات و گهوره‌بی و دارایی ههیه به سه ره‌ممو شتیکدا که له کائیناتایه: له رووی سه‌رساتا، له زه‌وی و له ناسمانا، وه ئه و په‌نای هه‌ممو په‌ناها و هریکی بین ئه دری و، که‌س ناتوانی په‌نای که‌س بداله‌سه ره‌و؟ و اته ئه گه‌ر که‌سی له خودا یاخی بین و را بکا له دهستی په‌نای بیا به گهوره‌بین له گهوره‌کان هه‌رکه‌سی بین ئه و که‌س ناتوانی په‌نای وه را کردو وه بداله دهستی خودا رزگاری بکا، ئه گه‌ر ئیوه بتانزانیایی ئه و که‌س کئیه زور باش بیو، جا ئه گه‌ر تو ئهم پرسیاره بکه‌ی له و‌لامی تو دا ئه‌لین: سه‌رۆکایه‌تی هه‌ممو شتن بیو خودایه و بیس، جا پاش ئه و و‌لامه بفه‌رممو: مادام ئه‌مه و‌لامی ئیوه‌یه ئیتر چون جادو و تان لئی ئه کری و چون بیر و باوه‌رتان لا ئه دری له و خودایه ئه وهنه ته‌وانایه بیو لای ئه و بتانه که دار و به‌ردیکی و شکی بین گیانن؟!

﴿بَلْ أَتَيْنَاهُمْ بِالْحَقِّ وَإِنَّهُمْ لَكَذِبُونَ ٩٠﴾

نه‌خهیر واز بیین له‌م قسه و باسانه و ئیمه هاتووین بیو لایان به‌وهی که راسته له واقیعا وه کوو خودا بیه‌کناسین و وه عده به قیامت و زیندو و کردن‌وهی هه‌ممو مردان نه‌وان و غه‌یری ئه‌وان، وه ئه‌وان که ئه‌لین خودا ته‌نیا نیه و شه‌ریکی هه‌یه و، زیندو و بیونه‌وهی قیامت نیه به بین گومان درو ئه‌کهن و درقزن،

﴿مَا أَنْخَذَ اللَّهُ مِنْ وَلَيْلٍ وَمَا كَانَ مَعَهُ دِمْنٌ إِلَّا إِذَا لَذَّهَبَ كُلُّ إِلَّهٍ﴾

﴿إِنَّمَا خَلَقَ الْجَنَّاتَ لِلْأَنْوَارِ لَعَلَّ بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ سُبْحَنَ اللَّهُ عَمَّا يَصِفُونَ ٩١﴾

﴿عَلَيْمَ الْغَيْبِ وَالشَّهَدَةِ فَتَعْلَمَ عَمَّا يُشَرِّكُونَ ٩٢﴾

حاشا به قه‌تعی خودای تم عالاً رؤلہ و نه‌ته‌وهی بُو خُوی دانه‌ناوه و، خودای تری له‌گه‌لدا نییه، ئه‌گه‌ر و‌ها بوایه، واته خودای تر له‌گه‌ل خودادا ببوایه به گویره‌ی عاده‌ت و یاسای جیهان نائشووب و شورپش ئه‌که‌وته ناویانه‌وه و، هر خوداین به‌شه مه‌خلووقی خُوی جیا ئه‌کردده‌وه و، له‌گه‌ل به‌شه‌که‌ی خُویدا ئه‌رُویشت که‌ناری له خوداکه‌ی تر ئه‌گرت و، بازیکیان به‌سهر بازیکیانا سه‌ر ئه‌که‌تون و، لم کاته‌دا ده‌رئه‌که‌وت که هیچ کام له‌وانه خودا نییه؛ ئه‌ویانه که ژیز که‌وت‌ووه له‌بهر ده‌رکه‌وت‌تنی لاوازی و بین‌هیزی و، سه‌رکه‌وت‌ووه که‌یشیان له‌بهر ئه‌وه ئه‌گه‌ر هیزی تم‌واوی ببوایه هه‌موو جیهانی داگیر ئه‌کرد و به‌شی ئه‌ویانی نه‌ندا، که وایه ئیمه خودا به دوور ئه‌گرین له و سیفه‌تانه که ئه‌وان باسی ئه‌که‌ن، ئه‌و خودایه که زانایه به هرچی له ئیمه پنهانه و هرچی دیاره له ناو ئه‌م جیهانه، وه زور به‌رز و به‌ری و دووره له‌وانه که ئه‌و کافرانه به شهریکی دانه‌نیّن.

﴿قُلْ رَبِّ إِمَّا تُرِكَيْ مَا يُوعَدُونَكَ رَبِّ فَلَا تَجْعَلْنِي فِي الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ﴾

جا نه‌ی پنجه‌مبه‌ری خوش‌ویست به راستی بزانه ئه‌گه‌ر ئه‌و کافرانه ئیمان نه‌یه‌نن من توله‌یان لی ئه‌ستینم؛ بازی هر له دنیادا ده‌س ئه‌کهم به ئازاردانی و بازی له قیامه‌تا، جا تو له خودا بپاریزه‌وه بلی؛ ئه‌ی په‌روه‌ردگاری خُوم ئه‌گه‌ر هر بریارت داوه که ئه‌و سزا‌یه دیت بُو ئه‌و کافرانه نیشانی منی بدھی و نیشانم ئه‌دهی ره‌حمم بین بکه و دام مه‌نن به یه‌کن له و گله سته‌مکاره و بمپاریزه؛ چونکی تو سونه‌تت وایه که گه‌لیکت خسته به‌ر توله و قارت لی گرتن پزیسکی ئاگری سزا‌یان ئه‌گا به بازی که‌مسی تریش.

خودا ئەم ياسايىه كە نيشانى خۆشە ويستى خۆى داوه بۆ ئەوه يە ئىئمە يىش حالى بىين و لە خۆمان بايى نەبىن و خۆمان بە بى تاوان دانەنپىن و، هاوار بەرين بۆ خودا كە لە هېرىشى قارى خۆى بىمانپارىزى و لە ناو رىزى كافر و تاوانپارە كانا گىرۇدەمان نەكا.

﴿وَإِنَّا عَلَىٰ أَنْ فُرِيكَ مَا نَعَدُهُمْ لَقَدْرُونَ﴾ ٩٥

وە بە راستى ئىئمە تەواناين لەسەر ئەوه نيشانت بىدەين ئەو سزايدە كە وەعدەمان پىندادواه بۆ كافره كان، بەلام بەجىتى نايەنин لەبەر دوو شت: يە كەم: تو واي لە ناويانا و هەتا تو لە ناويانا بى سزايان نادەم. وە دوووهم: لەبەر ئەوه ئەزانم نەتهوهى ئەوانە لەمهولا رىنگە ئىسلامىيەت ئەگرنە بەر و موسولمان ئەبن.

﴿أَدْفَعْ بِالْتَّقَىٰ هِيَ أَحْسَنُ الْسَّيْئَةَ نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَصْنَعُونَ﴾ ٩٦

چارى ئەو رەفتارە ناھەموارى ئەوانە و ئەو سەركىشى و قىسە ناشيرىناتانە يان بىكە بە ياسايىن كە زور باشە بۆ ئىنسانى سەردار و دەعوه تکەر بۆ حەق كە عىبارە تە لە مودارا و ئىستيقامەت لەسەر دەعوهت و سەرفى نەزەر و چاۋپۇشى لە كردهوهى ناباريان هەتا خودا مەجال ئەدا. ئىئمە باشتىر ئەزانىن چى ئەلىن.

﴿وَقُلْ رَبِّ أَعُوذُ بِكَ مِنْ هَمَزَتِ الشَّيَاطِينِ﴾ ٩٧

﴿يَخْضُرُونَ﴾ ٩٨

وە بە پاپانهوهە بلىنى: پەروەردگارى خۆم پەنا ئەگرم بە تو لە ئىلقانات و سىخورمەدانى شەياتىن لە دلى خۆم و لەوه كە خىتم بىدەن بۆ ئاشووب كردن و عالەم بەيە كادان و بى تاملى و بى سەبرى و خۆنەگرتەن لە مەيدانى دەعوهت و بانگ كردى ئادەمىزاز بۆ ئىسلام.

وه پهنا ئه‌گرم به تو، ئه‌ی پهروه‌ردگاری خوم، لهوه که شه‌ياتینی حاضر بین له لای من و به دهورما بین، به تایبەتی له کاتى قورئان خویندن و نویز کردن و، له کاتى شادمانی و تهنگانه‌دا و، له سهره‌مهرگا و له هەر کاتىکا ماوهی وەسوھ‌سەيان زۆر بین. پهنا به تو ئه‌گرم ئه‌ی خودای میھرەبان لهوانه.

﴿ حَقٌّ إِذَا جَاءَ أَحَدُهُمُ الْمَوْتُ قَالَ رَبِّ أَرْجِعُونَ ﴾ ۹۹ لَعَلَّهُ أَعْمَلُ
صَلِحًا فِيمَا تَرَكَ كَلَّا إِنَّهَا كِلْمَةٌ هُوَ قَائِلُهَا وَمِنْ وَرَآءِهِمْ بَرَزَخٌ إِلَى يَوْمِ
 يَبْعَثُونَ

ئه‌و کافرانه گەلیکیان ئه‌میتتنه‌وه له سەر عەناد و نافەرمانی و بىنئیمانی ھەتا کاتى کە مردن دامینگىرى يەکىکیان ئه‌بن و ناثومىند ئه‌بن له ژيان له و کاتەدا ھاوار ئه‌کا ئەللى: پهروه‌ردگارا بىمگىرنەو بۇ ژيانىكى ساغى تەندروستى به ھيوام کرده‌وه يەكى باش بىكم، له جومله‌ی ئه‌وانه‌دا کە نەمکردوون و تەركم کردوون؛ وەکوو ئیمان ھېننان و نویز کردن و بەجى ھېننانى باقى عىيادەت، وە ياخود به ھيواي ئەوه کرده‌وه يەكى باش بىكم به سەرفىردنى ئه‌و مال و دارايىه کە بەجىم ھېشتۈون. جا خودای تەعالا بە توندى لۆمەيان ئەکا و ئەفەرمويت: نه، نه، وازىيەن لە بىستنى ئەم قىسە يال له کردنى، وە ئەوه ھەرقىسە يەکە بە دەميانا دى و له کانگەي دلىانه‌وه نىيە، وە ئەگەر بىش گېپرىتەوه بۇ ژيانى عادەتى وەفا بەو قىسە ناكەن. وە له پشتىانه‌وه عالەمى «بەرزەخ» ھە يە کە گەيشتن بەو عالەمە مانىعە له گەرانه‌وه بۇ دنيا و پىتوىستە له و عالەمەدا بىتتەن.

«کائنة» خودا ئەفەرمويت: پاش ئەوه گەيشتۇوه بە قەراخى قيامەت کە عالەمى ميانجه‌يه و کاتى سزاي گۆپى هاتووه. تازە چاوى ئەپرويىنى و ئاگادار ئەبىته‌وه و داواى فەرمانبىه‌ردارى ئەکا! حاشا!!

مهیدانی نیه مه گهر بتو بریا
 قهت نه هاتمایه بتو چه رخی دنیا!
 بسیری ئەم رۆژم لە دلا بوايە
 بتو ئىتىاعەتى «رب العالمين»
 لە بتو عاقىبەت ما يە سووناوم
 لە لاي خودادا ئەلائىمەوه
 تەوفىقمان بده بتو رىئى ئىنسانى
 خاوهن باوهەر بىن بە يەزدانى تاك
 بگەم بە ما يە پېرۇزى ئەنجام
 بە تکاي شەفع، يانى پىغەمبەر
 ھەم لە سەر ئال و يارانى كىرام

كە ئادەم گەيشت بە گىزى دەريا
 يانى وائەلى: برىيا سەد برىيا
 ياسادام هاتم، هاتم بوايە
 دە سەعات بتو ژىن، سەعاتى بودىن
 ئىستە بە راستى چارە بپاوم
 جا وا من ئىستە ئەپارېمەوه
 ئەلىم: خودايە! بە مىھەرانى
 ئىنسانى پاكى سىنە و دل رووناڭ
 يارمەتىم بده لە رېنگى ئىسلام
 بە سيدقى دىنى ئىسلامى رەھبەر
 بىرۇزى بە سەريما سەلات و سەلام

بە كورتى خوداي تەعالا ئەفه رمويت: تازە مەيدانى پارانەوه نىيە و بەرزەخ والە
 پشتىانەوه و پىيوىستە لەم بەرزەخەدا دەۋام بىكەن هەتا رۇزى كە مردووه كان زىندۇو
 ئەكىرىنەوه و ئەننەرلىن بتو «مەحشەر»

يانى كۆمەلگاى پەرى و ئادەمى بتو سەر حىسابى دىنى عالەمى

﴿فَإِذَا نُفخَ فِي الصُّورِ فَلَا أَنْسَابَ يَنْهَمْ يَوْمَيْنِ وَلَا يَتَسَاءلُونَ﴾
 ١٠١
 ﴿فَمَنْ ثَقَلَتْ مَوَازِينُهُ، فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾
 ١٠٢
 ﴿مَوَازِينُهُ، فَأُولَئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنفُسَهُمْ فِي جَهَنَّمَ خَلِيلُونَ﴾
 ١٠٣
 ﴿تَلْفَعُ وُجُوهُهُمْ أَنَارَ وَهُمْ فِيهَا كَلِحُونَ﴾
 ١٠٤

حاشا بە قەتعى خوداي تەعalla رۆلە و نەتهوھى بۇ خۆي دانەناوه و، خوداي ترى لەگەلدا نىيە، ئەگەر وەھا بوايە، واتە خوداي تر لەگەل خودادا ببوايە بە گوئىرە ئادەت و ياساي جىهان ئاشووب و شۇرۇش ئەكەوتە ناويانەوە و، ھەر خودايىن بەشە مەخلۇوقى خۆي جىا ئەكردەوە و، لەگەل بەشە كەھى خۆيدا ئەپقىشت كەنارى لە خوداكەي تر ئەگرت و، بازىتكىيان بەسەر بازىتكىيانا سەر ئەكەوتىن و، لەم كاتەدا دەرئەكەوت كە هيچ كام لەوانە خودا نىيە؛ نەويانە كە ژىر كەوتۇوھ لەبەر دەركەوتىنى لاوازى و بىنھىزى و، سەركەوتۇوھ كە يىشيان لەبەر ئەھو ئەگەر هيزى تەواوى ببوايە ھەموو جىهانى داگىر ئەكرد و بەشى ئەويانى نەئەدا، كە وايە ئىيمە خودا بە دوور ئەگرىن لەو سيفەنانە كە ئەوان باسى ئەكەن، ئەو خودايە كە زانايە بە ھەرچى لە ئىيمە پەنهانە و ھەرچى دىيارە لە ناو ئەم جىهانە، وە زۇر بەرز و بەرى و دوورە لەوانە كە ئەو كافرانە بە شەرييکى دائەنلىن.

﴿ قُلْ رَبِّ إِمَّا تُرِيقَنِي مَا يُوَعَدُونَكَ رَبِّ فَلَا تَجْعَلْنِي فِي الظُّلْمِ إِنَّمَا أَنْتَ عَلَيَّ بِمَا تَصْنَعُ وَلَا أَنْتَ عَلَيَّ بِمَا لَا أَنْتَ مَعَكَ ﴾

جا ئىي پىنگەمبەرى خۆشەویست بە راستى بزانە ئەگەر ئەو كافرانە ئىمان نەينى من تۆلەيانلىنى ئەستىن؛ بازى ھەر لە دىنادا دەس ئەكەم بە ئازاردانى و بازى لە قىامەتا، جا تۆ لە خودا بىپارىزەوە بلىي: ئەي پەروەردگارى خۆم ئەگەر ھەر بىيارت داوه كە ئەو سزايدى دىيت بۇ ئەو كافرانە نىشانى منى بىدەي و نىشانى ئەدەي رەحمى بىن بىكە و دام مەنلى بە يەكىن لەو گەلە سەتكارە و بىپارىزە؛ چونكى تۆ سوننەتت وايە كە گەلتىكت خستە بەر تۆلە و قارتلىنى گىرنى پزىسىكى ئاگرى سزايان ئەگا بە بازى كەسى ترىيش.

خودا ئەم ياسايىه كە نيشانى خۆشە ويستى خۆى داوه بۇ ئەوه يە ئىمەيش حالى بىين و لە خۆمان بايىن نەبىن و خۆمان بىن تاوان دانەنېين و، ھاوار بەرین بۇ خودا كە لە هيئىشى قارى خۆى بىمانپارىزى و لە ناو رىزى كافر و تاوابارەكانا گىرۇدەمان نەكە.

﴿وَإِنَّا عَلَىٰ أَنْ فُرِيكَ مَا نَعِدُهُمْ لَقَدْ رُونَ﴾ ٩٥

وە به راستى ئىمە تەواناين لەسەر ئەوه نيشانت بىدەين ئەو سزا يە كە وەعدەمان پىنداوه بۇ كافره كان، بەلام بەجىنى نايەنин لەبەر دوو شت: يە كەم: تو واي لە ناويانا و هەتا تو لە ناويانا بى سزايانا نادەم. وە دووەم: لەبەر ئەوه ئەزانىم نەتەوهى ئەوانە لەمەولا رىنگە ئىسلامىيەت ئەگرنە بەر و موسولمان ئەبن.

﴿أَدْفَعْ بِإِلَيْتِي هِيَ أَحَسَنُ الْسَّيْنَةَ نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَصْفُونَ﴾ ٩٦

چارى ئەو رەفتارە ناھەموارى ئەوانە و ئەو سەركىشى و قىسە ناشيرىنانە يان بىكە بە ياسايىن كە زور باشە بۇ ئىنسانى سەردار و دەعوەتكەر بۇ حەق كە عىبارەتە لە مودارا و ئىستيقامەت لەسەر دەعوەت و سەرفى نەزەر و چاوبۇشى لە كردىوهى ناباريان هەتا خودا مەجال ئەدا. ئىمە باشتى ئەزانىن چى ئەلىن.

﴿وَقُلْ رَبِّيْ أَعُوذُ بِكَ مِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ﴾ ٩٧

﴿يَخْضُرُونَ﴾ ٩٨

وە بە پارانە وەوه بلىي: پەروەردگارى خۆم پەنا ئەگرم بە تو لە ئىلقانات و سىخورمەدانى شەياتىن لە دلى خۆم و لەوه كە خىتم بىدەن بۇ ئاشۋوب كىرىن و عالەم بەيە كادان و بىن تاملى و بىن سەبرى و خۆنە گىرتىن لە مەيدانى دەعوەت و بانگ كىرىنى ئادەمیزاد بۇ ئىسلام.

وھ پەنا ئەگرم بە تو، ئەى پەروەردگارى خۇم، لەو كە شەياتىنى حازر بىن لە لاي من و بە دەورما بىن، بە تايىبەتى لە كاتى قورئان خويىندىن و نویزى كردىن و، لە كاتى شادمانى و تەنگانەدا و، لە سەرەمەرگا و لە هەر كاتىكا ماوهى وەسوھەيان زۆر بىن. پەنا بە تو ئەگرم ئەى خوداي مىھەربان لەوانە.

﴿حَقَّ إِذَا جَاءَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ رَبِّ أَرْجِعُونِ ﴾٩٩ ﴿لَعَلَّ أَعْمَلُ صَلِحًا فِيمَا تَرَكْتُ كَلَّا إِنَّهَا كَلِمَةٌ هُوَ قَائِلُهَا وَمِنْ وَرَائِهِمْ بَرَزَخٌ إِلَى يَوْمِ يُبَعَّثُونَ ﴾١٠٠﴾

ئەو كافرانە گەلىيکيان ئەمېننەوە لە سەر عەناد و نافەرمانى و بىئىمانى ھەتا كاتى كە مردن دامىنگىرى يەكىكىان ئەبىن و نائومىد ئەبىن لە ۋىيان لەو كاتەدا ھاوار ئەكا ئەلىنى: پەروەردگارا بىمگىزىنەوە بۇ ژيانىكى ساغى تەندرۇستى بە ھيوام كرده وەيە كى باش بىكەم، لە جوملەي ئەوانەدا كە نەمكىدوون و تەركم كردوون؛ وە كەوۇ ئىمان ھىننان و نویزى كردىن و بە جىئىھىنانى باقى عىيادەت، وە ياخود بە ھيواي ئەو كرده وەيە كى باش بىكەم بە سەرفىكىدى ئەو مال و دارايىيە كە بە جىئىم ھېشتۈون. جا خوداي تەعالا بە توندى لۆمەيان ئەكا و ئەفەرمۇيت: نە، نە، وازىتنى لە بىستىنى ئەم قىسە يالە كردىنى، وە ئەوھەر قىسە يەكە بە دەميانا دى و لە كانگەي دىيانەوە نىيە، وە ئەگەر بىش گىتپىرىتىنەوە بۇ ژيانى عادەتى وەفا بەو قىسە ناكەن. وە لە پېشىيانەوە عالەمىي «بەرزەخ» ھەيە كە گەيشتن بەو عالەمە مانىيە لە گەرانەوە بۇ دنيا و پىيويستە لەو عالەمەدا بىمېتىنى.

«كأنه» خودا ئەفەرمۇيت: پاش ئەو گەيشتۇو بە قەراخى قىامەت كە عالەمىي ميانجىيە و كاتى سزاي گۇرى ھاتووە. تازە چاوى ئەپروپىتى و ئاگادار ئەبىتەوە و داواى فەرمانبەردارى ئەكاكى! حاشا!!

مهیدانی نییه مهگه ربو بريا
قهت نههاتمایه بتو چهارخی دنیا!
بیری ئەم رۆزەم لە دلا بوايە
بو ئىتىاعەتى «رب العالمين»
لە بو عاقىبەت مايە سووتاوم
لە لاى خىودادا ئەلايىمەوه
تەوفىقمان بىدە بو رىئى ئىنسانى
خاوهن باوهەرى بىي بە يەزدانى تاك
بىگەم بە مايەپىرۇزى ئەنجام
بە تکاي شەفعى، يانى پىغەمبەر
ھەم لە سەر ئال و يارانى كىرام
کە ئادەم گەيشت بە گىزى دەريا
ياني وائەلى: بريا سەد بريا
يا مادام هاتم، هاتم بوايە
دە سەعات بتو زىن، سەعاتى بۆدين
ئىستە بە راستى چارە بىراوم
جا وا من ئىستە ئەپارېمەوه
ئەلىم: خودايە! بە مىھەربانى
ئىنسانى پاكى سىنە و دل رووناڭ
پارمەتىم بىدە لە رىيگەي ئىسلام
بە سيدىقى دىنى ئىسلامى رەھبەر
برۈزى بە سەريا سەلات و سەلام

بە كورتى خوداي تەعالا ئەفەرمۇيت: تازە مەيدانى پارانەوه نىيە و بەرزەخ والە
پشتىانەوه و پىتوستە لم بەرزەخەدا دەۋام بىكەن ھەتا رۆزى كە مردووه كان زىندۇو
ئەكىتنەوه و ئەنېرىزىن بتو «مەحشەر»

يانى كۆمەلگەي پەرى و ئادەمى

﴿ فَإِذَا ثُقِّنَ فِي الصُّورِ فَلَا أَنْسَابَ يَنْهَمْ يَوْمَيْنِ وَلَا يَتَسَاءَلُونَ ﴾
﴿ فَمَنْ تَقْلِتْ مَوَزِّيْنَهُ، فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴾ ١٠٢
﴿ مَوَزِّيْنَهُ، فَأُولَئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنفُسَهُمْ فِي جَهَنَّمَ خَالِدُونَ ﴾ ١٠٣
﴿ تَلْفَعُ وُجُوهُهُمُ النَّارُ وَهُمْ فِيهَا كَالِحُونَ ﴾ ١٠٤

واتە كاتى كە بە فەرمانى خودا فوو كرا بە «صور»^۱ بۆ زىندىوو بۇونەوهى گىانلەبەران و بۇ گرد بۇونەوهى لە مەحشەرا و بۇ حىساب و كىتابىي بىر و باوهەر و كردهوه، لەو كاتەدا رىشەتى نەسەب و باوكىتى و ئەولادى و برا و خوشكى و مامە و مامۇزايى نامىتىنى لاي كەس؛ چونكى ترس و بىمى ئەو وزعە وەها عالەم دائەگرى كە برا لە براى خۆى را ئەكا و ئاگاى لە دايىك و باوك و ژن و مندالى خۆى نىيە، هەركەسىن لەوانە شانى و كارى و دەردى داگىرى كردووه كە مەيدانى تەماشاي كەس لە لا يَا نامىتى. وە لەم كاتەدا كەسيان لە كەسيان ناپرسن ھەتا لە مەحشەرا گرد ئەكرىتەوه و لەو شوتىندا را ئەوهستىزىن، جا پاش ماوهىنى حەزىرەتى فەخرى عالەم الله ئەرۋا بە سوچىدەدا و لە خودا ئەپارىتەوه بۇ ئەۋە كە ئەو عالەمە لەو زەممەتەدا نەمېتىنەوه و بانگ بىكىن بۇ حىساب، جا لەلاي زاتى خوداوه بانگ ئەكرى، ئەويش سەر بەرز ئەكتەوه و تکا ئەكا و دەست ئەكرى بە حىسابى كردهوهى عالەم.

ئەم مەقامە بۇ حەزىرەت الله «مەقامى مەحموودە» واتە مەقامىتى زۆر بەرز و بالا، وە پايىه يەكى زۆر گەورە كە لە ناو ھەرچى پىغەمبەراندا ھەيە ئەو بەر لە ھەمۇو كەس دەس ئەكا بە شەفاعة تىكىدىن.

وە ئەم ئايەتە مۇنافى نىيە بۇ ئايەتى: «وأقبل بعضهم على بعض يتساءلون^۱ چونكى ئايەتى ئەم سۇورەتە بۇ كاتى سەرەتاي فوو كردنە بە سۇورا لە پىش حىسابىكىرىدىن، وە ئەو ئايەتە بۇ پرسىيارى پاش حىسابىكىرىدە، و لە واقىعا لە پاش حىساب و لە پاش ئەوه كە لەو زەممەتە رىزگار بۇون جا ھەركەسىن بىردا خزم و بىرادەرە خۆى ئەكەوتىه بىر و پرسىyar ئەكا لە ئەحوالى.

۱. الطور؛ ۲۵

هه روا مانع نییه له شه فاعه تکردنی حه زرهت حَذَّرَهُ بُو ئه ولادی خوی یا بُو باقی موسولمانان، وه مانع نییه له شه فاعه تی شوهدا و ئه ولیا و زانایانی باش و باقی بیاچا کان بُو خزم و دوست و برای خویان؛ چونکی ئه م نه پرسینه بُو ئه وهلى کاره و ئه تو تکاکاری و سوود و قازانجه بُو کاتیکی تره، وه کوو له ئایات و ئه حادیسی زور ساغ و باوه‌ر پینکراودا و هرگیراون. تنه نهت له سوروه‌تی «والطور»دا هه يه که ئه ولادی موسولمانه باشه کان مادام موسولمان بن با کرده وه یشیان کەم بىن. پایه يان به رز ئه کریته وه به قەی پایه‌ی باوکه کانیان بُو ئه وه که له يەك جیا نه بئه وه و به خوشی رابوئرن.

جا هه رکه‌سى کیشانه‌ی بير و باوه‌ر و کرده وه و وتاری قورس بىن، واته ئه گەر ئه مانه‌ی به ياسای فەرمانی خودا و پېغەمبەر و ئىجماعى نومەمت و لە سەر بناغەي عىلەم و مەعرىفەت تەنها لە بەر خودا بۇوېن ئه وه کۆمەلە رزگارن لە سزا و بارى نابار. وه هه رکه‌سى کیشانه‌ی ئه وانه‌ی سووك بىن، واته بير و باوه‌ر و کرده وه باشى نه بىن، وه ياخود تىكەل بن به شتى ناره‌واوه ئه وه ئه و کەسانه نەفسى خویان داوه به خەسارەت و زيانا؛ چونکى ئه وه ئىستىعەدەد کە بۇویانه زايەيان کردووه و له شتى بە سوودا سەرفيان نە كردووه، وه هەم هەتا هەتايە لە دۆزەخا دەقام ئەكەن و ئاگرى دۆزەخ روحسارى ئه وان بە زمانه و بلیسە ھەلەپ پروزىتىنی و له ناو دۆزەخدا بەد شکەل و بەد شىتوه بۇون، لىتويان زل بۇوه وه کوو قەراخى كۈلىرەي سووتا و، وه روحساريان بەرز و نزمى تى كەوتۇوه، وه کوو ئىنسانى بکەويتە ناو كادانى ئاگرتىيەربۇو، وه مانه وه ئه وان بەم شىتوه لە بەر ئه وه يە خودا ئەيە وئى دەقام بىدا بە ئازار دانيان، ئە گەرنا ئىنسان بەو جۆرە سووتاندنه لە دنیادا بە ماوه يەكى كەم مەحو ئەبىتە و بەرباد ئەبىن.

﴿أَلَمْ تَكُنْ مَا يَنْتَقِي تُشَلَّ عَلَيْكُمْ فَكَنْتُمْ بِهَا تُكَذِّبُونَ ﴾١٥٥
 غَلَبَتْ عَلَيْنَا سِقْوَتُنَا وَكُنَّا قَوْمًا ضَالِّينَ ﴾١٥٦
 فَإِنْ عُذْنَا فَإِنَّا ظَلَّمُونَ ﴾١٥٧﴾

جاله باره گای خود او به زمانی فریشه فهرمانداره و بانگ ئه کری له و کافرانه له دوزه خدا نهیں؛ ئایا ئایه ته کانی من نده خویز انوه به سه رتانا و ئیوه به دروتان ئه خسته وه؟ ئه وانیش ئه لین؛ به لئی وابوو، به لام نهوه له بیری راسته وه نبوو، سیفه تی ره زیله پهستی خۆمان زال بووبوو به سه رمانا، به جۆری که شهقاوه تی دا به سه رمانا و ئیمه گه لیکی گومرا بووین. ئه پهروه ردگاری ئیمه له ئاگری دوزه خ ده رمان بکه و بمان بدهره وه بۆ دنیا، جا ئه گهر ئیمه جاريکی دیکه گه راینه وه بۆ کرده وه پیش و مان و ئایه ته کانمان به دروخسته وه و فهرمانی تۆمان پشت گوئ خست ئه و کاته ئیمه ستە مکارین.

﴿قَالَ أَخْسَرُوا فِيهَا وَلَا تُكَلِّمُونَ ﴾١٥٨ إِنَّهُ كَانَ فَرِيقٌ مِّنْ عِبَادِي يَقُولُونَ
 رَبَّنَا إِمَّا أَمَنَّا فَأَغْفِرْ لَنَا وَأَرْحَمْنَا وَإِنَّ حَيْرَ الرَّاجِحِينَ ﴾١٥٩ فَأَنْجَدْتُمُوهُمْ سِخْرِيًّا
 حَتَّىٰ أَنْسَوْكُمْ ذِكْرِي وَكَنْتُمْ مِّنْهُمْ تَضْحِكُونَ ﴾١٦٠ إِنَّ جَزِيلَهُمُ الْيَوْمَ
 بِمَا صَبَرُوا إِنَّهُمْ هُمُ الْفَلَانِزُونَ ﴾١٦١﴾

جا خودای ته عالا له و لامیاندا ئه فهرومیت: بی دنگ بن، به بین دنگی و کزی و سووکی له ناو ئه و ئاگرەدا و، قسمه له گەلدا مە کەن، به راستی له مەویش تاقمی له بەندە کانی من ئه یانوت: خودایه ئیمه ئیمانمان ھیناوه به تو و به پیغەمبەری تو و لیمان خوش ببە و میھرە بانیمان له گەلدا بکه و تو له هەموو میھرە بانی میھرە بانتری.

که چی ئیوه ئهوانه تان کرد به شوینی ماسخه ره و گالته کردن به جورى ئه و گالته کردن تان یادی ئیمه‌ی له بیرتان برده وه و ئیوه پیشه‌کەنین بەوان، جا من ئیمرق سزا ئیوه ئهدهم و پاداشی خهیری ئهوانیش ئهدهمه وه لەبر ئه وه که خۆیان گرت لەبر سزا و گالته و توانجی ئیوه‌د؟ چونکی به راستی ئهوانن سەركەوتتو و گەيشتو و پایه و مايهی پیروزی.

﴿ قَلَ كَمْ لَيَشْتُمُ فِي الْأَرْضِ عَدَدَ سِينِينَ ۚ ۱۱۲ قَالُوا لِتَنَا يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمِنَا فَسَعَلَ الْعَادِينَ ۚ ۱۱۳ قَلَ إِنَّ لَيَشْتُمُ إِلَّا قَلِيلًا لَوْ أَنَّكُمْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ۚ ۱۱۴﴾

جا خودای ته عالا، يا فريسته‌ی فەرماندەر، فەرمۇسى بەو كافرانە: چەند سال لە زەويىدا مانه وە ئهوانیش و تيان: بە سال نەماوینە تەۋە بەلكوو رۆزى يابازى لە رۆزى ماينه وە و پرسىارىش لهوانه بکەن کە ناگاييان لى بۇوه ئىمە چەندى لە سەر زەوي زياوين. جا خودا، يا فريسته‌کە، فەرمۇسى: ماوه يەكى كەم نېبى نەماونە تەۋە، جا كاشكى بتانزانىيە بە ئەنجامى كارتان، تا ئاوا ئابپۇوتان نەچوايە و لە سزا دۆزە خدا گىرتان نەخواردايە.

﴿ أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبْثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ ۚ ۱۱۵ فَتَعْلَمَ اللَّهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْكَرِيمُ ۚ ۱۱۶ وَمَنْ يَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَيْهَا مَاءِخَرَ لَا بُرْهَنَ لَهُ بِهِ، فَإِنَّمَا حِسَابُهُ عِنْدَ رَبِّهِ إِنَّهُ لَا يُقْلِعُ الْكَافِرُونَ ۚ ۱۱۷ وَقُلْ رَبِّ أَغْفِرْ وَأَرْحَمْ وَأَنْتَ خَيْرُ الْجَنِينَ ۚ ۱۱۸﴾

جا خوداي تەعالا له مەقامى سەرزەنەشدا ئەفەرمۇيت: ئايا ئىۋە گومانتان وابوو كە بە راستى ئىيمە ئىۋەمان دروست كردووه بۇ غافلى و فەرامۆشكىرىنى ھەمۇو حەقىقەتى، ھەروا بە بىن سوودۇ؟ وە گومانتان وا برد كە ئىۋە ناگەپىنەوە بۇ قىامەت بۇ لاي ئىيمە ھەتا پرسىيارى بىر و باوهەر و كرددەوتانلى بىرى؟ زۆر گەورەيە زاتى خودا پادشاي واقبىعى راست و خاوهەن دەست، وە كەمس نىيە شاياوى بەندەيى بۇ كردن بىن ئەو نەبنى كە خودا و پەروەردگارى عەرشى گەورەي خاوهەن كەرامەت و خاوهەن پايىدە.

وە مادام خودا ئەوندە گەورە و خاوهەن سيفاتى كەمالە ھەركەسىن لەگەل ئىعتيراف بە زاتى خودا بانگ بکالە خودايىكى تر كە ئەو كەسە يىش لە راستىدا بەلگەيە كى نىيە لەسەر خودايى ئەو خودايى؛ چونكى بەتال دەليلە كەيشى بەتالە، ئەو ئەو كەسە حىساب و ئەندازەي سزاي لە لاي خوداي خۆيەتى و، بە راستى ئەو كەسە رىزگار نابىن لە سزالە بەر ئەوه كافره و كافره كانيش رىزگار نابىن. جا تۆيىش ئەى خۆشەويىست بۇ حائلى گيانى خۆت ھەر بلىن: پەروەردگارا تاوانەكان بېۋشە و مىھەربانىمان لەگەلدا بکە و تۇ مىھەربانىلى كە ئەمۇو مىھەربانە كان.